

HODNOTY A VOLNÝ ČAS

Nové výzvy pro sociální pedagogiku
a pedagogiku volného času

Jiří Pospíšil



Univerzita Palackého v Olomouci

HODNOTY A VOLNÝ ČAS

**Nové výzvy pro sociální pedagogiku
a pedagogiku volného času**

Jiří Pospíšil

Olomouc 2023

Odborní recenzenti:

doc. PhDr. Dana Knotová, Ph.D.

doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

doc. Mgr. Andrej Rajscký, PhD.

Kniha byla podpořena v rámci projektů studentské grantové soutěže Univerzity Palackého v Olomouci CMTF_2010_003 Hodnoty a volný čas, IGA_CMTF_2022_005 Hodnotový kontext sociálního fungování II a IGA_CMTF_2023_008 Hodnotový kontext sociálního fungování III

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání, 2023

Text © Jiří Pospíšil, 2023

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2023

DOI: 10.5507/cmtf.22.24462363

ISBN 978-80-244-6236-3 (vázáno)

ISBN 978-80-244-6237-0 (online: iPDF)

Obsah	3
Předmluva	9
I Teoretická východiska a metody zkoumání	15
1 Hodnoty a jejich význam	17
1.1 Filosofie a etika hodnot	19
1.1.1 Počátky filosofie hodnot	19
1.1.2 Materiální etika hodnot (M. Scheler)	19
1.1.3 Nejvyšší hodnota a teleologie dobra (N. Hartmann)	21
1.1.4 Fenomenologie hodnot (D. von Hildebrand)	23
1.1.5 Praktické hodnotové soudy (J. Dewey)	25
1.2 Hodnoty a osobnost	26
1.2.1 Typy osobností dle preferovaných hodnot (E. Spranger)	26
1.2.2 Studie hodnot: škála pro měření dominantních zájmů osobností (Allport, Vernon, Lindzey)	27
1.2.3 Podstata hodnot (M. Rokeach)	27
1.2.4 Univerzální hodnoty (S. Schwartz)	30
1.3 Hodnoty a společnost	32
1.3.1 Hodnoty a teorie jednání (T. Parsons a E. A. Shils)	33
1.3.2 Posun k postmoderním hodnotám (R. Inglehart)	36
1.4 Současné výzkumy hodnot ve světě	37
1.4.1 Světový výzkum hodnot	38

1.4.2	Evropské studium hodnot	38
1.4.3	Evropský sociální výzkum	38
2	Volný čas – přístupy a teorie	39
2.1	Definice volného času	40
2.2	Teoretické koncepce volného času	42
2.2.1	Funkcionalistický přístup	43
2.2.2	Neomarxistický přístup	44
2.2.3	Interakcionistický přístup	46
2.2.4	Postmoderna a volný čas	46
2.2.5	<i>Serious leisure</i> – angažovaný volný čas	48
2.2.6	Volný čas a globalizace	48
2.2.7	Komericializace volného času – mcdonaldizace a IKEAizace	49
2.2.8	Volný čas jako krajina	50
2.2.9	Volný čas jako blahobyt přinášející uspokojení	51
2.3	Výzkumy a klasifikace volného času	51
2.3.1	Volný čas jako předmět výzkumu	51
2.3.2	Problémy s klasifikací volnočasových aktivit	53
2.4	Volný čas, kultura a hodnoty	55
2.4.1	Volný čas a kultura	55
2.4.2	Volný čas jako sféra hodnot	57
3	Hodnoty a volný čas jako pedagogický problém	59
3.1	Hodnoty a pedagogické působení ve volném čase	61
3.1.1	Hodnoty a sociální pedagogika	62
3.1.2	Hodnoty a pedagogika volného času	65
3.1.3	Hodnoty v kontextu socializace a výchovy ve volném čase	68
3.2	Výzkum hodnot a volného času	72
3.2.1	Model vztahu sociodemografických faktorů, hodnot a aktivit ve volném čase jako teoretické východisko prováděného výzkumu	73
3.2.2	Metody a reprezentativnost prováděných měření	73
3.2.3	Sociodemografické faktory	76
3.2.4	Metodologie a výsledky měření hodnot	80
3.2.5	Metodologie a výsledky výzkumu volného času	92
3.2.6	Metody zjišťování závislostí	100
3.2.7	Sociodemografické hypotézy	101
3.2.8	Hypotézy o vztahu hodnot a volného času	103

II	Hodnoty a volný čas podle kategorií	111
4	Informace, IT, komunikace a obecnosti	113
4.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	113
4.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	116
4.2.1	Kategorie jako celek	116
4.2.2	Proměny v podkategoriích	119
4.3	Hodnotové konsekvence	122
4.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	122
4.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	125
4.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	128
4.4	Pedagogické výzvy	129
5	Humanitní aktivity	133
5.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	133
5.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	137
5.2.1	Kategorie jako celek	137
5.2.2	Proměny v podkategoriích	139
5.3	Hodnotové konsekvence	141
5.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	142
5.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	146
5.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	150
5.4	Pedagogické výzvy	151
6	Literatura a jazyky	155
6.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	155
6.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	158
6.2.1	Kategorie jako celek	158
6.2.2	Proměny v podkategoriích	160
6.3	Hodnotové konsekvence	162
6.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	163
6.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	165
6.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	168
6.4	Pedagogické výzvy	168
7	Domácnost, technologie a hobby	171
7.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	171
7.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	176
7.2.1	Kategorie jako celek	176
7.2.2	Proměny v podkategoriích	177
7.3	Hodnotové konsekvence	183

7.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	183
7.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	186
7.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	190
7.4	Pedagogické výzvy	192
8	Umění	195
8.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	195
8.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	200
8.2.1	Kategorie jako celek	200
8.2.2	Proměny v podkategoriích	202
8.3	Hodnotové konsekvence	204
8.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	205
8.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	208
8.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	212
8.4	Pedagogické výzvy	212
9	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	215
9.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	215
9.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	219
9.2.1	Kategorie jako celek	219
9.2.2	Proměny v podkategoriích	220
9.3	Hodnotové konsekvence	226
9.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	227
9.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	229
9.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	232
9.4	Pedagogické výzvy	233
10	Sport a hry	237
10.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	237
10.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	242
10.2.1	Kategorie jako celek	242
10.2.2	Proměny v podkategoriích	244
10.3	Hodnotové konsekvence	247
10.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	247
10.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	251
10.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	255
10.4	Pedagogické výzvy	256
11	Sociální aktivity	259
11.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	259
11.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	263

11.2.1	Kategorie jako celek	263
11.2.2	Proměny v podkategoriích	265
11.3	Hodnotové konsekvence	268
11.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	269
11.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	272
11.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	275
11.4	Pedagogické výzvy	276
12	Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	279
12.1	Obecná charakteristika a struktura kategorie	279
12.2	Preference aktivit podle sociodemografických skupin	284
12.2.1	Kategorie jako celek	284
12.2.2	Proměny v podkategoriích	285
12.3	Hodnotové konsekvence	288
12.3.1	Vztahy s cílovými hodnotami	288
12.3.2	Vztahy s instrumentálními hodnotami	291
12.3.3	Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii	295
12.4	Pedagogické výzvy	297
	Závěrečné úvahy (nejen) o budoucím výzkumu	301
	Summary	309
	Literatura	313
	Seznam obrázků	337
	Seznam tabulek	339
	Jmenný rejstřík	349
	Věcný rejstřík	351
	Příloha A Deskriptivní statistiky	357
	Příloha B Tabulky I — volný čas v dlouhodobém srovnání	365
	Příloha C Tabulky II — volný čas specifických podskupin	369
	Příloha D Přehled hodnot v letech 2009, 2019 a 2021	395
	Příloha E Přehled vztahů hodnot a kategorií volnočasových aktivit	399

Příloha F	Tabulky III — volný čas a hodnoty	409
Příloha G	Výsledky testů reliability u měření preferencí hodnot	531
Příloha H	Výsledky testů reliability u měření volnočasových aktivit	535

Život v současné společnosti se vyznačuje řadou konfliktů mezi světem vnitřních přesvědčení a světem prožitků majících své impulsy ve vnějším světě. Tyto konflikty, které do značné míry omezují naše svobodné rozhodování a jsou příčinou řady morálních dilemat a zdrojem frustrací, pramení do značné míry z vnějšího tlaku na výkon a produkci na straně jedné a z vlastní touhy po seberealizaci a svobodném životě na straně druhé. Hodnoty, které si lze představit jako trvalá vnitřní přesvědčení o způsobech jednání nebo cílových stavech věcí (Rokeach, 1973), v tomto konfliktu reprezentují náš vnitřní svět. Ani ony samy však nejsou konstantní, ale po celý náš život se s různou intenzitou v různých obdobích utvářejí a proměňují.

Utváření, proměna nebo nové uspořádání hodnot je kontinuální a celoživotní proces, dílo (sebe)výchovy, které je ovlivňováno především kulturou společnosti (Inglehart, 1990, 1997, 1977; Kluckhohn, 1951; Parsons – Shils, 1951), filosofií a náboženstvím, rodinou, učiteli a také dalšími členy společnosti (Almond, 2010; Barni et al., 2011; Eggebeen – Dew, 2009; Parsons – Shils, 1951). Podněty k utváření a fixaci hodnot tak mohou přicházet z různých zdrojů. Význam těchto zdrojů se může u jednotlivých osob velmi výrazně lišit a závisí na konkrétní životní situaci i jejím prožívání. V knize, kterou právě začínáte číst, se pokoušíme poodhalit jeden z významných zdrojů pro přijímání a proměny hodnot, jímž jsou naše aktivity ve volném čase.

Hodnoty i volný čas bývají v sociálních vědách relativně často předmětem výzkumů i publikací. Svědčí o tom mimo jiné i řada publikací citovaných v této knize. Hledání jejich komplexního propojení s jinými faktory již zdaleka tak časté není, přestože se již některé práce objevují (Chorvát, 2019). Velice silným impulsem k rozvoji výzkumu mapujícího proměny volného času s ohledem na vnější okolnosti se stala pandemie covid-19 (např. Abdel Hadi et al., 2021; Bond et al., 2021; Lashua et al., 2021). Rovněž v oblasti teorie volného času se jedná o vzácně zpra-

covávané téma, spíše z období samotné konstituce leisure science ve Spojených státech (Academy of Leisure Sciences, 1983; Edginton et al., 2006; Kaplan, 1975; Kaplan – Bosserman, 1971; Spousta, 1994). Hodnotovým kontextem volného času se v teoretické rovině okrajově zabývají některé české publikace (Kaplánek, 2017, 2022). Zkoumání vzájemného teoreticky předpokládaného stavu se nám tedy jevilo jako nanejvýš nosné a potřebné téma.

O volném čase a jeho významu byla již napsáno mnoho odborných studií, v praxi je nabízena celá řada komerčních i nekomerčních příležitostí, jak svůj volný čas prožít. Volný čas se tak již dávno stal tématem, které vnímáme jako vcelku samozřejmou součást našich životů. Oproti jiným zemím existuje ovšem ve středoevropském regionu poněkud jiný přístup k volnému času, zejména co do přiřazení této oblasti zkoumání konkrétním sociálním vědám. Zatímco ve státech jako jsou Velká Británie, Francie nebo USA je volný čas prakticky výhradně doménou aplikované sociologie a pod označením *leisure studies*, *leisure science* či *loisir* je zpracováván jako významné sociologické téma, v německy mluvící oblasti je přístup postaven na rozhraní sociologie (Soziologie der Freizeit, zaměřená zejména na teorii volného času, sociologii sportu a návaznosti na cestovní ruch, srov. např. Prahl, 2010), pedagogiky (Opaschowski, 1990, 1996; Popp – Schwab, 2003) a relativně samostatně rozvíjené vědy o volném čase (Freizeitwissenschaft), v níž převládá praktičtější zaměření zejména na oblast zájmových volnočasových aktivit mládeže i dospělých pod hlavičkou andragogiky, pedagogiky volného času či sociální pedagogiky (Freericks et al., 2010; Opaschowski, 2008). V ostatních státech střední Evropy, zejména v Česku a na Slovensku, toto rozdělení existuje také a klade volný čas mezi zájmy sociologie a svébytné disciplíny, jíž je pedagogika volného času (Kaplánek, 2017).¹

Sociologii volného času reprezentuje v našem prostředí např. již starší publikace B. Filipcové *Člověk, práce, volný čas* (1967) nebo v novější době vydaná *Čítanka: Sociologie volného času a cestovního ruchu* uspořádaná A. Fazikem (2011) a obsahující významné statě našich i zahraničních autorů k problematice sociologie volného času. V oblasti historické sociologické reflexe vnímáme jako stěžejní dílo autorské dvojice Martin Franc a Jiří Knapík *Volný čas v českých zemích 1957–1967* (2013), která nabízí hluboký vhled do fenoménu volného času v kontextu socialistického Československa. Ze současné produkce nelze pominout česko-slovenskou studii autorského kolektivu vedeného Ivanem Chorváttem a Jiřím Šafrem s názvem *Volný čas, společnost, kultura* (2019).

V české a slovenské pedagogice volného času a sociální pedagogice vnímáme jako mimořádně vlivnou prakticky zaměřenou učebnici autorské skupiny J. Pávkové, B. Hofbauera, B. Hájka, V. Hrdličkové a A. Pavlíkové *Pedagogika volného času:*

¹ Z hlediska systému pedagogických věd a postavení sociální pedagogiky v tomto systému bychom se přikláníli k podřazení pedagogiky volného času jako subdisciplíny sociální pedagogiky; takto bývá často vnímána i v německy mluvících zemích.

Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času (2008), která má své upravené a aktualizované pokračování v knize *Pedagogické ovlivňování volného času* (2011). V oblasti teorie pedagogiky volného času velmi oceňujeme dílo M. Vážanského a V. Smékala *Základy pedagogiky volného času* (1995), stejně jako učební text autorského kolektivu vedeného J. Němcem *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času* (2002), ale také práce současnějších autorů, mezi nimiž vyniká studie D. Knotové *Pedagogické dimenze volného času* (2011) či práce kolektivu vedeného M. Kaplánkem *Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase* (2012), *Volný čas a jeho význam ve výchově* (2017) nebo nejnověji *Volný čas dětí staršího školního věku* (2022).

Rozdělení tématu volného času mezi sociologii a pedagogiku může být vnímáno jako určitá dvojkolejnost, nicméně nesporný výchovný a vzdělávací potenciál volného času (Dudová – Šindelířová, 2012; Kaplánek, 2017), který se zejména v kontextu učící se společnosti a potřeby celoživotního vzdělávání v postindustriální době ukazuje být jedním z nejcennějších, potřebuje odbornou reflexi poněkud jiného druhu, než je ta, již se věnují sociologové. Potřebu vnímat volný čas jako příležitost pro vzdělávání charakterizoval již v roce 1971 R. M. Hutchins, když rozlišil volný čas produktivní, který je prožívaný jako příležitost pro rozvoj a vzdělávání, od volného času neproduktivního, pouze volně tráveného, a apeloval na smysluplné využití narůstajícího množství volného času² (Hutchins, 1971).

V kontextu Hutchinsových úvah (1971) zvláště vynikají stati věnované rozvoji výpočetní techniky a jejího potenciálu při výuce ve volném čase, bude-li v každé domácnosti k dispozici počítač. Jakkoliv odvážné až šokující Hutchinsovy představy na svou dobu byly (jeho konferenční příspěvek vzbudil značné reakce z publika, na něž je ve sborníku rovněž reagováno), domníváme se, že ani tento vizionář si nedokázal představit informační revoluci, kterou díky internetu a mobilním zařízením připojeným doslova kdekoli a kdykoliv k nekonečné informační dálnici prožíváme v současnosti. Možnosti, které se díky obrovské dostupnosti zdrojů otevírají, však zároveň kladou na výchovnou a vzdělávací činnost rodičů i pedagogů ve volném čase nemalé nároky. Stále rostoucí význam výchovného a vzdělávacího rozměru aktivit ve volném čase a potřeba jeho pedagogického ovlivňování je již od 90. let 20. století vnímán i v anglicky mluvících zemích, a to i přesto, že v tomto jazykovém prostředí dříve existovalo poměrně striktní oddělení sféry vzdělávání (education) od sféry volného času (leisure). Toto rozdělení bylo podpořeno i faktickou nesrozumitelností slovního spojení *leisure education* či *social pedagogy* (Beatty – Torbert, 2013; Cameron – Moss, 2011). Do centra pozornosti se tak celosvětově dostávají

² V anglickém originále Hutchins rozlišuje mezi *leisure*, což překládáme jako produktivní volný čas, a *free time*, což překládáme jako neproduktivní volný čas. V českém jazyce bohužel není tento rozdílný postizitelný, nicméně smysl sdělení směřuje jednoznačně k podpoře aktivního a produktivního prožívání volného času.

kromě otázek o rozvoji možností jak volný čas prožívat i otázky související s etikou prožívání volného času a tím také otázky související s hodnotami.

Zkoumání hodnot v České republice je jednak součástí mezinárodních srovnávacích výzkumů (ESS, 2021; EVS, 2021), ale nadále jsou prováděny i dílčí národní výzkumy, jejichž přehled lze nalézt v publikaci *Inventura hodnot* vydané Centrem pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních studií Karlovy Univerzity v Praze (Prudký, 2009). Kromě zájmu sociologů se tématu hodnot věnují soustavně rovněž psychologové, z nichž je třeba především vyzdvihnout P. Cakirpaloglu a jeho práci *Psychologie hodnot* (Cakirpaloglu, 2009), která jako jediná v českém jazyce poskytuje systematický přehled o hodnotách z psychologického hlediska. Hodnotám ve vztahu k mládeži v multikulturní a pluralitní společnosti se soustavně věnuje rovněž tým pracovníků katedry křesťanské výchovy Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, který na toto téma pořádá pravidelné konference.

Prvním systematictější pokusem uchopit problematiku hodnot v kontextu volného času v českém prostředí byla kolektivní monografie sestavená H. Pospíšilovou *Mládež, hodnoty a volný čas* (Pospíšilová, 2010a), v níž se autoři pokoušeli toto nové téma uchopit a nabídnout pestrou škálu pohledů na vztah hodnot vůči volnému času v různých kontextech a podobách.

V naší knize, věnované vztahům mezi hodnotami a volným časem, se pokoušíme nalézt a potvrdit vzájemnou provázanost obou světů. Světa hodnot, který reprezentuje naši osobnost, její postoje, přesvědčení a její vnitřní prožívání, a světa volného času, který, jak věříme, je do značné míry vnější projekcí vnitřního světa hodnot a ve vzájemném působení tento vnitřní svět utváří a přetváří. V několika dílčích studiích (Pospíšil – Prokešová, 2010; Pospíšil et al., 2017, 2022; Šímová et al., 2010; Trochtová et al., 2021), které jsme na toto téma již publikovali, jsme prokázali existenci vztahu mezi hodnotami a volným časem u dětí a mládeže i u dalších populačních skupin. V této knize chceme naše úsilí završit a prokázat trvalou existenci tohoto vztahu napříč generacemi.

Dříve, než se v jednotlivých kapitolách budeme věnovat klíčovým momentům zkoumaného vztahu, bych rád poděkoval všem, bez jejichž podpory, spolupráce a pomoci by tato kniha nevznikla. Jmenovitě děkuji Mgr. Evě Šímové a Mgr. Dagmar Prokešové, za spolupráci při zpracovávání výzkumných dat v měření z roku 2009 a také za spoluautorství v případě dílčích výzkumů zaměřených na děti a mládež. Za pečlivé provedení korektur první verze textu a řadu cenných stylistických námětů děkuji někdejší kolegyni z oddělení dalšího vzdělávání Rektorátu Univerzity Palackého Mgr. Evě Kroupové, Ph.D. Rovněž děkuji studentkám a studentům oboru sociální pedagogika a sociální práce na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci za významnou pomoc při zpracování obrovského množství dotazníkových dat v letech 2019 a 2021.

Druhá, značně rozšířená a výrazně dopracovaná verze textu, by nevznikla bez pomoci a podpory mé kolegyně PhDr. Ivany Olecké, Ph.D. Mé poděkování jí patří především za to, že mne přivedla na myšlenku přepracování a rozvinutí tématu k současné podobě longitudinální studie, ale také za to, že byla první čtenářkou knihy a její podněty přispěly k výraznému zkvalitnění a doplnění struktury i obsahu textu. V neposlední řadě děkuji recenzentkám, recenzentovi, redaktorům a korektörům z Vydavatelství Univerzity Palackého za pečlivé pročtení knihy a řadu cenných připomínek a podnětů ke zdokonalení kniny. Nakonec chci poděkovat své manželce a kolegyni Mgr. Heleně Pospíšilové, Ph.D., bez jejíž dlouhodobé spolupráce a pomoci při zkoumání tématu hodnot a volného času by kniha nemohla vzniknout.

Poznámka autora

Tato kniha vznikala s přestávkami téměř jednu a půl dekády. Práce na ní byly zahájeny již v roce 2008 a postupně byla doplňována a revidována až do současné podoby. První verze rukopisu byla připravena již v roce 2020, nicméně souhrou řady okolností k vydání nedošlo a vznikl tak prostor pro zásadní dopracování. V letech 2022 a 2023 tak kniha doznala značného rozpracování jak v teoretických úvodních kapitolách, tak v kapitolách popisujících jednotlivé kategorie volnočasových aktivit. Ve stejné době také probíhala pokračující výzkumná šetření. Za dlouhou dobu vzniku knihy může především skutečnost, že jsem se jako autor nemohl kvůli jiným pracovním povinnostem věnovat vědecké práci dostatečně intenzivně. Tato skutečnost se však nakonec ukázala být požehnáním a obohacením, neboť právě ona mě přiměla knihu radikálně přepracovat a rozšířit o nová měření dat, což proměnilo dílčí studii na studii longitudinální. V této knize díky tomu porovnáváme rozsáhlé datové soubory z let 2009, 2019 a 2021. Vznikla tak ojedinělá příležitost nejen analyzovat vývoj způsobů prožívání volného času, ale také vytvořit longitudinální srovnání a mapování vztahů hodnot a volného času. Poselství knihy o vzájemném vztahu hodnot a volného času je tak díky sledování dlouhodobého vývoje aktuálnější a věřím, že i přesvědčivější.

J. Pospíšil
Olomouc, březen 2023

Část I

Teoretická východiska a metody zkoumání

Hodnoty a jejich význam

„Hodnoty jsou klíčem ke světu forem.“

Rudolf Hermann Lotze, *Streitschriften*, 1857

Pojem hodnota není jednoduchý ani jednoznačný. Jiného významu nabývá v etice a sociálních vědách, jiného pak v ekonomii (hodnota jako cena – Fishman et al., 2007), sémiotice (význam ve znakovém systému – De Saussure, 2002), právu (v souvislosti s úhradou či úplatou), v matematice (výstup z funkce) či v informatice (hodnota proměnné). V každé oblasti užití však tento pojem označuje skutečnost, která vstupuje do interakcí s určitou vyčíslitelnou vážností, definovanou v každé ze zmíněných oblastí jiným způsobem. Clyde Kluckhohn (1905–1960), významný americký kulturní antropolog a sociolog, vytvořil v roce 1951 definici pojmu hodnota, kterou později přímo nebo nepřímo převzala či respektovala řada renomovaných autorů (M. Brewster Smith, M. Rokeach, S. Schwartz a další):

„Hodnota je pojem, explicitní či implicitní, charakteristický pro jednotlivce nebo pro skupinu, který označuje tužby (žádosti, žádoucí stavy), které ovlivňují volby způsobů, možností a cílů jednání.“ (Kluckhohn, 1951, 395)

„Hodnotová orientace potom může být definována jako zobecněná, organizovaná a jednání ovlivňující koncepce přírody, místa člověka v ní, vztahů člověka k člověku a všech tužeb, které se mohou vztahovat k prostředí, v němž člověk žije, či k mezilidským vztahům.“ (Kluckhohn, 1951, 411)

Hodnoty představují v lidském životě klíč k řešení morálních rozhodnutí i klíč k vytváření kultury a jejímu porozumění (Lotze, 1896). Každý jednotlivý člověk v každé kultuře je charakteristický svou hodnotovou orientací, tedy specifickým

souborem hodnot a jejich preferencí (Hansson, 2001), který je formován jak výchovou, tak i kulturou, v níž vyrůstá (Ball-Rokeach et al., 1984; Rokeach, 1968). V této části knihy nejprve ve stručnosti představíme různé přístupy k hodnotám od poloviny 19. století, kdy pojem hodnota zavedl do filosofie R. H. Lotze (1857). Zároveň připomeneme základní výzkumné přístupy k hodnotám v psychologii i sociologii.

Hodnotami a hodnotovou orientací osobnosti jako předmětem filosofického i vědeckého bádání se zabývala řada autorů. Je pochopitelné, že pojem nejprve procházel poměrně bouřlivou filosofickou diskusí, z níž vzešly základní filosofické koncepce hodnot. Filosofie hodnot sice v době postmoderních diskursů patří mezi spíše historické filosofické školy, nicméně nelze jí upřít základní přínos pro oblast psychologie a sociálních věd, v nichž získal pojem hodnota nový rozměr.

Při našem zkoumání se zaměříme především na vztah pojmu hodnota k osobě, jejímu jednání a jejímu prožívání. Budeme se tedy věnovat tomu druhu hodnot, které jsou specifickou etickou kategorií a rovněž vyjádřením osobních přesvědčení. Filosofické zakotvení hodnot budeme hledat v dílech klasiků axiologie první poloviny 20. století, tedy především Maxe Schelera, Nikolaie Hartmanna, a do kontrastu k nim položíme pragmatické pojetí Johna Deweye. Budeme rovněž svědky pozoruhodné změny, v níž se hodnoty z filosofického tématu stávají zájmem sociologie (zejména teorie jednání) a sociální psychologie.¹

V oblasti sociálních věd zejména v posledních padesáti letech totiž významně vzrůstá zájem badatelů o výzkum hodnot. Milton Rokeach ve své knize *The Nature of Human Values* (1973, 3) téměř prorocky uvádí, že „pojem hodnota se může více než jiné pojmy stát centrálním pojmem spojujícím všechny sociální vědy – sociologii, antropologii, psychologii, psychiatrii, politologii, pedagogiku, ekonomii i historii.“ Ve všech těchto sociálních a humanitních vědách také výzkum hodnot skutečně intenzivně probíhal a probíhá i v současnosti. Všechny tyto obory skutečně nacházejí v hodnotách svůj průsečík, který jim umožňuje hlouběji reflektovat člověka v moderní či postmoderní společnosti. Vybrané teoretické a výzkumné koncepce těchto autorů, jejichž díla měla značný význam pro budoucí aplikaci ve výzkumu v sociálních vědách, uvádíme ve stručném přehledu v této kapitole. Jako každý výběr trpí i tento omezením a jistě pominul řadu inspirativních osobností. Snažili jsme se však sledovat linii vedoucí od rozpoznání relativity hodnot až k rozpoznání jejich role a centrálního postavení v lidském jednání a rozhodování.

¹ Tento zvrat lze podle našeho názoru hledat především v inspiraci, kterou byla díla T. Parsonse pro sociologii jednání či díla E. Sprangera pro psychologii hodnot.

1.1 Filosofie a etika hodnot

1.1.1 Počátky filosofie hodnot

Německý filosof Rudolf Hermann Lotze (1817–1881) byl vůbec prvním, kdo začal užívat pojem hodnota k označení preferencí v lidském usuzování a jednání. Ve svém myšlení striktně odlišil teoretickou a praktickou filosofii, sféru reality a sféru hodnot, bytí a závazky. Lotze souhlasí s J. F. Herbartem (1776–1841) když tvrdí, že nelze vyvozovat závěry o hodnotách z reality faktů, ale spíše naopak (Milkov, 2010). Celek skutečnosti se podle něj člení na svět věcí, pravd a hodnot, přičemž hodnoty představují výkladovou rovinu věcí. Svět může být vyložen a pochopen pouze pomocí *idealit*, na realitě nezávislých ideálních konstrukcí, které dávají světu smysl a cíl (τελος). Hodnoty, jež jsou idealitami par excellence, potom vskutku „představují klíč ke světu forem“ (Lotze, 1857, 22).

Myšlenka závislosti výkladu světa na hodnotách znamenala do značné míry převrat v dosavadním zejména německém myšlení, protože poukazovala na možnost změny preferencí hodnot. Hodnoty v dějinách lidstva nebyly vnímány stále stejně, existuje historická pluralita v hodnotových preferencích. Každá dějinná epocha si vybudovala vztah ke svým specifickým hodnotám, na nichž stavěla svůj výklad světa. V orientu se tak vyvinula zvláštní citlivost pro kolosálnost, u Židů pro vyvolenost, u Řeků pro krásu, u Římanů pro důstojnost a eleganci, ve středověku pro úžas a symboličnost a konečně v novověku pro kritičnost a invenčnost (Lotze, 1896).

Lotzeho žáci Wilhelm Windelband (1848–1915) a Heinrich Rickert (1863–1936), inspirováni Wilhelmem Diltheyem (1833–1911) a jeho rozlišením přírodověd (Naturwissenschaften) a duchověd (Geisteswissenschaften), vnímali hodnoty jako apriorní a transcendentální kategorie, mezi něž patří pravda, krása či dobro a jež určují „co a jak má být“. Zatímco předmětem přírodních věd (nomotetických) je to, co je, předmětem duchověd (idiografických) je to, „co má být“. (Kučírek, 1998) Prostřednictvím hodnot potom dochází v duchovědách k interpretaci věcí a k utváření představy o světě (tedy i toho, co je pravdivé).

1.1.2 Materiální etika hodnot (M. Scheler)

Patrně nejvýznamnější filosofickou a ve svém základním postoji metafyzickou koncepcí hodnot ve 20. stol. v evropské filosofické tradici rozpracoval německý filosof a představitel filosofické antropologie Max Scheler (1874–1928). Tento žák zakladatele fenomenologie E. Husserla ve svém díle *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik* (Scheler, 1921) odmítnul Kantův etický formalismus a pokusil se vybudovat etiku založenou na hodnotách. Výchozím bodem pro tuto etiku je názor, že intencionalita, schopnost mysli „vztáhnout se k něčemu“, se neomezuje pouze na předměty, nýbrž také na cítění. Tato intencionalita cítění je klíčová

a slouží především k rozpoznání hodnot. Kant, který podle Schelera zcela správně odmítá etiku statků a účelů, odmítá se stejným oprávněním rovněž jakoukoliv etiku založenou na induktivní zkušenosti ať již historické, psychologické či biologické (Scheler, 1921, 40). Kant se po tomto odmítnutí uchyluje k formální etice založené na kategorickém imperativu. Tento postoj je však podle Schelera nedostatečný.

Zdrojem pro etické poznání nemusí být nutně jen poznání racionální, ale také *poznání založené na emocích*, jak Scheler prokazuje s fenomenologickou důsledností ve svém díle. Tento druh apriorního poznání označuje jako *emotivní apriorismus*. Emoce přijímání či odmítání, milování či nenávidění nejsou odvoditelné z jakékoliv zkušenosti, mají však svůj apriori daný obsah, který je nezávislý jak na zkušenosti, tak na čistě racionálních apriorních zákonitostech rozumu (Scheler, 1921, 61). Čisté cítění je vždy neformální² a jeho projevem jsou *hodnoty*, které jsou jako jiné formy čistého náhledu objektivní, neměnné a stejné pro každého člověka. Tyto hodnoty potom v praktickém životě přistupují ke konkrétním zkušenostem a konstituují hodnotové preference člověka. Objekty naší osobní zkušenosti potom vyvstávají nejen jako předměty poznání, ale rovněž jako *nositelé hodnot*. To, co je na hodnotách proměnlivého, je jejich vazba na prožívání jednotlivce v dějinách. Jsou to vždy konkrétní lidé se svou konkrétní historií, kteří cítí, preferují ve svých postojích, milují či nenávidí. Tyto jejich pocity jsou však vždy výskytem téhož obecného cítění obecné hodnoty, jež je sama o sobě zcela nezávislá na konkrétní situaci (Scheler, 1921, 248nn).

Uskutečňování hodnot v praktickém životě každého člověka je v Schelerově pojetí úzce vázáno na centrální pojem *osoby*. Osoba, již Scheler vnímá jako soběstačnou totalitu (Scheler, 1921, 405–406) či rovněž jednotu jednání, je totiž právě oním místem, v němž se konkretizují a projevují neměnné hodnoty a v němž se rozhoduje, zda je člověk dobrý či zlý. Osoba sama o sobě je však vždy autonomní a ve vztahu k volbě dobra a zla svobodná.

Je zřejmé, že všechny hodnoty nejsou stejné a existuje jejich hierarchie (hodnoty nižší a vyšší), která je podobně jako ony samy součástí apriorního poznání (Scheler, 1921, 84nn). Osoby potom při svém jednání přirozeně tíhnou k preferenci vyšších hodnot, ovšem toto jejich tíhnutí je vždy vyjádřením jejich vůle. V hierarchii hodnot a hodnocení rozlišuje Scheler čtyři roviny (modality) hodnocení (Scheler, 1921, 103nn):

1. hodnoty (a hodnocení) smyslové podle příjemnosti a nepříjemnosti;
2. hodnoty (a hodnocení) vitální podle ušlechtilosti (vznešenosti) a vulgárnosti;
3. hodnoty (a hodnocení) spirituální (nezávislé na tělesnosti), které lze rozdělit podle typů na:

² Neformální ve smyslu opozice vůči formálně konstituovanému racionálnímu usuzování, jaké je uvažováno Kantem v případech čistých apriorních soudů.

- (a) hodnoty (a hodnocení) krásného a ošklivého – toto hodnocení je základem estetiky,
 - (b) hodnoty (a hodnocení) správného (oprávněného) a nesprávného (neoprávněného) – toto hodnocení je základem práva,
 - (c) hodnoty (a hodnocení) pravdivého a nepravdivého – toto hodnocení je základem filosofie;
4. hodnoty (a hodnocení) ve vztahu k absolutnímu podle svatosti (posvátnosti) a nesvatosti – toto hodnocení se projevuje jednáním v podobě zvláštního druhu lásky, jež pozvedá člověka k posvátnému.

Schelerova koncepce apriorních hodnot (způsobů hodnocení) a s nimi spojených hodnocení v praktickém životě představuje pozoruhodný pokus o překonání historické a individuální variability hodnot, již rozpoznal R. H. Lotze (1896). Zároveň Schelerův přístup k hodnotám překonává Kantovu deontickou etiku mravního zákona a nabízí etický systém nezávislý na formálním hodnocení, nicméně vycházející z prožívání a citění, které k hodnotám a hodnocení bezesporu patří. Jistě by bylo zajímavé, kdyby se tento systém hodnot stal, podobně jako Sprangerova typologie osobnosti, základem pro empirické zkoumání a v rámci praktického výzkumu hodnot doplnil psychologizující model, který nepřekračuje rovinu osobnosti směrem k osobě.

1.1.3 Nejvyšší hodnota a teleologie dobra (N. Hartmann)

Německý filosof Nicolai Hartmann (1882–1950) dále Schelerovy myšlenky rozvinul, a to zejména v oblasti vztahu mezi dobrem a hodnotami. Problematicke hodnot se věnuje ve svém stěžejním spise *Ethik*, zejména v jeho druhém díle *Das Reich der ethischen Werte* (Hartmann, 1949). Hartmannova filosofie hodnot se s Schelerovou značně překrývá, je s ní komplementární (Kelly, 2011) a také ji významně překračuje způsobem, který již není v rámci Schelerova myšlení akceptovatelný.

Klíčovou otázkou Hartmannova uvažování je otázka vztahu mezi hodnotami a dobrem. Dobro je podle něj nejvyšší mravní hodnotou, ovšem jako pojem je po stránce obsahu nedefinovatelné a v posledním důsledku racionálně nedosažitelné, a to navzdory mnohým dějinným pokusům (Hartmann, 1949, 374–375). U dobra platí, že všichni lidé vědí, co to je, ale každý pokus o jeho exaktní definici uniká našim možnostem.

Stejně tak vidí jako problematické i hodnoty samy. Samy hodnoty totiž mohou obsahovat řadu antinomií v pluralitě morálek současného světa a není vůbec jisté, zda se podaří i při veškeré snaze filosofů tyto antinomie překonat. Hodnoty pak mohou stát proti sobě, překrývat se při řešení konkrétních životních situací a hodnotový cit je nedokáže správně rozlišit (Hartmann, 1949, 292–293).

Ani hierarchizace hodnot není jednoznačná, neboť při pokusech systematizovat je hierarchicky do tabulky hodnot se setkáváme nejméně se dvěma základními tendencemi: buď je za nejvyšší hodnotu – pokud vůbec existuje – považováno cosi zcela elementárního a nejjednoduššího (např. morálka slasti, blaženosti, sebezáchovy, Kantova etika mravního zákona apod.), nebo je naopak třeba vidět nejvyšší hodnotu v čemsi vysoce komplexním (např. morálka spravedlnosti, lásky k bližnímu). Opět i zde lze v dějinách etiky nalézt koncepty vycházející z jednoho či druhého z těchto předpokladů. (Hartmann, 1949, 291–292)

Klíčem k řešení celé otázky je podle Hartmanna vztah mezi dobrem a teleologií hodnot. Dobro je nejvyšší hodnotou, ovšem nikoliv ve stejném smyslu jako ostatní mravní hodnoty. Ty jsou totiž vždy spjaté s fenomény přičítání, odpovědnosti či zásluhy. Dobro samo o sobě nemá k těmto fenoménům vztah, je hodnotou samotného smýšlení či přesvědčení, a v tomto smyslu je první hodnotou. Hartmann (1949, 376) uvádí, že mravní dobro je často postaveno do protikladu dokonce i s hodnotou života. Do hry v těchto chvílích vstupuje celá řada aktů vědomí, síly, strpění, svobody... Ale i když všechny mravní hodnoty seřadíme a dojdeme k té nejvyšší, přece bude mezi ní a samotným dobrem principiální heterogenost. Všechny prožívané hodnoty jsou v té chvíli podle Hartmanna hodnotovým charakterem personální bytosti, ale samy o sobě ještě nejsou mravní. Všechny tyto hodnoty musí být realizovány na osobě, má-li být tato osoba schopná volby mezi dobrem a zlem. Nicméně etická podstata osoby spočívá právě v tom, že je schopna jak dobra, tak zla. Je nucena čelit morální krizi, v níž volí mezi dobrem a zlem, a teprve výsledek této volby ji činí mravně dobrou či zlou. V případě příklonění se ke zlému mohou všechny mravní hodnoty vyznít pro osobu i mravně záporně.

Podle Hartmanna (1949, 376) vrcholí řada hodnot v hodnotě účelné činnosti. Tato hodnota v sobě obsahuje nižší hodnoty jako své složky a je jejich souhrnem. Účelné činnosti však chybí samotný účel. Teleologie hodnot, vrcholící v účelné činnosti, ještě nemá určen směr svého pohybu: zda k dobru či zlu. V podstatě jednání, která jsou sama o sobě hodnotná, spočívá i možnost, že mohou být zaměřena ke zlu. Člověk sám o sobě netouží po zlu pro ně samé, není tedy v tomto smyslu opakem Boha – Satanem. Často se však ocitá ve sporu, kdy to, co je hodnotné, např. vlastnění nějaké věci, je v rozporu s dobrem, protože akt nabytí věci není v souladu s dobrem (např. krádež). Ten, kdo krádeží poškodil jiného, nechce škodit pro škodu samu, nýbrž pro získání věci, která je pro něho hodnotou. Měřítkem mravního jednání je proto právě záměr osoby ve vztahu k hodnotě.

Dobro není tedy souhrnem hodnot, a to ani v jejich ideálním bytí, ani nespočívá v reálné existenci hodnotného, nýbrž je *teleologií hodnot v reálném světě*. Dobrý nebo zlý je pouze postoj účelně jednající bytosti k hodnotám. Podstata dobra spočívá ve vztahu intence k intendovaným hodnotám, což se děje v konkrétní osobě, na konkrétním místě a v konkrétním čase. Kdybychom chtěli obsáhnout, co je

dobro, museli bychom obsáhnout všechny tyto intence, které kdy existovaly, což není možné, protože bychom museli obsáhnout jak celou rozmanitost hodnot, tak celou rozmanitost aktů, v nichž se vykytují. Samotná teleologie hodnot, byť bychom stáli na jejím vrcholu, ještě nevypovídá o tom, zda jsme či nejsme mravní, ale o potenci být mravný i nemravný. „To je druhá stránka svobody účelné činnosti. K dobru nás nic nenutí. Možnost dobra je nutně současně a ve stejné míře možností zla. Právě nejvyšší potence je současně nejvyšším nebezpečím. K podstatě člověka patří, že se v tomto nebezpečí nachází. Samo toto nebezpečí je základem jeho étosu. Jím je mravní bytostí. Člověku je dána – i když nikoli dokonalá, přesto však zásadní – tato potence, teleologie tendování, snažení, náklonnosti. Tento dar je dvojsečný. Může mu být prokletím i požehnáním. V tom je skryt smysl oněch hodnot aktů, které tvoří potenci mravní bytosti. Člověk nese své nebezpečí sám v sobě. Je obsaženo v moci, kterou člověk je.“³ (Hartmann, 1949, 381)

1.1.4 Fenomenologie hodnot (D. von Hildebrand)

Zakladatel filosofického uvažování o hodnotách často označovaného jako fenomenologie hodnot Dietrich von Hildebrand (1889–1977) se řadí mezi následovníky Maxe Schelera. Ve svém díle *Christian Ethics* (1953) rozvíjí s fenomenologickou důsledností pojem hodnota a vytváří tak specifickou podobu křesťansky orientované filosofie hodnot.

Hildebrand poněkud odlišným způsobem než Hartmann rozpracovává pojem *hodnota*, nevztahuje jej vůči absolutní hodnotě a do značné míry se tak přibližuje vnímání hodnot v psychologii. Hodnoty totiž vnímá jako úzce spjaté s pojmem významu (důležitosti) a rovněž s motivací k jednání. Pojem *význam* přitom v Hildebrandově pojetí odkazuje k přisuzování charakteristik dobra a zla a je v tomto smyslu opakem indifference či neutrality. První podmínkou pro přisouzení hodnoty čemukoliv v našem životě je totiž právě přisouzení významu. V tomto smyslu je významnost (ve smyslu důležitost) jsoucen podmínkou pro přiznání jejich hodnoty.

Druhou podobností s psychologickým pojetím hodnot, ale také s Schellerovou materiální etikou hodnot, je přiznání stupňů významu, který čemukoliv přisuzujeme. Zatímco v psychologii hodnot vede přisouzení míry významu k vytváření žebříčků hodnotových preferencí, v případě Hildebrandova (a vlastně i Schelerova) pojetí se jedná o stupně kvalitativní. Přisuzování významu souvisí rovněž s dalším klíčovým pojmem Hildebrandovy etiky, totiž s motivací (tužbou), kterou vnímá především jako motivaci osobní (na osobu vázanou), akt, kterým se konstituuje naše zkušenost. Zde končí blízkost Hildebrandova pojetí hodnot k jejich psychologizaci a je významně překračována. Hildebrand totiž považuje akty přisuzování významu tomu, po čem toužíme, za objektivně existující. Vnitřní akty mysli jsou

³ Překlad Karla Hlavoně publikovaný v časopise *Pro-Fil* (2002).

tak významné nejen pro toužící mysl, ale mají rovněž *význam v reálném světě*. Jsou totiž „realizací, aktualizací a manifestací osoby“ ve vnějším světě (Hildebrand, 1953, 29). Porozumění vnějšmu přesahu aktů mysli osoby pokládáme za klíčové východisko k Hildebrandově etice hodnot, neboť díky ní se otevírá možnost objektivizace hodnot.

Samotný pojem motivace spojuje Hildebrand s pojmem touhy a toužení (*desiderare*) a ve vlastním smyslu ji vnímá jako touhu po *dobru*. Tento primární význam ale překračuje. Vnímá nejednoznačnost pojmu touha a kromě primární *touhy po dobru* rozvíjí rovněž úvahy o touze v odvozeném smyslu. Touha v odvozeném smyslu je touha po tom, *co k dobru směřuje, je k dobru nakloněno či má dobro za cíl*. Zde se otevírá prostor právě pro rozlišení *různých stupňů (kategorií) významnosti*, s tím souvisejících *různých stupňů (kategorií) tužeb*, jež k nim směřují, a pochopitelně také jim odpovídajících *stupňů dobra*, které se jimi naplňuje. Hildebrand takto rozlišuje *tři kategorie významnosti* (1953, 34nn) a s ní souvisejících tužeb.

Do první kategorie spadají ty skutečnosti, které jsou pro nás významné subjektivně. Přinášejí nám potěšení nebo navozují pocit osobního uspokojení. Takto přisuzujeme význam například tomu, že nás někdo pochválí, složí nám kompliment. Tato kategorie nepřesahuje naši subjektivitu a jakkoliv intenzívně působí, je vždy spjata pouze s naší osobou.

Naproti tomu druhá kategorie vymezuje ty skutečnosti, které nabývají významu nejen pro nás, ale vnímáme je jako významné i bez vazby na konkrétní osobu. Takto hodnotíme jednání, které můžeme označit za hrdinské či velkorysé, činy či věci, které můžeme označit jako krásné či noblesní apod. Skutečnosti, které spadají do této kategorie významnosti, označuje Hildebrand jako *hodnoty*. Odvázání hodnot od prožívání konkrétní osoby je, stejně jako objektivizace aktů mysli, rovněž klíčovým pilířem Hildebrandovy etiky a fenomenologie hodnot.

Příznačnou vlastností hodnot, definovaných významem přesahujícím osobu, je určitý druh decentralizace či odosobnění významů a s nimi souvisejících tužeb. Zatímco prosté touhy, které jsou určovány významem pro konkrétní osobu vedou k sebestřednosti, hodnoty, významy ve druhé kategorii, nás od této sebestřednosti osvobozují a umožňují nám nacházet své místo v řádu, který nás přesahuje.

Třetí kategorie významnosti, odpovídající třetímu základnímu stupni dobra, je motivována nejvyšším zájmem a touhou každé osoby. Tato kategorie je v principu odlišná od předchozích dvou a odpovídá na ty druhy tázání, která souvisejí s nejhlubším směřováním každé osoby. Příkladem takové otázky je „Proč bychom vlastně měli být moudří, dobří, odpouštějící?“ Odpovědí na tento druh otázek je, že být moudrým (dobrým, odpouštějícím...) je v *nejulastnější a pravém zájmu každé osoby*, protože se jedná o *objektivní dobro* pro každou osobu. Jako takové přináší každé osobě blahodárný účinek a ušlechtilým postojem osoby vůči němu je vděčnost.

Kromě kvalitativního rozlišení stupňů významů, s nimi souvisejících motivací (tužeb) a definice hodnot jako druhé kategorie významnosti touženého dále Hildebrand rozlišuje jednotlivé druhy hodnot (morální, intelektuální, estetické a jiné). Specifickou a významnou roli v Hildebrandově díle zaujímají nadále hodnoty morální, které tvoří klíčovou komponentu jeho komplexní etiky (Hildebrand, 1953, 169nn).

1.1.5 Praktické hodnotové soudy (J. Dewey)

Patrně nejvýznamnější americký filosof a klíčová postava filosofického pragmatismu John Dewey (1859–1952) staví teorii hodnot a hodnocení rovněž do centra své morální teorie, ovšem jeho uvažování o roli hodnot a hodnocení je v zásadě protichůdné výše uvedeným přístupům. Výchozím bodem jeho etiky je kritika především evropské tradice etického myšlení majícího tendenci tíhnout k výchozím etickým principům či k pevně stanoveným cílům jednání a na nich zakládat systematické morální teorie. Tyto výchozí principy považuje Dewey za dogmatické a zjednodušující, reflektující beznadějnou touhu člověka po jistotě v nejistém světě (Dewey, 1929).

Základní tezí Deweyho morální teorie je tedy otevřenost morálních systémů a jeho závislost na kontextu. Morální jednání je vždy závislé na situaci, v níž se jednájící nachází. Z této konkrétní situace vychází i posuzování hodnot a hodnocení. Hodnota je v Deweyho pojetí úzce svázána s hodnotovými soudy, které provádí každý člověk a jež jsou základem pro jeho vlastní systém hodnot. Všechny hodnotové soudy musí přitom splňovat podmínku empirické ověřitelnosti.

Hodnotové soudy (value judgements) je třeba odlišit od hodnotícího posouzení (evaluation), stejně jako hodnotící posouzení od prostého hodnocení (valuing). Prosté hodnocení chápe Dewey jako afektivně motorický postoj. Tyto zkušenosti, ačkoliv mají pozitivní či negativní náboj ve vztahu k objektům, nemají reprezentativní obsah. Na této úrovni jsou vyjádřeny pouze tendence k vyvolání pohybu, k získání či dokonce spolknutí nějaké věci. V případě negativního prostého hodnocení pouze tendence k odmítnutí, opuštění či vyplivnutí. Toto prosté hodnocení je třeba odlišit od tužeb, které se vyznačují kognitivním obsahem a dávají v konečném důsledku obrysy cílovým názorům. Když např. dítě poskakuje kolem kornoutu se zmrzlinou a vykřikuje: „Mňam, dobrota,“ provádí prosté hodnocení stejně jako když řekne: „Mám rád/a zmrzlinu.“ Žádný z těchto aktů ještě sám o sobě nevede k formulaci hodnotového soudu, nýbrž pouze vyjadřuje aktuální afektivně motorický postoj. Hodnotový soud přichází až ve chvíli, kdy je postoj vůči zmrzlině podroben hodnotícímu posouzení, tedy mentálnímu aktu, který zcela a vědomě odpovídá na otázku: „Jaký je můj vztah ke zmrzlině?“ V procesu odpovídání na vnitřně položené otázky vzniká jako produkt procesu hodnotícího posouzení *hodnotový soud* (Anderson, 2018; Dewey, 1939).

Hodnotové soudy samy o sobě nestačí k tomu, aby hodnoty jimi získané hrály určující úlohu při hodnocení světa kolem nás. K tomu je potřeba definovat *konečný stav hodnoty* či cílový názor (end-in-view), k němuž by se hodnocení vztahovalo a jenž by sehrával rozhodčí roli. Takováto definice stavu „jak to má být“ ovšem předpokládá, že cílové názory existují dříve než samotné hodnocení, což by Deweyho teorii stavělo do stejné pozice jako řadu evropských filosofů, kteří tyto konečné stavy v podobě transcendentních hodnot, kategorických imperativů či apriorních forem postulovali a jejichž východiska Dewey odmítá.

Odpověď na vztah mezi cílovým (konečným) hodnotovým názorem a probíhajícím hodnocením sahá k samotnému jádru Deweyho filosofického názoru. Stejně jako výchovný cíl v oblasti filosofie výchovy je součástí samotného procesu výchovy a je kontinuálně reformulován (Dewey, 1916), i zde je hodnotící soud v recipročním vztahu k cílovému názoru hodnoty a jeho naplňování. Nemůžeme mít totiž nalezen cílový (konečný) hodnotový názor, pokud existují otázky k jeho dosažení a naplnění, které znovu vyvstávají s každým hodnotícím soudem. Dokud nemáme konečnou sumu našich hodnocení, nemůžeme mít ani konečný hodnotový názor, který se vždy znovu redefinuje v průběhu hodnotících soudů. Náš úsudek o tom, co je konečnou podobou hodnoty je neodmyslitelně spjat s procesem svého utváření. Tento druh praktického hodnotového usuzování je kreativním aktem: jeho produktem je nově formulovaný cílový názor hodnoty. (Anderson, 2018)

1.2 Hodnoty a osobnost

1.2.1 Typy osobností dle preferovaných hodnot (E. Spranger)

Německý psycholog Eduard Spranger (1882–1936) nepatří mezi typické tvůrce hodnotových koncepcí a filosofové zabývající se hodnotami, nicméně přesto jako málokterý jiný člověk ovlivnil způsob, jakým byl napříště prováděn hodnotový výzkum a jakým byla problematika hodnot dále promýšlena. Spranger ve svém díle *Lebensformen: Geisteswissenschaftliche psychologie und Ethik der Persönlichkeit* vytvořil typologii osobnosti (Die idealen Grundtypen der Individualität) z hlediska zájmů (hodnotových preferencí), v níž rozlišil (Spranger, 1927, 121–276):

1. **člověka teoretického**, pro nějž je nejvyšší hodnotou a zájmem **pravda**;
2. **člověka ekonomického**, pro nějž je nejvyšší hodnotou a zájmem **užitečnost**;
3. **člověka estetického**, který je ovlivněn dojmy, výrazy a formami; díky nim je jeho nejvyšší hodnotou a zájmem **harmonie**;
4. **člověka sociálního**, který především vyznává **lásku mezi lidmi** jako nejvyšší hodnotu;

5. **člověka politického**, jenž orientuje své zájmy na získání **moci**, která je pro něj hlavní hodnotou a cílem;
6. **člověka náboženského**, který svůj život a jednání podřizuje nejvyšší **jednotě** a svět nahlíží prizmatem nekonečna.

Spranger se nedomníval, že podle uvedených typů lze exaktně klasifikovat jednotlivé osobnosti. Jedná se o ideální typy, na jejichž charakteristikách více či méně participují reálné osobnosti. Osobní i kolektivní morálka stojí nad jednostranným zaměřením hlavní formy a společně vytvářejí syntézu hodnot, která odpovídá opravdovosti života (Spranger, 1927).

1.2.2 Studie hodnot: škála pro měření dominantních zájmů osobnosti (Allport, Vernon, Lindzey)

Sprangerova typologie hodnot je z hlediska výzkumu hodnot výjimečná tím, že právě na ní založili Gordon W. Allport (1897–1967), Philip E. Vernon (1905–1987) a později i G. Lindzey (1920–2008) svou *Studii hodnot* (1960), která se stala jedním z často používaných výzkumných nástrojů pro zjišťování osobní hodnotové orientace (Allport, 1965).

První verze testu vznikla již v roce 1931 a vzešla ze spolupráce G. Allporta a P. Vernona. V roce 1951 byla poprvé revidována a v roce 1960 došlo k závěrečné revizi již ve spolupráci s G. Lindzeyem. Test spočívá v sadě výroků, ke kterým mají respondenti zaujmout postoj. Každý postoj s sebou nese určité množství bodů, které respondent distribuuje.

Autoři tento test standardizovali na vysokoškolských studentech a na základě výsledků standardizace definujícího minimální a maximální počet bodů přidělených jednotlivým typům osobnosti dle Sprangera umožnili klasifikovat respondenty podle jednotlivých typů.

1.2.3 Podstata hodnot (M. Rokeach)

Americký sociální psycholog polského původu Milton Rokeach (1918–1988) je uznávanou autoritou v oblasti teoretického zakotvení hodnot v psychologii a rovněž ve výzkumu hodnot, k němuž přispěl vývojem hodnotových itinerářů. Ve svých výzkumech i filosoficko-teoretických pracích z oblasti lidských hodnot se zabýval zejména vztahem mezi hodnotami, přesvědčeními a postoji (1968).

Charakteristické vlastnosti hodnot

Ve svém stěžejním díle *The Nature of Human Values* (1973) Rokeach definoval charakteristické vlastnosti hodnot a jejich systematizace:

1. **Hodnoty jsou trvalé.** Kdyby hodnoty byly zcela stabilní, nebyl by možný jejich vývoj a změna ani v oblasti individuální, ani sociální. Kdyby naopak hodnoty byly zcela nestabilní, kontinuita lidské společnosti by byla nemožná. Jakákoliv koncepce hodnot, má-li být užitečná, musí být schopna akceptovat trvalost i proměnlivost hodnot jako jejich charakteristický rys. Při výchově k hodnotám se však obvykle nezaměřujeme na rychle pomíjivé stavy (touhy), které se často proměňují a jsou určeny našimi aktuálními potřebami, ale spíše se při ní zaměřujeme na izolované, absolutní hodnoty, které mají do jisté míry garantovanou trvalou (či alespoň dlouhodobou) platnost. Pouze ty hodnoty, jejichž případná změna je dlouhodobým procesem, se mohou stát součástí hodnotové orientace osobnosti.
2. **Hodnoty jsou přesvědčení.** Ve své knize *Beliefs, Attitudes and Values* (1968) Rokeach rozlišuje tři typy přesvědčení: (a) deskriptivní či existenciální, která mohou být pravdivá nebo nepravdivá („Jsem přesvědčen, že dnes zvítězíme ve fotbale.“), (b) hodnotící, která přisuzují něčemu hodnotu dobré či špatné („Jsem přesvědčen, že naše země je nejlepší na světě.“), (c) preskriptivní či normativní, které poukazují na žádoucí možnosti nebo cílové stavy („Jsem přesvědčen, že děti mají poslouchat své rodiče.“). Hodnoty jsou přesvědčení třetího druhu, tj. ta, která poukazují k žádoucím volbám, možnostem či cílovým stavům věcí. Jako každé přesvědčení mají i hodnoty svou složku kognitivní (poznání vytouženého stavu či možnosti), afektivní (k vytouženému stavu věcí má každý člověk emocionální vztah) i behaviorální (každá hodnota ovlivňuje naše jednání).
3. **Hodnoty směřují ke způsobu jednání nebo ke konečnému stavu věcí.** Každým výrokem, jímž se vyjadřujeme o něčí hodnotě, zároveň vyjadřujeme přesvědčení, že tato osoba pokládá za vytoužený buď určitý konečný cíl, nebo specifický druh jednání. Tyto dva druhy přesvědčení označují dva základní typy hodnot: **hodnoty cílové** (terminal values) a **hodnoty instrumentální** (instrumental values). Cílové hodnoty Rokeach dále dělí na **osobní** (intrapersonální) a **sociální** (interpersonální). Podobně i u instrumentálních hodnot rozlišuje hodnoty **morální** (zaměřené na způsob jednání) a **kompetenční** (sebeaktualizační, zaměřené na dovednosti a druhy jednání vedoucí k sebenaplnění).
4. **Hodnoty jsou preference stejně jako koncepce preferovaného.** V oblasti preferencí respektuje Rokeach rozlišení mezi žádoucím a pouze žádaným (Smith, 2006). Stejně jako Kluckhohn (1951) se domnívá, že hodnoty představují preference ve výběru našich způsobů, možností či cílů jednání. Pro rozhodování o způsobu jednání není pro osobu důležitá pouze preference mezi protiklady (dobrý x špatný), nýbrž také preference mezi jednotlivými hodnotami v rámci osobního hodnotového systému (hodnotové orientace).

Funkce hodnot

Hodnoty podle Rokeacha (1973) sehrávají v rámci lidského jednání významnou roli a ovlivňují řadu procesů.

Hodnoty jako standardy několika způsobů řídí lidské jednání. (1) Vedou k vytvoření postojů v sociálním kontextu a (2) disponují k preferenci politických, ideologických a náboženských systémů. Jsou (3) významným činitelem při konstrukci sebe prezentace před druhými a (4) pomáhají posuzovat vhodnost jednání před druhými lidmi. Hodnoty jsou také klíčem k porovnávání (5) vlastní morálky a kompetencí s morálkou a kompetencemi ostatních. Rovněž umožňují prezentovat vlastní přesvědčení před druhými (6) a napomáhají racionálnímu vyrovnávání se s osobně i sociálně neakceptovatelnými pocity, postoji a jednáními (7).

Hodnotový systém slouží rovněž jako nástroj k obecnému rozpoznávání konfliktů a k utváření rozhodnutí. Díky skutečnosti, že systém hodnot představuje nástroj k určení preferencí mezi jednotlivými způsoby, možnostmi a cíli jednání, umožňuje nám rovněž rozlišovat, ve kterých situacích volit tu kterou strategii jednání a vyhýbat se tak konfliktnímu jednání.

Hodnoty působí jako silný motivační činitel v kognitivní, afektivní i behaviorální oblasti. Instrumentální hodnoty jsou motivační, protože představují idealizované formy chování a vedou ke snaze o jejich naplnění. Cílové hodnoty jsou rovněž motivační, jelikož nabízejí transcendentní kvality umožňující přesáhnout konkrétní a aktuální podobu vlastního bytí.

Zkoumání hodnot

Rokeachova teoretická východiska a pojetí hodnot vyústily v sestavení dvou itinerářů hodnot, jež byly odvozeny na základě dlouhodobého předešlého výzkumu. Standardní itineráře měly původně 12 cílových a 12 instrumentálních hodnot. Jejich počet byl později navýšen na 18 hodnot cílových a 18 hodnot instrumentálních (Rokeach, 1973). Souhrnně se tyto itineráře nazývají Rokeachovo zkoumání hodnot (Rokeach's Value Survey, RVS) (Rokeach, 1967).

Itinerář cílových hodnot vznikl postupnou redukcí mnohem širší sady několika set hodnot sebraných z různých zdrojů (odborné časopisy, průzkum mezi studenty, materiály různých společností apod.). Na základě pozitivních vzájemných korelací nakonec vznikla známá sada 18 hodnot: pohodlný a zajištěný život, vzrušující život, pocit osobní jistoty, mír ve světě, krása a umění, rovnost příležitostí, zajištění a péče o rodinu, svoboda, šťastný život, vnitřní harmonie, zralá láska, blaho a bezpečnost národa, život plný potěšení, spása, sebeúcta, společenské uznání, přátelství a moudrost.

Itinerář instrumentálních hodnot vznikl zcela odlišným způsobem. Základem itineráře byl Andersonův (1968) seznam 555 slov označujících vlastnosti. Po redukcí

synonym a posouzení vzájemných korelací byla vybrána ta slova, jež vykazovala co nejmenší korelaci s ostatními a byla maximálně odlišná od ostatních. Výsledkem tohoto procesu je seznam 18 instrumentálních hodnot: ambiciózní, otevřený, kompetentní, veselý, čistý, odvážný, promíjející (trpělivý), užitečný (nápomocný), čestný, tvořivý, nezávislý, intelektuální, racionální, citlivý (milující), poslušný, vychovaný, odpovědný a sebeovládající se.⁴

Základní použití itinerářů spočívá v seřazení jednotlivých hodnot podle osobních preferencí jednotlivých účastníků výzkumu. Vzhledem k jednoduché aplikaci i způsobu vyhodnocení pomocí jednoduchých korelací bylo a je Rokeachovo zkoumání hodnot stále často využíváno při výzkumech hodnot v nejrozličnějších kontextech od sociální psychologie (Hogan, 1980; Hogan – Mookherjee, 1981), management (Chusmir et al., 1989) přes vzdělávání seniorů (Andre Lemieux, 1999), ošetrovatelství (Blazeviciene – Jakusovaite, 2007; Minton et al., 1997) až k pedagogice (Lau, 1988; Musil et al., 2009). Sám autor použil svůj itinerář při výzkumu hodnot americké společnosti (Rokeach, 1973).

O revizi Rokeachovy škály a redukci hodnot směrem ke zjednodušení a vytvoření 4 dimenzí hodnot se pokusil v roce 1995 Ch. Johnston (1995).

1.2.4 Univerzální hodnoty (S. Schwartz)

Koncept univerzálních hodnot

Izraelský sociální psycholog Shalom H. Schwartz se pokusil v oblasti klasifikace a výzkumu hodnot o poněkud odlišný přístup. Zatímco předešlí badatelé se pokoušeli buď o klasifikaci hodnotových typů podle typu osobnosti (Allport et al.), nebo hledali vyčerpávající škálu hodnot (Rokeach), Schwarz se pokusil identifikovat v množství nabízených přesvědčení ty hodnoty, které sdílí lidstvo napříč všemi kulturami. V letech 1987–1992 ve spolupráci s Wolfgangem Bilským proto vytvořil a empiricky ověřil škálu univerzálních hodnot.

Jejich společné zkoumání započalo pokusem o definici univerzální psychické struktury lidské hodnoty (Schwartz – Bilsky, 1987, 1990). Při hledání těchto struktur, které nazvali motivačními doménami, vycházeli z pěti základních charakteristik: hodnoty (1) jsou přesvědčení, (2) souvisejí s žádoucími cíli jednání, (3) přesahují konkrétní situace, (4) jsou průvodci při výběru a vyhodnocování chování a událostí a (5) jsou setříděny podle relativní důležitosti.⁵ Vycházejíce z těchto

⁴ Překlady jednotlivých hodnot jsou na řadě míst, zejména u instrumentálních hodnot, problematické a poněkud posouvají význam. Při našem výzkumu jsme proto použili itinerář mírně upravený. Diskusi o přesnosti překladů a významovým posunům se budeme podrobně věnovat v kapitolách o metodologických otázkách a limitech měření hodnot.

⁵ Tyto základní charakteristiky můžeme nalézt rovněž u významných předešlých autorů G. W. Allporta (1965), R. M. Williamse (1972), M. Rokeache (1973) a dalších.

charakteristik specifikovali osm hlavních motivačních domén hodnot: požitky, zajištění, úspěch, sebeorientace, sebekontrola a konformita, prosociálnost, sociální moc a vyzrálost. Tyto domény jsou odvozené z obecných zdrojů lidské existence, jimiž jsou biologické potřeby a sociální interakce, požadované pro koordinaci a spolupráci, a sociální a institucionální požadavky pro přežití a prosperitu sociálních skupin.

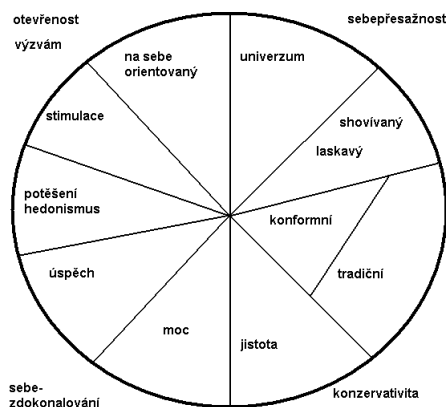
Sám Schwartz tuto koncepci motivačních hodnotových domén (typů) později rozpracoval (1992) a na základě výzkumu provedeného ve dvaceti různorodých společnostech světa odvodil škálu deseti univerzálních hodnotových typů:

Hodnotový typ	Charakteristické hodnoty
orientovaný na moc	sociální moc, bohatství, autorita, veřejné mínění – sebereprezentace, společenské uznání
orientovaný na úspěch	ambicióznost, vliv, kompetentnost, úspěšnost, inteligence, sebedůvěra
hédonistický stimulační	potěšení, život plný radosti vzrušující život, rozmanitý život, smělost
orientovaný na sebe	svoboda, tvořivost, nezávislost, volba vlastních cílů, výjimečnost, sebedůvěra
univerzalistický	rovnost, jednota s přírodou, moudrost, svět krásy, sociální spravedlnost, otevřenost, ochrana prostředí, svět v míru
shovívavý a laskavý	pomoc, odpovědnost, odpuštění, tolerance, čestnost, loajalita, zralá láska, pravé přátelství
konformní	poslušnost, sebeovládání, vychovanost, úcta k rodičům a starším
tradicionalistický	úcta k tradici, zbožnost, akceptace místa v životě, pokora, mírnost
orientovaný na jistotu	národní bezpečnost (blaho národa), oplácení laskavostí, zajištění rodiny, smysl pro hmotné zajištění, sociální řád, zdraví, slušnost a férovost

1.3. HODNOTY A SPOLEČNOST

Základní typy jsou vlastně výsledkem shluků vytvořených z itineráře 56 hodnot.⁶ Zkoumaná osoba je zařazena k určitému hodnotovému typu na základě nejvýznamnějších preferencí u předkládaných 56 hodnot. Preference jsou zjišťovány na škále od -1 (zcela nevýznamná hodnota) do 7 (klíčová hodnota).

Výzkum vedl Schwartz rovněž k vytvoření teoretického modelu motivačních hodnotových orientací (1992), jehož schematické znázornění lze nalézt na obrázku 1.1.



Obrázek 1.1: Teoretický model motivačních hodnotových orientací a typů podle S. Schwartz

Výzkum univerzálních hodnot

Schwartzův výzkumný nástroj pro zkoumání hodnotových typů patří v současnosti mezi nejčastěji používané výzkumné metody v oblasti hodnot. Sám Schwartz ve spolupráci s mnoha výzkumníky z celého světa provedl rozsáhlý celosvětový výzkum ve 44 zemích včetně České republiky a Slovenska (Schwartz, 1994).

Na základě dalších výzkumů a v rámci teoretického rámce svého přístupu k hodnotám (Schwartz – Boehnke, 2004; Schwartz et al., 1999, 2001) navrhl Schwartz dotazník pro výzkum hodnotových typů Portrait Values Questionnaire (PVQ), jehož modifikace byla využita v rámci projektu *European Social Survey* (ESS, 2021; Schwartz, 2007).

1.3 Hodnoty a společnost

Stejně významnou roli, jakou mají hodnoty pro jednotlivce, sehrávají rovněž v sociálním systému společnosti. Stejně jako u psychologie hodnot, nelze ani v případě

⁶ Viz druhý sloupec tabulky. Většinu z těchto hodnot přejal Schwartz od Rokeacha.

analýzy významu hodnot pro společnost postihnout v rámci této studie všechny aspekty složitého vývoje, jímž procházelo porozumění hodnotám v kontextu společnosti a jednání jednotlivých skupin či jednotlivců ve společnosti. Pro cíl našeho zkoumání, věnovaného vztahu hodnot a volného času, vnímáme jako podstatný vliv dvou teoretických konceptů. První z nich zakotvuje hodnoty a hodnotové orientace v samotném středu teorie jednání (T. Parsons, E. A. Shils), druhý potom ukazuje na posun v hodnotách společnosti od moderních k postmoderním (R. Inglehart). Obojí, zakotvení i posun, přitom sehrává klíčovou roli pro teorii o vzájemnosti hodnot a volného času, kterou se pokoušíme obhájit.

1.3.1 Hodnoty a teorie jednání (T. Parsons a E. A. Shils)

V průběhu první poloviny 20. století rozvíjeli sociologové, téměř paralelně s podobným úsilím o rozvoj teorie osobnosti v psychologii, teorii jednání ve snaze porozumět základním principům interakcí ve společnosti. Klíčovou roli v této snaze sehrávali američtí sociologové v čele s Talcottem Parsonsem (1902–1979), který již od 30. let 20. století rozpracovával teorii jednání a následně teorii sociálního systému (Balon, 2007; Parsons, 1949, 1991). Společně s Edwardem A. Shilsem (1910–1995) editovali stěžejní dílo, které komplexně ukázalo funkcionalisticky pojatou teorii jednání, *Toward a General Theory of Action*. Dvě klíčové kapitoly této knihy jsou věnovány právě vztahu mezi hodnotami, motivy a systémy jednání. První z nich, *Values, Motives and Systems of Action* (1951, 45–243), napsali Parsons a Shils a z ní vycházíme v textu této podkapitoly. Druhou, *Values and Value Orientations in the Theory of Action*, napsal ve spolupráci s dalšími autory již výše citovaný Clyde Kluckhohn a je pro nás definičním východiskem pro pojem hodnota a hodnotová orientace.

Svět, jak jej Parsons a Shils představují, je systémem⁷ obsahujícím objekty, které mohou být *sociální* nebo *nesociální*. Sociální objekty se vyznačují interaktivitou a jsou označovány za jednající (*actors*), jejichž reakce a postoje jsou významné pro jiné jednající, kteří jsou v referenčním vztahu. To v praxi znamená, že jsou vůči jednajícímu v situacích, které umožňují interakce. Interakce přitom zahrnují jiné jednající buď jako osoby, nebo jako členy kolektivů.

⁷ Pro porozumění významu systému uzavřených vzorcových proměnných je vhodné upozornit, jakým způsobem chápou Parsons a Shils systém. „Nejobecnější a nejzákladnější vlastností systému je vzájemná závislost jeho částí nebo proměnných. Vzájemná závislost spočívá v tom, že mezi jednotlivými částmi nebo proměnnými existují určité vztahy, které kontrastují s náhodnou proměnlivostí. Jinými slovy, vzájemná závislost je řád ve vztazích mezi součástmi, které vstupují do systému. Tento řád musí mít tendenci k samoudržování, což je velmi obecně vyjádřeno pojmem rovnováha. Nemusí se však jednat o statické samoudržování nebo stabilní rovnováhu. Může se jednat o uspořádaný proces změny – proces, který se řídí určitým vzorcem, a nikoliv náhodnou proměnlivostí vzhledem k výchozímu bodu. Tomuto procesu se říká pohyblivá rovnováha a je dobře ilustrován na příkladu růstu.“ (Parsons – Shils, 1951, 107)

1.3. HODNOTY A SPOLEČNOST

Výchozím bodem teorie jednání je přirozeně pojem *jednání*, který může platit pro jednotlivce, ale také pro skupinu, a jehož popis je možný pouze tehdy, když vyjdeme z *orientace jednání*. Orientace jednání u jednotlivce úzce souvisí s motivací k jednání a naplňování potřeb, jak ukážeme v následujícím textu. Pro orientaci jednání je určující „soubor objektů, na které se zaměřuje. Ty jsou v dané situaci relevantní, protože nabízejí alternativní možnosti a ukládají omezení způsobům uspokojování potřeb a dosahování cílů aktéra či aktérů.“ (Parsons et al., 1951, 4–5) Objekty zaměření přitom mohou být jak nesociální, tak sociální. Základní volba orientací jednání je dána *kathexí*, tedy tendencí reagovat pozitivně na ty objekty, které nám přinášejí uspokojení, a odmítat ty, které jsou škodlivé. Motivační i hodnotové orientace jsou v tomto smyslu výsledkem a způsobem rozlišování, testování, třídění a výběru.

Orientace v situaci, v níž se jednající nachází, je posuzována z hlediska dvou základních aspektů: (1) aspektu volby a (2) aspektu očekávání. Tyto dva aspekty orientaci v situaci v podstatě definují. První z nich implikuje, že volba orientace s sebou přináší vždy alternativní možnosti a existují i jiné orientace, než ta zvolená. Aspekt volby rovněž nastavuje směr dalšího jednání. Druhý aspekt přináší zdůraznění, že zvolená orientace v sobě obsahuje očekávání budoucího vývoje jednání. Kromě výše uvedených hlavních aspektů s sebou každá volba orientace v situaci z pohledu jednajícího přináší rovněž rozlišování podle (1) odlišnosti a blízkosti, resp. provázanosti objektů, (2) podle cílů jednajícího, (3) míry uspokojení či deprivace zvolených či alternativních orientací a konečně (4) podle norem, standardů, za nichž je orientace akceptovatelná. Tyto normy se navíc dělí do tří kategorií podle (a) podle pravdivosti a nepravdivosti, (b) podle míry vhodnosti a nevhodnosti a (c) podle míry etičnosti na morální a nemorální.

U posledního zmiňovaného rozlišování jednotlivých orientací, podle norem a standardů, můžeme nalézt pozoruhodnou podobu s teorií a typy přesvědčení Milтона Rokeache v kapitole 1.2.3 (1973), který přesvědčení rozlišoval na (a) deskriptivní – mající pravdivostní rozlišení, (b) hodnotící – mající charakter dobrých a špatných a (c) normativní, která jsou hodnotami a u kterých je rozlišováno mezi žádoucím a nežádoucím. Teorie jednání se nám v tomto smyslu jeví jako komplementární k Rokeachovu pojetí přesvědčení. Rozšiřuje totiž pojetí jednání, popsané Parsonsem a Shilsem, do vnitřního světa osoby a jejích přesvědčení. Jednání se v tomto smyslu jeví jako exteriorizace vnitřních přesvědčení osoby a jejich vliv se uplatňuje právě v okamžiku volby jednání.

Vrátíme-li se k samotnému procesu rozhodování o volbě jednání a orientaci jednání, pochopitelně při ní dochází k sérii dilemat, „sérii rozhodnutí, která musí aktér učinit, aby pro něj situace měla určitý význam.“ (Parsons – Shils, 1951, 76) Objekty, na něž je jednání zaměřeno, se nacházejí v různých v situacích. Přitom neinteragují s poznávající a posuzující (kathektující) osobou tak, že by jejich význam

byl určen automaticky. Spíše tento proces provází řada dilematických rozhodnutí, než se jednájící rozhodne, jaký význam pro něj daný objekt či objekty mají. Konkrétně tento proces provází pět dichotomních voleb u pěti vzorcových proměnných (*pattern variables*). Těchto pět proměnných považují Parsons a Shils za úplný výčet odvoditelný z teorie jednání a tvoří uzavřený systém. Při procesu utváření významu objektů musí tedy jednájící rozhodnout mezi (Parsons – Shils, 1951, 77nn):

1. afektivitou (impulsivitou) a afektivní neutralitou (disciplínou),
2. orientací na sebe a orientací na kolektiv,
3. univerzalizmem (transcendencí) a partikularismem (imanencí),
4. pochopením (porozuměním jeho podstatě, čím objekt je) nebo využitím (co může znamenat jednání objektu nebo jednání s ním, využití jeho výkonů),
5. specifičností (zaměření na specifické vlastnosti objektu) nebo všeobecností (zaměření na univerzální roli objektu).

Každé z uvedených dilemat je navíc rozhodováno s přihlédnutím ke třem aspektům:

- kulturnímu – rozhodování o míře významu a roli objektu na úrovni kultury, v níž jednájící žije,
- osobnostnímu – rozhodování o míře významu a roli objektu pro osobnost jednájícího,
- sociálnímu – rozhodování o míře významu a roli objektu pro sociální systém jednájícího.

Vzorcové proměnné jsou nástroji, které napomáhají a utvářejí klasifikaci *dispozičních potřeb (need-dispositions)*.⁸ Pro vztah k hodnotovému zkoumání je podstatné, že existují tři druhy dispozičních potřeb, které jsou významné pro jednání. První z nich je dispoziční potřeba spojená s postoji a vztahy vůči sociálním objektům. Tento druh dispozičních potřeb ovlivňuje mezilidské vztahy. Druhý druh dispozičních potřeb je spojený s rozpoznáváním kulturních standardů, které jsou internalizovány jako sociální hodnoty. Třetí druh dispozičních potřeb je spojen s *rolovými očekáváním (role-expectations)*. V jistém smyslu inkorporují rolová

⁸ Dispoziční potřeba (*need-disposition*), nebo také potřeba, jíž je osoba disponována, je termín, jímž Parsons (1951, 114nn) označuje *tendenci k jednání*, která není vrozená (na rozdíl od pudu), ale je získána prostřednictvím jednání a interakcí. Tato tendence se utváří v procesu jednání a je jí vyjádřena orientovanost a připravenost k jednání s ohledem na objekty, které mají pro jednájícího význam(y) a jimž jednájící připisuje určitá očekávání. Na jednu stranu je dispoziční potřebou vyjádřena zmiňovaná tendence k dosažení nějakého požadovaného stavu. Na druhou stranu však rovněž odkazuje k využití objektů, které jsou k naplnění požadovaného stavu uzpůsobené a vhodné.

očekávání oba předchozí druhy dispozičních potřeb, ale na poněkud jiné a komplexnější úrovni. Každá role totiž zvláštním způsobem organizuje oba předchozí druhy dispozičních potřeb a vytváří tak kulturně definovanou a vlastními postoji potvrzovanou vlastní interpretaci role.

Důležitým aspektem Parsonsonova a Shilsova přístupu k hodnotám v kontextu teorie jednání je vnímání hodnot jako dispozičních potřeb. Ty byly jako sociální hodnoty sice internalizovány, ale jejich původ spočívá ve funkčních prerekvizitách společnosti. Rolová očekávání, která integrují tyto hodnoty s vlastními preferovanými postoji a vztahy, jsou vlastně pouze potřebami vedoucími k rozpoznání adekvátních (systémově konformních) postojů a reakcí druhých jednajících podle těchto očekávání. Rovněž zahrnují disponovanost poskytovat odpovídající (systémově konformní) postoje a reakce na jednání druhých. (Parsons – Shils, 1951, 116) Hodnoty, resp. hodnotové orientace, jestliže akceptujeme orientovanost každého jednání a dokonce i vzoru jednání, jsou tak důležitým vztažným bodem celého sociálního systému. Tvoří kulturní standardy, hodnotové vzorce, s nimiž se každý jedinec musí konfrontovat a jež musí integrovat.

V kontextu našeho zkoumání hodnot ve vztahu k volnému času je podstatnou otázkou naplňování rolových očekávání. Snaha o toto naplňování s sebou přináší napětí mezi vlastními postoji, tedy vlastními orientacemi a preferencemi jednání, a hodnotovými standardy jako integrovanými společensky vyžadovanými vzorci chování.⁹ Napětí, které se manifestuje v rolových očekáváních, se podle našeho názoru neprojevuje v každém sociálním systému se stejnou intenzitou, protože se jednající musí v různých systémech v různé míře přizpůsobovat jejich hodnotové struktuře, zejména ve smyslu morálních a behaviorálních standardů jednání. Volný čas, který je relativně méně než ostatní sociální subsystémy zatížen nutností přizpůsobování, představuje prostor k manifestaci těch hodnotových preferencí, které vycházejí z osobních hodnotových preferencí nepodřízených rolovým očekáváním. Podstatným naplněním jeho relaxační funkce je totiž osvobození od výše zmíněných dilemat při určování orientace jednání. Míra osvobození přitom klesá tam, kde se zvyšuje počet rolových očekávání. Lze také předpokládat, že míra zatíženosti rolovými očekáváním roste s mírou organizovanosti volného času.

1.3.2 Posun k postmoderním hodnotám (R. Inglehart)

Americký politolog a sociolog Ronald F. Inglehart (1934–2021) se ve svých knihách *The Silent Revolution* (1977) a *Culture Shift in Advanced Industrial Society* (1990) zaměřil na sledování posunu kultury a hodnot v závislosti na míře indu-

⁹ Pokud bychom hodnotové standardy nahlíželi prizmatem etiky, lze si povšimnout zajímavého přesahu k postulaci společensky oceňovaných jednání a postojů u D. von Hildebranda (1953) nebo pro praktické hodnotové soudy rekonstituující osobní hodnoty u J. Deweye (Anderson, 2018). Etika hodnot tak získává nové opodstatnění jako forma hledání a utváření společensky vyžadovaných vzorců chování.

strializace a ekonomickém rozvoji společnosti. Jeho teorie hodnot je založena na předpokladu, že hodnoty a jejich vývoj jsou do značné míry určovány ekonomickou prosperitou a rozvojem společnosti a jsou významným faktorem pro utváření kulturních a politických norem ve vyspělých průmyslových společnostech. V průběhu dějin jednotlivých společností se tedy měnily preferované hodnoty a rovněž kultura v závislosti na míře jejich rozvoje. Příkladem tohoto posunu jsou západní kapitalistické země, v nichž se preference hodnot postupně měnila z materialistických (orientovaných na zabezpečení a životní spokojenost) na postmaterialistické (Inglehart, 2008), které nově zakotvují náboženská přesvědčení, role mužů a žen, sexuální morálku a kulturní normy západního světa (Inglehart, 1990). Tuto svou teorii Inglehart založil na výzkumu hodnotových změn mezi poválečnou generací a novou generací vyrůstající v 60. až 80. letech 20. století, mezi nimiž zaznamenal značný posun od materialistických k postmaterialistickým hodnotám (Abramson – Inglehart, 1995).

Vztah mezi materialistickými a postmaterialistickými hodnotami má podle Ingleharta širší kontext, jímž je přerod společnosti z modernistické na postmodernistickou (1997). V každé společnosti platí dvě základní tendence: (1) tendence ke koherentním vzorcům uspořádání, kultury a hodnot (např. silně religiozní společnosti tíhnou k rodinám s mnoha dětmi) a (2) tendence provazovat tyto koherentní vzorce s ekonomickým a technologickým rozvojem (např. provázanost sekularizace a industrializace v západní kultuře). Tyto dva předpoklady jsou východiskem pro Inglehartovo tvrzení, že v souvislosti s ekonomickým rozvojem dochází rovněž k posunu typu společnosti od modernistické k postmodernistické, která vyznává postmaterialistické hodnoty.

Z hlediska teorie hodnot tímto svým stanoviskem Inglehart v zásadě definoval hodnoty jako prostředníky mezi ekonomicko-technologickým rozvojem společnosti a její kulturou. V hodnotách se promítá rozvoj a hodnoty tento rozvoj promítají do kultury. Z pohledu dějin filosofie se Inglehartův přístup jeví jako zajímavá a plodná kombinace neomarxismu a postmodernismu, jež nabízí odpovědi na otázky související s trendy a rozvojem kultury, nicméně která rovněž v kontextu dějinného vývoje může působit poněkud deterministicky a fatalisticky. Faktem zůstává, že výsledky výzkumů hodnotových preferencí dávají této teorii v mnohém za pravdu.

1.4 Současné výzkumy hodnot ve světě

Hodnoty a jejich význam v různých kontextech sociální reality ve fyzickém i virtuálním světě jsou v současné době častým předmětem výzkumů i teoretických publikací (např. Arieli et al., 2020; Branco, 2023; Chromková Manea – Rabušic, 2019; Kraatz et al., 2020; Sagiv – Schwartz, 2022). Není zdaleka možné zde jmenovat všechny tyto kontexty. V následujícím výčtu proto blíže připomínáme pouze

1.4. SOUČASNÉ VÝZKUMY HODNOT VE SVĚTĚ

tři velmi významné výzkumné iniciativy, které problematiku hodnot mapují dlouhodobě a usilují o její komplexní porozumění.

1.4.1 Světový výzkum hodnot

Světový výzkum hodnot – WVS (Inglehart, 2021) je zároveň označení pro organizaci i pro celosvětový, dlouhodobý a vysoce komplexní výzkum zaměřený na hodnotové orientace a preference v rámci komplexních sociálních podmínek. V rámci organizace vznikla rozsáhlá síť výzkumníků vedená americkým sociologem Ronaldem F. Inglehartem (1934–2021). První vlna výzkumů byla provedena již v roce 1981 a poté pravidelně opakována v intervalu pěti let až do současnosti, kdy výzkum pokrývá více než 50 států světa. WVS zveřejňuje všechna dostupná data, metodologii jejich sběru i výzkumné dotazníky na svých internetových stránkách¹⁰ a pro badatele z celého světa jsou tak k dispozici mimořádně cenné zdroje.

1.4.2 Evropské studium hodnot

Evropskou alternativou k WVS je organizace *European Values Study – EVS* (EVS, 2021), která byla založena ve stejném roce a rovněž zkoumá ve vlnách hodnoty, postoje a ideje příslušníků evropských národů. Vznik organizace byl iniciován Evropskou skupinou pro studium hodnotových systémů (European Value Systems Study Group – EVSSG). Podobně jako WVS má i EVS své webové stránky,¹¹ na nichž je možné získat podrobné informace o projektu i data z prováděných výzkumů. Poslední sběr dat proběhl v roce 2017, přičemž podrobný report a výzkumná data byla zveřejněna o tři roky později (EVS, 2020).

1.4.3 Evropský sociální výzkum

Dalším z významných evropských výzkumných projektů je *Evropský sociální výzkum – ESV* (ESS, 2021) založený Rogerem Jowellem (1942–2011), který je orientován na celou škálu sociálních otázek, z nichž významnou kapitolu tvoří i zkoumání hodnotových preferencí. Díky širšímu sociálnímu kontextu a vysoce sofistikovaným výzkumným metodám (Jowell et al., 2007) se tento projekt řadí v současnosti mezi přední světové výzkumy v sociální oblasti (2005 – *Descartes Prize for Research & Science Communication*). Podobně jako u předchozích dvou projektů lze i u tohoto získat výzkumná data i jejich základní analýzy prostřednictvím internetových stránek projektu.¹² Sběr dat v rámci projektu probíhá každé dva roky.

¹⁰<http://www.worldvaluessurvey.org>

¹¹<http://www.europeanvaluesstudy.eu>

¹²<http://www.europeansocialsurvey.org>

Volný čas – přístupy a teorie

*„Zdá se, že blaženost předpokládá volný čas,
protože pracujeme, abychom potom měli volno,
a vedeme válku, abychom potom žili v míru.“*

Aristotelés, *Etika Níkomachova*, kniha X

Volný čas¹ je všeobecně známý fenomén bezpochyby blízký každému, kdo v životě plní tíživé povinnosti. Každý z nás si při vyslovení slovního spojení „volný čas“ také

¹ Na tomto místě si neodpustím drobný povzdech nad obtíží rodného jazyka v oblasti volného času. Termín „volný čas“ je totiž v českém jazyce poněkud zavádějícím a je v obecném povědomí spojen s častou redukcí pouze na organizované volnočasové aktivity, zájmové kroužky apod., u střední a starší generace navíc často prodchnuté ještě nahořklou příchutí státně řízených totalitních organizací typu Svazarm a Pionýr (Franc – Knapík, 2013). Ještě o něco horším, ale také dosti rozšířeným výkladem tohoto termínu je „doba pasivity či nicnedělání“. V anglické, francouzské ani německé jazykové oblasti tento problém nevyvstává, neboť termíny *leisure*, *loisir* ani *Musse* těmito zjednodušeními tolik netrpí. Jazykové vyjádření *volný čas* (*free time*) v těchto jazykových oblastech spíše implikuje to, co se zde jako *leisure*, *loisir* nebo *Musse* označuje (Sager, 2013). Patrně vůbec největší potíž nastává, když se pokusíme o vědecký přístup k volnému času. Zde se střetávají zájmy sociologů, antropologů či psychologů, pro něž je volný čas jednou z klíčových zkoumaných oblastí, přičemž pro každý z těchto oborů poněkud jinak, a oblast praxe, jež je dlouhodobě v popředí zájmu pedagogiky volného času. Interdisciplinarita oboru vedla rovněž v zahraničí k problémům s jeho zakotvením. V anglofonní oblasti, v níž se problematika volného času zkoumala patrně s největší intenzitou, se ustálilo dvojí označení disciplíny zabývající se volným časem: *leisure studies* (dnes zejména Velká Británie, USA, Kanada, Austrálie – studuje volný čas více v kontextu sociálních věd) a *leisure sciences* (zejména USA – zaměřují se více na samotný fenomén volného času a jeho prožívání) (Coalter, 1997). Obě tyto školy prošly částečně společným vývojem. Zájemce o hlubší studium historie a významu fenoménu volného času odkazují ke knihám Chrise Rojeka (2005) a T. Blackshawa (2018).

jistě vybaví, jak tuto dobu ve svém životě „tráví“². Poněkud komplikovanějším se tázání po volném čase stane v okamžiku, kdy se ptáme po obecné definici volného času.

2.1 Definice volného času

Volný čas jako fenomén se objevuje poprvé v řecké kultuře, která pro něj měla označení σχολή (scholé) (De Grazia, 1994; Hunnicutt, 2006; Kalimtzis, 2017; Prah, 2010) a jež poprvé identifikovala volný čas jako kulturní kategorii. Platón považoval volný čas za příležitost k úvahám o státu (1997, 763d, 828d, 832d), ke vzdělávání (2007, 175d-e), k úvahám o mýtech či historii (2003, 110a) a v nejvznešenějším smyslu za základ filosofického života (2007, 172; 2005, 500c, 619c; 1997, 813c, 820c, 961b). Aristotelés ve své *Politice* (1998, 1333a) soudí, že stejně jako je válka nezbytná pro udržení míru, je práce důležitá pro zachování možnosti prožívání volného času. Sféra volného času byla pro Řeky mimo jiné příležitostí k zapojení se do veřejného dění a odbourání pasivity. Volný čas představoval do značné míry naplnění řeckého ideálu ve smyslu možnosti uskutečňování svobodné volby lepších věcí (Hemingway, 1988; Kalimtzis, 2017).

Při hledání odpovědi na otázku, proč v historickém soupeření řeckých městských států Sparty a Athén nakonec zvítězili athénští „užvanění filosofové“ nad trvale trénovanými spartánskými válečníky, ukazuje Sebastian de Grazia (1917–2000), jeden z klasiků studií o volném čase, že jednou z příčin tohoto vítězství, ne-li příčinou hlavní, byla schopnost umět prožívat volný čas, vytvářet společnost občanů státu a žít v plnohodnotné pospolitosti i v době míru. Sparta, zvyklá na trvalou válku, nebyla této pospolitosti, tohoto tmelu držícího společnost pohromadě, schopná. (De Grazia, 1994) Volnočasové aktivity působily ve starověkých společnostech jako pojítka, které vedle dělby práce drželo společnost pohromadě, protože napomáhalo vytvářet komunitu provázanou vzájemnými osobními vztahy. Takováto komunita se potom netříštila ani v případě války (Hunnicutt, 2006). Pojetí volnočasových aktivit jako pojítka společnosti je do značné míry inspirativní i pro současnou společnost vyznačující se postmoderními rysy a působící podobně jako řada řeckých polis rozdělených častými válkami.

Diskuse, kam sahají hranice volného času, byly a jsou neustále vedeny, nicméně pokládáme za účelné vyjít z definic zakladatelských osobností vědy o volném čase, od nichž se odvíjely a odvíjejí i definice nedávné či současné.

Joffre Dumazedier (1915–2002), jeden z předních představitelů francouzské sociologie volného času, při hledání definice volného času rozpoznal (1974) *čtyři zá-*

² Slovní spojení „trávení volného času“ považujeme z hlediska pedagogického za mimořádně nešťastné, i když hluboce zakořeněné. V dalším textu se přidržíme spíše spojení „prožívání volného času“, které považujeme vzhledem k definici i širšímu kontextu volného času za mnohem přijatelnější.

kladní vlastnosti (dvě vymezované negativně a dvě pozitivně), které jsou spojeny s každou aktivitou, kterou bychom mohli považovat za volnočasovou:

- *osvobození* – volnočasové aktivity závisejí na svobodné volbě a nejsou předmětem žádného pracovního ani sociálního tlaku,
- *nezištnost* – aktivity ve volném čase se nevykonávají za účelem dosažení zisku či jiných výhod,
- *hédonismus* – činnosti ve volném čase přinášejí radost a uspokojení a
- *osobní charakter* – volný čas je determinován potřebami a preferencemi toho, kdo jej prožívá. Nabízí mu možnost uniknout z rutiny a stereotypu.

John Neulinger (1924–1991), jeden ze zakladatelů *leisure science* ve Spojených státech, rozlišil dva typy definic volného času – objektivní a subjektivní. V objektivní definici se jedná o uchopení *časové periody*, v níž se odehrávají volnočasové aktivity. Velmi významným je však i druhý typ definice, popisující volný čas jako *stav mysli* a vymezující volný čas na základě subjektivního prožívání jednotlivce. (Neulinger, 1983)

V této knize se přikloníme k definici volného času, kterou navrhl americký sociolog Max Kaplan (1911–1998) a která zohledňuje jednak vlastnosti volného času identifikovaného Dumazedierem, ale zároveň také subjektivní i objektivní aspekt volného času:

„Do sféry volného času patří relativně samostatně vybrané aktivity nebo prožitky, které rovněž spadají mezi aktivity ekonomicky volnočasové, jsou účastníky jako volnočasové vnímány, z psychologického hlediska přinášejí potěšení v očekáváních nebo ve vzpomínkách, potenciálně pokrývají úplný rozsah volby intenzity a odevzdání se prožívané aktivitě, jsou jim vlastní charakteristické normy a omezení a poskytují příležitosti k rekreaci, osobnímu růstu a službě druhým.“ (Kaplan, 1975, 26)

Z uvedené definice vyplývá několik charakteristik, které považujeme za nutné alespoň v krátkosti přiblížit před tím, než budeme blíže analyzovat jednotlivé přístupy k problematice volného času:

- charakteristika „*relativně samostatně vybrané aktivity*“ poukazuje na skutečnost, že volba činností není nikdy závislá pouze na svobodné vůli jedince, ale je determinována sociálním i materiálním prostředím; svobodná volba je omezena jednak vnitřními (samotný rozhodovací proces), jednak vnějšími (rodina, povinnosti, přátelé) limity (Kim et al., 2011);
- charakteristika „*ekonomicky volnočasová aktivita*“ především determinuje nezávislost volnočasových aktivit vůči práci a pracovním povinnostem, které jsou primárním zdrojem pro zajištění životních potřeb, nicméně zcela nevylučuje ekonomický rozměr volnočasových činností (např. v rámci tzv. *serious*

2.2. TEORETICKÉ KONCEPCE VOLNÉHO ČASU

leisure – angažovaného volného času, tedy aktivit, které jsou často navázány na určité profese vykonávané v zaměstnání – amatérský sport, technické či umělecké koníčky, dobrovolná sociální péče apod.) (Stebbins, 2006);

- charakteristika „*přinášející potěšení v očekáváníích nebo ve vzpomínkách*“ je jednou z klíčových subjektivních podmínek pro určení volnočasového charakteru aktivity; volný čas člověku musí přinášet určitý druh potěšení, které je určující motivační složkou tohoto druhu aktivit;
- charakteristika „*potenciálně pokrývají úplný rozsah volby intenzity a odezdání se prožívané aktivitě*“ upozorňuje na svobodu volby v oblasti míry zapojení se do aktivity. Zde je patrný významný rozdíl oproti zaměstnání, kde je míra intenzity zapojení do činnosti ukazatelem efektivity a hodnocenou součástí výkonu;
- charakteristika „*vlastní normy a omezení*“ upozorňuje, že volnočasové aktivity se nedějí zcela svévolně, ale zejména v případě sociálních aktivit se řídí řadou společenských norem;
- charakteristika „*poskytují příležitosti k rekreaci, osobnímu růstu a službě druhým*“ vystihuje vlastní podstatu a poslání volnočasových aktivit a poodkrývá rovněž jejich účel.

Zajímavou alternativou přístupu k volnému času, možná spíše uchopením z opačného úhlu pohledu, je současná definice J. R. Kellyho a V. J. Freysingerové, která jednoduše charakterizuje aktivity ve volném čase jako ty, které nemají jinou motivaci než samotné získání a prožití zkušenosti (Kelly – Freysinger, 2000).

Volný čas obvykle vnímáme jako sféru svobody a jako takovou ji prezentují představitelé funkcionalistické sociologie. V následujících podkapitolách se pokusíme ve stručnosti nastínit, že tato svoboda se díky hluboké provázanosti s kulturou a sociálními strukturami společnosti může jevit také jako iluze a dokonce jako základ pro třídní nerovnost v pojetí neomarxistů (Blackshaw, 2010).

Zároveň se však pokusíme ukázat, že ani uzavřenost v sociálních strukturách nemusí znamenat konec této svobody, budeme-li chápat volný čas jako *sféru hodnot*.

2.2 Teoretické koncepce volného času

Klasifikovat a uvést všechny teorie volného času na omezeném prostoru této kapitoly není bohužel možné. Není ani záměrem této knihy být přehledovou studií o existujících teoriích volného času. Spíše usiluje o vytvoření určitého pohledu na volný čas, který je jednak nedílnou součástí kultury, jednak je rovněž fenoménem, který spoluutváří a významně ovlivňuje naši sociální realitu. Přírozeně tak neunikl

zájmu předních sociologů v průběhu 20. století i počátku 21. století, a stal se součástí jejich teoretických koncepcí. Ty, které pokládáme ve vztahu k tématu této knihy za nejvýznamnější a konstitutivní, stručně připomínáme v této kapitole.

2.2.1 Funkcionalistický přístup

Funkcionalistický přístup k volnému času je jedním z tradičních a zakládajících teoretických konceptů volného času. Vychází ze sociologické teorie strukturálního funkcionalismu a je založený na předpokladu, že volný čas – chápaný jako aktivní prožívání doby mimo zaměstnání – je součástí sociálního systému v rámci společnosti a plní zde určitou nezastupitelnou roli – funkci. Tyto role se vzájemně prolínají, interagují a pro naplňování jejich individuálních i sociálních funkcí existují v rámci systému specifické instituce (Best, 2010). Významným inspirátorem tohoto přístupu k volnému času byl americký sociolog Talcott Parsons (1902–1979), jehož teorie sociálních systémů vycházela z rozkládání jejich čtyř základních problémů, jež musí každá společnost překonávat (1991): (1) adaptace, o níž pojednává ekonomie, (2) dosahování cílů, jež je předmětem politických systémů, (3) zachovávání vzorů a řešení napětí, jež spadá do sféry rodiny a konečně (4) integrace, jež je předmětem volnočasových a kulturních organizací. V rámci funkcionalistického pojetí volného času hrál významnou roli rovněž rozlišení mezi pracovní a volnočasovou aktivitou. Stanley Parker rozlišil ve své knize *Leisure and Work* (1983) tři varianty tohoto vztahu, které lze charakterizovat jako identitu, kontrast nebo oddělení. Jejich vyjádření v individuální i sociální rovině je znázorněno v tabulce 2.1.

Vztah	individuální rovina	sociální rovina
identita	rozšíření pracovní aktivity	spojení pracovní a volnočasové činnosti
kontrast	protiklad k pracovní aktivitě	polarita pracovní a volnočasové činnosti
oddělení	neutralita mezi volnočasovou a pracovní aktivitou	kontrola a neustálé vyvažování

Tabulka 2.1: Druhy vztahu mezi prací a volným časem podle S. Parkera (1983, 88)

Na Parsonsovo vymezení problémů, které musí každá společnost řešit, navázal Kenneth Roberts (2006), který rozlišil základní funkce³ volnočasové dimenze moderní společnosti, jimiž jsou:

³ Na tomto místě je nutno zmínit, že Robertsovo členění funkcí volného času je pouze jedním z mnoha, alternativně lze nalézt členění podle J. Dumazediera (1962) (odpočinek, rozptýlení, rozvoj), H. W. Opaschowského (1990) (rekreační, kompenzační, enkulturační a edukační, kontemplační, komunikační, participační a konzumní funkce) a mnoha dalších. Překlady jednotlivých funkcí jsme užili podle práce D. Knotové (2011, 33).

2.2. TEORETICKÉ KONCEPCE VOLNÉHO ČASU

- relaxační a rekreační funkce, jež umožňuje nové načerpání sil pro plnění a zvládání jiných rolí v rodinách či v zaměstnání (Specht, 2005);
- expresivní funkce, která otevírá nové možnosti pro vyjádření vlastních – často i skrytých – tužeb a emocí;
- vzdělávací funkce, která vede k rozvoji dovedností a pokrývá schopnosti, které jsou v jiných oblastech života nevyužity nebo nedostatečně rozvíjeny;
- komunitní funkce, díky níž působí společné volnočasové aktivity jako tmel sociálních skupin;
- solidarizační funkce, jež umocňuje pocit sounáležitosti sociálních skupin a posiluje vzájemnost a solidaritu mezi členy skupiny;
- satisfakční funkce, kdy volný čas působí jako náhrada a zadostiučinění za vykonanou práci, péči o rodinu či domácnost apod.;
- aktivizační funkce, jež vyvolává potřebu sociálního kontaktu a zvyšuje tak sociální interakci a přispívá ke spokojenému životu;
- politická funkce, propojující oblast politických a integračních systémů a vytváří z oblasti volnočasových aktivit politikum;
- ekonomická funkce, tvořící nedílnou součást současné volnočasové problematiky, neboť s nárůstem nabídky a poptávky volnočasových aktivit se volný čas stal samostatným a významným ekonomickým odvětvím.

Funkcionalistické pojetí volného času, oproti jiným, předpokládá, že v rámci této oblasti lidského života existuje relativně velký prostor pro svobodu volby, a volný čas tak představuje oblast svobodného vyjádření vlastních životních postojů a přesvědčení.

2.2.2 Neomarxistický přístup

Původ neomarxistického přístupu k volnému času můžeme nalézt u italského marxistického filosofa Antonia Gramsciho (1891–1937), který ve svých *Dopisech z vězení* (Gramsci, 2014) rozlišil uvnitř státu společnost politickou (obsahující veškerý represivní státní aparát a instituce) a společnost občanskou, kterou reprezentují média a která manipuluje našimi idejemi. Stát usiluje o zachování řádu ve společnosti zejména tím, že uvnitř pracující třídy uvolňuje napětí (např. prostřednictvím institucí volného času) a získává podporu – získání podpory pracujících za využití kompromisu je pro něj vždy lepší cestou než užití represivního aparátu. Nejsilnějším způsobem, jakým je získáván všeobecný souhlas s hodnotami je vytvoření tzv.

kulturní hegemonie, v níž se hodnoty státu stávají hodnotami všech. Dělnická třída podle Gramsciho musí vytvořit svou vlastní kulturu, která překoná dosud uznávané a státem podporované buržoazní hodnoty. Jedině vytvořením vlastní kulturní hegemonie dojde k přeměně společnosti z kapitalistické na socialistickou. Gramsci proto odmítal udržování buržoazních hodnot prostřednictvím jejich vnášení mezi dělnickou třídu, jež se děje prostřednictvím racionálního řízení či reformismu a jež byla reprezentována např. v USA Henry Fordem. Gramsciho pozice je v tomto smyslu v zásadě opoziční vůči funkcionalistickému přístupu.

V oblasti teorie volného času odmítli a ostře kritizovali funkcionalistický přístup John Clarke a Chas Critcher (Clarke – Critcher, 1985; Critcher, 2019). Inspirováni Marxem, Gramscim a kulturním materialismem Raymondem Williamsem (1921–1988) (1971) založili svou kritiku na tezi o komercializaci volného času, která byla započata již v období průmyslové revoluce. Do té doby neexistovala přímá dělicí linie mezi prací a volným časem. S nástupem kapitalismu však došlo k ostrému rozdělení obou světů. Kromě tohoto rozdělení se kapitalistické podniky začaly angažovat ve sféře volného času, čímž vznikla úplně nová oblast trhu. Stát navíc podnikům poskytoval k této činnosti zázemí vytvářením licenčních politik pro oblast zábavních podniků, kasin, filmového průmyslu apod. Později, často pod rouškou zájmu o zdraví obyvatel, stát spustil regulaci konzumu v určitých segmentech zboží (alkohol, tabák apod.), což vedlo k další diverzifikaci oblasti volného času. Zatímco aktivity ve volném čase měly být součástí společností poskytované odměny za práci v kapitalistických podnicích, kvůli omezením a komercializaci z nich vzniká pouze další prostředek k vytváření nerovností a napětí ve společnosti. Díky obrovskému rozvoji získaly velké korporace značnou moc a vliv, jimiž ovládají prostřednictvím mediální manipulace myšlení lidí, kteří potom ztrácejí možnost svobodné volby a stávají se závislými na nabízených produktech určených pro *trávení* volného času.

Koncept komercializovaného volného času vnímaný jako příčina sociálních nerovností se pochopitelně stal předmětem kritiky. P. Bourdieu proti němu uvádí výsledky své studie o sociálním rozlišování a kultuře zálib či chutí. Ukázal, že i uvnitř jednotlivých sociálních tříd existuje silná vnitřní diverzita a že komunity se utvářejí napříč třídami okolo druhů zboží. Tyto komunity jsou potom výrazně silnějším zdrojem identity a solidarity než třída. (Bourdieu, 1984)

Naproti tomu sám Bourdieu vnímá, že pokud nastává nerovnoměrná distribuce sil ve společnosti, přestává se ekonomický i sociální svět prezentovat jako universum s možností rovného přístupu ke všem možným věcem, ale spíše jako universum poznamenané řadou příkazů a zákazů, přivlastňování a vylučování, povinně určených směrů či nepřekonatelných bariér. Zároveň upozorňuje na paradox volného času, který snad částečně ospravedlňuje neomarxistický pohled, kdy ti, kteří mají moc a možnosti prožívat svůj volný čas svobodně, se stávají zajatci práce trpícími ne-

2.2. TEORETICKÉ KONCEPCE VOLNÉHO ČASU

dostatkem času. Naproti tomu ti, kteří by mohli volný čas prožívat, k tomu nemají dostatek prostředků. (Bourdieu, 2000)

2.2.3 Interakcionistický přístup

Interakcionistický přístup k volnému času má své kořeny v sociologické teorii symbolického interakcionismu, kterou vytvořil a propagoval americký sociolog, zástupce chicagské školy, Herbert Blumer (1900–1987) v polovině 20. století. Tato teorie vychází z chápání sociálních interakcí jako ze symbolického jednání (Blumer, 1986). Každá mezilidská interakce má podle Blumera jedinečný charakter a je nositelem skrytého symbolického významu. Lidé při interakcích nereagují na vlastní jednání a neposuzují přímo je, ale právě jeho skrytý význam, který mu přisuzují. Mezilidská interakce probíhá jako neustálá interpretace těchto symbolů nesoucích význam. Z hlediska vztahu mezi společností a sociálním jednáním vytváří společnost pouze rámec, v němž se jednotlivé interakce odehrávají. Není determinujícím faktorem, ale pouze prostorem obklopujícím interakce. Důležitým aspektem interakcionistického symbolismu je přesvědčení jeho představitelů, že sociální změny jsou vyvolávány nikoliv vnějšími faktory, ale změnou interpretace symbolů reprezentovaných interakcemi.

V oblasti volnočasových aktivit aplikoval symbolický interakcionismus John R. Kelly, když ve své knize *Leisure Identities and Interactions* (1985) charakterizoval významná období životního cyklu z pohledu budování identity a hraní různých rolí v kontextu volného času. Pro Kellyho je v tomto smyslu volnočasový prostor místem, kde může sociální interakce probíhat zcela odlišným a hlubším způsobem než v jiných oblastech lidského života a kde dochází k budování základních sociálních a hodnotových struktur osobnosti. Volný čas je sociálním i existenciálním prostorem, v němž dochází k propojení vývoje v oblasti intimity, rodinných vztahů i důvěrného přátelství.

Z hlediska procesu vývoje sociálních interakcí a utváření identity rozlišuje Kelly (1985) jednotlivá období v průběhu života a identifikuje s nimi důležité role, jejichž prezentace zejména v oblasti volnočasových aktivit je stěžejní pro úspěšnou socializaci: (1) přípravné období (dětství a mládí), (2) ustavující období (mladší a střední dospělost) a (3) kulminační období (dospělost a stáří). V každém z těchto období hraje volný čas odlišnou, ale vždy konstitutivní úlohu. Role, jež ve volném čase lidé sehrávají a prožívají, jsou v tomto smyslu klíčové jak pro utváření, tak pro vnitřní provázanost naší identity (Best, 2010).

2.2.4 Postmoderna a volný čas

Ve světě, jak jej prezentují postmoderní filosofové, již neexistuje jednotný koncept hodnot ani společenských pravidel. Jean François Lyotard (1924–1998) (1979)

nazval epochu, v níž tyto jednotící prvky tvořily kontext společnosti, obdobím *velkých vyprávění*. Tato doba moderny však minula a lidé již nemohou své představy o životě a světě podřizovat univerzalizujícím výkladům, jakými byly např. teorie historického pokroku, socialismus, feminismus apod. Svět v postmoderní situaci, v období postindustriální společnosti, ztrácí jistotu, která mu byla poskytována díky poznání moderní vědy. Spíše je charakteristický epistemologickou nejistotou a ontologickou pluralitou, tedy přesvědčením, že způsob a zakotvení jsoucího ve světě se odvíjí od roviny výkladu, která je vlastní té či oné subkultuře. Kvůli této nejistotě a pluralitě ztrácí význam pojem ontologické pravdy a pojem realita se stává kulturně závislým.

V postmoderní situaci se rovněž vytrácí význam volného času tak, jak byl vnímán a koncipován v období moderny – totiž jako ke společenskému řádu přispívající rekreační činnosti. Chris Rojek (1995) soudí, že výše uvedené znaky jsou spíše *stadiem moderny* (označovaným jako moderna 1), po němž následuje stadium druhé, uvolněné. Zatímco *moderna 1* propaguje odpovědnost a budování charakteru prostřednictvím k tomu prospěšných volnočasových aktivit, *moderna 2*, která přichází jako průvodní jev přerodu k postmoderní situaci, je charakteristická nakupováním, vandrováním, promenádováním a otevíráním se okolnímu světu plnému rytmu, zábavy a ruchu velkoměst. Druhá moderna ve volném čase jakoby sledovala aspekty postmoderní společnosti, mezi něž patří nerozhodnost, individualizace, zahledění se do sebe apod. (Blackshaw, 2010). Rovněž se stala předzvěstí nástupu skutečně postmoderního přístupu k volnému času, který již původní pojem volného času a jeho vymezení vůči ostatním dimenzím sociálního fungování zcela rozostřuje (Rojek, 1995, 146–174).

Klíčovým pojmem pro studium volného času v postmoderní situaci se stává *decentralizace*⁴ (Rojek, 1995), v rámci níž přestávají hrát významnou roli objektivizované a zažité kategorie typu prožitek či volnočasová aktivita, ale pracovníci i výzkumníci v oblasti volného času se musejí stát součástí subkultury, v níž chtějí působit či zkoumat. Studium volného času nemá v kontextu postmoderní situace pomáhat, nýbrž zkoumat perspektivy.

⁴ Pojem decentralizace odvozuje Rojek z myšlení filosofa Jacquesa Derridy a literárního kritika a teoretika Paula de Mana. Vychází z jejich pojetí protikladnosti a významu, který je definován pouze vymezením vůči protikladům. Volný čas tak v tomto smyslu nemůže existovat samostatně, jak si představovali teoretici v zejména v první moderně. Musí být vymezen vůči času nevolnému či omezenému. Samotná identita volného času je tak narušena a definována pouze nedostatkem omezení. Rovněž v oblasti veřejných politik souvisejících s volným časem existuje zásadní rozpor, kdy ekonomika volného času je závislá na spotřebě, poptávce a jejich uspokojování. V decentralizovaném pojetí volného času však tyto ekonomické zákonitosti představují pouze jiné druhy řetězů, které svazují samotnou identitu volného času. (Rojek, 1995, 131)

2.2.5 *Serious leisure* – angažovaný volný čas

Již jsme ukázali, že volný čas představuje významnou součást osobnosti každého člověka. Nicméně ne každá volnočasová aktivita má pro toho, kdo ji prožívá, stejný význam a ne každá aktivita se stejnou měrou podílí na formování osobnosti jejího nositele. Robert A. Stebbins, vlivný kanadský sociolog volného času, rozlišil již v roce 1982 (Stebbins, 1982) volný čas podle způsobu angažovanosti v aktivitě. Zavedl pojem *serious leisure*, který lze do českého jazyka patrně nejvhodněji přeložit jako angažovaný volný čas⁵, a dlouhodobě se rozvoji tohoto pojetí věnuje. (Elkington – Stebbins, 2014; Stebbins, 2006, 2014, 2012, 2007) Přídatné jméno *serious* zahrnuje podle Stebbinse řadu kvalit, které charakterizují tento druh volného času. Mezi ně patří např. serióznost, upřímnost, důležitost a pečlivost. Naproti tomu nelze říci, že by *serious* v tomto smyslu znamenalo vážnost, neradostnost, tíseň či úzkost. Vykonávání těchto aktivit, jakkoli je spojeno s prožíváním volného času, je vždy provázáno určitou mírou odpovědnosti vůči vykonávaným činnostem, které jsou ovšem součástí svobodné volby této aktivity a jsou akceptovány jako její součást. Vzniká tak specifický druh *dobrovolně přijatého závazku* ve volném čase. Stebbins v rámci angažovaného volného času rozlišuje typy zaangažovaných osob na *amatéry* (v protikladu k profesionálům, kteří mají činnosti v náplni práce), osoby mající „koníčky“ – *hobbyisty* a *dobrovolníky*.

Do protikladu proti angažovanému volnému času klade Stebbins tzv. *casual leisure*, neboli *příležitostný volný čas*, který výše uvedené přívlastky nemá a není svázán s žádnou formou závazku. Výčet doplňuje specifická kategorie volného času založená na projektech.

2.2.6 Volný čas a globalizace

Volný čas a jeho prožívání není možné oprostit, navzdory silnému působení subkultur, od vlivu *globalizace*, díky níž se v mnoha oblastech život ve světě stává podobným a vyvolává dojem, že svět je jednotným místem bez rozdílů (Best, 2010). Je zřejmé, že sféru volného času stále více ovlivňují mezinárodní organizace a zejména nadnárodní korporace, které působí v oblasti volnočasového a zábavního průmyslu. I v oblasti volného času se totiž projevují rysy konzumní společnosti. Ke globalizaci volného času přispívají významným dílem informační technologie a rozvoj informační společnosti, která v období posledních dvaceti let prošla bouřlivým vý-

⁵ Překlad termínu *serious* je poněkud problematický. Ze Stebbinsova pojetí jednoznačně vyplývá, že se jedná o takový druh aktivit, které vyžadují určitou míru vůle, úsilí a vlastního zapojení účastníka. Mírou vynaloženého úsilí tento druh volného času často připomíná spíše práci ve volném čase než relaxační aktivitu, nicméně svým charakterem a zejména vlastní volbou spadají tyto aktivity jednoznačně do volného času. Stebbins sám je připodobňuje k vytoužené práci (*devotee work*) (2014; 2012). Pro tyto charakteristiky jsme pro český překlad *serious leisure* zvolili termín *angažovaný volný čas*, který podle našeho názoru vystihuje nejlépe charakter nutného úsilí a vůle vynaložených při a pro realizaci tohoto druhu aktivit.

vojem (Rowe, 2006). V oblasti sociálních aktivit tento vývoj zaznamenal pronikavý nárůst s rozvojem sociálních sítí a vznikem *síťových komunit* (Castells, 2010), které představují zcela novou kapitolu v oblasti prožívání volného času.

2.2.7 Komerencializace volného času – mcdonaldizace a IKEAizace

Pro popis *ideálního typu* dosahování globálního vlivu v čím dál větším počtu oblastí života, včetně volného času, použil George Ritzer (2007; 2011) označení *mcdonaldizace společnosti*, jež se vyznačuje pěti základními charakteristikami:

- *účinností*, s níž jsou zkoumány potřeby společnosti, které se v čase rychle proměňují, neustále se zrychlují a na něž je třeba rovněž rychle reagovat (v případě rychlého občerstvení zavedením např. drive-thru obsluhy);
- *kalkulovatelností*, která je součástí měření účinnosti a má za následek efektivní přípravu zboží, byť na úkor kvality (např. Big Mac);
- *předvídatelností*, díky níž mohou zákazníci očekávat stejné služby či zboží na celém světě (produkty globálního průmyslu pak často působí jako majáky jistoty v neznámých zemích);
- *kontrolou*, díky níž je vše v rámci výroby a distribuce produktu řízeno (např. obslužný personál v restauraci je řízen časovými znameními signalizujícími dokončení přípravy jídel);
- a konečně *iracionalitou v dokonalé racionalitě*, která poukazuje na dehumanizaci celého procesu – ačkoliv byly díky extrémní racionalizaci výroby odstraněny všechny překážky ke svobodnému užívání produktů, ani personál, ani zákazníci již vlastně neví, proč produkty konzumují, proč jim vlastně „tak chutnají“; stávají se závislími na produktech, které možná původně ani nežádali.

Sám Ritzer aplikoval schéma mcdonaldizace v oblasti rekreologie a volného času na balíčky cestovních kancelář, nicméně Chris Rojek (2005) poukázal na fakt, že tento princip je široce aplikovatelný na celou škálu volnočasových aktivit od nakupování přes prefabrikovaná jídla, tematické zábavní parky, televizní vysílání, sportovní utkání apod. Schéma mcdonaldizace bylo podrobena rozsáhlé kritice, která jej napadala zejména za přílišné generalizace (Blackshaw, 2010), nicméně přesto se domníváme, že v mnoha ohledech vystihuje trendy v moderní konzumní společnosti.

V oblasti tematicky laděných zábavních parků a mediální zábavy se projevují globalizační trendy jako *disneyizace společnosti* (Bryman, 2004), jež je charakteristická *tematizací* zábavních programů, *hybridizací* programů (propojení zábavních

2.2. TEORETICKÉ KONCEPCE VOLNÉHO ČASU

center s nákupními apod.), *promyšleným marketingem a obchodní politikou* (maximalizací nabídky vedoucí k úplnému naplnění konzumních potřeb zákazníků) a *předváděným úsilím* (všichni zaměstnanci se povinně učí disneyho úsměvům, disneyho jazyku apod.) Pro spojení trendů disneyizace a mcdonaldizace použili George Ritzer a Allan Liska (Ritzer – Liska, 1997) v oblasti zábavní turistiky pojmy *post-turismus* či *mcdisneyizace*.

Poněkud odlišný globalizační trend, označovaný Chrisem Rojekem (2010) jako *útulný kapitalismus* (*neat capitalism*), představuje hledání chytrých, invenčních a chytlavých nápadů, navíc často obohacených prosociálním a ekologickým laděním, jaké ve světě prezentuje např. společnost IKEA. Na rozdíl od společností typu McDonald's se IKEA nesnaží tolik ovlivňovat identitu lidí, kteří kupují její produkty. *IKEAizace* je trendem postaveným na *myšlence domova*, která se v globálním světě vytrácí (Blackshaw, 2010), a rovněž na myšlence *demokracie a plurality*, kdy je zákazníkům poskytován prostor pro volbu a není zde tendence k unifikaci, jakou představuje mcdonaldizace. Cílem je navodit u zákazníků pocit, že vše je vytvářeno s pochopením pro jejich individuální potřeby. Jako u každého produktu konzumní společnosti (Beames – Brown, 2017) není ani zde místo pro nadčasovost a trvalost. Vše se neustále proměňuje podle přání a tužeb zákazníků.

2.2.8 Volný čas jako krajina

Všechny dosud uváděné přístupy k volnému času k němu přistupují esenciálním způsobem. Usilují o jeho uchopení, pochopení a snad i porozumění jeho podstatě. O zcela nový – neesenciální – pohled na volný čas se pokoušeli autoři knihy *Landscapes of Leisure* (Gammon – Elkington, 2015). Nahlížíjí volný čas jako *krajinu*, v níž rozpoznáváme, vytváříme a zakoušíme různá místa a prostory, aniž bychom nutně usilovali o její uchopení jako celku. Ona nám pouze poskytuje zázemí pro prožívání volného času. Krajinu, ačkoliv k tomu její označení svádí, přitom nemusíme vnímat pouze jako fyzicky rozprostraněnou, ale také jako krajinu snů a prostor pro fantazii. Prostor pro prožívání každodenní zkušenosti, prostor nabízející místa, v nichž se utváří naše identita, a v nichž utváříme naše sociální konstrukty reality. Volný čas vnímaný jako krajina nabízí vše, co potřebujeme k prožívání našeho životního stylu. Můžeme zde aktivity sami vytvářet, nebo pouze zakoušet.

Krajina volného času je jak komplexní, tak i rozmanitá, mající světa i stíny, bezpečná i nebezpečná, ohraničená i neohraničená a hluboce ovlivňující způsoby, jakými volný čas naplňujeme a zakoušíme. Nabízí místo nejen jako fyzický prostor, ale rovněž jako prostor meditační, umožňující transcendenci. Právě v tomto smyslu jsou nám místa v krajině volného času blízká, protože právě taková je naše představa o volném čase jako sféře hodnot.

2.2.9 Volný čas jako blahobyť přinášející uspokojení

Uspokojení potřeb spojené s trávením volného času přináší spokojený život. Tak by se ve stručnosti dala charakterizovat teorie, již publikovali v roce 2018 M. Joseph Sirgy, Muzadder Uysal a Stefan Kruger (2018). Jedná se o teoretický satisfakční přístup odvozený z teorie potřeb A. Maslowa (1970), provázaný rovněž s taxonomií univerzálních hodnot S. Schwartze (1994) a dlouhodobě sledovaným posunem hodnotových preferencí, který ukazuje pravidelné světové zkoumání hodnot R. Ingleharta (1990; 2021; 2008). Základní myšlenkou teorie je přesvědčení, že *aktivita ve volném čase jsou spojeny s konkrétními cíli, které lze vyjádřit jako určitý druh benefitů*. Tyto cíle – benefity jsou spojeny se základními potřebami (ekonomickými, hédonickými, potřebou úniku z reality a hledání senzací) stejně jako s potřebami rozvoje (benefity v oblasti rozvoje symbolického myšlení, estetiky, morálky, vůdcovství, vztahů a vztahovosti a rozlišování). Aktivita ve volném čase významně *přispívají k rozvoji spokojeného (blahobytného) života tehdy, jsou-li spojeny s naplňováním uvedených cílů – benefitů* v oblasti základních i rozvojových potřeb.

Je nesporné, že smysluplné a naplňující prožívání volného času přispívá k pocitu spokojenosti a obecně k naplněnému a spokojenému životu (Haworth – Lewis, 2005). Představa života vyplněného prací bez možnosti rekreace je skutečně poněkud bizarní a mimo realitu současného světa a konkrétních potřeb lidí. V teorii navržené Sirgym, Uysalem a Krugerem (2018) přesto spatřujeme zásadní omezení, které zabraňuje její široké aplikaci. Toto omezení spočívá právě v propojení s konkrétními a aktuálními potřebami a jejich naplňováním. Aktivita ve volném čase nemusejí být totiž vždy určeny konkrétní aktuální potřebou (Tsai, 2007). To by vedlo k poněkud primitivní formě hédonismu a konzumismu, která by spočívala v prostém „užívání si“, konkrétně ve spotřebě zážitků, prožitků či věcí. Rovněž je třeba zohledňovat hierarchii potřeb (Maslow, 1970; Walker et al., 2016) a hierarchii motivací. Chybí zde jakákoliv práce s cílem, který překračuje aktuální potřebu a uschopňuje člověka i v oblasti volného času volit takové činnosti, které se pro něj mohou z krátkodobé perspektivy jevit jako neuspokojující, nicméně v dlouhodobějším horizontu jsou naplňující vzhledem k vyšším hodnotám, které jejich aktér vyznává. Je ovšem třeba kriticky připustit, že tato teorie dokáže vysvětlit chování poměrně značné části populace.

2.3 Výzkumy a klasifikace volného času

2.3.1 Volný čas jako předmět výzkumu

Výzkumy volného času jako součást širšího sociologického zkoumání probíhaly a probíhají kontinuálně od doby, kdy se volný čas stal předmětem vědeckého zájmu (Long, 2013, 2007; Sirakaya-Turk et al., 2017). Rovněž v oblasti psychologie vol-

2.3. VÝZKUMY A KLASIFIKACE VOLNÉHO ČASU

ného času probíhal výzkum velmi intenzivně (Mannell, 2014). V roce 1980 byla ve Spojených státech založena *Akademie volnočasových věd* (*Academy of Leisure Science*), která si předsevzala být organizací spojující odborníky v oblasti volného času a vytvořit pro ně prostor ke vzájemné výměně názorů.⁶ Výsledky výzkumů byly nejčastěji publikovány v časopisech *Leisure Sciences*, *Journal of Leisure Research*, *Leisure Studies*, *Leisure/Loisir*, *Loisir et Société*, *World Leisure Journal*, *Annals of Leisure Research*, ale i v mnoha dalších zaměřených na sociální vědy, ekonomii, politiku, turismus, psychologii nebo obecně na výzkum v sociální oblasti. V 90. letech 20. století převládal ve světě v oblasti výzkumu volného času spíše izolovaný výzkum jeho jednotlivých aspektů (Shaw, 2000), jimž byla často věnována i samostatná čísla časopisů – např. volný čas a zdraví (*Loisir et Société*, 18, 1, 1995), volný čas a rozvoj komunit (*Journal of Applied Recreation Research*, 21, 1–2, 1996), volný čas a rodina (*Journal of Leisure Research*, 29, 1, 1997) či volný čas a časový tlak (*Loisir et Société*, 21, 2, 1998). Směřování výzkumu významně ovlivnilo vydání knihy Chrise Rojeka *Decentring Leisure* (1995), v níž vybízí k ústupu od chápání volného času jako středobodu výzkumného zájmu a navrhuje spíše kontextové vnímání volného času. Zaměření výzkumných článků v časopisech *Leisure Studies* i *Leisure Sciences* se v první dekádě 21. století díky této změně podstatně více zaměřuje na výzkum volného času v souvislostech s ostatními sociálními kategoriemi. Ve výzkumech se objevují témata spojená s problematikou tzv. *e-leisure* (Nimrod – Adoni, 2012), sociálních nerovností souvisejících s volným časem (Benackers et al., 2012; Veal, 2016), zdraví (Chick et al., 2015), turismu (Zhang – Zhang, 2018) nebo sportu (Moon – Heo, 2011). V posledních letech napříč periodiky dominují výzkumná témata volného času spojená s pandemií covid-19 (např. Abdel Hadi et al., 2021; Bond et al., 2021; Ettekal – Agans, 2020; Lachance, 2021; Lashua et al., 2021). Rovněž vznikají systematické přehledy o výzkumech volného času napříč světem, zajímavým příkladem jsou studie Hodge et al. (2015) nebo Ulker-Demirela a Ciftciho (2020). Zdá se, že nutnost systematického výzkumu volného času a tedy i počet výzkumných studií narůstá v těch společnostech, kde volný čas sehrává stále významnější úlohu v osobním, rodinném i komunitním životě. To platí především pro společnosti s vysoce rozvinutou ekonomikou (Zhang, 2018).

Ve Spojených státech amerických probíhají díky činnosti *Národního úřadu pro ekonomické výzkumy* (*National Bureau of Economic Research*) dlouhodobá zkoumání (Aguiar – Hurst, 2008; Attanasio et al., 2012), která mapují vývoj v oblasti příjmů, spotřeby a volného času, přičemž sledují zejména distribuci času u jednotlivých sociálních vrstev a skupin. Díky těmto výzkumům bylo např. zjištěno, že v průběhu let 1980–2010 poklesl u mužů s vyšším vzděláním průměrný počet hodin v týdnu, kdy se věnovali volnočasovým aktivitám, o 1,2 hodiny, u žen s vyšším vzděláním v témže období dokonce o 1,9 hodiny. Oproti tomu u mužů

⁶ Webové stránky akademie lze nalézt na adrese <<http://www.academyofleisuresciences.com>>.

s nižším vzděláním se zvýšil počet hodin věnovaný volnému času týdně o 2,5 hodiny a u žen o 0,2 hodiny. Vzhledem ke skutečnosti, že ve stejném období zároveň ostře stoupala nerovnost v oblasti příjmů mezi lidmi s nižším a vyšším vzděláním, se naplňuje Bourdieuho paradox zmíněný výše, totiž že ti, kdo by volný čas mohli prožívat díky svým prostředkům na něj „nemají čas“, zatímco prudce klesají příjmy skupin, kterým se naopak volného času dostává stále více. Obě skupiny tak mohou vůči volnému času pociťovat určitý druh frustrace.

Kategorie	Kumulované aktivity
sledování televize socializační činnosti	relaxace s přáteli a rodinou, hraní her s rodinou či přáteli, telefonování, navštěvování nebo pořádání setkání apod.
cvičení/sport	sportování, navštěvování sportovních utkání, cvičení, běhání apod.
čtení	čtení knih a časopisů, čtení běžné i elektronické pošty apod.
zábava a koníčky	chození do kina či divadla, poslech hudby, počítačová zábava, tvorba umění a výrobků, hra na hudební nástroje apod.
jídlo spánek osobní péče	

Tabulka 2.2: Kategorie volnočasových aktivit podle výzkumů Národního úřadu pro ekonomické výzkumy v USA (Aguilar – Hurst, 2008, 12)

2.3.2 Problémy s klasifikací volnočasových aktivit

Zřejmým problémem, který výrazně znesnadňuje porovnání výsledků jednotlivých výzkumů, je dosavadní neexistence systematického třídění a klasifikace volnočasových činností, a tím i metodologická nejednotnost⁷ při zkoumání volného času (Dudová – Šindelířová, 2012).

Dlouhodobé výzkumy realizované v USA (Aguilar – Hurst, 2008) rozčleňují volnočasové aktivity do několika málo kategorií (tab. 2.2), které sice přinášejí sumární pohled na způsob prožívání volného času, nicméně nedovolují zpětné rozkódování jednotlivých činností a detailnější porovnání a průběžné srovnání vývoje zájmu o jednotlivé činnosti. Podobně je např. v Jižní Korei je využíván *National Leisure Activities Survey* (Kim et al., 2021).

Jinou klasifikaci, motivovanou rozlišením tzv. angažovaného volného času (*serious leisure*) (Stebbins, 2006), navrhl ve své knize *The Idea of Leisure* Robert A. Stebbins (2012) a je odvozena od *charakteru vykovávané volnočasové činnosti*. Jejím účelem není primárně poskytnout klasifikaci pro výzkum, ale zařadit a rozlišit

⁷ Metodologii zkoumání volnočasových aktivit znesnadňuje mimo jiné i různost filosofických a sociálněvědních přístupů k této problematice (Bramham – Wagg, 2014).

2.3. VÝZKUMY A KLASIFIKACE VOLNÉHO ČASU

serious leisure v kontextu volnočasových aktivit. Volný čas se podle Stebbinse dělí na:

- činnosti příležitostné (casual)
 - hry
 - relaxace
 - pasivní zábava
 - aktivní zábava
 - společenská konverzace
 - činnosti stimulující smysly
 - příležitostné dobrovolnictví
 - pohybově uspokojující činnosti (aerobic apod.)
- činnosti stálé a vykonávané s vážným zájmem (serious pursuite)
 - serious leisure (angažovaný volný čas)
 - * amatérská činnost
 - umění
 - věda
 - sport
 - zábava (působení)
 - * dobrovolnictví zaměřené na
 - lidi
 - ideje
 - věci
 - rostliny
 - živočichy
 - prostředí
 - * koníčky (hobbyisté)
 - sbírání věcí
 - výroba a kutilství
 - zájmové aktivity (rybaření, turistika apod.)
 - sporty a hry
 - svobodná umění
 - obětavá bezplatná práce
 - * svobodná povolání
 - * poskytování poradenství
 - * řemeslné práce
 - * „malá“ zaměstnání (příležitostná výpomoc)

- činnosti vázané na projekty (project based)
 - jednorázové
 - příležitostné.

Nevýhody Stebbinsova členění pro užití ve výzkumu jsou zřejmé a spočívají především v přílišné preferenci *serious leisure*, což však principiálně nelze autorovi vzhledem k účelu jím vytvořené klasifikace vytýkat. Dalším nedostatkem, s nímž se toto členění potýká ve vztahu k výzkumu je obdobně jako v členění uvedeném výše vysoká míra kumulace činností a z toho vyplývající omezení. Pro úplnost je třeba dodat, že Stebbins (2014) na rozdělení volného času nadále pracuje a kategorie rozšiřuje.

Uvedené dva příklady dobře demonstrují nedostatečnost uváděných členění, která se navíc liší výzkum od výzkumu. Z těchto důvodů jsme přistoupili k vytvoření klasifikace nové, která by zachovala jednoduchost členění, ale zároveň poskytovala komplexní informace pro analýzu volnočasových činností.

2.4 Volný čas, kultura a hodnoty

2.4.1 Volný čas a kultura

Každá lidská společnost se vyznačuje instrumentálně-utilitárními a expresivními aspekty. První z nich zahrnují ekonomické a politické systémy, příbuzenské a rodinné vazby a další podobné společenské projevy. Druhé z nich ukazují na způsoby, jimiž lidé vyjadřují sami sebe – své emoce, přesvědčení a pocity. Volný čas je kategorie, která spadá spíše do druhé skupiny aspektů, do té, která bezesporu narůstá s rozvinutostí společenských struktur a s ekonomickou prosperitou (Chick, 1998). Není proto divu, že problematika prožívání volného času představuje stále důležitější téma 21. století (Rojek, 2010), jehož význam od doby vzniku moderní společnosti až do současnosti permanentně vzrůstá. Ani z hlediska vzdálenější historie nelze pominout existenci úzké vazby mezi společností a fenoménem volného času, která se od dob řecké kultury proměňovala podle charakteru jednotlivých historických epoch až do současnosti (Hunnicut, 2006).

Volný čas je tedy bezpochyby úzce svázan s kulturou společnosti, v níž je prožíván (Rojek, 2006). Jaká je však podoba tohoto vztahu? Odpověď na tuto otázku souvisí úzce se skutečností, jak vlastně kultura naplňuje životy konkrétních lidí. Ukazuje se, že uvažovat o prožívání volného času jako o prostém *produktu kultury*, podle něhož by bylo možno měřit vyspělost kultury, není správnou cestou. Zejména nebezpečným se toto pojetí stává, pokud se určitá kultura prezentuje jako

2.4. VOLNÝ ČAS, KULTURA A HODNOTY

vzor k následování a hlásá nebo dokonce nutí své výdobytky jako hodné následování jiným kulturám⁸ (Rojek, 2006).

Pohled na volný čas jako produkt kultury nabídla jako první tradice *kulturního materialismu* založená Raymondem Williamsem (1921–1988) (1971). Tato teorie kultury, kterou převzali také někteří teoretici volného času (Clarke – Critcher, 1985), vnímá kulturu jako všechno, co se týká materiálního, intelektuálního i duchovního života lidí, tedy zejména instituce, hodnoty, přesvědčení a vzorce kulturní inkluze a exkluze. Kultury a v jejich rámci i způsoby prožívání volného času se navzájem liší kontinuitou výše zmíněných prvků a především stálostí společenských kódů a představ (Rojek, 2006). Materialistický či spíše neomarxistický prvek této kulturní teorie spočívá v provazování zmíněných charakteristik s ekonomickou, kulturní a politickou nerovností a s ní souvisejícím napětím mezi třídami. Volný čas a zejména nemožnost jeho svobodného (tedy především ekonomicky nezávislého) prožívání se tak stává rukojmím třídních nerovností a místo relaxace produkuje spíše nestabilitu.

Francouzský sociolog, antropolog a filosof Pierre Bourdieu (1930–2002) (2010) oproti kulturnímu materialismu definoval kulturu pomocí konceptu *habitu*, jenž představuje systém generativních schémat zakotvených v lokalitě. *Generativní schéma*, mimo jiné, v sobě nese sociolingvistické formy, *hodnoty*, přesvědčení, mýty, kolektivní znaky (insignie) a tradice. Toto schéma generuje kulturní kapitál, který rozlišuje jednu kulturní formaci od druhé. Prožívání volného času je – jako každá individuální i sociální aktivita – ovlivněno tímto *habitem*, a tím de facto determinováno. I v Bourdieuho teorii tak stále zůstává volný čas jako fenomén závislý na *habitu*.

Jako mnohem vhodnější by se mohlo jevit chápání volného času a jeho prožívání jako *samotné základny kultury*. Toto pojetí navrhn ve své knize *Muse und Kult* Josef Pieper (1904–1997) (2007; anglicky *Leisure: The Basis of Culture*, 1998). Prožívání volného času a aktivity v něm nám podle Piepera napomáhají překročit hranice každodennosti a otevřít se nadlidským, životadárným existenciálním silám, které nás občerstvují a obnovují. Vrcholem takového prožívání volného času je slavení. I přes přesvědčivou a v mnoha ohledech brilantní Pieperovu tezi o kultuře, která je založena na prožívání volného času a je v tomto smyslu „produktem“ sféry volného času, lze takový postoj všeobecně jen těžko přijmout, neboť především platí i obrácené tvrzení, že volnočasové aktivity jsou vždy realizovány a zakotveny v rámci určité kultury (Kelly, 1987).

Oba směry, od kultury k volnému času (Williams, Bourdieu) nebo opačně (Pieper), se nám v určitém smyslu jeví jako nedostatečné či ne zcela vystihující identitu

⁸ V dějinách teoretických přístupů k volnému času se tento přístup objevoval v období 70. a 80. let ve Spojených státech (Cheek – Burch, 1976; Kaplan, 1975) i v Evropě (Dumazedier, 1974; Roberts, 1978).

volného času. Naopak se domníváme, že k porozumění volného času je potřeba obou přístupů v dynamické rovnováze.

2.4.2 Volný čas jako sféra hodnot

Otázkou k hlubšímu zamyšlení zůstává, jakou roli ve vztahu ke kultuře sehrávají hodnoty. Zda jsou součástí kultury, budeme-li ji vnímat v souladu s Bourdieuem, nebo ji nějakým způsobem překračují. Domníváme se, že pravděpodobnější je spíše druhý předpoklad, totiž že hodnoty určitým specifickým způsobem konkrétní kulturu překračují. Filosoficky zastával tento názor např. Max Scheler, přikláněl se k němu rovněž již dříve citovaný kulturní antropolog a sociolog Clyde Kluckhohn (1951) a empirický základ pro toto tvrzení poskytl výzkum univerzálních hodnot Shaloma Schwartze a Wolfganga Bilskyho (1992; 1987; 1990), který prokázal existenci univerzálních hodnotových typů. Je zřejmé, že ne všechny hodnoty přesahují kulturu, avšak univerzální hodnotové typy, byť jsou v různých kulturách různě akcentovány, bezesporu představují přesvědčivý důkaz, že hodnoty a jejich organizace v žebříčku hodnot (hodnotová orientace) souvisejí se samotnou podstatou člověka a lidství. Specifičnost transcendence těchto univerzálních hodnotových typů vůči kultuře se projevuje zejména v situacích, kdy kultura sehrává zprostředkující roli v procesu identifikace osoby s konkrétními hodnotami.

Shehrává-li kultura zprostředkující roli při sdílení hodnot a stejně tak děje-li se prožívání volného času v rámci kultury, potom lze vskutku oprávněně předpokládat, že *mezi hodnotami a volným časem budou existovat hlubší vazby* a specifické formy prožívání volného času *se mohou stát nástrojem pro sdílení a interiorizaci hodnot*. Proto dále uvažujeme o volném čase jako o sféře hodnot, v níž se odráží volný čas jak kulturně či habituálně determinovaný, tak díky vazbě na hodnoty, které často rámec kultury překračují, jako kulturu utvářející.

V případě přijetí výše uvedené hypotézy se pro nás stane otázka volby správného způsobu prožívání volného času krucální. Stojí za pozornost, že v tomto smyslu klíčovou otázku ke zkoumání si položil již Aristoteles ve své *Politice* (Aristoteles, 1998, 1137b): „Jaká činnost ve volném čase je vlastně ta správná?“

Jak jsme ukázali v předchozích podkapitolách, volný čas lze nahlížet z různých perspektiv. Výsledkem života a výchovy v postmoderní situaci, včetně prožívání volného času, je často agnostický či dokonce nihilistický pohled (Rajský, 2009) na skutečnost a ztráta budoucí perspektivy. Pokusme se tuto nepříliš lákavou představu svádějícího světa komerčních prefabrikátů a okamžitého uspokojování potřeb poněkud narušit, podobně jako se o to pokusili autoři konceptu volného času jako krajiny. V našem pojetí se bude jednat o volný čas pojímaný jako sféra, v níž se manifestují, ale i zpětně budují a utvářejí hodnoty. Je místem, v němž tlak rolových očekávání nepůsobí takovou silou, jako v oblastech jiných. Je tak zároveň ideálním místem otevřeným pro výchovné působení.

Hodnoty a volný čas jako pedagogický problém

„Člověk se stává člověkem pouze prostřednictvím lidského společenství. ... Lidská bytost, pokud jde o vše, co ji činí lidskou bytostí, neexistuje nejprve jako jednotlivec, aby pak vstoupila do společenství s ostatními, ale bez tohoto společenství není vůbec lidskou bytostí.“

Paul Natorp, *Sozialpädagogik*, 1904

V předchozích kapitolách textu jsme se snažili o uchopení teoretických konceptů hodnot a volného času s přihlédnutím k významným názorům a pojetím v oblastech filosofie, sociologie i psychologie. Při hledání propojení obou fenoménů se ukazuje, že jsou oba svou povahou jednak problémem bytostně sociálním, ale také problémem pedagogickým. Společně s Paulem Natorpem (1904), jehož citátem ze zakladatelského díla sociální pedagogiky uvádíme tuto kapitolu, jsme přesvědčeni o bytostně sociální povaze výchovy, která se nedá uskutečňovat jinak než v lidském společenství a pro niž je toto společenství zdrojem při utváření vlastní jedinečné osobnosti (srov. také Masaryk, 1945). Formování hodnot totiž probíhá v procesu socializace a (sebe)výchovy, které mají nemalý vliv na budoucí komplexní hodnotovou orientaci každého člověka.

V této knize se pokusíme obhájit tezi, předjímanou již dříve některými autory (De Grazia, 1994; Edginton et al., 2006; Kaplan, 1975), že existuje *intimní a intenzivní pouto mezi prožíváním volného času a mezi hodnotovými preferencemi*. Max Kaplan soudí (1975, 39), že „volný čas je ovlivňován přímo představami a soudy o dobru a zlu, kráse či ošklivosti. Problém je kruhový: hodnoty ovlivňují výběr a prožívání volnočasových aktivit, ale, snad dokonce navzdory tomuto ovlivňování, zkušenost a prožitek ve volném čase mohou zpětně ovlivnit, modifikovat nebo do-

konce zcela obrátit hodnoty.“ Tento vztah lze předpokládat u hodnot univerzálních, jež přesahují rámec jednotlivých kultur, stejně jako u hodnot kulturně závislých, které jsou propojeny se společností v konkrétním čase a (kyber)prostoru. Je to vztah, který se v průběhu lidského života proměňuje a lze jej využít při formování hodnot nových generací mladých lidí. Takto formulovaný vztah mezi hodnotami a volným časem je založen na několika východiscích:

1. Platónově (1997, 763d, 828d, 832d; 2007, 175d-e; 2003, 110a; 2007, 172; 2005, 500c, 619c; 1997, 813c, 820c, 961b) chápání volného času jako příležitosti;
2. Aristotelově (1998, 1333a) přesvědčení, že prožívání volného času je vhodným místem pro rozvoj komunity a budování obce (která v období kyberprostoru již nemusí být svázána s místem);
3. Hartmannově (1949) kumulativní povaze dobra jako výsledku teleologie hodnot;
4. von Hildebrandově (1953) etice a fenomenologii hodnot spjaté s jejich vazbou na intersubjektivní význam;
5. Deweyho (Dewey, 1939) praktické etice založené na dynamičnosti hodnotových soudů;
6. Parsonsonově a Shilsově (1951) popisu teorie jednání, která rozlišuje napětí mezi vlastními dispozičními potřebami a rolovými očekáváními;
7. Kluckhohnově (1951) definici hodnot, které jsou konceptualizovány jako tužby, které ovlivňují volby způsobů, možností a cílů jednání;
8. Bourdieuho přesvědčení o kultuře a habitu jako pojivech, v nichž jsou zprostředkovávány hodnoty, a jež zároveň tvoří základní prostor pro prožívání volného času (1984);
9. Kellyho úvahách o problematičnosti určení volného času pouze jako negace času věnovaného práci; volnočasový prostor je místem, kde dochází k budování základních sociálních a hodnotových struktur osobnosti (1985);
10. přesvědčení o úzkém propojení hodnot a postojů s vyššími i nižšími potřebami, tak jak je rozlišil A. H. Maslow a jak je do oblasti hodnot promítl prostřednictvím motivačních domén S. Schwartz a W. Bilskey (1987; 1990);
11. Neulingerově rozlišení (1983), že volný čas není jen vymezením úseku času, ale je subjektivně prožívaným stavem;

12. přesvědčení o volném čase jako místě, které na kultuře závisí a vyjadřuje ji (Bourdieu, 1984; Williams, 1971), ale také jako o místě v němž se kultura zároveň utváří (Pieper, 2007);
13. klíčové úloze citlivého vedení v oblasti volného času, které může významně napomoci rozvoji hodnotového profilu jednotlivce.

Poslední ze zmiňovaných východisek, klíčová úloha citlivého vedení, v sobě ukrývá aplikaci zásadního rozlišení Nikolaie Hartmanna (1949), který se, jak uvádíme výše (viz. kap. 1.1.3 na str. 21), snažil postihnout komplikovaný vztah mezi dobrem a hodnotou. Budeme-li jeho nauku aplikovat na sféru sociální pedagogiky, můžeme za klíčové pokládat rozpoznání *intence k dobru*, která musí být přítomna u vychovatele. Vychovávaný intenci k dobru musí rozpoznat a toto rozpoznání není intelektuálním aktem, nýbrž aktem citu. Na tomto rozpoznání závisí do značné míry úspěch pedagogického působení. Pokud tato intence není rozpoznána, ba co hůře, není-li vůbec přítomna, je nemožné vychovávat a pedagogické působení se stává de facto škodlivým. Tato škoda není zpravidla přítomna materiálně, tedy v obsahu výchovy, ale ve vztahu vychovávaného k tomuto obsahu, který se může obrátit i směrem k jeho zneužití, tedy ke zlu.

V praxi je teze o souvztažnosti hodnot a volného času inspirací a *výzvou současné doby pro sociální pedagogy i pedagogy volného času*, přičemž tuto tezi, společně s metodologií výzkumu, který se ji snaží obhájit, budeme prezentovat v této kapitole. V dalších kapitolách se pokusíme blíže analyzovat vztah mezi konkrétními způsoby prožívání volného času a hodnotami. Jsme přesvědčeni, že vnímání volného času jako sféry hodnot je zejména v období globalizace a postmoderní situace jednou z klíčových možností, jak využít v rámci sociální pedagogiky, sociální práce a pedagogiky volného času konkrétní aktivity k výchově k hodnotám.

3.1 Hodnoty a pedagogické působení ve volném čase

Výchova a vzdělávání ve volném čase tvoří již od poloviny 20. století nedílnou součást pedagogiky (Freericks et al., 2010). Významnou roli přitom sehrává ve dvou podoborech pedagogiky, a to sociální pedagogice (Kraus, 2008) a pedagogice volného času¹ (Hofbauer, 2004; Opaschowski, 1996). V následujícím textu se pokusíme objasnit klíčovou roli hodnot v obou těchto podoborech pedagogiky a ukázat význam volného času při hodnotové formaci v rámci socializace (Grusec, 2015; Nakonečný, 2020; Výrost et al., 2019) i výchovy (Brezinka, 1996; Strouhal, 2013). Oba tyto dynamické procesy jsou celoživotní, přičemž se často socializace uskutečňuje

¹ Významný německý teoretik výchovy ve volném čase Horst Opaschowski dokonce uvažuje o samostatné vědě o volném čase (2008). V českém prostředí tuto myšlenku diskutuje např. Michal Kaplánek (2007) nebo Dana Knotová (2011).

3.1. HODNOTY A PEDAGOGICKÉ PŮSOBNÍ VE VOLNÉM ČASE

v souvislosti s akulturací (Berry, 2015) a výchova se přirozeně stává sebevýchovou, kterou je podle některých autorů již od samotného počátku (Gadamer, 2001).

Při snaze o zkoumání zasazení hodnot do centra pedagogického působení narážíme jednak na potřebu vymezení působení sociální pedagogiky a pedagogiky volného času ve smyslu jejich vzájemné komplementarity, jednak na nezbytnou úvahu o vztahu socializace a výchovy, která stojí v jádru tohoto vymezení. Zakotvení a pojetí obou podoborů pedagogiky se věnujeme pouze okrajově z důvodů historického a soudobého kontextu, nicméně neaspírujeme v této knize na komplexní výklad. Při následujících úvahách o postavení hodnot v kontextu sociální pedagogiky a pedagogiky volného času vycházíme z přesvědčení, že při sociálně pedagogickém přístupu se jedná o problematiku širší co do rozsahu, kdy hodnoty sehrávají klíčovou úlohu při procesu socializace i při výchovném působení v rámci preventivních či intervenčních programů. Volný čas zde tvoří prostor pro uskutečňování preventivních i intervenčních pedagogických působení. V případě pedagogiky volného času se jedná o působení úžeji zaměřené na samotný fenomén volného času a postavení hodnot v něm, o to však hlubší co do obsahu a dosahu výchovy a vzdělávání.

3.1.1 Hodnoty a sociální pedagogika

Jak uvádí jeden ze zakladatelů sociální pedagogiky Paul Natorp, „v pedagogice (by měla být) jako jedna z prvních nastolena otázka, jakým způsobem by se měla utvářet výchova člověka, zejména lidské vůle, za základního předpokladu života v lidském společenství“ (1904, 84). Hledání odpovědi na tuto otázku je podle našeho přesvědčení předmětem zájmu sociální pedagogiky par excellence. Rovněž souhlasíme s tvrzením některých autorů o dynamické povaze předmětu sociální pedagogiky (Hajerová Müllerová, 2014; Procházka, 2012). Položená otázka totiž zahrnuje dva klíčové problémy, kterým sociální pedagogika čelí a které ji do značné míry definují.² Na jedné straně se jedná o sociální interakce jednotlivce a společnosti a hledání vyváženého stavu mezi jeho zájmy a zájmy společnosti. Na druhé straně se jedná o rozvoj a dosažení optimálního způsobu života jednotlivce s využitím celého potenciálu jeho osobnosti (což opět nezbytně zahrnuje optimální způsob jeho interakcí se sociálním prostředím). První problém, zahrnující snahu o nalezení ekvilibria, je problémem sociálním. Druhý problém, zahrnující snahu o rozvoj

² Jak je z dalšího textu zřejmé, přikláníme se zde k širšímu chápání sociální pedagogiky, tak jak je prezentována B. Krausem (2001, 12), podle kterého se „tato disciplína zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potenciálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti.“

osobnosti, je problémem pedagogickým. Oba problémy stojí vedle sebe v určitém dynamickém napětí, které sociální pedagogiku do značné míry definuje.³

Jak vyplývá z předchozí úvahy, sociální pedagogika se při řešení sociálního problému zaměřuje jednak na dosažení optimálního poměru zájmů jednotlivce a společnosti (Poláčková, 2001) a rozvoje funkčního sociálního chování (Fryč et al., 2020), který bychom mohli označit jako wellbeing, jednak usiluje o zabránění vzniku sociálně deviantního chování. Činí tak například při realizaci sociálně preventivních programů. V případech, kdy socializace a výchova nebyla úspěšná a dochází k sociálně deviantnímu nebo dokonce kriminálnímu chování, vytváří rovněž programy sociálně intervenční. Role sociální pedagogiky v prevenci a intervenci při sociálně deviantním chování je přitom nezastupitelná, jelikož tvrdá nápravná opatření nebývají úspěšná a vedou k vysoké míře recidivy (Dollinger – Schmidt-Semisich, 2018).

Ať již se jedná o všeobecné působení sociální pedagogiky při optimalizaci životních podmínek (wellbeing), nebo její aplikace při vytváření preventivních či intervenčních programů, bude sociální pedagogika vždy čelit napětí, které vyplývá ze vztahu mezi jednotlivcem a společností. V případě výskytu deficitů nebo ve snaze jim zabránit bude stát před dilematem, zda je deficit záležitostí jednotlivce, nebo zda se jedná o deficit sociální struktury (okolností či obecných podmínek) (Richter, 2022). V každém jednotlivém případě, kdy se hledá řešení tohoto dilematu, vstupují do jeho řešení nezbytně hodnoty a jejich uspořádání (orientace), protože řešení tohoto dilematu bez nich není možné. Jsou to právě hodnoty, které ve společnosti stanovují její priority a přijatelné formy jejího uspořádání ve vztahu k osobě a její svobodě. Konečně, výše zmiňovaný Clyde Kluckhohn (1951, 411) ve své definici hodnotové orientace (kap. 1 na str. 17) vyzdvihuje právě její konstitutivní vliv na vztahy člověka k prostředí nebo k mezilidským vztahům.

Jestliže jsme již výše ukázali (kap. 1.3.1), že hodnoty slouží ve společnosti jako standardy pro jednání, které každý jednatel v průběhu socializace integruje do své osobnosti, jsme přesvědčeni, že pro sociální pedagogiku je socializace hodnot a výchova k hodnotám jedním z klíčových východisek, na nichž může při svém působení stavět. Základní tezí této knihy, kterou obhajujeme v každé z následujících kapitol, je významný a vysoce strukturovaný vzájemný vztah mezi hodnotami a volným časem. Jestliže tedy sociální pedagogika usiluje o takovou formaci jednotlivce, aby jeho hodnoty a postoje byly v souladu se standardy jednání ve společnosti,⁴ lze systému těchto standardů dosahovat mimo jiné socializací a výchovou

³ Otázce vymezení a problému dynamické definice sociální pedagogiky jsme se podrobněji věnovali v kapitole knihy *Sociální pedagogika v teorii a praxi* (Potměšilová, 2013, 27–37).

⁴ Otázku, zda cílem výchovy je naplňování určitého hodnotového systému si kladl ve svém úvodním textu ke knize Jiřího Němce et al. (2002, 9–14) prof. Milan Pírdka. Zdá se nám, že na rozdíl od výchovy se zde jedná spíše o proces socializace hodnot. Výchova totiž určitým způsobem hodnotový systém společnosti překračuje a minimálně v individuálně socializované hodnotové orientaci umožňuje transcendenci tohoto hodnotového systému.

3.1. HODNOTY A PEDAGOGICKÉ PŮSOBNÍ VE VOLNÉM ČASE

ve volném čase (či volným časem) a volný čas proto představuje jedno z klíčových míst jejího působení (Kaplan, 1975; Kaplánek, 2017; Němec, 2002; Spousta, 1994).

V případech hledání řešení druhého problému sociální pedagogiky, totiž rozvoje a dosažení optimálního způsobu života jednotlivce s využitím celého potenciálu jeho osobnosti, narážíme na limity socializace, které tato snaha vždy určitým způsobem překračuje. Jakkoliv totiž sehrává integrace hodnot, jejichž nositelem je společnost, klíčovou úlohu při socializaci, nejsou tím vyčerpány ani osobnostní ani sociální předpoklady jedince. Richard Rorty ve svém článku *Education as Socialization and as Individualization* (1999) přesvědčivě ukazuje, že individualita stojí vždy v kontrastu s výsledkem socializace a napětí mezi těmito dvěma póly je v zásadě zápasem mezi svobodou a pravdou, jíž je zpravidla myšlen soubor hodnot reprezentujících určitou společnost.⁵ Aniž bychom chtěli snižovat význam hodnotových orientací ve společnosti jako jednoho z určujících faktorů pro utváření osobnosti, nelze podcenit riziko přílišného důrazu na socializaci a formaci člověka do podoby výrazně konformního člena společnosti. Takovýto druh konformity může vést v důsledku až k vytváření totalitních nebo ideologických systémů (Kaplánek, 2017).

I přes obavy z přílišného tlaku sociálního systému jsme přesvědčeni, že rozvoj významné části osobnosti zůstává vždy na jednotlivci samotném a je výsledkem jeho vlastního tvořivého přístupu k životu. Ostatně i Parsons a Shiels ve své stati (1951) o hodnotách v kontextu sociálního jednání zdůrazňují (srov. kap. 1.3.1), že při tvorbě vlastních orientací jednání je to vždy *osoba jednajícího*, která překonává dilemata a zohledňuje je nejen v kontextu kultury a společnosti, ale také v kontextu své vlastní osobnosti. Do konceptu utváření vlastní osobní identity, která překonává společnost i její hodnoty, výrazně zapadá rovněž postoj Johna Deweyho (Anderson, 2018; Dewey, 1916), který vnímá proces utváření hodnotových soudů podobně jako utváření samotných cílů výchovy a zdůrazňuje kontinuální dynamiku vztahu mezi (konečným) *hodnotovým názorem*, resp. (konečným) *cílem výchovy*, a probíhajícím *hodnocením*, resp. *vzděláváním a výchovou*. Volný čas, který můžeme vnímat i jako určité osvobození od rolí a rolových očekávání, poskytuje podle našeho názoru výrazný a relativně svobodný prostor pro utváření osobních hodnotových soudů, stejně jako pro reformulaci vlastních cílů výchovy a vzdělávání. V tomto smyslu je bezpochyby prostorem pro působení sociální pedagogiky, která, pokud tento prostor příliš nezatíží tlakem společenské hodnotové orientace,⁶ může podnítit vlastní

⁵ Rorty upozorňuje, že vzdělávání ve Spojených státech (ale analogicky bude tento stav platit i v naší zemi) do přibližně osmnácti až devatenácti let je ponejvíce socializací s morálními normami a politicky konformním všeobecně přijímaným pojetím společnosti. Až v průběhu vysokoškolského vzdělávání profesori nastolují vlastní témata a názory jako projev akademické svobody.

⁶ V *Manifestu sociální pedagogiky* (2013, 8) deklarují J. Němec a R. Šíp nezávislost a svobodu rozvoje jako ontogenetické podmínky vývoje jednotlivce a staví ji do kontrastu vůči konzervativnímu liberalismu, který zneužívá kulturu jako princip uctívání a zdroj konzervativních hodnot, a vůči komunitarismu.

rozvoj a hodnotovou formaci člověka v každém věku. *Konformita*, ke které směřuje socializace, je vyvažována a překonávána *kreativitou a nonkonformitou*, k níž vede rozvoj osobnosti výchovou a sebevýchovou.

3.1.2 Hodnoty a pedagogika volného času

Jak uvádíme výše, pedagogika volného času se do značné míry se sociální pedagogikou překrývá, nicméně jejich vztah vnímáme jako komplementární. Jak uvádí Dana Knotová, mají oba podobory pedagogiky „společný předmět zájmu (...), kterým je zaměřenost na aktivní a společensky podporované prožívání života, blízký oběma oborům je i zájem o oblast prevence společensky negativních až patologických jevů.“ (2011, 46–47). Pedagogika volného času však v určitém smyslu sociální pedagogiku překračuje, neboť jejím cílem je výchova člověka k takovému prožívání a přístupu k volnému času, které povede jednak k rozpoznání hodnoty samotného volného času v životě (Kaplánek, 2017; Opaschowski, 1996), jednak k jeho využití při osobním růstu v podobě rozvoje svých schopností a zájmů (Mannel – Kleiber, 2013; Stebbins, 2012), k volbě volnočasových aktivit umožňujících optimální prožívání volného času (Csikszentmihalyi, 2009), k uspokojování a kultivování svých životních potřeb a životního stylu (Hájek et al., 2011; Stebbins, 2021) a k potřebnému potěšení, relaxaci a rekreaci.

Vymezení pedagogiky volného času v českém prostředí předcházelo odlišení od školní výchovy a vzdělávání. Nejprve od výchovy mimotřídní, později mimoškolní a nakonec, od 60. let 20. století, od výchovy mimo vyučování (Hofbauer, 2004; Kaplánek, 2022). Až po roce 1989 se objevuje svébytná pedagogika volného času (Kaplánek, 2017, 2022; Spousta, 1994; Vážanský – Smékal, 1995). Již od počátku pedagogického působení ve volném čase bylo zřejmé, že výchova ve volném čase bude mít vždy svoje specifika a bude muset respektovat charakter volného času i jeho rekreační roli. Na druhou stranu nelze pominout socializační, výchovné i vzdělávací příležitosti, které volný čas pro pedagogické působení přináší. Jedním z významných pedagogických úkolů při působení ve volném čase je zcela jistě vyváženost mezi zachováním charakteru volného času s jeho podstatnými rysy a využitím zmíněných příležitostí k osobnímu rozvoji těch, kdo volný čas prožívají. Jiří Němec (2007) uvádí několik charakteristik výchovy ve volném čase, které ji výrazně odlišují od školního vzdělávání a výchovy. Patří mezi ně důraz na (1) svobodu oproti povinnosti, (2) vnitřní motivaci oproti motivaci vnější, (3) volbu vlastních cílů oproti cílům stanoveným jako standardy, (4) netradiční výchovné prostředky a formy oproti formám tradičním,⁷ (5) neformální roli pedagoga jako nositele mrav-

⁷ Vzhledem k výrazné proměně školy od roku 2007, kdy Jiří Němec tyto rozdíly formuloval, již uvedený rozdíl není tak výrazný, neboť i formální školní vzdělávání klade v současnosti stále větší důraz na inovativnost, pestrost a účinnost používaných didaktických a výchovných metod. K tomuto tématu i k jednotlivým oborovým didaktikám vzniklo v minulém desetiletí značné množství prakticky zaměřených publikací

3.1. HODNOTY A PEDAGOGICKÉ PŮSOBNÍ VE VOLNÉM ČASE

ních norem oproti formální roli učitele a (6) věkově heterogenní skupiny dětí oproti školním třídám, které jsou věkově homogenní. Všechny uvedené faktory omezují sociální tlak vyvolávaný rolovým očekáváním ve vztazích mezi žáky a učiteli (pedagoggy), případně vedoucími a podřízenými pracovníky v případě pracovního vztahu. Omezení rolových očekávání a výrazná míra svobody umožňují mnohem účinnější výchovné působení. Je třeba zdůraznit, že role volného času a ani příležitosti k pedagogickému působení se zcela jistě nevyčerpávají věkovou skupinou dětí a mládeže. Naopak, stále větší důraz je kladen na volný čas v průběhu celého životního cyklu (Roberts, 2013; Veal, 2013; Wiseman, 2021).

Volný čas a způsoby jeho prožívání ve společnosti jsou však vzhledem k pedagogice volného času v určité diskrepanci. Ta spočívá v neustále se měnícím spektru volnočasových aktivit a jejich preferencí, na něž pedagogika volného času reaguje téměř vždy s určitým zpožděním. Jak upozornil již dříve Petr Sak (2007), má pedagogika v tomto smyslu vůči volnému času jistý dluh. Podle našeho názoru lze tento dluh sice snížit, nicméně nelze jej nikdy zcela zahladit. Je to dáno primární příčinou, díky níž tento dluh vzniká. Dynamika volného času je příliš velká, příliš rychlá a změny v souvislosti s novými možnostmi jeho prožívání jsou příliš atraktivní, než aby je dokázala pedagogika volného času v úplnosti reflektovat. Na druhou stranu je jedním z úkolů pedagogiky volného času tento dluh překonávat inovativním přístupem k návrhům nových aktivit a činností, které lze ve volném čase nabízet. Z textu dalších kapitol je zřejmé, že právě tento proaktivní přístup může být ve vztahu k hodnotám a hodnotové formaci konstitutivní.

Mojmír Vážanský a Vladimír Smékal již v roce 1995 ve svých *Základech pedagogiky volného času* upozornili na významnou roli hodnot v oblasti volného času v souvislosti s přerodem k preferenci sebezoroje a uskutečňování vlastních osobních zájmů ve volném čase. Podobně jako Stanislava Kučerová (in Spousta, 1994, 10nn) považovali samotný volný čas za významnou hodnotu. Také předjímali situaci nastupující generace Y a budoucí generace Z (někdy také označované za generaci mileniálů), ve vztahu k práci a k volnému času. Generace Y, narozená nejčastěji mezi lety 1980–2000 a dnes představující výraznou část pracovního trhu, se soustředí na vlastní uspokojení z práce, vyžaduje rychlý kariérní postup, má relativně nízkou loajalitu vůči zaměstnavatelům a v důsledku toho mění často a s lehkostí svou práci. Především však vyžaduje vysokou míru flexibility pracovního času a často dokonce úlevy v podobě sabbatických období. (Bucuta, 2015; Lipkin – Perrymore, 2009; Saxena – Jain, 2012) To vše doplňují zvyšujícími se nároky v oblasti uspokojujícího prožívání volného času. Následná generace Z přitom trendy generace Y dále posiluje, a bude zvyklá i schopná pracovat v režimu více úloh najednou (Iorgulescu, 2016). Oproti generaci Y se liší upozaděním rychlého po-

a inovativních projektů financovaných zejména z Evropského sociálního fondu. Navíc je tomuto tématu věnováno značné množství kvalifikačních prací.

stupu v kariéře (Dolot, 2018). Navíc se jedná o první skutečně globální generaci (Bolser – Gosciej, 2015). Do popředí vstoupí tekutost volného i pracovního času, kdy se u této generace naplno projeví prolínání světa práce se světem volného času (Bauman, 2000; Blackshaw, 2010; Olecká et al., 2022). Klíčovým zájmem této generace bude dosažení wellbeingu. Radost ze života, význam volnočasových aktivit a sociální participace pro ně často představují větší hodnotu než budování kariéry a úspěchu (Snape et al., 2017).

Narůstající nároky nastupujících generací na podíl volného času v jejich životě společně s jejich snahou vymanit se z přílišné zátěže z práce a s hledáním optimálního životního stylu vedou v současné společnosti do značné míry k naplnění vize Joffre Dumazediera o *civilizaci volného času* (1962). V této civilizaci vnímá každý volný čas jako *právo* a nikoliv jako benefit či odměnu. Dumazedier v souvislosti s touto civilizací zároveň kladl závažné otázky, jak může takováto civilizace pomoci každému, bez rozdílu věku, sociálního a ekonomického postavení nebo vzdělání, aby dosáhl optimální vyváženosti mezi svobodou volby, potřebou klidu a harmonie, zábavou a účastí na společenském a kulturním životě? Dumazedier byl přesvědčen, že takovouto společnost lze vybudovat pouze na základě veřejných zdrojů a podpory. Na úvahy J. Dumazediera navázal Horst Opaschowski (1996), jenž vnímal volný čas jako příležitost k rozvoji *kultury volného času*, která bude poskytovat dostatek příležitostí k vyrovnání deficitů každodenního života. Tyto deficity přesně odpovídají Dumazedierovým požadavkům na civilizaci volného času, a zahrnují podle Opaschowského (1996, 29nn) samostatnost a možnost uskutečňování vlastních aktivit, spontánnost a seberozvoj, sociální kontakt a pospolitost, relaxaci a dobrý pocit a v neposlední řadě zábavu a radost ze života.

Nástup generací Y a Z s jejich požadavky vůči životu a specifickým přístupem k práci si takto optimalizovanou společnost svým tlakem vynucuje „zdola“, tedy na zaměstnavatelích. Ti, aby byli pro zaměstnance atraktivní a oproti jiným zaměstnavatelům konkurenceschopní na trhu práce, se musejí přizpůsobovat jejich požadavkům na životní styl.⁸ S masovým nástupem generace Y na pracovní trh tento trend začal a s nástupem generace Z bude podle našeho názoru akcelarovat. Pedagogika volného času při této proměně bude dozajista sehrávat významnou roli, protože je to právě ona, která se v praktické rovině věnuje metodám a formám volnočasového působení a zaměstnavatelé mohou jejího potenciálu využít k animaci, participačním či zážitkovým metodám (Kaplánek, 2017).

Kromě výše uvedených charakteristik a sociálního kontextu má volnočasové výchovné působení ještě další specifika, která spočívají v různých rovinách vztahu mezi volným časem a výchovou. Jiřina Pávková rozlišuje tři roviny tohoto vztahu: (1) výchovu pro volný čas, (2) výchovu ve volném čase a (3) výchovu volným časem

⁸ Zajímavý přehled vývoje od začátku 21. století přináší v tomto směru A. J. Veal ve své knize *Whatever Happened to The Leisure Society?* (Veal, 2020, 237nn).

3.1. HODNOTY A PEDAGOGICKÉ PŮSOBNÍ VE VOLNÉM ČASE

(Hájek et al., 2011), přičemž všechny tři roviny představují různé vztahy vůči hodnotám. V prvním rovině je hodnotou samotný volný čas, který je nedílnou součástí života a rozpoznání jeho hodnoty je klíčem k optimálnímu (hodnotnému) způsobu jeho prožívání (Hájek et al., 2011; Kaplánek, 2017). Další dvě roviny směřují k prožívání volného času v aktivitách (výchova volným časem) a institucích (výchova ve volném čase) a považujeme je za klíčovou aplikační doménu výchovy a prostorem k expozici, recepci a internalizaci hodnot.

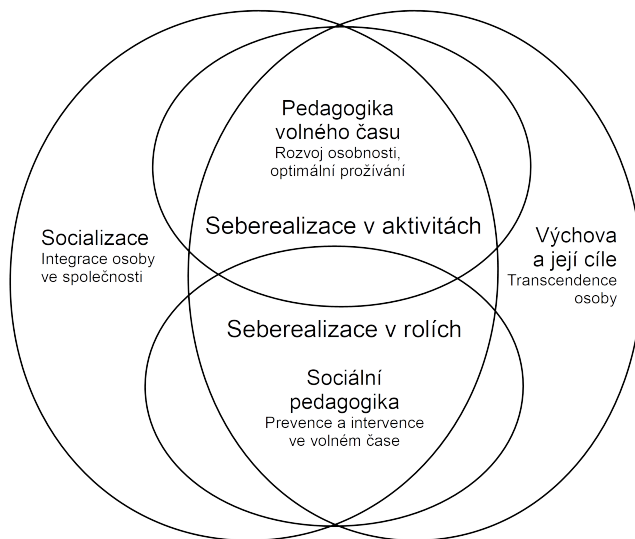
Zcela zvláštní oblast působení ve volném čase se silným hodnotovým kontextem představuje neformální a informální vzdělávání (Łubkowska – Paczyńska-Jędrycka, 2016; Pospíšilová, 2010b; Radzeviciene et al., 2021; Šerák, 2009; Thoidis – Pnevmatikos, 2014). Neformální vzdělávání se přitom zdaleka neomezuje na skupinu dětí a mládeže, na něž původně cílilo v rámci mimoškolní výchovy. Vzdělávání ve školských zařízeních samozřejmě i nadále zůstává klíčovou součástí neformálního vzdělávání a svým působením střediska volného času (domy dětí a mládeže nebo jen stanice zájmových činností), školní družiny nebo školní kluby doplňují a rozvíjejí výstupy z učení ve formálním vzdělávání (Hájek et al., 2011; Hofbauer, 2004; Pávková et al., 2008). Díky sníženému tlaku na výkon a využití vnitřní motivace dětí může toto vzdělávání dosahovat cílů často efektivněji než tradiční školní vyučování. Jak již bylo naznačeno výše, neformální a informální vzdělávání také sehrává stále větší úlohu v procesu celoživotního vzdělávání dospělých (Knotová, 2011; Krystoň, 2011), mezi nimiž zvláštní a stále významnější skupinu tvoří senioři⁹ (Janiš – Skopalová, 2016; Špatenková – Smékalová, 2015). Vzdělávání a osobní rozvoj se tak stávají skutečně celoživotními.

3.1.3 Hodnoty v kontextu socializace a výchovy ve volném čase

Pro porozumění rozdílu, který vnímáme mezi přístupem sociální pedagogiky a pedagogiky volného času k socializaci i výchově, je klíčovým pojmem *aktivita*, nebo přesněji *aktivita vykonávaná bez nátlaku*. Podle Roberta Stebbinse (Stebbins, 2012, 6) je aktivita „druhem jednání, v jehož rámci účastníci nad něčím přemýšlí nebo něco dělají s nadějí na dosažení vytčených cílů.“ Aktivita se však zásadně liší od rolí, které v životě naplňujeme. Zatímco role jsou svázány se statutem nebo pozicí ve společnosti, u aktivit tato vazba neplatí vždy. Psychologové, antropologové a sociologové mají podle Stebbinse (2012) tendenci vnímat sociální vztahy v intencích rolí a přehlížet aktivity. Na rozdíl od rolí, které jsou statické a jsou spojovány s očekávanými způsoby chování (rolová očekávání), jsou aktivity dynamické a představují aktuální způsoby chování a jednání. Dynamičnost aktivit a statičnost rolí

⁹ Z vlastní pedagogické zkušenosti můžeme potvrdit, že se v případě seniorů a jejich zapojení např. do aktivit v rámci univerzit 3. věku jedná o velice přesvědčivý důkaz o hodnotě vzdělání pro něj samotné. Pro seniory představuje vzdělávání společně s budováním sociálních kontaktů v rámci skupin základní motivaci k účasti na této volnočasové aktivitě (Nováková – Lorenzová, 2020).

představuje podle našeho názoru vymezený prostor působení sociální pedagogiky i pedagogiky volného času. Aktivita i role jsou přitom konstitutivními prvky při utváření osobnosti a integraci jejích hodnot. Model teoretických vztahů mezi socializací, výchovou a v nich působící sociální pedagogikou a pedagogikou volného času jsme se pokusili graficky znázornit na obrázku 3.1.



Obrázek 3.1: Vztah sociální pedagogiky a pedagogiky volného času v kontextu socializace a výchovy ve volném čase

Role a jejich očekávání jsou klíčové jak pro úspěšnou socializaci, která umožňuje jejich naplnění ve smyslu integrace ve společnosti, tak pro výchovu, která vede k jejich naplnění ve smyslu transcendence společenských (rolových) očekávání a rozvinutí role do nového rozměru a nové podoby kreativním přístupem každé osobnosti. Kreativní naplnění rolí integruje ve svém působení sociální pedagogika. Naplnění aktivit vedoucích k transcendenci osoby v sobě integruje pedagogika volného času. *Tak jako společnost uplatňuje a prosazuje své hodnoty prostřednictvím rolových očekávání, tak jsou rovněž aktivity, především ty ve volném čase, nositelkami hodnot.* Jsou-li hodnotové vazby u jednotlivých aktivit rozpoznány, mohou být aktivity využity k přijímání a hledání odezvy na tyto hodnoty. Výzkum, který prezentujeme v této knize, ukazuje, jak mnohohrstevnaté je propojení mezi hodnotami a aktivitami ve volném čase a naznačuje, že existuje více aktivit, jimiž lze přivádět k hodnotám. Naopak téměř každá hodnota je navázána na specifický okruh aktivit, které ji naplňují. Hodnoty se tak mohou prostřednictvím aktivit stát *cíli výchovy ve volném čase.*

3.1. HODNOTY A PEDAGOGICKÉ PŮSOBNÍ VE VOLNÉM ČASE

Jak ukazují Michal Kaplánek at al. (2017), výchovu ve volném čase nelze uskutečňovat bez stanovení cílů. Bez nich by postrádala smysl. Hodnoty, reprezentující cíle výchovy ve volném čase, ať již jsou kladeny samotnými účastníky aktivit, pedagogy volného času, rodiči nebo kýmkoliv jiným, se prostřednictvím aktivity mohou internalizovat v osobě účastníka aktivity. Jak jsme již ukázali výše, výchova jako proces formování osobnosti a hledání jejího maximálního potenciálu a optimálního způsobu života má vždy transcendentní charakter. Směřuje k něčemu, co aktuální stav člověka přesahuje (Kučerová, 1994). V historii pedagogiky stála otázka transcendence osoby výchovou v centru kladení výchovných cílů a cílů celého pedagogického působení. Na tuto transcendenci upozorňuje v jádru své pedagogiky již J. A. Komenský, který ve své *Velké didaktice* staví formativní roli výchovy jako zcela klíčovou pro vlastní bytí člověka, když uvádí, že „hominem, si homo fieri debet, formari oportere [člověk, má-li se stát člověkem, musí být formován]“ (1657a, 34, Cap. VI). V *Pampaedii* pak tuto myšlenku rozvíjí a upozorňuje i na důsledky zanedbání procesu výchovy a vzdělávání a rizika upadnutí člověka v nečlověka (Komenský, 1992, 18, kap. II, odst. 11). Transcendentní charakter výchovy v důsledku ukazuje, že v případě výchovy při pedagogickém působení ve volném čase je nutné rozlišovat dva druhy hodnot.

Prvními jsou ty, které má každá osoba internalizovány a jsou vlastním vyjádřením jejích skutečných a aktuálních přesvědčení. To jsou hodnoty, nazvěme je *aktuální*, které má každý člověk jako své motivační činitele a které fakticky ovlivňují jeho chování. K těmto hodnotám se vztahují psychologické teorie hodnot (Rokeach, 1968, 1973; Schwartz – Bilsky, 1987) a sociologické teorie jednání (Parsons – Shils, 1951), kterým se věnujeme v kapitolách 1.2 a 1.3.1. Kromě prvního typu hodnot však existuje i druhá skupina vysoce preferovaných hodnot, které bychom mohli označit jako *referenční*. Ty, které si osoba klade sama, nebo je k nim přivedena vychovateli, jako vizi či projekci sebe sama, jako přesvědčení o optimální podobě svého jednání a cílů svého života. Referenční hodnoty se ne vždy musejí potkávat s hodnotami aktuálními, spíše se zdá, že jsou s nimi často v určitém druhu rozporu a napětí. Pokud není toto napětí překonáváno a uspokojováno rozvojem (změnou) osoby od aktuálních k referenčním hodnotám, je zdrojem frustrace a životní nespokojenosti.

Referenční hodnoty podle našeho názoru do značné míry ukazují cestu ke stavu, který je v souladu s definicí hodnot Clyda Kluckhohna (1951) skutečně vytouženým stavem. Takovým stavem, který reprezentuje, kým by člověk *chtěl být ve vztahu k přírodě, sobě samému i k ostatním*. Výchova i sebevýchova je v tomto smyslu cestou od aktuálních k referenčním hodnotám, které představují motivační i obsahový rámec cílů výchovy. Zdrojem těchto hodnot/cílů jsou filosofická, náboženská, ideo-

logická, pragmatická či axiomatická východiska (přesvědčení),¹⁰ formulovaná a stanovena vychovateli (v případě výchovy ve volném čase pedagogy volného času), samotnou osobou nebo pocházející od společnosti.

Proces stanovování, přijímání a naplňování výchovných cílů/hodnot ve volném čase je stejný jako proces při stanovování, přijímání a naplňování afektivních cílů/hodnot při výchově a vzdělávání obecně. V pedagogice a pedagogické psychologii tento proces popsalo více autorů, nicméně v našem textu uvádíme taxonomii cílů v afektivní doméně podle D. R. Krathwohla (1921–2016) et al. (2002; 1964), která je jednou z nejvlivnějších a nejčastěji užívaných. Tento proces je založen na procesu internalizace hodnot a má pět stupňů:

1. *Přijímání či vnímavost* (receiving) vůči existenci idejí, jevů či věcí. Tato vnímavost upoutává pozornost osoby a ta je ochotná ideu, jev či věc tolerovat.
2. *Reagování* (responding) je stupněm, na němž je osoba ochotná na ideje, jevy či věci reagovat a začít se jimi zabývat.
3. *Ohodnocování/rozpoznávání hodnoty*¹¹ (valuing) následuje po reagování a poprvé je idea, jev či věc rozpoznávána jako žádoucí/nežádoucí, důležitá/nedůležitá, významná/bezvýznamná.
4. *Integrovaní do vlastního žebříčku hodnot* (organization) navazuje na ohodnocování a umísťuje ideu, jev či věc do vlastního systému hodnot, přiřazuje jí hodnotu v relaci k ostatním idejím, jevům a věcem.
5. *Internalizace a vnitřní charakterizace hodnoty* (characterization by value or value set) a její pevné zařazení do vlastního hodnotového systému (žebříčku) tak, že ovlivňuje jednání a chování.

Ke skutečné proměně hodnotového systému, ve smyslu změny preference hodnot a přeuspořádání jejich žebříčku, dochází podle předchozího postupu až tehdy, když se naplní i poslední, pátý stupeň taxonomie. V případě pedagogického působení ve volném čase ovšem vidíme příležitost, jak tohoto naplnění dosahovat prostřednictvím formativního působení aktivit, které jsou na hodnoty navázány. Abychom zjistili, které hodnoty jsou svázány s kterými aktivitami a u kterých sociodemografických skupin jsou tyto aktivity preferovány, bylo nezbytné provést výzkum, který právě tyto vazby rozkládá a ukáže existující propojení. Aktivity se tak stanou nositeli hodnot nejen v teorii, ale také v pedagogické praxi sociální a volnočasové

¹⁰Problematicke cílů výchovy jsme se podrobněji věnovali např. ve stati *Cíle výchovy v postmoderní společnosti* (Pospíšil, 2011).

¹¹V českém překladu ve *Školní didaktice* (Kalhous – Obst, 2002, 284) je použit termín oceňování. Tento překlad nepovažujeme za šťastný vzhledem ke specifickému charakteru činnosti. Hodnota není vždy vyjádřitelná jako cena, a to ani užijeme-li širokého významu tohoto slova.

pedagogiky, za předpokladu jejich optimálního prožívání. I když totiž aktivity považujeme za nositele hodnot, nelze při jejich prožívání pominout kvalitu tohoto prožitku. Součástí teorie o vzájemném ovlivňování hodnot a volného času, která však doposud čeká na empirické ověření, je proto rovněž předpoklad optimálního prožitku aktivity (Csikszentmihalyi, 2009, 2014; Stebbins, 2012).

3.2 Výzkum hodnot a volného času

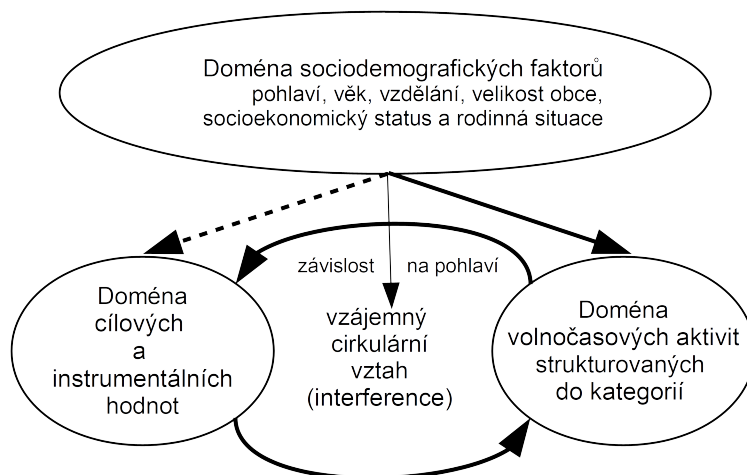
Výzkum, jehož potřebnost jsme se snažili obhájit v předchozím textu, je založen na vzájemném vztahu tří klíčových domén, jejichž vzájemné ovlivňování a interakce tvoří základní východisko pro pedagogickou práci s hodnotami ve volném čase v pedagogice volného času a v sociální pedagogice. Těmito třemi doménami jsou:

- a) nezávislé sociodemografické proměnné (pohlaví, věk, vzdělání, velikost obce, socioekonomický status a rodinná situace),
- b) cílové a instrumentální hodnoty,
- c) volnočasové aktivity uspořádané a kategorizované do nominální statistické proměnné.

Realizovaný výzkum byl koncipován jako *longitudinální* s cílem mapovat jednak vztahy hodnot a volného času v roce měření, jednak otevřít možnost ke sledování dlouhodobých posunů v hodnotových preferencích, ve způsobu prožívání volného času a konečně i ve vztahu těchto dvou domén. První měření a datový sběr byl uskutečněn v letech 2009 (březen) – 2010 (březen). Vzhledem k faktu, že nejvýznamnější část dat byla naměřena v roce 2009, označujeme sběr souhrnně rokem **2009**. Plánem výzkumné skupiny bylo uskutečnit následující sběr do deseti let od původního měření, což se podařilo a následující měření a datový sběr proběhl v letech 2018 (září) – 2019 (červen). Vzhledem k tomu, že významnější období měření spadalo do roku **2019**, je tímto rokem nadále označováno celé měření. V souvislosti s nástupem pandemie covidu-19 se realizační tým výzkumu rozhodl pro opakované měření v letech 2020 (prosinec) – 2022 (leden), aby byl zachycen právě vliv pandemické situace a s ní souvisejících vládních opatření. Souhrnné označení sběru je **2021**. Oproti původnímu měření z roku 2009 došlo v roce 2019 a následně i v roce 2021 k obohacení výzkumného nástroje a k rozšíření či revizi portfolia měřených proměnných. Pro zachování reliability však nebyla nikdy porovnávána měření hodnot, u nichž došlo k posunu významu v jejich pojmenování.

3.2.1 Model vztahu sociodemografických faktorů, hodnot a aktivit ve volném čase jako teoretické východisko prováděného výzkumu

Všechny tři zmíněné domény vstupují do vzájemných interakcí, přičemž první doména sociodemografických faktorů je nezávislá a obě další domény (hodnoty a volný čas) jsou chápány jako závislé (ve smyslu faktického ovlivňování prokazovaného statistickou závislostí) a rovněž jsou ve vzájemně interferenčním vztahu (jsou vzájemně závislé). V následujících kapitolách této knihy analyzujeme z celého komplexu vztahů pouze ty, které jsou podstatné pro prokázání či vyvrácení základní teze o cirkulárním, resp. interferenčním vztahu hodnot a volného času. Nad rámec těchto vztahů jsou navíc analyzovány sociodemografické vlivy na volbu volnočasových aktivit, což v důsledku usnadňuje zacílení pedagogického působení na cílovou skupinu. Celý model je zobrazen na obrázku 3.2, přičemž analyzované vztahy jsou zvýrazněny plnými čarami a ostatní vztahy naznačeny čarami přerušovanými.



Obrázek 3.2: Teoretický model vztahu sociodemografických faktorů, hodnot a aktivit ve volném čase

3.2.2 Metody a reprezentativnost prováděných měření

Výzkum byl koncipován jako mezisektorový ex-post-facto (Black, 1999; Bryman, 2016) a již od počátečního měření aspiroval na dosažení reprezentativnosti podle věku a pohlaví respondentů dle Českého statistického úřadu (2020). Relativní četnosti reprezentativního zastoupení byly odvozeny z dat Českého statistického úřadu pro daná období (Český statistický úřad, 2020, 2019b) s tolerancí $\pm 5\%$. Uvedený

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

toleranční limit byl naplněn ve všech sběrech, jedinou výjimkou překračující toleranci o +5 % u skupiny nejmladších respondentů a -5 % u skupiny nejstarších respondentů bylo měření v roce 2009. Reprezentativní vzorek byl odvozován až po uplatnění validizačních pravidel, která popisujeme v podkapitole 3.2.4 na straně 84.

Technicky existovaly mezi jednotlivými sběry dat určité rozdíly, z nichž nejvýznamnější souvisel se změnou média použitého ke sběru dat. To vedlo k určitým specifickým dopadům na měření a jeho citlivost, což diskutujeme v následujících podkapitolách. Všechna měření v rámci prováděného longitudinálního výzkumu nesla řadu společných znaků a jejich základním zájmem byla zpětná kompatibilita naměřených dat. V každé z měřených domén byl tento požadavek řešen různým způsobem, nicméně plné zpětné kompatibility bylo možno dosáhnout pouze v doméně sociodemografických faktorů.

Při měřeních napříč populací byla ve všech třech sběrech (2009, 2018, 2021) získána data od výrazně vyššího počtu respondentů, než kolik bylo následně zařazeno do reprezentativního výběru. Protože nebylo možné dosáhnout úplné reprezentativnosti při sběru dat (stratifikovaného proporcionálního rozložení podle věku a pohlaví), bylo nutno přistoupit k redukci již naměřených dat tak, aby byla reprezentativnost zajištěna. Tato redukce byla prováděna strojově pomocí náhodného výběru (automatizované náhodné losování databázových záznamů) tak, aby výběr odpovídal rozložení populace podle věku v intervalech po deseti letech a podle pohlaví respondentů. Detailní popis souborů naměřených dat v jednotlivých letech lze nalézt v příloze A v tabulkách A.1 (pohlaví), A.2 (věk), A.3 (vzdělání), A.4 (obec), A.5 (socioekonomický status) a A.6 (rodinná situace).

Měření v roce 2009

Zahájení longitudinálního výzkumu v roce 2009 probíhalo v relativně skromných podmínkách a měření bylo prováděno formou tištěného dotazníku.¹² Protože tento výzkum navazoval na dříve prováděná šetření, bylo jeho významným rysem zaměření na děti a mládež. Usilovali jsme totiž o komparaci dat s dřívějšími měřeními a o zachování kompatibility. Distribuce dotazníků byla prováděna plošně, přičemž do výzkumu byly zapojeny věkové skupiny od 11 let. Vzhledem k problematice validity měření u nejmladší věkové skupiny zejména v doméně hodnot jsme dospěli k závěru, že zaměření plošných výzkumů v budoucích měřeních budeme cílit až na věkovou skupinu od 15 let. Mladší respondenti měli často potíže s porozuměním jednotlivým hodnotám a docházelo k narušení obsahové validity, čímž měření ztrácelo vypovídací schopnost. Výsledky naměřené u nejmladší věkové skupiny byly z analýz uváděných v této knize automaticky vyřazeny. Celkem byla při měření

¹²Ve výzkumu volného času jsou tato dotazníková šetření označována jako průzkumy v domácnostech. (Veal, 2018, 316nn)

získána data od 8 368 respondentů ze všech krajů České republiky, majoritně však z krajů Olomouckého, Zlínského, Jihomoravského, Moravskoslezského, Vysočiny, Královéhradeckého a Pardubického. Reprezentativnosti vzorku bylo dosaženo výše popsanou automatizovanou náhodnou redukcí (losováním) a celkově byly do analýz zapojeny údaje od 1 729 respondentů.

Měření v roce 2019

V roce 2019 došlo k výrazné změně v metodě sběru dat. Poprvé byl použit nástroj *Social Survey* (2018), na jehož vývoji jsme se aktivně podíleli, a jenž umožňuje provádění online sběru dat pomocí dotazníků.¹³ Problematika hodnot a volného času byla součástí širšího měření, které bylo souhrnně označeno jako *Dotazník pro výzkum hodnot, základních světových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií* (2018b). Dotazník obsahoval celkem 75 otázek. Každá otázka mohla být dále členěna na podotázky. Sběr dat fakticky probíhal převážně elektronicky, nicméně nástroj *Social Survey* umožňuje rovněž sběr v tištěné podobě. V případě respondentů, kteří nebyli schopni vyplnit dotazník online, bylo využito zaznamenávání odpovědí při osobním rozhovoru nebo asistované vyplnění dotazníku. Respondenti byli vybíráni napříč celou Českou republikou, přičemž již při náhodném výběru respondentů bylo dbáno na přibližnou stratifikaci podle kritérií pohlaví, věku a velikosti obce. Uvnitř stratifikovaných skupin byl dotazník široce a náhodně rozprostřen napříč populací díky zapojení více než 200 dobrovolníků. Celkem byla při měření v roce 2019 získána data od 5 175 respondentů ze všech krajů České republiky. Reprezentativnosti vzorku bylo dosaženo výše popsanou automatizovanou náhodnou redukcí (losováním) a celkově byly do analýz zapojeny údaje od 1 863 respondentů.

Měření v roce 2021

V roce 2021 pokračovalo měření a sběr dat podobně jako v roce 2019 s tím rozdílem, že dotazník byl rozpracován pro zjišťování ještě dalších proměnných, zejména sociálních ohrožení a postojů u dětí a mládeže. Nástroj *Social Survey* byl upraven pro adaptivní průchody dotazníkem. Bylo tak možno přizpůsobovat obsah dotazníku již dříve vybraným možnostem. Výběr specifické možnosti v obecné (filtrační) otázce tímto způsobem otevřel možnost odpovídat na detailnější otázky vztahující se k vybrané možnosti. Díky adaptivitě bylo možno upravit dotazník k mnohem podrobnějšímu a cílenějšímu sběru dat a přitom omezit počet otázek, které se týkají všech respondentů, na nezbytné minimum. Problematika hodnot a volného času byla opět součástí širšího měření, které bylo souhrnně označeno jako *Dotazník pro výzkum hodnot, volného času, zběhlosti v informačních technologiích, světového názoru*

¹³ V terminologii výzkumu volného času se jedná o e-sběr (e-survey). (Veal, 2018, 328nn)

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

a *sociálních ohrožení* (2020) v němž bylo zjišťováno celkem 169 otázek, z nichž 48 zasahovalo celou skupinu respondentů. Každá otázka mohla být opět dále členěna na podotázky. Sběr dat byl prováděn mezinárodně v České republice a ve Slovenské republice. Celkem byla při měření získána data od 12 367 respondentů ze všech krajů České republiky. Reprezentativnosti vzorku bylo dosaženo výše popsanou automatizovanou náhodnou redukcí (losováním) a celkově byly do analýz zapojeny údaje od 3 451 respondentů.

3.2.3 Sociodemografické faktory

První z domén, které byly v rámci výzkumu vztahu hodnot a volného času měřeny, zahrnuje sociodemografické faktory, které podle teoretického předpokladu ovlivňují jak volbu volnočasových aktivit, tak i hodnoty. Výčet těchto faktorů a způsob jejich operacionalizace při měření uvádíme v následujících podkapitolách. Všechny sociodemografické proměnné byly měřeny jako kategoriální (nominální) na uzavřených množinách výběrových možností.

Pohlaví

První z měřených sociodemografických faktorů bylo *pohlaví* respondentů. V roce 2009 byla užitá prostá binární škála s možnostmi *muž* a *žena*.

Vzhledem ke stále častějšímu výskytu transgender osob jsme rozhodli od roku 2019 rozšířit škálu o položku *jiné pohlaví*, nicméně v roce 2019 jsme získali pouze 16 a v roce 2021 pouze 15 odpovědí tohoto typu. Žádané doplnění specifikující pohlaví však přinášelo natolik nevalidní odpovědi, že takto získané údaje nemohly být zahrnuty do zpracování. Celkem takto bylo vyřazeno 31 záznamů za roky 2019 a 2021.

Přehled popisných statistik za jednotlivé roky měření podle *pohlaví* lze nalézt v příloze A, v tabulce A.1.

Věk

Druhý ze sociodemografických faktorů, *věk*, byl měřen otevřenou otázkou a respondenti jej uváděli číslicí. Následně byly údaje strojově klasifikovány, ověřena jejich validita (rozmezí 15–99 let), a byly vytvořeny statistické kategoriální proměnné s rozdělením po 5 letech a po 10 letech. Respondenti ve věku nad 65 let tvořili samostatnou kategorii označenou jako 65+.

Věk po 5 letech	Věk po 10 letech
15–19	15–24
20–24	
25–29	25–34

Věk po 5 letech	Věk po 10 letech
30–34	
35–39	35–44
35–44	
45–49	45–54
50–54	
55–59	55–64
60–64	
65+	65+

Přehled popisných statistik za jednotlivé roky měření podle věkových skupin po 10 letech lze nalézt v příloze A, v tabulce A.2.

Dosažené vzdělání

Úrovně vzdělání jsme původně navrhovali měřit podle úrovní mezinárodní klasifikace ISCED (UNESCO Institute for Statistics, 2012). Vzhledem ke značně komplikovanému převodu ISCED úrovní na vzdělávací soustavu ČR¹⁴ jsme však přistoupili ke členění obvyklému a úrovně *dosaženého vzdělání* byly stratifikovány do čtyř kategorií, přičemž první z nich bylo základní vzdělání (ZŠ), druhou vyučení v oboru na středním odborném učilišti (SOU) nebo na odborném učilišti (OU), třetí středoškolské vzdělání (SŠ) a čtvrtou vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání.

Problém při měření dosaženého vzdělání představovaly především generace, které se doposud vzdělávaly na sekundárním nebo terciárním stupni. Podle instrukcí respondenti vyplňovali již dosažené vzdělání, tedy v případě studentů středních škol základní vzdělání a v případě studentů vysokých a vyšších odborných škol vzdělání střední. Abychom mohli v detailnějších analýzách rozlišovat rovněž tato probíhající studia (přechodová stadia vzdělání), byly do měřících škál od roku 2019 zařazeny také kategorie *základní, ale studuji v učebním oboru, základní, ale studuji střední školu, vyučení v učebním oboru, ale studuji střední školu, středoškolské, ale studuji vysokou / vyšší odbornou školu*. Z důvodu kompatibility a porovnatelnosti výsledků byly škály roku 2019 a 2021 pro účely této knihy redukovány na základní úrovně podle následující tabulky:

¹⁴Problémy způsobují zejména ty stupně škol, které nepodporují prostupnost vzdělávacího systému. Vyučení v oboru tak odpovídá ISCED 3 bez podúrovní 344 a 354 a středoškolskému vzdělání naopak ISCED 3 na podúrovních 344 a 354. Naopak terciární úrovně vzdělání jsou pro naše účely příliš podrobné a úrovně 4–8 lze shrnout do jedné – vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání.

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

Měřené úrovně vzdělání	Základní úrovně vzdělání (analyzované)
základní základní, ale studuji v učebním oboru základní, ale studuji střední školu	základní
vyučení v učebním oboru vyučení v učebním oboru, ale studuji střední školu	vyučení v učebním oboru
středoškolské středoškolské, ale studuji vysokou / vyšší odbornou školu	středoškolské
vysokoškolské nebo vyšší odborné	vysokoškolské nebo vyšší odborné

Přehled popisných statistik za jednotlivé roky měření podle *vzdělání* lze nalézt v příloze A, v tabulce A.3.

Velikost obce

Při tvorbě kategorií sociodemografické proměnné *velikost obce* jsme vycházeli z číselníku Českého statistického úřadu ČSÚ 7700 podle dokumentace datové sady k velikosti obcí (Český statistický úřad, 2019a), který ovšem užívá 10 kategorií velikostí obce, přičemž jeho citlivost při měření v populaci by s vysokou pravděpodobností vedla k uvádění zavádějících údajů. Řada respondentů zná totiž velikost své obce pouze přibližně. Z toho důvodu jsme přikročili ke stanovení částečně redukováných (v dolních rozpětích) a částečně extenzivních (kategorie nad 150 tis. obyvatel) kategorií. Cílem redukce a extenze bylo jednak usnadnění a zpřesnění údajů získaných od respondentů, ale také lépe odpovídající charakter velikosti sídel ve vztahu ke zkoumané problematice. Z hlediska příležitostí k prožívání volného času totiž existují značné rozdíly v nabídce kulturních, sportovních a rekreačních příležitostí v závislosti na velikosti obce, v níž lidé žijí. Použité členění tak rozlišuje malé obce (do 2 tis. obyvatel), větší vesnice a městysy (od 2 do 5 tis. obyvatel), malá města (od 5 tis. do 15 tis. obyvatel), větší města (od 15 tis. do 60 tis. obyvatel – zpravidla okresní města nebo města svou vybaveností odpovídající okresním městům), velká města (od 60 tis. do 150 tis. obyvatel – zpravidla odpovídající krajským městům) a velkoměsta nad 150 tis. obyvatel, což v České republice zahrnuje Prahu, Brno, Ostravu a Plzeň.

Přehled popisných statistik za jednotlivé roky měření podle *velikosti obce* lze nalézt v příloze A, v tabulce A.4.

Socioekonomický status

Socioekonomický status představoval jednu z nejhůře definovatelných uzavřených škál, neboť různorodost socioekonomického statusu je velmi vysoká. Po analýze možných variant byla zvolena škála, která pro výslednou analýzu doznala redukce, zejména kvůli nízkým četnostem a značné nevyváženosti některých kategorií. Socioekonomický status je založen na pojetí role ve společnosti, kterou osoba aktuálně považuje pro sebe za dominantní. Tyto role členíme na: *žáky a studenty, zaměstnance, osoby samostatně výdělečně činné („OSVČ“), starobní důchodce, invalidní důchodce, osoby na mateřské nebo rodičovské dovolené, nezaměstnané a osoby s jiným (odlišným) socioekonomickým statutem*. Vzhledem k nízkým četnostem osob v invalidním důchodu a na mateřské či rodičovské dovolené jsme přistoupili k redukci škály a spojili obě tyto kategorie do jedné společně se starobními důchodci. Vznikla tak kategorie *důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená*. Klíčem pro spojení těchto osob byla skutečnost, že všechny jsou podporovány státem v rámci důchodového či sociálního zabezpečení a jsou tak osobami závislými na sociálním systému státu. Stejně tak došlo ke sloučení kategorie OSVČ a kategorie osoby s jiným socioekonomickým statutem do jedné – *OSVČ nebo jiný způsob obživy*.

Přehled popisných statistik za jednotlivé roky měření podle *sociodemografického statusu* lze nalézt v příloze A, v tabulce A.5.

Rodinná situace

Poslední ze sociodemografických faktorů, jejichž vliv jsme analyzovali ve vztahu k volnému času, byla *rodinná situace*. Vzhledem k pestrosti variant rodinných uspořádání jsme vycházeli ze dvou základní skupin kategorií.

První skupina byla zaměřena na jedince žijící v *orientační rodině* (Woszidlo, 2016) a zahrnovala kategorie *žije s oběma rodiči bez vlastní založené rodiny, žije s jedním rodičem bez vlastní založené rodiny, žije s prarodiči, žije v pěstounské péči / s nevlastním rodičem a žije v dětském domově*. Poslední tři jmenované kategorie byly jako specifické rodinné uspořádání orientační rodiny sloučeny do kategorie jedné s označením *žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově*.

Druhá skupina kategorií byla zaměřena na jedince žijící v *prokreační rodině* (Gerhardt, 2016), přičemž k této skupině přiřazujeme i jedince, kteří žijí sami nebo v jiném specifickém rodinném uspořádání. Tato skupina obsahuje kategorie *žije s partnerkou/em v manželství, žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství, žije s dětmi v úplné rodině, žije sám/sama s dítětem/děťmi, žije sám/sama, a žije v jiném rodinném uspořádání*.

Přehled popisných statistik za jednotlivé roky měření podle *rodinné situace* lze nalézt v příloze A, v tabulce A.6.

3.2.4 Metodologie a výsledky měření hodnot

Druhou doménu výzkumu, jehož výsledky předkládáme v této knize, představují cílové a instrumentální hodnoty. Při jejich měření jsme vycházeli z upravených a rozšířených hodnotových itinerářů Milтона Rokeache (1973; 1967). Oproti původnímu Rokeachovu vyhodnocování jsme rovněž pozměnili metodu měření jejich preferencí i vyhodnocování hodnotových žebříčků. K užití itinerářů nás vedly především dva důvody. Prvním z nich je přesvědčení, že navzdory Schwartzovu výzkumu hodnotových domén a nalezení univerzálních hodnotových typů (Schwartz – Bilsky, 1987, 1990; Schwartz et al., 2001), které samy o sobě považujeme za skvělý příspěvek ke zkoumání hodnot, je stále cenné zachovat rozlišení cílových a instrumentálních hodnot, které byly identifikovány a diskutovány v sociologické teorii jednání (Kluckhohn, 1951; Parsons – Shils, 1951) i v psychologické teorii hodnot (Rokeach, 1968, 1973) jako *toužené cílové stavy a způsoby jednání*. Pro hledání vztahů mezi hodnotami a volným časem a vzhledem ke skutečnosti, že při výchově i socializaci je zájmem ovlivňovat jak cíle, tak způsoby jednání jsme pokládali za vhodné a užitečné zachovat Rokeachovo rozdělení hodnot a využít jej pro lepší objasnění vzájemných vztahů mezi oběma zkoumanými doménami. Po revizi měření hodnot v roce 2019 jsme Rokeachovy itineráře poněkud rozšířili a doplnili o hodnoty ze Schwartzova seznamu hodnot užitých pro identifikaci univerzálních hodnotových typů. V roce 2021 byly pro výzkum použity revidované překlady Rokeachových škál, což ovlivnilo zpětnou porovnatelnost výsledků, zejména v itineráři instrumentálních hodnot.¹⁵ Kompletní přehled hodnot měřených v jednotlivých letech lze nalézt v příloze D v tabulce D.1 na straně 396.

Při výzkumu byly hodnoty měřeny přímým způsobem pomocí preferenčních škál. Vůči tomuto způsobu měření lze vznášet tři druhy metodologických námitek¹⁶, přičemž všechny jsou relevantní a do jisté míry mohou snižovat validitu každého měření hodnot.

První námitka je založena na rozdílu mezi skutečnou preferencí hodnoty respondenta a naměřenou preferencí, která je ovlivněna spíše respondentovou sebeprojekcí. Proti této námitce je třeba uvést, že v případě hodnotových preferencí je sporné, zda je pro celkovou hodnotovou orientaci důležitější rozpoznání těch hodnot, které vnímá respondent jako důležité, ale ve svém životě je nedokáže adekvátně naplnit (v teorii je označujeme jako hodnoty referenční; odtud i nahrazování naplnění hodnoty abúzem), nebo skutečně žité hodnoty, které přímo ovlivňují jednání (v teorii označované jako hodnoty aktuální). Jsme přesvědčeni, že se jedná vždy o určité prolnutí obou druhů hodnot vytoužených a respektovaných v přáních (re-

¹⁵ Problému překladu názvů hodnot se věnujeme ještě v následující podkapitole a je jedním z limitů prováděného výzkumu.

¹⁶ Tyto námítky jsme poprvé formulovali v knize *Substance abuse in the Czech population: Reflections on threats, their value context and possibilities of social prevention* (Olecká – Pospíšil, 2022, 101–104)

ferenčních) i těch reálně vyznávaných (*aktuálních*). Oba druhy ovlivňují a regulují lidské jednání a slouží minimálně pro morální korekci.

Druhou námitkou je, že měření je ovlivňováno konkrétní sebereprojekcí a v důsledku toho jsou preference hodnot vlivem vnějšího sociálního tlaku snižovány nebo naopak zvyšovány podle předpokládaného společenského očekávání. Proti této námitce lze argumentovat kvantitativně. V případě měření celkových preferencí hodnot ve společnosti totiž není stěžejní konkrétní naměřená míra preference u jednotlivce, ale celkový vektor směřování hodnoty a poměr jejích preferencí vůči hodnotám jiným nebo v jednotlivých skupinách respondentů rozdělených podle sociodemografického, případně jiného faktoru nebo faktorů.

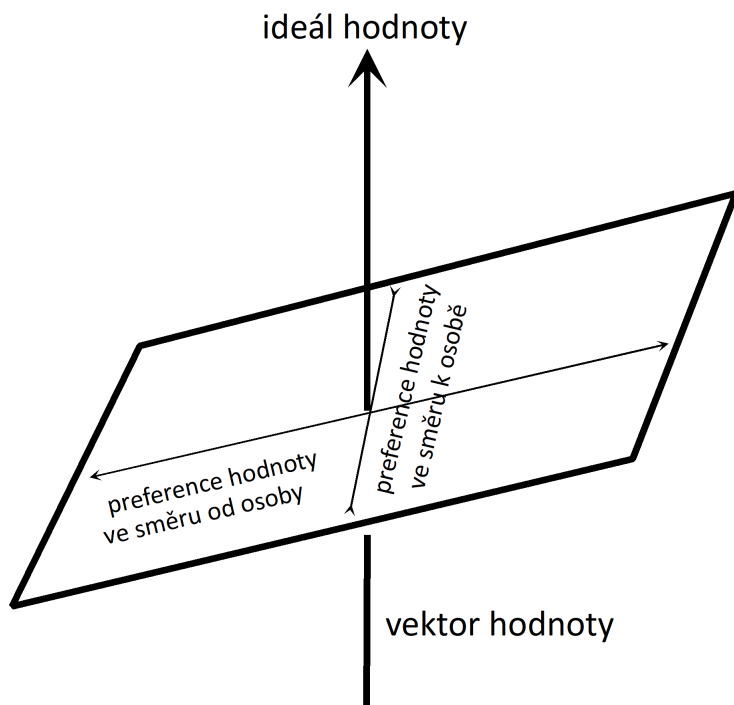
Třetí oprávněnou námitkou je vztažný charakter některých hodnot. Klasickým příkladem může být například hodnota odpuštění, kterou by mohly některé skupiny respondentů vnímat směrem k sobě samému (odpuštění je důležité, protože je důležité, že mi bylo odpuštěno) a jiné skupiny od sebe samého (odpuštění je důležité, protože je důležité, abych byl schopen odpuštění dát). Námitka přitom spočívá v nerovnosti nebo nevyrovnanosti obou směrů. Proti této námitce lze argumentovat, že oba směry (k sobě i od sebe) mohou přinášet stejně velké morální i psychické nároky. Stejně jako může být pro někoho obtížné odpustit druhému, může být rovněž obtížné odpuštění přijmout a s odpuštěním se naučit žít. Stejnou míru obtížnosti může představovat také odpuštění sobě samému (Enright, 1994). Tato ambivalence (obr. 3.3) se může vztahovat prakticky ke každé hodnotě (milovat a být milován, dostávat a dávat, mít přátele a být přítelem apod.). Navíc je vždy ovlivněna působením idealizovaného obsahu hodnoty, který pochází z náboženského, filosofického či světonázorového přesvědčení nebo ze společenského očekávání.

Měření hodnotových preferencí

V roce 2009 bylo měření preferencí hodnot prováděno číselným zápisem preference s detailní instrukcí pro použití škály od 1 do 10. Respondenti tedy uváděli v dotazníku číslo, jímž vyjádřili svou preferenci.¹⁷ Tento způsob měření měl poněkud hrubší charakter, proto bylo při dalších měřeních přistoupeno k jeho technické změně. Od roku 2019 bylo měření proměnných obsahujících preference hodnot prováděno na spojitých kontinuálních škálách, vnitřně omezených od 1 do 10. Technicky bylo měření uskutečněno na spojitě stupnici s nastavenou citlivostí 0,1 stupně / jeden krok, aby bylo dosaženo efektu spojitosti při zachování možnosti volného vyjádření postoje respondentem.¹⁸ Všechny tyto škály byly konstruovány tak, aby mohly být

¹⁷ Instrukce k měření byla následující: Oznámujte teď prosím hodnoty v následujících dvou tabulkách (v každé zvlášť) podle toho, jakou důležitost jim připisujete vy ve svém vlastním životě. Známkujte prosím číslu 1–10, kdy stupeň 1 je hodnota pro vás nejméně důležitá a stupeň 10 hodnota důležitá nejvíce.

¹⁸ V praxi bylo měření prováděno při online sběru pomocí html prvku INPUT a jeho typu range s nastavenou citlivostí 0,1 stupně a limity 1 a 10. Při asistovaném měření bylo užito zaznamenání na tištěný arch,



Obrázek 3.3: Ambivalence horizontálního směřování hodnoty ve vztahu k vektoru hodnoty (Olecká – Pospíšil, 2022, 103)

analyzovány samostatně ve vztahu k základním sociodemografickým faktorům nebo jiným faktorovým proměnným. Jednička znamenala „tato hodnota/vlastnost se mě netýká a je mi cizí“ a desítka „tato hodnota/vlastnost je pro mě velmi důležitá a plně se s ní ztotožňuji“. Změna metody měření, i když byla zachována použitá škála, je *prvním výrazným limitem* prováděného výzkumu.¹⁹

Díky způsobu operacionalizace měření hodnotových preferencí na numerické škále s limitními hodnotami 1 a 10 můžeme předpokládat spojitost této škály (Agresti, 2019) a intervalový charakter měření (Sheskin, 2011, 3–4). Z toho důvodu jsme při základní analýze proměnných obsahujících naměřené preference hodnot užili

který obsahoval úsečky o délce 9 cm, přičemž preference hodnoty byla zaznamenána čárkou na této úsečce. Měření hodnoty preference bylo potom prováděno prostým přiložením pravítka. V obou případech – elektronickém i tištěném, nebyly respondentům sdělovány limity ani měřené hodnoty, stanovení preference bylo ponecháno na jejich volném vyjádření na otevřené nelimitované škále.

¹⁹ I při zahrnutí uvedeného limitu jsme však optimističtí a věříme, že změna metody měření neměla fatální dopady na výsledky měření, jak ukazují posuny v hodnotových preferencích mezi jednotlivými lety měření v tabulkách 3.3 a 3.4. Žádná z křivek zobrazených v tabulkách se mezi měřeními nerozchází ve svém základním průběhu.

stanovení středních hodnot pomocí aritmetického průměru μ a jako sekundární charakteristiku polohy jsme užili směrodatnou odchylku výběru σ . Při posuzování normality naměřených proměnných jsme však zjistili značnou negativní šikmost a u mnohých hodnot i zvýšenou špičatost (Sheskin, 2011, 16–30). Tyto odchylky od normality distribuce nás vedly ke kategorizaci naměřených hodnot těchto proměnných podle střední hodnoty průměru takto:

$$x < \mu_x : x_{cat} = 1$$

$$x \geq \mu_x : x_{cat} = 2$$

Pro každou původní proměnnou obsahující hodnotové preference tak vznikla ještě proměnná odvozená, obsahující naměřené hodnoty kategorizované do dvou skupin podle průměru. Tyto kategorizované proměnné potom vstupovaly do statistických analýz a jejich charakteru bylo přizpůsobeno i použití statistických testů závislostí (Agresti, 2019).

Reliabilita měření

Vzhledem ke skutečnosti, že hodnoty byly posuzovány na základě osobních preferencí a i s ohledem na dříve prokázanou relativně vysokou nezávislost jednotlivých hodnot (Rokeach, 1973), jsme nepovažovali za vhodné prokazovat reliabilitu v oblasti hodnotových preferencí pomocí Cronbachova koeficientu α .²⁰ V oblasti hodnotových preferencí je značně obtížné ověřit i reliabilitu externí, např. užitím klasického schématu test – retest, protože hodnotové preference se mohou podle aktuálního emočního stavu osoby při jejich opakovaném měření mírně měnit. Navíc opakované měření při anonymním populačním měření je prakticky nemožné zajistit. V případě anonymního populačního měření za použití vysoce komplexního nástroje je v důsledku výše uvedených omezení mimořádně obtížné reliabilitu testovat. Přes obtíže jsme se však o ověření reliability pokusili, a postupovali jsme poněkud netradičně. Inspirací nám byl model nezávislé testovací (pretest) a kontrolní (posttest) skupiny, kterou použili Teisl et al. (1995). Metodu test – retest jsme neaplikovali na jednotlivce, ale na dva nezávislé výběry z populace. Náhodným rozdělením populačních výběrů v každém roce měření vznikla kategoriální proměnná *rg* (reliability group), která rozdělila populační výběr v následujících poměrech:

²⁰Tento koeficient byl vyvinut a je používán k ověřování integrity otázek v testech, a je založen na srovnávání měř variability u jednotlivých otázek vůči variabilitě celku. Výpovědní hodnota koeficientu se navíc poněkud komplikuje s nárůstem počtu otázek (Soukup, 2006). Koeficient α navíc předpokládá vnitřní konzistenci otázek tak, že porovnává míru stejných odpovědí. Tento způsob je vhodný pro případy, kdy je zřejmé, u kterých výpovědí lze očekávat vzájemnou interakci a asociativitu. V případě hodnot je takovýto předpoklad neoprávněný a míra interní reliabilita je obtížně detekovatelná stanovitelná.

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

Skupina	Rok měření		
	2009	2019	2021
<i>rg 1</i>	877	945	1736
<i>rg 2</i>	852	918	1715
Celkem	1729	1863	3451

Předpokladem ověření je, že reliabilní měření bude u dvou náhodně vybraných vzorků z náhodně měřené populace stejné a nebudou existovat rozdíly. Testování reliability bylo prováděno testem nezávislosti χ^2 pro $C \times R$ kontingenční tabulky (Azen – Walker, 2021; Chráška, 2016; Sheskin, 2011), kde první ze vstupních proměnných byla skupina (*rg*) a druhou kategorizovaná proměnná stanovující, zda je preference hodnoty u každé z měřených hodnot podprůměrná nebo nadprůměrná. Celkem bylo prověřeno 121 vztahů, přičemž v pouhých těch případech byl potvrzen významný statistický rozdíl (2,5 % případů). Tři zjištěné rozdíly v tomto případě přisuzujeme spíše náhodným než systematickým vlivům. Všechny tři pozitivní korelace se vyskytovaly v měření z roku 2009, kdy byla použita škála s nižší citlivostí. Výsledky tak mohla poněkud zkreslit i použitá metoda měření. Způsob ověření reliability specifickým užitím schematu test – retest podporoval rovněž výše zmiňovaný cíl měření v oblasti hodnotové domény, totiž odhalit vektory hodnot ve společnosti. Ty jsou dány výsledkem populačního měření, které jednotlivé výchyly ovlivňují relativně málo. Souhrnné výsledky testů reliability jsou uvedeny v tabulce G.1 v příloze G.

Validita měření

Ověřování validity, v našem případě především validity obsahové, je v oblasti hodnot mimořádně obtížným úkolem a vyžaduje srovnání s výsledky jiných výzkumů, které však buď vycházejí z odlišné metodologie měření nebo byly prováděny v jiné lokalitě, jiném čase či dotazovaly odlišnou skupinu respondentů. Všechny tyto faktory oblasti hodnot a volného času silně ovlivňují, jak je patrné i z jiných longitudinálních výzkumů hodnot (ESS, 2021; EVS, 2021; Inglehart, 2021) i volného času (Attanasio et al., 2012). Srovnání proto může být vždy jen přibližné. Základním východiskem k potvrzení validity nám tak bylo srovnání vývoje preferencí hodnot v průběhu věku respondentů a za dobu měření (celkem 12 let). Jak ukazují přehledy v tabulkách 3.3 a 3.4, je průběh křivek zobrazujících vývoj preferencí hodnot napříč věkem velmi podobný u řady hodnot a výkyvy ve většině případů nejsou zjevným odchýlením od obsahu hodnoty. Pak by preference byly výrazně odlišné.

Jelikož ověření obsahové validity přinášelo potíže popsané výše, zvolili jsme pro zachování validity metodu vyřazení zjevně (záměrně nebo nezáměrně) chybně vyplněných údajů. Při stanovení kritéria pro vyřazení měření jsme vycházeli z přesvědčení, že měřené hodnoty v cílovém i instrumentálním itineráři jsou relativně heterogenní a vzájemně se nepřekrývají. Tento předpoklad při jejich sestavení sledo-

val i autor itinerářů, M. Rokeach (1973). Preference jednotlivých hodnot, naměřené u jednotlivce, by se v takovém případě měly výrazně lišit mezi sebou. Naopak ten respondent, který údaje vyplnil bez rozmyslu (nevalidně), uváděl zpravidla preference velice podobné (např. samé 1 nebo 10, případně jinou podobnou hodnotu). Takovýto způsob vyplnění se samozřejmě projeví především na směrodatné odchylce, kterou lze vypočítat ze všech hodnotových preferencí. Při ověřování vhodné hladiny směrodatné odchylky jsme provedli řadu kontrolních měření, která nás přivedla ke stanovení minimální směrodatné odchylky, která minimalizuje riziko závažně nevalidních dat. Hodnota této směrodatné odchylky byla stanovena na 0,7 (na škále od 1 do 10) a byla testována zvláště pro itinerář cílových a zvláště pro itinerář instrumentálních hodnot. Dotazníky, které měly hodnotu odchylky nižší než 0,7 alespoň v jednom z itinerářů, byly vyřazeny z dalšího zpracování a označeny jako nevalidní.

V souvislosti s validitou vyvstává rovněž problém jazykové interpretace jednotlivých pojmů reprezentujících hodnoty. Korelační matice kalkulované pro hodnoty v jednotlivých věkových skupinách poukazují na určité posuny ve významech některých hodnot. Problém porozumění hodnotám vedl k *druhému výraznému limitu* prováděného výzkumu, který byl od počátku vázán na poněkud významově posunuté překlady hodnot v Rokeachových itinerářích. Při použití itinerářů v prvním měření v roce 2009 jsme vycházeli z překladu, který publikoval tým vedený Vladimírem Smékalem (2009). Bohužel se při konfrontaci s originálními hodnotovými itineráři (Rokeach, 1973) ukázalo, že některé překlady byly příliš volné. Tento problém jsme řešili přechodovým způsobem měření v dalších sběrech. Metodologicky problematická situace nás ovšem přivedla k hlubšímu zamyšlení nad itineráři a v návaznosti na Schwartzův seznam hodnot vytvořený pro identifikaci univerzálních hodnotových typů (1992). V roce 2019 proto obsahovaly itineráře navíc řadu nově přeložených nebo doplněných hodnot, přičemž v roce 2021 došlo k redukci hodnot starších a vytvoření finalizovaných seznamů s korektními překlady a doplněné o hodnoty ze Schwartzova seznamu. Všechny tyto úpravy seznamů výzkum výrazně zatížily a vedly ke snížení efektivity při sledování dlouhodobých efektů. Jsme si tohoto limitu vědomi a vyrovnáváme se s ním v každé z následujících analytických kapitol. Přehled hodnot měřených v jednotlivých letech je uveden v příloze D.1.

Přehled základních výsledků měření hodnot v jednotlivých letech

Při vyhodnocování hodnotových preferencí v oblasti cílových i instrumentálních hodnot jsme zjistili jejich značné posuny v souvislosti s věkem. V tabulkách 3.3 a 3.4 proto uvádíme nejen průměry a směrodatné odchylky zjištěné z naměřených preferencí (celkově a zvláště podle pohlaví respondentů), ale rovněž naznačené vývoje hodnotových preferencí v závislosti na věku respondentů (s vyznačením prů-

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

měru). Věkové kategorie užité pro zobrazení vývoje preferencí byly členěny pro větší citlivost do intervalů po 5 letech.

Z celkového hlediska vykazují zjištěné hodnotové preference dvě charakteristiky, které až na uvedené výjimky platí pro celé itineráře hodnot:

1. průměrné preference uváděné ženami jsou zpravidla vyšší (existují však výjimky);
2. se snižující se průměrnou preferencí hodnot se zpravidla zvyšuje směrodatná odchylka, což svědčí o snižující se homogenitě dotazované skupiny respondentů. V praktickém důsledku znamená tato tendence větší rozdílnost názorů cílové skupiny a častější výskyt nízkých preferencí.

U cílových hodnot, jejichž přehled uvádíme v tabulce 3.3, je zřejmá a zcela očekávaná dominance hodnot *zdraví* (9,35 v roce 2019 a 9,19 v roce 2021) a *bezpečnost rodiny* (9,21 v roce 2019 a 9,22 v roce 2021), obě s velmi nízkou směrodatnou odchylkou. Následují sociální hodnoty *zralá láska* (9,01 v roce 2009, 8,12 v roce 2019 a 8,19 v roce 2021), *kamarádství, přátelství* (8,66 v roce 2009, 8,70 v roce 2019 a 8,53 v roce 2021). Hodnota *kamarádství, přátelství* má v letech 2019 a 2021 dokonce nad *láskou* mírnou převahu. Vysokých preferencí rovněž dosahují hodnoty *péče o milované osoby* (8,81 v roce 2009 a 8,77 v roce 2019). Tyto sociální cílové hodnoty vykazují značnou homogenitu napříč zkoumanou populací ve všech letech, neboť mají nejnížší směrodatné odchylky z celé skupiny cílových hodnot.

Průběh preferencí u různých věkových skupin ukazuje na dlouhodobě se projevující snižování preferencí hodnoty *kamarádství, přátelství* s narůstajícím věkem. Podobně je tomu u hodnoty *zralá láska*, kde ovšem pokles začíná později. Tuto skutečnost nepřímo potvrzují rovněž údaje *Evropského studia hodnot* (EVS, 2021) z roku 2008, kde byla zkoumaná skupina složena z dospělých osob a kde se ukázalo, že respondenti v otázce po důležitosti rodiny a přátelství častěji označovali za velmi důležité přátelství než rodinu. Přátelství je v tomto výzkumu nejčastěji označeno jako *docela důležité*.

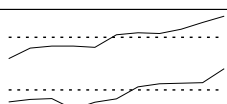

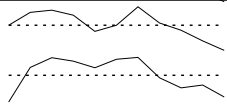
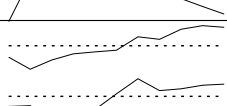
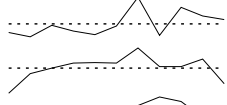
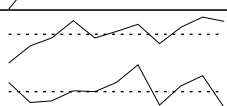
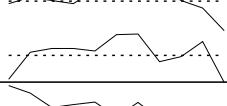
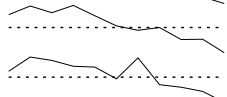
K obecným trendům hodnotových preferencí v průběhu věku patří snižování významu hodnot zaměřených na požitky (*potěšení, život plný radosti, aktivní vzrušující život, zábava*) a naopak s věkem se zvyšující preference hodnot zaměřených na bezpečnost (*národní bezpečnost, mír ve světě*).

Z hlediska sociální pedagogiky je nejzajímavějším alarmujícím zjištěním dosti nízká preference hodnoty *rovnost příležitostí (sociální rovnost)* (6,82 v roce 2009, 6,71 v roce 2019 a 6,74 v roce 2021). Tato hodnota zároveň vykazuje značně vysokou směrodatnou odchylku, což indikuje vysokou míru heterogenity preferencí této hodnoty napříč populací. Podobně nízké preference má ovšem i související hodnota *společenské uznání* (6,73 v roce 2009, 6,24 v roce 2019 a 6,30 v roce 2021), opět s vysokou směrodatnou odchylkou.

KAPITOLA 3. HODNOTY A VOLNÝ ČAS JAKO PEDAGOGICKÝ PROBLÉM

Mezi hodnoty s nejnižší průměrnou preferencí patří *věčný život (život po smrti)*, *spása* (5,4 v roce 2009, 4,88 v roce 2019 a 4,54 v roce 2021) a *blaho národa* (6,03 v roce 2009 a 6,25 v roce 2019). Obě hodnoty vykazují relativně velkou směrodatnou odchylku, *věčný život* dokonce vůbec největší ze všech naměřených. U obou hodnot se také projevuje spíše rostoucí preference v závislosti na věku. Starší respondenti pojem *věčný život* zjevně a podle očekávání vztahují k hodnotám reflektujícím ideály a smysl života, což napovídá o transcendentním charakteru této hodnoty směrem k očekávání života po životě.

Tabulka 3.3: Průměrné preference a směrodatné odchylky cílových hodnot doplněné o jejich proměny v závislosti na věku

Cílová hodnota	Rok	\bar{x}	σ	\bar{x} muži \bar{x} ženy	σ muži σ ženy	Vývoj podle věku
Blaho národa	2009	6,03	2,54	5,77 6,23	2,53 2,53	
	2019	6,25	2,48	6,20 6,30	2,55 2,41	
Kamarádství, přátelství	2009	8,66	1,69	8,45 8,82	1,76 1,63	
	2019	8,70	1,72	8,54 8,85	1,77 1,66	
	2021	8,53	1,76	8,34 8,71	1,83 1,67	
Zralá láska	2009	9,01	1,60	8,80 9,18	1,70 1,51	
	2019	8,12	2,24	7,89 8,35	2,32 2,14	
	2021	8,19	2,16	7,92 8,44	2,26 2,03	
Mír ve světě	2009	7,82	2,39	7,28 8,23	2,55 2,17	
	2019	7,99	2,31	7,61 8,35	2,50 2,05	
Moudrost	2009	8,17	1,78	8,00 8,30	1,83 1,73	
	2019	8,11	1,88	7,99 8,21	1,95 1,81	
	2021	7,92	1,92	7,78 8,06	1,91 1,92	
Péče o milované osoby	2009	8,81	1,58	8,48 9,07	1,79 1,35	
	2019	8,77	1,69	8,49 9,05	1,85 1,47	
Pocit osobní jistoty	2009	8,32	1,78	8,01 8,57	1,90 1,65	
	2019	8,06	1,92	7,84 8,27	1,94 1,89	
Potěšení, život plný radosti	2009	7,91	2,05	7,73 8,04	2,11 1,99	
	2019	7,36	2,23	7,26 7,45	2,23 2,23	
	2021	8,03	1,88	7,83 8,21	1,90 1,84	

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

Tabulka 3.3: Průměrné preference a směrodatné odchylky cílových hodnot doplněné o jejich proměny v závislosti na věku

Cílová hodnota	Rok	\bar{x}	σ	\bar{x} muži \bar{x} ženy	σ muži σ ženy	Vývoj podle věku
Prospěšný život	2009	7,74	2,00	7,55 7,89	2,09 1,91	
	2019	7,15	2,22	7,15 7,14	2,18 2,27	
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	2009	6,82	2,26	6,58 7,01	2,31 2,20	
	2019	6,71	2,25	6,56 6,85	2,26 2,23	
	2021	6,74	2,27	6,39 7,07	2,32 2,17	
Sebeúcta	2009	8,21	1,87	7,90 8,46	1,98 1,74	
	2019	7,67	2,09	7,52 7,80	2,04 2,12	
	2021	7,66	2,10	7,38 7,92	2,11 2,06	
Společenské uznání	2009	6,73	2,21	6,63 6,80	2,25 2,17	
	2019	6,24	2,31	6,33 6,16	2,32 2,29	
	2021	6,30	2,32	6,21 6,38	2,35 2,28	
Krása v přírodě nebo umění	2009	7,21	2,22	6,85 7,49	2,37 2,06	
	2019	7,21	2,31	6,75 7,65	2,47 2,06	
	2021	7,28	2,36	6,91 7,64	2,48 2,18	
Svoboda	2009	8,45	1,89	8,34 8,54	1,96 1,82	
	2019	8,45	1,78	8,33 8,57	1,85 1,71	
	2021	8,56	1,89	8,49 8,62	1,94 1,83	
Štěstí	2009	8,22	1,91	7,96 8,42	2,03 1,79	
	2019	7,92	2,04	7,67 8,16	2,05 1,99	
	2021	7,78	2,16	7,59 7,97	2,17 2,13	
Věčný život (život po smrti), spása	2009	5,40	3,53	5,28 5,50	3,50 3,56	
	2019	4,88	3,21	4,52 5,22	3,21 3,17	
	2021	4,54	3,18	4,16 4,90	3,13 3,19	
Vnitřní harmonie, soulad	2009	7,72	2,15	7,25 8,09	2,24 2,00	
	2019	6,83	2,42	6,36 7,29	2,43 2,32	
	2021	7,69	2,27	7,23 8,13	2,35 2,09	

KAPITOLA 3. HODNOTY A VOLNÝ ČAS JAKO PEDAGOGICKÝ PROBLÉM

Tabulka 3.3: Průměrné preference a směrodatné odchylky cílových hodnot doplněné o jejich proměny v závislosti na věku

Cílová hodnota	Rok	\bar{x}	σ	\bar{x} muži \bar{x} ženy	σ muži σ ženy	Vývoj podle věku		
Aktivní vzrušující život, zábava	2009	5,74	2,59	5,99	2,59			
				5,54	2,57			
	2019	5,43	2,54	5,75	2,53			
				5,12	2,51			
	2021	5,96	2,58	6,13	2,56			
				5,80	2,58			
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	2009	6,79	2,32	6,75	2,34			
				6,81	2,30			
	2019	6,32	2,22	6,32	2,20			
				6,32	2,25			
	2021	7,87	1,89	7,88	1,90			
				7,86	1,88			
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	2019	6,95	2,17	6,64	2,18			
				7,25	2,12			
	2021	7,00	2,21	6,71	2,25			
				7,27	2,15			
Zdraví	2019	9,35	1,28	9,24	1,33			
				9,46	1,23			
	2021	9,19	1,47	9,05	1,54			
				9,33	1,38			
Národní bezpečnost	2019	7,59	2,36	7,41	2,44			
				7,77	2,28			
	2021	7,64	2,35	7,44	2,42			
				7,84	2,26			
Bezpečnost rodiny	2019	9,21	1,43	9,14	1,47			
				9,29	1,38			
	2021	9,22	1,46	9,08	1,58			
				9,35	1,32			

V instrumentálním itineráři, jehož přehled je uveden v tabulce 3.4, dominují z hlediska dosažených preferencí morální hodnoty *čestnost a pravdivost* (8,66 v roce 2009, 8,70 v roce 2019), *dodržování závazků* (8,57 v roce 2009, 8,59 v roce 2019) a *zodpovědnost, svědomitost* (8,46 v roce 2009, 8,57 v roce 2019 a 8,28 v roce 2021). Vysoké preference má také hodnota *laskavost* (8,23), která byla poprvé měřena v roce 2021.

Mezi středně preferované kompetenční instrumentální hodnoty patří *citlivost* (7,12 v roce 2009, 7,13 v roce 2019), *nezávislost, samostatnost* (7,53 v roce 2009, 7,74 v roce 2019 a 7,63 v roce 2021) anebo *disciplinovanost, sebeovládání* (7,74 v roce 2009, 7,19 v roce 2019 a 7,07 v roce 2021). Generační preferenční průběhy těchto hodnot výrazněji nepřekvapují, stejně jako směrodatné odchylky, které se pohybují okolo hodnoty 2.

Patrně nejzajímavější skupinu instrumentálních hodnot tvoří ty s nízkou nebo velmi nízkou úrovní preferencí. Z morálních instrumentálních hodnot zde nacházíme především *víru, schopnost důvěřovat* (6,20 v roce 2009, 5,18 v roce 2019 a 6,58

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

v roce 2021) a k našemu překvapení zcela nejméně preferovanou hodnotu *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (6,10 v roce 2009, 5,56 v roce 2019).

Instrumentální hodnoty jsou z hlediska průběhu napříč generacemi poněkud dynamičtější než hodnoty cílové. Patrně zde sehrává roli různá míra akcentace různých způsobů chování v průběhu životního cyklu. Není výjimkou, že preference hodnoty do středního věku roste a v průběhu vyššího věku opět klesá.

Tabulka 3.4: Průměrné preference a směrodatné odchylky instrumentálních hodnot doplněné o jejich proměny v závislosti na věku

Instrumentální hodnota	Rok	\bar{x}	σ	\bar{x} muži \bar{x} ženy	σ muži σ ženy	Vývoj podle věku
Cítlivost	2009	7,12	2,15	6,72 7,43	2,17 2,09	
	2019	7,13	2,26	6,52 7,72	2,33 2,02	
Čestnost a pravdivost	2009	8,66	1,65	8,47 8,81	1,73 1,57	
	2019	8,70	1,73	8,52 8,87	1,85 1,60	
Dodržování závazků	2009	8,57	1,63	8,45 8,67	1,76 1,52	
	2019	8,59	1,78	8,45 8,72	1,91 1,64	
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	2009	6,10	2,38	6,15 6,05	2,38 2,38	
	2019	5,56	2,43	5,57 5,55	2,46 2,40	
Nezávislost, samostatnost	2009	7,53	2,12	7,55 7,51	2,14 2,10	
	2019	7,74	2,03	7,68 7,80	2,06 1,99	
	2021	7,63	2,00	7,63 7,62	2,01 2,00	
Zodpovědnost, svědomitost	2009	8,46	1,72	8,34 8,56	1,80 1,65	
	2019	8,57	1,69	8,35 8,78	1,77 1,59	
	2021	8,28	1,77	8,01 8,54	1,86 1,63	
Odvaha zastávat své názory, asertivita	2009	8,16	1,76	8,20 8,13	1,77 1,76	
	2019	7,71	2,00	7,70 7,71	2,03 1,97	
	2021	6,76	2,23	6,71 6,81	2,24 2,22	
Optimismus	2009	8,08	1,87	7,95 8,18	1,90 1,84	
	2019	7,74	2,08	7,50 7,96	2,17 1,98	
Pevná vůle	2009	7,93	1,87	7,88 7,96	1,93 1,82	
	2019	7,18	2,16	7,28 7,09	2,10 2,22	

KAPITOLA 3. HODNOTY A VOLNÝ ČAS JAKO PEDAGOGICKÝ PROBLÉM

Tabulka 3.4: Průměrné preference a směrodatné odchylky instrumentálních hodnot doplněné o jejich proměny v závislosti na věku

Instrumentální hodnota	Rok	\bar{x}	σ	\bar{x} muži \bar{x} ženy	σ muži σ ženy	Vývoj podle věku
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	2009	7,42	1,94	7,25 7,56	1,96 1,91	
	2019	6,80	2,19	6,68 6,91	2,22 2,15	
	2021	7,71	1,97	7,36 8,04	2,05 1,83	
Přesnost, řád v činnosti	2009	7,22	2,14	7,18 7,25	2,21 2,08	
	2019	7,25	2,24	7,26 7,25	2,26 2,21	
Racionálnost, schopnost logicky myslet	2009	7,62	1,91	7,74 7,52	1,90 1,91	
	2019	7,59	2,07	7,82 7,37	2,00 2,11	
Disciplinovanost, sebeovládání	2009	7,74	1,82	7,61 7,84	1,88 1,76	
	2019	7,19	2,08	7,21 7,17	2,12 2,05	
	2021	7,07	2,07	7,04 7,10	2,08 2,07	
Trpělivost	2009	7,69	1,93	7,40 7,92	2,04 1,81	
	2019	7,31	2,17	7,14 7,47	2,19 2,15	
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	2009	7,31	1,95	7,30 7,31	1,98 1,93	
	2019	7,09	2,07	7,21 6,97	2,02 2,12	
	2021	7,52	1,89	7,50 7,54	1,90 1,88	
Víra, schopnost důvěřovat	2009	6,20	3,31	5,81 6,51	3,33 3,26	
	2019	5,18	3,20	4,70 5,64	3,19 3,14	
	2021	6,58	2,42	6,23 6,91	2,47 2,33	
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	2009	8,17	1,84	7,81 8,44	1,96 1,69	
	2019	8,13	1,96	7,92 8,32	2,00 1,90	
	2021	7,69	1,95	7,41 7,95	1,99 1,87	
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	2009	6,31	2,34	6,32 6,30	2,35 2,33	
	2019	5,20	2,40	5,49 4,93	2,35 2,41	
Vzdělanost	2009	7,69	1,99	7,48 7,85	2,03 1,94	
	2019	7,66	2,04	7,41 7,89	2,07 1,98	
	2021	7,14	2,09	7,05 7,23	2,12 2,06	

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

Tabulka 3.4: Průměrné preference a směrodatné odchylky instrumentálních hodnot doplněné o jejich proměny v závislosti na věku

Instrumentální hodnota	Rok	\bar{x}	σ	\bar{x} muži \bar{x} ženy	σ muži σ ženy	Vývoj podle věku
Čistota (v morálním smyslu)	2019	7,26	2,28	6,97 7,52	2,28 2,24	
	2021	7,70	2,10	7,34 8,04	2,18 1,98	
Odpuštění	2021	7,37	2,14	6,98 7,73	2,20 2,02	
Empatie	2021	7,96	1,91	7,47 8,41	2,02 1,68	
Laskavost	2021	8,23	1,80	7,81 8,62	1,91 1,60	
Poslušnost, oddanost	2019	6,09	2,39	6,10 6,09	2,32 2,44	
	2021	6,23	2,40	6,11 6,34	2,38 2,41	
Tvůrčivost	2019	6,80	2,38	6,83 6,76	2,35 2,42	
	2021	6,61	2,38	6,46 6,77	2,43 2,31	
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	2019	5,97	2,40	5,94 6,01	2,39 2,41	
	2021	6,54	2,32	6,65 6,44	2,32 2,32	
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	2019	5,76	2,53	6,12 5,42	2,46 2,55	
	2021	6,82	2,15	6,89 6,76	2,15 2,15	
Spolupráce	2021	7,43	1,92	7,32 7,54	1,91 1,93	

3.2.5 Metodologie a výsledky výzkumu volného času

Měření v doméně volného času probíhalo s využitím *Katalogu volnočasových aktivit* (Pospíšil et al., 2018a, 2021, 2022), který přináší ojedinělou možnost strukturování a agregace volnočasových aktivit do podkategorií a kategorií. Díky shlukování zároveň umožňuje analyzovat strukturovaný volný čas jako *jednu komplexní statistickou proměnnou*, a tím zahrnout do statistických závislostí nejen dílčí volnočasové aktivity, ale rovněž jejich *vzájemné strukturální vazby*. Volný čas je tak nahlížen jako komplexní fenomén, nikoliv jako jednotlivé aktivity nebo specifické seskupení konkrétních aktivit.

Měření volného času

Nová klasifikace volnočasových aktivit, kterou jsme využili při výzkumu v doméně volného času, vznikala v prvních verzích roce 2008 a prochází kontinuálním vývojem až do současnosti. Na základě klasifikace a třídění vznikl výzkumný nástroj *Katalog volnočasových aktivit*, který je pod licencí Creative Commons (CC BY-NC-ND

4.0) k dispozici ke stažení na stránkách <<https://www.leisureresearch.eu>>. Významně inovovaná verze 4 byla knižně publikována v roce 2018 (2018a). Poslední verze 4.2.0 byla zpřístupněna online v roce 2022 (Pospíšil et al., 2021) a je využita pro výzkum v této knize.

Vytvořením klasifikace jsme chtěli dosáhnout dvou cílů: 1) vytvořit otevřené třídění, které by umožnilo popsat a klasifikovat libovolné množství aktivit, a 2) vytvořit systém, který umožní na libovolné úrovni aktivity kumulovat do takové úrovně obecnosti, aby mohly smysluplně vstupovat jako proměnná do výzkumných hypotéz.

Základním teoretickým východiskem pro vytvoření nové klasifikace byly formální atributy volnočasových aktivit, které pro každý pokus o klasifikaci navrhnul Joffre Dumazedier (1974). Těmito atributy jsou:

- orientovanost – klasifikace musí být vytvořena z určitého úhlu pohledu, aby bylo možné rozlišovat aktivity vhodné (relevantní) a nevhodné (irelevantní),
- konečnost – klasifikace musí sestávat z konečného počtu neopakujících se prvků, přičemž ani nerelevantní prvky nesmějí být opomíjeny a
- koherence – každá třída aktivit obsahuje menší podřazené třídy.

Abychom zachovali formální požadavky stanovené Dumazedierem, inspirovali jsme se při tvorbě nového klasifikačního systému volnočasových aktivit *Deweyho desetinnou klasifikací* (Dewey et al., 2011), kterou vyvinul Melvil Dewey (1851–1931) a která dnes představuje jeden z mezinárodně užívaných standardů pro katalogizace knihoven.²¹ Díky dekadickému uspořádání je systém klasifikace vhodný zejména ke kumulaci aktivit na úrovni desítek a stovek (jež představují základní kategorie). Strukturace desetinným způsobem přináší také nemalou výhodu vzhledem ke zpětné analýze naměřených dat. Desetinné systémy v různých verzích jsou totiž převoditelné na novější třídění, protože měření je vždy prováděno na nejnižší úrovni aktivit nebo alespoň na úrovni podkategorie. Tím je zajištěna zpětná kompatibilita měření. To umožňuje přesuny podkategorií a aktivit v rámci kategorií tak, jak to vyžaduje nejnovější poznání v oblasti strukturace dat z výzkumu volného času.

V prvních návrzích a aplikacích třídění ve verzi z roku 2008 (Pospíšil – Prokešová, 2010; Šimová et al., 2010) jsme vycházeli přímo z desetinné klasifikace ve snaze udržet původní rozsah 10 základních kategorií. Ukázalo se však, že volnočasové aktivity jsou svou povahou do značné míry vzdálené klasifikovaným činnostem a kategoriím v Deweyho třídění. Příčinu této protichůdnosti spatřujeme především

²¹Deweyho třídění jsme oproti Mezinárodnímu desetinnému třídění (dále „MDT“) zvolili pro jeho jednoduchost a enumerativní povahu záznamů. MDT naproti tomu syntetizuje do záznamů další třídící informace, které již nebyly k zavedení klasifikace nezbytné (Slavic, 2013).

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

ve skutečnosti, že knižní třídění a klasifikace odráží do značné míry svět práce a pracovních činností. Ačkoliv souhlasíme s tvrzením některých autorů (např. Dumazedier, 1974; Stebbins, 2014, 2012), že jakékoliv aktivity mohou být zároveň pracovní i volnočasové a záleží na jejich roli a vnímání v životě konkrétního člověka, jsou při prožívání volného času často zdůrazňovány jiné činnosti než ty, které bychom obvykle řadili mezi činnosti pracovní. Tyto preference mohou mít vliv zejména na budování hierarchického třídění aktivit, které je v důsledku nevyvážené. Proto se často stává, že kategorie, které patří v knihovním třídění k velmi silně využívaným, jsou v klasifikaci volnočasových činností nezřídka zcela nevyužity. Naopak kategorie, jimž je v knihovních systémech vyhrazen relativně malý rozsah základních kódů, se rozrůstají v řadu podrobných činností.

Vytváření klasifikace (zejména v definici základních kategorií) a vznik jejích nových verzí ovlivnil nejvíce první velké měření v roce 2009–2010, kdy bylo naměřeno a rozčleněno 45 500 volnočasových aktivit od více než 8 000 osob. Primární snahou při tvorbě katalogu bylo pochopitelně seskupit aktivity podle tematické blízkosti. Nicméně právě získaná data poukázala na značně nerovnoměrnou distribuci preferencí. Ve snaze zachovat přiměřeně stejné, tj. vyvážené rozsahy jednotlivých základních oddílů jsme proto ve verzi 2 z roku 2012 přistoupili k reformulaci základního třídění a k definici 7 základních kategorií volnočasových aktivit, u nichž potom probíhalo dekadické a jednotkové rozlišení úrovní. V letech 2018–2021 byla díky průběžným měřením s využitím katalogu prováděna nová analýza vztahu (Pospíšil et al., 2022) jednotlivých aktivit a kategorií aktivit vůči hodnotám a tato analýza vyústila v publikaci 4. verze katalogu²² Poslední změna proběhla před započítáním zpracovávání analytických kapitol této knihy. Tato změna byla co do rozsahu přesunů v rámci katalogu velmi malá, jednalo se o pouhý přesun dvou aktivit (*necílené sledování televize a poslouchání hudby nebo radia pro zábavu*) z kategorie *sport a hry*, kde tyto aktivity zůstávaly z doby dřívějšího pojetí, do kategorie *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie* (600). Vznikla tak verze katalogu 4.2.0 užitá v této knize. Tato malá strukturální změna ovšem znamenala přesun značného množství evidovaných aktivit a její dopad na výsledky analýz byl značný.

Při konstrukci klasifikace jsme užili tři vzájemně se doplňující metody:

1. teoretické analytické rozlišení kategorií, podkategorií a jednotlivých aktivit v návaznosti na knihovní katalogizaci – tato metoda byla použita jako prvotní a vedla k vytvoření první verze klasifikace bez přímé vazby na realitu;

²²Verze katalogu 3 byla pouze mezistupněm, v níž bylo užito původní číslování. To začínalo od 0 a ukázalo se jako méně vhodné pro databázové a algoritmické zpracování. Proto bylo přistoupeno k číslování od 100. Čtvrtá verze již operuje s 9 základními kategoriemi (Pospíšil et al., 2018a). Zásadní změnou bylo oddělení humanitních a sociálních aktivit a rozdělení sociálních aktivit na ty, které jsou prožívány ve fyzickém světě, a na ty, které jsou prožívány virtuálně.

2. analyticko-syntetické vytváření nebo změnu kategorií na základě získaných výčtů aktivit z reality – při tomto procesu docházelo k reformulaci teoreticky odhadnutých kategorií, syntéze některých příliš zevrubných kategorií, ale zejména k dalšímu analytickému rozlišení podkategorií a jednotlivých činností.
3. využití hodnotových konsekvencí, které doplňují teoretickou a obsahovou analýzu o prvek hodnotové vazby a blízkosti; díky těmto konsekvencím je katalog konzistentnější vzhledem k osobním preferencím.

Navržená klasifikace zřejmě není vyčerpávající a lze ji v budoucnu rozšiřovat použitím výše uvedených metod v zásadě dvojím způsobem: 1. změnou a přesunem kategorií, ukáže-li to praktická potřeba, případně výsledky výzkumů, jež prokáží jiné korelace v rámci kategorií, nebo 2. prohloubením klasifikace o další rozšiřující znaky, případně zavedením pomocných klasifikačních tabulek. Oby typy rozšíření postihují i klasické knihovní třídění (Satija, 2007; Scott, 2005) a jsou součástí přirozeného vývoje reflektujícího lidskou činnost. Každý z těchto kroků je však algoritmizovatelný a vzniklé databáze aktivit mohou být automatizovaně upraveny.

Při ověřování reliability při výzkumu volného času jsme postupovali analogicky jako při výzkumu hodnot. Využili jsme skutečnosti, že nově zavedená proměnná *rg* dělí respondenty do dvou nezávislých a náhodně vybraných skupin. Zároveň s nimi dělí i počty volnočasových aktivit. Náhodným rozdělením populačních výběrů v každém roce měření vzniklo náhodné rozdělení populačního zastoupení volnočasových aktivit v následujících poměrech:

Skupina	Rok měření		
	2009	2019	2021
<i>rg 1</i>	4392	5330	6667
<i>rg 2</i>	4296	5506	6708
Celkem	8688	10836	13375

Výsledkem ověřování reliability zvolenou metodou bylo zjištění, že ani v jednom z prováděných měření (2009, 2019, 2021) nebyly mezi náhodně zvolenými skupinami zjištěny statisticky významné rozdíly. Detailní výsledky těchto analýz lze nalézt v tabulkách H.1, H.2 a H.3 v příloze H.

Ověřování validity u volnočasových aktivit jsme omezili pouze na validitu obsahovou, protože vzhledem k měřenému fenoménu a jeho proměnlivosti není smysluplné v případě individuálních měření uvažovat o predikční či jiné validitě. Oba způsoby měření, volným výčtem v roce 2009 a výběrem z katalogové nabídky v letech 2019 a 2021, přinášejí z hlediska validity odlišné problémy. V prvním případě hrozí zanedbání značného množství volnočasových aktivit, na něž si respondenti v daný okamžik měření nevzpomenou. V případě výběru z nabídky hrozí problém opačný, že totiž aktivity v seznamu nenaleznou. Skutečnost, že prvnímu problému

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

nelze relevantně čelit, nás vedla k vývoji katalogové nabídky. Druhému problému, totiž chybějícím položkám katalogu, lze totiž čelit zařazením položky *jiná aktivita* a doplněním jejího popisu. Takto bylo do katalogu doplněno několik desítek záznamů a tento způsob v důsledku výrazně vylepšil validitu měření. Navržené aktivity byly totiž buď zařazeny do katalogu jako nové položky, nebo byly součástí upřesňujících údajů u položek stávajících. Díky interaktivnímu vyhledávání pak při zadání zvoleného klíčového slova katalog nabízí činnosti, které klíčovému slovu odpovídají, byť třeba aktivita se zadaným názvem neexistuje. Jakkoliv přinesla nová metoda měření prospěch z hlediska zastoupení aktivit, je v důsledku *třetím významným limitem* výzkumu, s nímž musíme při interpretaci dat počítat.

Přehled základních výsledků měření volného času v jednotlivých letech

Měření preferencí volnočasových aktivit napříč obdobími 2009–2021 přinesl dvě základní zjištění. První z nich je struktura způsobů, jakým lidé prožívají svůj volný čas. Tyto proměny zachycuje tabulka 3.5. Katalog volnočasových aktivit je v ní zachycen na úrovni podkategorií. Detailnější výsledky za jednotlivé kategorie jsou uvedeny v kapitolách, které jsou jim věnovány. Zde uvádíme pouze přehled, který umožní srovnání vývoje v jednotlivých letech. Pokud v tabulce některý údaj není uvedený, znamená to, že buď nebyly zaznamenány výskyty této aktivity, nebo byla podkategorie doplněna v novější verzi katalogu.

Tabulka 3.5: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle kategorií a podkategorií volnočasových aktivit

Naměřený soubor v jednotlivých letech podle kategorií a podkategorií volnočasových aktivit							
Rok měření		2009		2019		2021	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Aktivit celkem		8688	100	10848	100	13393	100
100	Informace, IT, komunikace a občanství	539	6,20	1557	14,37	1774	13,26
110	Komunikace obecně	—		96	0,89	113	0,84
120	Počítače obecně	177	2,04	746	6,88	814	6,09
130	Počítače – internet	271	3,12	372	3,43	339	2,53
160	Počítače – programování	5	0,06	26	0,24	39	0,29
170	Multimédia a nová média	53	0,61	30	0,28	25	0,19
180	Knihy a časopisy	30	0,35	245	2,26	416	3,11
190	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	3	0,03	42	0,39	28	0,21

KAPITOLA 3. HODNOTY A VOLNÝ ČAS JAKO PEDAGOGICKÝ PROBLÉM

Rok měření		2009		2019		2021	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
200	Humanitní aktivity	145	1,67	495	4,57	641	4,79
201–209	Aktivity spadající do podkategorie 200	7	0,08	83	0,77	112	0,84
210	Západní filosofie	4	0,05	37	0,34	21	0,16
220	Psychologie a sociální vědy	2	0,02	69	0,64	82	0,61
230	Historie	12	0,14	86	0,79	99	0,74
240	Náboženství obecně a posvátné spisy	13	0,15	50	0,46	73	0,55
250	Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	105	1,21	163	1,50	249	1,86
260	Judaismus, návštěva synagog, modlitba a duchovní život	—	—	2	0,02	2	0,01
270	Islám, návštěva mešit, modlitba a duchovní život	—	—	1	0,01	1	0,01
290	Ostatní náboženství	2	0,02	4	0,04	2	0,01
300	Literatura a jazyky	696	8,01	985	9,09	1289	9,64
301–309	Aktivity spadající do podkategorie 300	—	—	9	0,08	3	0,02
310	Četba	650	7,48	721	6,65	968	7,24
320	Literární tvorba	15	0,17	36	0,33	53	0,40
350	Cizí jazyky – vlastní studium	26	0,30	161	1,49	208	1,56
360	Cizí jazyky – výuka	5	0,06	18	0,17	15	0,11
370	Četba v cizích jazycích	—	—	39	0,36	40	0,30
380	Literární tvorba v cizích jazycích	—	—	1	0,01	2	0,01
400	Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	1723	19,83	1801	16,62	2444	18,27
401–409	Aktivity spadající do podkategorie 400	—	—	12	0,11	7	0,05
410	Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	6	0,07	42	0,39	36	0,27
420	Technika a technologie	67	0,77	111	1,02	149	1,11
430	Vědy o životě, biologie	36	0,41	60	0,55	69	0,52
440	Lékařství a zdraví	3	0,03	42	0,39	21	0,16
450	Zemědělství a související technologie	532	6,12	328	3,03	543	4,06
460	Vedení domácnosti a péče o rodinu	748	8,61	783	7,23	1061	7,93
470	Péče o zvířata	112	1,29	164	1,51	262	1,96
480	Ruční práce a výroba pro specifické užití	219	2,52	259	2,39	296	2,21
490	Ekonomika a finance	—	—	—	—	—	—

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

Rok měření			2009		2019		2021	
			<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
500	Umění		634	7,30	979	9,03	1121	8,38
501–509	Aktivita spadající do podkategorie 500		228	2,62	465	4,29	447	3,34
510	Kreslení, malování a dekorativní umění		64	0,74	87	0,80	127	0,95
520	Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění		43	0,49	74	0,68	93	0,70
530	Architektura, prostorové umění a sochařství		16	0,18	20	0,18	30	0,22
550	Hudební umění vokální		63	0,73	69	0,64	80	0,60
560	Hudební umění instrumentální		107	1,23	102	0,94	179	1,34
570	Hudební umění – poslech, tvorba a teorie		75	0,86	121	1,12	138	1,03
580	Dramatické a filmové umění		22	0,25	11	0,10	9	0,07
590	Taneční umění		16	0,18	30	0,28	18	0,13
600	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie		2084	23,99	2092	19,31	2439	18,24
601–609	Aktivita spadající do podkategorie 600		784	9,02	274	2,53	303	2,27
610	Osobní život		406	4,67	699	6,45	745	5,57
620	Práce a vzdělávání ve volném čase		167	1,92	134	1,24	154	1,15
630	Konzumace jídla a nápojů		51	0,59	130	1,20	83	0,62
640	Sběratelství		—	—	7	0,06	8	0,06
650	Turistika		178	2,05	179	1,65	204	1,53
660	Cestování		146	1,68	132	1,22	101	0,76
680	Pobyt v přírodě		—	—	176	1,62	308	2,30
690	Procházky ve volném čase		352	4,05	361	3,33	533	3,99
700	Sport a hry		1638	18,85	1547	14,28	1991	14,89
701–709	Aktivita spadající do podkategorie 700		349	4,02	299	2,76	359	2,68
710	Kolektivní sporty		172	1,98	109	1,01	149	1,11
720	Individuální sporty		116	1,34	175	1,61	268	2,00
730	Míčové sporty		64	0,74	82	0,76	114	0,85
740	Vodní a vzdušné sporty		240	2,76	134	1,24	153	1,14
750	Zimní sporty		107	1,23	199	1,84	225	1,68
760	Bojová umění, silové a úpolové sporty		22	0,25	84	0,78	124	0,93
770	Sporty zaměřené na přesnost		22	0,25	64	0,59	67	0,50
780	Ostatní sporty		546	6,28	253	2,33	379	2,83
790	Sledování sportů a dění okolo sportu		—	—	148	1,37	153	1,14

KAPITOLA 3. HODNOTY A VOLNÝ ČAS JAKO PEDAGOGICKÝ PROBLÉM

Rok měření		2009		2019		2021	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
800	Sociální aktivity	877	10,09	899	8,30	1127	8,43
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a soc. práce	196	2,26	344	3,17	420	3,14
820	Sociální aktivity a společné akce	499	5,74	275	2,54	401	3,00
840	Elektronické i klasické dopisování	9	0,10	32	0,30	21	0,16
850	Společenské akce	104	1,20	176	1,62	169	1,26
860	Zájmové organizace a dobrovolnictví	31	0,36	43	0,40	70	0,52
870	Politika, práce pro politické strany	7	0,08	13	0,12	21	0,16
880	Zájmové komunity a dobrovolnictví (např. dobrovolní hasiči, dobrovolníci obecně apod.)	31	0,36	15	0,14	23	0,17
890	Školní a zájmové kroužky blíže neurčené	—		1	0,01	2	0,01
900	Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	352	4,05	481	4,44	549	4,10
910	Počítačové hry	111	1,28	91	0,84	134	1,00
920	Počítače – virtuální realita	1	0,01	4	0,04	5	0,04
930	Virtuální online světy (Second life...)	2	0,02	—		—	
940	Blogy, osobní a institucionální webové stránky	1	0,01	15	0,14	15	0,11
950	Chatování, online komunikace (ICQ, Skype, Viber, Messenger aj.)	29	0,33	57	0,53	65	0,49
960	Sociální sítě	208	2,39	314	2,90	330	2,47

Druhé základní zjištění je založeno na statistické analýze měření v jednotlivých letech. Při realizaci výzkumu volného času jsme očekávali posuny v preferencích, a v kontextu zkoumání vztahu mezi doménou volného času a doménou hodnot je důležité na tyto posuny poukázat. Detailní výsledky analýzy lze nalézt v příloze B, kde v tabulkách uvádíme nejen rozdíly napříč celou populací (tab. B.1), ale také z hlediska genderu (tab. B.2 a B.3). Náš výzkum potvrzuje existenci rozdílů ve vnímání a volbě volnočasových aktivit u mužů a žen, která se v posledních letech stává významným tématem zkoumání v oblasti leisure studies (Caudwell – Browne, 2013).

Z tabulky B.1 vyplývá, že mezi lety 2009 až 2021 došlo k výraznému posílení aktivit v kategoriích *informace, IT, komunikace a obecnosti, humanitní aktivity a literatura a jazyky*. Mezi lety 2009 a 2019 došlo ještě k posílení aktivit v kategorii *umění*. Naopak k dlouhodobému oslabení došlo u kategorií *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, sport a hry* a také v kategorii *sociální aktivity*, která pro mnoho na sebe orientovaných aktivit přinášela určité vyvážení. Mezi lety 2009 a 2019 ještě oslabily preference kategorie *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)*. Jediná kategorie, která z hlediska preferencí zůstala po

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

celou dobu měření stejně preferovanou, je *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě*.

Pokud se zaměříme pouze na preference mužů (tab. B.2), je zde vývoj velmi podobný jako u celé populace. Výraznější rozdíl je v kategorii *umění*, kterou muži preferovali po celou dobu stejně. Zajímavostí je rovněž posílení preferencí kategorie *sport a hry* v roce 2021 na úroveň, která odpovídá statistickému očekávání, ačkoliv napříč celou populací tato kategorie v roce 2021 zaznamenala pokles zájmu. Pozoruhodnou proměnou zájmu prošla u mužů oproti celé populaci i kategorie *sociální aktivity*. Zatímco celopopulačně zájem o kategorii poklesl jak v roce 2019, tak v roce 2021, u mužů byla tato kategorie v roce 2019 v souladu se statistickým očekáváním a k jejímu oslabení, a to výraznému, došlo až v roce 2021.

V populaci žen jsou změny oproti celé populaci markantnější než u mužů. Zájem o *literaturu a jazyky* u žen není v tak silném nárůstu a v letech 2019 a 2021 dosáhla pouze statisticky očekávaných preferencí. V případě *umění* byl u žen zaznamenán významný nárůst zájmu v roce 2019, který v roce 2021 poklesl na úroveň očekávaných četností. V kategorii *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie* byl pokles pomalejší než u celé populace, kdy v roce 2009 byly tyto aktivity výrazně posíleny, v roce 2019 zůstaly neutrální a až v roce 2021 došlo k jejich výraznému oslabení. Oproti mužům i celopopulační analýze byly *sociální aktivity* u žen preferovány po celou dobu měření na úrovni statistického očekávání.

3.2.6 Metody zjišťování závislostí

Všechny tři domény, které vstupují do výzkumu vztahu hodnot a volného času, tedy sociodemografické faktory, hodnoty a volný čas, obsahují výše popsané proměnné, z nichž pouze hodnoty byly měřeny na úrovni metrických dat. Jak jsme již uvedli v podkapitole 3.2.4, naměřené preference hodnot však nevykazovaly normální rozdělení, což bylo jedním z důvodů zamítnutí použití parametrických testů závislostí.²³ Proto byla pro každou proměnnou obsahující preference hodnot vytvořena ještě kategorizovaná proměnná, jak uvádíme výše.

Výsledkem měření faktorových proměnných a volného času a kategorizace proměnných obsahujících preference hodnot byly tři sady nominálních proměnných, odpovídající třem doménám výzkumu. Posledním problémem před stanovením metody testování závislostí bylo propojení těchto doménových proměnných mezi sebou, což bylo možné pouze s užitím databázové vazby 1 : N, neboť respondenti ve výzkumu uváděli libovolné množství volnočasových aktivit. Každý respondent tedy do analýzy vztahu mezi sociodemografickými faktory a volným časem nebo katego-

²³ Zvažováno bylo užití analýzy rozptylu (ANOVA) (Sheskin, 2011, 885–952). Tento test je ovšem jednostranný, kdy nezávislá faktorová proměnná (volný čas) ovlivňuje proměnnou závislou (preference hodnoty). Výsledek, jakkoliv signifikantní, by nevedl k prokázání obousměrné (interferenční) závislosti proměnných, což bylo cílem výzkumu.

rizovanou proměnnou hodnotové preference a volným časem vstupoval vícečetně, přičemž reprezentoval každou ze svých uvedených volnočasových aktivit.

K analýze byla použita Pearsonova statistika χ^2 (Azen – Walker, 2021; Chráska, 2016; Sheskin, 2011), specifický test nezávislosti pro $C \times R$ kontingenční tabulky. Statistickou významnost základních i analytických hypotéz jsme testovali na hladinách významnosti $\alpha = 0,05$ a $\alpha = 0,01$, přičemž za statisticky významné jsme považovali vztahy významné na hladině $\alpha = 0,05$. Vzorce výpočtu uvádíme vždy na titulní straně přílohy obsahující kontingenční tabulky. Podstatnou součástí výpočtů je kalkulace *zarovnaných standardních reziduí* (Azen – Walker, 2021; Chráska, 2016) a z nich odvozené statistické významy na základě aproximace pro normální rozdělení. Tyto aproximativní významy, někdy označované také jako z-skóre, umožňují detailní analýzu vnitřních vztahů v kontingenčních tabulkách a jsou základem pro určení směru závislosti a pro stanovení pozitivity či negativy zjištěného vztahu. Jejich testování jsme prováděli na hladinách významnosti $\alpha = 0,05 (|z| > 1,96)$, $\alpha = 0,01 (|z| > 2,58)$ i $\alpha = 0,001 (|z| > 3,30)$. Pro označení změn užíváme jednoduché znaménkové schéma (Chráska, 2016), kdy velmi silná negativní závislost ($z < -3,30$) je označována $---$, silná negativní závislost ($z < -2,58$) $--$, negativní závislost ($z < -1,96$) $-$, nezávislost ($z \geq -1,96 \wedge z \leq 1,96$) 0 , pozitivní závislost ($z > 1,96$) $+$, silná pozitivní závislosti ($z > 2,58$) $++$ a velmi silná pozitivní závislost ($z > 3,30$) $+++$. Způsobu interpretace výsledků se detailně věnujeme v následujících podkapitolách.

Výhodou použití Pearsonova χ^2 testu je jednak jeho robustnost, jednak, a to především, jeho oboustrannost. Veškeré závislosti uváděné v této knize byly rovněž vyhodnocovány jako oboustranné, jakkoliv v případě sociodemografických faktorů byly hypotézy kladeny pouze jednostranně (jiná formulace by ani nedávala smysl).

3.2.7 Sociodemografické hypotézy

Vztahy mezi doménou sociodemografických faktorů a preferencemi volnočasových aktivit je vyjádřen šesti hypotézami, které vyjadřují vztahy mezi každým z faktorů a kategoriemi volnočasových aktivit. Druhá hypotéza týkající se vlivu věku se přitom dělí na dvě nezávislá testování, přičemž v prvním je testován vliv věku členěného ve věkových intervalech po pěti letech a ve druhém vliv věku členěného ve věkových intervalech po deseti letech. Všechny sociodemografické hypotézy klademe jako jednostranné a předpokládají vliv specifického faktoru na výběr volnočasových aktivit. Jsou odvozeny z následujícího formálního vzoru:

Sociodemografický faktor X statisticky významně ovlivňuje výběr volnočasových aktivit členěných do kategorií v roce Y .

Celkově tak vzniká matice 7×3 hypotéz, které jsou detailně uvedeny v příloze C, v tabulkách C.1 – C.21.

Vliv sociodemografických faktorů na prožívání volného času v kategoriích

Výsledky jednotlivých sociodemografických hypotéz uvádíme v tabulkovém přehledu, nicméně všechny tyto hypotézy byly potvrzeny, a to jednoznačně, na hladině významnosti 0,001. Hladiny významnosti v tabulce jsou označeny standardně pomocí hvězdičkového zápisu (* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$).

Sociodemografická proměnná	Volný čas v roce		
	2009 p (tabulka)	2019 p (tabulka)	2021 p (tabulka)
<i>Pohlaví</i>	< 0,001*** (C.1)	< 0,001*** (C.2)	< 0,001*** (C.3)
<i>Věk (po 5 letech)</i>	< 0,001*** (C.4)	< 0,001*** (C.5)	< 0,001*** (C.6)
<i>Věk (po 10 letech)</i>	< 0,001*** (C.7)	< 0,001*** (C.8)	< 0,001*** (C.9)
<i>Dosažené vzdělání</i>	< 0,001*** (C.10)	< 0,001*** (C.11)	< 0,001*** (C.12)
<i>Velikost obce</i>	< 0,001*** (C.13)	< 0,001*** (C.14)	< 0,001*** (C.15)
<i>Socioekonomický status</i>	< 0,001*** (C.16)	< 0,001*** (C.17)	< 0,001*** (C.18)
<i>Rodinná situace</i>	< 0,001*** (C.19)	< 0,001*** (C.20)	< 0,001*** (C.21)

Díky strukturaci kontingenčních tabulek a vypočteným reziduím lze sledovat nejen celkové výsledky testovaných hypotéz, ale také detailní strukturu jejich vnitřních vazeb. Lze tak vysledovat výběry volnočasových aktivit u podskupin, které jsou v sociodemografických proměnných rozlišeny. Analýzu těchto podskupin detailně provádíme v kapitolách věnovaných jednotlivým kategoriím volnočasových aktivit.

Sociodemografická proměnná pohlaví zasahuje nadále i do zkoumání vztahu mezi hodnotami a volným časem tak, že u těchto vztahů jednak testujeme míru a strukturu závislosti mezi konkrétní hodnotou a kategoriemi volného času, jednak sledujeme míru a strukturu závislosti odděleně u mužů a u žen. Při analýzách bylo samozřejmě možné sledovat vlivy a vzájemné průniky dalších sociodemografických proměnných, nicméně množství a variabilita těchto vztahů dalece přesahuje rozsah této knihy a je záměrem výzkumného týmu se jim věnovat v dílčích studiích.

Vliv sociodemografických faktorů na rozložení zájmu o podkategoriech

V rámci analýzy prováděné v kapitolách věnovaných kategoriím volného času je zajímavý nejen pohled na kategorii jako celek, ale zajímavé rozdíly lze vysledovat také uvnitř dílčích podkategorií. Proto jsme provedli detailní sociodemografickou analýzu u každé z podkategorií v každém sledovaném roce. Při těchto analýzách jsme nicméně naráželi na dílčí omezení, a to zejména četnostní zastoupení podkategorií v rámci kategorie.²⁴ Kvůli množství prováděných analýz jsme se u sociodemografického faktoru věku omezili pouze na členění po deseti letech. Obecné schéma každé z hypotéz pro podkategorie mělo následující vzor:

²⁴Z důvodu velmi nízkého zastoupení byla proto zcela vyřazena podskupina nezaměstnaných v rámci sociodemografické proměnné *Socioekonomický status*.

Sociodemografický faktor X statisticky významně ovlivňuje výběr volnočasových aktivit seskupených do podkategorií v rámci kategorie K v roce Y .

Celkově tak vznikla matice $6 \times 9 \times 3$ dílčích analytických hypotéz, k jejichž statistickému testování byl opět použit Pearsonův χ^2 test nezávislosti pro $C \times R$ kontingenční tabulky. Bohužel ne všechny takto navržené hypotézy byly testovatelné, neboť některé z faktorů členily volnočasové aktivity v podkategoriích natolik, že dílčí četnosti v tabulkách nedosahovaly limitu pěti výskytů v každé buňce (Chráška, 2016). Řádky a sloupce obsahující takto nízké četnosti proto byly z analýzy vyřazeny z důvodu nízkých četností, pro které by analýza byla zavádějící. U některých kategorií, v nichž většina podkategorií dosahovala relativně nízkých četností, se dokonce zredukovala analýza pouze na jednu dílčí podkategorii. V takovém případě byl místo testu nezávislosti pro $C \times R$ kontingenční tabulky použit test dobré shody (Azen – Walker, 2021; Chráška, 2016; Sheskin, 2011). Jako očekávané četnosti byly vypočteny takové počty volnočasových aktivit v subkategorii, jaké odpovídají relativnímu (parciálnímu) zastoupení dílčí podskupiny v rámci sociodemografické proměnné. Pro vyhodnocení tendencí a směrů závislosti bylo opět využito zarovnaných standardních reziduí a z nich vytvořeného znaménkového schématu. Výsledky dílčích analytických hypotéz jsou uváděny v kapitolách věnovaných jednotlivým kategoriím volnočasových aktivit v podkapitolách *Proměny v podkategoriích*.

3.2.8 Hypotézy o vztahu hodnot a volného času

Jádrem výzkumu, jehož závěry diskutujeme v této knize, je komplexní vztah, nebo lépe řečeno komplex vztahů, mezi doménou hodnot a doménou volného času, tak jak jsme je popsali v podkapitole 3.2.1 a znázornili na obrázku 3.2. Tento vztah je *vzájemný*, proto také hypotézy, které se k němu váží, jsou formulovány jako *oboustranné*. První testování vztahu mezi oběma doménami bylo formulováno pro celou populaci, nicméně po tomto základním testování jsme vzhledem k významným rozdílům ve výběru volnočasových aktivit ještě doplnili samostatné testování pro populaci mužů a populaci žen. Všechny hypotézy byly navíc kladeny ve všech třech letech prováděného měření. Vznikla tak obsáhlá síť hypotéz, které byly odvozeny z následujících vzorů:

Hodnotové preference hodnoty H a volnočasové aktivity seskupené do kategorií v roce Y se vzájemně statisticky významně ovlivňovaly.

U populace mužů se hodnotové preference hodnoty H a volnočasové aktivity seskupené do kategorií v roce Y vzájemně statisticky významně ovlivňovaly.

U populace žen se hodnotové preference hodnoty H a volnočasové aktivity seskupené do kategorií v roce Y vzájemně statisticky významně ovlivňovaly.

3.2. VÝZKUM HODNOT A VOLNÉHO ČASU

Vzhledem k měřeným hodnotám tak vzniká interakční matice, jejíž četnosti a přehled prokázaných vztahů uvádíme v následující tabulce:

Počty hypotéz	Rok měření		
	2009	2019	2021
Cílové hodnoty			
Celá populace			
nepotvrzeno	3	2	1
potvrzeno ($p < 0,05$)	1	3	0
potvrzeno ($p < 0,01$)	15	18	17
Celkem	19	23	18
Muži			
nepotvrzeno	9	7	1
potvrzeno ($p < 0,05$)	3	3	5
potvrzeno ($p < 0,01$)	7	13	12
Celkem	19	23	18
Ženy			
nepotvrzeno	5	11	1
potvrzeno ($p < 0,05$)	2	1	4
potvrzeno ($p < 0,01$)	12	11	13
Celkem	19	23	18
Instrumentální hodnoty			
Celá populace			
nepotvrzeno	3	3	4
potvrzeno ($p < 0,05$)	2	6	1
potvrzeno ($p < 0,01$)	14	15	13
Celkem	19	24	18
Muži			
nepotvrzeno	8	8	5
potvrzeno ($p < 0,05$)	1	5	2
potvrzeno ($p < 0,01$)	10	11	11
Celkem	19	24	18
Ženy			
nepotvrzeno	10	10	5
potvrzeno ($p < 0,05$)	4	2	4
potvrzeno ($p < 0,01$)	5	12	9
Celkem	19	24	18

Podstatnou vlastností tohoto komplexu vztahů mezi oběma doménami je jeho neredukovatelnost na jednoznačné vyjádření o vzájemné závislosti. Spíše se jedná o sérii závislostí či nezávislostí, které poskytují plastický obraz vzájemných interakcí. Protože však počet hodnot, které interagují s kategoriemi volného času, tvoří

významnou část z měřených itinerářů, lze obecně konstatovat, že *hodnoty a volný čas skutečně vytvářejí komplexní interakční síť*. Zevrubné analýze této sítě interakcí se věnujeme v následujících kapitolách. Zde se také pomocí vypočítaných z-skóre věnujeme detailní analýze vnitřních vztahů v rámci těchto interakcí. Přehledy jednotlivých interakcí i s vyznačením detailního vztahu k jednotlivým kategoriím uvádíme v tabulkách 3.7 (cílové hodnoty) a 3.8 (instrumentální hodnoty). Vzhledem k rozsahu tabulek uvádíme přehledy pro muže a ženy v příloze E.

Vzhledem k tomu, že se jednotlivým prokázaným interakcím budeme zevrubně věnovat v dalších kapitolách, uzavřeme tuto kapitolu poukazem na ty hodnoty, které jsou vůči kategoriím volnočasových aktivit napříč populací zcela nezávislé. Jedná se o cílovou hodnotu *rovnost příležitostí (sociální rovnost)* a instrumentální hodnoty *poslušnost, oddanost a spolupráce*. Pouze v jednom ze sledovaných let také nacházíme interakce s hodnotami *schopnost (úspěšnost v jednání)*, *kompetentnost* (2019), *přesnost, řád v činnosti* (2009) a *odvaha zastávat své názory, asertivita* (2019). Důvody, proč právě tyto hodnoty interagují s kategoriemi volného času tak málo nebo vůbec, spatřujeme v jejich značné orientaci na svět práce a plnění povinností, tedy ty životní systémy a závazky, od nichž právě volný čas osvobozuje (Dumazedier, 1974; Kaplan, 1975; Kaplánek, 2017; Kelly, 1985). Zcela jistě si však právě tyto hodnoty ve vztahu k volnému času zaslouží samostatnou a důkladnější analýzu.

Tabulka 3.7: Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
Blaho národa	2009	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	0	0	–
	2019	< 0,001***	0	+++	0	--	++	0	–	0	0
Kamarádství, přátelství	2009	< 0,001***	–	---	–	---	++	0	++	+	+++
	2019	< 0,001***	–	---	---	---	+	0	+++	+++	0
	2021	< 0,001***	0	0	---	---	+++	0	++	++	++
Zralá láska	2009	< 0,001***	0	0	0	---	+++	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	---	++	0	---	++	0	0	+++	0
	2021	< 0,001***	–	+++	0	–	+++	0	0	+	0
Mír ve světě	2009	< 0,001***	0	++	0	+++	0	0	0	0	--
	2019	< 0,001***	–	+++	0	0	0	0	–	0	--
Moudrost	2009	0,046*	0	++	0	0	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	---	+++	0	0	+++	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	---	+++	0	0	0	0
Péče o milované osoby	2009	< 0,001***	--	+	0	++	0	0	0	0	--
	2019	0,001**	–	–	0	0	0	0	0	++	–
Pocit osobní jistoty	2009	0,003**	0	---	0	0	0	0	++	0	0
	2019	0,005**	0	--	–	0	0	0	0	+	0
Potěšení, život plný radosti	2009	< 0,001***	0	---	--	--	0	0	++	0	+++
	2019	< 0,001***	0	---	---	--	0	0	+++	+	++
	2021	< 0,001***	–	0	--	---	0	++	++	0	++
Prospěšný život	2009	0,704									
	2019	< 0,001***	–	++	0	0	0	–	0	+	0
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	2009	0,132									
	2019	0,672									
	2021	0,123									
Sebeúcta	2009	0,085									
	2019	0,036*	–	0	0	–	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	---	+++	0	0	0	0
Společenské uznání	2009	< 0,001***	0	---	0	--	0	0	++	0	0
	2019	0,003**	+++	0	0	--	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	+	–	--	---	0	0	++	0	0
Krása v přírodě nebo umění	2009	< 0,001***	0	0	++	0	+++	0	0	0	--
	2019	< 0,001***	--	0	0	0	+++	0	–	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	---	+++	0	---	0	0
Svoboda	2009	0,002**	0	0	0	---	+	0	0	0	0

Tabulka 3.7: Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	2019	< 0,001***	0	0	0	---	+	0	0	+	0
	2021	< 0,001***	0	++	–	---	+++	0	0	0	++
Štěstí	2009	< 0,001***	0	---	0	0	–	0	+	0	0
	2019	0,016*	0	---	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	--	---	–	–	0	+++	0	++	++
Věčný život (život po smrti), spása	2009	< 0,001***	0	+++	0	++	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	+	---	--	+	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	---	+	–
Vnitřní harmonie, soulad	2009	< 0,001***	0	0	+	0	++	0	0	0	–
	2019	< 0,001***	0	+++	0	–	++	0	--	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	---	+++	0	0	0	0
Aktivní vzrušující život, zábava	2009	< 0,001***	0	---	--	---	0	0	+++	+++	+++
	2019	< 0,001***	++	---	0	---	0	0	+++	0	+++
	2021	< 0,001***	0	---	---	---	+++	0	+++	0	++
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	2009	< 0,001***	0	---	0	–	–	0	++	0	++
	2019	0,012*	0	--	0	–	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	+	---	–	0	---	++	+	0	0
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	2019	0,001**	–	++	0	0	++	0	0	+	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	---	+++	0	0	+++	0
Zdraví	2019	< 0,001***	0	---	0	0	--	++	0	0	0
	2021	< 0,001***	---	---	0	+++	---	+++	+	0	0
Národní bezpečnost	2019	0,320									
	2021	0,007**	0	0	0	0	0	0	---	0	0
Bezpečnost rodiny	2019	0,002**	--	--	0	0	0	0	+	0	0
	2021	< 0,001***	0	---	--	+	0	++	0	0	0

Tabulka 3.8: Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
Citlivost	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	---
	2019	< 0,001***	---	+++	0	0	+	0	0	++	0
Čestnost a pravdivost	2009	< 0,001***	0	++	+	+	0	–	0	0	---
	2019	< 0,001***	--	+	0	0	0	0	+	++	0
Dodržování závazků	2009	< 0,001***	0	++	+	++	0	0	0	0	---
	2019	0,010*	0	0	0	–	0	0	0	++	0
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	2009	< 0,001***	+	0	0	+++	--	0	0	0	–
	2019	0,027*	+	–	0	–	0	0	0	0	0
Nezávislost, samostatnost	2009	< 0,001***	0	---	--	0	0	0	++	0	+
	2019	< 0,001***	0	---	0	0	–	0	+	0	+
	2021	< 0,001***	0	---	–	0	0	0	+++	0	0
Zodpovědnost, svědomitost	2009	< 0,001***	0	++	0	++	0	0	0	0	---
	2019	< 0,001***	0	++	0	0	--	0	0	++	0
	2021	0,011*	0	0	–	0	0	0	0	++	0
Odva ha zastávat své názory, asertivita	2009	0,361									
	2019	0,032*	0	++	0	–	0	0	0	0	0
	2021	0,448									
Optimismus	2009	0,472									
	2019	< 0,001***	0	0	0	---	++	0	+	0	0
Pevná vůle	2009	0,025*	–	+	0	0	0	0	0	0	--
	2019	0,021*	0	+	0	0	0	0	0	0	0
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	2009	< 0,001***	0	+	0	0	+++	0	0	++	–
	2019	0,011*	0	+	0	–	0	0	0	+	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	--	+++	0	0	0	0
Přesnost, řád v činnosti	2009	0,007**	0	+	0	0	0	0	0	0	---
	2019	0,481									
Racionálnost, schopnost logicky myslet	2009	0,006**	0	–	–	0	0	0	+++	0	0
	2019	0,003**	0	0	–	–	0	0	++	0	0
Disciplinovanost, sebeovládání	2009	0,002**	0	++	0	0	--	0	0	0	0
	2019	0,001**	0	+++	0	–	0	0	0	0	0
	2021	0,003**	0	+++	0	0	0	0	0	0	0
Trpělivost	2009	< 0,001***	0	++	0	+++	–	0	0	0	---
	2019	0,004**	--	+	0	0	0	0	0	+	0
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	2009	0,206									
	2019	0,019*	0	0	0	–	0	0	+	0	0

Tabulka 3.8: Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	2021	0,252									
Víra, schopnost důvěřovat	2009	< 0,001***	0	+++	++	0	+	0	–	0	---
	2019	< 0,001***	--	+++	0	0	++	–	--	+	---
	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	---	0	0
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	2009	0,001**	0	++	0	++	0	0	0	0	---
	2019	0,199									
	2021	0,009**	0	+	–	0	++	0	0	0	0
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	2009	0,005**	0	0	–	0	0	0	+++	0	0
	2019	0,002**	++	0	0	–	0	–	+	0	0
Vzdělanost	2009	0,027*	0	--	0	0	0	0	+	0	0
	2019	< 0,001***	0	0	0	---	+++	0	0	0	0
	2021	0,006**	+	0	0	---	0	0	0	0	0
Čistota (v morálním smyslu)	2019	< 0,001***	–	+++	0	0	0	0	–	++	--
	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	+	0	---	0	0
Odpuštění	2021	< 0,001***	---	+++	0	0	+++	0	---	0	0
Empatie	2021	< 0,001***	0	++	0	0	+++	0	---	+	0
Laskavost	2021	< 0,001***	--	+	0	0	+++	0	--	++	0
Poslušnost, oddanost	2019	0,063									
	2021	0,142									
Tvořivost	2019	< 0,001***	0	0	0	+	+++	---	--	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	0	+++	---	0	–	0
Cílevědomost, ambice, ctizádostivost	2019	< 0,001***	+++	--	0	–	0	0	+	0	0
	2021	< 0,001***	++	---	0	0	0	0	+++	--	0
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	2019	< 0,001***	0	---	–	---	0	0	+++	0	++
	2021	< 0,001***	0	0	---	0	0	0	+++	0	0
Spolupráce	2021	0,070									

Část II

Hodnoty a volný čas podle kategorií

4.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti* v sobě integruje veškeré aktivity, u nichž klíčovou úlohu sehrává manipulace s informacemi. Výjimku tvoří komunikační, sociální a herní aktivity ve virtuálním prostoru, jimž je věnována samostatná kategorie v katalogu (kap. 12). Role komunikace v této kategorii je omezena spíše na obecný zájem o komunikační technologie a s tím související publikační činnost či mediální komunikaci, než na aktivity, v nichž sehrává komunikace klíčovou socializační roli.

Do třetí verze katalogu zahrnovala tato kategorie rovněž samostatné podkategorie počítačových her (nyní 910), virtuální reality (nyní 920, 930), blogy a osobní webové stránky (nyní 940) či online komunikaci (nyní 950), tedy aktivity, v nichž působí technické prostředky jako nástroj prožívání volného času (Bryce, 2014). Od čtvrté verze katalogu došlo k výrazné změně a vytvoření nové samostatné kategorie zahrnující virtuální realitu a sociální aktivity ve virtuálním světě (kap. 12). K přesunu došlo zejména díky analýze hodnotových konsekvencí, kdy se ukázalo, že tyto aktivity vykazují značně odlišný hodnotový kontext. Liší se přitom nejen od zbytku kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti*, ale také od aktivit sociálních, humanitních a od sportu se zahrnutím nepočítačových her (Pospíšil et al., 2022). Specifickému vlivu počítačů na změny volného času se proto budeme věnovat u popisu závěrečné kategorie *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* (900) v kapitole 12.

4.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Při konstrukci kategorie nebyla samozřejmě zohledněna pouze oblast počítačů a zejména internetu, jakkoliv jejich význam v současné společnosti i ve sféře volného času radikálně narůstá (Leaning, 2009; Roblek et al., 2020; Tsatsou, 2014) a dokonce vede k vytváření alternativní subjektivity (Giraud, 2015; Turkle, 1997). Kategorii otevírá subkategorie zaměřená na komunikaci obecně¹ a významnými součástmi jsou rovněž subkategorie věnované multimédiím a novým formám komunikace, knihám a časopisům jako prostředkům komunikace.

Jednu ze dvou stěžejních skupin aktivit v kategorii tvoří podkategorie *počítače obecně* (120) a *počítače – internet* (130), které doplňuje také specifictěji zaměřená podkategorie *počítače – programování* (160). Ty jsou, jak již z jejich názvů vyplývá, zaměřeny na aktivity související se světem počítačů od hardware a programování až po práci se specifickými aplikacemi na internetu (Spracklen, 2015).

Druhou stěžejní skupinu aktivit tvoří ty, jež se zaměřují na vytváření a šíření informací a zpráv. Do této podskupiny spadají podkategorie *multimedia a nová média* (170), *knihy a časopisy* (180) a *zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost* (190). Práce s médii ve volném čase tak vytváří novou a v mnoha ohledech specifickou oblast volnočasových aktivit (Rowe, 2006).

S ohledem na bouřlivý rozvoj informačních technologií v poslední dekádě se nelze divit, že v kategorii aktivit *informace, IT, komunikace a obecnosti* byl mezi lety 2009 a 2019 zaznamenán prudký nárůst zájmu. V roce 2009 tvořila tato kategorie aktivit pouze 6,2 % z celkového počtu zjištěných aktivit napříč populací, zatímco v roce 2019 se již jednalo o 14,37 %. Paradoxně období covidu-19 přineslo mírné snížení zájmu na 13,26 %, které je však vysvětlitelné jednak snížením počtu organizovaných činností v této oblasti a jednak posílením sociálních aktivit online.

Tabulka 4.1: Deskriptivní statistika kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti

Aktivity v kategorii 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
100	Informace, IT, komunikace a obecnosti	539	100,00	6,20
110	Komunikace obecně	—		
120	Počítače obecně	177	32,84	2,04
120	Počítače obecně	11	2,04	0,13
121	Obecné užívání počítače	147	27,27	1,69
122	Práce s kancelářskými aplikacemi	4	0,74	0,05
125	Počítače – hardware	15	2,78	0,17
126	Mobilní telefony	—		
127	Tablety	—		
128	Počítačové sítě	—		
130	Počítače – internet	271	50,28	3,12
130	Počítače – internet	257	47,68	2,96
131	Vyhledávání informací	11	2,04	0,13

¹ Subkategorie byla doplněna v rámci revize z roku 2012 a ačkoliv se u respondentů přímo nevyskytuje, z formálních a teoretických důvodů jsme ji předřadili před konkrétní formy komunikace i ve výpisu aktivit v roce 2009. V měření z roku 2019 a 2021 se již aktivity v této podkategorii vyskytují.

KAPITOLA 4. INFORMACE, IT, KOMUNIKACE A OBECNOSTI

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
136	Práce se specifickými online aplikacemi (online bankovníctví, e-shopy, investování, diáře, aplikace pro podporu zdravého životního stylu apod.)	2	0,37	0,02
160	Elektronické vzdělávání	1	0,19	0,01
	Počítače – programování	5	0,93	0,06
160	Počítače – programování	4	0,74	0,05
161	Assamblér a lineární programování	—		
162	Funkcionální programování	—		
163	Objektově orientované programování	—		
164	Webové aplikace	1	0,19	0,01
170	Multimédia a nová média	53	9,83	0,61
180	Knihy a časopisy	30	5,57	0,35
190	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	3	0,56	0,03
191	Vydávání knih a brožur	—		
192	Vydávání tištěných periodik	—		
193	Vydávání elektronických periodik	—		
194	Redakce webových stránek	—		
195	Podcast	—		
197	Získávání a zpracování zpravodajství	—		
199	Typografie a sazba	—		
Rok měření 2019				
100	Informace, IT, komunikace a obecnosti	1557	100,00	14,37
110	Komunikace obecně	96	6,17	0,89
120	Počítače obecně	746	47,91	6,88
120	Počítače obecně	98	6,29	0,90
121	Obecné užívání počítače	276	17,73	2,55
122	Práce s kancelářskými aplikacemi	65	4,17	0,60
125	Počítače – hardware	19	1,22	0,18
126	Mobilní telefony	233	14,96	2,15
127	Tablety	42	2,70	0,39
128	Počítačové sítě	13	0,83	0,12
130	Počítače – internet	372	23,89	3,43
130	Počítače – internet	49	3,15	0,45
131	Vyhledávání informací	212	13,62	1,96
136	Práce se specifickými online aplikacemi (online bankovníctví, e-shopy, investování, diáře, aplikace pro podporu zdravého životního stylu apod.)	89	5,72	0,82
139	Elektronické vzdělávání	22	1,41	0,20
160	Počítače – programování	26	1,67	0,24
160	Počítače – programování	6	0,39	0,06
161	Assamblér a lineární programování	4	0,26	0,04
162	Funkcionální programování	3	0,19	0,03
163	Objektově orientované programování	4	0,26	0,04
164	Webové aplikace	9	0,58	0,08
170	Multimédia a nová média	30	1,93	0,28
180	Knihy a časopisy	245	15,74	2,26
190	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	42	2,70	0,39
190	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	25	1,61	0,23
191	Vydávání knih a brožur	5	0,32	0,05
192	Vydávání tištěných periodik	2	0,13	0,02
193	Vydávání elektronických periodik	—		
194	Redakce webových stránek	5	0,32	0,05

4.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
195	Podcast	—		
197	Získávání a zpracování zpravodajství	3	0,19	0,03
199	Typografie a sazba	2	0,13	0,02
Rok měření 2021				
100	Informace, IT, komunikace a obecnosti	1774	100,00	13,26
110	Komunikace obecně	113	6,37	0,84
120	Počítače obecně	814	45,89	6,09
120	Počítače obecně	110	6,20	0,82
121	Obecné užívání počítače	290	16,35	2,17
122	Práce s kancelářskými aplikacemi	60	3,38	0,45
125	Počítače – hardware	30	1,69	0,22
126	Mobilní telefony	277	15,61	2,07
127	Tablety	28	1,58	0,21
128	Počítačové sítě	19	1,07	0,14
130	Počítače – internet	339	19,11	2,53
130	Počítače – internet	61	3,44	0,46
131	Vyhledávání informací	178	10,03	1,33
136	Práce se specifickými online aplikacemi (online bankovníctví, e-shopy, investování, diáře, aplikace pro podporu zdravého životního stylu apod.)	62	3,49	0,46
139	Elektronické vzdělávání	38	2,14	0,28
160	Počítače – programování	39	2,20	0,29
160	Počítače – programování	17	0,96	0,13
161	Assamblér a lineární programování	1	0,06	0,01
162	Funkcionální programování	5	0,28	0,04
163	Objektově orientované programování	10	0,56	0,07
164	Webové aplikace	6	0,34	0,04
170	Multimédia a nová média	25	1,41	0,19
180	Knihy a časopisy	416	23,45	3,11
190	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	28	1,58	0,21
190	Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	10	0,56	0,07
191	Vydávání knih a brožur	5	0,28	0,04
192	Vydávání tištěných periodik	2	0,11	0,01
193	Vydávání elektronických periodik	2	0,11	0,01
194	Redakce webových stránek	8	0,45	0,06
195	Podcast	—		
197	Získávání a zpracování zpravodajství	1	0,06	0,01
199	Typografie a sazba	—		

4.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

4.2.1 Kategorie jako celek

Při globálním posuzování kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti* je třeba brát v úvahu, že kategorie je silně ovlivněna především dvěma výraznými podkategoriemi: obecným užíváním počítače (120) a užíváním počítače k prohlížení obsahu internetu (130). Tyto podkategorie díky svým vyšším zastoupením silně ovlivňovaly statistické vyhodnocování ve všech třech letech a de facto určily celkové statisticky významné vazby. Abychom zabránili jejich přílišnému vlivu na konečný celkový

úsudek o kategorii, upozorníme rovněž na zajímavá zjištění u dalších podkategorií. Nejprve se však věnujme obecnějším zjištěním.

Z hlediska genderového vlivu je kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti* doménou mužů (tab. C.1, C.2 a C.3). Tento trend se dlouhodobě nemění, a to ani přesto, že v některých podkategoriích dominují ženy (tab. 4.2).

Podle věku respondentů lze vysledovat postupné přesouvání zájmu k vyšším věkovým skupinám (tab. C.7, C.8, C.9). Pozoruhodný je zejména dlouhodobě nevýrazný (2009, 2019) až snížený (2021) výskyt těchto aktivit u nejmladší věkové skupiny 15–24 let. V roce 2009 byla kategorie zajímavá pro věkovou skupinu od 25 do 44 let a naopak skupina seniorů ji prakticky pomíjela (tab. C.7). K výraznému posunu došlo již v roce 2019 (tab. C.8), kdy byla kategorie z hlediska věku rovnoměrně zastoupena v populaci. U seniorů nad 65 let byl sice zjištěn nižší zájem, nicméně ne tak výrazný jako v roce 2009. Posun zájmu o kategorii z hlediska věku byl završen v období restrikcí souvisejících s pandemií covidu-19 v roce 2021, kdy nejmladší věková skupina 15–24 let kategorii opouští a naopak nastupuje zájem věkové skupiny 55–64 let. Nejstarší věková skupina nad 65 let je již zastoupena rovnoměrně se zbytkem populace (tab. C.9). Tyto proměny lze přičíst dvěma faktorům. Do preseniorského a seniorského věku se dostávají generace ovlivněné počítačovou revolucí poslední třetiny 20. století, které již netrpí tolik obavami z užívání techniky, jsou zvyklé užívat informační technologie jako součást své profese či běžného života a počítače nepřestávají používat ani při odchodu do penze. Silně proto v této skupině narůstá počet uživatelů internetu (Gibson – Singleton, 2012). Kromě jiného tím zvyšují pocit spokojenosti se svým životem (Lissitsa – Chachashvili-Bolotin, 2016; Šimonová et al., 2017), prodlužují tak svůj aktivní život (Klimova et al., 2016) a rovněž roste míra využívání bouřlivě se rozvíjejících online dostupných služeb a obchodu (Kovalenko, 2020). Naopak odklon od volnočasových aktivit v kategorii *informace, IT, komunikace a obecnosti* v době pandemie u mladších ročníků lze chápat jako důsledek vysokého využívání těchto nástrojů při online výuce nebo v práci (Montag – Elhai, 2020).

Při zkoumání vlivu vzdělání na prožívání této kategorie volnočasových aktivit jsme narazili na zajímavá zjištění, které posouvají některá další zažitá přesvědčení. Podle tradičních očekávání bývá používání technologií spojováno s vyšším dosaženým nebo dosaženým vzděláním, což se v našem výzkumu nepotvrdilo. Je pravděpodobné, že v této oblasti došlo ke značnému posunu za posledních deset let. Ještě v roce 2009 (tab. C.10) lze vidět v této kategorii aktivit prokazatelně vyšší podíl vysokoškoláků, v roce 2019 i 2021 je již vliv úrovně vzdělání na volný čas spojený s informacemi, komunikací a technologiemi zanedbatelný (tab. C.11 a C.12). Vysvětlení tohoto jevu může spočívat v prosté skutečnosti, že informační a komunikační technologie díky své relativně vysoké dostupnosti pronikly do všech skupin a vrstev společnosti a zvládnutí jejich užívání je nezbytnou součástí socializace.

4.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Jakkoliv by se mohlo zdát, že obyvatelé menších obcí mají k řadě moderních technologií (zejména sítí) omezenější přístup, není toto zdání podloženo. Zejména v posledních letech dochází k rozsáhlé digitalizaci a zvyšování dostupnosti připojení i v těch nejmenších obcích a prakticky kdokoliv, kdo chce být připojen k internetu, má některou z možností k dispozici. Volný čas věnovaný technologiím a práci s informacemi, které jsou ve 21. století neodmyslitelně spojeny s internetovou konektivitou, již není ovlivněn velikostí obce ani dostupností připojení. Nezávislost těchto aktivit ve volném čase na velikosti obce tak byla zjištěna již v roce 2009 (tab. C.13) a potvrzena v roce 2021 (tab. C.15). Drobnou výchytku ve snížení zastoupení aktivit v oblasti informací, technologií a komunikace jsme zaznamenali v roce 2019 (tab. C.14), kdy se jejich výskyt snížil v obcích do dvou tisíc obyvatel a naopak zvýšil v obcích s 5–15 tisíci obyvatel. Při měření v roce 2021 byly tyto aktivity na velikosti obce opět nezávislé.

Vliv socioekonomického statusu, tedy rozdělení skupiny respondentů mezi žáky a studenty, zaměstnance, osoby samostatně výdělečně činné (dále jen „OSVČ“), důchodce (se zahrnutím invalidních důchodců a osob na mateřské dovolené) a nezaměstnané, přináší další poněkud odlišný pohled na prožívání volnočasových aktivit v kategorii *informace, IT, komunikace a obecnosti*. U skupiny žáků a studentů, kteří do značné míry korespondují s nejmladší věkovou skupinou respondentů, byl v průběhu celé sledované dekády zájem o informační, informačně-technologické, komunikační a publikační aktivity vyvážený a nevykazoval žádné neočekávané výkyvy oproti očekávání. Naproti tomu u zaměstnanců se v roce 2019 objevil zájem zvýšený (tab. C.17). V roce 2009 byl přitom přiměřený očekávání (tab. C.16) a již v roce 2021 se tento výkyv opět ztrácí (tab. C.18), patrně ze stejné příčiny, kterou lze sledovat u nejmladší věkové skupiny – totiž vlivem přetížnosti informačními technologiemi a přetlaku informací v době pandemie. Vývoj u skupiny důchodců (a to i se zahrnutím důchodců invalidních a osob na mateřské dovolené) naproti tomu kopíruje situaci u seniorů. Od nižšího zájmu v roce 2009 až po statisticky očekávaný zájem v roce 2021. Pozoruhodné je naproti tomu snížení zájmu o kategorii v řadách OSVČ, u kterých se počet aktivit výrazně snížil oproti letům 2009 a 2019. Zajímavým fenoménem je naopak opačný trend u nezaměstnaných. Možným vysvětlením je vliv pandemie, nicméně zde se nelze opřít o data, jelikož počet OSVČ v době pandemie paradoxně narůstal (Česká správa sociálního zabezpečení, 2022).

Další ze sledovaných sociodemografických faktorů, rodinná situace respondentů, má rovněž nezanedbatelný vliv na informační, informačně-technologické, komunikační a publikační aktivity ve volném čase. Respondenti se zde dělí na dvě významné podskupiny, totiž ty, kteří žijí v prostředí orientační rodiny (Woszidlo, 2016) (včetně soužití s prarodiči nebo pěstouny), a ostatní, kteří žijí buď sami,

v partnerství či manželství, a nebo ve vlastní prokreační rodině (Gerhardt, 2016) s dětmi.

V první skupině podle rodinných situací došlo během let z pohledu aktivit ve sledované kategorii k poněkud překotnému vývoji. Zatímco v roce 2009 (tab. C.19) není rozdíl mezi těmi, kdo žijí s rodiči v úplné rodině, neúplné rodině nebo s prarodiči, v roce 2019 (tab. C.20) dochází k posunu a o aktivity z oblasti informací, informačních technologií nebo komunikace projevovali vyšší zájem ti, kdo žijí v neúplné rodině. Situace se však zcela otočila v pandemickém období roku 2021 (tab. C.21). V tomto roce statisticky významně poklesl zájem těch, kdo žijí v úplných rodinách a dřívější významný nárůst u těch, kdo žijí v neúplných rodinách poklesl rovněž a pouze naplňuje statistická očekávání. Navzdory relativně nízkému počtu vykázaných aktivit u těch, kdo žijí s prarodiči nebo pěstouny, je zde zajímavý významný nárůst v této skupině, a to i v porovnání s ostatními kategoriemi aktivit.

Druhá skupina podle rodinných situací, ti, kteří se již odpoutali od svých orientačních rodin, mají k aktivitám v kategorii rovněž pestřejší vztah až od roku 2019. V roce 2009 (tab. C.19) byly totiž počty vykázaných aktivit u jednotlivých sledovaných skupin zastoupeny velice rovnoměrně. V roce 2019 významně poklesly počty informačních, informačně-technologických, komunikačních a publikačních aktivit (tab. C.20) u těch, kdo žijí ve vlastních úplných rodinách s dětmi a kteří se ve stejném roce více věnují aktivitám v domácnosti, neinformačním technologiím a koníčkům nebo sportu a nepočítačovým hrám. V roce 2021 se situace obrací a ti, kdo žijí ve vlastních úplných rodinách s dětmi, se již věnují aktivitám přiměřeně svému počtu. U těch, kdo žijí ve vlastních neúplných rodinách, počet aktivit v této kategorii dokonce významně vzrostl.

4.2.2 Proměny v podkategoriích

Je zřejmé, že obecné a komplexní korelace popsané v odstavcích výše nemohou vypovědět vše o detailním rozložení zájmu o jednotlivé podkategorie aktivit či dokonce samotné aktivity. Jelikož v mnoha případech se jedná o generalizaci přílišnou, jeví se jako nezbytné pokusit se nahlédnout hlouběji do struktury kategorie a poodhalit některé dosud skryté souvislosti.

Tabulka 4.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0155$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
110 – Komunikace obecně	<i>bez rozdílů</i>	Muž (–) Žena (++)	<i>bez rozdílů</i>

4.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

120 – Počítače obecně	Muž (+) Žena (–)	Muž (+++) Žena (– – –)	Muž (+++) Žena (– – –)
130 – Počítače – internet	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
160 – Počítače – programování	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+++) Žena (– – –)
170 – Multimédia a nová média	Muž (–) Žena (+)	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+) Žena (–)
180 – Knihy a časopisy	Muž (–) Žena (+)	Muž (– – –) Žena (+++)	Muž (– – –) Žena (+++)
190 – Zpravodajství, novinářství a vydavatelská činnost	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+) Žena (–)

Tabulka 4.2 ukazuje na specifickou roli žen u vybraných podkategorií v jinak výrazně mužsky profilované kategorii *informací, IT a komunikace*. Ženy silně a napříč všemi roky preferují podkategorii *knihy a časopisy* (180), což není až tak překvapivé. Zajímavější je posun preferencí u podkategorie *nových médií* (170), kdy v roce 2009 v ní převažovaly ženy, v roce 2019 byl zájem vyrovnaný a v roce 2021 zájem více projevovali muži.

Tabulka 4.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,6495$)	2019 ($p = 0,0302$)	2021 ($p = 0,0000$)
110 – Komunikace obecně	—	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
120 – Počítače obecně	—	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (+++) 65+ (–)
130–Počítače – internet	—	65+ (–)	65+ (– – –)
180 – Knihy a časopisy	—	65+ (+++)	15–24 (– – –) 65+ (+++)

Pohledem na věkové skupiny (tab. 4.3) žádný překvapivý výsledek u podkategorií nenacházíme, neboť zvýšený zájem o knihy a časopisy lze u seniorů nad 65 let předpokládat.

Tabulka 4.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,1102$)	2019 ($p = 0,0153$)	2021 ($p = 0,0823$)
110 – Komunikace obecně	—	<i>bez rozdílů</i>	—

120 – Počítače obecně	—	Základní (++)	—
130 – Počítače – internet	—	Základní (–) Vyučení v oboru (–) Vysokoškolské (++)	—
180 – Knihy a časopisy	—	<i>bez rozdílů</i>	—

Vliv vzdělání na jednotlivé podkategorie (tab. 4.4) se podařilo prokázat pouze v roce 2019, přičemž rozdíly panují zejména ve využívání internetu (s výjimkou sociálních sítí). V této podkategorii dominují svými aktivitami vysokoškoláci na úkor osob se základním vzděláním nebo vyučením v oboru.

V případě vlivu velikosti obce, v níž respondent žije, se nepodařilo prokázat žádný specifický vliv na jednotlivé podkategorie. Pro aktivity v kategorii je to opět potvrzení, že ve věku informačních technologií již zdaleka tolik nezáleží na místě bydliště, protože dostupnost toho druhu služeb je u malých obcí srovnatelná s většími sídly, či alespoň dostatečná natolik, aby nezpůsobovala sociální rozdíly.

Tabulka 4.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0004$)	2019 —	2021 ($p = 0,0001$)
120 – Počítače obecně	<i>bez rozdílů</i>	—	Žák/student (++)
130 – Počítače – internet	Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)	—	Zaměstnanec (+) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)
180 – Knihy a časopisy	<i>bez rozdílů</i>	—	Žák/student (---) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (+++)

Vztah aktivit vůči socioekonomickému statusu (tab. 4.5) nepřekvapivě kopíruje souvislosti s věkem a platí, že lidé v důchodu se věnují častěji knihám a časopisům než počítačům a internetu. Zajímavostí je významné posílení zájmu skupiny zaměstnanců o vyhledávání informací na internetu v roce 2021. Oproti tomu stojí zjevně oslabený zájem žáků a studentů o knihy a časopisy a jejich větší angažovanost v oblasti počítačových technologií.

Stejně jako u velikosti obce se ani u rodinné situace nepodařilo prokázat konkrétní vliv na volbu aktivit v jednotlivých podkategoriích.

4.3 Hodnotové konsekvence

Dříve než budeme pokračovat v analýze vztahů mezi volnočasovými aktivitami zaměřenými na *informace, IT, komunikace a obecnosti*, je třeba znovu připomenout, že dominantními subkategoriemi této kategorie, de facto určujícími váhy všech prováděných korelací, jsou podkategorie zaměřené obecně na užívání počítače (120) a na využívání internetu (130), částečnou korekci těchto dvou dominantních podkategorií lze spatřovat snad jen v podkategorii zaměřené na knihy a časopisy (180). Obecně však musíme konstatovat, že celá kategorie není hodnotově příliš vyhraněná a relevantních statisticky potvrzených vztahů vůči hodnotám není mnoho.

4.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Analýzu zahájíme vztahy, které jsou společné mužům i ženám dohromady. Bohužel, v roce 2009 nebyl žádný takový pozitivní vztah vůči cílovým hodnotám potvrzen. Až v následných měřeních roku 2019 a 2021 bylo možné některé pozitivní vztahy identifikovat. V roce 2019 se jedná o silně pozitivní vazbu s hodnotami *společenské uznání* (tab. F.30) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48). Slabě pozitivní vztah se ani v tomto roce nepotvrdil žádný. V období pandemie v roce 2021 již silně pozitivní vazby k cílovým hodnotám neexistují, zato slabě pozitivní je vztah k hodnotám *společenské uznání* (tab. F.31) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52). Zachována tak zůstala vazba kategorie na hodnotu *společenské uznání*.

Pokud se na cílové hodnoty ve vztahu ke kategorii podíváme pouze z pohledu mužů, byla situace v roce 2009 stejná jako u obou pohlaví společně, tedy nebylo možné identifikovat žádnou pozitivní vazbu. Oproti tomu v roce 2019 se u mužů velmi překvapivě vyskytovala silně pozitivní vazba k hodnotě *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45). K posunu došlo v roce 2021, kdy se vazby proměnily a silně pozitivně se projevil vztah s hodnotou *společenské uznání* (tab. F.31).

V případě preferencí samotných žen byly vztahy vůči hodnotám stejně nevyhraněné, jako u mužů a u obou pohlaví společně, a ani zde nebylo možné nalézt pozitivní vazby. V roce 2019 se však situace poněkud změnila a ženy silně spojovaly aktivity v kategorii s hodnotou *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48). Tento výkyv ovšem v roce 2021 opět mizí a vztahy vůči hodnotám jsou opět neutrální.

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Oproti vztahům pozitivním existovaly již v roce 2009 negativní i silně negativní vztahy kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti* vůči cílovým hodnotám. Je

příznačné pro celou kategorii, že zejména ve vztahu k cílovým hodnotám se vymezuje spíše negativně. Tyto negativní vazby se v roce 2009 ukázaly jako významné pouze u společného měření mužů a žen. Při rozdělení obou pohlaví se negativní vymezení oslabila. Negativní vymezení mužů a žen, kteří se věnují aktivitám v oblasti informací, IT, komunikace a obecnosti, bylo ve zmiňovaném roce možné potvrdit vůči hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.3) a silně negativní vůči hodnotě *péče o milované osoby* (tab. F.14). V roce 2019 bylo negativních vymezení vůči hodnotám více, přičemž negativní vztah k hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.4) zůstal zachován. Dále byla kategorie při společném pohledu mužů a žen negativní vůči *míru ve světě* (tab. F.10), *péči o milované osoby* (tab. F.15), *prospěšnému životu* (tab. F.22), *sebeúctě* (tab. F.27) a *přijetí ostatními, pocitu sounáležitosti* (tab. F.53). Ještě silnější negativní vymezení existovalo vůči hodnotám *zralá láska* (tab. F.7), *moudrost* (tab. F.12), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.59). Rok 2021 přinesl díky pandemickým okolnostem proměnu hodnotového vymezení kategorie. Negativní byla vůči hodnotám *zralá láska* (tab. F.8) a *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20). Silně negativní pak dokonce k hodnotám *štěstí* (tab. F.40) a *zdraví* (tab. F.56), kde se nám jeví vliv pandemie jako zvláště silný. Naopak se ztrácí negativní vymezení vůči hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.5).

Jestliže se zaměříme pouze na skupinu mužů, byly v roce 2019 potvrzeny negativní vztahy vůči hodnotám *zralá láska* (tab. F.7), *moudrost* (tab. F.12) a *pocit osobní jistoty* (tab. F.17). Silně negativní potom vůči hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.4) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.59). Ukazuje se, že zejména u těchto hodnot skupina mužů výrazně ovlivnila pohled celkové populace. V roce 2021 dochází i u mužů k posunům hodnotových korelací, přičemž i zde platí, že některé významné hodnotové vazby u celé populace mají svůj původ u skupiny mužů. Máme na mysli zejména hodnotu *zdraví* (tab. F.56), vůči níž se právě u mužů vyskytoval negativní vztah.

Rovněž u samostatné skupiny žen lze vysledovat některé vlivy na celkovou sumu celopopulačních vazeb kategorie vůči hodnotám. V roce 2019 se u skupiny žen negativně projevíly vztahy mezi kategorií a cílovými hodnotami *prospěšný život* (tab. F.22) a *svoboda* (tab. F.36), silně negativní pak mezi kategorií a hodnotami *zralá láska* (tab. F.7), *moudrost* (tab. F.12) a *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45). Právě u skupiny žen lze v roce 2021 pozorovat u kategorie zaměřené na informace a IT technologie významné hodnotové posuny, zjevně v souvislosti se změnou role těchto technologií v životě v důsledku pandemických opatření. Největší posun spatřujeme v radikálním odklonu od pozitivní vazby na hodnotu *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49), kde došlo k úplnému převrácení hodnotové vazby. Svět technologií již pro ženy nepředstavuje součást zábavného života, ale právě naopak. Silně negativní vztah lze dále nalézt vůči hodnotám *potěšení, život plný*

4.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

radosti (tab. F.20) a *štěstí* (tab. F.40), kde je oproti mužům patrný vliv žen na celopopulační hodnotové konsekvence kategorie.

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategoriím

Tabulka 4.6: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Kamarádství, přátelství	společně	–	–	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Zralá láska	společně	neutrální	– – (↓)	– (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
Mír ve světě	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Moudrost	společně	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
Péče o milované osoby	společně	– –	– (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Potěšení, život plný radosti	společně	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
Prospěšný život	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Společenské uznání	společně	neutrální	++ (↑)	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
Štěstí	společně	neutrální	neutrální	– – (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)

Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Vnitřní harmonie, soulad	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
	ženy	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	++ (↑)	-- (↓)
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	neutrální	neutrální	+ (↑)
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Přijetí ostatními, pocit sounále- žitosti	společně	neměřeno	–	neutrální (↑)
	muži	neměřeno	neutrální	neutrální
	ženy	neměřeno	neutrální	neutrální
Zdraví	společně	neměřeno	neutrální	-- (↓)
	muži	neměřeno	neutrální	-- (↓)
	ženy	neměřeno	neutrální	neutrální
Národní bezpečnost	společně	neměřeno	neutrální	neutrální
	muži	neměřeno	neutrální	neutrální
	ženy	neměřeno	neutrální	neutrální
Bezpečnost rodiny	společně	neměřeno	--	neutrální (↑)
	muži	neměřeno	--	neutrální (↑)
	ženy	neměřeno	neutrální	neutrální

4.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

V itineráři instrumentálních hodnot nalézáme, na rozdíl od stejného roku u hodnot cílových, již v roce 2009 napříč pohlavími pozitivní vztah s hodnotou *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67), přičemž tento pozitivní vztah přetrvává i v roce 2019 (tab. F.68), kdy jsme tuto hodnotu měřili naposled. V roce 2019 se dále vyskytují silné pozitivní vazby na hodnoty *vysoké nároky, požadavky vůči životu* (tab. F.104) a *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.117). Právě *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.118) se stává hodnotou, která v nových měřeních jakoby nahrazuje *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* a její silně pozitivní vliv lze sledovat i v roce 2021. Pozitivně se k ní v témže roce připojuje ještě *vzdělanost* (tab. F.107).

Podíváme-li se na vztah kategorie a instrumentálních hodnot podle hodnotových preferencí mužů, nalezneme již v roce 2009 pozitivní vztah s hodnotou *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67). Preference této hodnoty u mužů pravděpodobně ovlivnila i pozitivní vazbu mezi touto hodnotou a kategorií zaměřenou na informace, IT a komunikaci napříč populací. Pozoruhodné je, že v roce 2019 se pozitivní vliv u této hodnoty projevil i u žen, jak uvidíme v následujícím textu. Rok 2019 přinesl v kategorii *informace, IT, komunikace a obecnosti* u mužů proměnu v podobě silně pozitivních vztahů s *tvořivostí* (tab. F.115) a *cílevědomostí, ambicemi a ctižádostivostí* (tab. F.117). Poslední jmenovaná hodnota pozitivně dominuje rovněž vztahům v roce 2021 (tab. F.118). Poněkud překvapivě

4.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

se k ní připojuje hodnota *víra a schopnost důvěřovat* (tab. F.99), zejména proto, že u žen je vztah vůči této hodnotě v rámci kategorie opačný.

V roce 2009, nahlíženo preferencemi skupiny žen, byl vztah kategorie zaměřené na informace, informační technologie a komunikaci neutrální, nicméně v dalších letech se některé pozitivní hodnotové vazby projeví. V roce 2019 se u žen objevuje pozitivní vazba na hodnotu *nesmířitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.68), která v témže roce u mužů mizí. Díky vlivu žen však byla zachována v celkových populačních hodnotových vazbách. Rovněž se, stejně jako u mužů, objevuje silně pozitivní vazba na hodnotu *cílevědomost, ambice, ctíživost* (tab. F.117), která se však u žen v roce 2021 již v pozitivním vztahu ke kategorii neobjevuje. V roce 2019 je dále s kategorií pozitivně propojena hodnota *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Zajímavostí je, že v roce 2021 je celá kategorie u žen opět zcela hodnotově neutrální a vazby mizí.

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Při měření hodnot a volného času v roce 2009 se u kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti* projevila jediná negativní vazba, platná u mužů i u žen dohromady, a to vůči hodnotě *pevná vůle* (tab. F.80). Ani u mužů, ani u žen separátně se tento vztah nepotvrdil. Naproti tomu rok 2019 již přináší řadu hodnotových konsekvencí a vzhledem k tomu, že podobný posun byl zřejmý i v případech pozitivních vztahů, je zjevné, že celá kategorie změnila v průběhu let svůj hodnotový kontext. Negativní vztah v roce 2019 se projeví vůči hodnotě *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.108) a silně negativní vůči hodnotám *citlivost* (tab. F.62), *čestnost a pravdivost* (tab. F.64), *trpělivost* (tab. F.93) a *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98). V roce 2021 se negativní vztahy projeví vůči nově formulovaným a měřeným hodnotám *odpuštění* (tab. F.110) a *laskavost* (tab. F.112).

U mužů se v roce 2019 objevily negativní vazby kategorie vůči hodnotám *pevná vůle* (tab. F.81) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.101). V hodnotě *pevná vůle* tak muži pokračují v hodnotové vazbě z roku 2009, kdy tato hodnota ovlivňovala kategorii u obou pohlaví. V roce 2021 původní negativní konsekvence mizí, ale objevují se pozoruhodná nová negativní vymezení vůči hodnotám *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71) a *odpuštění* (tab. F.110). Zvláště ohrožení nezávislosti je v kontextu masového užívání internetu a rozvoje informačních služeb v době pandemie covid-19 zajímavé.

Rok 2019 v rámci kategorie přinesl u skupiny žen negativní korelace s hodnotami *čestnost a pravdivost* (tab. F.64) a *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.90). Silně negativní pak s hodnotami *citlivost* (tab. F.62), *trpělivost* (tab. F.93) a *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98). Posledně jmenovaná hodnota se objevuje v negativní vazbě i napříč celou populací, nicméně v roce 2021 je již negativní hodnotová konsekvence kategorie vnímána pouze u žen, a to jako jediná z instrumentálních

hodnot (tab. F.99). Jak jsme již zmínili výše, muži v rámci kategorie tuto hodnotu ve stejném roce vnímali pozitivně.

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategorií

Tabulka 4.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	-- (↓)	neměřeno
Čestnost a pravdivost	společně	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	- (↓)	neměřeno
Dodržování závazků	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	+	+	neměřeno
	muži	+	neutrální (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	++ (↑)	neměřeno
Nezávislost, samostatnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	- (↓)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Zodpovědnost, svědomitost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Optimismus	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Pevná vůle	společně	-	neutrální (↑)	neměřeno
	muži	neutrální	- (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Přesnost, řád v činnosti	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Disciplinovanost, sebeovládání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
Trpělivost	společně	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	-- (↓)	neměřeno
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální

4.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Víra, schopnost důvěřovat	společně	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	+ (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	-- (↓)	- (↑)
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně	neutrální	neutrální	+ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Čistota (v morální smyslu)	společně	<i>neměřeno</i>	-	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Poslušnost, oddanost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Tvořivost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	++	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Cílevědomost, ambice, ctizádostivost	společně	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	++	neutrální (↓)
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	+	neutrální (↓)
Odpuštění	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	--
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	-
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Empatie	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	--
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Spolupráce	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální

4.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Kdybychom měli přijmout uváděné výsledky korelací jako prostou danost, byl by výsledek poněkud smutný. Nalezené závěry je však třeba zmírnit především faktem, že aktivity zaměřené na informační technologie nejsou v životě zkoumaného vzorku populace aktivitami jedinými (respondenti uvedli průměrně 5,02 aktivity na osobu v roce 2009, 5,82 v roce 2019 a 3,88 v roce 2021) a že tedy osoby prožívající volný čas s počítačem jej prožívají ještě dalšími způsoby. Alarmující je spíše skutečnost, že podle mediánu (5 v roce 2009, 2 v roce 2019 a 1 v roce 2021) a směrodatné odchylky (2,58 v roce 2009, 9,56 v roce 2019 a 6,76 v roce 2021) v měřených souborech se populace rozděluje na ty, kteří uvádějí spíše více aktivit a jejichž volný čas je velmi aktivní dobou, a na ty, kteří uvádějí aktivitu jednu či dokonce žádnou. Samozřejmě je třeba počítat s určitou chybou měření, nicméně trend je zřejmý.

Jak však vysvětlit takovou míru negativismu či indifference vůči většině cílových sociálních i instrumentálních morálních hodnot u těch, kdo se věnují informacím, informačním technologiím a komunikaci či publikačním a mediálním aktivitám?

Aktivita uváděné v kategorii jsou svou povahou spíše zaměřené na individualitu a rozvinuté prosociální chování při jejich prožívání není nezbytné. Často se k těmto aktivitám, zvláště těm zaměřeným na počítače a prohlížení internetu, obracejí lidé, kterým buď sociální kontakty chybějí (Stepanikova et al., 2010), nebo kteří nejsou schopni je vytvářet (Yayan et al., 2019) a nebo pro něž jsou počítače příležitostí k úniku od sociálních kontaktů, které prožívají v jiných oblastech svého života.

Pokud bychom na hodnotové konsekvence kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti* nahlédli z opačné – hodnotové – perspektivy, potom lze říci, že tento způsob prožívání volného času si obvykle nevolí lidé, kteří vyznávají cílové (pro)sociální hodnoty a rovněž morální hodnoty instrumentální.

Přesto nelze celou kategorii vnímat pouze negativně, jakkoliv bychom ji z pozice sociální pedagogiky takto vnímat mohli. Nabízí totiž příležitosti k osobnímu rozvoji a k rozvoji informační a informačně-technické gramotnosti, což zvyšuje a podporuje uplatnitelnost na trhu práce. Není proto náhodou, že si tyto aktivity volí lidé s pozitivním postojem k hodnotě *cílevědomost, ambice a ctížádostivost*. Dále pak lidé kladoucí *vysoké nároky na svůj život*, vyznávající jako hodnotu *tvorivost* a v posledním měření také lidé respektující hodnotu *vzdělanosti*. Jako ostatně všechny ostatní kategorie, zasáhla i tuto proměna způsobená pandemií. Zde bychom rádi upozornili na oslabení vlivu hodnoty *tvorivosti*. Zdá se, že jedním z negativních důsledků pandemie je právě oslabení vztahu těch, kdo pracují s informacemi a informačními technologiemi, k tvorivosti, protože zejména internetový svět začal nabízet celou řadu aktivit (nakupování, vyhledávání, brouzdání po stránkách), které již kreativitu nevyžadují tolik, jako např. programování. V tomto smyslu se volný čas prožívaný vyhledáváním informací často také může stávat tekutým (Olecká et al., 2022), což ve větší míře platí o užívání sociálních sítí, kterým se budeme věnovat v kapitole 12.

4.4 Pedagogické výzvy

Svět informačních a komunikačních technologií skýtá bezpočet příležitostí jak k trávení, tak k prožívání volného času, a to i když odhlédneme od samostatné problematiky počítačových her, virtuální reality a zejména sociálních sítí. Zatímco informační technologie se rozvíjejí víceméně podle Mooreova zákona², psychologické

² Mooreův zákon je vizí rozvoje informačních technologií, která závisí na počtu tranzistorů v integrovaných obvodech. Tento počet se podle Mooreova zákona každé dva roky zdvojnásobuje. Zatím se tato vize ukazuje jako správná (a trvá již více než 50 let). Jejím autorem je Gordon E. Moore, spoluzakladatel společnosti Intel, který vizi formuloval v roce 1965 (Moore, 1965).

4.4. PEDAGOGICKÉ VÝZVY

a morální důsledky tohoto bouřlivého rozvoje reflektujeme podstatně pomaleji. Důsledkem rozvoje informačních technologií je proměna celé řady aspektů praktického života a mezi nimi ve významné míře rovněž sféra volného času. Snad právě zmiňovaná nevyrovnanost morální reflexe světa informačních technologií se odráží v záporných korelacích s hodnotami, které v reálném světě usměrňují naše myšlení a jednání.

Klíčové výzvy pro rodiče, vychovatele, sociální pedagogy a pedagogy volného času spatřujeme v několika oblastech. Pozitivně lze využít vazby kategorie na hodnotu *cílevědomost*, *ambice* a *ctižádostivost*, a to obousměrně:

- a) u cílevědomých, ambiciózních a ctižádostivých dětí a mladých lidí, kteří se doposud zpracování informací a informačním technologiím, zvláště v oblasti programování nebo nových médií, zájmově nevěnují, lze apelovat na tuto jejich hodnotovou preferenci a ve volném čase je k těmto aktivitám motivovat; zpočátku příležitostná volnočasová aktivita pak může díky ctižádosti přerůst v angažovaný volný čas a případně i v nové povolání³ (Stebbins, 2012), v němž se překrývá čas práce s volným časem.
- b) ti, kdo se informacím, informačním technologiím nebo médiím zejména v mládí věnují, mohou díky naučeným dovednostem, schopnosti algoritmizovat problémy a řešit rozhodovací procesy, podpořit svou aspirační úroveň a zvýšit svůj potenciál na trhu práce. Pokud dovednosti hledat algoritmizovatelná logická řešení vhodně využijí, mohou přispět i k hledání řešení morálních dilemat, sociálních problémů a etických otázek současnosti (Seoane Pardo, 2018).

V případě aktivit zaměřených na užívání počítače a programování se jeví jako nejvýraznější riziko odcizení, oslabení sociálních kontaktů a snížení prosociálnosti a citlivosti. Roli sehrává i skutečnost, že svět programátorů je dlouhodobě specifický a často vytváří individualizované subkultury (Ensmenger, 2015). Vnímáme proto jako nezbytné kompenzovat tento druh aktivit jinými, které naopak vedou k rozvoji prosociálního chování a postojů.

Internetový prostor a zejména prostředí sociálních sítí je přesyceno obrovským množstvím nejrůznějších druhů informací se značně rozdílnou úrovní kvality, v němž se validní informace vyhledávají stále obtížněji. Přes pokrok ve vyhledávacích technologiích i v automatizaci klasifikace důvěryhodnosti existujících zdrojů (Vereshchaka et al., 2020) jsou na osobu vyhledávající informace kladeny značné a stále se zvyšující nároky na rozlišování (Dan et al., 2021). Při získávání informací z internetu a zejména při činnostech v oblasti médií, nových médií a při volnočasových publikačních aktivitách existuje také riziko ohrožení jak jedinců samotných,

³ Pro překlad anglického *devotee work* volíme český termín povolání, neboť podle našeho přesvědčení zcela odpovídá smyslu termínu. V doslovném překladu by se jednalo o práci, jíž je člověk oddán.

tak celých demokratických společností dezinformacemi (McKay – Tenove, 2021). S tímto rizikem musí nutně rodiče, učitelé, sociální pedagogové a rovněž pedagogové volného času počítat. Snížení dopadů tohoto rizika lze dosáhnout především dostatečně rozvinutými kompetencemi v rámci kvalitních programů mediální gramotnosti (Hwang et al., 2021; Jang – Kim, 2018; Mason et al., 2018; McDougall, 2019), ale podle našeho přesvědčení rovněž výchovou zahrnující etické a emocionální aspekty práce s informacemi a hodnocení dopadů jejich šíření díky vybudované sociální odpovědnost (Pennycook – Rand, 2020; Preston et al., 2021). Při vytváření sociálně odpovědných a eticky akceptovatelných forem komunikace mohou být nápomocny hodnoty jako citlivost, schopnost odpouštět bez nejednotnějších mediálních forem pomsty, ale i čestnost a pravdivost či pevné vůle. Bohužel právě tyto hodnoty se s aktivitami v pojednávané kategorii nepojí.

Online svět, pomineme-li specifickou podoblast sociálních sítí, jimž se budeme podrobněji věnovat v kapitole 12, je prostředím, které přináší řadu rizik souvisejících se vznikem závislosti a nadměrného užívání internetu. Jedná se jednak o online hazardní hry a sázení, gambling, hraní online her apod. (Blinka et al., 2015). Tyto aktivity mohou být zvláště ohrožující u dětí a dospívajících (Ševčíková et al., 2014). Vzniku závislostí lze přitom předcházet v době, kdy se dosud nejedná o duševní poruchu, vhodnou formou prevence, k níž řadíme také posilování charakterových vlastností a hodnot s protektivním faktorem. Jak ukazuje negativní korelace s hodnotou pevné vůle, mohou být aktivity pozitivně korelující s touto hodnotou jedním z nástrojů takovéto prevence.

Internet je a patrně vždy zůstane rovněž otevřeným prostorem pro téměř neomezené šíření sexuálního obsahu. S tím je spojeno závažné riziko vzniku závislosti na pornografii nebo kybersexu (Blinka et al., 2015; Griffiths, 2012; Ševčíková et al., 2014). V oblasti sexuálních závislostí přitom existuje poměrně nejasná hranice, kdy se již jedná o závislostní chování.⁴ V českém prostředí se přitom jedná o fenomén, který není veřejnosti příliš znám a je často tabuizován, přestože zejména v oblasti parafilních sexuálních obsahů může docházet k negativnímu vlivu na vhodnou sexuální socializaci či resocializaci (Štulhofer et al., 2010). Zdá se, že i zde zasahuje vliv snížených úrovní preferencí prosociálních cílových hodnot a také morálních instrumentálních hodnot. Intervenci v případech závislostí již musí rodiče i sociální pedagogové přenechat psychologům a psychoterapeutům, nicméně v oblasti prevence vyvstávají některé dílčí úkoly, které úzce souvisejí s hodnotovou orientací dětí či klientů. Zásadním úkolem je, aby rodiče, vychovatelé či sociální pedagogové získali poučení a dovedli prakticky rozlišit základní příznaky patologického užívání internetu zejména v oblasti závislosti na pornografii (Duffy et al., 2016).

⁴ Kritéria pro diagnostiku při zařazení hypersexuální poruchy do DSM-V Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch (2015) navrhl M. Kafka (2010). Česky je lze nalézt v překladu A. Ševčíkové (Blinka et al., 2015, 137).

4.4. PEDAGOGICKÉ VÝZVY

Určitým vodítkem mohou být příznaky, které na svých stránkách uvádí americký *Sexual Recovery Institute* svých stránkách, a jež mohou signalizovat vznik závislosti (2020): neschopnost přestat se sledováním pornografie, agresivní nebo podrážděné chování při žádosti o ukončení této činnosti, úplné nebo i částečné skrývání této činnosti, vedení dvojího nebo skrytého života svázaného s pornografií, pokračování v činnosti i za cenu ohrožení vztahů či ztráty zaměstnání, ztracení v čase (strávení mnohem více času sledováním pornografie, než bylo v záměru závislého).

Neméně důležitým úkolem je prevence spojená s obsahovým i morálním hodnocením obsahu internetových stránek spojených s výchovou k rozlišování hodnotného obsahu (McDougall, 2019). Bohužel v této oblasti stále existují jak ve školách, tak i v rodinách značné rezervy, vycházející buď ze zakořeněné mylné představy, že internet obsahuje kvalitní informace (tento druh omylu se již daří víceméně eliminovat, nicméně stále se jeví jako nedostatečná skutečně dosažená, nikoliv zdánlivá mediální gramotnost), nebo z rezignace se skrytě akceptovaným přesvědčením, že trávení času s nesprávnými, zkreslenými, bulvárními či dokonce s životem v demokratické a pluralitní společnosti neslučitelnými informacemi nemůže způsobit trvalou škodu. Rodiče v důsledku toho často odsouvají nebo bagatelizují nutnost mediální výchovy do neurčité budoucnosti a trpí sebeklamným přesvědčením, že jednou v budoucnu svým dětem hodnotu informací vysvětlí nebo že „na to děti přijdou samy“. Přitom právě v dnešním světě informací platí, že správné rozlišování je klíčem ke správnému hodnocení a rovněž klíčem k propojení světa internetu se světem hodnot.

5.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Vzniku samostatné kategorie *humanitní aktivity* (200) předcházely poměrně dramatický vývoj, který započal již s první verzí katalogu z roku 2008. V té době byly aktivity dnes obsažené v kategorii rozděleny do dvou samostatných kategorií v souladu s originálním Deweyho desetinným tříděním (Scott, 2005). První byla zaměřena na filosofii, psychologii a historii, druhá na náboženství a religionistiku. Při rekonstrukci katalogu ve druhé verzi v roce 2012 došlo ke spojení obou kategorií a navíc ještě k připojení kategorie *sociální vědy, aktivity a péče*. Vzhledem k různosti hodnotových konsekvencí i obsahu aktivit byla navržena třetí verze katalogu, která kategorii opět rozdělila a vznikla kategorie *humanitní aktivity* v současném pojetí. Odděleny byly sociální aktivity a sociální aktivity ve virtuálním světě (Popšíl et al., 2018a). Ve čtvrté a zatím poslední hlavní verzi katalogu došlo pouze k přecíslování kategorií, aniž by byla zásadně měněna struktura.

V kategorii má napříč všemi roky měření nejvyšší zastoupení podkategorie *křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe* (250), která v sobě zahrnuje všechny aspekty křesťanské náboženské praxe. Vedle nich stojí podkategorie zaměřené na *psychologii a sociální vědy* (220), *historii* (230) a *západní filosofii* (210). Společně tyto tři podkategorie tvoří určitou protiváhu k podkategorii věnované křesťanství. Ostatní podkategorie, věnované ostatním náboženstvím a různým formám nové religiozity, jsou zastoupeny jen okrajově.

Z celkového pohledu na volný čas představuje kategorie *humanitní aktivity* poměrně malou část volnočasových aktivit. Malá četnost aktivit je způsobena podle

5.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

našeho názoru dvěma faktory. Prvním z nich je náročnost. Zejména v oblasti filosofie, historie, ale i psychologie a sociálních věd se nejedná o snadno zvládnutelné aktivity a pokud se jim někdo chce opravdu poctivě věnovat, kladou nemalé nároky na čas i intelekt. Ve volném čase se proto jedná o aktivity spíše neobvyklé. Tato skutečnost se potom odráží i v odborné reflexi humanitně zaměřených aktivit, která se i ve světě postupně snižuje. Paul Heintzman ve své analýze (2018) článků v časopise *Leisure Sciences* za čtyři desetiletí zjistil, že článků zaměřených na tuto oblast zejména v poslední dekádě, kterou studie zahrnuje (2006–2016), výrazně ubylo. Druhým faktorem je poměrně nízká míra religiozity, zejména ve spojení s tradičními náboženskými směry v České republice, a rovněž relativně nízká potřeba být součástí náboženské komunity (Nešpor, 2004; Pospíšil – Macháčková, 2021; Zhang et al., 2019). Tento trend potvrzuje i sčítání lidu, domů a bytů (Český statistický úřad, 2019b). Pozitivní je, že vliv této relativně náročné kategorie na volný čas na celkovém volném čase mírně vzrůstá, z 1,67 % v roce 2009 na 4,57 % v roce 2019 a 4,79 % v roce 2021.¹ Přehled zastoupení jednotlivých aktivit uvádíme v tabulce 5.1.

Tabulka 5.1: Deskriptivní statistika kategorie 200 – Humanitní aktivity

Aktivity v kategorii 200 – Humanitní aktivity				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
200	Humanitní aktivity	145	100,00	1,67
201	Filosofie obecně	2	1,38	0,02
202	Mytologie	—		
203	Východní filosofie	—		
204	Náboženství a náboženské nauky	2	1,38	0,02
205	Veřejné uctívání a jiné praktiky	1	0,69	0,01
206	Magie, parapsychologie a okultismus, astrologie	2	1,38	0,02
210	Západní filosofie	4	2,76	0,05
210	Západní filosofie	—		
211	Metafyzika a ontologie	—		
212	Nauka o poznání, kauzalitě a člověku	—		
213	Logika	4	2,76	0,05
214	Etika	—		
215	Dějiny filosofie	—		
216	Starověká filosofie	—		
217	Středověká a renesanční filosofie	—		
218	Novověká filosofie a filosofie do konce 19. století	—		
219	Filosofie 20. a 21. století	—		
220	Psychologie a sociální vědy	2	1,38	0,02
220	Psychologie a sociální vědy	—		
221	Psychologie	2	1,38	0,02
225	Sociologie	—		
229	Ostatní sociální vědy	—		

¹ Větší zastoupení kategorie je pravděpodobně způsobeno změnou způsobu měření. Od roku 2019 jsou aktivity nabízeny pomocí výpisu katalogu volnočasových aktivit. V případě měření v roce 2009 je museli respondenti vypsát podle svého přesvědčení a paměti, což může vést k větší míře opomenutí.

KAPITOLA 5. HUMANITNÍ AKTIVITY

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
230	Historie	12	8,28	0,14
230	Historie	1	0,69	0,01
231	Světová historie	8	5,52	0,09
232	Archeologie	—		
235	Národní a lokální historie	3	2,07	0,03
240	Náboženství obecně a posvátné spisy	13	8,97	0,15
240	Náboženství obecně a posvátné spisy	—		
241	Bible – obecně	12	8,28	0,14
242	Starý zákon	1	0,69	0,01
243	Nový zákon	—		
244	Apokryfní spisy	—		
250	Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	105	72,41	1,21
250	Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	9	6,21	0,10
251	Charitativní a sociální činnost	8	5,52	0,09
254	Bohoslužby a uctívání	47	32,41	0,54
256	Misijní činnost	—		
258	Náboženská výchova a vzdělávání, katecheze	8	5,52	0,09
259	Duchovní obnova, cvičení a modlitba	33	22,76	0,38
260	Judaismus, návštěva synagog, modlitba a duchovní život	—		
270	Islám, návštěva mešit, modlitba a duchovní život	—		
290	Ostatní náboženství	2	1,38	0,02
290	Ostatní náboženství	1	0,69	0,01
295	Sekty a nová náboženská hnutí	1	0,69	0,01
Rok měření 2019				
200	Humanitní aktivity	495	100,00	4,57
201	Filosofie obecně	13	2,63	0,12
202	Mytologie	10	2,02	0,09
203	Východní filosofie	7	1,41	0,06
204	Náboženství a náboženské nauky	33	6,67	0,30
205	Veřejné uctívání a jiné praktiky	2	0,40	0,02
206	Magie, parapsychologie a okultismus, astrologie	18	3,64	0,17
210	Západní filosofie	37	7,47	0,34
210	Západní filosofie	2	0,40	0,02
211	Metafyzika a ontologie	3	0,61	0,03
212	Nauka o poznání, kauzalitě a člověku	10	2,02	0,09
213	Logika	2	0,40	0,02
214	Etika	6	1,21	0,06
215	Dějiny filosofie	4	0,81	0,04
216	Starověká filosofie	2	0,40	0,02
217	Středověká a renesanční filosofie	2	0,40	0,02
218	Novověká filosofie a filosofie do konce 19. století	3	0,61	0,03
219	Filosofie 20. a 21. století	3	0,61	0,03
220	Psychologie a sociální vědy	69	13,94	0,64
220	Psychologie a sociální vědy	7	1,41	0,06
221	Psychologie	40	8,08	0,37
225	Sociologie	7	1,41	0,06
229	Ostatní sociální vědy	15	3,03	0,14
230	Historie	86	17,37	0,79
230	Historie	26	5,25	0,24
231	Světová historie	34	6,87	0,31

5.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
240	232 Archeologie	2	0,40	0,02
	235 Národní a lokální historie	24	4,85	0,22
	Náboženství obecně a posvátné spisy	50	10,10	0,46
	240 Náboženství obecně a posvátné spisy	3	0,61	0,03
	241 Bible – obecně	45	9,09	0,42
	242 Starý zákon	1	0,20	0,01
	243 Nový zákon	1	0,20	0,01
	244 Apokryfní spisy	—	—	—
250	Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	163	32,93	1,50
	250 Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	10	2,02	0,09
	251 Charitativní a sociální činnost	32	6,46	0,30
	254 Bohoslužby a uctívání	79	15,96	0,73
	256 Misijní činnost	3	0,61	0,03
	258 Náboženská výchova a vzdělávání, katecheze	5	1,01	0,05
	259 Duchovní obnova, cvičení a modlitba	34	6,87	0,31
	Judaismus, návštěva synagog, modlitba a duchovní život	2	0,40	0,02
270	Islám, návštěva mešit, modlitba a duchovní život	1	0,20	0,01
290	Ostatní náboženství	4	0,81	0,04
	290 Ostatní náboženství	3	0,61	0,03
	295 Sekty a nová náboženská hnutí	1	0,20	0,01
Rok měření 2021				
200	Humanitní aktivity	641	100,00	4,79
	201 Filosofie obecně	19	2,96	0,14
	202 Mytologie	12	1,87	0,09
	203 Východní filosofie	8	1,25	0,06
	204 Náboženství a náboženské nauky	44	6,86	0,33
	205 Veřejné uctívání a jiné praktiky	1	0,16	0,01
	206 Magie, parapsychologie a okultismus, astrologie	28	4,37	0,21
	Západní filosofie	21	3,28	0,16
210	210 Západní filosofie	3	0,47	0,02
	211 Metafyzika a ontologie	—	—	—
	212 Nauka o poznání, kauzalitě a člověku	7	1,09	0,05
	213 Logika	4	0,62	0,03
	214 Etika	2	0,31	0,01
	215 Dějiny filosofie	3	0,47	0,02
	216 Starověká filosofie	1	0,16	0,01
	217 Středověká a renesanční filosofie	1	0,16	0,01
	218 Novověká filosofie a filosofie do konce 19. století	—	—	—
	219 Filosofie 20. a 21. století	—	—	—
	Psychologie a sociální vědy	82	12,79	0,61
220	220 Psychologie a sociální vědy	14	2,18	0,10
	221 Psychologie	57	8,89	0,43
	225 Sociologie	6	0,94	0,04
	229 Ostatní sociální vědy	5	0,78	0,04
	Historie	99	15,44	0,74
230	230 Historie	27	4,21	0,20
	231 Světová historie	46	7,18	0,34
	232 Archeologie	2	0,31	0,01
	235 Národní a lokální historie	24	3,74	0,18
	Náboženství obecně a posvátné spisy	73	11,39	0,55

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
	240 Náboženství obecně a posvátné spisy	4	0,62	0,03
	241 Bible – obecně	61	9,52	0,46
	242 Starý zákon	2	0,31	0,01
	243 Nový zákon	5	0,78	0,04
	244 Apokryfní spisy	1	0,16	0,01
250	Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	249	38,85	1,86
	250 Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	16	2,50	0,12
	251 Charitativní a sociální činnost	19	2,96	0,14
	254 Bohoslužby a uctívání	152	23,71	1,14
	256 Misijní činnost	3	0,47	0,02
	258 Náboženská výchova a vzdělávání, katecheze	9	1,40	0,07
	259 Duchovní obnova, cvičení a modlitba	50	7,80	0,37
260	Judaismus, návštěva synagog, modlitba a duchovní život	2	0,31	0,01
270	Islám, návštěva mešit, modlitba a duchovní život	1	0,16	0,01
290	Ostatní náboženství	2	0,31	0,01
	295 Sekty a nová náboženská hnutí	—		

5.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

5.2.1 Kategorie jako celek

Kategorie *humanitní aktivity* není jako celek genderově vyhraněná, a to v žádném ze sledovaných let (tab. C.1,C.2 a C.3). To ovšem neplatí o všech podkategoriích, jak ukážeme dále.

Faktor věku působí oproti pohlaví mnohem významněji, alespoň v měřeních z let 2009 (tab. C.7) a 2019 (tab. C.8). V roce 2021 (tab. C.9) se již rozdíly podle věku vytrácejí a kategorie je zastoupena rovnoměrně ve všech věkových skupinách. V roce 2009 byla dominantní věková skupina seniorů (65+), a to se silně pozitivní vazbou. V roce 2019 se tento pozitivní vztah projevoval u věkové skupiny v rozmezí 45–54 let. Naproti tomu negativně se vůči kategorii vymezovali mladí ve věku 15–24 let. V roce 2009 bylo toto vymezení velmi silně negativní, v roce 2019 pak už jen negativní.

Rovněž dosažené vzdělání působí jako třídící faktor pro humanitní aktivity a i zde docházelo k významným posunům. Zatímco v roce 2009 (tab. C.10) měli pozitivní vztah ke kategoriím jak vysokoškoláci, tak lidé s výučním listem, v roce 2019 (tab. C.11) byla ještě více posílena pozitivní vazba vysokoškoláků, zatímco skupina vyučených je již vůči kategorii neutrální. O tom, že u vyučených dochází k významnější proměně vztahu k této kategorii svědčí i fakt, že v roce 2021 (tab. C.12) byl zjištěný vztah již negativní. V předešlých měřeních (2009, 2019) se negativní vztah ke kategorii vyskytoval u středoškoláků, ovšem v roce 2021 se již neutralizoval a je nevyhraněný. Zajímavostí je, že v roce 2021 kategorie humanitních aktivit již nevy-

5.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

kazuje ve vztahu k dosaženému vzdělání žádnou další pozitivní ani negativní vazbu, snad jen s výjimkou výše uvedené negativní vazby u skupiny vyučených v oboru.

Velikost obce respondenta je dalším z faktorů, u nichž jsme sledovali vliv na volbu humanitních volnočasových aktivit. V roce 2009 (tab. C.13) se žádný vliv tohoto faktoru neprojevil a rozložení aktivit v jednotlivých typech obcí bylo rovnoměrné. K posunu došlo v roce 2019 (tab. C.14), kdy humanitní aktivity preferovali obyvatelé větších měst (nad 60 tis. obyvatel). Naproti tomu v menších obcích (2–5 tis. obyvatel) došlo k významnému poklesu těchto aktivit. Rok 2021 (tab. C.15) přinesl významný obrat a patrně pod vlivem pandemické situace se humanitním aktivitám začali výrazněji věnovat obyvatelé vesnic do 2 tis. obyvatel. Naproti tomu silně poklesl zájem obyvatel v malých městech (2–5 tis. obyvatel). Ukazuje se, že vliv pandemie covidu-19 a s ní spojená opatření způsobily výrazný posun v preferenci těchto aktivit v různých velkých sídlech.

Socioekonomický status, který rozdělil respondenty na žáky a studenty, zaměstnance, důchodce (včetně invalidních důchodců a osob na mateřské dovolené), osoby samostatně výdělečně činné a nezaměstnané, rovněž působil jako rozčleňující faktor při volbě humanitních aktivit již od prvního měření v roce 2009 (tab. C.16). V tomto roce byly ke kategorii identifikovány silně pozitivní vazby důchodců. Naopak silně negativně se vůči ní vymezovali zaměstnanci. V roce 2019 (tab. C.17) došlo k výraznějšímu posunu, přičemž pozitivní vztah byl potvrzen u osob samostatně výdělečně činných a pozoruhodně i u nezaměstnaných. Negativní korelace se v tomto roce neprokázaly žádné. Z hlediska zaměstnanců šlo zjevně o výkyv, protože v roce 2021 (tab. C.18) byl u této skupina zájem opět výrazně snížený. U osob samostatně výdělečně činných došlo dokonce k posílení preferencí této kategorie aktivit. Nově se v roce 2021 objevil k této kategorii aktivit pozitivní vztah žáků a studentů.

Volba volnočasových aktivit spadajících do kategorie humanitních aktivit je silně ovlivněna rodinnou situací, v níž se lidé nacházejí. Při analýze lze opět rozdělit respondenty na dvě podskupiny, totiž ty, kteří žijí v prostředí orientační rodiny (Woszidlo, 2016) (včetně soužití s prarodiči nebo pěstouny), a ostatní, kteří žijí buď sami, v partnerství či manželství, a nebo ve vlastní prokreační rodině (Gerhardt, 2016) s dětmi.

První skupinou respondentů podle rodinné situace jsou ti, kdo žili v době výzkumu ve vlastní úplné, neúplné či náhradní orientační rodině. V roce 2009 (tab. C.19) se vůči humanitním aktivitám negativně vymezovali ti, kdo žili s rodiči v úplné rodině, tedy především děti a mladí lidé. Pozitivní vztahy se v roce 2009 u této skupiny respondentů nevyskytovaly. Tento negativní vztah těch, kdo žijí s rodiči v úplné rodině, se projevoval nadále v roce 2019 (tab. C.20), nicméně v roce 2021 (tab. C.21) se již negativní vymezení této skupiny vůči humanitním

aktivitám vytrácí. Určitou výjimkou v pozitivních preferencích humanitních aktivit byli v roce 2019 ti, kdo žili s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově.

U druhé skupiny rodinných situací, kde dominují ti, kdo žijí ve vlastní prokre-
ační rodině, v partnerství či v manželství nebo sami, je vymezení vůči humanitním
aktivitám přece jen poněkud pestřejší. V roce 2009 (tab. C.19) tuto kategorii silně
preferovali ti, kdo žili sami. Tato silně pozitivní vazba se v roce 2019 vytratila
směrem k neutralitě, nicméně v roce 2021 se opět, byť v poněkud oslabené podobě,
vrátila. Podobným vývojem, ovšem v negativní vazbě, prošli ti, kdo žijí v part-
nerství bez uzavřeného manželství. V roce 2009 existovalo u této podskupiny silně
negativní vymezení, které se v roce 2019 vytrácí k neutralitě a znovu se objevuje
v roce 2021.

5.2.2 Proměny v podkategoriích

Budeme-li analyzovat jednotlivé podkategorie podle faktorů pohlaví, věku, dosa-
ženého vzdělání, socioekonomické situace a rodinné situace zjistíme, že jsou hu-
manitní aktivity vnitřně poměrně silně diverzifikované, nejsilněji podle pohlaví
(tab. 5.2). Pozoruhodné je, že v roce 2009 se rozdíly mezi pohlavími neprojevily,
nicméně při měřeních v roce 2019 i 2021 se některé podkategorie poměrně striktně
vymezují na ty, které preferují muži – *západní filosofie* (210), *historie* (230) – a ty,
které jsou doménou žen – *psychologie a sociální vědy* (220), *křesťanství, křesťan-
ská sociální a církevní praxe* (250). Ostatní podkategorie (např. aktivity 201-209
a *náboženství obecně a posvátné spisy*) jsou dlouhodobě genderově neutrální.

Tabulka 5.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle pohlaví
respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,7125$)	2019 ($p = 0,0022$)	2021 ($p = 0,0000$)
200 – Humanitní aktivity	—	bez rozdílů	bez rozdílů
210 – Západní filosofie	—	Muž (+) Žena (–)	Muž (+) Žena (–)
220 – Psychologie a so- ciální vědy	—	bez rozdílů	Muž (–) Žena (+)
230 – Historie	—	Muž (++) Žena (–)	Muž (+++) Žena (– – –)
240 – Náboženství obecně a posvátné spisy	—	bez rozdílů	bez rozdílů
250 – Křesťanství, křes- ťanská sociální a církevní praxe	—	Muž (–) Žena (+)	Muž (– – –) Žena (+++)

5.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

V případě věku je situace opačná a rozdíly se projevíly signifikantně pouze v roce 2009, jak lze vidět v tabulce 5.3. V případě křesťanství a aktivit navázaných na křesťanskou náboženskou praxi bylo více aktivit vykazováno skupinou seniorů a výrazně méně mladými lidmi ve věku 15–24 let.

Tabulka 5.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,1286$)	2021 ($p = 0,1122$)
200 – Humanitní aktivity	<i>bez rozdílů</i>	—	—
230 – Historie	<i>bez rozdílů</i>	—	—
240 – Náboženství obecně a posvátné spisy	<i>bez rozdílů</i>	—	—
250 – Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	15–24 (–) 65+ (+++)	—	—

Bez zajímavosti nejsou ani zjištěné rozdíly v podkategoriích z hlediska vzdělání respondentů. Jak je patrné z tabulky 5.4, statisticky významné rozdíly bylo možné identifikovat pouze v letech 2009 a 2021. V roce 2009 však byla statistická významnost prokázána pouze u podkategorie Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe (250) a převládli v ní vysokoškolsky vzdělaní lidé. V roce 2021 byla významnost prokázána kromě křesťanství i u podkategorie obsahující všeobecné aktivity 201–209. U křesťanství se projevil pouze významně nižší zájem skupiny středoškoláků, kdežto ve všeobecných aktivitách naopak středoškoláci pozitivně dominovali. Negativně se vůči tomuto druhu aktivit naopak vymezovali vyučení lidé.

Tabulka 5.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0391$)	2019 ($p = 0,0590$)	2021 ($p = 0,0216$)
200 – Humanitní aktivity	<i>bez rozdílů</i>	—	Vyučení v oboru (–) Středoškolské (++)
230 – Historie	<i>bez rozdílů</i>	—	<i>bez rozdílů</i>
240 – Náboženství obecně a posvátné spisy	<i>bez rozdílů</i>	—	<i>bez rozdílů</i>
250 – Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	Vysokoškolské (+)	—	Středoškolské (–)

Podle velikosti obce se u podkategorií prokázaly rozdíly jen v roce 2009 (tab. 5.5) a to ještě ve velmi omezeném rozsahu. Prokazatelně signifikantní je pouze zvýšený výskyt aktivit z podkategorie *křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe* (250) ve velkoměstech, což je vzhledem k tradičně vyšší religiozitě na venkově paradoxní. Možným vysvětlením je poněkud obtížnější identifikace náboženského života s volným časem u lidí se středním a nižším vzděláním, kteří často na venkově žijí. Zdá se, že právě proto v roce 2009 koresponduje preference aktivit v této podkategorii spíše s předchozí zvýšenou preferencí téže podkategorie u vysokoškoláků. Ti zase v roce 2009 významně častěji bydleli ve velkoměstech.²

Tabulka 5.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle velikosti obce, v níž respondent žije (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Velikost obce		
	2009 ($p = 0,0334$)	2019 ($p = 0,1669$)	2021 ($p = 0,7861$)
200 – Humanitní aktivity	<i>bez rozdílů</i>	—	—
220 – Psychologie a sociální vědy	<i>bez rozdílů</i>	—	—
230 – Historie	<i>bez rozdílů</i>	—	—
240 – Náboženství obecně a posvátné spisy	<i>bez rozdílů</i>	—	—
250 – Křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe	Více než 150 tis. obyvatel (+)	—	—

Ani v jednom ze sledovaných let se významné rozdíly v podkategoriích neprojevily v souvislosti se socioekonomickým statusem nebo podle rodinné situace.

5.3 Hodnotové konsekvence

Vztahy kategorie humanitních aktivit a hodnot jsou do značné míry ovlivněny podkategoriemi zaměřenými na *filosofii* (210), *historii* (230) a *psychologii a sociální vědy* (220) na jedné straně a podkategorií *křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe* (250) na straně druhé. Určité napětí mezi těmito humanitně zaměřenými a přesto dosti odlišnými skupinami aktivit přináší značné množství významných hodnotových konsekvencí a celá kategorie humanitních aktivit tak patří mezi hodnotově výrazněji profilované.

² Tento předpoklad jsme na námi naměřených datech ověřili samostatnou hypotézou, která byla potvrzena ($p = 0,012$).

5.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Analýzu vztahů mezi hodnotami a humanitně zaměřenou kategorií volnočasových aktivit zahájíme pozitivními vazbami na cílové hodnoty. K nim rovněž doplníme negativní hodnotové vymezení, aby si čtenář mohl představit komplexní hodnotový profil kategorie.

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Budeme-li hledat silně pozitivní vazby na hodnoty bez rozlišení preferencí mužů a žen, potom v roce 2009 vyniknou hodnoty *blaho národa* (tab. F.1), *mír ve světě* (tab. F.9), *moudrost* (tab. F.11) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.41). Při následném měření v roce 2019 se hodnotový profil v oblasti silně pozitivních vazeb rozšířil, přičemž vazby nalezené v roce 2009 zůstaly zachovány a projevují se dlouhodobě. V roce 2019 tak existovaly silně pozitivní vazby na hodnoty *blaho národa* (tab. F.2), *zralá láska* (tab. F.7), *mír ve světě* (tab. F.10), *moudrost* (tab. F.12), *prospěšný život* (tab. F.22), *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.42), *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.45) a *přijetí ostatními*, *pocit sounáležitosti* (tab. F.53). Při měření v roce 2021 se silně pozitivní vazby poněkud proměnily, jednak v důsledku neměření nebo reformulace některých hodnot, jednak především díky pravděpodobně časově ohraničenému posunu hodnotových preferencí v době pandemie covidu-19. Řada silně pozitivních vazeb však i přesto zůstala zachována a kategorie se tak jeví jako hodnotově velmi stabilní v oblasti pozitivních hodnotových vazeb. Silně pozitivní vazby v roce 2021 byly identifikovány s hodnotami *zralá láska* (tab. F.8), *moudrost* (tab. F.13), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *svoboda* (tab. F.37), *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43) a *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.46).

Zajímavý vývoj lze vysledovat u jediné hodnotové vazby, která není silně pozitivní, ale přesto u ní byl zaznamenán pozitivní vztah vůči kategorii v roce 2009. Jedná se o hodnotu *péče o milované osoby* (tab. F.14), jejíž hodnotová vazba do roku 2019 změnila polaritu na negativní.

Pokud se budeme zabývat pouze populací mužů, zjistíme, že hodnotový profil kategorie u nich není tak silně vyhraněný. V mnoha případech totiž dochází k silným vazbám až společným působením preferencí mužů a žen. Silně pozitivní hodnotové vazby v roce 2009 byly u mužů identifikovány vůči hodnotám *blaho národa* (tab. F.1), *mír ve světě* (tab. F.9), *moudrost* (tab. F.11) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.41), pozitivní vazby pak vůči hodnotě *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.44). V roce 2019 byly vazby na hodnoty poněkud pozměněny, nicméně řada silně pozitivních i pozitivních vazeb zůstala a proměnila se pouze jejich intenzita. Silně pozitivně ve zmiňovaném roce korelovaly hodnoty *moudrost* (tab. F.12), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33), *věčný život (život po smrti)*,

spása (tab. F.42) a *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45). Pozitivně pak hodnoty *blaho národa* (tab. F.2) a *zralá láska* (tab. F.7). Rok 2021 znamenal i u mužů určitý hodnotový posun, nicméně klíčové hodnoty s dlouhodobě pozitivními vazbami zůstávaly nadále s kategorií pozitivně spjaty. Silná pozitivní vazba tak existovala k hodnotám *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43) a *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.46), pozitivní vůči *moudrosti* (tab. F.13).

Podobně jako u mužů, nejsou ani u žen všechny pozitivní vazby na hodnoty tak vyhraněné jako v případě společného vlivu obou pohlaví. V roce 2021 byly u žen potvrzeny silně pozitivní vazby mezi kategorií *humanitní aktivity* a hodnotami *blaho národa* (tab. F.1) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.41). Rok 2019 znamenal proměnu pozitivních vazeb a bylo možné je potvrdit u hodnot *blaho národa* (tab. F.2), *zralá láska* (tab. F.7), *moudrost* (tab. F.12), *prospěšný život* (tab. F.22) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.42). Pozitivně v tomto roce korelovala rovněž hodnota *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45). Podobně rok 2021 znamenal víceméně potvrzení dosavadních kladných vztahů, když byly potvrzeny silně pozitivní vztahy k hodnotám *zralá láska* (tab. F.8), *moudrost* (tab. F.13), *svoboda* (tab. F.37) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43) a pozitivní vztah k hodnotě *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34).

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Na úvod analýzy negativních konsekvencí cílových hodnot vůči kategorii *humanitní aktivity* je třeba upozornit na jednu její zvláštnost. Jedná se totiž o kategorii volného času, která rozděluje sociální cílové hodnoty *zralá láska* a *kamarádství a přátelství*. Tento rozdíl je zvláště patrný v roce 2019, kdy obě hodnoty stojí silně v opozici. Kromě *zralé lásky* je kategorie poměrně silně antisociálně vymezena, jak uvidíme z negativních vztahů ke konkrétním hodnotám. Pozoruhodné jsou rovněž negativní korelace s hodnotou *zdraví*, která zjevně u provozovatelů humanitních aktivit není vnímána stejně silně jako u ostatních lidí.

Společné negativní vztahy mužů a žen vůči cílovým hodnotám zahájíme analýzou prvního roku měření. V roce 2009 byly zjištěny silně negativní vazby vůči *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *pocitu osobní jistoty* (tab. F.16), *potěšení, životu plnému radosti* (tab. F.18), *společenskému uznání* (tab. F.29), *štěstí* (tab. F.38), *aktivnímu vzrušujícímu životu a zábavě* (tab. F.47) a *životu v dostatku (ekonomickému zabezpečení)* (tab. F.50). Rok 2019 přinesl jen mírné změny v portfoliu silně negativně vymezených hodnot, kdy byly tyto vazby potvrzeny vůči hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *pocit osobní jistoty* (tab. F.17), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19), *štěstí* (tab. F.39), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48), *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.51), *zdraví* (tab. F.55) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.59). Již výše jsme zmínili změnu postojů těch, kdo se zabývají

5.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

humanitními aktivitami, vůči *péči o milované osoby* (tab. F.15), která se z pozitivní vazby v roce 2009 stala negativní v roce 2019. Rok 2021 přinesl významnou změnu, protože se vytrácí negativní vymezení vůči *kamarádství a přátelství*. Jinak silně negativní vazby zůstaly stále vůči hodnotám *šťěstí* (tab. F.40), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49), *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52), *zdraví* (tab. F.56) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60). Negativní vazba rovněž přibyla vůči hodnotě *společenské uznání* (tab. F.31).

Z perspektivy mužů byly v roce 2009 těmi, kdo se ve volném čase věnovali humanitním aktivitám, silně negativně vnímány cílové hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *svoboda* (tab. F.35) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47). Slabší negativní vymezení existovalo vůči hodnotě *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18). V roce 2019 se negativní vymezení vůči hodnotám u mužů významně proměnilo a v pozici silně negativní vazby mu nyní dominují hodnoty *péče o milované osoby* (tab. F.15), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19), *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.51) a *zdraví* (tab. F.55). K nim se připojují hodnoty *pocit osobní jistoty* (tab. F.17), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.59), které u mužů vykazují vůči kategorii negativní vztah. Preferenční hodnotový posun, započatý mezi lety 2009 a 2019, byl završen v roce 2021, kdy se muži věnující se humanitním aktivitám již silně negativně vymezovali pouze vůči hodnotě *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52) a negativně vůči hodnotám *zdraví* (tab. F.56) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60). Lze tedy pozorovat opuštění negativních vazeb k zážitkovým a na svobodu orientovaným hodnotám a vytvoření negativnějších postojů spíše vůči hodnotám zaměřeným na osobní a rodinné zabezpečení (*zdraví, bezpečnost rodiny*).

Ženy věnující se humanitním aktivitám se naproti tomu silně negativně vymezovaly vůči hodnotám osobního a ekonomického zabezpečení dlouhodobě již od roku 2009. Již v tomto roce existovaly silně negativní vazby na cílové hodnoty *pocit osobní jistoty* (tab. F.16), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *sebeúcta* (tab. F.26), *společenské uznání* (tab. F.29), *šťěstí* (tab. F.38) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50) a v negativním spektru ještě k hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.3). V roce 2019 se k nim připojuje i silně negativní sentiment vůči hodnotě *zdraví*, který doplňují hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48). Jen o něco méně negativní bylo vymezení vůči hodnotě *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33). Rok 2021 i u žen znamenal završení určitého hodnotového posunu, kdy hodnota *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34) byla vnímána již pozitivně ve vztahu k humanitní aktivitám. Zásadně negativní ovšem zůstává postoj k hodnotám *šťěstí* (tab. F.40), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49), *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52), *zdraví* (tab. F.56) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60).

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategoriím

Tabulka 5.6: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 200 – Humanitní aktivity a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	++	++	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	++	+ (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	++	++	<i>neměřeno</i>
Kamarádství, přátelství	společně	--	--	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
	<i>ženy</i>	-	-- (↓)	neutrální (↑)
Zralá láska	společně	neutrální	++ (↑)	++
	<i>muži</i>	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	++
Mír ve světě	společně	++	++	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	++	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Moudrost	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	++	++	+ (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	++
Péče o milované osoby	společně	+	- (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pocit osobní jistoty	společně	--	--	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	- (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
Potěšení, život plný radosti	společně	--	--	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	-	-- (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	--	--	neutrální (↑)
Prospěšný život	společně	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
Společenské uznání	společně	--	neutrální (↑)	- (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	++ (↑)	++
	<i>ženy</i>	neutrální	- (↓)	+ (↑)
Svoboda	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
Šťěstí	společně	--	--	--
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	-- (↓)
Věčný život (život po smrti), spása	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	++	++	++
	<i>ženy</i>	++	++	++
Vnitřní harmonie, soulad	společně	neutrální	++ (↑)	++
	<i>muži</i>	+	++ (↑)	++
	<i>ženy</i>	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)

5.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Aktivní vzrušující život, zábava	společně	--	--	--
	<i>muži</i>	--	-- (↑)	neutrální (↑)
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	<i>ženy</i>	neutrální	-- (↓)	--
	společně	--	--	--
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	--
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	-- (↓)
Zdraví	společně	<i>neměřeno</i>	++	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Národní bezpečnost	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	společně	<i>neměřeno</i>	--	--
Bezpečnost rodiny	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	--	-- (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	--	--
	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	společně	<i>neměřeno</i>	--	--
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	--	--
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	-- (↓)

5.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Při hodnocení vztahů mezi instrumentálními hodnotami a kategorií volnočasových hodnot *humanitní aktivity*, musíme mít na opěť paměti, že dominující podkategorie tvoří dvě skupiny aktivit – aktivity zaměřené na filosofii, psychologii, sociální vědy a historii a aktivity zaměřené na křesťanství a křesťanskou religiozní praxi. Je zajímavé, a z pohledu na preferované či zavrňované instrumentální hodnoty je to dosti patrné, že obě tyto skupiny působí na instrumentální hodnoty vzájemně komplementárním a posilujícím způsobem. Z hlediska počtu interakcí kategorie vůči instrumentálním hodnotám je situace podobná jako v případě hodnot cílových. Pozitivních i negativních vazeb existuje celá řada a mnoho z nich má trvalý charakter napříč sledovanou dekadou.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Z pohledu celé populace existovala a existuje nadále celá řada pozitivních vztahů mezi humanitními aktivitami ve volném čase a instrumentálními hodnotami, zejména těmi, které bychom mohli označit jako morální. V roce 2021 se jako silně pozitivní ukázaly vazby na hodnoty *čestnost a pravdivost* (tab. F.63), *dodržování závazků* (tab. F.65), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.72), *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89), *trpělivost* (tab. F.92), *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.100). Pozitivně se aktivity vztahovaly k hodnotám *pevná vůle* (tab. F.80), *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82) a *přesnost, řád v činnosti* (tab. F.85). V roce 2019 zůstává celá řada pozitivních vazeb zachována, a to jak silně pozitivních, tak pouze pozitivních. Mezi silně pozitivními vazbami tak nalezneme *citlivost* (tab. F.62), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.73), *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.90), *víru, schopnost důvěřovat* (tab. F.98), *čistotu (v morálním smyslu)* (tab. F.108) a nově také *odvahu*

zastávat své názory, asertivitu (tab. F.76). Podobně v pozitivních vazbách v roce 2019 můžeme opět nalézt *pevnou vůli* (tab. F.81) a *otevřenost, vstřícnost, ochotu pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.83). Hodnoty *čestnost a pravdivost* (tab. F.64) a *trpělivost* (tab. F.93) oproti roku 2009 mírně poklesly ze silně pozitivní na pozitivní úroveň vztahu. V silně pozitivních vazbách roku 2021 pokračují instrumentální morální hodnoty *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.91), *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.99) a *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.109). Nově přibýly hodnoty *odpuštění* (tab. F.110) a *empatie* (tab. F.111), které v předchozích letech nebyly měřeny. V pozitivních vazbách pak portfolio doplňují *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102) a *laskavost* (tab. F.112).

Pokud na instrumentální hodnoty a jejich pozitivní vztahy ke kategorii *humanitních volnočasových aktivit* budeme nahlížet pouze pohledem mužů, zjistíme, že v roce 2009 existovaly silně pozitivní vztahy k hodnotám *čestnost a pravdivost* (tab. F.63), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.72), *přesnost, řád v činnosti* (tab. F.85), *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.100), které doplňovaly pozitivní vazby na hodnoty *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82) a *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89). Situace v roce 2019 a v roce 2021 u mužů přece jen zaznamenala určitý posun v silně pozitivní a pozitivní preferenci konkrétních hodnot. V roce 2019 můžeme nalézt silně pozitivní preference hodnot *dodržování závazků* (tab. F.66), *odvaha zastávat své názory, asertivita* (tab. F.76), *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.90), *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98) a *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.108). Tyto silné pozitivní vazby doplňuje ještě pozitivní vazba na *pevnou vůli* (tab. F.81). Určitý posun v roce 2021 je dán rovněž měřením nové skupiny hodnot a lze zde nalézt kromě stále silných pozitivních vazeb na *víru, schopnost důvěřovat* (tab. F.99) a *čistotu (v morálním smyslu)* (tab. F.109) také nově silně pozitivní vztah k hodnotě *odpuštění* (tab. F.110). Změnou oproti roku 2019 je silná preference hodnoty *poslušnost, oddanost* (tab. F.114) u osob sdílejících humanitní aktivity ve volném čase. Při pohledu na skupiny nově silně preferovaných hodnot v letech 2019 a 2021 u mužů však zjišťujeme, že se jedná o instrumentální morální hodnoty blízké či podobné preferovaným hodnotám z roku 2009. Změnily se spíše morální akcenty v hodnotové struktuře než její celkové nasměrování.

V případě ženských preferencí instrumentálních hodnot ve vztahu k volnočasovým aktivitám v humanitní oblasti v roce 2009 dominují v pozitivním spektru vazby na hodnoty *dodržování závazků* (tab. F.65) a *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97), poněkud slabší pozitivní vazbu lze nalézt u hodnot *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67) a *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89). V roce 2019 se počet hodnot vázaných pozitivně ke kategorii rozšířil a jako silně pozitivní byly rozpoznány vazby na hodnoty *citlivost* (tab. F.62), *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.83), *trpělivost*

(tab. F.93), *víra*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.98) a *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.108). Jako pozitivní byl identifikován vztah k hodnotě *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.90). Zajímavostí je opuštění pozitivní vazby na hodnotu *dodržování závazků* a podobně v roce 2021 oslabení vztahu k hodnotě *disciplinovanost, sebeovládání*. V roce 2021 tak mezi hodnotami se silně pozitivními vazbami na kategorii nalezneme *víru*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.99), *čistotu (v morálním smyslu)* (tab. F.109) a *odpuštění* (tab. F.110). Pozitivně vztažena byla v roce 2021 u žen pouze hodnota *empatie* (tab. F.111).

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Při společném posuzování obou pohlaví a hledání hodnot negativně vymezených vůči kategorii humanitních aktivit nalezneme seznam poněkud chudší, než v případě vazeb pozitivních. Při měření v roce 2009 byly zjištěny velmi paradoxní silně negativní vazby kategorie vůči hodnotám *nezávislost, samostatnost* (tab. F.69) a zejména *vzdělanost* (tab. F.105). Rovněž negativní vazba k hodnotě *racionálnost, schopnost logicky myslet* (tab. F.87) nás překvapila. Patrně se zde projevila silná dominance subkategorie *křesťanství, křesťanská sociální a církevní praxe*, u níž by bylo možné vnímat více emocionální prožívání humanity, než její racionální reflexi. Situace se poněkud změnila s vyvážením subkategorií v roce 2019, kdy existovaly silně negativní vztahy k hodnotám *nezávislost, samostatnost* (tab. F.70), *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.117) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119) a rovněž pouze jeden negativní vztah k hodnotě *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.68). V roce 2021 se negativní vymezení hodnotových vztahů omezilo na pouhé dvě hodnoty, *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71) a *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.118), obě se silnou negativní relací.

Naše předpoklady spíše emocionálního vnímání kategorie a dominanci subkategorie zaměřené na křesťanství potvrzují samostatná zjištění u mužů. U nich se totiž mezi negativními vztahy kategorie vůči hodnotám objevuje v roce 2009 pouze *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71) a *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.118). V roce 2019 je seznam negativně vymezených hodnot u mužů rozšířen a tvoří jej silná negativní vazba na *schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost* (tab. F.95) a negativní vazby na *nezávislost, samostatnost* (tab. F.70), *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.117) a *odvahu, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Rok 2021 pak negativní vztahy vůči hodnotám u mužů věnujících se humanitním aktivitám oslabil. Zůstala zachována negativní vazba na *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71) a *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.118). U této kategorie a specificky u mužů se projevuje zajímavé hodnotové vymezení a napětí mezi hodnotou *disciplinovanost, sebeovládání* s pozitivním

vztahem k aktivitám a *cílevědomost*, *ambice*, *ctižádostivost*. Často jsou totiž tyto hodnoty vzájemně komplementární, kdežto zde se projevují v poloze kontrární.

Ve skupině žen se v roce 2009 projevuje silný negativní vztah k instrumentální hodnotě *vzdělanosti* (tab. F.105), přičemž tento negativní vztah ovlivnil i výsledky vztahů u celé populace. V roce 2019 se již setkáváme se silným negativním vymezením vůči hodnotám *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.68), *nezávislost*, *samostatnost* (tab. F.70) a *odvaha*, *statečnost*, *vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119), a rovněž s negativním vymezením vůči hodnotě *cílevědomost*, *ambice*, *ctižádostivost* (tab. F.117). V roce 2021 se již u žen negativní vztahy omezily a silně vyhranily pouze vůči hodnotám *nezávislost*, *samostatnost* (tab. F.71) a *cílevědomost*, *ambice*, *ctižádostivost* (tab. F.118).

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategorií

Tabulka 5.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 200 – Humanitní aktivity a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	++ (↑)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	++ (↑)	neměřeno
Čestnost a pravdivost	společně	++	+ (↓)	neměřeno
	muži	++	neutrální (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Dodržování závazků	společně	++	neutrální (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	++ (↑)	neměřeno
	ženy	++	neutrální (↓)	neměřeno
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	neutrální	– (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	+	-- (↓)	neměřeno
Nezávislost, samostatnost	společně	--	--	--
	muži	–	–	–
	ženy	neutrální	-- (↓)	--
Zodpovědnost, svědomitost	společně	++	++	neutrální (↓)
	muži	++	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
	muži	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Optimismus	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Pevná vůle	společně	+	+	neměřeno
	muži	neutrální	+ (↑)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně	+	+	neutrální (↓)
	muži	+	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
Přesnost, řád v činnosti	společně	+	neutrální (↓)	neměřeno
	muži	++	neutrální (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno

5.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně <i>muži</i>	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	+	++ (↑)	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	+	+	neutrální (↓)
Trpělivost	společně	++	+ (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	++	++	++
	<i>ženy</i>	++	++	++
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	společně	++	neutrální (↓)	+ (↑)
	<i>muži</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně	--	neutrální (↑)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
Čistota (v morální smyslu)	společně	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	++	++
Poslušnost, oddanost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Tvořivost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	+ (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	společně	<i>neměřeno</i>	--	--
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	–	–
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	–	-- (↓)
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně	<i>neměřeno</i>	--	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	–	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	--	neutrální (↑)
Odpuštění	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
Empatie	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	+
Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	+
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Spolupráce	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální

5.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Při celkovém zhodnocení a přemýšlení o důsledcích hodnotových konsekvencí pro kategorii humanitních aktivit musíme vycházet z faktu, že se jedná o silně hodno-

tové vyhraněnou kategorii, která staví do protikladů mnohé hodnoty, které obvykle působí společným směrem. Důvodem je sám obsahový charakter kategorie, jejíž aktivity směřují buď k filosofickým úvahám, péči o duši, nebo k náboženské teorii či praxi. Z hlediska historicko-filosofického kontextu (De Grazia, 1994; Sager, 2013) volného času má tato kategorie velmi blízko k původnímu vymezení volného času u Platóna (Platón, 2007, 172; Platón, 2005, 500c, 619c; Platón, 1997, 813c, 820c, 961b) či Aristotela (Aristoteles, 1998, 1333a). Tím vším se vůči běžnému kontextu ostatních volnočasových aktivit stávají svým způsobem transcendentními. Touto transcendencí se samozřejmě otevírají možnosti k působení hodnot a působení na hodnoty, které nebývají často výrazně preferovány, např. *věčný život (život po smrti)*, *spása* nebo *víra*, *schopnost důvěřovat*, ale také *morální čistota* nebo *disciplinovanost*, *sebeovládání* a *vychovanost*. Sylvester (2013) v recenzi k padesátému výročí vydání knihy Sebastiana de Grazi (1917–2000) *Of time, Work and Leisure* (1994) uvádí, že „bohuzel bez humanitních věd nebude studium volného času, které stojí na poznávání lidských bytostí, schopno slyšet svou kolektivní duši, která k němu promlouvá, ani pomáhat ostatním jedincům, aby naslouchali té své. Bylo by to ironické i proto, že to byl jeden z účelů klasického volného času.“

Celkově se v případě kategorie *humanitní aktivity* vyskytuje celá řada hodnotových vazeb, které svědčí o určité vzdálenosti těch, kdo se jim věnují, od reálného světa (Dubuisson, 2003), v němž se řeší každodenní problémy a také se naplňují ambice a zápasí se o vlastní místo na slunci. Naopak zde existuje silná vazba na svět ideálu nebo dokonce svět transcendentní vůči šedi všedních dnů.

Pokud bychom si hodnoty navázané na humanitní aktivity vztáhli k idealizovanému osobnostnímu typu (Spranger, 1927), představují do značné míry prototyp teoretického a konzervativního člověka. Zejména pro konzervativně smýšlející učitele může být snem mít žáky, kteří jsou zodpovědní a svědomití, mají pevnou vůli a trpělivost, jsou čestní, pravdiví, vychovaní a zdvořilí. Vyznávají a hledají moudrost, věří v potřebu míru ve světě a oceňují krásu ve světě i v umění.

Stejně tak má ovšem tento idealizovaný typ řadu slabín. Především mu chybí kamarádství a přátelství, je nejistý a vyhýbá se příležitostí k radostnému prožívání života. Netouží po štěstí ani po úspěchu a je mu cizí aktivní a vzrušující život. Neprahne ani po nezávislosti. Je tak zaměřen k ideálu, že zapomíná na ekonomickou realitu, zabezpečení rodiny i na vlastní zdraví. Může mít také sklony k trpitelským postojům.

5.4 Pedagogické výzvy

Na idealizovaném typu z předchozí podkapitoly zřetelně vyvstávají i výzvy k pedagogickému působení na lidi, kteří se ve volném čase věnují *humanitním aktivitám*. Problém u této skupiny není ani tak v pozitivních vazbách na hodnoty, ale

5.4. PEDAGOGICKÉ VÝZVY

spíše vzdálení se některým hodnotám, které se vztahují k prožívání vztahů, radostí i strastí v reálném světě. Aby u těch, kteří se ve svém volném čase věnují převážně humanitním aktivitám, nedošlo k odcizení a úniku od reálného světa, vidíme jako vhodné a potřebné tyto aktivity vyvažovat. Jako klíčové pro rodiče, vychovatele, sociální pedagogy a pedagogy volného času spatřujeme následující příležitosti a výzvy:

Humanitní aktivity se jeví jako cesta k posílení specifického spektra konzervativních hodnot u těch, kteří jsou jim vzdálení. Je obtížným pedagogickým úkolem motivovat k humanitně zaměřeným aktivitám osoby, které se o ně nikdy nezajímaly a nemají pro ně zcitlivěné vnímání. Moderní volný čas bývá totiž často vnímán v kontrastu k placené práci a ztrácí se jeho propojení s akademickými disputacemi a diskursy (Harris, 2013). Přesto jsme přesvědčeni, že v široké škále aktivit, z nichž některé jsou obsahově velice široké a sahají od filosofie (např. filosofie pro děti, Lipman, 1998) přes psychologii (Smeyers – Depaepe, 2013) a sociální vědy (Huff, 2006) až po aktivní účast v náboženských komunitách a společenstvích (Ebstein King – Furrow, 2008), lze nalézt alespoň některá témata, která vzbudí zájem a přitáhnou pozornost těchto osob.

Součástí obtížnosti úkolu je však rovněž důsledné respektování didaktické zásady přiměřenosti (Kalhous – Obst, 2002; Špatenková – Smékalová, 2015) a vysoká míra resilience vůči neúspěchu. Ne každého tato témata zaujmou. Zejména u některých aktivit a témat existují navíc poměrně značné nároky na porozumění. Jsme však přesvědčeni, že historie, psychologie, sociologie nebo i religionistika jsou plně zajímavých témat, která lze předkládat a o nichž lze diskutovat s těmi, kdo jsou humanitním aktivitám vzdálení.

Specifickou podskupinou humanitních zájmových aktivit je náboženské prožívání a slavení. Tyto aktivity představují prototyp transcendentně orientovaných aktivit. Zde však zvláště platí nutnost respektovat svobodu vyznání a v rámci náboženské výchovy se především vyvarovat jakéhokoliv formě nátlaku nebo dokonce uplácení. Efekt takovýchto postupů bude s největší pravděpodobností zcela opačný (Holm, 1998). Naopak nevynucená účast na např. charitativních akcích či při dobrovolnické činnosti může oslovit a přivést k náboženským tématům i ty, kdo jim byli doposud vzdálení a kdo například v náboženské komunitě hledají naplnění potřeby sounáležitosti (Pospíšil – Macháčková, 2021).

Ti, kdo humanitními aktivitami naopak žijí a věnují se jim aktivně, jsou často vystaveni nebezpečí odcizení od reálného světa a přílišnému omezení sociálních vztahů. V těchto případech dochází k silné individualizaci a odcizení (Cohen-Gewerc – Stebbins, 2013; McDonald et al., 2007). Cestu z nich vidíme v nalezení kompenzačních aktivit, které jsou naopak silně svázány se sociálními cílovými hodnotami nebo kompetenčními hodnotami instrumentálními. Při vyvážení obou typů

aktivit budou podle našeho přesvědčení rovněž oslabeny negativní hodnotové korelace a pohledem jednotlivce dojde k vyvážení hodnotového žebříčku.

6.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Kategorie *literatura a jazyky* si uchovala samostatnost při všech revizích katalogu volnočasových aktivit. Důvodem k tomu je nejen její specificky vymezený a zcela konkrétní obsah, ale také skutečnost, že tato kategorie sama o sobě reprezentuje i kvantitativně významnou část volnočasových aktivit. Výsledné kvantitativní zastoupení 8,01 % roce 2009, 9,09 % roce 2019 a 9,64 % roce 2021, ze všech uváděných volnočasových aktivit nemusí na první pohled vypadat jako významné zastoupení. Nicméně uvědomíme-li si, že do celku jsou zahrnuty veškeré aktivity kumulativně, tedy včetně těch nejmasovějších, jakými jsou sport, sledování televize v rámci osobních aktivit či péče o domácnost, nevyznívá tento poměr pro literární záliby nikterak špatně. V době volného přístupu k informacím prostřednictvím elektronických médií je dokonce dosažený počet a jeho stabilita v deseti sledovaných letech zajímavý a ukazuje na skutečnost, že úpadek literárních aktivit, zejména čtenářství, nenastává (Homolová, 2009), ale spíše se proměňuje (Broeder – Stokmans, 2013; Johnsson-Smaragdi – Jönsson, 2006). Poněkud méně povzbudivá je skutečnost, že na dosaženém počtu se podílejí podstatně větší měrou osoby v seniorském věku a málo věkové kategorie od 15 do 35 let. Podrobněji se však tomuto fenoménu budeme věnovat v dalším textu.

Pohled na odpovědi respondentů získaných ve prospěch této kategorie v roce 2009 poněkud zkresluje skutečnost, že navzdory instrukcím podněcujícím k co největší konkrétnosti popisovaného prožívání volného času, trpí tato kategorie, v důsledku techniky sběru dat papírovou formou, patrně nejvíce ze všech generalizací ze

6.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

strany respondentů – v dotaznících se nejčastěji vyskytovaly odpovědi „čtu“, „něco si čtu“ apod., které znemožňovaly podrobnější analýzu čtenářství ve volném čase. Tato skutečnost byla jedním z motivů pro zavedení online sběru dat s výběrem aktivit v letech 2019 a 2021, kde vidíme podstatně větší diverzifikaci druhů čtených materiálů. V roce 2009 proto musely být veškeré odpovědi obecného typu zařazeny do kategorie *četba* bez bližšího rozlišení. V roce 2009 tak existuje pouze několik vzácných případů respondentů (cca desítky, srov. tab. 6.1), kteří uvedli exaktně druh čtené literatury. Potěšující je alespoň fakt, že se u nich – zejména v případě závažné literatury – projevuje vyšší průměrná obliba této činnosti než v případě obecného čtenářství.

Kategorii tvoří čtyři základní typy aktivit – četba, vlastní literární tvorba, studium a výuka jazyků. Podkategorie 310 a 370 kumulují různé typy aktivit zaměřených na četbu v rodném či cizím jazyce. Podobně podkategorie 320 a 380 obsahují aktivity směřující k vlastní tvorbě v rodném či cizím jazyce. Specifická podkategorie 350 je věnována vlastnímu studiu cizích jazyků a konečně podkategorie 360 výuce cizích jazyků ve volném čase.

Jakkoliv je zřejmé, že *literatura a jazyky* budou i nadále tvořit samostatnou kategorii volnočasových aktivit, není již tolik zřejmá budoucnost její vnitřní struktury. V kategoriích 310 a 320 lze pokládat jejich vnitřní strukturu za víceméně uzavřenou a předpokládáme, že kategorie 370–380 budou tuto svou vnitřní strukturu s největší pravděpodobností užívat rovněž. Naproti tomu kategorie zaměřené na studium a výuku jazyků, jejichž význam v rámci kategorie narůstá, nepokládáme do budoucna za uzavřené a na základě dalších výzkumů bychom rádi dosáhli jejich bližší specifikace. Vzhledem ke specifické struktuře celé kategorie lze očekávat rozšíření podle druhů jazyků či novou orientaci podle jazykových skupin.

Tabulka 6.1: Deskriptivní statistika kategorie 300 – Literatura a jazyky

Aktivity v kategorii 300 – Literatura a jazyky				
Kód aktivity	Název aktivity	<i>n</i>	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
300	Literatura a jazyky	696	100,00	8,01
	301 Mateřský jazyk	—		
310	Četba	650	93,39	7,48
	310 Četba	571	82,04	6,57
	311 Beletrie	11	1,58	0,13
	312 Literatura faktu	3	0,43	0,03
	313 Poezie	3	0,43	0,03
	314 Zábavné knihy a komiksy	3	0,43	0,03
	315 Odborná literatura a učebnice	11	1,58	0,13
	316 Odborné a popularizační časopisy	4	0,57	0,05
	317 Zábavné a společenské časopisy	23	3,30	0,26
	318 Noviny	21	3,02	0,24
320	Literární tvorba	15	2,16	0,17
	320 Literární tvorba	3	0,43	0,03
	321 Beletrie – tvorba	1	0,14	0,01
	322 Literatura faktu – tvorba	—		

KAPITOLA 6. LITERATURA A JAZYKY

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
	323 Poezie – tvorba	—		
	324 Zábavné knihy a komiksy – tvorba	2	0,29	0,02
	325 Odborná literatura a učebnice – tvorba	3	0,43	0,03
	326 Odborné a popularizační články – tvorba	—		
	327 Zábavné a společenské články – tvorba	—		
	328 Noviny, novinové články – tvorba	6	0,86	0,07
	329 Komentáře, recenze, názory, korespondence – tvorba	—		
350	Cizí jazyky – vlastní studium	26	3,74	0,30
	350 Cizí jazyky – vlastní studium	12	1,72	0,14
	351 Angličtina – vlastní studium	9	1,29	0,10
	352 Francouzština – vlastní studium	1	0,14	0,01
	353 Španělština – vlastní studium	—		
	354 Němčina – vlastní studium	2	0,29	0,02
	355 Ruština – vlastní studium	—		
	356 Čínština – vlastní studium	—		
	358 Jiné jazyky – vlastní studium	2	0,29	0,02
360	Cizí jazyky – výuka	5	0,72	0,06
370	Četba v cizích jazycích	—		
380	Literární tvorba v cizích jazycích	—		
Rok měření 2019				
300	Literatura a jazyky	985	100,00	9,09
	301 Mateřský jazyk	9	0,91	0,08
310	Četba	721	73,20	6,65
	310 Četba	264	26,80	2,44
	311 Beletrie	142	14,42	1,31
	312 Literatura faktu	40	4,06	0,37
	313 Poezie	11	1,12	0,10
	314 Zábavné knihy a komiksy	17	1,73	0,16
	315 Odborná literatura a učebnice	82	8,32	0,76
	316 Odborné a popularizační časopisy	38	3,86	0,35
	317 Zábavné a společenské časopisy	58	5,89	0,54
	318 Noviny	69	7,01	0,64
320	Literární tvorba	36	3,65	0,33
	320 Literární tvorba	3	0,30	0,03
	321 Beletrie – tvorba	5	0,51	0,05
	322 Literatura faktu – tvorba	5	0,51	0,05
	323 Poezie – tvorba	4	0,41	0,04
	324 Zábavné knihy a komiksy – tvorba	—		
	325 Odborná literatura a učebnice – tvorba	2	0,20	0,02
	326 Odborné a popularizační články – tvorba	3	0,30	0,03
	327 Zábavné a společenské články – tvorba	—		
	328 Noviny, novinové články – tvorba	5	0,51	0,05
	329 Komentáře, recenze, názory, korespondence – tvorba	9	0,91	0,08
350	Cizí jazyky – vlastní studium	161	16,35	1,49
	350 Cizí jazyky – vlastní studium	14	1,42	0,13
	351 Angličtina – vlastní studium	83	8,43	0,77
	352 Francouzština – vlastní studium	3	0,30	0,03
	353 Španělština – vlastní studium	13	1,32	0,12
	354 Němčina – vlastní studium	30	3,05	0,28
	355 Ruština – vlastní studium	7	0,71	0,06
	356 Čínština – vlastní studium	1	0,10	0,01
	358 Jiné jazyky – vlastní studium	10	1,02	0,09
360	Cizí jazyky – výuka	18	1,83	0,17
370	Četba v cizích jazycích	39	3,96	0,36

6.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
380	Literární tvorba v cizích jazycích	1	0,10	0,01
Rok měření 2021				
300	Literatura a jazyky	1289	100,00	9,64
301	Mateřský jazyk	3	0,23	0,02
310	Četba	968	75,10	7,24
310	Četba	414	32,12	3,10
311	Beletrie	231	17,92	1,73
312	Literatura faktu	52	4,03	0,39
313	Poezie	15	1,16	0,11
314	Zábavné knihy a komiksy	21	1,63	0,16
315	Odborná literatura a učebnice	61	4,73	0,46
316	Odborné a popularizační časopisy	42	3,26	0,31
317	Zábavné a společenské časopisy	68	5,28	0,51
318	Noviny	64	4,97	0,48
320	Literární tvorba	53	4,11	0,40
320	Literární tvorba	8	0,62	0,06
321	Beletrie – tvorba	11	0,85	0,08
322	Literatura faktu – tvorba	—		
323	Poezie – tvorba	12	0,93	0,09
324	Zábavné knihy a komiksy – tvorba	2	0,16	0,01
325	Odborná literatura a učebnice – tvorba	1	0,08	0,01
326	Odborné a popularizační články – tvorba	3	0,23	0,02
327	Zábavné a společenské články – tvorba	2	0,16	0,01
328	Noviny, novinové články – tvorba	4	0,31	0,03
329	Komentáře, recenze, názory, korespondence – tvorba	10	0,78	0,07
350	Cizí jazyky – vlastní studium	208	16,14	1,56
350	Cizí jazyky – vlastní studium	12	0,93	0,09
351	Angličtina – vlastní studium	116	9,00	0,87
352	Francouzština – vlastní studium	10	0,78	0,07
353	Španělština – vlastní studium	19	1,47	0,14
354	Němčina – vlastní studium	22	1,71	0,16
355	Ruština – vlastní studium	8	0,62	0,06
356	Čínština – vlastní studium	1	0,08	0,01
358	Jiné jazyky – vlastní studium	20	1,55	0,15
360	Cizí jazyky – výuka	15	1,16	0,11
370	Četba v cizích jazycích	40	3,10	0,30
380	Literární tvorba v cizích jazycích	2	0,16	0,01

6.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

6.2.1 Kategorie jako celek

Pro posuzování významných korelací mezi specifickými podskupinami respondentů a prožívanými volnočasovými aktivitami musíme, podobně jako v předešlých kategoriích, dbát na skutečnost, že kategorie je silně ovlivněna nejvýznamněji zastoupenou aktivitou *četba* (310), jak zřetelně vysvítá z uvedené přehledové tabulky (tab. 6.1).

Jestliže jsme kategorii *informace, IT, komunikace a obecnosti* označili za doménu mužů, potom v globální perspektivě musíme označit kategorii *literatura a jazyky* za doménu žen. Toto genderové vyhranění zůstává konstantní napříč sledo-

vanou dekádou (tab. C.1, C.2 a C.3) a lze jej proto považovat do značné míry za konstantní.

Podle věku převládají v kategorii senioři nad 65 let, a to opět ve všech sledovaných obdobích (tab. C.7, C.8 a C.9). Negativní věkové vymezení vůči kategorii se naproti tomu poněkud posunulo, když v roce 2009 existoval vůči literatuře a jazykům silně negativní vztah u věkové skupiny od 15 do 24 let a negativní u skupiny od 25 do 34 let. Jelikož v roce 2019 (tab. C.8) a 2021 (tab. C.9) již mizí negativní vztah u věkové skupiny od 15 do 24 let a zůstává pouze u věkové skupiny od 25 do 34 let, věříme, že dochází k obnově zájmu o literární a jazykové aktivity u nejmladší sledované skupiny. Není rovněž bez zajímavosti, že ostře negativně vyhraněná věková skupina od 15 do 24 let v roce 2009 spadá ve sběrech z let 2019 a 2021 do věkové skupiny od 25 do 34 let a nezáměr je tak vázán na specifické generace, narozené převážně v průběhu devadesátých let.

Kategorie *literatura a jazyky* je rovněž pozoruhodně nevyhraněná podle dosaženého vzdělání. V průběhu deseti let nacházíme totiž pouze jediné negativní vymezení, a to části populace se základním vzděláním ve sběru z roku 2009 (tab. C.10). Jsme navíc přesvědčení, že tento negativní vztah byl ovlivněn technikou prvního sběru dat, kdy nebyla zobrazena katalogová nabídka aktivit a řada lidí se základním vzděláním neuváděla četbu jednodušší a masovější literatury typu *zábavné knihy a komiksy* nebo *zábavné a společenské časopisy* mezi volnočasové aktivity.

Podobný vývoj zájmu o kategorii jako v případě věku lze sledovat rovněž z hlediska zastoupení obyvatel různě velkých obcí. Zatímco v roce 2009 (tab. C.13) se ještě vyskytoval výrazně snížený zájem o literaturu a jazyky u lidí v malých obcích do 2 tis. obyvatel, v letech 2019 a 2021 se již tento nižší zájem neprojevil. Naopak v roce 2019 došlo k výkyvu směrem ke zvýšenému zájmu u obyvatel velkoměst nad 150 tis. obyvatel (tab. C.14), rok 2021 již ukazuje úplnou nezávislost literárních a jazykových aktivit na velikosti obce (tab. C.15).

Literatura a literární aktivity jsou rovněž příkladem těch, v nichž se neprojevují extrémní výkyvy zájmu z hlediska socioekonomické skupiny. Kategorii dlouhodobě dominují důchodci, a to i při zahrnutí invalidních důchodců a osob na mateřské či rodičovské dovolené, což se do značné míry překrývá se zjištěními podle věkových skupin (tab. C.16, C.17 a C.18). V roce 2009 byl zaznamenán snížený výskyt aktivity u žáků a studentů (tab. C.16), což i zde odpovídá zjištěním podle věkových skupin. V letech 2019 (tab. C.17) a 2021 (tab. C.18) se nově setkáváme s nízkým zájmem skupiny zaměstnanců. Otázkou je, zda se jedná o trvalý trend, a nebo tuto skupinu výrazně ovlivňuje snížený zájem o literaturu a jazyky u věkové skupiny 25–34 let, která výrazně působí rovněž v roli zaměstnanců.

Také rodinná situace je do značné míry vztažena k literatuře a jazykům. Zdá se, že i zde existuje propojenost s věkovými skupinami, kdy trvale zvýšený zájem o kategorii nacházíme u těch, kdo žijí s partnerem nebo partnerkou v manželství

6.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

(tab. C.19, C.20 a C.21). Vzhledem k sociodemografické struktuře obyvatelstva a vývoji počtu sňatků u střední a mladší generace, kdy poměrně velké procento populace žije ve společné domácnosti bez formálně uzavřeného sňatku (Chromková Manea – Rabušic, 2019; Kreidl – Moravcová, 2014), lze podle našeho přesvědčení vycházet z předpokladu, že v manželství žije v poměru k ostatním populačním skupinám čím dál větší procento seniorů. Ti se namnoze překrývají jak s věkovou skupinou 65+, tak se sociální skupinou důchodců. V roce 2021 se navíc tyto aktivity silně vážou k lidem, kteří žijí sami, což patrně souvisí s nárůstem takto žijících osob ve společnosti.¹ Do roku 2019 rovněž platilo, že snížený zájem o literaturu a jazyky měli ti, kdo žijí s rodiči v úplné rodině (tab. C.19 a C.20). To již neplatí pro rok 2021, nicméně zde se projevil snížený zájem u jiné skupiny, totiž u těch, kdo žijí ve vlastní založené úplné rodině s dětmi a také u těch, kdo žijí s partnerkou či partnerem bez uzavřeného manželství (tab. C.21).

6.2.2 Proměny v podkategoriích

Jestliže se pokusíme o poněkud podrobnější náhled na jednotlivé podkategorie a jejich ovlivnění sociodemografickými faktory, pak podle pohlaví lze rozdíly uvnitř kategorie nalézt pouze v roce 2009 (tab. 6.2), kdy ženy více preferovaly četbu a muži naopak literární tvorbu. U podkategorií zaměřených na cizí jazyky se rozdíly neprokázaly ani v roce 2009. V následujících letech se již genderové rozdíly v přístupu k literatuře neprokázaly vůbec.

Tabulka 6.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0127$)	2019 ($p = 0,6893$)	2021 ($p = 0,2428$)
310 – Četba	Muž (–) Žena (+)	—	—
320 – Literární tvorba	Muž (++) Žena (––)	—	—
350 – Cizí jazyky – vlastní studium	bez rozdílů	—	—
360 – Cizí jazyky – výuka	bez rozdílů	—	—
370 – Četba v cizích jazycích	bez rozdílů	—	—

Vliv věku (tab. 6.3) na jednotlivé podkategorie se projevil tím, že byl v roce 2021 zaznamenán výraznější zájem mladších věkových skupin (15–34 let) o studium

¹ Podle sčítání v roce 2021 bylo v ČR 35,6 % bytů obydlených pouze jednou osobou. (Český statistický úřad, 2021)

cizích jazyků a starších věkových skupin (nad 55 let) o četbu. V letech předchozích se rozdílný zájem projevil pouze u četby.

Tabulka 6.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0016$)	2021 ($p = 0,0000$)
310 – Četba	15–24 (– –) 55–64 (++++) 65+ (+)	35–44 (–) 65+ (++++)	15–24 (– – –) 25–34 (– –) 55–64 (++) 65+ (++++)
350 – Cizí jazyky – vlastní studium	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (++++) 25–34 (++) 55–64 (– –) 65+ (– – –)

Do roku 2019 také platilo (tab. 6.4), že četbě se věnují více lidé s vysokoškolským vzděláním, nicméně tento rozdíl v roce 2021 mizí a četba se stává z hlediska vzdělání rovnoměrně zastoupenou v celé populaci, stejně jako ostatní podkategorie. Celkově se v tomto roce nepodařilo prokázat žádné signifikantní rozdíly uvnitř kategorie. Zajímavostí a překvapením je rovnoměrný zájem o literární tvorbu napříč vzdělanostními skupinami po dobu celé dekády.

Tabulka 6.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0013$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,3314$)
310 – Četba	Základní (–) Vysokoškolské (++)	Vyučení v oboru (– – –) Vysokoškolské (++++)	—
320 – Literární tvorba	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	—

Poslední prokazatelně významné rozdíly ve struktuře podkategorií byly zjištěny díky vlivu socioekonomického statusu (tab. 6.5). Četbu podle tohoto faktoru méně preferují žáci a studenti a více skupina důchodců. Toto zjištění není příliš překvapivé, protože kopíruje rozložení podle věkových skupin. V roce 2021 se četbě prokazatelně méně věnovala i skupina zaměstnanců. V roce 2021 se projeví rozdíly v přístupu ke studiu cizích jazyků ve volném čase, kde naopak žáci a studenti společně se zaměstnanci tyto aktivity preferují více oproti seniorům. Ani tento vývoj není překvapivý, protože se ve volném čase věnují studiu jazyků ti, pro které je

6.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

jejich znalost podpůrným faktorem k vylepšení pozice na trhu práce (Fabo et al., 2017).

Tabulka 6.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0013$)	2019	2021 ($p = 0,0000$)
310 – Četba	Žák/student (–) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (++)	—	Žák/student (– – –) Zaměstnanec (–) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (++)
350 – Cizí jazyky – vlastní studium	bez rozdílů	—	Žák/student (++) Zaměstnanec (+) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (– – –)

Podle velikosti obce ani podle rodinné situace nebyly v kategorii volnočasových aktivit *literatura a jazyky* nalezeny žádné statisticky významné rozdíly mezi jednotlivými podkategoriemi.

6.3 Hodnotové konsekvence

Na rozdíl od předešlých výzkumů a studií (Homolová, 2009; Howlett, 2014; Hughes-Hassell – Lutz, 2006; Siah – Kwok, 2010), ukázal náš výzkum značnou hodnotovou neutralitu literárních aktivit. Kromě několika výjimek v roce 2009 jsou všechny prokázané vazby na hodnoty negativní, spíše však převládá neutralita. Silně neutrální nebo spíše negativní vztah byl opakovaně naměřen ve všech třech měřeních napříč dekádou. Vzhledem k časovému odstupu a použití různých metod sběru dat, lze výsledky považovat za validní a přijmout fakt, že *literatura a jazyky* nebudou patrně patřit k hodnotově formativnímu typu aktivit. Celkový pohled na kategorii je do značné míry ovlivněn subkategorií *četba*, v letech 2019 a 2021 pak ještě narůstajícím vlivem podkategorie *cizí jazyky – vlastní studium*.

6.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Jak jsme již naznačili výše, jedná se v případě literatury a jazyků o značně neutrální kategorii volnočasových aktivit. Tato skutečnost platí ještě více v případě vztahů pozitivních. Napříč celou kategorií nebylo totiž možné nalézt a potvrdit jiné pozitivní vazby k cílovým hodnotám než dvě, a to pouze v roce 2009. Jednalo se o silně pozitivní vazbu k hodnotě *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.32) a pozitivní vazbu k hodnotě *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.44). Hodnota *krása v přírodě nebo umění* se přitom vyskytuje ještě zvláště u mužské populace. Zajímavá je přitom úplná absence pozitivních hodnotových vazeb u žen. Dokonce v letech 2019 a 2021 pozitivní hodnotové vazby zcela vymizely, a to jak napříč populací, tak zvláště u mužů a u žen.

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Jen o málo pestřejší je situace v oblasti negativních vazeb kategorie na hodnoty. U mužů i žen existovaly v roce 2009 silně negativní vazby na hodnoty *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47) a negativní vazba na hodnotu *kamarádství, přátelství* (tab. F.3). Rok 2019 potvrdil silně negativní vztah k hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.4) a *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19), přičemž k negativním vymezením přidal *pocit osobní jistoty* (tab. F.17). Rok 2021 byl v negativním smyslu hodnotově výraznější, kdy silně v rozporu s kategorií *literatura a jazyky* byly hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20), *společenské uznání* (tab. F.31), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60). Slabší negativní vztah pak byl identifikován k hodnotám *svo-boda* (tab. F.37), *štěstí* (tab. F.40) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52).

Hodnotové preference u mužů s aktivitami v kategorii literatury a jazyků byly v roce 2009 i v roce 2019 stejné a víceméně kopírovaly situaci celé populace. Silně negativně byly vymezeny hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3, F.4) a *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18, F.19). Jako negativně vymezená přibyla v roce 2019 ještě hodnota *prospěšný život* (tab. F.22). V roce 2021 se seznam silně negativně navázaných hodnot u mužů omezil na *aktivní vzrušující život a zábavu* (tab. F.49), nicméně v negativním vztahu byly ještě hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *svo-boda* (tab. F.37) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52).

V populaci žen roku 2009 se vyskytla jediná negativní vazba vůči hodnotě *zralá láska* (tab. F.6), která ovšem z negativních vymezení v následujícím sběru v roce 2019 mizí a negativní vztahy se přibližují těm, které vyjádřili muži. V roce 2019 to byl silně negativní vztah k *potěšení a životu plnému radosti* (tab. F.19), v roce

6.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

2021 se pak portfolio negativních vztahů ještě více přiblížilo těm mužským, kdy silně negativně interagovaly hodnoty *kamarádství*, *přátelství* (tab. F.5), *potěšení*, *život plný radosti* (tab. F.20), *společenské uznání* (tab. F.31), *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.46), *aktivní vzrušující život*, *zábava* (tab. F.49) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60). Jako negativně interagující se znovu objevuje *zralá láska* (tab. F.8).

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategori

Tabulka 6.6: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 300 – Literatura a jazyky a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Kamarádství, přátelství	společně	–	– – (↓)	– –
	<i>muži</i>	– –	– –	– (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
Zralá láska	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	–	neutrální (↑)	– (↓)
Mír ve světě	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Moudrost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Péče o milované osoby	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Potěšení, život plný radosti	společně	– –	– –	– –
	<i>muži</i>	– –	– –	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	– – (↓)	– –
Prospěšný život	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Společenské uznání	společně	neutrální	neutrální	– – (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
Krása v přírodě nebo umění	společně	++	neutrální (↓)	neutrální
	<i>muži</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální

Štěstí	společně	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Vnitřní harmonie, soulad	společně	+	neutrální (↓)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	– –	neutrální (↑)	– – (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Přijetí ostatními, pocit soualežitosti	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Zdraví	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Národní bezpečnost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Bezpečnost rodiny	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	– – (↓)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	– – (↓)

6.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

V případě instrumentálních hodnot není situace ve vztahu ke kategorii o mnoho lepší. I zde totiž existovaly pozitivní hodnotové konsekvence pouze v roce 2009, a to ve třech případech. Jinak byly hodnotové vazby pouze negativní.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Mezi tři zmiňované pozitivní vazby na instrumentální hodnoty patřil silně pozitivní vztah k *víře a schopnosti důvěřovat* (tab. F.97), doprovázený pozitivními vztahy k *čestnosti a pravdivosti* (tab. F.63) a *dodržování závazků* (tab. F.65). Hodnota *víra se schopností důvěřovat* (tab. F.97) se vyskytovala v roce 2009 i samostatně u mužů, zatímco u žen byly pozitivní vazby zcela vyprázdněné po celou dobu našeho měření. Bohužel zmiňovanými třemi vazbami výčet pozitivních hodnotových interakcí končí a v dalších letech 2019 a 2021 nebyly již potvrzeny ani tyto tři.

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Vývoj v oblasti negativních vztahů mezi instrumentálními hodnotami a kategorií volnočasových aktivit zaměřených na literaturu a jazyky je o něco pestřejší než v případě vztahů pozitivních. V roce 2009 začalo silné negativní vymezení těch, kdo provozují literární aktivity, vůči *nezávislosti a samostatnosti* (tab. F.69),

6.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

doprovázené ještě jejich negativním vymezením vůči *racionalnosti, schopnosti logicky myslet* (tab. F.87) a *vysokým nárokům, požadavkům vůči životu* (tab. F.103). Podobně pokračovaly negativní vztahy k *racionalnosti a schopnosti logicky myslet* (tab. F.88) společně s *odvahou, statečností a vyhledáváním dobrodružství* (tab. F.119) v roce 2019. Nakonec byl v roce 2021 negativní vztah k *odvaze a statečnosti* (tab. F.120) ještě více negativně vyhrocen a doprovázen negativními vztahy k hodnotám *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.74) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102).

Z hlediska mužské populace byl v roce 2009 silně negativně vyhraněný pouze vztah k *nezávislosti a samostatnosti* (tab. F.69), přičemž v roce 2019 jej vystřídal negativní vztah k hodnotě *poslušnost a oddanost* (tab. F.113) a v roce 2021 silně negativní vztah k *odvaze, statečnosti a vyhledávání dobrodružství* (tab. F.120).

U čistě ženské populace se první negativní vazba projevila až v roce 2019, a to k hodnotě *citlivost* (tab. F.62). Tato vazba je zvláštní a ani v celkové populaci, ani u mužů se vůbec nikdy jindy nevyskytuje. I u žen se objevila pouze v roce 2019. Naproti tomu v roce 2021 ji vystřídal silně negativní vyhranění vůči stejně originální *laskavosti* (tab. F.112) a také vůči *odvaze, statečnosti a vyhledávání dobrodružství* (tab. F.120), které byly doprovázeny negativními vymezeními vůči *zodpovědnosti a svědomitosti* (tab. F.74) a *vychovanosti* (tab. F.102). Tím veškeré pozitivní i negativní vazby vůči hodnotám končí.

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategori

Tabulka 6.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 300 – Literatura a jazyky a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
Čestnost a pravdivost	společně	+	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Dodržování závazků	společně	+	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Nezávislost, samostatnost	společně	– –	neutrální (↑)	– (↓)
	<i>muži</i>	– –	neutrální (↑)	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Zodpovědnost, svědomitost	společně	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální

Optimismus	společně <i>muži</i>	neutrální neutrální	neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Pevná vůle	<i>ženy</i> společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Přesnost, řád v činnosti	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	– neutrální neutrální	– neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Trpělivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	++ + neutrální	neutrální (↓) neutrální (↓) neutrální	neutrální neutrální neutrální
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	– (↓) neutrální – (↓)
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	– neutrální neutrální	neutrální (↑) neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Čistota (v morální smyslu)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Poslušnost, oddanost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální – neutrální	neutrální neutrální (↑) neutrální
Tvořivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Cílevědomost, ambice, ctížádostivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	– neutrální neutrální	– – (↓) – – (↓) – – (↓)
Odpuštění	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální
Empatie	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální

6.4. PEDAGOGICKÉ VÝZVY

Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Spolupráce	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	—
	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální

6.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Ze všech zjištěných preferencí hodnot u těch, kdo se věnují literatuře a jazykům, jsou patrně nejvíce zarážející dvě negativní korelace. První je vůči *odvaze, statečnosti a vyhledávání dobrodružství*, neboť právě tato hodnota je často v literatuře námětem a mohli bychom předpokládat její spíše pozitivní vliv na postoje čtenářů. Druhou podobně negativní a dlouhodobě se projevující konsekvencí je vztah k *nezávislosti a samostatnosti*. Na druhou stranu lze u těchto vztahů uvažovat o kompenzačním vysvětlení. Literatura slouží často jako únik před reálným světem, v němž jsme vystaveni zkouškám hodnot a pevnosti charakteru. V knihách pak vyhledáváme ty vlastnosti a hodnoty, které nám v reálném světě chybějí a které sami nemáme.

U cílových osobních hodnot *potěšení a život plný radosti a aktivní vzrušující život a zábava* a u cílové prosociální hodnoty *zralá láska* je kompenzační funkce literatury již docela zřejmá. Tyto hodnoty, které často upozadujeme, postrádáme nebo je jejich naplnění dekompenzováno v reálném životě, nám četba v dostatečné míře doplňuje. Není přitom důležité, zda má tato literatura podobu brakové romantické tvorby, napínavého thrilleru, historické fikce nebo úniku do fantasy světa či sci-fi vizí. Zajímavý je také negativní vztah k *racionálnosti a schopnosti logicky myslet*, což zjevně souvisí se spíše nižší náročností literatury čtené ve volném čase.

U cílové hodnoty *kamarádství a přátelství* je pro nás negativní kontext poněkud matoucí. Znamenal by totiž, že při budování těchto hodnot nesehrává literatura roli katalyzátoru – vždyť přece právě v knihách i časopisech je často přátelství klíčem k rozuzlení. Naopak by v tomto případě literatura spíše znamenala únik od sociálních vazeb do vlastního světa bez vlivu na prožívání vnějších vztahů.

6.4 Pedagogické výzvy

Zamyslíme-li se nad tím, co by z předešlých odstavců mělo být inspirací a výzvou pro sociální pedagogy a pedagogy volného času při jejich působení, potom je to především nevyužitý prosociální a emoční potenciál, který determinuje celou kategorii volnočasových aktivit zaměřenou na literární aktivity ve vztahu k hodnotám. Tento potenciál je dle našeho soudu třeba systematicky rozvíjet již od počátečního čtení (Levy, 2011). Hlavní problém, který představuje rovněž základní pedagogickou výzvu a podle našeho přesvědčení způsobuje alespoň některé negativní

vazby nebo chybějící vztahy vůči hodnotám spočívá v silné individualizaci čtenářství. U českých čtenářů podle našeho přesvědčení chybí dostatek příležitostí sdílet a společně diskutovat nad přečtenými knihami. Přitom v zahraničí, zejména ve Spojených státech, mají knižní kluby značnou tradici (Martins, 2022) a jsou příležitostí k rozšíření sociální dimenze čtenářství. Podle našeho přesvědčení chybí v České republice tradice tzv. čtenářských klubů pro dospělé i pro mládež. Bohužel v době, kdy jsme prováděli měření, nebyly knižní kluby součástí *Katalogu volnočasových aktivit* (Pospíšil et al., 2021). Byly dodány až ve verzi 4.3.0 pod kódem aktivity 305. U pubescentů a adolescentů tento potenciál spočívá především v ocenění čtenářství jako takového (Homolová, 2007). Jak prokázali např. Hemmerechts et al. (2017) jsou čtenářské kompetence do značné míry determinovány socioekonomickým statutem rodiny a také zapojením rodičů do jejich rozvoje.

Zahraníční výzkumy ukazují (Siah, 2008; Siah – Kwok, 2010), že programy vedoucí k systematickému prohlubování literárních aktivit (zejména čtenářství) nemusejí přinášet očekávané výsledky. Naopak knižní klub, který bude spojovat čtenáře na základě jejich společných literárních zájmů nebo záliby v konkrétním autorovi či autorce, může přinést nečekaná rozvinutí klíčových kompetencí souvisejících se čtením a zejména s interpretací textu (Kong – Fitch, 2002; Rochelle Dail et al., 2009). Velký potenciál v tomto směru skýtají online knižní kluby nebo dokonce knižní blogy (Foasberg, 2012), které jsou časté v zahraničí a v období pandemie zaznamenaly nárůst zájmu a změnu fungování (Semingson – Kerns, 2020). Jak upozorňuje Rojek (2005) s odkazem Bourdieuho (1984), vzdělávání (a především četba) může být pro některé děti z tzv. pracujících tříd cestou k překračování kultury závislosti a resistance a může vést k rozvoji kritického myšlení a ke zvýšení sociální mobility.

Možná klíčovým úkolem pedagogů volného času, stejně jako rodičů či učitelů, v intelektuální dimenzi literárních aktivit je znovuoobjevení či prohloubení vztahu mezi literárními aktivitami a hodnotami *vzdělanosti* a *moudrosti*. Můžeme se jen domnívat, co způsobuje neutralitu těchto hodnot vůči čtenářství a literárním aktivitám vůbec. Možnou příčinou může být silný vliv fantasy literatury, která v příbězích namnoze odděluje moudrost od vzdělávání a často přistupuje k moudrosti jako k něčemu esenciálnímu, co je již předem dáno vyvoleným jedincům.² Evropská kulturní tradice a filosofická antropologie (zejména novověká) nás naproti tomu vede spíše k přesvědčení, že vzdělanost a moudrost jsou vzájemně provázané a vzdělanost je cestou k moudrosti (Komenský, 1992). Samotné vzdělanosti ovšem dosahujeme zejména prostřednictvím různých druhů literatury.

² Hrdinové fantasy literatury často disponují moudrostí, kterou získali díky letitým zkušenostem a neobyčejným schopnostem. Takovéto postavy nelze jednoduše spojovat se vzdělaností, natožpak akademickou, jak si ji obvykle představujeme. Pěkným příkladem může být čaroděj Gandalf v Tolkienově *Pánovi prstenů*. Jen málokdo by jej označil za vzdělaného, ale téměř každý za moudrého.

Domácnost, technologie a hobby

7.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Poněkud specifická a vícevrstevnatá kategorie volnočasových aktivit *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* vznikla při revizi katalogu v roce 2012 jako výsledek sloučení dvou původně samostatných kategorií *přírodní vědy a matematika* a *lékařství, technika, technologie a aplikované vědy*. Konečný název získala tato kategorie při revizi na verzi 4 v roce 2019. Kategorie se v řadě aktivit kryje s pojetím angažovaného volného času (*serious leisure*) R. Stebbinse (2014; 2011). Jedná se o druh angažovaného volného času, díky němuž jsou obvykle vytvářeny hmotné produkty, poskytována pomoc nebo podporovány sociální vztahy, často na profesionální úrovni.

Ke sloučení kategorií došlo i v tomto případě z důvodu nerovnoměrného zatížení kategorií v předešlém uspořádání. Ukázalo se, že zejména aktivity orientované na přírodní vědy a přírodu obecně jsou relativně málo předmětem zájmu respondentů. Díky tomuto sloučení ovšem vznikla relativně silně zastoupená kategorie, která je nicméně vnitřně značně diferencovaná. Tam, kde to bude přínosné, na rozdíly upozorníme samostatnou analýzou podkategorií.

Kategorie je tvořena (viz tab. 7.1) dvěma výraznějšími skupinami podkategorií. První tvoří podkategorie zaměřené na *přírodní vědy* – fyziku, chemii apod. (410), *techniku* (420), *vědy o životě* (430) a *lékařství* (440). Souhrnně počty volnočasových aktivit uváděných v podkategoriích zaměřených na přírodní vědy, techniku a medicínu netvoří kvantitativně významné zastoupení v celku kategorie. Tato skutečnost jednak poukazuje na fakt, že vědu a medicínu již velmi málo lidí vnímá jako ama-

7.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

térskou záležitost a celá tato oblast se téměř zcela profesionalizovala, jednak jsou tomu mnohem významněji zastoupeny aktivity ve druhé skupině podkategorií. Mezi ně patří podkategorie *zemědělství* (450), *vedení domácnosti a péče o rodinu* (460), *péče o zvířata* (470) a *ruční práce a výroba* (480). Tyto podkategorie také určují celkové hodnotové konsekvence kategorie. Nově byla připojena ještě podkategorie *ekonomika a finance* (490).

Podkategorie *vedení domácnosti a péče o rodinu*, kterou jsme s jistým váháním způsobeným nevyjasněností role tohoto typu aktivit (Dart, 2006) zařadili mezi volnočasové aktivity, naopak předčila co do preferencí veškerá očekávání. Ukázalo se, že řada respondentů chápe péči o domácnost a rodinu jako součást svého volného času, byť s nižší oblibou.

Z hlediska zastoupení patří kategorie mezi významné již od roku 2009, kdy aktivity v ní tvořily 19,83 % ze všech volnočasových aktivit. V roce 2019 podíl aktivit poklesl na 16,62 %, nicméně v důsledku pandemie opět vzrostl v roce 2021 na 18,27 %.

Tabulka 7.1: Deskriptivní statistika kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)

Aktivity v kategorii 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
400	Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	1723	100,00	19,83
	401 Matematika	—		
410	Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	6	0,35	0,07
	410 Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	—		
	411 Fyzika	—		
	412 Astronomie	2	0,12	0,02
	415 Chemie	—		
	416 Vědy o zemi (geologie, petrologie, mineralogie apod.)	4	0,23	0,05
	417 Geografie	—		
420	Technika a technologie	67	3,89	0,77
	420 Technika a technologie	—		
	421 Technické kroužky	—		
	422 Elektrotechnické kroužky	—		
	425 Stroje	8	0,46	0,09
	426 Automobily a motocykly – údržba a opravy	15	0,87	0,17
	427 Automobily a motocykly – rekreační jízda	44	2,55	0,51
	428 Letectví a kosmonautika	—		
430	Vědy o životě, biologie	36	2,09	0,41
	430 Vědy o životě, biologie	2	0,12	0,02
	431 Ochrana přírody	—		
	433 Rostliny (Botanika)	23	1,33	0,26
	435 Živočichové (Zoologie)	11	0,64	0,13
	437 Fosílie a prehistorický život	—		
	439 Přírodovědné kroužky, zájmové útvary a aktivity	—		
440	Lékařství a zdraví	3	0,17	0,03
	445 Zdravotnické volnočasové aktivity	—		

KAPITOLA 7. DOMÁCNOST, TECHNOLOGIE A HOBBY

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
450	Zemědělství a související technologie	532	30,88	6,12
450	Zemědělství a související technologie	12	0,70	0,14
451	Techniky, vybavení a materiály v zemědělství	2	0,12	0,02
452	Nemoci, poškození rostlin a škůdci	—		
453	Polní a lesní plodiny (včetně sběru)	10	0,58	0,12
454	Sady, ovoce a lesnictví	11	0,64	0,13
455	Zahradní plodiny (zahradničení a zahrádkaření)	400	23,22	4,60
456	Chov zvířat	48	2,79	0,55
457	Zpracování mléka a souvisejících produktů	1	0,06	0,01
458	Pěstování hmyzu (včelaření)	7	0,41	0,08
459	Myslivost, lov a rybaření	41	2,38	0,47
460	Vedení domácnosti a péče o rodinu	748	43,41	8,61
460	Vedení domácnosti a péče o rodinu	183	10,62	2,11
461	Příprava a konzervace jídel a nápojů	56	3,25	0,64
462	Gastronomie – servírování a konzumace pokrmů	167	9,69	1,92
463	Bydlení a vybavení domácnosti	46	2,67	0,53
464	Šití a pletení	—		
468	Uklízení	173	10,04	1,99
469	Domácí péče o děti a jiné osoby	123	7,14	1,42
470	Péče o zvířata	112	6,50	1,29
470	Péče o zvířata	30	1,74	0,35
471	Péče o domácí mazlíčky	78	4,53	0,90
472	Péče o zvířata v útulcích	1	0,06	0,01
473	Péče o zvířata v přírodě	3	0,17	0,03
480	Ruční práce a výroba pro specifické užití	219	12,71	2,52
480	Ruční práce a výroba pro specifické užití	145	8,42	1,67
481	Řemeslná práce (truhlářství, stolařství, zámečnictví, zednictví apod.)	—		
482	Kutilství	73	4,24	0,84
484	Výroba a opravy přístrojů	1	0,06	0,01
485	Modelářství	—		
486	Veterány – auta a motocykly (opravy a jízdy)	—		
487	Péče o dům (byt) a údržba obecně	—		
490	Ekonomika a finance	—		
495	Kryptoměny	—		
Rok měření 2019				
400	Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	1801	100,00	16,62
401	Matematika	12	0,67	0,11
410	Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	42	2,33	0,39
410	Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	6	0,33	0,06
411	Fyzika	8	0,44	0,07
412	Astronomie	16	0,89	0,15
415	Chemie	5	0,28	0,05
416	Vědy o zemi (geologie, petrologie, mineralogie apod.)	2	0,11	0,02
417	Geografie	5	0,28	0,05
420	Technika a technologie	111	6,16	1,02
420	Technika a technologie	7	0,39	0,06
421	Technické kroužky	—		
422	Elektrotechnické kroužky	1	0,06	0,01
425	Stroje	7	0,39	0,06

7.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
430	426 Automobily a motocykly – údržba a opravy	43	2,39	0,40
	427 Automobily a motocykly – rekreační jízda	46	2,55	0,42
	428 Letectví a kosmonautika	7	0,39	0,06
	Vědy o životě, biologie	60	3,33	0,55
	430 Vědy o životě, biologie	6	0,33	0,06
	431 Ochrana přírody	16	0,89	0,15
	433 Rostliny (Botanika)	19	1,05	0,18
	435 Živočichové (Zoologie)	17	0,94	0,16
	437 Fosilie a prehistorický život	2	0,11	0,02
	439 Přírodovědné kroužky, zájmové útvary a aktivity	—		
440	Lékařství a zdraví	42	2,33	0,39
	440 Lékařství a zdraví	12	0,67	0,11
	445 Zdravotnické volnočasové aktivity	30	1,67	0,28
450	Zemědělství a související technologie	328	18,21	3,03
	450 Zemědělství a související technologie	25	1,39	0,23
	451 Techniky, vybavení a materiály v zemědělství	4	0,22	0,04
	452 Nemoci, poškození rostlin a škůdci	6	0,33	0,06
	453 Polní a lesní plodiny (včetně sběru)	34	1,89	0,31
	454 Sady, ovoce a lesnictví	28	1,55	0,26
	455 Zahradní plodiny (zahradničení a zahrádkaření)	164	9,11	1,51
	456 Chov zvířat	27	1,50	0,25
	457 Zpracování mléka a souvisejících produktů	2	0,11	0,02
	458 Pěstování hmyzu (včelaření)	9	0,50	0,08
460	459 Myslivost, lov a rybaření	29	1,61	0,27
	Vedení domácnosti a péče o rodinu	783	43,48	7,23
	460 Vedení domácnosti a péče o rodinu	125	6,94	1,15
	461 Příprava a konzervace jídel a nápojů	180	9,99	1,66
	462 Gastronomie – servírování a konzumace pokrmů	47	2,61	0,43
	463 Bydlení a vybavení domácnosti	72	4,00	0,66
	464 Šití a pletení	60	3,33	0,55
	468 Uklízení	189	10,49	1,74
	469 Domácí péče o děti a jiné osoby	110	6,11	1,02
	Péče o zvířata	164	9,11	1,51
470	470 Péče o zvířata	17	0,94	0,16
	471 Péče o domácí mazlíčky	134	7,44	1,24
	472 Péče o zvířata v útulcích	3	0,17	0,03
	473 Péče o zvířata v přírodě	10	0,56	0,09
480	Ruční práce a výroba pro specifické užití	259	14,38	2,39
	480 Ruční práce a výroba pro specifické užití	45	2,50	0,42
	481 Řemeslná práce (truhlářství, stolařství, zámečnictví, zednictví apod.)	24	1,33	0,22
	482 Kutilství	60	3,33	0,55
	484 Výroba a opravy přístrojů	11	0,61	0,10
	485 Modelářství	8	0,44	0,07
	486 Veterány – auta a motocykly (opravy a jízdy)	11	0,61	0,10
	487 Péče o dům (byt) a údržba obecně	100	5,55	0,92
	Ekonomika a finance	—		
	495 Kryptoměny	—		
Rok měření 2021				
400	Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	2444	100,00	18,27

KAPITOLA 7. DOMÁCNOST, TECHNOLOGIE A HOBBY

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
410	401 Matematika	7	0,29	0,05
	Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	36	1,47	0,27
	410 Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	3	0,12	0,02
	411 Fyzika	5	0,20	0,04
	412 Astronomie	14	0,57	0,10
	415 Chemie	2	0,08	0,01
420	416 Vědy o zemi (geologie, petrologie, mineralogie apod.)	4	0,16	0,03
	417 Geografie	8	0,33	0,06
	Technika a technologie	149	6,10	1,11
	420 Technika a technologie	10	0,41	0,07
	421 Technické kroužky	1	0,04	0,01
	422 Elektrotechnické kroužky	—		
	425 Stroje	11	0,45	0,08
	426 Automobily a motocykly – údržba a opravy	54	2,21	0,40
	427 Automobily a motocykly – rekreační jízda	62	2,54	0,46
	428 Letectví a kosmonautika	11	0,45	0,08
430	Vědy o životě, biologie	69	2,82	0,52
	430 Vědy o životě, biologie	4	0,16	0,03
	431 Ochrana přírody	19	0,78	0,14
	433 Rostliny (Botanika)	28	1,15	0,21
	435 Živočichové (Zoologie)	13	0,53	0,10
	437 Fosílie a prehistorický život	3	0,12	0,02
	439 Přírodovědné kroužky, zájmové útvary a aktivity	2	0,08	0,01
440	Lékařství a zdraví	21	0,86	0,16
	440 Lékařství a zdraví	9	0,37	0,07
	445 Zdravotnické volnočasové aktivity	12	0,49	0,09
450	Zemědělství a související technologie	543	22,22	4,06
	450 Zemědělství a související technologie	13	0,53	0,10
	451 Techniky, vybavení a materiály v zemědělství	8	0,33	0,06
	452 Nemoci, poškození rostlin a škůdci	5	0,20	0,04
	453 Polní a lesní plodiny (včetně sběru)	20	0,82	0,15
	454 Sady, ovoce a lesnictví	26	1,06	0,19
	455 Zahradní plodiny (zahradničení a zahrádkaření)	289	11,82	2,16
	456 Chov zvířat	86	3,52	0,64
	457 Zpracování mléka a souvisejících produktů	3	0,12	0,02
	458 Pěstování hmyzu (včelaření)	20	0,82	0,15
	459 Myslivost, lov a rybaření	73	2,99	0,55
460	Vedení domácnosti a péče o rodinu	1061	43,41	7,93
	460 Vedení domácnosti a péče o rodinu	108	4,42	0,81
	461 Příprava a konzervace jídel a nápojů	260	10,64	1,94
	462 Gastronomie – servírování a konzumace pokrmů	118	4,83	0,88
	463 Bydlení a vybavení domácnosti	66	2,70	0,49
	464 Šití a pletení	129	5,28	0,96
	468 Uklízení	246	10,07	1,84
	469 Domácí péče o děti a jiné osoby	134	5,48	1,00
470	Péče o zvířata	262	10,72	1,96
	470 Péče o zvířata	26	1,06	0,19
	471 Péče o domácí mazlíčky	227	9,29	1,70
	472 Péče o zvířata v útulcích	4	0,16	0,03
	473 Péče o zvířata v přírodě	5	0,20	0,04
480	Ruční práce a výroba pro specifické užití	296	12,11	2,21

7.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
480	Ruční práce a výroba pro specifické užití	33	1,35	0,25
481	Řemeslná práce (truhlářství, stolařství, zámečnictví, zednictví apod.)	29	1,19	0,22
482	Kutilství	81	3,31	0,61
484	Výroba a opravy přístrojů	10	0,41	0,07
485	Modelářství	13	0,53	0,10
486	Veterány – auta a motocykly (opravy a jízdy)	17	0,70	0,13
487	Péče o dům (byt) a údržba obecně	113	4,62	0,84
490	Ekonomika a finance	—		
495	Kryptoměny	—		

7.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

7.2.1 Kategorie jako celek

V případě kategorie zaměřené na domácnost, technologie a hobby došlo v průběhu dekády k posunu směrem k genderové vyváženosti. Zatímco v roce 2009 byla velmi významně doménou žen (tab. C.1), v letech 2019 (tab. C.2) a 2021 (tab. C.3) již došlo k vyvážení zájmu obou pohlaví. Samozřejmě při analýze jednotlivých podkategorií uvidíme opět genderovou diverzifikaci.

Z hlediska věku je kategorie poměrně výrazně vyhraněna ve prospěch starších generací, i když v tomto směru došlo v průběhu deseti let ke značnému posunu. Zatímco po dobu celé dekády platilo, že mladší věkové skupiny (15–24 a 25–34 let) kategorii preferují velmi výrazně méně, v případě preferencí u věkových skupin nad 45 let došlo k proměně. V roce 2009 (tab. C.7) byly aktivity v kategorii domácnost, technologie a hobby preferovány všemi věkovými skupinami nad 45 let, od roku 2019 (tab. C.8, (tab. C.9) již preference věkové skupiny 45–54 let mizí. Jak uvidíme později v textu, je tato proměna doprovázena i zcela odlišnými hodnotovými vazbami. Generace, které měly v roce 2009 45 a více let, byly zároveň nositelkami specifických pozitivních hodnotových preferencí. S jejich věkovým posunem o deset let tyto preference mizí. Zastoupení ve věkové kategorii 45 a více let se díky generační obměně proměnilo a objevuje se výrazně negativní hodnotové vymezení kategorie. Podle našeho soudu je to způsobeno proměnou způsobu života střední generace dnes a před deseti lety, kdy zjevně existovalo jiné vnímání domácích činností nebo nejruznějších doma provozovaných koníčků.

Podle stupně dosaženého vzdělání je kategorie dlouhodobě a stabilně rozdělena. Vysoce ji preferují lidé vyučení v oboru, naopak statisticky významně málo jsou zastoupeni vysokoškoláci (tab. C.10, C.11 a C.12). V roce 2009 a v roce 2021 se ještě objevují negativní vazby u skupiny se základním vzděláním, nicméně vzhledem ke specifičnosti postavení těchto lidí ve společnosti, kdy často nemají ani vlastní domácnost, lze jejich averzi vůči kategorii vysvětlit a pochopit.

Velikost obce patří rovněž mezi faktory, které výrazně ovlivňují volbu volnočasových aktivit zaměřených na *domácnost, technologie a hobby*. Podle očekávání se těmto aktivitám nejčastěji věnují lidé v malých obcích (do 2 tis. obyvatel). Obyvatelé těchto obcí preferují kategorii dlouhodobě a stabilně (tab. C.13, C.14 a C.15). Od roku 2019 se k nim rovněž připojují obyvatelé obcí od 2 do 5 tis. obyvatel. Naproti tomu u obyvatel měst nad 60 tis. obyvatel se jedná o kategorii aktivit s výrazně nižším výskytem.

Aktivita v kategorii významně ovlivňuje také socioekonomický status, podle něhož jsou v této oblasti zájmů nejaktivnější skupinou důchodci, mezi něž zahrnujeme rovněž invalidní důchodce a osoby jinak závislé na podpoře státu (zejména osoby na mateřské a rodičovské dovolené). Jejich převaha je patrná ve všech sledovaných letech (tab. C.16, C.17 a C.18). Ještě v roce 2009 k nim patřili také zaměstnanci, kteří však v následujících letech preference snížili. Naproti tomu nezáměr o aktivity ve zkoumané kategorii projevují dlouhodobě a nepřekvapivě žáci a studenti. Zdá se, že i zde silně kopíruje socioekonomický status rozložení zájmu podle věkových skupin. Spíše než trendem je v roce 2009 zajímavostí snížený zájem o kategorii u nezaměstnaných.

Podle rodinné situace lze rozdělit populaci poměrně jednoznačným a dlouhodobě stabilním způsobem (tab. C.19, C.20 a C.21). Více se aktivitám z této kategorie věnují ti, kdo žijí v rodinách s dětmi a v manželství, méně ti, kdo žijí ve svých vlastních orientačních rodinách (Woszidlo, 2016). Opět je zde kopírován a potvrzován trend daný věkem a socioekonomickým statutem.

7.2.2 Proměny v podkategoriích

Kategorie aktivit *domácnost, technologie a hobby*, vypadá navenek jako jednoduší celek s jasně vyhraněnými zájmovými skupinami. Při analýze podkategorií se situace poněkud komplikuje a jednotvárnost kategorie se vytrácí. Podle první kategorizační proměnné – pohlaví – se ukazuje, že existuje velmi silné a prakticky po celou dobu stabilní genderové vyhranění jednotlivých podkategorií, jak je patrné z tabulky 7.2. V silně genderově rozdělené české společnosti (Úřad vlády ČR, 2021) stále existují základní rozdělení rolí a aktivit, které převládají u každého z pohlaví. Nikoho tak nepřekvapí, že aktivity spojené s *vedením domácnosti* (460) jsou především záležitostí žen, aktivity v podkategorii *technika a technologie* (420) naproti tomu doménou mužů. Podkategorie *ruční práce* (480) je blízká mužům proto, že se v rámci ní jedná zejména o činnosti spojené s kutilstvím a řemeslnou prací.

7.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Tabulka 7.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
410 – Fyzika, chemie, vědy o zemi a geologie	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+) Žena (-)
420 – Technika a technologie	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)
430 – Vědy o životě, biologie	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
440 – Lékařství a zdraví	<i>bez rozdílů</i>	Muž (-) Žena (+)	<i>bez rozdílů</i>
450 – Zemědělství a související technologie	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)
460 – Vedení domácnosti a péče o rodinu	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (+++)
470 – Péče o zvířata	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Muž (---) Žena (+++)
480 – Ruční práce a výroba pro specifické užití	Muž (+) Žena (-)	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)

Stejně tak jsou podkategorie značně diverzifikované z pohledu zájmu jednotlivých věkových skupin (tab. 7.3). Proměna zájmu s přibývajícím věkem, ale také v souvislosti s vývojem společnosti, je pěkně vidět u podkategorie *zemědělství a související technologie* (450), kde ještě v roce 2009 byl patrný vysoký zájem mužů nad 45 let, o deset let později je věková hranice již posunuta na 55 a více let. Opět zde platí, že generace pětáctýřicátníků si své preference prožívání volného času odnášela společně s přibývajícím věkem. Vývoj vyvrcholil v době pandemie, kdy se o tyto aktivity zajímali především senioři. Podobně se směrem od mladších věkových skupin dívek a žen ke střednímu věku posouvá zájem o podkategorii *vedení domácnosti a péče o rodinu* (460). Zároveň se v této skupině k vyšším věkovým skupinám posouvá významně nižší zájem. V podkategorii *péče o zvířata* (470) se rozdíly podle věku začínají projevovat také již v roce 2009 a jedná se o typickou podkategorii, o niž se zajímají nejmladší věkové skupiny.

KAPITOLA 7. DOMÁCNOST, TECHNOLOGIE A HOBBY

Tabulka 7.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
420 – Technika a technologie	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (++) 65+ (–)	35–44 (++)
430 – Vědy o životě, biologie	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (++)	15–24 (++++)
450 – Zemědělství a související technologie	15–24 (– – –)	15–24 (– – –)	15–24 (– –)
	25–34 (– – –)	25–34 (– – –)	25–34 (– – –)
	45–54 (++)	55–64 (++)	35–44 (– – –)
	55–64 (++)	65+ (++++)	65+ (++++)
	65+ (++)		
460 – Vedení domácnosti a péče o rodinu	15–24 (++++)	25–34 (+)	25–34 (+)
	25–34 (+)	55–64 (–)	35–44 (+)
	35–44 (++)	65+ (– –)	65+ (– – –)
	55–64 (– –)		
	65+ (– – –)		
470 – Péče o zvířata	15–24 (++++)	15–24 (+)	15–24 (+)
	25–34 (++)		25–34 (++)
	35–44 (–)		65+ (– –)
480 – Ruční práce a výroba pro specifické užití	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (– –)

Podle dosaženého vzdělání je patrné (tab. 7.4), že vyučení lidé preferují i ve volném čase rukodělné činnosti, když výrazně převládá jejich zájem o podkategorie *zemědělství a související technologie* (450) a *ruční práce a výroba pro specifické užití* (480). Výrazně proti nim se profilují vysokoškoláci v zemědělských činnostech a lidé se základním vzděláním v řemeslných činnostech. Poslední zmiňovaný rozdíl je patrný od roku 2019 a ukazuje na vznikající významné rozdíly mezi lidmi vyučenými a těmi, kteří mají pouze základní vzdělání. Co nás překvapilo, je dlouhodobě zvýšený zájem vysokoškoláků – podle předchozí analýzy spíše vysokoškolaček – které se často zabývají vedením domácnosti a péčí o rodinu. Stojí v této podkategorii výrazně proti ženám vyučeným.

Tabulka 7.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0098$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
420 – Technika a technologie	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>

7.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

430 – Vědy o životě, biologie	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Základní (++) Vyučení v oboru (–) Středoškolské (+) Vysokoškolské (–)
450 – Zemědělství a související technologie	Vyučení v oboru (+++) Vysokoškolské (–)	Vyučení v oboru (+++) Vysokoškolské (–)	Vyučení v oboru (+++) Vysokoškolské (– – –)
460 – Vedení domácnosti a péče o rodinu	Vyučení v oboru (– –) Vysokoškolské (+)	Vyučení v oboru (– – –) Vysokoškolské (+++)	Vyučení v oboru (– – –) Vysokoškolské (+++)
470 – Péče o zvířata	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Základní (+) Vyučení v oboru (– – –)
480 – Ruční práce a výroba pro specifické užití	<i>bez rozdílů</i>	Základní (–) Vyučení v oboru (++) Vysokoškolské (–)	Základní (– –) Vyučení v oboru (+++)

Neméně zajímavé je rozvrstvení zájmu podle velikosti obce (tab. 7.5). Patrně nepřekvapí trvale zvýšený zájem o zemědělské činnosti (450) v malých obcích a naopak snížený zájem ve velkých městech nad 150 tis. obyvatel. Zde je ovšem zajímavá neutralita zájmu v případě větších měst a velkoměst v roce 2019 a výrazně snížená míra zájmu v roce 2019 pouze u měst od 15 do 60 tis. obyvatel. V případě zájmu o vedení domácností a související činnosti (460) jsou preference jakoby zrcadlově obrácené a vévodí jim lidé z větších měst. Zajímavostí je vývoj v podkategorii *péče o zvířata* (470), kde existoval zvýšený zájem (mladších) lidí z velkoměst v roce 2009, patrně v souvislosti s vlnou zájmu o koně a jezdeckví, přičemž již v roce 2019 i následně v roce 2021 se zájem z hlediska velikostí obcí neutralizuje a je rovnoměrně rozprostřený napříč velikostí sídel.

Tabulka 7.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle velikosti obce, v níž respondent žije (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Velikost obce		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0001$)	2021 ($p = 0,0003$)
420 – Technika a technologie	<i>bez rozdílů</i>	Více než 150 tis. obyvatel (–)	Do 2 tis. obyvatel (–)
430 – Vědy o životě, biologie	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>

450 – Zemědělství a související technologie	Do 2 tis. obyvatel (+++) Více než 150 tis. obyvatel (---)	Do 2 tis. obyvatel (+++) 15–60 tis. obyvatel (---)	Do 2 tis. obyvatel (+++) 2–5 tis. obyvatel (+) 15–60 tis. obyvatel (---) 60–150 tis. obyvatel (---) Více než 150 tis. obyvatel (---)
460 – Vedení domácnosti a péče o rodinu	Do 2 tis. obyvatel (---) 60–150 tis. obyvatel (++) Více než 150 tis. obyvatel (+++)	Do 2 tis. obyvatel (---) 2–5 tis. obyvatel (---) 5–15 tis. obyvatel (---) 15–60 tis. obyvatel (---) Více než 150 tis. obyvatel (---)	Do 2 tis. obyvatel (---) 2–5 tis. obyvatel (---) 15–60 tis. obyvatel (---)
470 – Péče o zvířata	Více než 150 tis. obyvatel (+)	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
480 – Ruční práce a výroba pro specifické užití	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>

Ke zjištění největší diverzifikace zájmu o podkategorie nás přivedl faktor socioekonomického statusu (tab. 7.6). Zde totiž nelze vysledovat žádný jednoznačný a dlouhodobý trend, snad s výjimkou sníženého zájmu osob samostatně výdělečně činných o aktivity související s *vedením domácnosti* (460). Snížený zájem zde byl signifikantní v letech 2009 a 2019, nicméně s pandemií covid-19 se vytratil. To lze vysvětlit tím, že řada drobných podnikatelů a živnostníků musela zůstat doma a věnovala se tak jiným činnostem, mezi nimiž převládala péče o domácnost.

Tabulka 7.6: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0453$)	2021 ($p = 0,0000$)
420 – Technika a technologie	OSVČ nebo jiný způsob obživy (+) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---) Nezaměstnaný (+++)	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>

7.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

450 – Zemědělství a související technologie	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Žák/student (--) Zaměstnanec (-) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (+++)
460 – Vedení domácnosti a péče o rodinu	OSVČ nebo jiný způsob obživy (-) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (+) Nezaměstnaný (---)	OSVČ nebo jiný způsob obživy (--)	<i>bez rozdílů</i>
470 – Péče o zvířata	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Žák/student (++) Zaměstnanec (+) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)

Podkategorie *vedení domácnosti a péče o rodinu* (460) byla zároveň jedinou, v níž se podařilo prokázat vliv rodinné situace v rámci kategorie *domácnost, technologie a hobby*, a to ještě pouze do roku 2019. Z tabulky 7.7 je zřejmé, že mezi lety 2009 a 2019 se podkategorii věnovali ve zvýšené míře ti, kdo žijí ve vlastní úplné rodině s dětmi. Proti tomu stojí snížený zájem těch, kdo dosud žijí s rodiči v úplné (rok 2009) i neúplné (roky 2009 a 2019) rodině.

Tabulka 7.7: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle rodinné situace respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se statistickou významností)

Podkategorie	Rodinná situace		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 —
460 – Vedení domácnosti a péče o rodinu	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (---) Žije sám/sama nebo jinak (-) Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi (+++)	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (---) Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině (---) Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi (+++)	—

7.3 Hodnotové konsekvence

Kategorie volnočasových aktivit *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* nepatří, stejně jako literatura, mezi hodnotově příliš vyhraněné ve smyslu pozitivních vztahů k cílovým a instrumentálním hodnotám. Negativních vymezení existuje o poznání více a poukazují na značnou asociální povahu kategorie, jak uvidíme v textu níže.

7.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Vztahy kategorie s cílovými hodnotami jsou charakteristické poměrně nízkými počty pozitivních vazeb a o to silnějším vymezením negativním.

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Hledání vztahů mezi cílovými hodnotami a kategorií zahájíme napříč celou populací společným pohledem mužů a žen. V roce 2009, kdy byly pozitivní vztahy k cílovým hodnotám nejvýraznější, existovaly silné pozitivní vazby vůči cílovým hodnotám *mír ve světě* (tab. F.9), *péče o milované osoby* (tab. F.14) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.41). V roce 2019 pozitivní vazby k cílovým hodnotám pozoruhodně zcela mizí a až v roce 2021 se objevují u hodnot *zdraví* (silně pozitivní, tab. F.56) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60). Nově posílený vztah k oběma hodnotám lze jednoznačně přisoudit pandemické situaci v roce 2021.

U mužů je pozitivních vazeb méně, když v roce 2009 existovala jediná pozitivní s hodnotou *mír ve světě* (tab. F.9) a až v roce 2021 se objevuje silně pozitivní vazba na hodnotu *zdraví* (tab. F.56).

Stejně tak u samotných žen není počet pozitivních vazeb vysoký. V roce 2009 se silně pozitivně projevil vztah k *věčnému životu (životu po smrti)* a *spáse* (tab. F.41) a v roce 2021 pozitivně vztah k hodnotě *národní bezpečnost* (tab. F.58). Tím se výčet prokázaných pozitivních vazeb na cílové hodnoty vyčerpává.

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

V negativním spektru vztahů mezi hodnotami a volným časem je situace mnohem pestřejší a rovněž stabilnější v průběhu času. Již v roce 2009 tak existovaly silně negativní vztahy k hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *zralá láska* (tab. F.6), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *společenské uznání* (tab. F.29), *svoboda* (tab. F.35) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47). Negativně se rovněž projevoval vztah k hodnotě *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). V roce 2019 zůstalo spektrum velmi podobné, když silně negativně interagovaly hodnoty *blaho národa* (tab. F.2), *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *zralá láska* (tab. F.7), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19), *společenské uznání* (tab. F.30), *svoboda*

7.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

(tab. F.36) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48) a negativně navíc hodnoty *sebeúcta* (tab. F.27), *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.51). Vývoj vztahů v průběhu dekády byl završen v období pandemie covid-19 silně negativními vazbami na hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *moudrost* (tab. F.13), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20), *sebeúcta* (tab. F.28), *společenské uznání* (tab. F.31), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *svoboda* (tab. F.37), *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.46), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) a *přijetí ostatními, pocit sounáležitosti* (tab. F.54). Tyto silné negativní vazby navíc doplňují negativní vztahy vůči hodnotám *zralá láska* (tab. F.8) a *štěstí* (tab. F.40).

U mužů, kteří se věnují aktivitám v kategorii *domácnost, technologie a hobby*, je interakce s hodnotami i v negativním smyslu o poznání slabší. Silně negativně tak v roce 2009 působily hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47), negativně pouze hodnota *vnitřní harmonie a soulad* (tab. F.44). V roce 2019 vystupují do popředí silně negativní vazby na hodnoty *blaho národa* (tab. F.2), *sebeúcta* (tab. F.27), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33), *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48), doplněné o negativní vztah k hodnotě *zralá láska* (tab. F.7). Rok 2021 negativní interakce kategorie s hodnotami u mužů ještě více prohloubil a přinesl silný nesoulad s hodnotami *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *moudrost* (tab. F.13), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20), *sebeúcta* (tab. F.28), *společenské uznání* (tab. F.31), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *svoboda* (tab. F.37), *štěstí* (tab. F.40), *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.46), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) a *přijetí ostatními, pocit sounáležitosti* (tab. F.54), které navíc posílil negativní vztah vůči hodnotě *rovnost příležitostí (sociální rovnost)* (tab. F.25). Pandemie covid-19 tak umocnila celkové negativní hodnotové naladění kategorie u mužů.

U skupiny žen byly negativní vazby kategorie *domácnost, technologie a hobby* na cílové hodnoty pozorovány stabilně a v průběhu času v nich došlo jen k několika proměnám. V roce 2009 u nich existovaly pouze silné negativní vazby na cílové hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *zralá láska* (tab. F.6), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *společenské uznání* (tab. F.29), *svoboda* (tab. F.35), *štěstí* (tab. F.38), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). Rok 2019 přinesl určité uvolnění negativního vymezení, kdy silně negativní byly pouze vazby k hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *zralá láska* (tab. F.7), *svoboda* (tab. F.36) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48) a negativní pouze vztah k hodnotě *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19). Podobná situace zůstala i v pandemickém období, kdy u žen nedošlo k tak markantnímu prohloubení negativních vztahů k hodnotám. Ženy, které se věnovaly ve volném čase domácnosti a koníčkům, tak měly silně negativně vy-

mezený vztah k cílovým hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *zralá láska* (tab. F.8), *moudrost* (tab. F.13), *sebeúcta* (tab. F.28), *svoboda* (tab. F.37) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) a negativně vymezený vztah k cílovým hodnotám *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20) a *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.46).

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategorii

Tabulka 7.8: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
Kamarádství, přátelství	společně	--	--	--
	<i>muži</i>	--	neutrální (↑)	-- (↓)
	<i>ženy</i>	--	--	--
Zralá láska	společně	--	--	-- (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	--	--	--
Mír ve světě	společně	++	neutrální (↓)	neměřeno
	<i>muži</i>	+	neutrální (↓)	neměřeno
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
Moudrost	společně	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
Péče o milované osoby	společně	++	neutrální (↓)	neměřeno
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
Potěšení, život plný radosti	společně	--	--	--
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	--	-- (↑)	--
Prospěšný život	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	-- (↓)	-- (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	--
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
Společenské uznání	společně	--	--	--
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	--
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	--	--	--
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	--	--	--

7.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Šťěstí	společně	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
	<i>ženy</i>	– –	neutrální (↑)	neutrální
Věčný život (život po smrti), spása	společně	++	neutrální (↓)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
Vnitřní harmonie, soulad	společně	neutrální	– (↓)	– – (↓)
	<i>muži</i>	–	– – (↓)	– –
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	– –	– –	– –
	<i>muži</i>	– –	– –	– –
	<i>ženy</i>	– –	– –	– –
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	–	–	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	– –	neutrální (↑)	neutrální
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	– – (↓)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	– – (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Zdraví	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Národní bezpečnost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	– (↑)
Bezpečnost rodiny	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	– (↑)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální

7.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Vývoj na poli vztahů mezi lidmi, kteří svůj volný čas prožívají aktivitami v kategorii *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* byl velmi bouřlivý a lze na něm zachytit poměrně silnou proměnu společnosti v průběhu uplynulé dekády. S výměnou generací, které se aktivitám věnují, a s postupnou proměnou hodnotových preferencí u generací středního a vyššího věku, došlo ve vztahu k instrumentálním hodnotám k výraznému obratu, zejména mezi lety 2009 a 2019.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Při společném posuzování mužů i žen je patrné, že v roce 2009 existovaly poměrně silné vazby zejména na instrumentální morální hodnoty. Můžeme tak vidět silné pozitivní vazby na hodnoty *dodržování závazků* (tab. F.65), *nesmířitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.72), *trpělivost* (tab. F.92) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.100), které jsou navíc doprovázeny pozitivní vazbou na hodnotu čestnost a pravdivost. Žádná instrumentální hodnota neměla v roce 2009 s kategorií negativní vztah. V roce 2019 naproti tomu zaznamenáváme radikální proměnu. Pozitivní vazba zde totiž existuje pouze jedna, a to k hodnotě *tvořivost* (tab. F.115). O to vyhraněnější jsou v tomto

roce vztahy negativní, jak uvidíme později. Situace ve společnosti v době pandemie pak způsobila, že měření v roce 2021 již pozitivní vazby k instrumentálním hodnotám nepřináší žádné.

Pokud omezíme sledování vztahů mezi hodnotami a způsobem prožívání volného času péčí o domácnost a provozováním nejrůznějších tvořivých koníčků na populaci mužů, zjistíme, že i zde v roce 2009 existovala řada pozitivních vazeb na instrumentální hodnoty. Silně pozitivně zde interagovaly hodnoty *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.72) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.100) a pozitivně hodnoty *dodržování závazků* (tab. F.65) a *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89). V roce 2019 i u mužů dochází ke zmiňované generační proměně a mezi pozitivně navázanými hodnotami se jako jediná objevuje *tvořivost* (tab. F.115). Právě muži tuto hodnotu přinášejí i do celkového hodnotového profilu populace. Rok 2021 rovněž není u skupiny mužů bez pozitivních vazeb. Bylo možné potvrdit jen jednu, a to *k nezávislosti a samostatnosti* (tab. F.71).

V populaci žen, které se věnují volnočasovým aktivitám v kategorii *domácnost, technologie a hobby*, došlo rovněž k obratu v preferencích instrumentálních hodnot. V roce 2009 jsme mezi silně pozitivně provázanými hodnotami našli *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67) a *trpělivost* (tab. F.92). Ty ještě navíc doplnila pozitivně navázaná *čestnost a pravdivost* (tab. F.63). V letech 2019 a 2021 se hodnotové souvztažnosti zcela proměnily a pozitivní vazby na instrumentální hodnoty zcela mizí.

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Charakteristickým rysem proměny hodnotových konsekvencí kategorie *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* ve vztahu k instrumentálním hodnotám je radikalita jejich proměny v průběhu deseti, resp. dvanácti let. V roce 2009 tak můžeme u společné analýzy hodnotových preferencí mužů a žen, kteří mají volnočasové aktivity v rámci kategorie, vidět zcela chybějící negativní vymezení vůči instrumentálním hodnotám v roce 2009, aby se naproti tomu objevil poměrně dlouhý seznam těchto negativních vztahů v roce 2019. Mezi silně negativně vymezené instrumentální hodnoty v tomto roce patřily *optimismus* (tab. F.79), *vzdělanost* (tab. F.106) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119), ovšem ještě pestřejší jsou slabší negativní vazby, kde jsme mohli identifikovat hodnoty *dodržování závazků* (tab. F.66), *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.68), *odvahu zastávat své názory a asertivitu* (tab. F.76), *otevřenost, vstřícnost a ochotnu pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.83), *racionálnost, schopnost logicky myslet* (tab. F.88), *disciplinovanost a sebeovládání* (tab. F.90), *schopnost (úspěšnost v jednání) a kompetentnost* (tab. F.95), *vysoké nároky a požadavky vůči životu* (tab. F.104) a také *cílevědomost, ambicióznost a ctižádostivost*

7.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

(tab. F.117). Pandemický vliv v roce 2021 tyto vazby poměrně silně neutralizoval a nacházíme zde pouze silně negativní vazby k hodnotám *otevřenost*, *vstřícnost* a *ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.84) a *vzdělanost* (tab. F.107).

U mužů s volnočasovými aktivitami v kategorii se v roce 2009 rovněž žádná negativní hodnotová vymezení neprojevila a i zde došlo k posunu v roce 2019. V tomto období byly silně negativně vymezeny hodnoty *optimismus* (tab. F.79) a *racionalnost*, *schopnost logicky myslet* (tab. F.88). Negativně nadto ještě hodnoty *dodržování závazků* (tab. F.66) a *schopnost (úspěšnost v jednání)*, *kompetentnost* (tab. F.95). V roce 2021 pak došlo pouze u mužů k prohloubení negativních vazeb k hodnotám, kdy byly mezi hodnotami se silně negativním vymezením *otevřenost*, *vstřícnost*, *ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.84), *víra*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.99), *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102), *vzdělanost* (tab. F.107), *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.109) a *empatie* (tab. F.111) a v negativním vymezení navíc hodnota *nezávislost*, *samostatnost* (tab. F.71).

V populaci žen nacházíme již v roce 2009 negativní vazby na instrumentální hodnoty *otevřenost*, *vstřícnost*, *ochotu pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82) a *vzdělanost* (tab. F.105), které patrně souvisí s častější preferencí aktivit v kategorii *domácnost*, *technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* u osob s nižším dosaženým vzděláním. V roce 2021 se negativní vazby dále prohloubily a objevily se silné negativní korelace s hodnotami *optimismus* (tab. F.79), *vzdělanost* (tab. F.106) a *odvaha*, *statečnost*, *vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119), doprovázené slabšími negativními vymezeními vůči hodnotám *optimismus* (tab. F.79), *vzdělanost* (tab. F.106) a *odvaha*, *statečnost*, *vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Zejména radikální pokles vazby na hodnotu *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* se nám jeví jako významný signál proměny jak postojů k prožívání kategorie, tak v hodnotové struktuře těch, kdo se aktivitám v ní věnují. Jako by se z péče o domácnost vytrácely rysy trpělivosti a potřeby dokonalosti a spíše je nahrazovala nezbytná potřeba udržovat domácnost v chodu. O to podivnější se jeví zařazování těchto aktivit do portfolia volného času. Naproti tomu rok 2021 přinesl u žen, které preferují volný čas v kategorii *domácnost*, *technologie a hobby*, značnou neutralitu v postojích vůči instrumentálním hodnotám. Nacházíme zde pouze jeden negativní vztah, a to vůči hodnotě *spolupráce* (tab. F.121), která dříve k měřeným hodnotám nepatřila.

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategorií

Tabulka 7.9: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Čestnost a pravdivost	společně	+	neutrální (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	+	neutrální (↓)	neměřeno
Dodržování závazků	společně	++	- (↓)	neměřeno
	muži	+	- (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	++	- (↓)	neměřeno
	muži	++	neutrální (↓)	neměřeno
	ženy	++	- (↓)	neměřeno
Nezávislost, samostatnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	+ (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Zodpovědnost, svědomitost	společně	++	neutrální (↓)	neutrální
	muži	++	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Optimismus	společně	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	-- (↓)	neměřeno
Pevná vůle	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně	neutrální	- (↓)	-- (↓)
	muži	neutrální	neutrální	-- (↓)
	ženy	-	-	neutrální (↑)
Přesnost, řád v činnosti	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně	neutrální	- (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	-- (↓)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Disciplinovanost, sebeovládání	společně	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
	muži	+	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
Trpělivost	společně	++	neutrální (↓)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	++	neutrální (↓)	neměřeno
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
	muži	neutrální	- (↓)	neutrální (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	-- (↓)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	společně	++	neutrální (↓)	neutrální
	muži	++	neutrální (↓)	-- (↓)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální

7.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně <i>muži</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně	neutrální	– – (↓)	– –
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
	<i>ženy</i>	–	– – (↓)	neutrální (↑)
Čistota (v morální smyslu)	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	– – (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Poslušnost, oddanost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Tvořivost	společně	<i>neměřeno</i>	+	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	+	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	společně	<i>neměřeno</i>	–	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně	<i>neměřeno</i>	– –	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	– –	neutrální (↑)
Odpuštění	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Empatie	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	– –
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Spolupráce	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	–

7.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Ve skupině cílových hodnot můžeme ve vztahu ke kategorii volného času *domácnost, technologie a hobby* sledovat postupnou hodnotovou proměnu, kdy v roce 2019 došlo k úplnému vyprázdnění dřívějších pozitivních vazeb a jejich posunu k důrazu na osobní, zdravotní či rodinnou bezpečnost. Naproti tomu v oblasti záporných vztahů trvale převládá odklon od prosociálních hodnot. Situace je o to zajímavější, že kategorii významným způsobem ovlivňuje podkategorie *vedení domácnosti a péče o rodinu* (460), což v souvislosti s negativním vymezením ke klíčovým konstitutivním hodnotám ve vztahu k rodině působí alarmujícím dojmem. Detailní analýza tohoto fenoménu přesahuje rámec této knihy a bude vyžadovat samostatné zpracování.

Podobná je situace v případě instrumentálních hodnot, kde se kromě vyprázdnění pozitivních vazeb rovněž prohlubují negativní vazby a sledujeme odklon od řady těch morálních hodnot, které bychom u této kategorie naopak spíše očekávali.

Celkově je pozoruhodné, jaké množství negativních hodnotových vymezení se ke kategorii váže. Situace je specifická o to víc, že se poměrně stabilně jedná o hodnoty,

které se obvykle spojují s naplněním definice volného času – totiž že má přinášet potěšení a radost, že má být svobodným časem a že má vést ke kvalitnějšímu a šťastnějšímu životu (Dumazedier, 1974; Kaplan, 1975). Kategorie *domácnost, technologie a hobby* zjevně tyto potřeby obsažené v definicích a vymezeních neobsahuje. Problém je do jisté míry způsoben tím, že řada lidí uvádí mezi volnočasové aktivity i domácí práce a vnímá volný čas pouze kontrastně vůči práci. Volný čas je v tomto pojetí vlastně cokoliv, co není práce ve smyslu zaměstnání (Parker, 1983). Při tomto rozlišování samozřejmě lidé uvádějí do výčtu svých aktivit i ty, které zjevně volnočasové nejsou, ale naplňují jiné dimenze jejich sociálního fungování, např. péči o rodinu. Jinak si lze těžko vysvětlit dlouhodobě negativní vztahy k hodnotám jako je *otevřenost a vstřícnost* nebo *vzdělanost*.

Zdá se, že celá kategorie je charakteristická prudkým odklonem od konzervativního chápání světa a domácnosti. Hodnoty, jako je *péče o milované osoby, věčný život (život po smrti), spása, čestnost a pravdivost, dodržování závazků a zodpovědnost, svědomitost* nebo *trpělivost*, které nesou silné poselství konzervativních morálních hodnot, se vytratily a kategorií začala prostupovat spíše tendence k individualismu a konzervativismu jiného druhu. Takového, který směřuje spíše k zabezpečení sebe sama a svých blízkých.

Za zvláštní projev vztahu ke kategorii můžeme považovat relativizaci a neutralizaci hodnotových vazeb v roce 2021, kdy v plném rozsahu zasahovala do života domácností pandemie covid-19. Je pravděpodobné, že chybějící vazby k prosociálním hodnotám zde byly aktivizovány radikální a vynucenou změnou životního stylu, proměnou vztahů a zejména koncentrací na tento druh aktivit i u lidí, kteří se jim běžně nevěnují – nárůst zájmu byl o téměř 2 %. Celkový zájem o kategorii však ani v době pandemie nedosahoval hodnot z roku 2009, kdy kategorie představovala téměř 20 % všech volnočasových aktivit v populaci.

Z pohledu negativních hodnotových vazeb k prosociálním hodnotám je třeba klást otázku, co je vlastně příčinou tak radikálního odklonu od prosociálních či morálních hodnot, jako jsou *kamarádství, přátelství, zralá láska, společenské uznání, svoboda, dodržování závazků, odvaha zastávat své názory, asertivita, otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko, disciplinovanost, sebeovládání* nebo *cílevědomost, ambice a ctížádostivost*. Není spíše odklon od těchto hodnot výsledkem toho, že zejména starší věkové skupiny, které mají při volbě volnočasových aktivit poměrně velká omezení (Wiseman, 2021), jsou odkázány na druh aktivit, kterými si vyplňují život, aniž by viděli jiné možnosti či perspektivy? Každý, kdo prožil období pandemie a izolaci ve vlastní domácnosti, si jistě dokáže představit omezenost volby činností ve volném čase. Je třeba si klást otázku, jestli není příčinou odvratu od prosociálních cílových hodnot a morálních instrumentálních hodnot právě životní situace a snížený wellbeing starší generace, která je doslova uvězněna v několika izolovaných možnostech trávení volného času.

7.4 Pedagogické výzvy

Patrně nejdůležitějším východiskem pro praktickou pedagogiku volného času a sociální pedagogiku je u kategorie *domácnost, technologie a hobby* reflexe proměny hodnotových konsekvencí, kterou jsme mohli za dekádu 2009–2021 sledovat.

Z poselství kategorie vyplývá, že již nelze volnočasové aktivity v domácnosti a kutilské koníčky považovat za ty, které rozvíjejí morální charakter a u nichž se vytrácí potenciál při fixaci morálních konzervativních hodnot. Spíše se ukazuje jiný problém, který je patrný z množství preferencí volnočasových aktivit v této oblasti, zejména pak těch, věnovaných péči o domácnost. Zdá se, že dříve přijatelné a hodnotné způsoby prožívání volného času u žen prostřednictvím domácích prací a péče o domácnost a u mužů kutilskými zálibami či zemědělskou prací, již v současné době nelze jednoznačně považovat za činnosti ve volném čase v pravém slova smyslu. Je totiž možné zpochybnit naplňování podstatných rysů volného času při jejich provozování.

Jak jsme upozornili výše, vytrácejí se základní charakteristiky volného času, mezi něž patří potěšení a radost z činností nebo odpočinek. Je proto aktuální otázkou, proč tak vysoké procento mužů a žen v populaci uvádí právě aktivity v této kategorii jako svůj způsob prožívání volného času. Otázka je o to citlivější, že vzhledem k dlouhodobě se snižujícímu mediánu počtu aktivit na osobu můžeme u značné části populace považovat tyto aktivity za jediné nebo téměř jediné, které ve volném čase dělají. U poměrně velkého procenta lidí může tato situace vést k silně omezenému a neuspokojivému prožívání volného času. Důležitou výzvou zejména pro sociální pedagogiku je proto monitoring a depistáž prožívání volného času zejména u osob s nižším vzděláním nebo ve vyšších věkových skupinách, pro něž je druh aktivit zaměřených na domácnost, technologie a hobby velmi častým způsobem prožívání volného času. V případech zjištění významných omezení co do kvality i kvantity volnočasových aktivit je úkolem sociální pedagogiky a pedagogiky volného času vytvářet v rámci sociálních služeb nízkoprahová zařízení a formulovat návrhy aktivit, které těmito skupinám umožní rozšířit a obohatit jejich volný čas.

Explicitní proměna zejména instrumentálních hodnotových vazeb na kategorii pravděpodobně souvisí i s postupnou proměnou identity mužů a žen v současné společnosti. Tato proměna je u žen patrná v podkategorii *vedení domácnosti a péče o rodinu* (460), v níž ženy dominují, a jež sama představuje 43 % aktivit v kategorii. Elizabeth Nathanson ve své knize *Television and Postfeminist Housekeeping: No time for Mother* (2013) rozlišila dva různé extrémní pohledy na roli žen ve vztahu k domácnosti, zdůrazněné v televizních narativech: ženy, které nemohou udržovat domácnost (protože se věnují kariéře) a ženy, které se věnují pouze péči o domácnost. Mezi těmito extrémy už jim vlastně nezbyvá čas na jejich třetí roli, totiž roli matek. V krizi rolí žen ve společnosti a s jejich postupující emancipací se tato otázka stává stále palčivější i v české společnosti. Zdá se nám, že proměna hodno-

tových vztahů je silným průvodním projevem této krize. Již od poloviny 20. století u nás docházelo také k významným proměnám vnímání mateřství (Marková Volejníčková, 2018), protože došlo k masivnímu vstupu žen na trh práce. S proměnou rolí žen se společnost vypořádává dlouhodobě. Poměrně dlouho přetrvávaly tradiční a konzervativní postoje vůči jednotlivým rolím žen. Z námi naměřeného generačního a hodnotového posunu je zřejmé, že obraz ženy/matky mající jako základní životní poslání péči o domácnost je v současné době aktuální pouze u nejstarších generací a postupně se vytrácí. U mužů můžeme podobnou proměnu pozorovat v subkategorii *zemědělství a související technologie* (450) nebo *ruční práce a výroba pro specifické užití* (480).

Pokud jsme svědky tak radikálního hodnotového posunu, a pokud máme považovat převládající aktivity v kategorii nadále za možné prožívání volného času, zbývá jediná možnost, jak zabránit jejich vlivu na posilování negativních hodnotových vazeb. Touto možností je důsledná kompenzace aktivit v kategorii *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* aktivitami silně prosociálními (např. schůzky s přáteli, návštěvy, společenské akce, dobrovolnictví a práce v zájmových organizacích), které umožní rozvíjet jiné zájmy, formovat osobnost a vést k otevřenosti vůči ostatním i světu.

8.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Volnočasové aktivity zaměřené na uměleckou činnost nebo mající k tomuto druhu činností bezprostřední vztah jsou samozřejmě nedílnou součástí katalogu volnočasových aktivit od doby jeho vzniku. Revize katalogu z roku 2012 se této kategorie nedotkla, neboť již od počátku snahy o katalogizaci má tento svěbytný druh lidské činnosti v oblasti volného času své nepopíratelné místo (Coatsworth et al., 2005; Haywood et al., 2019; Stevenson, 2006; Troge, 1979).

Kategorie se dělí v této verzi katalogu na osm podkategorií, nicméně obsahuje řadu činností, které jsou zařazeny přímo pod hlavní kategorii pod kódy 501–509. Při zevrubnějším zkoumání kategorie proto budeme často narážet i na relativně samostatné činnosti patřící právě do této skupiny. Základní členění bylo vedeno snahou o rozlišení *výtvarného umění* (podkategorie 510–530) včetně *architektury*, *hudebního umění* (podkategorie 550–570) a konečně *umění dramatické a taneční* (podkategorie 580–590). Aktivity ve všech podkategoriích jsou definovány z pohledu vlastní činnosti, jsou tedy vykonávány a prožívány jako vlastní aktivita. Určitou zvláštností v tomto ohledu je podkategorie *hudební umění – poslech* (570), která je zde ovšem chápána jako vlastní aktivní výběr posluchače včetně jeho průběžné modifikace a reflexe, což odlišuje tuto podkategorii např. od návštěvy hudebních produkcí. *Návštěvy představení*, na nichž je účastník posluchačem, jsou součástí obecných podkategorií 501–509, konkrétně aktivity 502.

Je zřejmé, že kategorii nelze považovat za uzavřenou, a to především z důvodu velkého rozsahu nejrozličnějších druhů činností, které jsme dosud nezaznamenali v do-

8.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

taznících. Zároveň se jedná o kategorii s poměrně komplikovanou stavbou podkategorií, která je co do rozmanitosti jednou z nejvíce členitých. Všechny podkategorie jsou však vnitřně provázány právě vazbou na umění v celé šíři jeho projevů. Důvodem, proč některé subkategorie dosud nemají vlastní vnitřní členění, je především skutečnost, že třídění v těchto oblastech je možné uskutečnit více způsoby a z nám dosud dostupných dat nevyplývá dostatečný počet podkladů pro zahájení tohoto členění induktivní cestou.

Tabulka 8.1: Deskriptivní statistika kategorie 500 – Umění

Aktivity v kategorii 500 – Umění				
Kód aktivity	Název aktivity	<i>n</i>	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
500	Umění	634	100,00	7,30
501	Galerie, muzea a sbírky umění	26	4,10	0,30
502	Návštěva hudebních a tanečních představení	18	2,84	0,21
503	Návštěva dramatických představení, cílené sledování či poslech záznamů dramatu	46	7,26	0,53
504	Návštěva filmových představení, cílené sledování filmů	118	18,61	1,36
505	Návštěva ostatních kulturních představení a akcí	11	1,74	0,13
506	Vedení výtvarných aktivit	3	0,47	0,03
507	Vedení hudebních těles a produkcí	4	0,63	0,05
508	Vedení literárně dramatických aktivit	2	0,32	0,02
509	Vedení tanečních skupin nebo jednotlivců	—		
510	Kreslení, malování a dekorativní umění	64	10,09	0,74
510	Kreslení, malování a dekorativní umění	20	3,15	0,23
511	Kreslení a kresby	19	3,00	0,22
512	Malování a malby	9	1,42	0,10
513	Bižuterie a klenotnictví	4	0,63	0,05
515	Dekoratивní umění	2	0,32	0,02
516	Textilní umění a dekorace	9	1,42	0,10
518	Sklo	1	0,16	0,01
520	Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	43	6,78	0,49
520	Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	5	0,79	0,06
521	Různé grafické techniky (litografie, reliéfy, leptání, tisky)	—		
522	Klasická fotografie a fotografování	34	5,36	0,39
524	Holografie	—		
525	Digitální fotografie	2	0,32	0,02
526	Filmová tvorba	—		
528	Počítačové umění (Digitální umění)	2	0,32	0,02
530	Architektura, prostorové umění a sochařství	16	2,52	0,18
530	Architektura, prostorové umění a sochařství	2	0,32	0,02
531	Dějiny architektury	1	0,16	0,01
532	Architektura	2	0,32	0,02
533	Dějiny sochařství	—		
534	Sochařství	—		
535	Řezbářství	5	0,79	0,06

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
550	536 Numismatika a sfragistika	1	0,16	0,01
	537 Keramika	5	0,79	0,06
	Hudební umění vokální	63	9,94	0,73
	550 Hudební umění vokální	13	2,05	0,15
	551 Sólový zpěv na veřejnosti	2	0,32	0,02
	552 Sólový zpěv na veřejnosti – duchovní hudba	2	0,32	0,02
	555 Sborový zpěv	18	2,84	0,21
	556 Sborový zpěv – duchovní hudba	12	1,89	0,14
	559 Sólový zpěv (soukromě)	16	2,52	0,18
	Hudební umění instrumentální	107	16,88	1,23
560	560 Hudební umění instrumentální	20	3,15	0,23
	561 Klavír a keyboard	37	5,84	0,43
	562 Kytara akustická a elektrická	34	5,36	0,39
	563 Ostatní strunné nástroje	2	0,32	0,02
	564 Ostatní elektrofony (se snímačem)	1	0,16	0,01
	565 Flétny	4	0,63	0,05
	566 Ostatní dechové nástroje	6	0,95	0,07
	567 Bicí nástroje	3	0,47	0,03
	569 Souborová hra	—	—	—
	Hudební umění – poslech, tvorba a teorie	75	11,83	0,86
570	571 Hudební umění – poslech	—	—	—
	575 Hudební umění – tvorba	—	—	—
	579 Hudební teorie a nauka	—	—	—
	Dramatické a filmové umění	22	3,47	0,25
580	581 Recitace	—	—	—
	582 Dramatická tvorba (včetně dramatických kroužků)	—	—	—
	583 Amatérské divadlo	—	—	—
	584 Hraní rolí na živo (LARP)	—	—	—
590	Taneční umění	16	2,52	0,18
	591 Folklórní soubory	—	—	—
Rok měření 2019				
500	Umění	979	100,00	9,03
	501 Galerie, muzea a sbírky umění	49	5,01	0,45
	502 Návštěva hudebních a tanečních představení	106	10,83	0,98
	503 Návštěva dramatických představení, cílené sledování či poslech záznamů dramatu	93	9,50	0,86
	504 Návštěva filmových představení, cílené sledování filmů	145	14,81	1,34
	505 Návštěva ostatních kulturních představení a akcí	54	5,52	0,50
	506 Vedení výtvarných aktivit	3	0,31	0,03
	507 Vedení hudebních těles a produkcí	7	0,72	0,06
	508 Vedení literárně dramatických aktivit	3	0,31	0,03
	509 Vedení tanečních skupin nebo jednotlivců	5	0,51	0,05
	Kreslení, malování a dekorativní umění	87	8,89	0,80
510	510 Kreslení, malování a dekorativní umění	20	2,04	0,18
	511 Kreslení a kresby	37	3,78	0,34
	512 Malování a malby	12	1,23	0,11
	513 Bižuterie a klenotnictví	4	0,41	0,04
	515 Dekorativní umění	8	0,82	0,07
	516 Textilní umění a dekorace	6	0,61	0,06
	518 Sklo	—	—	—
	Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	74	7,56	0,68

8.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
530	520 Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	13	1,33	0,12
	521 Různé grafické techniky (litografie, reliéfy, leptání, tisky)	1	0,10	0,01
	522 Klasická fotografie a fotografování	20	2,04	0,18
	524 Holografie	—		
	525 Digitální fotografie	33	3,37	0,30
	526 Filmová tvorba	2	0,20	0,02
	528 Počítačové umění (Digitální umění)	5	0,51	0,05
	Architektura, prostorové umění a sochařství	20	2,04	0,18
	530 Architektura, prostorové umění a sochařství	3	0,31	0,03
	531 Dějiny architektury	—		
550	532 Architektura	4	0,41	0,04
	533 Dějiny sochařství	—		
	534 Sochařství	1	0,10	0,01
	535 Řezbářství	—		
	536 Numismatika a sfragistika	1	0,10	0,01
	537 Keramika	11	1,12	0,10
	Hudební umění vokální	69	7,05	0,64
	550 Hudební umění vokální	4	0,41	0,04
	551 Sólový zpěv na veřejnosti	8	0,82	0,07
	552 Sólový zpěv na veřejnosti – duchovní hudba	2	0,20	0,02
560	555 Sborový zpěv	17	1,74	0,16
	556 Sborový zpěv – duchovní hudba	14	1,43	0,13
	559 Sólový zpěv (soukromě)	24	2,45	0,22
	Hudební umění instrumentální	102	10,42	0,94
	560 Hudební umění instrumentální	16	1,63	0,15
	561 Klavír a keyboard	26	2,66	0,24
	562 Kytara akustická a elektrická	35	3,58	0,32
	563 Ostatní strunné nástroje	6	0,61	0,06
	564 Ostatní elektrofony (se snímáčem)	—		
	565 Flétny	7	0,72	0,06
570	566 Ostatní dechové nástroje	2	0,20	0,02
	567 Bicí nástroje	4	0,41	0,04
	569 Souborová hra	6	0,61	0,06
	Hudební umění – poslech, tvorba a teorie	121	12,36	1,12
	570 Hudební umění – poslech, tvorba a teorie	14	1,43	0,13
	571 Hudební umění – poslech	101	10,32	0,93
	575 Hudební umění – tvorba	4	0,41	0,04
	579 Hudební teorie a nauka	2	0,20	0,02
	Dramatické a filmové umění	11	1,12	0,10
	580 Dramatické a filmové umění	2	0,20	0,02
580	581 Recitace	2	0,20	0,02
	582 Dramatická tvorba (včetně dramatických kroužků)	7	0,72	0,06
	583 Amatérské divadlo	—		
	584 Hraní rolí na živo (LARP)	—		
	Taneční umění	30	3,06	0,28
	590 Taneční umění	25	2,55	0,23
	591 Folklórní soubory	5	0,51	0,05
Rok měření 2021				
500	Umění	1121	100,00	8,38
501	Galerie, muzea a sbírky umění	52	4,64	0,39

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
	502 Návštěva hudebních a tanečních představení	88	7,85	0,66
	503 Návštěva dramatických představení, cílené sledování či poslech záznamů dramatu	73	6,51	0,55
	504 Návštěva filmových představení, cílené sledování filmů	141	12,58	1,05
	505 Návštěva ostatních kulturních představení a akcí	73	6,51	0,55
	506 Vedení výtvarných aktivit	5	0,45	0,04
	507 Vedení hudebních těles a produkcí	8	0,71	0,06
	508 Vedení literárně dramatických aktivit	—		
	509 Vedení tanečních skupin nebo jednotlivců	7	0,62	0,05
510	Kreslení, malování a dekorativní umění	127	11,33	0,95
	510 Kreslení, malování a dekorativní umění	26	2,32	0,19
	511 Kreslení a kresby	56	5,00	0,42
	512 Malování a malby	29	2,59	0,22
	513 Bižuterie a klenotnictví	7	0,62	0,05
	515 Dekorativní umění	7	0,62	0,05
	516 Textilní umění a dekorace	2	0,18	0,01
	518 Sklo	—		
520	Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	93	8,30	0,70
	520 Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	6	0,54	0,04
	521 Různé grafické techniky (litografie, reliéfy, leptání, tisky)	—		
	522 Klasická fotografie a fotografování	36	3,21	0,27
	524 Holografie	—		
	525 Digitální fotografie	37	3,30	0,28
	526 Filmová tvorba	7	0,62	0,05
	528 Počítačové umění (Digitální umění)	7	0,62	0,05
530	Architektura, prostorové umění a sochařství	30	2,68	0,22
	530 Architektura, prostorové umění a sochařství	2	0,18	0,01
	531 Dějiny architektury	6	0,54	0,04
	532 Architektura	6	0,54	0,04
	533 Dějiny sochařství	—		
	534 Sochařství	—		
	535 Řezbářství	4	0,36	0,03
	536 Numismatika a sfragistika	2	0,18	0,01
	537 Keramika	10	0,89	0,07
550	Hudební umění vokální	80	7,14	0,60
	550 Hudební umění vokální	4	0,36	0,03
	551 Sólový zpěv na veřejnosti	8	0,71	0,06
	552 Sólový zpěv na veřejnosti – duchovní hudba	3	0,27	0,02
	555 Sborový zpěv	17	1,52	0,13
	556 Sborový zpěv – duchovní hudba	22	1,96	0,16
	559 Sólový zpěv (soukromě)	26	2,32	0,19
560	Hudební umění instrumentální	179	15,97	1,34
	560 Hudební umění instrumentální	17	1,52	0,13
	561 Klavír a keyboard	53	4,73	0,40
	562 Kytara akustická a elektrická	65	5,80	0,49
	563 Ostatní strunné nástroje	22	1,96	0,16
	564 Ostatní elektrofony (se snímačem)	—		
	565 Flétny	7	0,62	0,05

8.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Kód aktivity	Název aktivity	<i>n</i>	%v kat.	%celkem
	566 Ostatní dechové nástroje	5	0,45	0,04
	567 Bicí nástroje	6	0,54	0,04
	569 Souborová hra	4	0,36	0,03
570	Hudební umění – poslech, tvorba a teorie	138	12,31	1,03
	570 Hudební umění – poslech, tvorba a teorie	6	0,54	0,04
	571 Hudební umění – poslech	117	10,44	0,87
	575 Hudební umění – tvorba	12	1,07	0,09
	579 Hudební teorie a nauka	3	0,27	0,02
580	Dramatické a filmové umění	9	0,80	0,07
	580 Dramatické a filmové umění	1	0,09	0,01
	581 Recitace	2	0,18	0,01
	582 Dramatická tvorba (včetně dramatických kroužků)	6	0,54	0,04
	583 Amatérské divadlo	—		
	584 Hraní rolí na živo (LARP)	—		
590	Taneční umění	18	1,61	0,13
	590 Taneční umění	14	1,25	0,10
	591 Folklórní soubory	4	0,36	0,03

8.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

8.2.1 Kategorie jako celek

Když jsme zahájili analýzu kategorie *umění* z hlediska jejího významu pro jednotlivé skupiny v populaci, zjistili jsme, že i v této kategorii docházelo v průběhu času k podstatným proměnám. Kategorii, jak bylo obvyklé i u dřívějších kategorií, budeme nejprve analyzovat jako celek a následně se budeme věnovat detailnějšímu pohledu na podkategorie tam, kde bylo možné podrobnější pohled získat.

Při základním rozlišení podle pohlaví byly aktivity v kategorii v roce prvního měření (2009) vyváženě zastoupeny u mužů i žen (tab. C.1), nicméně v průběhu času se preference měnily a již v roce 2019 (tab. C.2) byla kategorie doménou žen. Tento stav vydržel i přes změny související s pandemií covid-19 v roce 2021 (tab. C.3).

Umění je rovněž kategorií volnočasových aktivit, která polarizuje společnost z hlediska věku. Dlouhodobý trend ukazuje, že uměleckým aktivitám se více věnují mladší lidé. V roce 2009 (tab. C.7) existovaly silné preference u skupin 15–24 a 25–34 let, přičemž lidé ve věkových skupinách nad 35 let svůj zájem silně upozadili. Polarizace podle věku zůstala s drobnými obměnami zachována i v roce 2019 (tab. C.8), kdy silně pozitivní preference zůstaly u skupiny 15–24 a o něco oslabenější, ale stále pozitivní, byly preference u skupiny 25–34 let. Naproti tomu negativní vztah lze pozorovat u skupin 35 a více let, s výjimkou skupiny 45–54 let, která byla neutrální. Od 65 let věku se tento druh aktivit stejně jako v roce 2009 vyskytoval dokonce výrazně méně, než bychom statisticky očekávali. Rok 2021 proces polarizace dovršil (tab. C.9). Na jednu stranu se projevila neutralita u lidí středního věku (25–54 let). Oproti tomu skupina 15–24 pokračovala v trvale silné

preferenci uměleckých aktivit a skupiny od 55 let výše se vůči aktivitám silně negativně vymezily.

Umělecké aktivity, jak vyplývá i z našeho výzkumu, jsou poměrně silně navázány na dosaženou úroveň vzdělání. Od roku 2009 totiž konstantně platí silná pozitivní preference uměleckých aktivit u vysokoškolsky vzdělané populace a naproti tomu výrazně snížený zájem u skupiny vyučených v oboru (tab. C.10, C.11 a C.12). Naš výzkum v tomto ohledu potvrzuje tvrzení dřívějších publikací (Hughes, 2000). Zajímavou výjimku tvoří lidé se základním vzděláním, kteří se, jak nám ukazují výsledky v tabulce C.12, věnovali umění o poznání více v době pandemie.

Kromě vzdělání působí na volbu volnočasových aktivit zaměřených na umění zjevně také velikost obce. Tento faktor vytváří vývoj preferencí, který stojí z hlediska sociodemografie obcí za bližší zmínku (tab. C.13, C.14 a C.15). Až do roku 2019 měli snížené preference uměleckých aktivit ti, kdo žijí v obcích mezi 2–5 tis. obyvatel. Oproti tomu v roce 2009 byly v této souvislosti zřejmé výhody velkoměst (nad 150 tis. obyvatel), jejichž obyvatelé umělecké aktivity silně preferovali. Tato preference v roce 2019 mizí, ale objevuje se zpět pozoruhodně v pandemickém roce 2021. Do roku 2019 můžeme rovněž sledovat pozitivní preference aktivit u obyvatel okresních měst (15–60 tis. obyvatel). Zde se pozitivní preference neudržely a v roce 2021 se otáčely dokonce k výrazně sníženým preferencím. Bez zajímavosti rovněž není ani výrazné snížení uměleckých volnočasových aktivit u obyvatel obcí do 2 tis. obyvatel v roce 2021.

Ani socioekonomický status není z pohledu umění zanedbatelným faktorem, ačkoliv v mnohém kopíruje vliv věkových skupin. Žáci a studenti přirozeně tíhnou k uměleckým aktivitám více než jiné sociální skupiny a tato preference platí dlouhodobě napříč sledovanou dekádou (tab. C.16, C.17 a C.18). V období pandemie covidu-19 se k této skupině připojili ještě drobní podnikatelé (OSVČ), kteří byli nuceni změnit své životní podmínky a pracovní návyky v době lockdownu. Naopak dlouhodobě silně snížený zájem o aktivity projevují důchodci, invalidní důchodci a osoby na mateřské či rodičovské dovolené. K těm se v době pandemie navíc připojili i zaměstnanci, kteří zjevně svůj volný čas v této neutěšené době věnovali činnostem jiným.

Poslední ze sledovaných sociodemografických faktorů, rodinná situace, také patří k těm, které výrazně ovlivňují volbu volnočasových aktivit v oblasti umění. Dlouhodobě se tak ukazuje, že ti, kdo žijí ve vlastních úplných orientačních rodinách, mají k uměleckým aktivitám nejbližší (tab. C.19, C.20 a C.21). V roce 2009 platilo totéž i pro ty, kdo žijí v rodinách orientačních neúplných, nicméně tato preferenční skupina se již v roce 2019 a 2021 nevyskytuje. Patrně zde došlo k odlivu zájmu nebo se ekonomická náročnost uměleckých aktivit zvýšila tak, že je nejsou schopny rodiny samoživitelů podporovat. Naproti tomu život s partnerem/kou v manželství nebo život ve vlastní úplné rodině uměleckým aktivitám

8.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

v roce 2009 nepřály. V roce 2019 tento snížený zájem nebyl patrný, nicméně znovu se objevil v roce 2021. Tentokrát však pouze u těch, kteří žijí s partnerkou/em nebo manželkou/em.

8.2.2 Proměny v podkategoriích

Stejně jako u mnoha dalších kategorií i v *umění* existuje řada vnitřních napětí mezi podkategoriemi a i zde se projevuje vliv sledovaných faktorů. Již při základním rozdělení podle pohlaví (tab. 8.2) můžeme vnímat významné rozdíly v preferencích u jednotlivých podkategorií. Zatímco podkategorie *kreslení, malování a dekorativní umění* (510) a *grafika fotografie, tisky a počítačové umění* (520) se jasně a dlouhodobě vymezují na ženské (510) a mužské (520), jinde dochází k vymezení až v průběhu dekády. V obecných aktivitách zaměřených na umění (501-509), mezi něž patří např. návštěvy filmových a divadelních představení, galerií, vedení hudebních či výtvarných aktivit apod., tak můžeme mezi lety 2009 a 2019 sledovat posun, který se dále prohloubil v roce 2021, díky němuž se tato specifická a obsahově široká podkategorie stává výrazně preferovanou ženami. Opačný trend můžeme pozorovat u podkategorie *hudební umění instrumentální* (560) a od roku 2021 také u podkategorie *hudební umění – poslech, tvorba a teorie* (570). Bez zajímavosti není ani to, že v případě aktivit v podkategoriích *architektura, prostorové umění sochařství* (530), *dramatické a filmové umění* (580) a zejména *taneční umění* (590) žádné rozdíly nepanují.

Tabulka 8.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0004$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
500 – Umění	<i>bez rozdílů</i>	Muž (–) Žena (+)	Muž (– – –) Žena (++++)
510 – Kreslení, malování a dekorativní umění	Muž (– –) Žena (++)	Muž (– – –) Žena (++++)	Muž (–) Žena (+)
520 – Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	Muž (++) Žena (– –)	Muž (++++) Žena (– – –)	Muž (++) Žena (– –)
530 – Architektura, prostorové umění a sochařství	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
550 – Hudební umění vokální	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
560 – Hudební umění instrumentální	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+) Žena (–)	Muž (++++) Žena (– – –)
570 – Hudební umění – poslech, tvorba a teorie	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Muž (++++) Žena (– – –)
580 – Dramatické a filmové umění	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>

590 – Taneční umění	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
---------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Podobně nelze přehlédnout ani rozdíly podle věkových skupin, ačkoliv ty nejsou patrné u tolika podkategorií. V roce 2009 se dokonce vliv věku na podkategorie nepodařilo prokázat vůbec. Jak je patrné z tabulky 8.3, obecné aktivity zahrnující návštěvy představení a vedení tvůrčích aktivit (501–509) jsou o poznání méně časté u věkové skupiny 15–24 let. V roce 2021 se jim naopak významně více věnovali lidé ve věku 45–54 let. Úplně obrácené preference pak platí u Kreslení, malování a dekorativního umění (510). Poslední z prokazatelných tendencí je snížení zájmu o vokální umění u věkové skupiny 35–44 let, což lze pochopit vzhledem k životní etapě, péči o dorůstající děti či intenzivnímu budování kariéry. Jedná se totiž o aktivity zpravidla vyžadující nemálo času a zejména pravidelnost.

Tabulka 8.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,8323$)	2019 ($p = 0,0054$)	2021 ($p = 0,0006$)
500 – Umění	—	15–24 (— — —)	15–24 (— — —) 45–54 (++)
510 – Kreslení, malování a dekorativní umění	—	15–24 (++ +)	15–24 (++ +) 45–54 (— —)
550 – Hudební umění vokální	—	<i>bez rozdílů</i>	35–44 (—)
570 – Hudební umění – slech, tvorba a teorie	—	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>

Úroveň dosaženého vzdělání (tab. 8.4) nezpůsobuje dlouhodobě žádné podstatné rozdíly mezi podkategoriemi. V roce 2019 a 2021 se vliv vzdělání na rozložení preferencí v podkategoriích neprojevil vůbec. V roce 2009 zaznamenáváme silnější preference středoškoláků u obecných aktivit 501–509, což je patrné dáno významným zastoupením aktivity zaměřené na návštěvy filmových představení. Spíše výjimkou v rámci měření je zvýšený zájem lidí se základním vzděláním o podkategorii *instrumentálního hudebního umění* (560) v témže roce.

Tabulka 8.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0003$)	2019 ($p = 0,0613$)	2021 ($p = 0,3036$)
500 – Umění	Základní (— — —) Středoškolské (++)	—	—

8.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

510 – Kreslení, malování a dekorativní umění	<i>bez rozdílů</i>	—	—
520 – Grafika, fotografie, tisky a počítačové umění	<i>bez rozdílů</i>	—	—
550 – Hudební umění vokální	<i>bez rozdílů</i>	—	—
560 – Hudební umění instrumentální	Základní (+ + +)	—	—
570 – Hudební umění – po- slech, tvorba a teorie	<i>bez rozdílů</i>	—	—

Dlouhodobě nelze prokázat vliv velikosti obce na rozložení preferencí mezi podkategoriemi v rámci kategorie *umění* a stejně tak nelze prokázat ani vliv rodinné situace na toto rozložení. Jediným prokázaným vlivem z hlediska socioekonomického statusu je dlouhodobě snížený a vcelku pochopitelný zájem důchodců a osob na mateřské či rodičovské dovolené o všeobecné aktivity 501–509 (tab. 8.5). Za pozoruhodný výkyv, patrně mapující výrazné zlepšení ekonomické situace zmíněných skupin obyvatel v poměru ke kupní síle a možnostem návštěv kulturních představení, je neutralizace vlivu socioekonomického statusu v roce 2019. O to bolestivějším bylo ostré snížení těchto preferencí v souvislosti s pandemií covidu-19 a jejími průvodními restriktivními opatřeními.

Tabulka 8.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0300$)	2019	2021 ($p = 0,0011$)
500 – Umění	Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (–)	—	Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (– – –)

Celkově se v případě umění jedná o kategorii, která je z hlediska vlivu sociodemografických faktorů na rozložení zájmu v podkategoriích, spíše homogenní, přičemž jedinou výjimku tvoří značná genderová polarizace aktivit.

8.3 Hodnotové konsekvence

Kategorie volnočasových aktivit *umění* patří bezesporu mezi ty, které vykazují dlouhodobě silné, převážně pozitivní hodnotové vazby. To platí zejména o hodnotách cílových, ale v průběhu času stále více i hodnotách instrumentálních. Přehled a analýzu hodnotových vazeb zahájíme stejně jako v případě předešlých kapitol vztahy k cílovým hodnotám.

8.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Vazby, především ty pozitivní, mezi uměním v nejrůznějších podobách a cílovými hodnotami patří mezi nejsilnější, které v rámci výzkumu vztahu hodnot a volného času nacházíme. *Umění* se navíc vyznačuje vazbami na hodnoty, které bychom z pohledu výchovy a formace mohli považovat za ušlechtilé a rozvíjející osobnost. Platí to přitom jak pro mnohé hodnoty osobní (intrapersonální), tak pro mnohé hodnoty sociální (interpersonální či prosociální).

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Již od roku 2009 lze pozorovat u těch, kdo se věnují umění, skutečně silně pozitivní preference cílových hodnot *kamarádství*, *přátelství* (tab. F.3), *zralá láska* (tab. F.6), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.32) a *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.44). Tyto silně pozitivní vztahy navíc doplňuje pozitivní vazba na hodnotu *svoboda* (tab. F.35). Lze říci, že suma pozitivních vazeb na hodnoty v roce 2009 tvoří určitý stabilní hodnotový základ, který se příliš nemění (maximálně se liší důrazy v podobě silně pozitivních či pouze pozitivních vazeb). Je naopak rozšiřován, když jsme v roce 2019 mohli mezi silně pozitivní vazby počítat rovněž ty k hodnotám *blaho národa* (tab. F.2), *zralá láska* (tab. F.7), *moudrost* (tab. F.12), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33), *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.45) a *přijetí ostatními*, *pocit sounáležitosti* (tab. F.53), navíc doplněné o pozitivní vztahy k hodnotám *kamarádství*, *přátelství* (tab. F.4), *svoboda* (tab. F.36) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.42). V roce 2021 se nadále pozitivní vztahy k hodnotám prohlubovaly. Dokonce existovaly pouze v silně pozitivní podobě, a to k hodnotám *kamarádství*, *přátelství* (tab. F.5), *zralá láska* (tab. F.8), *moudrost* (tab. F.13), *sebeúcta* (tab. F.28), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *svoboda* (tab. F.37), *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.46), *aktivní vzrušující život*, *zábava* (tab. F.49) a *přijetí ostatními*, *pocit sounáležitosti* (tab. F.54).

Zajímavostí skupiny populace, která se věnuje umění, je vzájemná synergie mužů a žen posilující silné vztahy k hodnotám. Když totiž omezíme populaci pouze na muže nebo ženy, nacházíme zejména v letech 2009 a 2019 pozitivních vazeb podstatně méně. V populaci mužů tak v roce 2009 nalezneme silně pozitivní vztahy k hodnotám *kamarádství*, *přátelství* (tab. F.3), *vnitřní harmonie*, *soulad* (tab. F.44) a *aktivní vzrušující život*, *zábava* (tab. F.47). Ty jsou doplněny pozitivními vazbami na cílové hodnoty *blaho národa* (tab. F.1), *moudrost* (tab. F.11) a *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.32). V roce 2019 se hodnotové preference u skupiny mužů značně neutralizují a nacházíme pouze dvě pozitivní vazby na hodnoty *blaho národa* (tab. F.2) a *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33). Naproti tomu pandemický rok 2021 je ve znamení opětovného vzednutí pozitivních postojů mužů věnujících se umění k cílovým hodnotám, když nalézáme silné vazby na hodnoty *kamarádství*,

8.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

přátelství (tab. F.5), *zralá láska* (tab. F.8), *sebeúcta* (tab. F.28), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *svoboda* (tab. F.37), *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.46), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) a *přijetí ostatními, pocit sounáležitosti* (tab. F.54).

Podobný, možná ještě radikálnější přerod lze pozorovat i v populaci žen. Zatímco v roce 2009 samostatné pozitivní vazby zcela chybí, v roce 2019 je lze v silné podobě nalézt k hodnotám *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33) a *svoboda* (tab. F.36) a v pozitivní podobě k hodnotám *blaho národa* (tab. F.2) a *moudrost* (tab. F.12). Pozitivní vztahy se nadále prohlubují v roce 2021, kdy již můžeme hovořit o silně pozitivních vazbách k hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *svoboda* (tab. F.37) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) a o pozitivních vazbách vůči hodnotám *moudrost* (tab. F.13) a *sebeúcta* (tab. F.28).

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Negativní vztahy mezi cílovými hodnotami a aktivitami v kategorii *umění* nejsou příliš početné, nicméně vykazují jeden rys, který si zaslouží samostatnou pozornost. V roce 2009 existovaly negativní vztahy s hodnotami *štěstí* (tab. F.38) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). V roce 2019 se vazby proměnily, když byly nově měřeny preference u hodnoty *zdraví*. Právě u této hodnoty se totiž u lidí pěstujících umění projevila jeden z mála silně negativních vztahů s cílovými hodnotami, který dokonce přetrval až do roku 2021 (tab. F.55, F.56). V tomto roce navíc přibyla silně negativní vazba k hodnotě *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52).

Samostatně u mužů se negativní vazby v roce 2009 vůbec neprojevovaly, v letech 2019 a 2021 potom kopírují vztahové schéma jako u celé populace s tím rozdílem, že negativní vazba na hodnotu *zdraví* (tab. F.55) byla v roce 2019 slabší a stejně tak slabší bylo negativní vymezení vůči hodnotě *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52). Silná negativní vazba ke *zdraví* v roce 2021 zůstává i u mužů (tab. F.56).

U žen je směsice negativních vazeb pestřejší. V roce 2009 se vyskytovaly silně negativní vymezení vůči cílovým hodnotám *blaho národa* (tab. F.1), *rovnost příležitostí (sociální rovnost)* (tab. F.23), *štěstí* (tab. F.38) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). Ne tak vyhraněný, ale přesto negativní vztah ještě existoval k hodnotě *věčný život (život po smrti), spása* (tab. F.41). Rok 2009 znamenal u žen změnu a negativní vymezení se týkalo pouze hodnoty *zdraví* (tab. F.55), přičemž tento negativní vztah se ještě prohloubil v roce 2021 (tab. F.56). Stejně jako u celé populace se i u žen objevila silně negativní vazba k *životu v dostatku (ekonomickému zabezpečení)* (tab. F.52).

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategoriím

Tabulka 8.6: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 500 – Umění a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	neutrální	++ (↑)	neměřeno
	muži	+	+	neměřeno
	ženy	--	+ (↑)	neměřeno
Kamarádství, přátelství	společně	++	+ (↓)	++ (↑)
	muži	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	++ (↑)
Zralá láska	společně	++	++	++
	muži	neutrální	neutrální	++ (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Mír ve světě	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Moudrost	společně	neutrální	++ (↑)	++
	muži	+	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	neutrální	+ (↑)	+
Péče o milované osoby	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Potěšení, život plný radosti	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Prospěšný život	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	--	neutrální (↑)	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	muži	neutrální	neutrální	++ (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	+ (↑)
Společenské uznání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	++	++	++
	muži	+	+	++ (↑)
	ženy	neutrální	++ (↑)	++
Svoboda	společně	+	+	++ (↑)
	muži	neutrální	neutrální	++ (↑)
	ženy	neutrální	++ (↑)	++
Štěstí	společně	-	neutrální (↑)	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	--	neutrální (↑)	neutrální
Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	-	neutrální (↑)	neutrální
Vnitřní harmonie, soulad	společně	++	++	++
	muži	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální

8.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Aktivní vzrušující život, zábava	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	++	neutrální (↓)	++ (↑)
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
	společně	–	neutrální (↑)	-- (↓)
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	-- (↓)
Zdraví	společně	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	společně	<i>neměřeno</i>	--	--
Národní bezpečnost	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	–	-- (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	–	-- (↓)
Bezpečnost rodiny	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální

8.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Vztahy mezi kategorií uměleckých aktivit a instrumentálními hodnotami jsou stejně výrazné jako v případě hodnot cílových, jen s tím rozdílem, že jejich vazby se v průběhu dekády více rozšiřovaly v oblasti pozitivních vazeb. Negativní vazby obecně nejsou příliš četné a ani časový průběh na tomto stavu mnoho nezměnil.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Pozitivní vztahy vůči instrumentálním hodnotám u lidí věnujících se uměleckým aktivitám v roce 2009 reprezentovaly v silně pozitivní podobě *otevřenost*, *vstřícnost*, *ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82) a v pouze pozitivní podobě *víra*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.97). Rok 2019 přinesl větší počet hodnot, které mají pozitivní vazbu na umělecké aktivity. Silně pozitivně zde interagují hodnoty *optimismus* (tab. F.79), *víra*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.98), *vzdělanost* (tab. F.106) a *tvořivost* (tab. F.115), pozitivně pak ještě hodnota *citlivost* (tab. F.62). V roce 2021 se složení interagujících instrumentálních hodnot opět proměňuje, přičemž silně interaguje řada hodnot, které dříve měřeny nebyly a jsou součástí inovovaného hodnotového itineráře. Silně pozitivní vztahy nacházíme u hodnot *otevřenost*, *vstřícnost*, *ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.84), *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102), *odpuštění* (tab. F.110), *empatie* (tab. F.111), *laskavost* (tab. F.112) a *tvořivost* (tab. F.116), doplněné o pozitivní vztah k hodnotě *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.109).

Z pohledu populace mužů byly u těch, kdo se věnují umění, v roce 2009 silně pozitivně preferované hodnoty *citlivost* (tab. F.61) a *otevřenost*, *vstřícnost*, *ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82). Pozitivní preference byly dále zjištěny u hodnot *čestnost a pravdivost* (tab. F.63) a *víra*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.97). Rok 2019 přinesl u mužů určitou hodnotovou neutralitu, kdy byl zaznamenán jediný

silně pozitivní vztah vůči hodnotě *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Neutralita roku 2019 byla vystřídána silnými pozitivními preferencemi instrumentálních hodnot *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.84), *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102), *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.109), *odpuštění* (tab. F.110), *empatie* (tab. F.111) a *tvořivost* (tab. F.116) v pandemickém roce 2021. Silné pozitivní vazby ještě doplnila pozitivní interakce s hodnotou *vzdělanost* (tab. F.107).

Ženy, které se věnují umění, mají vůči instrumentálním hodnotám poněkud rezervovanější a neutrálnější postoje. V roce 2009 se pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami významně neprojevovaly vůbec. V roce 2019 již byla situace poněkud jiná. Silný pozitivní vztah existoval vůči hodnotě *tvořivost* (tab. F.115) a pozitivně dále interagovaly hodnoty *citlivost* (tab. F.62), *optimismus* (tab. F.79) a *vzdělanost* (tab. F.106). Silné provázání s *tvořivostí* pokračovalo i v roce 2021 (tab. F.116). Jiné pozitivní vazby v tomto roce však nahradil vztah s hodnotou *spolupráce* (tab. F.121).

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Negativních vymezení vůči instrumentálním hodnotám nacházíme u lidí, kteří se věnují umění, v průběhu všech tří měření relativně málo, stejně jako tomu bylo u hodnot cílových. Některé z negativně korelujících hodnot jsou však pozoruhodné a dosti překvapivé. V roce 2009 jsme identifikovali silně negativní vztah k instrumentálním hodnotám *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67) a *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89) a negativní vztah k hodnotě *trpělivost* (tab. F.92). Všechny tyto hodnoty bychom očekávali spíše v opačné vazbě na umění, které tyto vlastnosti vyžaduje. Je možné, že se zde projevil vliv věku, kdy se těmto aktivitám věnují převážně mladší lidé a hodnoty jako *trpělivost* a *disciplinovanost* u nich nepatří mezi vědomě preferované hodnoty, ačkoliv jsou reálně žité. Tento problém jsme diskutovali v kapitole věnované validitě měření hodnot (3.2.4). V praxi se tak mohl projevit vliv rozporu mezi deklarovanou preferencí hodnoty a její reálnou preferencí. Zatímco u většiny hodnot se projevuje spíše nadsazování hladiny preference, zde se mohl uplatnit trend opačný. V roce 2019 se již tento trend tak silně neprojevil, neboť jsme identifikovali poněkud odlišné negativní vazby k instrumentálním hodnotám – silnou vůči hodnotě *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.73) a slabší vůči hodnotě *nezávislost, samostatnost* (tab. F.70). Pozoruhodné je, že v roce 2021 se negativní vazby vůči instrumentálním hodnotám vytratily úplně.

U mužů je vývoj negativních vztahů k instrumentálním hodnotám rovněž pozoruhodný. V roce 2009 se u nich projevoval podobný trend jako u celé populace a existoval zde negativní vztah k hodnotě *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89). Rok 2019 u mužů již zcela kopíroval vývoj v celé populaci, když silně negativní

8.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

interakce existovala s hodnotou *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.73). Rok 2021 soulad trendu s celkovou populací jen potvrdil, když se ani u mužů žádné negativní interakce s instrumentálními hodnotami neprojevily.

U žen byla situace v roce 2009 poněkud pestřejší. U těch, které se věnovaly umění, existovaly negativní vazby na hodnoty *disciplinovanost, sebeovládání* (tab. F.89), *trpělivost* (tab. F.92) a *vysoké nároky, požadavky vůči životu* (tab. F.103). Silně negativně navíc korelovala hodnota *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67). Z uvedených vztahů je patrné, že zdrojem hodnotových vztahů celé populace byly spíše ženy než muži. Zvláštností situace v roce 2009 je negativní vztah k hodnotě *vysoké nároky, požadavky vůči životu*, který se vyskytuje pouze v ženské populaci. Roky 2019 a 2021 nepřinesly žádné negativní vazby k instrumentálním hodnotám. Zdá se tedy, že u žen bylo umění ve volném čase zdrojem pozitivních vztahů vůči instrumentálním hodnotám, i když mnohé hodnoty zůstaly vůči uměleckým aktivitám neutrálními.

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategorii

Tabulka 8.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 500 – Umění a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	+	(↑) <i>neměřeno</i>
	muži	++	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
Čestnost a pravdivost	ženy	neutrální	+	(↑) <i>neměřeno</i>
	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	+	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Dodržování závazků	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
Nezávislost, samostatnost	společně	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	muži	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Zodpovědnost, svědomitost	společně	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	muži	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Optimismus	společně	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	+	(↑) <i>neměřeno</i>
Pevná vůle	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	muži	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální

Přesnost, řád v činnosti	společně <i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně <i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně <i>muži</i>	– –	neutrální (↑)	neutrální
	<i>ženy</i>	–	neutrální (↑)	neutrální
Trpělivost	společně <i>muži</i>	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jed- nání), kompetentnost	společně <i>muži</i>	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně <i>muži</i>	+	++ (↑)	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	+	neutrální (↓)	neutrální
Vychovanost (taktnost, zdvoři- lost)	společně <i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně <i>muži</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně <i>muži</i>	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
Čistota (v morální smyslu)	společně <i>muži</i>	neutrální	neutrální	+
	<i>ženy</i>	neutrální	+	neutrální (↓)
Poslušnost, oddanost	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	+
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
Tvořivost	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
Cílevědomost, ambice, ctižá- dostivost	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	++	++
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Odvaha, statečnost, vyhledá- vání dobrodružství	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	++	neutrální (↓)
Odpuštění	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
Empatie	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
Laskavost	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
Spolupráce	společně <i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
				+

8.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Mezi všemi kategoriemi volnočasových aktivit se *umění* vyjímá hned z několika důvodů. Hodnotově se jedná o kategorii s nejsilnějšími pozitivními vazbami k cílovým hodnotám. Vazby k instrumentálním hodnotám jistě nelze označit za slabé či bezvýznamné, nicméně zdá se, že umění představuje kategorii navázanou na určitý druh osobní transcendence. Cílové hodnoty, které zde silně rezonují, bychom navíc mohli označit za povznášející, osvobozující a ušlechtilé, vedoucí mnohdy za hranu osobní oběti. To naopak potvrzuje negativní vymezení vůči zdraví i ekonomickému zabezpečení.

Rovněž se nejedná o hodnoty snadno dosažitelné, což platí stejně tak o pravém přátelství a zralé lásce, jako o moudrosti a objevování krásy. Všechny tyto hodnoty, jsou-li přijaty za vlastní a působí-li na volbu způsobů, možností a cílů jednání, jak o tom v definici hovoří Clyde Kluckhohn (1951), kladou na osobnost člověka značné nároky. Sociodemografické vymezení kategorie, které poukazuje na fakt, že se jí věnují převážně lidé s vyšším vzděláním, tuto náročnost potvrzuje. V době pandemie navíc umění ukazuje, že může být i cestou k naplnění vzrušujícího života a přinášet zábavu. V každém případě se jedná o aktivity, které přivádějí člověka k dosažení vnitřní harmonie a souladu a rovněž k moudrosti. Všechny zmiňované vazby, obohacené o tvořivost, otevřenost, vstřícnost a schopnost víry a důvěry, s sebou nese nemálo příležitostí k osobnímu rozvoji a hledání toho nejlepšího, co v každém člověku je.

8.4 Pedagogické výzvy

Patrně nejdůležitějším impulsem kategorie *umění* pro pedagogy volného času i sociální pedagogy je vlastně připomenutí již dříve známého intuitivního nebo teoretického poznání, že umění a umělecké aktivity otevírají člověku určitým způsobem cestu ke specifickému sebevyjádření a k vlastní transcendenci. Rovněž přispívají k dnes často citovanému wellbeingu (Daykin et al., 2018; Liu, 2014) a v komunitě napomáhají rozvoji resilience (Kim, 2015). Při výchově k tomu druhu hodnot, které povznášejí nad naši každodennost, lze využít právě uměleckých aktivit, které prokazatelně s těmito hodnotami souvisejí.

Z hlediska sociální pedagogiky lze uměleckých aktivit využít k vytváření mezigeneračních mostů a porozumění mezi generacemi. Prostřednictvím umění a nastoleného dialogu tak lze oslabovat vliv předsudků (Fletcher, 2007), které zamezují vzájemnému porozumění a otevřenosti. Zajímavým příkladem takovýchto aktivit může být mezigenerační divadlo (Parker, 2018). To platí dokonce i v případě seniorů, kteří trpí demencí a umění je pro ně prostředkem ke komunikaci (Lokon et al., 2012).

Pěstování umění je velmi dobrým nástrojem k výchově noblesnějšího člověka, který má úctu ke skutečnostem, které jej přesahují, a zároveň si zachovává úctu ke svému okolí sociálnímu i materiálnímu. Tyto vztahy potvrzuje i historická zkušenost a není divu, že pěstování vztahu k umění bylo nedílnou a významnou součástí výchovy aristokracie. V určitém smyslu se tak potvrzuje Platonova myšlenka o výchově uměním jako o nejkrásnějším vychování (2005, 401a-d; Read, 1958).

Pro sociální pedagogy přináší kategorie aktivit věnovaných umění rovněž určité riziko v podobě možného prohloubení sociální exkluze. Jak ukazuje např. Hughes (2000), může participace na uměleckých aktivitách sehrát klíčovou úlohu při formaci sociální identity a příslušnosti ke společenské vrstvě (May et al., 2020). Do jisté míry tak může společný zájem o umění působit na zvyšování vlastního sociálního statusu, vytváření rozdílů a napětí ve společnosti nebo vést k vytváření elity. V určitých krajních případech může umělecké vyjádření dokonce výrazně (a často negativně) ovlivňovat životní styl, zejména u mladých lidí (Atkinson, 2003; Perchtold-Stefan et al., 2022). Všechny tyto jevy samy o sobě nemusejí vést k exkluzi, nicméně patří mezi faktory, které exkluzi podporují.

Naproti tomu lze umění pedagogicky využít i zcela opačným způsobem, totiž jako nástroj pro sociální začleňování vyloučených skupin do komunit a společenství. *Umění* tak může sloužit jako facilitátor sociální inkluze (Johnson et al., 2011). Problematika sociální inkluze se netýká pouze vyloučených domácích skupin, týká se například rovněž mladých lidí přicházejících jako migranti do nové země. Umělecké aktivity jim pomáhají jednak k výše zmíněnému začleňování, jednak v nacházení nové naděje a životní perspektivy (Lee et al., 2020).

Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie

9.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Volnočasové aktivity zahrnuté do rozsáhlé kategorie *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie* tvoří relativně heterogenní skupinu, kterou spojuje jediný společný jmenovatel, jímž je specificky prožívaná zkušenost vázaná především na vlastní osobu. Jedná se v naprosté většině případů o aktivity, které člověk může realizovat sám a nejsou, až na výjimky, nutně svázány s jinými osobami.¹ Určitým těžištěm všech aktivit je v případě této kategorie vlastní osoba a její vnitřní potřeby. Z hlediska kvantitativního zastoupení se jedná o kategorii velmi významnou, ovšem s trvale klesajícím zastoupením. V roce 2009 představovaly aktivity v ní 23,99 % všech naměřených volnočasových aktivit, v roce 2019 klesl poměr zastoupení na 19,31 % a v roce 2021 na 18,24 %.

Kategorie je jako celek v katalogu přítomná již od doby jeho vzniku, pouze při revizi v roce 2012 došlo k mírné úpravě názvů v souvislosti s vyřazením aktivit zaměřených na geografii. Jak se ukázalo, tento druh volnočasových činností se jednak dosud nevyskytl v dotaznících (vždy se jednalo o aplikovanou geografii v podobě turismu či cestování obecně) a jednak patří svým zaměřením spíše do oblasti přírodních věd. Ve verzi 4.3 došlo u kategorie k rozsahem drobné, leč dopadem významné změně. Z kategorie *sport a hry* do ní byly přesunuty aktivity 608 a 609, zaměřené na *necílený poslech hudby a sledování televize*, které tvoří významný podíl na volnočasových aktivitách vůbec (Stevenson, 2013). Tato změna byla důsledkem dlouhodobé diskuse nad významem a zařazením těchto aktivit,

¹ Výjimku představují např. *schůzky s partnerem* (612), *doučování* (626) nebo *procházky s přáteli* (693).

9.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

přičemž hlavním impulsem pro přesun bylo zúžení kategorie 700 o dimenzi zábavy a její nové pojmenování *sport a hry*. Tím se pochopitelně rozšiřuje oblast, kterou kategorie *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie* pokrývá, o nové obsahy a těžiště celé kategorie se vychyluje směrem k relaxačním aktivitám. Samotná kategorie volné zábavy, reprezentovaná zde právě necíleným sledováním masových médií, má zajímavou vnitřní estetickou strukturu, která do značné míry vysvětluje potřebu účasti na ní. Jak přesvědčivě ukazuje Alan McKee ve své stati *The Aesthetic System of Entertainment*, dobrá zábava musí být vždy vulgární,² má (chytlavý) příběh, často je na pokračování. Má také šťastný konec, ale především je rychlá, hlučná a okázalá. Svými obsahy vyvolává silné emocionální reakce. Dobrá zábava je prostě zábavná. (McKee et al., 2012) Není tedy divu, že se volná zábava zejména v podobě necíleného sledování rádia či televize ocitá i v našem výzkumu na předních místech v oblíbenosti i četnosti.

Celou kategorii tvoří v současné podobě osm podkategorií, které lze sumárně shrnout do tří větších oblastí podle zaměření. Do první oblasti patří podkategorie zaměřené na vlastní *osobní život* (610) (Attwood – Smith, 2013; Kelly – Freysinger, 2000) a *konzumaci jídla a nápojů* (630) (Finkelstein – Lynch, 2006; Yeomans – Critcher, 2013). Kromě těchto podkategorií bychom do této skupiny mohli zařadit také dvě všeobecné aktivity (608 a 609), zaměřené na *necílený poslech hudby a sledování televize*. Do druhé oblasti bychom mohli zařadit podkategorie *práce a vzdělávání ve volném čase* (620) a *sběratelství* (640) (Sivan, 2006; Stebbins, 2006), která se zaměřuje na osobní růst a rozvoj. Poslední ze tří oblastí potom tvoří podkategorie zaměřené na cestování, turismus a rozšiřování obzorů (Rojek – Urry, 1997), tedy *turistika* (650), *cestování* (660), *pobyty v přírodě* (680) a *procházky ve volném čase* (690). Tyto tři oblasti budeme podrobněji sledovat při rozboru vnitřní struktury kategorie ve vztahu k jednotlivým podskupinám.

Stejně jako u předešlých kategorií je i u této zřejmé, že bude v budoucnu doplňována a není ani vyloučena změna její vnitřní struktury. Zejména podkategorie zaměřené na *konzumace jídla a nápojů* (630) a ty věnované *turismu* (650) a *cestování* (660) budou doplněny a zpřesněny konkrétními aktivitami. Pro tyto účely jsme hned v počáteční fázi tvorby katalogu dbali na jeho otevřenost zachováním dostatečného množství rezervovaných kódů aktivit.

Tabulka 9.1: Deskriptivní statistika kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie

Aktivity v kategorii 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
600	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	2084	100,00	23,99
608	Poslouchání hudby nebo radia pro zábavu (necílené)	72	3,45	0,83

² Zde nikoliv ve smyslu „sprostá“, ale spíše všelidová, určená prostým lidem. Spíše se jedná o opak k čínností noblesním.

KAPITOLA 9. OSOBNÍ AKTIVITY, CESTOVÁNÍ, TURISMUS A GEOGRAFIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
	609 Sledování televize (necílené)	712	34,17	8,20
610	Osobní život	406	19,48	4,67
	610 Osobní život	17	0,82	0,20
	611 Sexuální aktivity	74	3,55	0,85
	612 Schůzky s partnerem/partnerkou	53	2,54	0,61
	613 Péče o sebe	21	1,01	0,24
	614 Nakupování	87	4,17	1,00
	615 Lenošení	83	3,98	0,96
	616 Relaxace	71	3,41	0,82
	617 Sebezprezentační aktivity (selfies)	—	—	—
620	Práce a vzdělávání ve volném čase	167	8,01	1,92
	620 Práce a vzdělávání ve volném čase	72	3,45	0,83
	621 Brigáda	16	0,77	0,18
	625 Sebevzdělávání	76	3,65	0,87
	626 Doučování	3	0,14	0,03
630	Konzumace jídla a nápojů	51	2,45	0,59
	630 Konzumace jídla a nápojů	18	0,86	0,21
	635 Konzumace návykových látek (kouření, pití alkoholu apod.)	33	1,58	0,38
640	Sběratelství	—	—	—
	641 Filatelie, sbírání známek	—	—	—
650	Turistika	178	8,54	2,05
	650 Turistika	177	8,49	2,04
	659 Geocaching	1	0,05	0,01
660	Cestování	146	7,01	1,68
680	Pobyt v přírodě	—	—	—
	681 Volný čas na zahradě	—	—	—
	682 Hra venku (bez bližšího určení)	—	—	—
	683 Organizované volnočasové aktivity v přírodě	—	—	—
690	Procházky ve volném čase	352	16,89	4,05
	690 Procházky ve volném čase	142	6,81	1,63
	691 Procházky o samotě	4	0,19	0,05
	692 Procházky v přírodě	116	5,57	1,34
	693 Procházky s přáteli	14	0,67	0,16
	694 Procházky se zvířaty	76	3,65	0,87
Rok měření 2019				
600	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	2092	100,00	19,31
	608 Poslouchání hudby nebo radia pro zábavu (necílené)	93	4,45	0,86
	609 Sledování televize (necílené)	181	8,65	1,67
610	Osobní život	699	33,41	6,45
	610 Osobní život	24	1,15	0,22
	611 Sexuální aktivity	167	7,98	1,54
	612 Schůzky s partnerem/partnerkou	50	2,39	0,46
	613 Péče o sebe	120	5,74	1,11
	614 Nakupování	151	7,22	1,39
	615 Lenošení	131	6,26	1,21
	616 Relaxace	52	2,49	0,48
	617 Sebezprezentační aktivity (selfies)	4	0,19	0,04
620	Práce a vzdělávání ve volném čase	134	6,41	1,24
	620 Práce a vzdělávání ve volném čase	9	0,43	0,08
	621 Brigáda	45	2,15	0,42
	625 Sebevzdělávání	74	3,54	0,68
	626 Doučování	6	0,29	0,06
630	Konzumace jídla a nápojů	130	6,21	1,20

9.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
630	Konzumace jídla a nápojů	68	3,25	0,63
635	Konzumace návykových látek (kouření, pití alkoholu apod.)	62	2,96	0,57
640	Sběratelství	7	0,33	0,06
640	Sběratelství	5	0,24	0,05
641	Filatelie, sbírání známek	2	0,10	0,02
650	Turistika	179	8,56	1,65
650	Turistika	160	7,65	1,48
659	Geocaching	19	0,91	0,18
660	Cestování	132	6,31	1,22
680	Pobyt v přírodě	176	8,41	1,62
680	Pobyt v přírodě	30	1,43	0,28
681	Volný čas na zahradě	124	5,93	1,14
682	Hra venku (bez bližšího určení)	11	0,53	0,10
683	Organizované volnočasové aktivity v přírodě	11	0,53	0,10
690	Procházky ve volném čase	361	17,26	3,33
690	Procházky ve volném čase	64	3,06	0,59
691	Procházky o samotě	34	1,63	0,31
692	Procházky v přírodě	132	6,31	1,22
693	Procházky s přáteli	53	2,53	0,49
694	Procházky se zvířaty	78	3,73	0,72
Rok měření 2021				
600	Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	2439	100,00	18,24
608	Poslouchání hudby nebo radia pro zábavu (necílené)	96	3,94	0,72
609	Sledování televize (necílené)	207	8,49	1,55
610	Osobní život	745	30,55	5,57
610	Osobní život	26	1,07	0,19
611	Sexuální aktivity	142	5,82	1,06
612	Schůzky s partnerem/partnerkou	58	2,38	0,43
613	Péče o sebe	143	5,86	1,07
614	Nakupování	147	6,03	1,10
615	Lenošení	112	4,59	0,84
616	Relaxace	114	4,67	0,85
617	Sebezprezentační aktivity (selfies)	3	0,12	0,02
620	Práce a vzdělávání ve volném čase	154	6,31	1,15
620	Práce a vzdělávání ve volném čase	12	0,49	0,09
621	Brigáda	54	2,21	0,40
625	Sebevzdělávání	78	3,20	0,58
626	Doučování	10	0,41	0,07
630	Konzumace jídla a nápojů	83	3,40	0,62
630	Konzumace jídla a nápojů	10	0,41	0,07
635	Konzumace návykových látek (kouření, pití alkoholu apod.)	73	2,99	0,55
640	Sběratelství	8	0,33	0,06
640	Sběratelství	5	0,21	0,04
641	Filatelie, sbírání známek	3	0,12	0,02
650	Turistika	204	8,36	1,53
650	Turistika	184	7,54	1,38
659	Geocaching	20	0,82	0,15
660	Cestování	101	4,14	0,76
680	Pobyt v přírodě	308	12,63	2,30
680	Pobyt v přírodě	45	1,85	0,34
681	Volný čas na zahradě	238	9,76	1,78
682	Hra venku (bez bližšího určení)	16	0,66	0,12

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
683	Organizované volnočasové aktivity v přírodě	9	0,37	0,07
690	Procházky ve volném čase	533	21,85	3,99
690	Procházky ve volném čase	60	2,46	0,45
691	Procházky o samotě	51	2,09	0,38
692	Procházky v přírodě	230	9,43	1,72
693	Procházky s přáteli	98	4,02	0,73
694	Procházky se zvířaty	94	3,85	0,70

9.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

9.2.1 Kategorie jako celek

Již na počátku analýz je třeba upozornit, že jak z hlediska závislosti na jednotlivých sledovaných faktorech, tak z hlediska hodnotových konsekvencí se jedná o kategorii výrazně neutrální, přičemž neutralita byla nejsilnější v roce 2009.

Z hlediska genderové vyváženosti se ještě v roce 2009 jednalo o kategorii bez významných rozdílů mezi muži a ženami (tab. C.1), od roku 2019 je kategorie silně preferována ženami (tab. C.2, C.3).

Věk je rovněž určujícím faktorem při volbě osobně zaměřených volnočasových aktivit. Dlouhodobý trend ukazuje, že se těmto aktivitám věnují spíše starší ročníky. V roce 2009 (tab. C.7) nacházíme pozitivní preference těchto činností u věkové skupiny 55–64 let, přičemž od roku 2019 (tab. C.8, C.9) se věková hranice posunula nad 65 let. Naopak mladší lidé a lidé ve středním věku se aktivitám v kategorii tolik nevěnují. Negativní preference jsme zaznamenali v roce 2009 u věkové skupiny 25–34 let a poté až v roce 2009 u věkových skupin 15–24 let a 35–44 let. Jak ukáže následná analýza podkategorií, tyto všeobecné závěry nelze aplikovat jednoduše v rámci celé kategorie a u dílčích podkategorií se preference značně liší.

Kategorie osobních aktivit nebyla v roce 2009 významně vyhraněná ani vzhledem k dosaženému vzdělání (tab. C.10). V letech 2019 (tab. C.11) a 2021 (tab. C.12) se závislosti na vzdělání projevily výrazněji a ukázalo se, že osobním aktivitám se více věnují lidé vyučení. V roce 2019 se navíc prokázala nízká preference tohoto druhu aktivit u vysokoškoláků.

Faktor velikosti obce se ukázal jako jeden z nejméně významných, když volbu osobních aktivit ovlivňoval pouze v roce 2009 (tab. C.13). Přednost jim dávali obyvatelé měst se 2–5 tis. obyvatel a nejméně se jim věnovali lidé na vesnicích do 2 tis. obyvatel. Od roku 2019 se již žádné rozdíly podle velikosti obce v prožívání osobních volnočasových aktivit neprojevovaly (tab. C.14, C.15).

Podle socioekonomického statusu je zřejmé, že volnočasovými aktivitami v kategorii *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie* se nejčastěji zabývají lidé v důchodu, invalidním důchodu nebo na rodičovské dovolené. Nesmíme přitom zapomínat, že dominanci v kategorii mají dlouhodobě relaxační aktivity, turistika

9.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

a procházky, ale i sledování televize. Zmíněná skupina se přitom osobním aktivitám věnovala statisticky nejčastěji ve všech letech měření (tab. C.16, C.17 a C.18). Naproti tomu negativní postoje k osobním aktivitám se různily, v roce 2009 nebyla žádná sociodemografická skupina negativně vyhraněna, v roce 2019 se negativní vztah projevil u osob samostatně výdělečně činných a v roce 2021 u žáků a studentů.

Poslední ze sledovaných sociodemografických faktorů, rodinná situace, má rovněž velmi malý vliv na prožívání osobních aktivit. V roce 2009 nenacházíme žádná specifická vymezení (tab. C.19), v roce 2019 pouze silně zeslábl zájem u skupiny těch, kdo žijí s rodiči v úplné rodině (tab. C.20). Tento oslabený zájem přetrvával i v roce 2021 (tab. C.21).

9.2.2 Proměny v podkategoriích

Při pohledu na jednotlivé subkategorie lze hned zpočátku konstatovat, že jednota kategorie osobních aktivit je spíše zdánlivá a v jejím rámci probíhá rozdílné působení faktorových vlivů, které se pak často z pohledu celku vyruší a kategorie působí homogenně. Zajímavé je, že zatímco jako celek se kategorie vyhraňuje až v pozdějších měřeních, o to více je diverzifikovaná v roce 2009.

Prvním a silně rozdělovajícím faktorem je pohlaví (tab. 9.2). V roce 2009 zde nalezneme podkategorie vyhraněně mužské – *konzumace jídla a nápojů* (630) nebo *osobní život* (610), i když v této podkategorii není vyhraněnost tak ostrá. Naproti tomu mezi typicky ženské podkategorie patří *procházky* (690). V roce 2019 se vyhranění podle pohlaví vytrácí a statisticky významně se znovu projevuje až v roce 2021, ovšem pouze v jedné z podkategorií. Tou je *konzumace jídla a nápojů* (630) a patří opět mužům.

Tabulka 9.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0635$)	2021 ($p = 0,0016$)
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	bez rozdílů	—	bez rozdílů
610 – Osobní život	Muž (+) Žena (—)	—	bez rozdílů
620 – Práce a vzdělávání ve volném čase	bez rozdílů	—	bez rozdílů
630 – Konzumace jídla a nápojů	Muž (+++) Žena (---)	—	Muž (+++) Žena (---)
650 – Turistika	bez rozdílů	—	bez rozdílů

KAPITOLA 9. OSOBNÍ AKTIVITY, CESTOVÁNÍ, TURISMUS A GEOGRAFIE

660 – Cestování	<i>bez rozdílů</i>	—	<i>bez rozdílů</i>
680 – Pobyť v přírodě	<i>bez rozdílů</i>	—	<i>bez rozdílů</i>
690 – Procházky ve volném čase	Muž (— — —) Žena (++++)	—	<i>bez rozdílů</i>

Věk (tab. 9.3), společně se vzděláním, patří mezi nejvíce stratifikující faktory u kategorie *osobních aktivit*. Všeobecné aktivity kategorie, jimiž jsou aktuálně *poslech rozhlasu* (608) a *sledování televize* (609), patří dlouhodobě mezi doménu nejstarší věkové skupiny nad 65 let, lidé mladší je tolik nepreferují – v roce 2009 se to týkalo skupiny 25–34 let, v roce 2019 skupiny 15–34 let a v roce 2021 dokonce věkové skupiny 15–44 let. Opačný trend je u podkategorie *osobní život* (610). Zde dominují s jistými výkyvy mladší lidé, zejména mladí dospělí. V roce 2009 tuto podkategorii silně preferovala skupina ve věku 15–34 let, v roce 2019 se věk poněkud posunul ke skupině 25–44 let a v roce 2021 se silné preference projeví pouze u věkové skupiny 25–34 let. Zajímavé je, že po deseti letech se vlastně jedná o stejnou populační skupinu, která sice zestárla, nicméně zájmy zachovala. Vývoj u subkategorie zaměřené na *práci a vzdělávání ve volném čase* (620) je podobný. Věkové skupiny 15–34 let ji preferovaly v roce 2009, skupina 15–24 let v letech 2019 a 2021. U obou zmiňovaných podkategorií se oslabení zájmu projevilo u vyšších ročníků. U podkategorie *osobní život* (610) v roce 2009 od 55 let výše, v letech 2019 a 2021 od 65 let výše. U podkategorie *práce a vzdělávání ve volném čase* (620) se snížení zájmu projevilo dříve. V roce 2009 již od 45 let výše, v roce 2019 od 45 do 64 let a v roce 2021 od 55 let výše. U *konzumace jídla a nápojů* (630) lze vidět rozdíly pouze v roce 2019, kdy byl posílen zájem u skupiny 25–34 let a oslaben u skupiny 65+. Podkategorie *turistika* (650) je zajímavá tím, že se jí v věku spíše lidé ve středním věku. V roce 2009 se zvýšený zájem vyskytoval u věkových skupin 45–64 let, v roce 2019 u skupiny 55–64 let a v roce 2021 u skupiny 45–54 let. V letech 2009 a 2019 je i zde patrná zajímavá kontinuita, když oslabení zájmu provází v roce 2009 skupinu mladších lidí od 15 do 24 let a tento snížený zájem se o deset let později vyskytuje u skupiny 25–34 let. *Pobyť v přírodě* (680) naproti tomu uvádějí častěji nejstarší lidé ve věku 65 a více let, a to kontinuálně od roku 2019. Obdobně tato věková skupina preferovala v letech 2009 a 2019 podkategorii *procházky* (690). U posledně zmiňovaných podkategorií se naproti tomu vyskytuje výrazně snížený zájem v nejnižší věkové skupině 15–24 let. U *pobyty v přírodě* (680) se tento silný nezájem projevuje i v období mladší dospělosti věku (25–44 let v roce 2019, resp. 15–34 let v roce 2021).

9.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Tabulka 9.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	25–34 (---) 65+ (+++)	15–24 (–) 25–34 (–) 65+ (+++)	15–24 (–) 25–34 (---) 35–44 (–) 65+ (+++)
610 – Osobní život	15–24 (+++) 25–34 (+++) 55–64 (–) 65+ (–)	25–34 (++) 35–44 (+) 65+ (---)	25–34 (++) 65+ (---)
620 – Práce a vzdělávání ve volném čase	15–24 (+++) 25–34 (++) 45–54 (–) 55–64 (–) 65+ (---)	15–24 (+++) 35–44 (–) 45–54 (–) 55–64 (–)	15–24 (+++) 55–64 (–) 65+ (–)
630 – Konzumace jídla a nápojů	bez rozdílů	25–34 (++) 65+ (–)	bez rozdílů
650 – Turistika	15–24 (---) 45–54 (++) 55–64 (+++)	25–34 (–) 55–64 (+)	45–54 (+++) 65+ (---)
660 – Cestování	bez rozdílů	65+ (–)	bez rozdílů
680 – Pobyt v přírodě	bez rozdílů	15–24 (–) 25–34 (–) 35–44 (–) 65+ (++)	15–24 (---) 25–34 (–) 65+ (+++)
690 – Procházky ve volném čase	15–24 (–) 65+ (+)	15–24 (–) 65+ (+)	bez rozdílů

Faktor vzdělání působí, jak již bylo naznačeno výše, rovněž značné rozdělení podkategorií v kategorii *osobních aktivit* (tab. 9.4). Asi není překvapením, že všeobecné aktivity *sledování televize* (609) a *poslech radia* (608) se více vyskytují u osob se základním vzděláním a u vyučených. Opačné preference těchto všeobecných aktivit bychom našli v roce 2009 u středoškoláků a vysokoškoláků a není bez zajímavosti, že v letech 2019 a 2021 se snížený zájem vyskytoval již pouze u vysokoškoláků. V podkategorii *osobní život* (610) se vztahy projevily prakticky opačně s tím, že v roce 2009 zde neexistovaly statisticky významné rozdíly mezi skupinami podle vzdělání. Zajímavou proměnou prošla podkategorie *práce a vzdělávání ve volném čase* (620), kterou v roce 2009 preferovali silně lidé s vysokou a střední školou. V roce 2019 se podkategorie stala naopak doménou lidí se základním vzděláním, přičemž se k nim připojili středoškoláci. Rok 2021 přinesl dokončení proměny vztahů a byl v něm pozitivní vztah pouze u skupiny lidí se základním vzděláním. Vůči podkategorii se rovněž dlouhodobě a kontinuálně vymezují lidé s výučním listem. U *konzumace jídel a nápojů* (630) nacházíme statisticky významné rozdíly

KAPITOLA 9. OSOBNÍ AKTIVITY, CESTOVÁNÍ, TURISMUS A GEOGRAFIE

mezi různě vzdělanými lidmi pouze v podobě zvýšené preference této podkategorie u lidí vyučených. V dalších letech se postoj k aktivitám z hlediska dosaženého vzdělání neutralizoval. Z analýz dalších podkategorií stojí za zmínku negativní preference lidí se základním vzděláním v případě *turistiky* (650). *Pobyt v přírodě* (680) byl z hlediska vzdělání dlouhou dobu nevyhraněnou podkategorií, jen v roce 2021 se objevuje zvýšený zájem o aktivity pobytů v přírodě u vyučených v oboru. Poslední z podkategorií, *procházky* (690), má oproti ostatním dramatický vývoj, jelikož v roce 2009 o ni existoval snížený zájem u středoškoláků, v roce 2019 naopak zvýšený zájem u lidí vyučených a velmi překvapivé bylo oslabení tohoto zájmu v roce 2021.

Tabulka 9.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Základní (++) Vyučení v oboru (+) Středoškolské (–) Vysokoškolské (–)	Základní (+++) Vyučení v oboru (+++) Vysokoškolské (–)	Vyučení v oboru (+++) Vysokoškolské (–)
610 – Osobní život	bez rozdílů	Základní (–) Vyučení v oboru (–) Vysokoškolské (++)	Vyučení v oboru (–)
620 – Práce a vzdělávání ve volném čase	Vyučení v oboru (–) Středoškolské (++) Vysokoškolské (++)	Základní (+) Vyučení v oboru (–) Středoškolské (+)	Základní (++) Vyučení v oboru (–)
630 – Konzumace jídla a nápojů	Vyučení v oboru (++)	bez rozdílů	bez rozdílů
650 – Turistika	Základní (–) Středoškolské (+)	bez rozdílů	Základní (–)
660 – Cestování	bez rozdílů	bez rozdílů	bez rozdílů
680 – Pobyt v přírodě	bez rozdílů	bez rozdílů	Vyučení v oboru (+++) Vysokoškolské (–)
690 – Procházky ve volném čase	Středoškolské (–)	Vyučení v oboru (+)	Vyučení v oboru (–)

Vliv velikosti obce na rozdíly mezi subkategoriemi v rámci *osobních aktivit* byly prokazatelné pouze v roce 2009 (tab. 9.4), kdy *sledování televize* (609) a *poslechu*

9.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

rádia (608) věnovali pozornost zejména lidé ve středně velkých městech (60–150 tis. obyvatel), zatímco ve velkoměstech tomu bylo opačně. Obyvatelé těchto měst se naproti tomu více věnovali *práci a vzdělávání ve volném čase* (620). Z hlediska sníženého zájmu je třeba vzpomenout obyvatele menších měst (5–15 tis. obyvatel), kteří se méně věnovali *osobním a relaxačním aktivitám* (610), obyvatele vesnic do dvou tisíc obyvatel, kteří měli nižší zájem o práci a vzdělávání ve volném čase (620), a obyvatele velkoměst, méně se věnující procházkám (690). Jakkoliv byly tyto rozdíly v roce 2009 významné, společnost a možnosti lidí v malých obcích, městech i velkoměstech se za posledních deset let zjevně proměnily tak, že byly všechny rozdíly setřeny.

Tabulka 9.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle velikosti obce, v níž respondent žije (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Velikost obce		
	2009 ($p = 0,0024$)	2019 ($p = 0,0580$)	2021 ($p = 0,1167$)
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	60–150 tis. obyvatel (+) Více než 150 tis. obyvatel (– – –)	—	—
610 – Osobní život	5–15 tis. obyvatel (–)	—	—
620 – Práce a vzdělávání ve volném čase	Do 2 tis. obyvatel (–) 15–60 tis. obyvatel (+)	—	—
630 – Konzumace jídla a nápojů	<i>bez rozdílů</i>	—	—
650 – Turistika	<i>bez rozdílů</i>	—	—
660 – Cestování	<i>bez rozdílů</i>	—	—
680 – Pobyť v přírodě	<i>bez rozdílů</i>	—	—
690 – Procházký ve volném čase	60–150 tis. obyvatel (– –)	—	—

Rozdíly panující mezi podkategoriemi v rámci *osobních aktivit* v závislosti na socioekonomické situaci byly prokazatelné pouze v roce 2009 a v roce 2021. Dlouhodobou konstantou tohoto vlivu je zvýšený zájem studentů a žáků o *osobní aktivity a relaxaci* (610). V roce 2021 se k nim se zvýšeným zájmem připojují rovněž zaměstnanci. Naopak u důchodců se zde projevil zvláštní rozdíl oproti směřování celé kategorie. Zatímco kategorii jako celku tato skupina vévodí, v preferencích subkategorie *osobního života* (610) naopak silně zaostává. Kromě výše popsaných dlouhodobějších trendů byl v roce 2009 zaznamenán pokles zájmu o *televizi* (609)

KAPITOLA 9. OSOBNÍ AKTIVITY, CESTOVÁNÍ, TURISMUS A GEOGRAFIE

a *rádio* (608) u žáků a studentů. Stejná socioekonomická skupina projevovala snížený zájem o pobyt v přírodě v roce 2021.

Tabulka 9.6: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0001$)	2019	2021 ($p = 0,0000$)
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Žák/student (---) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (+++)	—	<i>bez rozdílů</i>
610 – Osobní život	Žák/student (+++) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)	—	Žák/student (+) Zaměstnanec (+) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)
680 – Pobyt v přírodě	<i>bez rozdílů</i>	—	Žák/student (---) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (+++)
690 – Procházky ve volném čase	<i>bez rozdílů</i>	—	<i>bez rozdílů</i>

Ani rodinná situace nebyla tentokrát bez vlivu na uspořádání zájmu a rozdíly mezi podkategoriemi kategorie *osobního života a cestování*. Nejvýznamnější rozdíly byly zaznamenány v roce 2009, kdy se paradoxně projeví rozdíly mezi těmi, kdo žijí v úplné rodině s rodiči a kdo žijí s prarodiči nebo v dětském domově. Posledně jmenovaní trávili více času *bezcílným sledováním televize* nebo *poslechem rádia* (608, 609). Zajímavý byl rovněž vývoj v podkategorii *osobního života a relaxace* (610). V roce 2009 zde byly poměrně jednoznačně rozprostřeny zájmy ve prospěch těch, kdo žijí s rodiči v úplné rodině. Naopak život s prarodiči nebo v dětském domově a následně život ve vlastní založené prokreační rodině tento druh aktivit ovlivňoval negativně. V roce 2019 zde došlo k poměrně významné, byť téměř skryté proměně. Pozitivně začali tyto aktivity prožívat ti, kdo žijí s prarodiči nebo v dětském domově – to je první významný posun ve způsobu výchovy a prožívání – a rovněž ti, kdo žijí v prokreační úplné rodině s dětmi – to je druhý významný posun. Patrně se i skupina rodičů začala více věnovat osobnímu životu a jeho rozvoji. Tento posun lze hodnotit kladně, pokud jím samozřejmě neutrpí péče o rodinu a děti. V rozumné míře může snížit hladinu stresu a zátěže v rodinách

9.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

a přinést potřebný odpočinek zejména pracujícím rodičům hledajícím work-life balance (Gragnano et al., 2020).

Tabulka 9.7: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle rodinné situace respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Rodinná situace		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 —
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (–) Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově (+)	bez rozdílů	—
610 – Osobní život	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (+++) Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově (–) Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi (–) Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi (–)	Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově (++) Žije s partnerkou/em v manželství (– – –) Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi (++)	—
690 – Procházky ve volném čase	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (–) Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi (+)	bez rozdílů	—

9.3 Hodnotové konsekvence

Na úvod přehledu hodnotových vazeb ke kategorii *osobní aktivity, cestování, turismus a geografie* je třeba předestřít, že se jedná o hodnotově nejvíce neutrální kategorii. Důvodem je silná vnitřní diverzifikace podkategorií a jak jsme mohli vidět z jejich ovlivňování faktory, existují zde značné rozdíly mezi zájmy jednotlivých sociodemografických skupin v populaci.

9.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

U cílových hodnot lidí, kteří se věnují osobním aktivitám a cestování ve volném čase, došlo v průběhu let ke značnému posunu preferencí. Nejedná se přitom o jejich proměnu a změnu v preferovaných hodnotách, ale o celkové zvýšení hodnotové citlivosti u lidí, prožívajících osobně a cestovatelsky zaměřené aktivity. Významný posun nastal zejména s nástupem pandemie covidu-19 a jejího vlivu na životy každého z nás.

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Jakkoliv je to zvláštní, v roce 2009 se u osob, které se věnují osobním aktivitám a cestování, neobjevují žádné pozitivní vztahy s cílovými hodnotami. V roce 2019 se již jedno silné pozitivní hodnotové vymezení objevuje, a to k hodnotě *zdraví* (tab. F.55). Rok 2021 přinesl další zcitlivění vazeb k cílovým hodnotám, když jsme identifikovali silné vazby vůči *potěšení*, *životu plnému radosti* (tab. F.20), *štěstí* (tab. F.40), *životu v dostatku (ekonomickému zabezpečení)* (tab. F.52), *zdraví* (tab. F.56) a *bezpečnosti rodiny* (tab. F.60).

Omezíme-li se pouze na populaci mužů, ani zde nenacházíme žádné pozitivní vazby vůči cílovým hodnotám v roce 2009, nicméně v roce 2019 se již projevují pozitivní vztahy k hodnotám *zdraví* (tab. F.55) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.59). Pozoruhodné je, že v roce 2021 se tyto vztahy u mužů vytrácejí a je zjevné, že nositelem pozitivních hodnotových vztahů v roce 2021 v celé populaci jsou spíše ženy než muži.

I u populace žen však platí, že v roce 2009 neexistovalo žádné potvrzené pozitivní propojení mezi cílovými hodnotami a těmi ženami, které se věnují osobním aktivitám a cestování. V roce 2019 se projevil v ženské populaci jediný pozitivní vztah, a to k hodnotě *potěšení*, *život plný radosti* (tab. F.19). Až rok 2021 přináší silně pozitivní vztahy k hodnotám *potěšení*, *život plný radosti* (tab. F.20), *štěstí* (tab. F.40), *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.52) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.60). V pozitivním spektru vztahů nacházíme ještě hodnotu *zdraví* (tab. F.56).

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Ve skupině negativních vymezení roku 2009 je výčet hodnotových vztahů vůči cílovým hodnotám rovněž prázdný. Až v roce 2019 se objevuje silně negativní vymezení vůči hodnotě *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.42) a také negativní vymezení vůči hodnotě *prospěšný život* (tab. F.22). Celkový hodnotový posun roku 2021 ve společnosti zjevně způsobil, že tyto dvě hodnoty, transcendentně a prosociálně zaměřené, z negativního vymezení vymizely a v roce 2021 neexistovaly žádné další negativní hodnotové vazby.

9.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

U samostatné skupiny mužů existoval již v roce 2009 jediný hodnotový vztah, a to silně negativní vymezení vůči hodnotě *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47). V roce 2019 se hodnotové vazby posunuly a v negativním spektru u mužů nacházíme pouze silně negativní vymezení vůči hodnotě *věčný život (život po smrti), spása* (tab. F.42). Rok 2021 byl u skupiny mužů rokem úplné hodnotové neutrality s cílovými hodnotami jak v pozitivním, tak v negativním smyslu.

Stejně jako u celé populace se ani u skupiny žen v roce 2009 neobjevovala žádná negativní hodnotová vymezení. Až v roce 2019 se projeví negativní vazby k hodnotám *věčný život (život po smrti), spása* (tab. F.42) a *prospěšný život* (tab. F.22). Tato negativní vymezení však v roce 2021 mizí a žádná nová se neobjevují.

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategoriím

Tabulka 9.8: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Kamarádství, přátelství	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Zralá láska	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Mír ve světě	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Moudrost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Péče o milované osoby	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Potěšení, život plný radosti	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	++ (↑)
Prospěšný život	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální

Společenské uznání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Štěstí	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	-- (↓)	neutrální (↑)
Vnitřní harmonie, soulad	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	společně	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
Zdraví	společně	neměřeno	++	++
	<i>muži</i>	neměřeno	+	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	++ (↑)
Národní bezpečnost	společně	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
Bezpečnost rodiny	společně	neměřeno	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neměřeno	+	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	++ (↑)

9.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Preference instrumentálních hodnot u osob, které se věnují *osobním aktivitám a cestování*, jsou ještě méně vyhraněné než v případě hodnot cílových. Statisticky významných vazeb existuje poměrně málo, a co je příznačné, všechny jsou negativní. Nemá proto význam členit vztahy vůči instrumentálním hodnotám na pozitivní a negativní, jak tomu bylo u předchozích a bude i u následujících kategorií.

Měření v roce 2009 přineslo napříč celou populací jediný prokazatelný negativní vztah těch, kdo se věnují osobním aktivitám a cestování ve volném čase, a to vůči hodnotě *čestnost a pravdivost* (tab. F.63). V roce 2019 toto vymezení mizí, nicméně objevují se jiná. Silně negativní je vymezení vůči hodnotě *tvorivost* (tab. F.115), které je jako jediné zachováno i v roce 2021 (tab. F.116). Kromě této silně negativní vazby existovaly v roce 2019 ještě dva negativní vztahy vůči hodnotám *víra*, *schopnost důvěřovat* (tab. F.98) a *vysoké nároky, požadavky vůči životu* (tab. F.104)

9.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

V populaci mužů, věnujících se osobním aktivitám a cestování, se poněkud překvapivě objevují negativní vazby vůči instrumentálním hodnotám již v roce 2009. Konkrétně se jednalo o hodnoty *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67) a *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82), které se v dalších měřeních již neopakují. Vzhledem k poněkud individualistickému charakteru kategorie však nejsou nijak překvapivé. V roce 2019 se již objevuje silně negativní vazba na hodnotu *tvůrčivosti* (tab. F.115), posílená negativními vazbami vůči hodnotám *odvaha zastávat své názory, asertivita* (tab. F.76) a *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98). V roce 2021 bylo spektrum negativních vztahů rozšířeno. Poněkud nečekaně se v silně negativním vymezení objevuje hodnota *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102). Další vztahy nejsou již tak silně vymezeny, ale přesto jsou významně negativní vůči instrumentálním hodnotám *schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost* (tab. F.96), *vzdělanost* (tab. F.107), *tvůrčivost* (tab. F.116) a *cílevědomost, ambice, ctízádnost* (tab. F.118).

U žen, věnujících se osobním aktivitám a cestování, byly v roce 2009 zjištěny negativní vazby s hodnotami *čestnost a pravdivost* (tab. F.63) a *dodržování závazků* (tab. F.65). Hodnota *čestnost a pravdivost* nabyla vlivu právě u skupiny žen a posléze se díky nim projevila i u měření napříč populací. V roce 2019 již obě dříve identifikované vazby mizí a objevuje se stabilní silně negativní vazba na hodnotu *tvůrčivost* (tab. F.115), která přetrvává i v roce 2021 (tab. F.116).

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategoriím

Tabulka 9.9: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Čestnost a pravdivost	společně	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
Dodržování závazků	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Nezávislost, samostatnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Zodpovědnost, svědomitost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální

KAPITOLA 9. OSOBNÍ AKTIVITY, CESTOVÁNÍ, TURISMUS A GEOGRAFIE

Optimismus	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pevná vůle	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	–	neutrální (↑)	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Přesnost, řád v činnosti	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Trpělivost	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Čistota (v morální smyslu)	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Poslušnost, oddanost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Tvořivost	společně	<i>neměřeno</i>	– –	– –
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	– –	– (↑)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	– –	– –
Cílevědomost, ambice, ctížádostivost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Odpuštění	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Empatie	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální

9.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Spolupráce	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální

9.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Hodnotit důsledky hodnotových konsekvencí u kategorie volnočasových aktivit, která s hodnotami interaguje pouze minimálně, je samo o sobě obtížné. Nabízí se však několik důležitých souvislostí, které je při hodnocení potřeba zvážit.

Interakce s hodnotami jsou v případě osobních aktivit a cestování sice minimální, nejsou však nulové. Především je třeba vyzvednout zvýšené preference hodnoty *zdraví*. Odpočinek a relaxaci, zejména ve spojení s pobytem v přírodě a turistikou, si jistě mnozí lidé spojují se zdravým životním stylem. Také zmenšující se podíl pasivně tráveného volného času sledováním televize či poslechem rádia může mít vliv na utváření vztahu vůči hodnotě *zdraví*. U žen je potřeba vzpomenout také vztah k hodnotě *potěšení*, *život plný radosti*, která se jako jediná další projevuje kontinuálně pozitivně ve vztahu ke kategorii.

Zcela jiná situace je u instrumentálních hodnot, kde jediný dlouhodobý vztah k hodnotám se projevuje vůči hodnotě *tvůrčivost*. Aktivita v kategorii jednoduše nevyžadují kreativní přístup (i když ani zde to neplatí úplně) a jsou vnímána skutečně jako odpočinkové. Tím ovšem rovněž naplňují jeden ze základních rysů volného času, jímž je relaxace. Jedná se dokonce o rys, který je společný prakticky všem definicím a vymezením volného času. Nalezneme jej jak u Maxe Kaplana, tak u Joffre Dumazediera (Dumazedier, 1974; Kaplan, 1975). Aspekt osvobození či relaxace je vlastní spíše (avšak nikoliv výlučně!) tomu druhu volného času, který R. Stebbins nazývá příležitostným volným časem (*casual leisure*). Jedná se tedy o protipól či doplnění tzv. angažovaného volného času (*serious leisure*) (Elkington – Stebbins, 2014; Stebbins, 2012).

I ty aktivity ve volném čase, které nepatří k angažovanému nebo aktivnímu volnému času, mají v životě člověka své nezastupitelné místo. Je totiž zřejmé, že odpočinek nemusí ani nemůže být vždy pouze aktivní. Člověk si – lapidárně řečeno – potřebuje „odpočinout“ i od aktivního volného času, má-li jej jindy prožívat opravdově.³ Také se ukazuje, že hodnotové vazby jsou vlastní spíše aktivnímu

³ Dovolíme si na tomto místě připomenout biblický příběh z Nového zákona o svatbě v Káně Galilejské (Jan 2, 1–11). Výjimečně však pomineme klíčovou událost zázraku proměny vody ve víno, ale pokusme se soustředit na dění v průběhu svatby. Mnoho toho o něm nevíme, patrně proto, že se ničím nelišil od zcela běžné svatby plné radostného veselí domácích i hostů. Ježíš a jeho učedníci byli na tuto svatbu také pozváni. To, na co chceme upozornit, je skutečnost, že kromě vyžádaného zázraku s vínem Ježíš na této svatbě vůbec nepůsobil jako Boží syn či Mesiáš, ale jako úplně obyčejný host, který se radoval s přáteli, pravděpodobně pil i víno. Prostě odpočíval a bavil se. Pro odpočinek a zábavu bylo nakonec důležité i proměnění vody

a angažovanému prožívání volného času, než tomu příležitostnému. Absence angažovanosti je přitom u často povrchně prožívaných aktivit v této kategorii příznačná. Zjevně zde narážíme na potřebu rozlišení a v budoucím výzkumu bude nezbytné na toto rozlišení navázat novými metodami měření.

9.4 Pedagogické výzvy

Zdá se, že kategorie volnočasových aktivit z oblasti osobních zájmů, cestování a turismu tvoří ve vztahu k hodnotám určitou výjimku. Zatímco v ostatních kategoriích jsme vždy hledali jejich pozitivní či negativní souvislosti s těmi či oněmi hodnotami jako východiska pro pedagogické působení, pokusíme se u této kategorie o postup opačný. Moudrost pedagogického působení podle našeho názoru nespočívá pouze v samotném vedení vychovávaných, nýbrž také v jeho správném načasování. Proto v případě osobních aktivit a odpočinkových činností lze doporučit pouze možná usměrnění tehdy, zacházejí-li vykonávané aktivity za hranice sobectví nebo jestliže se vykonávané činnosti stávají natolik pravidelnými, že hraničí se závislostí nebo čistou leností. Osobní svoboda a pocit volnosti, který přináší zkoumaná kategorie aktivit, plně koresponduje s vnímáním volného času jako subjektivně prožívaného stavu myslí tak, jak jej rozlišil J. Neulinger (1983). Je přitom lhostejné, zda toto vnitřní prožívání spočívá ve vykonané námaze odměněné krásným pohledem ze zdané hory nebo v chuti k další práci po vydatném odpočinku. Je však podle našeho názoru vždy určitým druhem soukromého „svátku“ v jinak povinnostmi a závazky nabitým životě.⁴ Aby byla zachována podstata svátku, musí být zachována i jeho relativní výjimečnost. Pokud jsou ovšem chvíle úplné volnosti a výsostných osobních aktivit vnímány jako druh odměny a svátku, potom je nelze než doporučit jako zdroj nové inspirace a načerpání nových sil, protože tyto události, důležité pro jednotlivce i pro celou civilizaci, jsou významnou „dílnou lidskosti“ (Pernecký – Lück, 2012).

V pozoruhodné a výjimečné kategorii *osobních aktivit, cestování a turismu* stojí z hlediska pedagogických výzev za bližší povšimnutí poněkud zvláštní a vymykající se podkategorie *práce a vzdělávání ve volném čase* (520). Jako pedagogickou výzvu v oblasti volného času ji na samotném počátku postindustriální doby vizionářsky rozpoznal již R. Hutchins (1971). Sebevzdělávání, vzdělávání druhých a práce ve volném čase patří z hlediska osobního rozvoje a rozvoje sociálních dovedností k vysoce pozitivním způsobům prožívání volného času. Zejména v oblasti vzdělávacích

ve víno. Málokdy si uvědomujeme, že Ježíšovo působení začalo tak na první pohled „nedůstojným“, až „zbytečným“ zázrakem, který učinil vlastně ve svém volném čase.

⁴ O tom, že potřeba slavení je antropologickou konstantou reflektovanou již od doby antiky, svědčí velmi výmluvně jeden z mála dochovaných výroků řeckého filosofa Démokrita z Abdér: „Dlouhý život bez slavností je jako dlouhá cesta bez hospod.“

aktivit ve volném čase se jedná o dlouhodobě zkoumaný fenomén a vztah vzdělávání a volného času je jedním z klíčových témat v teorii volného času (Sivan, 2006). Jak v případě vzdělávání a sebevzdělávání, tak i případě práce ve volném čase se jedná o aktivity s mimořádným pedagogickým potenciálem, které mají významný dopad nejen na vlastní rozvoj těch, kdo se jim věnují, ale samozřejmě ovlivňují také osobnosti vychovávaných a působí tak na rozvoj celé společnosti. Prakticky výlučně, snad s výjimkou příležitostných brigád, se jedná o aktivity, které spadají do kategorie angažovaného volného času (Elkington – Stebbins, 2014; Stebbins, 2012). Bohužel v letech 2019 a 2021 jsme zaznamenali relativní pokles zájmu o tuto skupinu aktivit. Z 1,92 % ze všech naměřených aktivit v roce 2009 klesl podíl pracovních aktivit na 1,24 % v roce 2019 a dokonce na 1,15 % v roce 2021. Pokles v roce 2021 by mohl být samozřejmě dán změnami v důsledku pandemie, nicméně kontinuální pokles od roku 2009 je spíše varovným signálem. Je pravdou, že celkově podíl kategorie na struktuře volného času v populaci klesá, nicméně v rámci kategorie se pozornost přesouvá spíše k důrazu na osobní aktivity a relaxaci. Zdá se nám proto zvláště důležité v rámci pedagogického působení ve volném čase revitalizovat sebevzdělávací, vzdělávací a pracovní aktivity a zahájit jejich podporu. Mnozí vychovatelé i rodiče tak jistě činí zcela intuitivně, nicméně zdá se, že je namístě rovněž podpora systémová či projektová. Kromě jiných vnímáme tři významné benefity, které by tato podpora přinesla:

1. pomáhala by naplňovat vizi tzv. učící se společnosti, tedy společnosti, v níž se postupně proměňuje podoba primárního vzdělávání směrem k přípravě na proces celoživotního učení, a celoživotní vzdělávání se tak stává klíčem k úspěchu jednotlivců i celých společností (srov. Ramsay, 2014),
2. prostřednictvím aktivit v rámci angažovaného volného času by napomáhala rozvoji vlastní identity a rovněž by mohla vést k propojení volného času a optimální volby práce, která by naplňovala dříve užívaného českého slova *povolání*; někteří teoretici volného času nazývají tuto optimálně zvolenou práci jako *devotee work* (Stebbins, 2012), ve volném překladu práci, které je člověk skutečně *oddaný* a jež je pro něj *vysněnou* prací naplňující smyslem jeho život,
3. vzdělávací a pracovní aktivity ve volném čase mohou být rovněž rozšířením či doplněním pracovních zájmů a jejich dalším naplňováním ve volném čase, kdy např. odborníci ve svých oborech vedou ve volném čase zájmové kroužky a pracují tak ve prospěch rozvoje vlastního oboru; podpora těchto aktivit by bezesporu napomáhala rozvoji řady oborů, zejména tam, kde hrozí výrazný pokles zájmu nových potenciálních zaměstnanců a v důsledku toho ekonomický útlum.

Nemalou roli při podpoře práce a vzdělávání ve volném čase sehraává také dobrovolnictví. Z hlediska uspořádání katalogu volného času spadá dobrovolnictví pod *sociální aktivity* (860), nicméně zde se s kategorií osobních aktivit do značné míry překrývá (Nicols et al., 2013). Teze o rozšíření vlastní práce do sféry volného času se často uvádí také v kontextu tzv. kulturního turismu a cestování, kdy lidé rozšiřují vlastní obzory ve volném čase (Richards, 2013) a napomáhají tak rozvoji vlastních pracovních kompetencí.

10.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Kategorie volnočasových aktivit *sport a hry* je tvořena dvěma relativně obtížně stratifikovatelnými, ale přesto k sobě patřícími oblastmi. Největší z těchto oblastí je *sport a sportovní aktivity* (aktivity 701, 703 a podkategorie 710–790), jež samy o sobě obsahují nemalou rozvětvenost. Druhou kategorií jsou *hry* s výjimkou her počítačových, jejichž vnitřní třídění rovněž není snadným úkolem. Jejich třídění je zahrnuto v obecných aktivitách kategorie (aktivity 702 a 704–707).

Sporty všeobecně jsou pokládány za nedílnou a významnou součást volnočasových aktivit v současnosti i minulosti (Jarvie, 2012; Kelly – Freysinger, 2000). Pro jejich oblíbenost je zjevně významná skutečnost, že přinášejí svým aktérům mnoho příjemných zážitků v oblasti ryze osobní i sociální (Pringle et al., 2015; Wellard, 2014). Zájem o sporty a hry potvrzuje i fakt, že se jedná o významně zastoupenou kategorii v rámci našeho výzkumu, a to ve všech třech letech měření. V roce 2009 tvořil podíl kategorie 18,85 % z celkového počtu naměřených aktivit, v letech 2019 poklesl na 14,28 % a není bez zajímavosti, že v roce 2021 zájem o sporty přetrvál¹ a dokonce mírně vzrostl na 14,89 %.

Sporty lze podle některých autorů považovat za jednu z nedílných složek demokratické společnosti vůbec, ne-li dokonce za školu demokracie (Christesen, 2012). Klíčovou roli sehrává sport rovněž při kritickém hledání jednoty v rámci různých sociálních a hodnotových systémů (Giulianotti, 2011). Otázkou tedy nebylo, zda

¹ Zachování podílu zde připisujeme především důrazu na zahrnutí všech, i dlouhodobě a sezónně pěstovaných aktivit v rámci výzkumu. Sporty tak byly uváděny i v době, kdy byla zavedena protipandemická opatření.

10.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

sporty zařadit do katalogu, ale spíše jakým způsobem je klasifikovat. Možností třídění existuje samozřejmě mnoho, nicméně naším cílem bylo kategorizovat sporty pokud možno tak, aby nejen zahrnovaly příbuzné skupiny sportů, ale také aby reprezentovaly určitý přístup ke sportovním aktivitám. Naše třídění tedy vychází jak ze standardních zdrojů (např. Levinson – Christensen, 1996), tak také z průzkumu různých členění na sportovně zaměřených fakultách či odděleních našich i zahraničních univerzit a v neposlední řadě také z průzkumu členění na stránkách sportovních asociací. Třídění jednotlivých skupin her bylo jednodušší, jelikož neobsahuje tolik stupňů a podskupin, nicméně postup při vytváření seznamu byl analogický.

Stejně jako u jiných kategorií, i zde platí zásada, že klasifikace není úplná. Bude-li v budoucnu potřeba ji rozšířit či změnit, je to vzhledem k danému systému uspořádání možné. Z hlediska detailnějšího rozlišení her a sportů bude patrně nezbytné osamostatnit *hry* od všeobecné aktivity *sporty* a od *fandění klubům*, jakkoliv bylo dosavadní rozlišení systematicky správné. Dosavadní uspořádání totiž narušuje možnost analýzy her jako samostatné podkategorie.

Tabulka 10.1: Deskriptivní statistika kategorie 700 – Sport a hry

Aktivity v kategorii 700 – Sport a hry				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
700	Sport a hry	1638	100,00	18,85
	701 Sporty všeobecně	250	15,26	2,88
	702 Hry obecně	13	0,79	0,15
	703 Fandění oblíbeným klubům	11	0,67	0,13
	704 Logické a pamětní hry	44	2,69	0,51
	705 Deskové hry	8	0,49	0,09
	706 Strategické hry (šachy, paintball)	17	1,04	0,20
	707 Karetní a hazardní hry, herní automaty	6	0,37	0,07
710	Kolektivní sporty	172	10,50	1,98
	710 Kolektivní sporty	4	0,24	0,05
	711 Fotbal + nohejbal	87	5,31	1,00
	712 Basketbal, házená a volejbal	40	2,44	0,46
	713 Lední hokej	17	1,04	0,20
	714 Hokejové varianty – pozemní hokej, florbal	18	1,10	0,21
	715 Pálkovací sporty – baseball, cricket, softbal	2	0,12	0,02
	717 Ragby, americký fotbal	—	—	—
	719 Ostatní kolektivní sporty	4	0,24	0,05
720	Individuální sporty	116	7,08	1,34
	720 Individuální sporty	55	3,36	0,63
	721 Jóga a příbuzné druhy cvičení	18	1,10	0,21
	722 Aerobic	30	1,83	0,35
	723 Lehká atletika	12	0,73	0,14
	724 Gymnastika	—	—	—
	725 Běh	1	0,06	0,01
	726 Nordic walking, sportovní chůze	—	—	—
	727 Chůze po provaze, slackline	—	—	—
	729 Mažoretky, roztleskávačky	—	—	—
730	Míčové sporty	64	3,91	0,74
	730 Míčové sporty	5	0,31	0,06

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
740	731 Tenis	22	1,34	0,25
	732 Stolní tenis	10	0,61	0,12
	733 Badminton	8	0,49	0,09
	734 Squash	13	0,79	0,15
	735 Golf	1	0,06	0,01
	739 Ostatní míčové sporty	5	0,31	0,06
	Vodní a vzdušné sporty	240	14,65	2,76
	740 Vodní a vzdušné sporty	3	0,18	0,03
	741 Plavání a potápění	234	14,29	2,69
	742 Surfování, windsurfing a jachtaření	3	0,18	0,03
750	743 Veslování, pádlování, rafting	—		
	749 Otužování	—		
	Zimní sporty	107	6,53	1,23
	751 Bruslení	—		
760	752 Lyžování a snowboarding	—		
	753 Sáňkování a bobování	—		
	Bojová umění, silové a úpolové sporty	22	1,34	0,25
770	761 Posilování, fitness	—		
	Sporty zaměřené na přesnost	22	1,34	0,25
	770 Sporty zaměřené na přesnost	3	0,18	0,03
	771 Střelba a lukostřelba	—		
	772 Bowling a kuželky	13	0,79	0,15
	773 Kulečnick a biliard	6	0,37	0,07
	774 Pentank a lední metaná (curling)	—		
	775 Šipky	—		
780	Ostatní sporty	546	33,33	6,28
	780 Ostatní sporty	28	1,71	0,32
	781 Motoristický sport	22	1,34	0,25
	782 Jezdectví, závody a trénink zvířat	14	0,85	0,16
	783 Letecký sport, parašutismus a paragliding	2	0,12	0,02
	784 Cyklistika	302	18,44	3,48
	785 Jízda na kolečkových bruslích, skateboarding	20	1,22	0,23
	786 Horolezectví	13	0,79	0,15
	787 Balet	—		
	788 Sportovní tanec	77	4,70	0,89
790	789 Ostatní nezařazené sporty	68	4,15	0,78
	Sledování sportů a dění okolo sportu	—		
	791 Návštěvy sportovních utkání	—		
	792 Sledování sportů v televizi nebo na internetu	—		
	793 Sportovní statistiky	—		
	794 Trenérství	—		
	795 Fandění oblíbeným klubům	—		
	796 Rozhodcování	—		
Rok měření 2019				
700	Sport a hry	1547	100,00	14,28
710	701 Sporty všeobecně	158	10,21	1,46
	702 Hry obecně	18	1,16	0,17
	703 Fandění oblíbeným klubům	29	1,87	0,27
	704 Logické a pamětní hry	15	0,97	0,14
	705 Deskové hry	61	3,94	0,56
	706 Strategické hry (šachy, paintball)	7	0,45	0,06
	707 Karetní a hazardní hry, herní automaty	11	0,71	0,10
	Kolektivní sporty	109	7,05	1,01
	710 Kolektivní sporty	10	0,65	0,09
	711 Fotbal + nohejbal	36	2,33	0,33

10.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
720	712 Basketbal, házená a volejbal	32	2,07	0,30
	713 Lední hokej	14	0,90	0,13
	714 Hokejové varianty – pozemní hokej, florbal	9	0,58	0,08
	715 Pálkovací sporty – baseball, cricket, softbal	1	0,06	0,01
	717 Ragby, americký fotbal	—	—	—
	719 Ostatní kolektivní sporty	7	0,45	0,06
	Individuální sporty	175	11,31	1,61
	720 Individuální sporty	6	0,39	0,06
	721 Jóga a příbuzné druhy cvičení	74	4,78	0,68
	722 Aerobic	8	0,52	0,07
	723 Lehká atletika	1	0,06	0,01
	724 Gymnastika	2	0,13	0,02
	725 Běh	76	4,91	0,70
	726 Nordic walking, sportovní chůze	7	0,45	0,06
730	727 Chůze po provaze, slackline	—	—	—
	729 Mažoretky, roztleskávačky	1	0,06	0,01
	Míčové sporty	82	5,30	0,76
	730 Míčové sporty	4	0,26	0,04
	731 Tenis	23	1,49	0,21
	732 Stolní tenis	17	1,10	0,16
	733 Badminton	27	1,75	0,25
	734 Squash	5	0,32	0,05
	735 Golf	4	0,26	0,04
	739 Ostatní míčové sporty	2	0,13	0,02
	Vodní a vzdušné sporty	134	8,66	1,24
	740 Vodní a vzdušné sporty	4	0,26	0,04
	741 Plavání a potápění	118	7,63	1,09
	742 Surfování, windsurfing a jachtaření	6	0,39	0,06
750	743 Veslování, pádlování, rafting	6	0,39	0,06
	749 Otužování	—	—	—
	Zimní sporty	199	12,86	1,84
	750 Zimní sporty	9	0,58	0,08
	751 Bruslení	37	2,39	0,34
	752 Lyžování a snowboarding	153	9,89	1,41
	753 Sáňkování a bobování	—	—	—
	Bojová umění, silové a úpolové sporty	84	5,43	0,78
	760 Bojová umění, silové a úpolové sporty	10	0,65	0,09
	761 Posilování, fitness	74	4,78	0,68
	Sporty zaměřené na přesnost	64	4,14	0,59
	770 Sporty zaměřené na přesnost	—	—	—
	771 Střelba a lukostřelba	11	0,71	0,10
780	772 Bowling a kuželky	33	2,13	0,30
	773 Kulečník a biliard	13	0,84	0,12
	774 Pentank a lední metaná (curling)	1	0,06	0,01
	775 Šipky	6	0,39	0,06
	Ostatní sporty	253	16,35	2,33
	780 Ostatní sporty	2	0,13	0,02
	781 Motoristický sport	11	0,71	0,10
	782 Jezdectví, závody a trénink zvířat	11	0,71	0,10
	783 Letecký sport, parašutismus a paragliding	—	—	—
	784 Cyklistika	171	11,05	1,58
	785 Jízda na kolečkových bruslích, skateboarding	28	1,81	0,26
	786 Horolezectví	10	0,65	0,09
	787 Balet	2	0,13	0,02
	788 Sportovní tanec	7	0,45	0,06
	789 Ostatní nezařazené sporty	11	0,71	0,10

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
790	Sledování sportů a dění okolo sportu	148	9,57	1,37
790	Sledování sportů a dění okolo sportu	16	1,03	0,15
791	Návštěvy sportovních utkání	34	2,20	0,31
792	Sledování sportů v televizi nebo na internetu	83	5,37	0,77
793	Sportovní statistiky	5	0,32	0,05
794	Trenérství	5	0,32	0,05
795	Fandění oblíbeným klubům	5	0,32	0,05
796	Rozhodcování	—		
Rok měření 2021				
700	Sport a hry	1991	100,00	14,89
701	Sporty všeobecně	181	9,09	1,35
702	Hry obecně	26	1,31	0,19
703	Fandění oblíbeným klubům	11	0,55	0,08
704	Logické a pamětní hry	19	0,95	0,14
705	Deskové hry	92	4,62	0,69
706	Strategické hry (šachy, paintball)	18	0,90	0,13
707	Karetní a hazardní hry, herní automaty	12	0,60	0,09
710	Kolektivní sporty	149	7,48	1,11
710	Kolektivní sporty	10	0,50	0,07
711	Fotbal + nohejbal	65	3,26	0,49
712	Basketbal, házená a volejbal	34	1,71	0,25
713	Lední hokej	9	0,45	0,07
714	Hokejové varianty – pozemní hokej, florbal	15	0,75	0,11
715	Pálkovací sporty – baseball, cricket, softbal	3	0,15	0,02
717	Ragby, americký fotbal	2	0,10	0,01
719	Ostatní kolektivní sporty	11	0,55	0,08
720	Individuální sporty	268	13,46	2,00
720	Individuální sporty	13	0,65	0,10
721	Jóga a příbuzné druhy cvičení	87	4,37	0,65
722	Aerobic	9	0,45	0,07
723	Lehká atletika	1	0,05	0,01
724	Gymnastika	6	0,30	0,04
725	Běh	119	5,98	0,89
726	Nordic walking, sportovní chůze	31	1,56	0,23
727	Chůze po provaze, slackline	1	0,05	0,01
729	Mažoretky, roztleskávačky	1	0,05	0,01
730	Míčové sporty	114	5,73	0,85
730	Míčové sporty	10	0,50	0,07
731	Tenis	30	1,51	0,22
732	Stolní tenis	22	1,10	0,16
733	Badminton	31	1,56	0,23
734	Squash	8	0,40	0,06
735	Golf	4	0,20	0,03
739	Ostatní míčové sporty	9	0,45	0,07
740	Vodní a vzdušné sporty	153	7,68	1,14
740	Vodní a vzdušné sporty	10	0,50	0,07
741	Plavání a potápění	120	6,03	0,90
742	Surfování, windsurfing a jachtaření	3	0,15	0,02
743	Veslování, pádlování, rafting	12	0,60	0,09
749	Otužování	8	0,40	0,06
750	Zimní sporty	225	11,30	1,68
750	Zimní sporty	15	0,75	0,11
751	Bruslení	42	2,11	0,31
752	Lýžování a snowboarding	168	8,44	1,26
753	Sáňkování a bobování	—		
760	Bojová umění, silové a úpolové sporty	124	6,23	0,93

10.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
770	760 Bojová umění, silové a úpolové sporty	16	0,80	0,12
	761 Posilování, fitness	108	5,42	0,81
	Sporty zaměřené na přesnost	67	3,37	0,50
	770 Sporty zaměřené na přesnost	2	0,10	0,01
	771 Střelba a lukostřelba	21	1,05	0,16
	772 Bowling a kuželky	23	1,16	0,17
	773 Kulečník a biliard	9	0,45	0,07
	774 Pentank a lední metaná (curling)	2	0,10	0,01
	775 Šipky	10	0,50	0,07
	Ostatní sporty	379	19,04	2,83
780	780 Ostatní sporty	4	0,20	0,03
	781 Motoristický sport	10	0,50	0,07
	782 Jezdectví, závody a trénink zvířat	16	0,80	0,12
	783 Letecký sport, parašutismus a paragliding	1	0,05	0,01
	784 Cyklistika	253	12,71	1,89
	785 Jízda na kolečkových bruslích, skateboarding	49	2,46	0,37
	786 Horolezectví	19	0,95	0,14
	787 Balet	1	0,05	0,01
	788 Sportovní tanec	17	0,85	0,13
	789 Ostatní nezařazené sporty	9	0,45	0,07
	Sledování sportů a dění okolo sportu	153	7,68	1,14
	790 Sledování sportů a dění okolo sportu	17	0,85	0,13
	791 Návštěvy sportovních utkání	16	0,80	0,12
	792 Sledování sportů v televizi nebo na internetu	101	5,07	0,76
	793 Sportovní statistiky	2	0,10	0,01
	794 Trenérství	10	0,50	0,07
790	795 Fandění oblíbeným klubům	7	0,35	0,05
	796 Rozhodcování	—		

10.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

Tak jako u minulých kategorií i u kategorie *sportu a her* se při analýze vlivu sociodemografických faktorů budeme zabývat nejprve podkategorií jako celkem, abychom se následně zaměřili na rozdíly v jednotlivých podkategoriích.

10.2.1 Kategorie jako celek

První ze sledovaných sociodemografických faktorů, pohlaví, ovlivňuje kategorii *sportů a her* velice významně, a to ve prospěch mužů. Tento trend je dlouhodobý a můžeme jej potvrdit jak na počátku našeho měření v roce 2009 (tab. C.1), tak následně v roce 2019 (tab. C.2) i v roce 2021 (tab. C.3).

Stejně tak můžeme potvrdit vliv věku na prožívání sportovních aktivit a her. I zde je vliv stabilní a je v souladu s dlouhodobou preferencí *sportu a her* u mladších věkových skupin. V průběhu dekády však došlo k zajímavému posunu u osob ve středním věku. Zatímco v roce 2009 (tab. C.7) byly *sport a hry* silně preferovány věkovými skupinami 15–34 let, v letech 2019 (tab. C.8) a 2021 (tab. C.9) se pozitivní preference posouvá ke skupinám 15–44 let. Dochází tedy k výraznějšímu zapojování

lidí ve středním věku do sportovních aktivit, což lze hodnotit kladně. Vzhledem ke zjištění o kontinuitě volnočasových aktivit mezi středním a pozdějším věkem (Agahi et al., 2006) by trend mohl pokračovat, přičemž by vzhledem k zachování zdravého životního stylu bylo ideálem, kdyby preference sportovních aktivit na věku nezávisela vůbec. Zatím byla v předchozích deseti letech situace taková, že věkové skupiny nad 55 let byly v oblasti sportu a her výrazně méně angažované.

Z hlediska dosaženého vzdělání je kategorie *sportu a her* dlouhodobě výrazně méně zastoupena u lidí vyučených v oboru. Takto snížený zájem byl u vyučených zaznamenán jak v roce 2009 (tab. C.10), tak také v letech 2019 (tab. C.11) a 2021 (tab. C.12). V roce 2009 byly *sporty a hry* paradoxně více zastoupeny u lidí se základním vzděláním. Rok 2019 nepřinesl žádnou specifickou pozitivní vazbu, nicméně v roce 2021 se sportu více věnovali vysokoškoláci.

V případě velikosti obce se naopak žádný trvalý trend neprojevil. V roce 2009 (tab. C.13) sportovali méně lidé v malých obcích (2–5 tis. obyvatel). Naopak v roce 2019 (tab. C.14) byl největší zájem o rekreační sport v těch největších městech (nad 150 tis. obyvatel). Větší diverzita se objevila až v roce 2021, kdy se výrazně méně *sportu a hrám* věnovali lidé na malých vesnicích (do 2 tis. obyvatel), zato podstatně více obyvatelé větších měst (60–150 tis. obyvatel.).

Oproti velikosti obce se v případě socioekonomického statusu dá ve vztahu ke kategorii *sport a hry* hovořit o trvalejších trendech. Patrně nepřekvapí, že ti, kdo pobírají důchod nebo jsou na rodičovské dovolené, se sportu věnují soustavně méně. Výrazně snížený zájem jsme zaznamenali u této skupiny jak v roce 2009 (tab. C.16), tak v letech 2019 a 2021 (tab. C.17 a C.18). Naopak výrazně zvýšený zájem projevovali v letech 2009 a 2019 žáci a studenti. Tento trend u žáků a studentů měření v roce 2021 již nepotvrdilo, ovšem na vině byla patrně probíhající pandemie. Větším překvapením, souvisejícím patrně s nárůstem zájmu u věkové skupiny 35–44 let, je růst zájmu o sportovní a herní aktivity v letech 2019 a 2021 u skupiny zaměstnanců. V roce 2019 se k nim rovněž připojila skupina osob samostatně výdělečně činných.

Ještě o něco pestřejší je vliv rodinné situace na volbu volnočasových aktivit v oblasti *sportu a her*. Podle tohoto faktoru ti, kdo žijí s rodiči v úplné rodině, se trvale věnují *sportu a hrám* více než ostatní skupiny. V každém roce měření se k této skupině připojuje ještě některá další, která v daném období preferovala *sport a hry* více než jindy. V roce 2009 byli touto skupinou ti, kdo žijí s prarodiči nebo v dětském domově (tab. C.19). V roce 2019 to potom byli ti, kdo žijí s partnerem či partnerkou bez uzavřeného manželství a ti, kdo žijí ve vlastní úplné rodině s dětmi (tab. C.20). V roce 2021 se situace posunula a k těm, kteří žijí v úplných rodinách s dětmi, se připojují ti, již žijí s rodiči v neúplné rodině s dětmi, a podobně jako v roce 2019 ti, kdo žijí s partnerem či partnerkou (tab. C.21). Trvale snížený zájem o kategorii *sportu a her* projevují ti, kdo žijí sami nebo jiným způsobem, a také ti,

10.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

kteří žijí s partnerkou či partnerem v manželství. Poslední zmiňovaná skupina se do značné míry překrývá s věkovou skupinou seniorů a socioekonomickou skupinou důchodců.

10.2.2 Proměny v podkategoriích

Také kategorie volnočasových aktivit *sport a hry* je vnitřně diverzifikovaná a jednotlivé sociodemografické faktory ovlivňují rozložení zájmu o podkategorie. Vliv pohlaví rozděluje jednotlivé podkategorie v rámci této kategorie na výrazně mužské, výrazně ženské a neutrální (tab. 10.2). Jako dlouhodobě mužské lze označit podkategorie *kolektivních sportů* (710) a v letech 2019 a 2021 také podkategorie *sledování sportů a dění okolo sportů* (790). Naopak výrazně ženskými jsou *individuální sporty* (720), *vodní a vzdušné sporty* (740), *zimní sporty* (750) v letech 2019 a 2021 a s výjimkou roku 2019 také *ostatní sporty* (780). K zajímavému vývoji došlo u *míčových sportů* (730), které byly až do roku 2021 neutrální a v roce 2021 se k nim přiklání více muži. Bez zajímavosti není ani podkategorie *bojových umění a úpolových sportů* (760), která byla v roce 2009 ještě výrazně mužskou záležitostí, nicméně od roku 2019 je již neutrální. *Hry*, spadající do obecných aktivit kategorie (702, 704-707), nejsou při volbě významně ovlivňovány pohlavím, nicméně tento výsledek je do značné míry ovlivněn zařazením aktivity *sporty všeobecně* (701).

Tabulka 10.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
700 – Sport a hry	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
710 – Kolektivní sporty	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)
720 – Individuální sporty	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (+++)
730 – Míčové sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+++) Žena (---)
740 – Vodní a vzdušné sporty	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (++)	Muž (---) Žena (++)
750 – Zimní sporty	<i>bez rozdílů</i>	Muž (---) Žena (++)	Muž (---) Žena (+++)
760 – Bojová umění, silové a úpolové sporty	Muž (++) Žena (---)	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
770 – Sporty zaměřené na přesnost	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
780 – Ostatní sporty	Muž (---) Žena (++)	<i>bez rozdílů</i>	Muž (---) Žena (++)

790 – Sledování sportů a dění okolo sportu	<i>bez rozdílů</i>	Muž (+++) Žena (---)	Muž (+++) Žena (---)
--------------------------------------------	--------------------	-------------------------	-------------------------

Věk rovněž ovlivňuje zájem o jednotlivé podkategorie *sportu a her*. Spíše než rozdíly však u tohoto faktoru překvapuje neutralita věkových skupin (tab. 10.3) u některých sportů. Až v roce 2021 se např. omezuje působení skupiny seniorů 65+ v *kolektivních* (710) a *zimních sportech* (750). V *individuálních sportech* (720) byl takto snížený zájem již v roce 2019. Rok 2021 je však z hlediska zapojení do sportovních aktivit potřeba vnímat prizmatem pandemie covid-19 a pod jejím vlivem vnímat rovněž omezení zájmu např. o *míčové* (730) a *zimní sporty* (750) u věkové skupiny 25–34 let. Zajímavý je ovšem nárůst zájmu této věkové skupiny o všeobecné aktivity a hry, který se projevoval již od roku 2019.

Tabulka 10.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0358$)	2019 ($p = 0,0003$)	2021 ($p = 0,0000$)
700 – Sport a hry	35–44 (–) 65+ (+++)	25–34 (+)	25–34 (+)
710 – Kolektivní sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (+) 65+ (–)
720 – Individuální sporty	<i>bez rozdílů</i>	65+ (–)	65+ (–)
730 – Míčové sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	25–34 (–)
740 – Vodní a vzdušné sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
750 – Zimní sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	25–34 (–) 65+ (–)
780 – Ostatní sporty	65+ (–)	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
790 – Sledování sportů a dění okolo sportu	<i>bez rozdílů</i>	25–34 (–) 65+ (+++)	15–24 (–) 25–34 (–) 55–64 (+++) 65+ (+++)

Dosažené vzdělání (tab. 10.4) ovlivňovalo dlouhodobě rozdíly v zájmu o jednotlivé podkategorie poněkud méně, než bychom očekávali. Dlouhodobě se projevoval pouze zvýšený zájem lidí se základním vzděláním o *kolektivní sporty* (710), což ovšem může být dáno i podílem žáků a studentů bez doposud dosaženého středoškolského vzdělání. Naopak všeobecnou skupinu aktivit zahrnující rovněž *hry* (701–709) preferovali lidé se základním vzděláním do roku 2019 méně než ostatní. Obecně je kategorie *sportů a her* do roku 2019 poměrně nevýrazně ovlivňována dosaženým vzděláním a kromě již popsaných déle trvajících vlivů se v roce 2019 vyskytl již pouze snížený zájem o *zimní sporty* u skupiny vyučených. Na vině zde může být kromě jiného zvýšená ekonomická zátěž těchto sportů při zvýšení zájmu

10.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

o ně. Oproti roku 2009 narostl zájem o podkategorii v rámci kategorie z 6,53 % na 12,86 % v roce 2019. V roce 2021 jsme zcela pochopitelně zaznamenali jistý pokles zájmu na 11,30 %, nicméně ne tak velký, jak bychom mohli v pandemickém roce očekávat. Rok 2021 rovněž přinesl jistou diverzifikaci zájmů o podkategorie z hlediska vzdělání, přičemž zájem vysokoškolsky vzdělaných lidí se zvýšil v podkategorii *individuálních sportů* (720) a *vodních a vzdušných sportů* (740). Naopak ke snížení zájmu u této populační skupiny došlo v podkategorii *bojových umění a úpolových sportů* (760), kde však snížení zájmu vysokoškoláků kompenzovali lidé se středoškolským vzděláním.

Tabulka 10.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0227$)	2019 ($p = 0,0160$)	2021 ($p = 0,0000$)
700 – Sport a hry	Základní (–)	Základní (–)	<i>bez rozdílů</i>
710 – Kolektivní sporty	Základní (+++) Středoškolské (–)	Základní (+++)	Základní (+) Vysokoškolské (–)
720 – Individuální sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Vyučení v oboru (–) Vysokoškolské (++)
730 – Míčové sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
740 – Vodní a vzdušné sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Vysokoškolské (++)
750 – Zimní sporty	<i>bez rozdílů</i>	Vyučení v oboru (–)	<i>bez rozdílů</i>
760 – Bojová umění, silové a úpolové sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Středoškolské (+) Vysokoškolské (–)
770 – Sporty zaměřené na přesnost	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
780 – Ostatní sporty	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>
790 – Sledování sportů a dění okolo sportu	<i>bez rozdílů</i>	<i>bez rozdílů</i>	Základní (–) Vyučení v oboru (+++)

Zcela minimální rozdíly mezi subkategoriemi, a to pouze v roce 2021, byly ovlivněny faktorem socioekonomického statusu. *Ostatní sporty* (780) jsou v tomto případě více zastoupeny u skupiny žáků a studentů a zaměstnanců při snížení zájmu u skupiny důchodců.

Tabulka 10.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0648$)	2019	2021 ($p = 0,0000$)
700 – Sport a hry	—	—	<i>bez rozdílů</i>
740 – Vodní a vzdušné sporty	—	—	<i>bez rozdílů</i>
780 – Ostatní sporty	—	—	Žák/student (++) Zaměstnanec (+) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (— — —)

Z hlediska sociodemografického faktoru velikosti obce jsme nezaznamenali žádné významné rozdíly v přístupu a preferencích jednotlivých podkategorií sportu a her, což lze vnímat pozitivně v tom smyslu, že velikost obce a snížená dostupnost sportovních klubů v menších obcích již nehraje klíčovou roli při rozhodování o volbě sportovních a herních aktivit. Rovněž jsme nenalezli žádné významné rozdíly v podkategoriích z hlediska rodinné situace.

Velmi nízký nebo žádný vliv posledních tří zmiňovaných faktorů, socioekonomického statusu, velikosti obce a rodinné situace, svědčí mimo jiné o tom, že v rámci každé podkategorie existuje dostatečné množství různorodých aktivit, kterým se lze věnovat nezávisle na prostředí a míře specifického zázemí (faktor obce), jež jsou umožněny v různých časových i rodinných uspořádáních (faktor rodiny) a jež lze provozovat ve velice rozdílných ekonomických podmínkách (faktor socioekonomického statusu). Vzhledem k tomu, že s výjimkou pohlaví a částečně věku, nejsou ani u dalších faktorů rozdíly příliš velké, můžeme katalog v kategorii sportu a her považovat za rovnoměrně uspořádaný.

10.3 Hodnotové konsekvence

Hodnotové preference lidí, kteří se věnují sportovním a herním aktivitám ukazují, že se jedná o kategorii volnočasových aktivit, která je hodnotově poměrně silně exponovaná a vyvolává silné hodnotové konsekvence jak ve skupině cílových hodnot, tak ve skupině hodnot instrumentálních.

10.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Vztahy mezi preferencemi cílových hodnot a volnočasovými aktivitami v oblasti sportu a her procházely během poslední dekády určitými proměnami, které bychom

mohli souhrnně označit jako cestu od čisté positivity k vyváženosti. Vnímání *sportu a her* ve společnosti prízmatem hodnot se proměňuje a posouvá. Zejména v negativních preferencích některých hodnot dochází k určité decentralizaci sportovně zaměřených volnočasových aktivit a jejich vzdálení se či odloučení od těch, kdo se věnují humanitním a uměleckým aktivitám.

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Silné pozitivní provázání cílových hodnot s aktivitami zaměřenými na *sport a hry* můžeme u těch, kdo se těmito aktivitám věnují, pozorovat dlouhodobě a již v roce 2009 jsme identifikovali silně pozitivní vazby na hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *pocit osobní jistoty* (tab. F.16), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *společenské uznání* (tab. F.29), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). Tyto silné vazby byly navíc doprovázeny ještě pozitivním vztahem k hodnotě *šťěstí* (tab. F.38). V roce 2019 silně pozitivní vazby na cílové hodnoty pokračovaly, nicméně bylo zde znatelné určité ochlazení a snížení počtu těchto vazeb. Mezi silně pozitivně navázané hodnoty tak patřily *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48), doplněné zajímavou pozitivní vazbou na hodnotu *bezpečnost rodiny* (tab. F.59). Rok 2021 přinesl zachování silných pozitivních vazeb na hodnoty z roku 2019, které byly dále rozšířeny. Silné vazby jsme tak mohli nalézt vůči hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20), *společenské uznání* (tab. F.31) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49). Na rozdíl od pozitivních vztahů k hodnotě *šťěstí* v roce 2009 a *bezpečnost rodiny* v roce 2019, nacházíme v roce 2021 doplňující pozitivní vztahy k hodnotám jiným, konkrétně *životu v dostatku (ekonomickému zabezpečení)* (tab. F.52) a *zdraví* (tab. F.56). V souvislosti se silným pocitem ohrožení v době pandemie covid-19 jsou tyto akcenty v roce 2021 pochopitelné.

Pozitivní vztahy vůči cílovým hodnotám z pohledu populace mužů, kteří se věnují sportovním a herním aktivitám, v roce 2009 nebyly tak pestré jako v případě celé populace. Silně pozitivní vztah existoval pouze vůči hodnotě *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47) a pozitivní vůči hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.3). K výraznému rozšíření portfolia pozitivně interagujících hodnot došlo až v roce 2019, kdy byly zjištěny silné pozitivní vazby na hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19), *prospěšný život* (tab. F.22), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48), *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.51), *zdraví* (tab. F.55) a *bezpečnost rodiny* (tab. F.59). Při měření v roce 2021 jsme zjistili, že exponované pozitivní vazby na hodnoty z roku 2019 se stabilizovaly a s výjimkou hodnoty *potěšení, život plný radosti* ostatní vazby kopírovaly situaci v celé populaci. Silně pozitivní vazby u mužů v roce 2021 tak existovaly

vůči hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *společenské uznání* (tab. F.31) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49).

V případě populace žen se již v roce 2009 vyskytovaly silně pozitivní vazby vůči většímu počtu hodnot a lze tak říci, že to byly právě ženy, které silně utvářely pozitivní hodnotový profil kategorie v roce 2009. Mezi silně pozitivně navázané hodnoty zde patřily *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *zralá láska* (tab. F.6), *pocit osobní jistoty* (tab. F.16), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *společenské uznání* (tab. F.29), *štěstí* (tab. F.38), *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). Za pozornost stojí zejména silně pozitivní vazba na hodnotu *zralá láska*, která se u mužů nevyskytuje, zato u žen její vazba na *sport a hry* pokračuje i v roce 2019 (tab. F.7), kdy kromě vazby na zmiňovanou hodnotu *zralá láska* existovaly silně pozitivní vazby s hodnotami *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48), doplněné pozitivním vztahem k hodnotě *svoboda* (tab. F.36). Rok 2021 přinesl u žen rovněž hodnotovou stabilizaci. Byly zachovány klíčové silné pozitivní hodnotové vazby k cílovým hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49). Další pozitivní vztahy se již neobjevily a souvislosti mezi kategorií volnočasových aktivit *sport a hry* a hodnotami *zdraví a život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* tak utvářela zejména populace mužů.

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Negativní vztahy cílových hodnot u osob, které se věnují sportu a hrám, nebyly tak výrazné, jako v případě vztahů pozitivních. To platí jak pro celou populaci, tak pro muže a ženy zvlášť. V rámci celé populace nebyly v roce 2009 zaznamenány dokonce žádné negativní vztahy k cílovým hodnotám. V hodnotově více exponovaném roce 2019 se u celé populace projevil silně negativní vztahy k *věčnému životu (životu po smrti)*, *spása* (tab. F.42) a *vnitřní harmonii, souladu* (tab. F.45), které ještě doplnily negativní vazby na hodnoty *blaho národa* (tab. F.2), *mír ve světě* (tab. F.10) a *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33). Tento výčet negativních hodnotových vazeb se v roce 2021 mírně proměnil, když se statisticky silně negativní vazby projevil vůči hodnotám *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.34), *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43) a nově vůči hodnotě *národní bezpečnost* (tab. F.58).

V případě samostatné populace mužů věnujících se sportu a hrám se již v roce 2009 projevil některé negativní vazby, a to silně negativní vůči hodnotě *mír ve světě* (tab. F.9) a negativní vůči hodnotě *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.32). Rok 2019 přinesl u mužů posun v tom smyslu, že se vytratil negativní vztah k hodnotě *mír ve světě*, nicméně k negativně vymezené hodnotě *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.33) přibýly silně negativní vazba na hodnotu *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.45) a negativní vazba na hodnotu *věčný život (život po smrti)*, *spása*

10.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

(tab. F.42). Rok 2021 přinesl u populace mužů snížení negativních vymezení vůči cílovým hodnotám. Jedinou silnou negativní vazbou bylo vymezení vůči hodnotě *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43).

Podobně jako v celé populaci i u žen byl rok 2009 bez významných negativních hodnotových vazeb vůči cílovým hodnotám. V roce 2019 se negativní hodnotové vazby u žen věnujících se sportu a hrám projevily, nicméně jen jedinou negativní vazbou na hodnotu *blaho národa* (tab. F.2). Rok 2021 u žen negativní vazby paradoxně prohloubil a silně negativně zde interagovaly hodnoty *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43) a *národní bezpečnost* (tab. F.58). Právě poněkud překvapivá negativní vazba na hodnotu *národní bezpečnost*, která se projevila i u celé populace, má zjevně svůj původ u populace žen.

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategorii

Tabulka 10.6: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 700 – Sport a hry a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
Kamarádství, přátelství	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	+	++ (↑)	++
	<i>ženy</i>	++	++	++
Zralá láska	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	++	++	neutrální (↓)
Mír ve světě	společně	neutrální	– (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	– –	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Moudrost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Péče o milované osoby	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pocit osobní jistoty	společně	++	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	<i>neměřeno</i>
Potěšení, život plný radosti	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	++	++	++
Prospěšný život	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální

Společenské uznání	společně	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	neutrální	– (↓)	– – (↓)
	<i>muži</i>	–	–	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	+	neutrální (↓)
Šťěstí	společně	+	neutrální (↓)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	– – (↓)	– –
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	– – (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	– – (↓)
Vnitřní harmonie, soulad	společně	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	– – (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	++	++	++
	<i>muži</i>	++	++	++
	<i>ženy</i>	++	++	++
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	++	neutrální (↓)	+
	<i>muži</i>	neutrální	++ (↑)	+
	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	společně	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
Zdraví	společně	neměřeno	neutrální	+
	<i>muži</i>	neměřeno	++	+
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
Národní bezpečnost	společně	neměřeno	neutrální	– – (↓)
	<i>muži</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	– – (↓)
Bezpečnost rodiny	společně	neměřeno	+	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	neměřeno	++	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	neutrální

10.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Podobně jako v případě hodnot cílových také preference instrumentálních hodnot jsou u lidí, kteří mají svůj volný čas zaměřený na *sport a hry*, výrazné jak v pozitivním, tak v negativním spektru. Kategorie *sport a hry* tak i zde patří mezi hodnotově silně exponované.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Již v roce 2009 bylo možné rozpoznat silné pozitivní vazby vůči instrumentálním hodnotám *nezávislosti*, *samostatnosti* (tab. F.69), *racionálnosti*, *schopnosti logicky myslet* (tab. F.87) a *vysokým nárokům, požadavkům vůči životu* (tab. F.103). Tyto ještě doplnil pozitivní vztah ke *vzdělanosti* (tab. F.105), který se již v dalších letech měření neopakoval. Měření v roce 2019 v silných pozitivních vazbách ukázalo na dlouhodobě stabilní vztah k hodnotě *racionálnost*, *schopnost logicky myslet*

(tab. F.88), k níž se připojil silně pozitivní vztah vůči nově měřené hodnotě *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). V pozitivních vztazích existuje rovněž kontinuita (i přes mírné oslabení vůči roku 2009) v některých hodnotách, např. *nezávislosti, samostatnosti* (tab. F.70) nebo *vysokých nárocích, požadavcích vůči životu* (tab. F.104). K nim se přidávají ještě další pozitivní vazby na hodnoty *čestnost a pravdivost* (tab. F.64), *optimismus* (tab. F.79), *schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost* (tab. F.95) a *cílevědomost, ambice, ctížádostivost* (tab. F.117). V roce 2021 se postoj vůči instrumentálním hodnotám u sportujících lidí poněkud vyhranil. Existovaly pouze silné pozitivní nebo silné negativní vazby. Mezi silně pozitivně navázané patřily hodnoty *cílevědomost, ambice, ctížádostivost* (tab. F.118), *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.120). Poslední dvě jmenované přitom již v roce 2019 patřily k pozitivně navázaným hodnotám a jejich vztah se tak ještě utvrdil.

V populaci mužů byl počet pozitivních vztahů vůči instrumentálním hodnotám v roce 2009 podstatně nižší a omezil se pouze na silnou pozitivní vazbu vůči hodnotě *nezávislost, samostatnost* (tab. F.69). V roce 2019 došlo i u mužů k rozšíření počtu pozitivně navázaných instrumentálních hodnot na sportovní a herní aktivity. Mezi silně pozitivně interagujícími hodnotami byly *schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost* (tab. F.95) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119), v pozitivních vztazích je potom doplnily hodnoty *pevná vůle* (tab. F.81), *racionálnost, schopnost logicky myslet* (tab. F.88), *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.101) a *cílevědomost, ambice, ctížádostivost* (tab. F.117). Rok 2021 přinesl i u populace mužů silnější vyhranění v pozitivních vztazích vůči instrumentálním hodnotám, když existovaly pouze silné pozitivní vazby vůči hodnotám *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71), *schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost* (tab. F.96), *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102), *cílevědomost, ambice, ctížádostivost* (tab. F.118) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.120). Za pozoruhodné pokládáme zejména snížení vztahu k hodnotě *nezávislost, samostatnost* v roce 2019 a její opětovný návrat mezi silně pozitivně interagující hodnoty v roce 2021.

Vztahy k instrumentálním hodnotám byly u sportujících žen v roce 2009 reprezentovány pouze jedinou silnou vazbou na hodnotu *vysoké nároky, požadavky vůči životu* (tab. F.103). I zde došlo k posílení a rozšíření vazeb v roce 2019, nicméně jednalo se v oblasti silně pozitivních vztahů pouze o dvě hodnoty *čestnost a pravdivost* (tab. F.64) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Tyto dvě silně pozitivní vazby byly ještě doplněny pozitivním vztahem k hodnotě *čestnost a pravdivost* (tab. F.64) a *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Rok 2021 u žen pěstujících sporty a hry přinesl pouze dvě pozitivní vazby na instrumentální hodnoty, a to silně pozitivní vůči hodnotě *cílevědomost,*

ambice, ctížádostivost (tab. F.118) a pozitivní vůči hodnotě *nezávislost, samostatnost* (tab. F.71).

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Ve spektru negativních vazeb vůči instrumentálním hodnotám u žen, které se věnují sportu a hrám, nebylo takové množství hodnot, jako v případě vazeb pozitivních. V roce 2009 existovala v celé populaci pouze jedna negativní vazba vůči hodnotě *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97). V roce 2019 se již objevily vazby tři, silně negativní vůči hodnotám *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98) a *tvorivost* (tab. F.115) a negativní vůči hodnotě *morální čistota* (tab. F.108). Radikalizace hodnotových vazeb vůči instrumentálním hodnotám v roce 2021 se projevila i v negativním spektru. Projevovaly se poute silně negativní vztahy, a to vůči hodnotám *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.99), *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.109), *odpuštění* (tab. F.110), *empatie* (tab. F.111) a *laskavost* (tab. F.112).

U mužů byl vývoj od roku 2009 do roku 2021 podobný jako v celé populaci. V roce 2009 existovala pouze jedna negativní vazba vůči hodnotě *čestnost a pravdivost* (tab. F.63), což ve vztahu ke sportu a hrám vyznívalo velice zvláště. Stojí za zmínku, že preference této hodnoty v roce 2019 byly obrácené. Tato hodnota patřila, byť pouze napříč celou populací, mezi pozitivně provázané. V roce 2019 se silné negativní vazby u mužů pěstujících sport a hry projevily vůči hodnotám *disciplinovanosti, sebeovládání* (tab. F.90), což pokládáme za stejně zvláštní jako negativní vztah vůči *čestnosti a pravdivosti* v roce 2009, *víře, schopnosti důvěřovat* (tab. F.98) a *tvorivosti* (tab. F.115). Negativně byly dále navázány hodnoty *pevná vůle* (tab. F.81), opět jeden z překvapivých a zvláštních vztahů, *racionálnost, schopnost logicky myslet* (tab. F.88), *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.101) a *cílevědomost, ambice, ctížádostivost* (tab. F.117). V roce 2021 se turbulence negativních hodnotových vymezení stabilizovaly a radikalizovaly. Existovaly pouze dva silně negativní vztahy vůči hodnotám *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.99) a *tvorivost* (tab. F.116).

U žen pěstujících sporty a hry se také příliš negativních vazeb v roce 2009 neobjevilo. V negativním spektru se projevila pouze vazba na hodnotu *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97). Překvapivě rok 2019 nepřinesl u žen žádné negativní vazby na instrumentální hodnoty, což je v případě kategorie aktivit zaměřené na *sport a hry* vzácná situace. V roce 2019 je proto zjevný výrazný vliv mužské populace na utváření negativních hodnotových preferencí instrumentálních hodnot u lidí věnujících se sportu a hrám. V roce 2021 se naopak negativní vazby projevovaly více než u mužů. Silně negativně byly provázány instrumentální hodnoty *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.102), *odpuštění* (tab. F.110) a *empatie* (tab. F.111). Negativně potom ještě hodnota *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.109). Je po-

10.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

zoruhodné, že u žen po celou dobu měření chyběly negativní vazby vůči jinak silně negativně se projevujícím hodnotám *víra, schopnost důvěřovat a tvořivost*.

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategori

Tabulka 10.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 700 – Sport a hry a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Čestnost a pravdivost	společně	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	–	neutrální (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
Dodržování závazků	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Nezávislost, samostatnost	společně	++	+ (↓)	++ (↑)
	<i>muži</i>	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	+ (↑)	+
Zodpovědnost, svědomitost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Optimismus	společně	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pevná vůle	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Přesnost, řád v činnosti	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně	++	++	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	neutrální (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Trpělivost	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	++ (↑)	++
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální

Víra, schopnost důvěřovat	společně	–	-- (↓)	--
	<i>muži</i>	neutrální	– (↓)	-- (↓)
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	<i>ženy</i>	–	neutrální (↑)	neutrální
	společně	neutrální	neutrální	neutrální
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	<i>muži</i>	neutrální	++ (↑)	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
Vzdělanost	společně	++	++ (↓)	neměřeno
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neměřeno
Čistota (v morální smyslu)	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	neměřeno
	společně	+	neutrální (↓)	neutrální
Poslušnost, oddanost	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Tvořivost	společně	neměřeno	–	-- (↓)
	<i>muži</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
Cílevědomost, ambice, ctížádostivost	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	-- (↓)
	společně	neměřeno	neutrální	neutrální
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	<i>muži</i>	neměřeno	++	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neměřeno	++	++ (↑)
Odpuštění	společně	neměřeno	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neměřeno	++	++ (↑)
Empatie	<i>ženy</i>	neměřeno	++	++ (↑)
	společně	neměřeno	++	++ (↑)
Laskavost	<i>muži</i>	neměřeno	++	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neměřeno	++	++ (↑)
Spolupráce	společně	neměřeno	neutrální (↓)	neutrální
	<i>muži</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neměřeno	neutrální	neutrální
	společně	neměřeno	neutrální	neutrální

10.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorie

Kategorie volnočasových aktivit *sport a hry* patří mezi hodnotově silně exponované, přičemž významný není pouze samotný počet významných pozitivních a negativních hodnotových vazeb, ale u řady z nich také dlouhodobé trvání těchto vazeb. V analýze důsledků hodnotových konsekvencí se proto budeme věnovat zejména těm, které můžeme pokládat za dlouhodobé a jejichž vliv byl zaznamenán nejméně ve dvou měřeních.

U cílových hodnot je třeba vyzdvihnout silný význam hodnoty *kamarádství, přátelství*, která trvale provází sportovní a herní aktivity. Vztah k této hodnotě ukazuje na silný a již dříve zkoumaný socializační potenciál sportovních (Coakley, 1993; Jetzke – Mutz, 2020) a herních (Orlick, 1981a,b) aktivit. V souvislosti se sportem a hrami se rovněž trvale vyskytuje zvýšená preference hodnoty *potěšení*,

život plný radosti. I zde platí výzkumem i osobní zkušeností téměř každého člověka potvrzená skutečnost, že sport a hry přinášejí do života radost, a právě radost a potěšení jsou pro mnoho lidí důvodem, proč se sportu nebo hrám věnují (Jetzke – Mutz, 2020). Obě zmiňované hodnoty navíc poukazují na interpersonální (prosociální) i intrapersonální (individuální) význam sportu a her. První významnou dvojici dlouhodobě pozitivně navázaných cílových hodnot navíc doplňuje hodnota *aktivní vzrušující život, zábava*. Ze socializačního i sociálně-ekonomického hlediska jsou *sport a hry* dlouhodobě spojovány rovněž s hodnotami *společenské uznání a život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (u obou s výjimkou roku 2019). *Sport a hry* se tak jeví jako aktivity, které přinášejí sociální status a napomáhají k jeho udržení,² a to i ve vyloučených či znevýhodněných komunitách (Skinner et al., 2008) nebo u dětí se specifickými potřebami (Murray, 2013). Spojení sportu a hodnoty zdraví, které je patrné od roku 2019 u mužů, kdy jsme preference hodnoty zdraví začali měřit, se stalo významným v roce 2021 pro celou populaci. To je patrné jeden z důsledků pandemie covid-19 a s ní souvisejících omezení.

Instrumentální hodnoty, které vyjadřují a ovlivňují preference způsoby jednání a chování, byly rovněž ve značném počtu pozitivně navázané na volnočasové aktivity v oblasti sportu a her. Za pozornost stojí především dlouhodobá spojitost sportu a her s hodnotou *nezávislost, samostatnost*, přičemž vůči samotné cílové hodnotě *svoboda* jsou sportovní a herní aktivity dlouhodobě nezávislé. *Sport a hry* jsou v tomto smyslu více vázány na pocit svobody (Agyar, 2013) a nezávislosti než na svobodu jako demokratický ideál. Rovněž hodnoty *cílevědomost, ambice, ctízádnostivost a odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* vykazují dlouhodobě pozitivní preference u lidí pěstujících sportovní a herní aktivity a jsou přirozeně spjaty především s dosahováním sportovních vítězství.

Jakkoliv jsou pozitivní vazby vůči cílovým i instrumentálním hodnotám cenné a přinášejí řadu inspirací pro pedagogické ovlivňování a sociální prevenci či intervenci, nesou s sebou sportovní a herní aktivity také dlouhodobá hodnotová negativa, zejména ztrátu smyslu pro *uměleckou či přírodní krásu*, morální čistotu a zejména *tvůrčivost*. Sportovní a herní aktivity rovněž příliš nesouzní s hodnotou víry a věčného života, což může být způsobeno příliš silně akcentovanou sebedůvěrou a přílišnou fixací na aktuální úspěch. Prvky transcendence se zde redukují na dosahování osobního výkonu.

10.4 Pedagogické výzvy

Jak jsme již predestřeli, patrně největší výzvou pro pedagogy volného času a sociální pedagogy, i pro všechny, kdo v oblasti sportu a her působí jako trenéři,

² Tuto schopnost si sport a hry nesou již z doby antiky, ovšem často nikoliv v soudobém významu (srov. Golden, 2008).

organizátoři apod., je pochopitelně maximální využití pozitivních vazeb na množství hodnot, ale také snaha o eliminaci možných negativních důsledků, k nimž by vedlo prohlubování vazeb negativních.

Patrně zde ani nemusíme opakovat vztah známý všem, kdo se v oblasti sportu, společných her a nakonec i zábavy pohybují, totiž že tyto aktivity vedou k utváření *přátelských a kamarádských* vztahů. Zdravé soutěžení (Siedentop – Van der Mars, 2023), uvolnění napětí (Lower et al., 2013) a potřeba spolupráce (Barnes et al., 2017), které sport i hry s sebou přinášejí, otevírá v oblasti hodnot množství příležitostí k rozvoji a prohlubování sociálních vztahů. Sportu a fyzické aktivity mají samozřejmě nemalé dopady také v oblasti podpory zdravého životního stylu (Warburton – Bredin, 2016). *Sport a hry*, které by ztratily *kamarádství a přátelství*, by se ocitly v odcizenosti, kterou leckdy zažívají profesionální sportovci. Takový sport a takové hry by již nebyly tím, co lidé očekávají od volného času. Jestliže je však prokazatelně *přátelství a kamarádství* v současné době se sportovními a herními aktivitami svázáno, znamená sport pro pedagogiku volného času a sociální pedagogiku významnou socializační aktivitu, kterou lze efektivně využít jak k prevenci asociálního chování (Kremer-Sadlik – Kim, 2007), tak k intervenčním technikám při jeho nápravě (Kostrzewska, 2018).

Další z důležitých pedagogických výzev pro všechny, kdo se podílejí na vedení lidí v oblasti volnočasových sportovních aktivit, by měla podle našeho názoru být snaha o vyvážené prožívání hodnotově konsekventních stavů radosti a s tím související touha po *aktivním a vzrušujícím životě plném zábavy a životě plném radostí a potěšení*. Sport, hry i zábava mají ve vínku vztah k tomuto druhu osobních hodnot, nicméně jejich neprovázání s hodnotami ostatními by vedlo v důsledku k sobecké touze po neustále nových a ještě intenzivnějších prožitcích. Abychom však předešli jakémukoliv moralizování, je třeba zdůraznit, že pohled na sport a hry bez radostných prožitků by byl mimořádně smutným obrazem. Nesmí ovšem dojít k redukci na pouhé radostné zážitky nebo okamžiky vzrušení.

Kromě výše zmíněné socializační role sportu je třeba zmínit rovněž výzvu pro sociální pedagogiku v oblasti narovnání příležitostí a zvýšení motivace ke sportu u těch skupin, které vykazují o sport nižší zájem. Především se jedná o zvyšování příležitostí ke sportovnímu vyžití žen a rovněž k zapojení lidí v pozdním středním a vyšším věku do adekvátních sportovních aktivit. Významným úkolem je rovněž hledání příležitostí ke sportu pro tu skupinu v populaci, která je vyučená v oboru a patří dlouhodobě mezi méně aktivní ve této oblasti volného času. Vzhledem k působení sportu ve prospěch wellbeingu, životní spokojenosti a rovněž spokojenosti s prožíváním volného času (Moon – Heo, 2011), mohou adekvátní sportovní aktivity obohatit jejich život a zvýšit jejich životní spokojenost.

Jestliže Paul Christesen (2012) uvažuje o sportu jako o škole demokracie, má kromě jiného na mysli také úctu k domluveným pravidlům a zákonům fair play,

která vyžaduje motivované usuzování založené na morálních hodnotách. Bohužel v našem výzkumu nacházíme spíše vazby na instrumentální hodnoty kompetenční (*racionálnost, cílevědomost, odvaha a statečnost*) a z pozitivních vazeb na morální hodnoty můžeme uvést pouze hodnotu *nezávislost a samostatnost*. Navíc zde existuje poměrně silná averze vůči ideji *morální čistoty*. Teze o sportu jako škole demokracie, kde se pěstuje pevná vůle a odvaha zastávat své názory, se nám proto jeví ve světle nových hodnotových konsekvencí volného času jako obtížně udržitelná. Snad jen *čestnost a pravdivost*, kterou jsme v pozitivním vztahu ke sportovním aktivitám rozpoznali v roce 2019 (v roce 2021 již nebyla měřena), tvoří výjimku. Podobná zjištění ovšem nejsou výjimečná a potvrzují výsledky dřívějších výzkumů (Theodoulides, 2000), v nichž bylo prokázáno, že sport může mít až kontraproduktivní vliv zejména na morální hodnoty. Snad právě proto chybí i pozitivní vazba sportu a her na hodnotu *sebeúcta*. Je podle našeho názoru úkolem pro všechny, kdo vedou sportovní kolektivy, aby tyto negativní vazby pokud možno co nejvíce oslabovali a zdůrazňovali nutnost „čestného boje“ ve sportu a hrách i ve chvílích, kdy by bylo výhodnější pravidla porušit.

11.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Sociální aktivity představují součást *Katalogu volnočasových aktivit*, která byla od počátku systematizace několikrát přesouvána a modifikována. V první verzi katalogu z roku 2008 existovala samostatná kategorie *sociální vědy, aktivity a péče*. Po revizi a redukci katalogu v jeho druhé verzi z roku 2012 byly sociální aktivity sloučeny s humanitními a byla vytvořena nová kategorie *humanitních a sociálních aktivit*. Konečně s nástupem třetí, resp. čtvrté verze katalogu bylo přistoupeno k novému uspořádání a rozdělení aktivit tak, aby bylo možné samostatně analyzovat zájmy v oblasti humanitních a sociálních věd, sociální aktivity ve fyzickém světě a sociální aktivity ve virtuálním světě. Vznikly tak současně používané kategorie *humanitní aktivity* (kap. 5), *sociální aktivity a virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* (kap. 12). Důvodům pro osamostatnění virtuálních aktivit se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole, nicméně stěžejním impulsem pro rozdělení čistě sociálních aktivit od aktivit ve virtuálním světě byla výrazně odlišná hodnotová profilace sociálních a virtuálně-sociálních aktivit.¹

¹ Hodnotové vymezení kategorie, na jejímž základě došlo k potvrzení nového uspořádání, lze nalézt v článku *The Catalogue of Leisure Activities: A New Structured Values and Content Based Instrument for Leisure Research Usable for Social Development and Community Planning* (2022). Hodnotové preference uváděné v článku jsou poněkud jiné než v této knize, což má dva důvody. Jednak byly jiným způsobem vyhodnocovány statistické závislosti, protože kategorizace hodnotových preferencí nebyla binomická, jak je tomu v této knize, nýbrž polynomická (4 kategorie), a vyhodnocování bylo proto komplexnější. Druhým významným faktorem bylo užití výzkumného vzorku, který neodpovídal proporcionálnímu populačnímu rozložení

11.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Sociální aktivity představují dlouhodobě nedílnou součást volného času a již Henry Durant rozpoznal ve své práci *The Problem of Leisure*, poprvé publikované v roce 1938, význam sociálních uskupení a organizací pro děti i dospělé (2019). Řada sociálních volnočasových aktivit rovněž utváří náš životní styl, který výstižně popsala Daria Miseng jako „charakteristickou životní aktivitu jednotlivce, která se manifestuje pravidelnými vzorci chování na různých úrovních této aktivity, a to zejména (1) při všeobecných interakcích jednotlivce se světem, (2) při volbě životních strategií a taktik a (3) při kulturních preferencích“ (2020, 236). Jestliže hodnoty, tak jak je charakterizoval Clyde Kluckhohn (1951), představují koncepty, charakteristické pro jednotlivce nebo pro skupinu, které vyjadřují tužby a vytoužené stavy a ovlivňují volby způsobů, možností a cílů jednání, existuje silný a oprávněný předpoklad, že právě v sociálních aktivitách se hodnoty manifestují prostřednictvím životního stylu jedním z nejvýraznějších způsobů. Význam kategorie sociálních aktivit, které se podílejí nemalou měrou na naplňování životního stylu, se tak pro naši teorii o vztahu hodnot a volného času stává substantiální. Stejný předpoklad lze podle našeho přesvědčení uplatnit i u následující kategorie volnočasových aktivit, totiž *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě*. Nepopíratelnou roli volného času v utváření a organizaci každodenního života a naplňování životního stylu zdůrazňuje ve své knize *Leisure Lifestyles* také Robert Stebbins (2021).

Kategorii tvoří tři významné skupiny podkategorií, přičemž první z nich je věnována rodině a sociálním aktivitám zaměřeným na péči o druhé. Tuto skupinu tvoří podkategorie *rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce* (810). Druhou významnou skupinou podkategorií jsou ty, které sdružují společenské aktivity. Sem patří především podkategorie *sociální aktivity a společné akce* (820), *elektronické i klasické dopisování* (840) a *společenské aktivity* (850). Poslední skupinu podkategorií tvoří ty, které jsou zaměřeny na práci v zájmových organizacích či komunitách, politické aktivity a dobrovolnictví. Do této skupiny patří podkategorie *zájmové organizace a dobrovolnictví* (860), *politika, práce pro politické strany* (870), *zájmové komunity* (880) a *školní a zájmové kroužky* (890).

Navzdory svému významu pro utváření a manifestaci životního stylu, patří kategorie sociálních aktivit mezi ty, o které je spíše střední míra zájmu. V roce 2009 představovaly 10,09 % z celkového počtu naměřených aktivit, přičemž zájem o ně poklesl na 8,30 % v roce 2019. Velmi podobnou úroveň zájmu si udržely i v roce 2021, kdy představovaly 8,43 % z celkového počtu aktivit.

Pro úplnost je třeba zmínit, že kategorie sociálních aktivit byla snad nejvíce zasažena změnou metody měření volnočasových aktivit, což lze velmi dobře vidět v následujícím přehledu. Pestrost uváděných aktivit i jejich rozložení v rámci podkategorií se v důsledku změny měření výrazně proměnily. Dopady má tato změna

v roce 2019. Pro ověření katalogu nebyla reprezentativnost vůči populaci stěžejní, jelikož nešlo o sociodemografickou, nýbrž validační studii.

jak na zjišťování působení sociodemografických faktorů, tak na hodnotové konsekvence. Kategorii i s těmito známými limity přesto analyzujeme, protože podle našeho přesvědčení přináší řadu podnětů jednak pro reflexi způsobu měření, jednak pro přehledy interakcí a analýzy samotné.

Tabulka 11.1: Deskriptivní statistika kategorie 800 – Sociální aktivity

Aktivity v kategorii 800 – Sociální aktivity				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
800	Sociální aktivity	877	100,00	10,09
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce	196	22,35	2,26
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce	—		
811	Rodina	184	20,98	2,12
812	Rodinné výlety a dovolené	—		
813	Hra se sourozenci	—		
814	Sociální péče	5	0,57	0,06
815	Hlídní dětí	—		
817	Sociální pedagogika a práce	7	0,80	0,08
820	Sociální aktivity a společné akce	499	56,90	5,74
820	Sociální aktivity a společné akce	89	10,15	1,02
821	Schůzky a návštěvy přátel	350	39,91	4,03
822	Návštěvy příbuzných	60	6,84	0,69
840	Elektronické i klasické dopisování	9	1,03	0,10
850	Společenské akce	104	11,86	1,20
850	Společenské akce	63	7,18	0,73
851	Návštěvy společenských klubů	31	3,53	0,36
852	Diskusní a debatní kluby, diskusní fóra apod.	9	1,03	0,10
855	Organizace společenských akcí	1	0,11	0,01
856	Plesy	—		
857	Diskotéky	—		
858	Zábavy	—		
859	Výroční slavnosti, poutě a hody	—		
860	Zájmové organizace a dobrovolnictví	31	3,53	0,36
860	Zájmové organizace a dobrovolnictví	—		
861	Mládežnické a dětské organizace – vedoucí	23	2,62	0,26
862	Mládežnické a dětské organizace – člen	8	0,91	0,09
863	Letní dětský tábor – organizování a vedení	—		
864	Letní dětský tábor – účastník	—		
870	Politika, práce pro politické strany	7	0,80	0,08
870	Politika, práce pro politické strany	6	0,68	0,07
871	Práce v zastupitelských orgánech	—		
872	Politická setkání, demonstrace	1	0,11	0,01
873	Práce v dětských a mládežnických zastupitelských orgánech	—		
880	Zájmové komunity a dobrovolnictví (např. dobrovolní hasiči, dobrovolníci obecně apod.)	31	3,53	0,36
890	Školní a zájmové kroužky blíže neurčené	—		
Rok měření 2019				
800	Sociální aktivity	899	100,00	8,30
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce	344	38,26	3,17
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce	11	1,22	0,10

11.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
811	Rodina	137	15,24	1,26
812	Rodinné výlety a dovolené	146	16,24	1,35
813	Hra se sourozenci	10	1,11	0,09
814	Sociální péče	2	0,22	0,02
815	Hlídní dětí	37	4,12	0,34
817	Sociální pedagogika a práce	1	0,11	0,01
820	Sociální aktivity a společné akce	275	30,59	2,54
820	Sociální aktivity a společné akce	13	1,45	0,12
821	Schůzky a návštěvy přátel	140	15,57	1,29
822	Návštěvy příbuzných	122	13,57	1,13
840	Elektronické i klasické dopisování	32	3,56	0,30
850	Společenské akce	176	19,58	1,62
850	Společenské akce	21	2,34	0,19
851	Návštěvy společenských klubů	12	1,33	0,11
852	Diskusní a debatní kluby, diskusní fóra apod.	3	0,33	0,03
855	Organizace společenských akcí	8	0,89	0,07
856	Plesy	62	6,90	0,57
857	Diskotéky	17	1,89	0,16
858	Zábavy	19	2,11	0,18
859	Výroční slavnosti, poutě a hody	34	3,78	0,31
860	Zájmové organizace a dobrovolnictví	43	4,78	0,40
860	Zájmové organizace a dobrovolnictví	5	0,56	0,05
861	Mládežnické a dětské organizace – vedoucí	14	1,56	0,13
862	Mládežnické a dětské organizace – člen	1	0,11	0,01
863	Letní dětský tábor – organizování a vedení	21	2,34	0,19
864	Letní dětský tábor – účastník	2	0,22	0,02
870	Politika, práce pro politické strany	13	1,45	0,12
870	Politika, práce pro politické strany	4	0,44	0,04
871	Práce v zastupitelských orgánech	3	0,33	0,03
872	Politická setkání, demonstrace	6	0,67	0,06
873	Práce v dětských a mládežnických zastupitelských orgánech	—		
880	Zájmové komunity a dobrovolnictví (např. dobrovolní hasiči, dobrovolníci obecně apod.)	15	1,67	0,14
890	Školní a zájmové kroužky blíže neurčené	1	0,11	0,01
Rok měření 2021				
800	Sociální aktivity	1127	100,00	8,43
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce	420	37,27	3,14
810	Rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce	14	1,24	0,10
811	Rodina	186	16,50	1,39
812	Rodinné výlety a dovolené	174	15,44	1,30
813	Hra se sourozenci	9	0,80	0,07
814	Sociální péče	1	0,09	0,01
815	Hlídní dětí	34	3,02	0,25
817	Sociální pedagogika a práce	2	0,18	0,01
820	Sociální aktivity a společné akce	401	35,58	3,00
820	Sociální aktivity a společné akce	29	2,57	0,22
821	Schůzky a návštěvy přátel	197	17,48	1,47
822	Návštěvy příbuzných	175	15,53	1,31
840	Elektronické i klasické dopisování	21	1,86	0,16
850	Společenské akce	169	15,00	1,26
850	Společenské akce	20	1,77	0,15
851	Návštěvy společenských klubů	18	1,60	0,13

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
	852 Diskusní a debatní kluby, diskusní fóra apod.	3	0,27	0,02
	855 Organizace společenských akcí	18	1,60	0,13
	856 Plesy	50	4,44	0,37
	857 Diskotéky	14	1,24	0,10
	858 Zábavy	15	1,33	0,11
	859 Výroční slavnosti, poutě a hody	31	2,75	0,23
860	Zájmové organizace a dobrovolnictví	70	6,21	0,52
	860 Zájmové organizace a dobrovolnictví	7	0,62	0,05
	861 Mládežnické a dětské organizace – vedoucí	25	2,22	0,19
	862 Mládežnické a dětské organizace – člen	3	0,27	0,02
	863 Letní dětský tábor – organizování a vedení	35	3,11	0,26
	864 Letní dětský tábor – účastník	—		
870	Politika, práce pro politické strany	21	1,86	0,16
	870 Politika, práce pro politické strany	2	0,18	0,01
	871 Práce v zastupitelských orgánech	11	0,98	0,08
	872 Politická setkání, demonstrace	7	0,62	0,05
	873 Práce v dětských a mládežnických zastupitelských orgánech	1	0,09	0,01
880	Zájmové komunity a dobrovolnictví (např. dobrovolní hasiči, dobrovolníci obecně apod.)	23	2,04	0,17
890	Školní a zájmové kroužky blíže neurčené	2	0,18	0,01

11.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

11.2.1 Kategorie jako celek

Na začátku analýzy vlivu jednotlivých sociodemografických faktorů na preference sociálních volnočasových aktivit musíme upozornit, že se jedná o kategorii, u níž předpokládáme silnější ovlivnění technikou měření aktivit ve volném čase v roce 2009. Důsledkem původní metody měření bylo dosaženo nižšího rozlišení různých aktivit a rovněž ve struktuře kategorie existují výrazné rozdíly v počtech výskytů aktivit. Navzdory tomu byla kategorie co do četnosti zastoupena v celkovém počtu aktivit relativně více než v letech 2019 a 2021, což dopady na rozdíly v preferencích poněkud umazává, neeliminuje je však zcela.

Z hlediska pohlaví byla kategorie *sociálních aktivit* v roce 2009 (tab. C.1) neutrální, nicméně od roku 2019 sílí trend zvyšování preferencí u žen. V roce 2019 se jednalo o opozitivní preference (tab. C.2), v roce 2021 již o silně pozitivní preference (tab. C.3). To ukazuje na zvyšující se aktivitu dívek a žen, a to napříč podkategoriemi, jak uvidíme v textu dále.

Opačný trend lze pozorovat u věku těch, kdo se do sociálních aktivit zapojují. Zatímco v roce 2009 (tab. C.7) se jednalo o kategorii silně preferovanou mladými lidmi od 15 do 24 let, přičemž i věková skupina od 25 do 34 let byla významněji zastoupena, výrazně slabší výskyt sociálních aktivit jsme zaznamenali u všech věkových skupin nad 45 let. V letech následujících měření (2019 – tab. C.8 a 2021 – tab. C.9) jsme již rozdíly mezi věkovými skupinami nezaznamenali.

11.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

Sociální volnočasové aktivity jsou častěji předmětem zájmu lidí s vyšším vzděláním. Tento dlouhodobý trend je v našem výzkumu patrný dvojím způsobem. Na jedné straně sníženým zájmem osob s výučním listem o sociální aktivity v roce 2009 (tab. C.10) a na straně druhé zvýšeným zájmem vysokoškolsky vzdělaných osob v roce 2019 (tab. C.11). V roce 2021 měli vysokoškolsky vzdělaní lidé dokonce zájem zvýšený silně (tab. C.12). Skutečnost, že se lidé s výučním listem zařadili co do volby sociálních aktivit mezi středoškoláky a osoby se základním vzděláním (mezi které ovšem patří i středoškolští studenti), hodnotíme velice pozitivně a s výjimkou vysoké preference sociálních aktivit u vysokoškoláků považujeme sociální aktivity za rovnoměrně zastoupené. Zvýšený podíl osob s vysokou školou lze podle našeho názoru interpretovat mimo jiné jako hlubší sociální reflexi a přijetí společenské odpovědnosti u lidí s vyšším vzděláním, a to jak v sociálních vztazích se svým okolím, tak při zapojení do komunitních aktivit.

Ani velikost obce výrazným způsobem neovlivňuje míru zapojení lidí do sociálních volnočasových aktivit. V roce 2009 (tab. C.13) tento faktor volbu sociálních aktivit neovlivňoval vůbec. Rok 2019 (tab. C.14) přinesl snížení sociálních aktivit u lidí, kteří žijí ve větších městech (60–150 tis. obyvatel). Naopak pandemická doba roku 2021 (tab. C.15) přinesla zvýšení sociálních aktivit ve městech s počtem obyvatel 15–60 tisíc, tedy zpravidla v městech okresních.

Faktor socioekonomického statusu sehrával při volbě sociálních volnočasových aktivit významnější roli v roce 2009 (tab. C.16), kdy je výrazně více preferovali žáci a studenti a výrazně méně lidé v důchodu a na mateřské nebo rodičovské dovolené. Výsledek tak v tomto období poměrně výrazně kopíruje rozložení podle věku a můžeme vyvozovat, že ze skupiny lidí zahrnující důchodce i osoby na mateřské/rodičovské dovolené to byli právě starobní důchodci, kteří se sociálním aktivitám v roce 2009 věnovali výrazně méně. V následném měření roku 2019 vliv socioekonomického statusu nebyl zaznamenán (tab. C.17). V roce 2021 (tab. C.18) omezili zájem o sociální aktivity nezaměstnaní lidé, což bylo v podmínkách roku, který pro řadu domácností znamenal krizi, pochopitelné.

Nejvíce volbu volnočasových aktivit v sociální oblasti ovlivňovala rodinná situace v roce 2009, i když i zde je patrná vazba na věkové skupiny (tab. C.19). Sociálním aktivitám se totiž výrazně více věnovali ti, kdo žili s rodiči v úplné nebo neúplné rodině nebo žili sami. Naopak nejméně se sociálním aktivitám věnovali ti, kdo žijí s partnerem či partnerkou v manželství. Mezi skupinami, věnujícími se sociálním aktivitám méně, byly rovněž ti, kdo žijí s partnerem/partnerkou bez uzavřeného manželství a také ti, kdo žijí ve vlastní úplné rodině s dětmi. Zajímavé je, že rok 2019 přinesl z hlediska rodinné situace úplnou neutralitu (tab. C.20) a až v roce 2021 se poměr zájmu o sociální aktivity silně proměnil. Snížený zájem stále přetrvává u těch, kdo žijí s partnerem či partnerkou bez uzavřeného manželství, nicméně ti, kdo žijí ve vlastní úplné rodině s dětmi začali sociální aktivity ve výčtu

svých volnočasových aktivit uvádět mnohem častěji a získali k nim silně pozitivní vztah.

11.2.2 Proměny v podkategoriích

Kategorie nahlížena jako celek není příliš výrazně ovlivněna sociodemografickými faktory. Významné rozdíly, zejména v roce 2009, existovaly jen mezi jednotlivými podkategoriemi. Pozoruhodné je, že od roku 2019 již výrazné rozdíly mizí i zde a sociální aktivity se tak na konci dekády jeví ze sociodemografického hlediska jako jedny z nejvíce homogenních aktivit vůbec.

Genderové rozdíly mezi podkategoriemi (tab. 11.2) byly významné pouze v roce 2009, a to pouze ve dvou podkategoriích – *sociální aktivity a společné akce* (820), kde převládala zájem dívek a žen, a *společenské akce* (850), které naopak výrazně více preferovali muži a chlapci. V ostatních podkategoriích žádné rozdíly zaznamenány nebyly. V následujících letech se z hlediska pohlaví vůbec nepodařilo prokázat statistické rozdíly mezi podkategoriemi.

Tabulka 11.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle pohlaví respondentů (zahrnutý pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0167$)	2019 ($p = 0,6592$)	2021 ($p = 0,3239$)
810 – Rodina, sociální péče, pedagogika a soc. práce	<i>bez rozdílů</i>	—	—
820 – Sociální aktivity a společné akce	Muž (–) Žena (+)	—	—
840 – Elektronické i klasické dopisování	<i>bez rozdílů</i>	—	—
850 – Společenské akce	Muž (++) Žena (--)	—	—
860 – Zájmové organizace a dobrovolnictví	<i>bez rozdílů</i>	—	—
870 – Politika, práce pro politické strany	<i>bez rozdílů</i>	—	—
880 – Zájmové komunity a dobrovolnictví (např. dobrovolní hasiči, dobrovolníci obecně apod.)	<i>bez rozdílů</i>	—	—

Věk představuje faktor, který jako jediný působil napříč roky měření. Rozdíly mezi věkovými skupinami v zájmech o jednotlivé podkategorie lze pozorovat ve všech letech, kdy bylo měření prováděno (tab. 11.3). Zároveň se jedná o faktor, jehož vliv směřuje v průběhu dekády alespoň přibližně stejným směrem. Největší

11.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

vliv měl faktor věku v období prvního měření v roce 2009, kdy byl zjištěn snížený zájem populační skupiny 15–24 let u aktivit v subkategorii *rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce* (810), přičemž stejná věková skupina více preferovala *sociální aktivity a společné akce* (820). Zcela opačné preference byly přitom zaznamenány u obou podkategorií u věkových skupin 35–44 let a 55–64 let. V roce 2019 jsme zaznamenali snížení zájmu o podkategorii *rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce* (810) u věkové skupiny 25–34 let. Jedinou další podkategorii, u níž byly v roce 2019 nalezeny statistické rozdíly mezi věkovými skupinami, byly *společenské akce* (850), které výrazně více preferovaly věkové skupiny 15–34 let oproti skupinám nad 55 let. Podobné rozložení zájmu o *společenské akce* (850) podle věku bylo zachováno i v roce 2021, pouze s tím rozdílem, že věkovou skupinou se zvýšeným zájmem byla pouze ta ve věku 25–34 let, a věkovou skupinou se sníženým zájmem pouze senioři nad 65 let. Posledním zaznamenaným rozdílem podle věkových skupin v roce 2021 byl zvýšený zájem o *sociální aktivity a společné akce* (820) u skupiny seniorů nad 65 let.

Tabulka 11.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0046$)	2021 ($p = 0,0048$)
810 – Rodina, sociální péče, pedagogika a soc. práce	15–24 (---) 35–44 (+) 55–64 (+++)	25–34 (–)	<i>bez rozdílů</i>
820 – Sociální aktivity a společné akce	15–24 (+++) 35–44 (–) 55–64 (---)	<i>bez rozdílů</i>	65+ (+)
850 – Společenské akce	<i>bez rozdílů</i>	15–24 (+) 25–34 (++) 55–64 (–) 65+ (–)	25–34 (+) 65+ (---)

Podle dosaženého vzdělání byly rozdíly v podkategoriích signifikantní pouze v roce 2009 (tab. 11.4). Lidé se základním vzděláním (mezi nimiž dominovali studenti středních škol) projevovali výrazně nižší zájem o subkategorii *rodina, sociální péče, pedagogika a sociální práce* (810), o niž naopak jeví výrazně vyšší zájem lidé vyučení v oboru. U osob se základním vzděláním se dále projevoval výrazně zvýšený zájem o *společenské akce* (850) a naopak vyučení lidé méně participovali na *sociálních aktivitách a společných akcích* (820).

Tabulka 11.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,8309$)	2021 ($p = 0,0927$)
810 – Rodina, sociální péče, pedagogika a soc. práce	Základní (---) Vyučení v oboru (++)	—	—
820 – Sociální aktivity a společné akce	Vyučení v oboru (—)	—	—
850 – Společenské akce	Základní (+++)	—	—

Velikost obce v případě kategorie *sociálních aktivit* neovlivnila ani v jednom ze sledovaných let rozložení zájmu o aktivity v jednotlivých podkategoriích.

Minimální vliv na proměny zájmů o dílčí podkategorie v rámci *sociálních aktivit* měl faktor socioekonomického statusu (tab. 11.5). Pouze v roce 2009, a jen v podkategorii *sociálních aktivit a společných akcí* (820), byl zaznamenán zvýšený zájem žáků a studentů. Naopak snížení zájmu o tuto podkategorii v roce 2009 jsme rozpoznali u důchodců, k nimž byly zahrnuty i osoby na mateřské/rodičovské dovolené.

Tabulka 11.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019	2021
820 – Sociální aktivity a společné akce	Žák/student (++) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (—)	—	—

Poslední ze sledovaných faktorů, rodinná situace (tab. 11.6), ovlivňoval volbu podkategorií mezi *sociálními aktivitami* rovněž minimálně a opět pouze u podkategorie *sociální aktivity a společné akce* (820). V zásadě zde rodinná situace kopíruje socioekonomický status, když ti, kdo žijí s rodiči (ať v úplné či neúplné rodině), mají o zmíněnou podkategorii zájem zvýšený, a naopak ti, kdo žijí s partnerem/partnerkou v manželství či ve vlastní založené rodině s dětmi, mají zájem snížený.

11.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Tabulka 11.6: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle rodinné situace respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Rodinná situace		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0646$)	2021 —
820 – Sociální aktivity a společné akce	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (+++) Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině (++) Žije s partnerkou/em v manželství (--) Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi (-)	—	—

11.3 Hodnotové konsekvence

Preference hodnot se u osob, které se věnují sociálním aktivitám, mezi lety 2009, 2019 a 2021 výrazně proměnily. Zejména rok 2009 představuje v této kategorii specifické vychýlení. Příčiny výrazných hodnotových proměn vidíme dvě a obě budou zohledněny jak při dílčích přehledech pozitivních a negativních vztahů k hodnotám, tak zejména v analýze důsledků hodnotových konsekvencí.

První příčinou, která výrazně ovlivnila hodnotové preference zejména v roce 2009, byl způsob měření volnočasových aktivit. Domníváme se, že právě na kategorii sociálních aktivit snad nejvíce dopadla změna metodiky měření v roce 2019 (online sběr s nabídkou aktivit), kdy se výrazně zvýšila pestrost uváděných aktivit a rovněž jsou tyto aktivity populačně výrazně rovnoměrněji zastoupeny. Všechny rozdíly v populačních preferencích, které jsme zaznamenali v předchozí podkapitole, ukazovaly na zvýšenou frekvenci sociálních aktivit u mladých lidí a rovněž na jejich odklon od jedné z klíčových podkategorií – *rodiny, sociální péče, pedagogiky a soc. práce* (810), která nesporně přináší významné hodnotové konsekvence.

Druhou příčinou výrazných hodnotových posunů byl vývoj seznamu měřených hodnot, kdy v roce 2021 přibyla celá řada hodnot významných pro interakce v sociální oblasti (např. *empatie* nebo *laskavost*) a naopak měření některých hodnot významných pro kategorii bylo ukončeno (např. *péče o milované osoby*). Byla tak narušena kontinuita měření. Důvody pro změny v měřených hodnotách byly významné a vysvětlujeme je v části věnované měření hodnot (podkapitola 3.2.4), nicméně je škoda, že jejich dopady byly nejcitelnější právě v oblasti sociálních aktivit.

Ve smyslu obou uváděných proměn v měření a jejich příčin, které vedly k limitům v identifikaci hodnotových konsekvencí a jejich longitudinálního charakteru, budeme rovněž interpretovat hodnotové vztahy.

11.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Významný vliv sociodemografického rozložení zájmu o kategorii v roce 2009 je patrný u cílových i instrumentálních hodnot. U cílových hodnot se projevil vliv nejsilněji zastoupené podkategorie *sociálních aktivit a společných akcí* (820), v níž v roce 2009 dominovaly *schůzky a návštěvy přátel*. Proto je také nezbytné hodnotové vazby cílových hodnot v roce 2009 číst v kontextu těchto preferencí. Od roku 2019 již došlo ke stabilizačním změnám v rozložení zájmu o kategorii a v důsledku toho také k nové podobě hodnotových vazeb.

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

V prvním měření volnočasových aktivit v roce 2009 byly u celé populace zjištěny pouze dva pozitivní vztahy k cílovým hodnotám. Silnou pozitivní vazbu vykazovala hodnota *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47), což pokládáme za další potvrzení zájmu převážně mladších lidí o sociální aktivity a převahu sociálních kontaktů, které zvyšují osobní prestiž a postavení ve vrstevnické skupině. V pozitivním spektru doplňuje *aktivní vzrušující život* hodnota *kamarádství, přátelství* (tab. F.3). Rok 2019 naproti tomu přináší proměnu hodnotových vazeb, která souvisí s normalizovaným rozložením zájmů dílčí subkategorie. Mezi silně pozitivně navázané hodnoty zde patří ty, které bychom přirozeně očekávali, tedy *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *zralá láska* (tab. F.7) a *péče o milované osoby* (tab. F.15). V pozitivních vazbách je navíc doplňují *pocit osobní jistoty* (tab. F.17), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19), *prospěšný život* (tab. F.22), *svoboda* (tab. F.36), *věčný život (život po smrti), spása* (tab. F.42) a *přijetí ostatními, pocit sounáležitosti* (tab. F.53). Tak jako v případě jiných kategorií, došlo i u sociálních aktivit k menší exponovanosti hodnotových vazeb v roce 2021. Mezi silně pozitivními vazbami proto nacházíme *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *štěstí* (tab. F.40) a *přijetí ostatními, pocit sounáležitosti* (tab. F.54), které v pozitivních vazbách doplňují *zralá láska* (tab. F.8) a poněkud překvapivě také *věčný život (život po smrti), spása* (tab. F.43). Poslední zmiňovaná hodnota může být přitom specifickým rozměrem prosociálních aktivit a je vlastně druhem přesahu sociální jistoty v jistotu eschatologickou.

Velice specifické vztahy vůči sociálním hodnotám mají muži, kteří se věnují či věnovali sociálním aktivitám. Ve výsledcích roku 2009 je zjevné, že silně pozitivní vazba na hodnotu *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47) má svůj původ právě u skupiny mužů. Rok 2019 v mužské populaci věnující se sociálním aktivitám představoval rovněž rozvinutí hodnotových vazeb. Je zajímavé, že i u těchto mužů existo-

11.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

val jediný silně pozitivní vztah, a to vůči hodnotě *zralá láska* (tab. F.7). V běžných pozitivních vazbách jej doplňují *kamarádství, přátelství* (tab. F.4), *péče o milovaně osoby* (tab. F.15) a *věčný život (život po smrti), spása* (tab. F.42). Překvapivý byl vývoj vztahů mezi hodnotovými preferencemi a volnočasovými aktivitami v sociální oblasti u mužů v roce 2021, kdy neexistovala ani jediná významná pozitivní či negativní hodnotová vazba.

V populaci žen existoval v průběhu dekády vývoj ještě zajímavější. Již v roce 2009 je totiž u nich patrná silně pozitivní vazba na hodnotu *zralá láska* (tab. F.6), kterou v témže roce doplňují pozitivní vazby na hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47). Ani u žen tedy návaznost na *aktivní vzrušující život* nechybí, nicméně není tak silná jako v případě mužů. Zatímco v celé populaci i u samotných mužů vazby na cílové hodnoty, zejména ty prosociální, v roce 2019 rostly, u žen se zredukovaly na pouhé dva silně pozitivní vztahy vůči hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.4) a *prospěšný život* (tab. F.22). Naproti tomu rok 2021 přinesl u žen překvapivě více hodnotových vazeb, mezi nimiž dominuje silně pozitivní vztah vůči hodnotě *příjetí ostatními, pocit sounáležitosti* (tab. F.54). Tuto pro ženy klíčovou hodnotu doplňovaly v pozitivním spektru hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *štěstí* (tab. F.40) a znovu *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49). Velice zajímavým fenoménem v případě žen je, že se již v roce 2019 vytratila vazba na hodnotu *zralá láska*, kterou nacházíme spíše u mužů. Naopak návrat k hodnotě *aktivní vzrušující život, zábava* může představovat naplnění potřeb sociálních kontaktů a interakcí v době pandemických restrikcí roku 2021 v důsledku nemoci covid-19.

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

Při analýze negativních vztahů vůči cílovým hodnotám nás velmi překvapilo, že nebylo možné nalézt ani jeden takový statisticky významný vztah, a to napříč lety 2009, 2019 a 2021. *Sociální aktivity* se tak v jakékoliv podobě stávají pouze nositeli pozitivních vazeb vůči cílovým hodnotám, což představuje mezi vazbami hodnotových preferencí na prožívání volného času raritu.

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategorii

Tabulka 11.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 800 – Sociální aktivity a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Kamarádství, přátelství	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	muži	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	ženy	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	společně	+	++ (↑)	++
	muži	neutrální	+(↑)	neutrální (↓)
	ženy	+	++ (↑)	+(↓)

Zralá láska	společně	neutrální	++ (↑)	+ (↓)
	muži	neutrální	++ (↑)	neutrální (↓)
	ženy	++	neutrální (↓)	neutrální
Mír ve světě	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Moudrost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Péče o milované osoby	společně	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Potěšení, život plný radosti	společně	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Prospěšný život	společně	neutrální	+ (↑)	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	++ (↑)	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Společenské uznání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Štěstí	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	+ (↑)
Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	+ (↑)	+
	muži	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Vnitřní harmonie, soulad	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	++	neutrální (↓)	neutrální
	muži	++	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	+	neutrální (↓)	+ (↑)
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	společně	<i>neměřeno</i>	+	++ (↑)
	muži	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	ženy	<i>neměřeno</i>	neutrální	++ (↑)
Zdraví	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální

11.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Národní bezpečnost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Bezpečnost rodiny	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální

11.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Rovněž u skupiny instrumentálních hodnot existuje zajímavý vývoj v průběhu let 2009–2021. I zde však platí, že hodnotové vazby v roce 2009 jsme prokázali spíše v menším rozsahu.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Rok 2009, patrně pod vlivem mladších lidí, kteří sociální aktivity v tomto roce uváděli jako způsob prožívání volného času, přinesl napříč celou populací pouze jednu silnou pozitivní vazbu, a to na hodnotu *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82). V roce 2019 se počet pozitivních vztahů vůči instrumentálním hodnotám u lidí naplňujících svůj volný čas sociálními aktivitami značně zvýšil. Silně pozitivně byly v tomto roce navázány hodnoty *citlivost* (tab. F.62), *čestnost a pravdivost* (tab. F.64), *dodržování závazků* (tab. F.66), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.73) a *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.108). Tyto hodnoty ještě v pozitivním spektru doplnily hodnoty *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.83), *trpělivost* (tab. F.93) a *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98). V každém případě se jednalo o jedno z nejsilnějších provázání s morálními instrumentálními hodnotami vůbec. Rok 2021 přinesl umírnění bohatých pozitivních vazeb na instrumentální hodnoty, když mezi silně pozitivními zůstala zachována vazba na hodnotu *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.74), k níž se připojila nově měřená hodnota *laskavost* (tab. F.112). V pozitivním spektru je doplnila rovněž nově měřená hodnota *empatie* (tab. F.111).

U populace mužů věnujících se sociálním aktivitám existoval v roce 2009 také pouze jeden pozitivní vztah vůči hodnotám, a to vůči hodnotě *citlivost* (tab. F.61). V roce 2019 se u mužů pozitivní vazby na instrumentální hodnoty rozšířily o *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.73) a *čistotu (v morálním smyslu)* (tab. F.108) ve skupině silně pozitivně navázaných hodnot, a o *dodržování závazků* (tab. F.66) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.101) ve skupině hodnot navázaných pozitivně. Zajímavostí roku 2021 u populace mužů je úplná hodnotová neutralita u těch, kteří se věnují sociálním aktivitám.

Také v populaci žen, které naplňovaly svůj volný čas sociálními aktivitami v roce 2009, existovala pouze jedna pozitivní vazba na hodnoty, a to vůči hodnotě *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82), která se projevila rovněž v rámci populace jako celku. Naproti tomu rok 2019 přinesl i zde

alespoň drobné oživení pozitivních hodnotových vazeb. Silně pozitivně byla navázána hodnota *čestnost a pravdivost* (tab. F.64) a v pozitivním spektru vazeb se pak nacházela ještě hodnota *citlivost* (tab. F.62). Na rozdíl od mužů se u žen pozitivní hodnotové vazby v roce 2021 nevytratily zcela, i když došlo k jejich výraznému oslabení. Pozitivně interagovaly pouze nově měřené hodnoty *empatie* (tab. F.111) a *laskavost* (tab. F.112), jejichž vliv u žen zjevně ovlivnil i jejich výskyt v celé populaci.

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Na rozdíl od cílových hodnot, kde jsme u žádného z prováděných měření nenarazili na negativní vymezení ve vztahu k sociálním aktivitám, u hodnot instrumentálních to neplatí. I zde se však negativních vazeb vyskytovalo minimum, a jejich výskyt byl omezen pouze na rok 2021. Jedinou vysloveně silnou negativní hodnotovou vazbou, bylo vymezení celé populace vůči hodnotě *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.118). V roce 2021, jak se zdá, nešlo u sociálních aktivit o budování či posilování sociálního statusu, ale spíše o prosté naplnění sociálních potřeb vzhledem k omezením kontaktů a společenských akcí v důsledku pandemie covid-19. Specifikou negativní vazbou je rovněž snížená preference hodnoty *tvorivost* (tab. F.116).

V populaci mužů, věnujících se sociálním aktivitám, se za celou dobu měření žádné negativní vazby vůči instrumentálním hodnotám neprojevily. U samostatné populace žen se jedna negativní vazba vyskytla, a to v roce 2021 právě vůči již zmiňované hodnotě *cílevědomost, ambice, ctižádostivost* (tab. F.118).

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategoriím

Tabulka 11.8: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 800 – Sociální aktivity a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	neutrální	++ (↑)	neměřeno
	muži	+	neutrální (↓)	neměřeno
Čestnost a pravdivost	ženy	neutrální	+	neměřeno
	společně	neutrální	++ (↑)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	++ (↑)	neměřeno
Dodržování závazků	společně	neutrální	++ (↑)	neměřeno
	muži	neutrální	+	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Nezávislost, samostatnost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální

11.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Zodpovědnost, svědomitost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální	++ (↑) ++ (↑)	++ neutrální (↓)
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Optimismus	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Pevná vůle	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	++ neutrální +	++ (↓) neutrální (↓)	neutrální (↓) neutrální neutrální
Přesnost, řád v činnosti	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Trpělivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	++ (↑) neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	++ (↑) neutrální neutrální	neutrální (↓) neutrální neutrální
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	++ (↑) neutrální neutrální	neutrální (↓) neutrální neutrální
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Čistota (v morální smyslu)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	++ ++ neutrální	neutrální (↓) neutrální (↓) neutrální
Poslušnost, oddanost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Tvořivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	- (↓) neutrální neutrální
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	-- (↓) neutrální -
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální

Odpuštění	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Empatie	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	+
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	+
Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	+
Spolupráce	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální

11.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Kategorie sociálních volnočasových aktivit je charakteristická silnou vazbou na prosociální cílové hodnoty a morální instrumentální hodnoty, které ovšem ne vždy vykazují trvalý charakter. Tento jev je způsoben již dříve zmiňovanými faktory, tedy poněkud specifickým sociodemografickým zastoupením kategorie v roce 2009 a řadou prosociálních hodnot, které nebyly před rokem 2021 měřeny. Přesto lze některé dlouhodobé tendence a hodnotové vazby popsat a vyzdvihnout. V obecné rovině lze hodnotit celou kategorii sociálních aktivit jako výrazně prosociální a napomáhající socializačnímu procesu. Stěžejní otázkou v případě propojení sociálních aktivit a prosociálního chování tedy není, zda toto propojení existuje, ale jakým způsobem je utvářeno. (Dahl – Brownell, 2019) Jednou z odpovědí, kterou nabízí námi prováděný výzkum, je propojení na bázi prosociálních cílových a morálních instrumentálních hodnot, které pozitivně ovlivňují volbu cílů a způsobů jednání, v tomto případě cílů vedoucích ke zvýšení prosociální citlivosti a k němu adekvátní zvolené formy chování. Hodnoty tak mohou být jedním z klíčových motivačních prvků v socializaci a výchově k prosociálnosti.²

Ve skupině cílových hodnot nelze opomenout velice výraznou a stabilní vazbu kategorie sociálních aktivit na hodnotu *kamarádství, přátelství*. Kromě této klíčové hodnoty se sociální aktivity dlouhodobě váží také k hodnotě *zralá láska*. Obě tyto hodnoty se takto intenzívně a společně projevují již jen u jediné další kategorie, a tou je *umění*. K nim se připojuje významná hodnotová dvojice *péče o milované osoby*, kterou jsme sice z výše uvedených příčin jako významnou rozpoznali jen v roce 2019, a *přijetí ostatními, pocit sounáležitosti*. Uvedenou čtveřici hodnot pokládáme za jádro pro utváření prosociálních postojů z hlediska cílů jednání a žádaného stavu vztahů ve společnosti. Zvláštní přidanou hodnotovou konsekvencí je dlouhodobá vazba na hodnotu *věčný život (život po smrti), spása*, u níž se potvr-

² Jak upozorňují ve své longitudinální studii Brestovanský et al. (2022), motivace k prosociálnímu chování je komplexní jev, který pokrývá morální identitu, morální usuzování i morální emoce. Vztah hodnotových preferencí vůči těmto třem faktorům působícím na prosociální chování si zasluhuje další výzkum a podrobnější analýzu.

zuje náš výše zmíněný předpoklad, že sociální vztahy v určitém smyslu překračují hranice společnosti a získávají eschatologický rozměr.³

Rovněž mezi instrumentálními hodnotami nacházíme některé významné vazby na sociální aktivity ve volném čase. Za nejvýznamnější lze považovat pozitivní vztah k hodnotě *zodpovědnost*, *svědomitost*, ale také k hodnotě *otevřenost*, *vstřícnost*, *ochota pochopit odlišné stanovisko*, ačkoliv zde se pozitivní vazba v roce 2021 vytratila. Mezi nově měřenými hodnotami v roce 2021 pokládáme za významné hodnoty *empatie* a *laskavost*, které navazují na pozitivní vazbu k hodnotě *citlivost* v roce 2019, která byla v měření roku 2021 nahrazena právě *empatií*. Všechny tyto uváděné hodnotové vazby doplňují pozitivně navázané prosociální cílové hodnoty a tvoří tak komplex cílů a způsobů jednání, které sociální aktivity nastavují a které naplňují.

11.4 Pedagogické výzvy

V případě volnočasových aktivit v sociální oblasti spatřujeme tři základní výzvy, z nichž dvě jsou zaměřeny (nikoliv však výlučně) sociálně-pedagogicky a jedna je zaměřena na pedagogiku volného času. Tyto tři výzvy odpovídají třem nejvýznamnějším rolím, které podle našeho přesvědčení sociální aktivity ve volném čase přinášejí:

1. *Socializační role* ve vztahu k vlastnímu rozvoji, osobnímu růstu a utváření optimálních sociálních vztahů v každém věku:

Proces socializace a jeho ovlivňování hodnotami, jak jsme popsali již v kapitole 3.1.3, sehrává klíčovou úlohu v celém průběhu lidského života. Jak upozorňuje řada autorů (Hewstone – Stroebe, 2006; Mareš, 2013; Výrost et al., 2019), jsou klíčovými obdobími socializace dětství a dospívání. Proces socializace však v těchto obdobích nekončí a pokračuje i v dospělosti v podobě pracovní socializace a rovněž socializace v rámci zájmových skupin (Nakonečný, 2020). V kontextu interakcionistického přístupu k sociologii volného času (kap. 2.2.3) se socializace jeví jako soubor interakcí mezi jedincem, jinými lidmi, sociálními skupinami a prostředím, které na sebe vzájemně působí a navzájem se ovlivňují (Blumer, 1986). Toto ovlivňování pokračuje v průběhu celého života a specificky v případě volného času zahrnuje významně i období dospělosti a stáří. Jak ukazují výzkumy, zejména v tomto období se jedná o významný faktor ovlivňující pozitivní vnímání a prožívání stárnutí (Mannel – Kleiber, 2013). Interakce s ostatními lidmi i s ostatními sociálními skupinami prostřednictvím adekvátních sociálních aktivit ve volném

³ Jedná se o jedno z dědictví křesťanského sociálního myšlení. Teologie v nauce o církvi jako společenství nikdy neomezovala její pojetí jako sociální komunity žijících lidí, ale jako sociální společenství všech žijících i zemřelých. (Srov. Barth, 1995)

čase tak představuje klíčovou součást zdravého životního stylu a wellbeingu v každé etapě a situaci života (Janiš – Skopalová, 2016; Kaplánek, 2022; Rapoport et al., 2019; Stebbins, 2021; Veal, 2013; Zygmunt, 2017). Náš výzkum ukázal, že preference důležitých prosociálních cílových hodnot přispívá k prohlubování sociálních interakcí ve volném čase. Jsme přesvědčeni, že v souladu s teoretickým východiskem této knihy platí i ovlivňování opačné, kdy sociální aktivity přispívají k utváření a posilování prosociálních hodnotových preferencí.

2. *Výchovná role* ve vztahu k rozvoji prosociálnosti:

Na socializační roli navazuje i výchovná role sociálních aktivit, která překračuje rámec sociálních interakcí a jejich přínosu pro jedince, který sociální aktivity prožívá. Jsme přesvědčeni, že hodnotové konsekvence sociálních aktivit přispívají i k formování osobnosti jak v procesu výchovy, tak v pozdějším věku v rámci sebevýchovy. Jak jsme již dříve ukázali, klíčovým momentem, který odlišuje socializační proces od procesu výchovy, je *transcendence*. Výchova jako formativní či sebe-formativní proces má výchovný cíl, k němuž směřuje a který naplňuje (Brezinka, 2001). Ne vždy musí být tento cíl stanoven explicitně, ale jeho charakteristickým rysem je směřování k rozvoji jedince. V případě sociálních aktivit vede jejich prožívání k rozvoji prosociálních postojů díky posilování významu prosociálních hodnot. Stojí tak v samotném jádru sociální pedagogiky, jejímž cílem není (resp. by nemělo být) pouze odstraňování sociálních nerovností a redukce sociálního napětí, ale díky pedagogickému charakteru rovněž úsilí o rozvoj osobnosti jejich klientů takovým způsobem, který až ve svém důsledku umožní rozvoj jejich sociálních kompetencí a povede k osobnímu růstu. Výchova k prosociálnosti tak de facto otevírá cestu k prohloubení socializace. Výchova a socializace ve vzájemné interakci potom přispívají k bohatší sociální interakci a zvýšení životní spokojenosti (Krishnan, 2019). Rozvoj prosociálních postojů přitom přináší nemalé benefity celé společnosti, která čelí vzrůstajícímu vlivu předsudků, diskriminace a otevřené nenávisti silně podporovaných masovým šířením dezinformací, vůči nimž jsou citliví zejména lidé, jejichž názory a postoje signalizují jejich předporozumění (Bortone – Pistecchia, 2018; Ray – George, 2019).

3. *Kompenzační role* ve vztahu k jiným volnočasovým aktivitám:

Třetí rolí sociálních aktivit, kterou bychom rádi vyzdvihli jako pedagogickou výzvu zejména pro pedagogy volného času, je kompenzační role. Řada aktivit ve volném čase, zejména v kategoriích vedoucích k podpoře intrapersonálně zaměřených hodnot, vede k omezení sociálních kontaktů a vytváření izolovaného sociálního prostředí s minimem sociálních interakcí. Jedná se zejména o aktivity v kategoriích *informace, IT, komunikace a obecnosti* (kap. 4), *hu-*

manitní aktivity (kap. 5), *domácnost, technologie a hobby* (včetně *přírodovědy a lékařství*) a také *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* (kap. 12). *Sociální aktivity* mohou v těchto případech rozšířit a doplnit portfolio volnočasových aktivit a kompenzovat snížení preferencí prosociálních cílových hodnot. Prožívání volného času by díky této kompenzaci dosáhlo harmonické podpory významnější části hodnotového spektra. Nutně se přitom nemusí jednat jen o aktivity zahrnující společenské akce nebo rodinu. Nabízí se také zapojení do činností zájmových organizací nebo dobrovolnická práce, které spadají mezi aktivity posilující prosociální chování a tomu, kdo se jim věnuje, mohou přinést množství zážitků a potěšení (Howlett, 2014).

Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

12.1 Obecná charakteristika a struktura kategorie

Osobní počítače, jejich sítě a s nimi celé spektrum informačních a komunikačních technologií proměnily v posledních čtyřiceti letech naše životy zcela radikálním způsobem. Z hlediska prostupování technologií do každodenního života lze rozlišit tři etapy této proměny, které na sebe bezprostředně navazovaly a výrazně zasáhly rovněž volný čas a jeho prožívání.

Již od 80. a 90. let 20. století, tedy v době počátku masivního růstu zájmu o osobní počítače¹ a jejich vstupu do všech sfér každodenního života, byl tento fenomén předmětem diskuse v sociálních vědách, neboť začalo být zřejmé, že spolu s ním vzniká prostředí „druhé reality“ (Kling, 1991; Reber – Brossaud, 2010). Z hlediska volnočasových aktivit se jedná o období bouřlivého rozvoje počítačových her a herního průmyslu započatého již v roce 1979, kdy byla vydána první hra pro Apple II, *Akalabeth: World of Doom*. Tato hra spadá do kategorie tzv. *role playing games (RPG)*, později *computer role-playing games (CRPG)*, které představují jeden z milníků přenosu herní zábavy z fyzického do digitálního světa (Barton – Stacks, 2019).

¹ První osobní počítače Apple se masově začaly prodávat na přelomu 70. a 80. let 20. století. Společnost Apple potom dosáhla mimořádného úspěchu s nástupem osobního počítače Apple Macintosh, přičemž pod označením Mac, resp. MacPro či MacBook, pokračuje vývoj této řady dodnes. V roce 1981 vstoupil na trh počítač IBM PC s procesorem Intel s instrukční sadou x86. Zde začíná rozvoj slavných řad Intel 8086, 8088 (rok 1983), 80286 (rok 1984), 80386 (rok 1986), 80486 (rok 1989) a dále až k současným vícejádrovým procesorům Intel Core i9.

Druhá etapa proměny volného času a prostupování informačních a komunikačních technologií do světa volného času nastala s rozšířením počítačových sítí a možnostmi interaktivní komunikace prostřednictvím internetu. Tento milník znamenal vznik nové „společnosti na síti“, která se začala bouřlivě rozvíjet jak po stránce technologické (rozvoj platform, www a technologií pro sdílení a komunikaci), tak po stránce sociální (interakce v počítačových hrách, vznik soukromých webových stránek, rozvoj komunikačních platform apod.). (Castells, 2010)

Třetí etapa nastává s masovým nástupem a rozšířením fenoménu sociálních sítí. V kontextu problematiky hodnot jsou klíčové zejména jejich technologické možnosti k širokému sdílení názorů a komunikaci nejrozličnějších postojů, jejichž intenzivní rozvoj a masové použití při ovlivňování veřejného mínění můžeme sledovat zejména v poslední dekádě. Počátky sociálních sítí lze sice vysledovat již od druhé poloviny 90. let 20. století, nicméně až s nástupem sítě Facebook nebo jejích konkurentů (Twitter, později Instagram, TicToc a další) zaznamenaly tyto platformy skutečně rapidní rozvoj a proměnily se z prostých sociálních sítí v sociální média (Miller et al., 2016), která zahrnují a poskytují prezentační (Facebook, Instagram), mediální (Youtube), komunikační (Twitter, WhatsApp, Messenger), vzdělávací (Wikipedia) a další funkce. Ty jsou samozřejmě jejich provozovateli intenzivně využívány k vytváření reklamního prostoru a k ovlivňování veřejného mínění obecně.

Vývoj sociálních médií a rozvoj online herních platform nás vedl jednak k etablování dílčích podkategorií v katalogu volnočasových aktivit, ale vzhledem k dlouhodobě sledovaným posunům v hodnotových konsekvencích u těch, kdo se věnují ve volném čase pobytu v online sociálním a herním prostředí, rovněž k zavedení oddělené kategorie *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě*, která uvedený vývoj reflektuje.

Kategorie je rozdělena na dva velké bloky podkategorií, přičemž první z nich tvoří podkategorie *počítačové hry* (910) a zcela minimálně zastoupená podkategorie *virtuální online světy* (920). Druhý blok je zastoupen *sociálními sítěmi* (960), k nimž se navíc připojují komunikační a specifické prezentační platformy *chatování*, *online komunikace* (950) a *blogy, osobní a institucionální webové stránky* (940).

Zastoupení kategorie mezi volnočasovými aktivitami je vzhledem k fenoménu počítačových her a sociálních sítí velice malé a bylo pro nás značnou výzvou, jak vysvětlit velmi nízké četnosti aktivit právě v takto společensky exponované oblasti zájmů. Navíc je pozoruhodné, že vykazování aktivit ve virtuálním světě je stabilně nízké napříč měřeními v průběhu času a nemá na ně vliv ani metoda měření, na niž jsme upozorňovali u kategorie *sociálních aktivit*. V roce 2009 tvořily *virtuální sociální aktivity* 4,05 % z celkového počtu naměřených aktivit, v roce 2019 to bylo 4,44 % a v roce 2021 4,10 %. Nízké četnosti neovlivnilo ani *hraní her* a to ani v případě samostatné skupiny nejmladších respondentů. Hry představovaly v roce 2021 u celé populace 1 % aktivit, u populace ve věku 15–24 let pouhé 2,20 %

aktivit. U *sociálních sítí* je poměr podobný, celá populace 2021 je má zastoupeny ve 2,47 %, nejmladší skupina ve 4,00 %.

Při hledání odpovědi na otázku nízkého zastoupení jsme při měření v roce 2021 jsme samostatně, mimo měření volného času, kladli otázku po využívání sociálních sítí, kde 77,80 % z celé populace (včetně seniorů) má a alespoň občas používá svůj účet na sociálních sítích. U nejmladší věkové skupiny je to dokonce 99,55 %. Tento naprosto propastný rozdíl ve vykázaných volnočasových aktivitách na sociálních sítích a při přímém měření nás vedl k přesvědčení, že musí existovat sociologické vysvětlení tohoto fenoménu. Na základě zevrubné analýzy jsme pak dospěli k závěru, že v případě sociálních sítí, a patrně lze tento závěr přiměřeně rozšířit i na fenomén her, se jedná o specifickou formu neohrazeného volného času, který jsme konceptualizovali v samostatné studii jako tekutý volný čas (*liquid leisure*) (Olecká et al., 2022). Idea a koncept tekutého volného času vychází z konceptu tekuté modernity Zygmunta Bauman (2000) a jeho rozpracování v sociologii volného času Tonym Blackshawem (2010). V závěru studie usilující o uchopení tekutého volného času jsme se pokusili o jeho definici:

„Tekutý volný čas (liquid leisure) je ten, který poskytuje stejné zážitky, prožitky a uspokojení jako jiné formy volného času, ale nejsou u něj zjevné hranice mezi ním a prací nebo jinými aktivitami v životě. Může být prožíván podvědomě a osoba, která jej prožívá, jej dokonce nemusí být schopna jako volný čas identifikovat. Kromě exaktní časové a typové identifikace splňuje všechna ostatní kriteria volného času.“ (Olecká et al., 2022)

Právě zmiňovaná „tekutost“ volného času spojeného s virtuální realitou a sociálními aktivitami ve virtuálním světě je podle našeho přesvědčení příčinou velmi nízkých četností naměřených u tohoto druhu aktivit. Dále proto pracujeme s naměřenými nižšími četnostmi a předpokládáme, že se v tomto případě jedná o exaktně identifikované aktivity, jejichž hodnotové vazby budou vyjasněnější než v případě užití jejich „tekuté“ alternativy.

Tabulka 12.1: Deskriptivní statistika kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Aktivity v kategorii 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě				
Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
Rok měření 2009				
900	Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	352	100,00	4,05
910	Počítačové hry	111	31,53	1,28
910	Počítačové hry	107	30,40	1,23
911	Adventury	—		
912	Akční hry	—		
913	Arkády – bojové	1	0,28	0,01
914	Arkády – sportovní, závodní	1	0,28	0,01
915	Arkády – plošinové, logické	—		
916	Strategie	2	0,57	0,02
917	Simulátory života	—		
918	Simulátory – sportovní, bojový, apod.	—		
919	RPG – hry na hrdiny (hraní rolí)	—		

12.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA KATEGORIE

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
920	Počítače – virtuální realita	1	0,28	0,01
921	Virtuální realita obecně	—		
930	Virtuální online světy (Second life...)	2	0,57	0,02
940	Blogy, osobní a institucionální webové stránky	1	0,28	0,01
941	Osobní blog	—		
942	Hobby blog	—		
943	Fotoblog	—		
947	Osobní webové stránky	—		
948	Webové stránky institucí, organizací či sdružení	—		
949	Ostatní formy online sdílení informací	—		
950	Chatování, online komunikace (ICQ, Skype, Viber, Messenger aj.)	29	8,24	0,33
960	Sociální sítě	208	59,09	2,39
961	Facebook	—		
962	Twitter	—		
963	Instagram	—		
964	Google plus	—		
965	YouTube	—		
966	LinkedIn	—		
967	Snapchat	—		
968	Pinterest	—		
969	Jiné sociální sítě	—		
Rok měření 2019				
900	Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	481	100,00	4,44
910	Počítačové hry	91	18,92	0,84
910	Počítačové hry	28	5,82	0,26
911	Adventury	3	0,62	0,03
912	Akční hry	11	2,29	0,10
913	Arkády – bojové	—		
914	Arkády – sportovní, závodní	2	0,42	0,02
915	Arkády – plošinové, logické	4	0,83	0,04
916	Strategie	15	3,12	0,14
917	Simulátory života	7	1,46	0,06
918	Simulátory – sportovní, bojový, apod.	4	0,83	0,04
919	RPG – hry na hrdiny (hraní rolí)	17	3,53	0,16
920	Počítače – virtuální realita	4	0,83	0,04
920	Počítače – virtuální realita	1	0,21	0,01
921	Virtuální realita obecně	3	0,62	0,03
930	Virtuální online světy (Second life...)	—		
940	Blogy, osobní a institucionální webové stránky	15	3,12	0,14
940	Blogy, osobní a institucionální webové stránky	—		
941	Osobní blog	3	0,62	0,03
942	Hobby blog	3	0,62	0,03
943	Fotoblog	—		
947	Osobní webové stránky	3	0,62	0,03
948	Webové stránky institucí, organizací či sdružení	5	1,04	0,05
949	Ostatní formy online sdílení informací	1	0,21	0,01
950	Chatování, online komunikace (ICQ, Skype, Viber, Messenger aj.)	57	11,85	0,53
960	Sociální sítě	314	65,28	2,90
960	Sociální sítě	34	7,07	0,31

KAPITOLA 12. VIRTUÁLNÍ REALITA A SOCIÁLNÍ AKTIVITY VE VIRTUÁLNÍM SVĚTĚ

Kód aktivity	Název aktivity	n	%v kat.	%celkem
961	Facebook	137	28,48	1,26
962	Twitter	12	2,49	0,11
963	Instagram	42	8,73	0,39
964	Google plus	5	1,04	0,05
965	YouTube	53	11,02	0,49
966	LinkedIn	5	1,04	0,05
967	Snapchat	3	0,62	0,03
968	Pinterest	20	4,16	0,18
969	Jiné sociální sítě	3	0,62	0,03
Rok měření 2021				
900	Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	549	100,00	4,10
910	Počítačové hry	134	24,41	1,00
910	Počítačové hry	49	8,93	0,37
911	Adventury	5	0,91	0,04
912	Akční hry	16	2,91	0,12
913	Arkády – bojové	3	0,55	0,02
914	Arkády – sportovní, závodní	2	0,36	0,01
915	Arkády – plošinové, logické	4	0,73	0,03
916	Strategie	15	2,73	0,11
917	Simulátory života	9	1,64	0,07
918	Simulátory – sportovní, bojový, apod.	5	0,91	0,04
919	RPG – hry na hrdiny (hraní rolí)	26	4,74	0,19
920	Počítače – virtuální realita	5	0,91	0,04
920	Počítače – virtuální realita	1	0,18	0,01
921	Virtuální realita obecně	4	0,73	0,03
930	Virtuální online světy (Second life...)	—	—	—
940	Blogy, osobní a institucionální webové stránky	15	2,73	0,11
940	Blogy, osobní a institucionální webové stránky	1	0,18	0,01
941	Osobní blog	3	0,55	0,02
942	Hobby blog	—	—	—
943	Fotoblog	—	—	—
947	Osobní webové stránky	3	0,55	0,02
948	Webové stránky institucí, organizací či sdružení	6	1,09	0,04
949	Ostatní formy online sdílení informací	2	0,36	0,01
950	Chatování, online komunikace (ICQ, Skype, Viber, Messenger aj.)	65	11,84	0,49
960	Sociální sítě	330	60,11	2,47
960	Sociální sítě	49	8,93	0,37
961	Facebook	126	22,95	0,94
962	Twitter	3	0,55	0,02
963	Instagram	48	8,74	0,36
964	Google plus	1	0,18	0,01
965	YouTube	70	12,75	0,52
966	LinkedIn	—	—	—
967	Snapchat	4	0,73	0,03
968	Pinterest	21	3,83	0,16
969	Jiné sociální sítě	8	1,46	0,06

12.2 Preference aktivit podle sociodemografických skupin

12.2.1 Kategorie jako celek

U kategorie *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* docházelo v průběhu let 2009–2021 k zajímavým posunům v závislosti na vlivu sociodemografických faktorů. Genderový vliv na volbu aktivit v této kategorii byl patrný v letech 2009 (tab. C.1) a 2019 (tab. C.2), kdy existoval silnější zájem ze strany mužů. Tato převaha zájmu však v roce 2021 (tab. C.3) skončila a kategorie se stala genderově neutrální.

Dalším významným faktorem ovlivňujícím rozložení zájmu o kategorii je věk (tab. C.7, C.8 a C.9). Není nikterak překvapivé, že kategorie *virtuální reality a sociálních aktivit ve virtuálním světě* je doménou spíše mladších věkových skupin. Populace se tak dělí na věkovou skupinu 15–34 let, u níž zájem o tento druh aktivit dlouhodobě převládá, a věkové skupiny nad 45 let, u nichž je dlouhodobě zájem výrazně nižší. K určitému posunu zájmu k vyšším věkovým skupinám však dochází, což lze pozorovat na věkové skupině 35–44 let, která ještě v roce 2009 vykazovala zájem snížený, nicméně od roku 2019 je neutrální.

Z hlediska dosaženého vzdělání platí dlouhodobě zvýšený zájem o aktivity v kategorii u lidí se základním vzděláním (tato skupina ovšem zahrnuje i studenty středních škol!) a naopak dlouhodobě snížený zájem projevují lidé vyučení v oboru (tab. C.10, C.11 a C.12). V roce 2021 se, patrně pod vlivem opatření v důsledku pandemie covid-19, projevil zvýšený zájem u lidí s dosaženým středoškolským vzděláním.

Velikost obce ovlivňuje volný čas ve virtuálním a online světě relativně málo. Pouze v letech 2009 a 2021 se více těchto aktivit vyskytlo u obyvatel největších měst nad 150 tis. obyvatel (tab. C.13, C.15). V roce 2019 naproti tomu velikost obce vůbec tento druh prožívání volného času neovlivňovala (tab. C.14).

Jestliže jsme v případě věku identifikovali zvýšený zájem nejmladších věkových skupin o aktivity v kategorii, patrně nepřekvapí, že socioekonomický status toto rozložení zájmu následuje (C.16, C.17, C.18). O kategorii tak mají přirozeně a dlouhodobě největší zájem žáci a studenti, naopak trvale silně snížený je zájem u skupiny důchodců (i se zahrnutím osob na mateřské a rodičovské dovolené). Zajímavostí je, že z hlediska jiných socioekonomických skupin (zaměstnanci, OSVČ, nezaměstnaní) rozdíly v zájmu neexistovaly, přičemž jedinou výjimku tvořil snížený zájem o kategorii u zaměstnanců v roce 2009.

U silně věkově a socioekonomicky rozdělené kategorie, jakou je *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě*, lze očekávat podobné rozvrstvení i podle rodinné situace. Jak ukazují tabulky C.19, C.20 a C.21, situace zde je poněkud pestřejší. Výrazný zájem o kategorii projevovali po celou dobu lidé žijící s rodiči v úplné orientační rodině, k nimž se s různou mírou intenzity připojovali ti, kdo

žijí s rodiči v rodině neúplné. V roce 2009 se silně pozitivně projevoval také zájem u těch, kdo žijí s prarodiči nebo v dětském domově. V roce 2021 se mezi osoby, které aktivity ve virtuálním světě silně preferují, dostali jediní zástupci žijící v (potenciálně) prokreační rodině, totiž ti, kdo žijí s partnerkou nebo partnerem bez uzavřeného manželství. Naopak osoby žijící s partnerkou či partnerem v manželství, mají o kategorii trvale silně oslabený zájem. Podobně jsou na tom ti, kdo žijí ve vlastní prokreační úplné rodině s dětmi. Rok 2009 signalizoval překvapivě oslabení zájmu i u těch, kdo žijí sami. V roce 2021 pak byl zájem snížený ještě u těch, kdo žijí v neúplné prokreační rodině s dětmi.

12.2.2 Proměny v podkategoriích

Jak vyznívá z předchozího popisu vlivu jednotlivých sociodemografických faktorů na celou kategorii, není celkově příliš vyhraněná, až na závislost na věku a s ní do značné míry související rozdíly podle socioekonomického statusu a rodinné situace. O to zajímavější byla naše očekávání závislostí jednotlivých podkategorií na těchto faktorech, nicméně ani v tomto případě nelze hovořit o velkých překvapeních.

Podle pohlaví (tab. 12.2) se dělí podkategorie na mužské a ženské tak, že zřetelně převládá zájem mužů o podkategorii *počítačových her* (910) a naopak *sociální sítě* (960) jsou doménou žen. Toto rozložení je stabilní napříč dekádou. Jedinou další významnou změnou je zvýšení zájmu žen o kategorii *chatování a online komunikace* (950) v roce 2021, kdy zjevně tyto nástroje nahrazovaly omezené osobní kontakty v době pandemie.

Tabulka 12.2: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle pohlaví respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Pohlaví		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
910 – Počítačové hry	Muž (+++) Žena (---) bez rozdílů	Muž (+++) Žena (---) bez rozdílů	Muž (+++) Žena (---) bez rozdílů
940 – Blogy, osobní a institucionální webové stránky	bez rozdílů	bez rozdílů	bez rozdílů
950 – Chatování, online komunikace (ICQ, Skype, Viber, Messenger aj.)	bez rozdílů	bez rozdílů	Muž (---) Žena (+++)
960 – Sociální sítě	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (+++)	Muž (---) Žena (+++)

Zajímavostí při rozdělení zájmu podle věku (tab. 12.3) je, že jedinou podkategorii s prokazatelnou závislostí na věku jsou *sociální sítě* (960), kterým se trvale více věnují mladší věkové skupiny 15–34 let, přičemž rozdělení přesně kopíruje vě-

12.2. PREFERENCE AKTIVIT PODLE SOCIODEMOGRAFICKÝCH SKUPIN

kové rozložení celé kategorie, a to včetně zvýšení zájmu (k neutralitě) u skupiny 35–44 let od roku 2019.

Tabulka 12.3: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle věku respondentů v intervalech po deseti letech (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Věk (po 10 letech)		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 ($p = 0,0000$)	2021 ($p = 0,0000$)
960 – Sociální sítě	15–24 (+++) 25–34 (+) 35–44 (---) 45–54 (---) 55–64 (---) 65+ (---)	15–24 (+++) 25–34 (+++) 55–64 (---) 65+ (---)	15–24 (+++) 25–34 (+++) 45–54 (---) 55–64 (---) 65+ (---)

Vliv dosaženého vzdělání (tab. 12.4) na rozdělení zájmů o jednotlivé podkategorie je rovněž v několika ohledech zajímavý. Především v roce 2009 tento faktor rozložení zájmů neovlivnil vůbec a v roce 2019 se rozdělení týkalo pouze osob se základním vzděláním, tedy i žáků středních škol, u nichž převládal zájem o *počítačové hry* (910) a prokazatelně existovalo snížení zájmu této skupiny o *sociální sítě* (960). Podle našeho přesvědčení se zde naplno projevuje změna vnímání sociálních sítí a jejich prožívání v podobě tekutého volného času. Podobně tomu bylo i v roce 2021, kdy se snížený zájem projevil i u středoškoláků. Naopak se v tomto roce projevil zvýšený zájem o *sociální sítě* (960) u vysokoškoláků, kteří se naopak méně věnovali *počítačovým hrám* (910). Snížený zájem skupin se základním a středoškolským vzděláním o sociální sítě byl u obou skupin kompenzován v oblasti *počítačových her* (910).

Tabulka 12.4: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle dosaženého vzdělání respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Dosažené vzdělání		
	2009 ($p = 0,7187$)	2019 ($p = 0,0238$)	2021 ($p = 0,0008$)
910 – Počítačové hry	—	Základní (+)	Základní (+) Středoškolské (+) Vysokoškolské (---)
950 – Chatování, online komunikace (ICQ, Skype, Viber, Messenger aj.)	—	bez rozdílů	bez rozdílů

KAPITOLA 12. VIRTUÁLNÍ REALITA A SOCIÁLNÍ AKTIVITY VE VIRTUÁLNÍM SVĚTĚ

960 – Sociální sítě	—	Základní (–)	Základní (–) Středoškolské (–) Vysokoškolské (+++)
---------------------	---	--------------	-------------------------------------------------------------

Působení socioekonomického statusu (tab. 12.5) na volbu aktivit v kategorii *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* se projevilo ve dvou letech, kdy jsme měření prováděli, 2009 a 2021. V obou případech se jednalo pouze o vliv v rámci podkategorie *Sociální sítě* (960). Obecně zájem kopíruje zjištění z celé kategorie. Žáci a studenti se aktivitám věnují podstatně více než jiné skupiny a důchodci (včetně invalidních důchodců a osob na mateřské/rodičovské dovolené) podstatně méně. Kromě tohoto dlouhodobého trendu byly zjištěny ještě dvě výjimky, totiž snížený zájem zaměstnanců o sociální sítě v roce 2009 a rovněž snížený zájem osob samostatně výdělečně činných v roce 2021.

Tabulka 12.5: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle socioekonomického statusu respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Socioekonomický status		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019 —	2021 ($p = 0,0000$)
960 – Sociální sítě	Žák/student (+++) Zaměstnanec (---) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)	—	Žák/student (+++) OSVČ nebo jiný způsob obživy (–) Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená (---)

Faktor rodinné situace ovlivňoval volbu aktivit v kategorii pouze v roce 2009 (tab. 12.6). Podobně jako v případě socioekonomického statusu, i zde byla jedinou ovlivněnou podkategorie *Sociální sítě* (960), které se významně více věnují ti, kdo žijí v jakémkoliv uspořádání orientační rodiny. Snížení zájmu naopak projevovali ti, kdo žijí sami, s partnerkou či partnerem v manželství nebo v prokreační úplné rodině s dětmi.

Vliv velikosti obce na zájem o jednotlivé podkategorie se neprokázal a opět se tak potvrzuje závěr z první kategorie *informace, IT, komunikace a obecnosti*, že s postupující digitalizací a zkvalitňováním IT zázemí v domácnostech přestaly být v posledních deseti letech rozdíly ve velikosti obcí významným faktorem při využívání služeb a aktivit závislých na digitální infrastruktuře a konektivitě.

12.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Tabulka 12.6: Statisticky významné rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle rodinné situace respondentů (zahrnuty pouze podkategorie se stanovitelnou statistickou významností)

Podkategorie	Rodinná situace		
	2009 ($p = 0,0000$)	2019	2021
960 – Sociální síť	Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině (+++) Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině (+++) Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově (+++) Žije sám/sama nebo jinak (--) Žije s partnerkou/em v manželství (--) Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi (---)	—	—

12.3 Hodnotové konsekvence

Hodnotové vazby a konsekvence v případě kategorie volnočasových aktivit *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* představují podle našeho přesvědčení jednu z významných výzev pro pedagogiku volného času a z hlediska sociální pedagogiky představují příležitost i ohrožení v procesu socializace, výchovy i sebevýchovy.

12.3.1 Vztahy s cílovými hodnotami

Výčet významných vztahů mezi volnočasovými aktivitami v kategorii *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* vůči cílovým hodnotám není malý a ukazuje na silný hodnotový a motivační kontext.

Pozitivní vztahy s cílovými hodnotami

Napříč celou populací existovaly již v roce 2009 silně pozitivní vazby u těch, kdo se věnují aktivitám ve virtuálním či online světě, vůči hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *aktivní vzrušující život*,

zábava (tab. F.47) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). V roce 2019 došlo k redukci těchto vztahů a k jejich posunu od prosociálních ke spíše hedonistickým hodnotám *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48), které v tomto roce vykazovaly silně pozitivní preference vůči sledovaným aktivitám. Rok 2021, patrně pod vlivem protipandemických opatření v období šíření nemoci covid-19, přinesl oproti roku 2019 rozšíření seznamu silně pozitivně navázaných hodnot o *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), *svobodu* (tab. F.37) a *šťěstí* (tab. F.40). Silně pozitivní vazby na hodnoty *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49) přetrvaly po celou dobu měření.

V populaci mužů, kteří se věnují aktivitám ve virtuálním či online prostředí, se objevuje méně hodnotových vazeb než u celé populace, nicméně přesto se v roce 2009 vyskytují dvě silné pozitivní vazby na hodnoty *kamarádství, přátelství* (tab. F.3) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47), které navíc doplňuje pozitivní vztah k hodnotě *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18). Rok 2019 přinesl u mužů mírnou proměnu těchto hodnotových preferencí, kdy byla neutralizována provazba na hodnotu *kamarádství, přátelství*, ale zato byly preferovány hodnoty *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.51). Hodnotový posun u mužů byl završen v roce 2021, kdy se nově objevily silně pozitivní vazby na hodnoty *svoboda* (tab. F.37) a *šťěstí* (tab. F.40) a znovu se objevuje pozitivní vztah vůči hodnotě *potěšení, život plný radosti* (tab. F.20).

U žen věnujících se aktivitám ve virtuálním či online prostředí, oscilovaly pozitivní hodnotové vazby okolo cílových hodnot *potěšení, život plný radosti* a *aktivní vzrušující život, zábava*, které různě doplňovaly hodnoty podobného významu. V roce 2009 se tak projevovaly silné vazby k hodnotám *potěšení, život plný radosti* (tab. F.18), *šťěstí* (tab. F.38) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.47). Tyto navíc doplnily pozitivní vztahy k hodnotám *kamarádství, přátelství* (tab. F.3), *společenské uznání* (tab. F.29) a *život v dostatku (ekonomické zabezpečení)* (tab. F.50). V roce 2019 byly hodnotové vztahy výrazně redukovány na pouhé dvě hodnoty, které jsme zmiňovali v úvodu tohoto odstavce, totiž *potěšení, život plný radosti* (tab. F.19) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.48)). Rok 2021 přinesl u žen silný a pozitivní návrat k hodnotě *kamarádství, přátelství* (tab. F.5), doplněný pozitivními vazbami na hodnoty *zralá láska* (tab. F.8) a *aktivní vzrušující život, zábava* (tab. F.49). V případě hodnoty *zralá láska* se jedná o jediný výskyt pozitivní vazby v rámci celé kategorie.

Negativní vztahy s cílovými hodnotami

S výjimkou prvního roku měření nebyla negativní hodnotová vymezení u lidí, kteří se věnují aktivitám ve virtuálním či online prostředí, příliš výrazná. Ve zmiňovaném roce 2009 se projeví silné negativní vztahy vůči hodnotám *mír ve světě* (tab. F.9),

12.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

péče o milované osoby (tab. F.14) a *krása v přírodě nebo umění* (tab. F.32), které byly navíc doplněny negativním vymezením vůči hodnotám *blaho národa* (tab. F.1) a *vnitřní harmonie, soulad* (tab. F.44). V roce 2019 se silně negativní vazby omezily na hodnotu *mír ve světě* (tab. F.10), kterou doplnila negativní preference hodnoty *mír ve světě* (tab. F.10). Všechny negativní hodnotové vazby, které existovaly v letech 2009 a 2019, se vytratily v roce 2021 a jedinou negativní preferenci ve vztahu ke zkoumané kategorii volnočasových aktivit měla hodnota *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43).

V populaci mužů se navzdory vývoji v celé populaci projevil trend opačný. V letech 2009 a 2019 se u mužů věnujících se aktivitám ve virtuálním či online prostředí neobjevilo ani jedno negativní hodnotové vymezení. Naproti tomu v roce 2021 se silně negativní vazby projevily vůči hodnotám *rovnost příležitostí (sociální rovnost)* (tab. F.25) a *zdraví* (tab. F.56), které ještě navíc doplnila negativní vazba k hodnotě *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.43).

U žen je paradoxně trend zcela opačný a ukazuje se, že jsou to spíše ženy, které hodnotově ovlivňovaly minimálně situaci v roce 2009. Oslabené byly v tomto roce preference cílových hodnot *mír ve světě* (tab. F.9) a *věčný život (život po smrti)*, *spása* (tab. F.41). V dalších letech se již negativní vztahy vůči cílovým hodnotám v populaci žen nevyskytovaly.

Přehled vývoje vztahů cílových hodnot vůči kategorii

Tabulka 12.7: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě a cílovými hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Blaho národa	společně	–	neutrální (↑)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Kamarádství, přátelství	společně	++	neutrální (↓)	++ (↑)
	muži	++	neutrální (↓)	neutrální
	ženy	+	neutrální (↓)	++ (↑)
Zralá láska	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	+ (↑)
Mír ve světě	společně	–	–	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	–	neutrální (↑)	neměřeno
Moudrost	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	muži	neutrální	neutrální	neutrální
	ženy	neutrální	neutrální	neutrální
Péče o milované osoby	společně	–	– (↑)	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Pocit osobní jistoty	společně	neutrální	neutrální	neměřeno
	muži	neutrální	neutrální	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno

KAPITOLA 12. VIRTUÁLNÍ REALITA A SOCIÁLNÍ AKTIVITY VE VIRTUÁLNÍM SVĚTĚ

Potěšení, život plný radosti	společně	++	++	++
	muži	+	neutrální (↓)	+ (↑)
	ženy	++	++	neutrální (↓)
Prospěšný život	společně	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	<i>neměřeno</i>
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Sebeúcta	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Společenské uznání	společně	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	+	neutrální (↓)	neutrální
Krása v přírodě nebo umění	společně	--	neutrální (↑)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Svoboda	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Štěstí	společně	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	++ (↑)
	<i>ženy</i>	++	neutrální (↓)	neutrální
Věčný život (život po smrti), spása	společně	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	--	neutrální (↑)	neutrální
Vnitřní harmonie, soulad	společně	--	neutrální (↑)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	neutrální	neutrální	neutrální
Aktivní vzrušující život, zábava	společně	++	++	++
	muži	++	+ (↓)	neutrální (↓)
	ženy	++	++	+ (↓)
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	společně	++	neutrální (↓)	neutrální
	<i>muži</i>	neutrální	+ (↑)	neutrální (↓)
	<i>ženy</i>	+	neutrální (↓)	neutrální
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Zdraví	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	-- (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Národní bezpečnost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Bezpečnost rodiny	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální

12.3.2 Vztahy s instrumentálními hodnotami

Kategorie volnočasových aktivit *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* prošla během deseti let zajímavým a bouřlivým vývojem. Ten nebyl tak výrazný u pozitivně vztažených instrumentálních hodnot, ale o to překotnější byl u negativního hodnotového vymezení. Zejména v roce 2009 jsme zaznamenali vý-

12.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

razný podíl negativních hodnotových vymezení ve vztahu k normám chování, které instrumentální hodnoty do značné míry reprezentují.

Pozitivní vztahy s instrumentálními hodnotami

Napříč celou populací existoval v roce 2009 u lidí, kteří se věnují aktivitám ve virtuálním či online prostředí, pouze jeden pozitivní vztah k instrumentálním hodnotám, a to vůči hodnotě *nezávislost, samostatnost* (tab. F.69). Tato hodnotová vazba byla zachována i v roce 2019 (tab. F.70), byla ovšem doplněna silně pozitivním vztahem vůči hodnotě *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). Zajímavostí je, že v pandemickém roce 2021, kdy hodnotové vazby ve vztahu k prožívání volného času často eskalovaly, byly vazby vůči této kategorii zcela neutrální.

Za zcela nebo téměř zcela neutrální lze považovat rovněž pozitivní hodnotová vymezení vůči instrumentálním hodnotám u mužů. Jedinou vazbou, kterou u mužů v tomto spektru nacházíme, je v roce 2019 pozitivní preference hodnoty *racionalnost, schopnost logicky myslet* (tab. F.88).

U žen jsme v oblasti pozitivních vazeb vůči instrumentálním hodnotám mohli zaznamenat určitý posun v průběhu dekády. Zatímco v roce 2009 neexistovaly žádné pozitivní provazby, v roce 2019 nacházíme u žen věnujících se aktivitám ve virtuálním či online prostředí pozitivní vztah vůči hodnotě *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.119). K většímu posunu došlo v roce 2021, kdy již existovaly pozitivní vazby tři, silně pozitivní vůči dříve neměřené hodnotě *empatie* (tab. F.111) a pozitivní vůči hodnotám *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.84) a *spolupráce* (tab. F.121).

Negativní vztahy s instrumentálními hodnotami

Vývoj preferencí vůči instrumentálním hodnotám u těch, kdo se věnují aktivitám ve virtuálním či online prostředí, se ve spektru negativně navázaných hodnot za deset let silně posunul. Zatímco v roce 2009 existovala celá řada negativních a zejména silně negativních vymezení, v letech následujících negativita výrazně slábne. Tento projev hodnotových konsekvencí si lze vysvětlit tím, že v roce 2009 se dosud jednalo zejména u sociálních sítí o fenomén relativně nový, jehož dopady se společnost teprve učila rozpoznávat a všeobecně existoval spíše respekt.² Negativní hodnotový kontext v oblasti instrumentálních hodnot postupně opadal, a to navzdory paradoxu zvyšujících se nebezpečných dopadů sociálních sítí, které jsou v současné době předmětem intenzivního výzkumu (Hwang et al., 2021; McKay – Tenove, 2021; Miller et al., 2016; Pappin, 2011; Widianto – Griffiths, 2011). V roce 2009 tak existovaly silně negativní vazby vůči hodnotám *citlivost* (tab. F.61), *čestnost*

² Je třeba brát v potaz, že hodnotové preference jsou výsledkem měření v reprezentativní populaci, tedy napříč věkovými skupinami a pohlavím.

a pravdivost (tab. F.63), dodržování závazků (tab. F.65), zodpovědnost, svědomitost (tab. F.72), pevná vůle (tab. F.80), přesnost, řád v činnosti (tab. F.85), trpělivost (tab. F.92), víra, schopnost důvěřovat (tab. F.97) a vychovanost (taktnost, zdvořilost) (tab. F.100). Ve spektru negativních hodnotových vymezení je ještě doplňovaly hodnoty *nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)* (tab. F.67) a *otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko* (tab. F.82). Rok 2019 přinesl silnou neutralizaci hodnotových preferencí v oblasti instrumentálních hodnot, když se projevovaly pouze dvě silně negativní vazby na hodnoty *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98) a *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.108). V roce 2021 vymizely i tyto vazby a kategorie volnočasových aktivit *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* se stala zcela neutrální.

Podobný vývoj existoval rovněž u populace mužů, kde v roce 2009 existovaly silně negativní vztahy k hodnotám *citlivost* (tab. F.61), *čestnost a pravdivost* (tab. F.63), *dodržování závazků* (tab. F.65), *zodpovědnost, svědomitost* (tab. F.72), *přesnost, řád v činnosti* (tab. F.85), *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97) a *vychovanost (taktnost, zdvořilost)* (tab. F.100). V roce 2019 byly negativní vazby u mužů rovněž oslabeny a projevovaly se pouze dvě, silně negativní vůči hodnotě *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.98) a negativní vůči hodnotě *pevná vůle* (tab. F.81). V posledním sledovaném roce 2021 se již u mužů vyskytuje pouze jeden negativní vztah vůči instrumentálním hodnotám, a to vůči hodnotě *odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství* (tab. F.120), což představuje oproti výsledkům měření napříč celou populací v roce 2019 značný posun a změnu ve vnímání kategorie u mužů.

V populaci žen se v roce 2009 vyskytovala rovněž celá řada negativně vyhraněných hodnotových vazeb na aktivity ve virtuálním či online prostředí. Jednalo se o hodnoty *čestnost a pravdivost* (tab. F.63), *dodržování závazků* (tab. F.65), *trpělivost* (tab. F.92) a *víra, schopnost důvěřovat* (tab. F.97). Také u žen došlo k procesu neutralizace negativních hodnotových konsekvencí v oblasti instrumentálních hodnot. Jediná negativní hodnotová vazba v roce 2019 byla k hodnotě *čistota (v morálním smyslu)* (tab. F.108) a v roce 2021 již negativní hodnotové vymezení neexistovalo žádné.

Přehled vývoje vztahů instrumentálních hodnot vůči kategoriím

Tabulka 12.8: Změny vztahů mezi kategorií volnočasových aktivit 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě a instrumentálními hodnotami v letech 2009, 2019 a 2021

Hodnota	Pohlaví	2009	2019 (změna)	2021 (změna)
Citlivost	společně	--	neutrální (↑)	neměřeno
	muži	--	neutrální (↑)	neměřeno
	ženy	neutrální	neutrální	neměřeno
Čestnost a pravdivost	společně	--	neutrální (↑)	neměřeno
	muži	--	neutrální (↑)	neměřeno
	ženy	--	neutrální (↑)	neměřeno

12.3. HODNOTOVÉ KONSEKVENCE

Dodržování závazků	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- -- --	neutrální (↑) neutrální (↑) neutrální (↑)	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- neutrální neutrální	neutrální (↑) neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Nezávislost, samostatnost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	+ neutrální neutrální	+ neutrální neutrální	neutrální (↓) neutrální neutrální
Zodpovědnost, svědomitost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- -- neutrální	neutrální (↑) neutrální (↑) neutrální	neutrální neutrální neutrální
Odvaha zastávat své názory, asertivita	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Optimismus	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Pevná vůle	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- neutrální neutrální	neutrální (↑) -- (↓) neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- neutrální neutrální	neutrální (↑) neutrální neutrální	neutrální neutrální + (↑)
Přesnost, řád v činnosti	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- -- neutrální	neutrální (↑) neutrální (↑) neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Racionálnost, schopnost logicky myslet	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální ++ (↑) neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Trpělivost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- neutrální --	neutrální (↑) neutrální neutrální (↑)	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jed- nání), kompetentnost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Víra, schopnost důvěřovat	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- -- --	-- -- neutrální (↑)	neutrální (↑) neutrální (↑) neutrální
Vychovanost (taktnost, zdvoři- lost)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	-- -- neutrální	neutrální (↑) neutrální (↑) neutrální	neutrální neutrální neutrální
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>
Vzdělanost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální
Čistota (v morální smyslu)	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	-- neutrální --	neutrální (↑) neutrální neutrální (↑)
Poslušnost, oddanost	společně <i>muži</i> <i>ženy</i>	<i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i> <i>neměřeno</i>	neutrální neutrální neutrální	neutrální neutrální neutrální

Tvořivost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	společně	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	neutrální
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	společně	<i>neměřeno</i>	++	neutrální (↓)
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální	– (↓)
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	+	neutrální (↓)
Odpuštění	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Empatie	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	++
Laskavost	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
Spolupráce	společně	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>muži</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	neutrální
	<i>ženy</i>	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	+

12.3.3 Význam hodnotových konsekvencí pro kategorii

Při celkovém pohledu na hodnotové konsekvence kategorie volnočasových aktivit *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* můžeme zřetelně vidět příklon k cílovým hodnotám hédonistického zaměření, mezi něž patří především *potěšení, život plný radosti a aktivní vzrušující život, zábava*. Zajímavý vývoj lze sledovat u hodnoty *kamarádství, přátelství*, jejíž silný význam pro kategorii existoval v roce 2009. V roce 2019 se zcela vytrácí a vrací se opět v roce 2021. Vzhledem k silnému a rostoucímu zastoupení podkategorie *Sociální sítě* (960) v rámci kategorie lze usuzovat, že na tento trend má největší vliv právě tato podkategorie. Také s ohledem k trvale negativnímu vztahu k hodnotě *péče o milované osoby* jsme přesvědčeni, že při užívání sociálních sítí došlo v průběhu let 2009–2019 k určitému druhu desocializace a prezentace na sociálních sítích začala mít více sebeprezentční charakter (srov. např. Carpenter, 2012). Značná odkázanost na sociální sítě a média v době pandemie covidu-19 ukázala, a je to do určité míry reflektováno i posílením hodnoty *kamarádství a přátelství*, že socializační význam těchto platform je možné obnovit. Zdá se nám, že role sociálních sítí v krizových situacích vede v jistém smyslu k jejich „resocializaci“.

Při analýze vztahů k instrumentálním hodnotám je patrně nejzajímavějším jevem postupné vytrácení negativních hodnotových korelací, které lze pozorovat od roku 2009 až do roku 2021. Až na vzácné výjimky, a to pouze v populaci žen (*spolupráce, empatie, otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko*) nedochází k hodnotovému obratu a dlouhodobé pozitivní vazby se omezují na hodnotu *nezávislost, samostatnost*. Pozitivní význam této hodnoty se ovšem v roce 2021

vytrácí. Patrně se tedy nenaplnňuje předpoklad některých autorů (Vallor, 2010), že prostředí sociálních sítí vytvoří nové příležitosti k rozvoji hodnot.

Není pochyb, že hodnoty jsou v našem reálném životě důležitými vodítky napomáhajícími našemu rozhodování i našemu (pro)sociálnímu chování (Caprara et al., 2012). Na druhou stranu, především díky své normativní funkci, náš život do značné míry zatěžují. Morální nároky, které na nás hodnotová přesvědčení kladou, jsou v řadě případů vysoké a dostát jim stojí úsilí, které není vždy plně oceněno. Svět počítačem vytvořené reality, ať již se jedná o hraní počítačových her ve virtuálním světě, či zcela svobodné toulky po odlescích reálného světa zachyceného prostřednictvím neustálého toku informací v sociálních médiích, může působit jako určitý kompenzační mechanismus. Nabízí se nám svět, v němž se nemusíme chovat podle společenských pravidel a lze v něm s podstatně menší mírou osobní morální odpovědnosti porušovat svá přesvědčení. Svět nanečisto, v němž můžeme povolit uzdu svých fantazií a vyzkoušet si prožívat to, co bychom v reálném světě nikdy nepřipustili. Jinak nežli kompenzačním mechanismem si lze jen těžko vysvětlit potlačení celé řady hodnot, které podle všeobecného přesvědčení patří k důležitým charakteristikám morálního člověka v sociálních interakcích a které se projevují u sociálních aktivit v reálném světě. Relace mezi hodnotami a světem informačních technologií nám rovněž nepřímou potvrzuje, že hodnoty jsou přijímány do značné míry pod tíhou sociálního a kulturního tlaku a již méně jsou utvářeny na základě imanentních principů.

Nepříliš povzbudivé vztahy mezi aktivitami ve virtuálním či online světě je třeba podle našeho názoru přičítat především rekreačnímu charakteru těchto aktivit, které sice naplňují mimo jiné i sociální potřeby, nicméně stejně tak jsou příležitostí k odpoutání se od hodnotových struktur a každodenní morální zátěže vyplývající z prožívání hodnot v životě. Reálná degradace vlastních hodnot by podle našeho názoru hrozila až v případě vytvoření závislosti na těchto aktivitách (Blinka et al., 2015), což je však hrozba zejména v případě sociálních sítí docela reálná (Šmahel et al., 2012) a její riziko se projevuje také u dětí a dospívajících (Ševčíková et al., 2014), nebo v případě, kdy by tento druh aktivit byl jediným prožíváním volného času. Život ve dvojím světě, který se zde nabízí, ovšem skrývá nemalé nástrahy. Pobyť ve virtuálním či online světě, který byl zpočátku pouhou kompenzací vnějších i vnitřních tlaků, může, pokud není dostatečně konfrontován s realitou, vést ke dvěma závažným důsledkům. Prvním z nich je ztráta vztahu k realitě (Ortiz de Gortari et al., 2011), druhým pak dekoncepce hodnot a přesvědčení v realitě a jejich přizpůsobení „odlehčeným“ hodnotám prožívaných ve virtuálním světě. V nejhorším případě může tento způsob trávení volného času vést až k poruchám sebesystému osoby (viz. např. Widyanto – Griffiths, 2011).

Riziko jednostranné orientace na virtuální svět – přesněji podkategorie *počítačové hry* (910) a *sociální sítě* (960), alespoň podle našich dlouhodobých měření,

není příliš vysoké. V případě počítačových her měl v roce 2009 pouze jeden účastník výzkumu, který uvedl mezi svými aktivitami počítačové hry, pouze tuto jednu aktivitu (celkem sociální sítě uvedlo 111 osob). V roce 2019 se vyskytly tři osoby (z celkem 91), které uvádějí pouze jednu volnočasovou aktivitu, a v roce 2021 bylo takovýchto osob devět (z celkem 134). Ti, kdo uvádějí počítačové hry mezi svými způsoby prožívání volného času, jsou celkově aktivní. V roce 2009 uváděli průměrný počet aktivit 6,50, v roce 2019 dokonce 19,12 a v roce 2021 14,70 na osobu. V případě sociálních sítí neměl v roce 2009 žádný účastník výzkumu, který uvedl mezi svými aktivitami sociální sítě, méně než dvě volnočasové aktivity (celkem sociální sítě uvedlo 208 osob). V roce 2019 se vyskytly tři osoby (z celkem 314), které uvádějí pouze jednu volnočasovou aktivitu, a v roce 2021 byla takováto osoba pouze jedna (z celkem 330). Obecně jsou lidé, kteří uvádějí sociální sítě mezi svými způsoby prožívání volného času, velice aktivní. V roce 2009 uváděli průměrný počet aktivit 6,39, v roce 2019 dokonce 26,84 a v roce 2021 23,75. Jedná se obecně o nejaktivnější skupinu, která byla do výzkumu zapojena.

12.4 Pedagogické výzvy

Vzhledem k významnosti fenoménu internetu, sociálních médií i popularitě počítačových her zejména u dětí a mládeže by nebylo moudré a patrně ani vhodné tento druh volnočasových aktivit jakkoliv dehonestovat nebo tabuizovat. Vývoj v oblasti informačních technologií se děje překotným tempem a s problematikou virtuálního světa, online komunikace a prožívání značné části našich životů ve virtuálním prostředí se jako civilizace musíme postupně vyrovnávat. Jako se všemi technologickými novinkami majícími civilizační dopady, i zde budeme postupně nacházet vyvážený postoj zamezující extrémním postojům (kladným i záporným) vůči těmto technologiím.

Pro rodiče, sociální pedagogy i pedagogy volného času je téměř bezbřehá otevřenost virtuálního světa spíše výzvou než soupeřem. Jejich úkolem v současnosti i ve velmi blízké budoucnosti bude více než rozvíjení samotných dovedností v oblasti informačních technologií napomáhání rozvoji etické reflexe virtuálního světa přístupného díky novým technologiím a vnesení hodnot prožívaných ve světě reálném do světa virtuálního. Potenciál je však otevřen rovněž v opačném směru, totiž ve využití počítačem vytvořeného světa k rozvoji osobnosti včetně oblasti vzdělávání a výchovy. Možnost simulovaného prožívání životních situací totiž může napomoci k rozvoji a hlubší reflexi hodnot a vhodná počítačová hra může stimulovat k posilování žádoucích hodnot podobně jako prožitá zkušenost. Pro výše zmiňovanou nutnost vybudování adekvátního a vyváženého postoje a využívání příležitostí k prožívání volného času ve virtuálním a online světě vnímáme jako důležité vyrovnat se při pedagogickém působení s několika stěžejními problémy, které lze shrnout

do následujících dvou oblastí a bodů v nich uvedených. Prostředí online počítačových her se pro mnoho zejména mladých lidí stává druhou realitou, místem, kde mohou uskutečnit své sny a které bezesporu ovlivňuje jejich socializaci a výchovu. Pro sociální pedagogiku představuje prostředí her místo, kde lze překonávat socializační a komunikační bariéry (Rieffe et al., 2015) a vytvářet komunity a společenství, která by pro řadu účastníků těchto aktivit byla v reálném světě těžko uskutečnitelná. Platí to o socializaci v oblasti jazyků (Pasfield-Neofitou, 2014), ale i o socializaci hodnot (Noga, 2016). Počítačové hry mohou také posloužit jako prostředí pro integraci lidí (zejména mladých) z rozdílných sociálních prostředí. Mohou tak přispívat k odstraňování nerovností prostřednictvím otevřených a kooperativních komunit (Richard – Gray, 2018).

Stejně jako může prostředí online počítačových her sloužit k rozvoji socializace a k novým příležitostem ke zvýšení sociální interakce a podpory sociálního začleňování, může nastat rovněž opačná situace, kdy počítačová hra nebo užívání internetových aplikací slouží jako náhrada reálného světa a vede k sociální izolaci a individualizaci společnosti (Crawford, 2013). Dokonce i v období zvýšené sociální distance během protipandemických opatření proti covidu-19 se podle některých studií projevovala větší osamělost při vyšší četnosti hraní her (Nebel – Ninaus, 2022). Riziko sociální izolace se zvyšuje v případě, že se hraní her omezuje na offline režim nebo hru v režimu bez interakce se spoluhráči. V takovém případě je namísto kompenzace takovýchto aktivit aktivitami posilujícími prosocialitu a rozšiřujícími komunikační a sociální kompetence.

Kromě výše uvedených rizik a příležitostí je třeba upozornit ještě na jeden fenomén současné doby, totiž stále populárnější formu edukace ve volném čase (a paralelně i ve školním a dalším vzdělávání), jež představuje game learning (Banerjee – Stone, 2007; Tobias et al., 2014). Efekt vzdělávání prostřednictvím počítačových her reflektují pozitivně učitelé ve školním vzdělávání, kdy je oceňováno zapojení studentů, zvýšení motivace ke studiu a rovněž zlepšení studijních výsledků a výstupů studia. Na druhou stranu jen minimum učitelů integruje tuto metodu výuky do vlastní pedagogické praxe (Huizenga et al., 2017). Ukazuje se, že game learning přináší rovněž větší benefity v podobě zvýšení flow a snížení vnitřní i vnější kognitivní zátěže (Chang et al., 2017). Vzhledem k uvedeným výhodám jsme přesvědčeni, že game learning představuje významnou příležitost ke vzdělávání při prožívání volného času (Belenkova, 2013), kdy vzdělávací efekt je co do dosažených cílů významný při značně snížené kognitivní zátěži ve spojení s kladným emocionálním prožitkem. Je tak jednou z příležitostí pro pedagogiku volného času. Z didaktického hlediska se jedná vlastně o specifickou aplikaci Komenského *Školy hrou* (1657b) s užitím vzdělávacích metod 21. století. Rozdíl je pouze v tom, že divadlem je v tomto případě virtuální svět počítačové hry.

Značný pedagogický potenciál počítačových her vnímáme jako doposud málo využitý, a to jak v oblasti vzdělávání, tak především v oblasti osobnostně morálního rozvoje. Vnímáme proto z hlediska rozvoje jako velmi důležité dva vzájemně komplementární úkoly:

- a) Prohloubení rodičovské reflexe v oblasti volby vhodných počítačových her pro jejich děti; bohužel se stále velmi často stává, že rodiče vůbec nevědí, co je námětem her jejich dětí. Rodiče často vykazují nízkou kompetenci technickou i výchovatskou, a nejsou schopni kontrolovat činnost svých dětí. Díky rozvoji a přístupnosti online her se tento druh rodičovské kontroly stává stále obtížnější. Domníváme se, že v této oblasti existuje prostor otevřený pro systematictější vzdělávání rodičů prostřednictvím vhodných kurzů zájmového vzdělávání, které by mohly poskytovat (a v některých případech již poskytují) vysoké či střední školy.
- b) Vyvíjení tlaku rodičovských organizací, učitelů, sociálních pedagogů a pedagogů volného času na výrobce počítačových her směrem k prohloubení reflexe při stanovování pedagogických cílů a strategií ve hrách, které se při zachování atraktivity pro děti a mládež mohou stát z často obávaného „nepřítele“ mimořádně účinným spojencem jak ve vzdělávání (viz výše zmíněný game learning), tak i při formaci dětí a mládeže k žádoucím hodnotám.

U online aktivit typu sociálních sítí lze i z hlediska vztahu k hodnotám potvrdit varování, že přílišná fixace na aktivity tohoto druhu může vést nejen k destrukci hodnotových struktur, antisociálnímu a sebeprosazujícímu chování, ale v konečném důsledku k závažným psychickým poruchám, zejména narcismu (Carpenter, 2012). Právě pro tyto poměrně závažné možné důsledky pokládáme za vhodné *kombinovat nezávazné sociální aktivity s prosociálními aktivitami zaměřenými na konkrétní péči a pomoc*, které naopak kompenzují možné hodnotově degenerativní a patologické důsledky sociálních komunit, ať již v reálném či virtuálním světě, v nichž se volný čas vlastně pouze *bezciálně tráví*. Právě v absenci cíle spatřujeme totiž jednu z příčin negativních hodnotových konsekvencí, protože mezi klíčové funkce hodnot patří právě napomáhání k orientaci v životě a ke stanovování životních cílů (Rokeach, 1973). Bezcičné trávení volného času tuto orientaci zjevně přímo popírá.

Na druhou stranu nelze pominout přínosy sociálních sítí pro rozvoj sociálních kompetencí, vytváření komunit, navazování přátelství a sdílení životních zkušeností a názorů (Crawford, 2013; Miller et al., 2010; Muscanell – Guadagno, 2012; Pappin, 2011). Je proto stálým úkolem každého uživatele těchto nástrojů hledat vyvážený přístup k jejich užívání. Jedním z cílů pedagogiky volného času je v tomto případě i výchova k volnému času, zejména ve smyslu svobodného využívání volného času (Kaplánek, 2022, 22nn, 35nn). Z hlediska příležitostí pro sociální pedagogiku nelze pominout potenciál sociálních vazeb uskutečňovaných online u osob ohro-

žených samotou (zejména starší senioři, ale i lidé žijící jako singles). Jak ukazují současné studie, důležitou roli sehrává přátelství zejména ve stáří (Blieszner – Roberto, 2016). Sociální média lze v tomto případě využít jak k budování takovýchto nových přátelství, tak i k pokračování dříve prožívaných vztahů v „offline“ sociální realitě. Jak upozorňují Miller et al. (2016), existuje nebezpečí, že by obavy z nových technologií mohly vést k opomíjení dříve navázaných vztahů a nevyužití příležitosti k jejich nahrazení zprostředkovanou formou s užitím sociálních médií. Jako nový druh komunikační platformy mohou sociální média sloužit také profesionálům v oblasti poskytování sociální intervence. Lze jich využít nejen k poskytování krizové intervence (Špatenková, 2011), ale také k posilování sociálních vazeb a obraně proti osamělosti ve formě sociálně aktivizační služby.

Bouřlivý rozvoj sociálních médií přináší možnost nekontrolovaného vytváření neověřených nebo záměrně manipulovaných (dez)informací s masovým dosahem a také podporu jejich šíření díky agitaci, vyvolanému strachu či nejistotě (Banerjee – Sathyanarayana Rao, 2020). Všechny tyto průvodní jevy nové sociální reality ukazují na nezbytné posílení mediální a digitální gramotnosti. Ačkoliv devastací účinek šíření dezinformací nemá pravděpodobně tak silné dopady na utváření celospolečenského veřejného mínění, jak bychom se mohli obávat (Mchangama, 2022), není možné tento znak současné doby pominout a nevěnovat mu pozornost. Aktivity ve volném čase zaměřené na sociální sítě a informace sdílené prostřednictvím sociálních médií jsou v tomto směru vystaveny zvýšenému riziku.³ Mezi ohroženými skupinami jsou zejména senioři a starší dospělí (Wong et al., 2021). Rovněž otázka svobody projevu a zejména jejích hranic stojí v centru pozornosti současné diskuse o využívání sociálních médií, a ve skupinách se ukazuje jako nezbytné stanovit hranice pro přijatelné chování (Malesky – Peters, 2012). Jak ukázali ve své studii Petranová et al. (2017), existují v řadě evropských zemí, včetně České republiky, limity v oblasti rozvoje mediálních kompetencí. Digitální a mediální gramotnost lze přitom úspěšně rozvíjet rovněž prostřednictvím neformálního či informálního vzdělávání. Pro pedagogiku volného času proto představují aktivity v oblasti podpory tohoto druhu gramotnosti stálou a dlouhodobou výzvu.

³ Mezi sociální média se řadí také emaily, zejména v jejich „řetězové podobě“. Někteří autoři (Hansen et al., 2011) uvádějí, že email patří mezi sociální media, která dokáží pronikat společností více než ostatní. Obrovský vliv emailové komunikace zejména u některých ohrožených skupin (senioři) ukazuje, že i po jedenácti letech od publikace uváděného údaje se vliv emailu nezmenšil, spíše naopak.

Závěrečné úvahy (nejen) o budoucím výzkumu

Kniha, kterou jste právě dočetli, představuje završení čtrnáctiletého snažení o výzkumné uchopení a zpracování vztahů mezi hodnotami a volným časem a zobrazení těchto vztahů tak, jak existovaly v populaci let 2009, 2019 a 2021. Pokusme se tedy na závěr shrnout to podstatné, k čemu jsme při zkoumání dospěli a zamyslet se nad dalším pokračováním výzkumu zmíněných vztahů a jejich uplatněním do praxe sociální pedagogiky a pedagogiky volného času.

Celou knihu jsme uvedli kapitolami věnovanými hodnotám a volnému času. Jak jsme již v úvodu poznamenali, hodnoty i volný čas tvoří významnou část světa každého z nás. Hodnoty spíše světa vnitřního, volný čas častěji světa vnějšího. Oba fenomény jsou přitom zdrojem pro dlouhodobá zkoumání v řadě disciplín. Bez nároku na vyčerpávající výklad jsme se v obou úvodních kapitolách pokusili o přehled vývoje poznání obou těchto jevů tak, aby další pojednání o jejich propojení dávalo co nejlepší smysl. Klíčová třetí kapitola pak oba jevy propojuje v pedagogickém myšlení a snaží se identifikovat jejich roli i vzájemný vztah v souvislostech sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Oba fenomény bylo přitom nezbytné jednak výzkumně uchopit, jednak nalézt cesty k jejich propojení v podobě teoretického rámce a vzájemných vztahů vyjádřených rozsáhlou sítí hypotéz.

Stěžejním úkolem výzkumu, který bychom na závěr rádi zdůraznili, byla nutnost hledání nového způsobu měření a kategorizace volnočasových aktivit. Hledali jsme způsob, zda vůbec a jak je možné vztahy hodnot k aktivitám ve volném čase pojmout a přetavit v operacionalizované proměnné a hypotézy. Díky snaze o propojení se světem hodnot, při jehož zkoumání bylo v minulosti vyvinuto několik významných a dnes již klasických metodologických postupů (Allport a kol., Rokeach, Schwartz, Jowell, Inglehart apod.), jsme byli postaveni před otázku, s jakými daty o volném čase vlastně můžeme měření hodnot postavit do korelace. Žádný podobný systematický přístup jako u hodnot jsme v oblasti volného času

nenalezli, ačkoliv byl volný čas rovněž často podrobován zkoumání. Zatímco díky systematickému zkoumání hodnot standardizovanými postupy může docházet minimálně ke srovnání výsledků těchto výzkumů, v oblasti volného času postupoval každý výzkumník nebo instituce svou cestou a kategorizace volnočasových aktivit byla podřízena účelu konkrétní práce. Prvním dílčím úkolem, jehož splnění jsme si vytkli jako podmínku pro další bádání, bylo proto navržení takového způsobu klasifikace volnočasových aktivit, který umožní do budoucna nejen srovnání výsledků výzkumů, ale především umožní vytvářet shluky aktivit v rámci jednotlivých kategorií a dovolí tak korelaci celých kategorií, podkategorií i jednotlivých hodnot vůči jiným proměnným, např. výsledkům měření hodnot. Agregovaná struktura aktivit navíc umožňuje strukturální uchopení volného času jako jedné proměnné při testování statistických závislostí. Přitom musela být zachována dostatečná flexibilita, zpětná kompatibilita a rozšiřitelnost. Navržený a používaný katalog volnočasových aktivit tyto parametry splnil, což se ukázalo jak na jeho postupném rozšiřování co do počtu aktivit, tak při jeho průběžné transformaci mezi verzemi. Na katalogu a jeho systemizaci jsme intenzivně pracovali po celou dobu čtrnácti let (2008–2022), přičemž měření bylo zahájeno s verzí 1.0.0 a dokončeno ve verzi 4.0.0. V této knize je prezentována verze 4.2.0 z roku 2022 s transformovanými výsledky minulých let. Vůči ní jsou vztahovány veškeré hodnotové korelace. Katalog ve verzi 4.0.0 byl knižně zveřejněn v roce 2018 (Pospíšil et al.) a z metodologického hlediska široce diskutován v roce 2022 (Pospíšil et al., 2022). Lze ovšem oprávněně předpokládat, že vývoj katalogu dosud neskončil a neustále bude rozvíjen. Zkvalitňování a rozšiřování tohoto výzkumného nástroje představuje *první z významných výzev a impulsů* pro další směřování ve výzkumu volného času.

* * *

V předchozích kapitolách jsme se zevrubněji věnovali jednotlivým kategoriím volnočasových aktivit tak, jak jsme je rozlišili v katalogu ve verzi 4.2.0 z roku 2022, a jejich vztahům vůči hodnotám. Díky tomuto přístupu jsme čtenářům nabídli dva úhly pohledu na tyto vztahy. První z nich je uveden v závěrečné podkapitole (3.2.8) 3. kapitoly a také v příloze E. Jedná se o pohled z perspektivy hodnot. Jeho výhodou je především přehlednost, ale přináší také zjištění, které hodnoty jsou nebo byly v některé etapě měření vůči volnému času neutrální. I ty totiž sehrávají pro komplexní vidění a chápání problematiky svou roli.

Druhý úhel pohledu je vedený perspektivou volného času, přesněji řečeno jednotlivých kategorií aktivit. Tvoří nejvýznamnější část celé knihy a naplňuje kapitoly 4 až 12. V každé z těchto kapitol se zevrubně věnujeme jak struktuře konkrétní kategorie volnočasových aktivit, tak především jejich souvislostem sociodemografickým i hodnotovým. Oboje je potom diskutováno v závěrečných částech těchto kapitol, v nichž je zhodnocen význam hodnotových konsekvencí pro kategorii a v nichž

jsou rozvedeny pedagogické výzvy, které z těchto konsekvencí podle našeho názoru plynou.

Jsme si jisti, že jsme v knize dostatečně obhájili platnost teoretického předpokladu o vzájemném působení hodnot a způsobů prožívání (aktivit) volného času. Díky učiněným zjištěním jsme však také potvrdili předpoklad, že ve vztahu mezi hodnotami a volným časem se odráží obraz o hodnotových profilech dotazovaných osobností, v mnohém věrnější než obraz prezentovaný v zaměstnání, ve škole nebo při podnikání, jehož utváření je motivováno řadou vnějších příčin a zejména naplňováním odpovídajících společenských rolí. Sebe prezentace lidí se může v obdobích zaměřených na výkon díky tomu měnit a posouvat, nicméně jejich volný čas vypovídá mnohem přesvědčivěji o nich samých. Tlaku na výkon totiž podléháme ve volném čase mnohem méně než v čase práce, i když nepopíráme, že i zde tento tlak do určité míry existuje.

Závěry, k nimž docházíme, a vztahy, které jsme výzkumně potvrdili, mohou v řadě případů působit velmi samozřejmě, pro některé čtenáře až banálně. Snad je to v mnoha ohledech pravda a zcela jistě je dobře, že u čtenářů existuje povědomí o samozřejmosti vztahů mezi hodnotami a volným časem.

U kategorie aktivit *informace, IT, komunikace a obecnosti* (100) jsme zjistili značné množství negativních hodnotových souvislostí, které jsou do značné míry ovlivněny silně zastoupenými podkategoriemi *počítače obecně* (120) a *počítače – internet* (130). Přesto nelze celou kategorii vnímat pouze negativně, jakkoliv bychom ji z pozice sociální pedagogiky mohli negativně vnímat. Nabízí totiž příležitosti k osobnímu rozvoji a k rozvoji informační a informačně-technické gramotnosti, což zvyšuje a podporuje uplatnitelnost na trhu práce. Není proto náhodou, že si tyto aktivity volí například lidé s pozitivním postojem k hodnotě *cílevědomost, ambice a ctízádnostivost*.

Kategorie *humanitních aktivit* (200) je zastoupena nejméně ze všech kategorií v katalogu. Zájem o ni přitom výrazně vzrostl v souvislosti se změnou metody měření (viz kap. 3.2.5). Jak se ukazuje, lidé si často neuvědomují, že i nábožensky či jinak humanitně zaměřené aktivity vyplňují jejich volný čas a uvádějí je až tehdy, když jsou jim jako volnočasové explicitně nabídnuty. Kategorie *humanitní aktivity* přináší celou řadu hodnotových vazeb, které svědčí o určité vzdálenosti těch, kdo se jim věnují, od reálného světa, v němž se řeší každodenní problémy a také se naplňují ambice a zápasí se o vlastní místo na slunci. Naopak zde existuje silná vazba na svět ideálu nebo dokonce svět transcendentní vůči šedi všedních dnů.

Literatura a jazyky si jako kategorie uchovala samostatnost při všech revizích katalogu volnočasových aktivit. Potěšitelným signálem je především zachování a dokonce mírný nárůst poměrného zastoupení této kategorie v průběhu sledovaných dvanácti let (8,01 % roce 2009, 9,09 % roce 2019 a 9,64 % roce 2021). Poněkud méně povzbudivá je skutečnost, že na dosaženém počtu se podílejí podstatně větší

měrou osoby v seniorském věku a málo se na literárních aktivitách podílejí věkové kategorie od 15 do 35 let. Náš výzkum ukázal značnou hodnotovou neutralitu literárních aktivit. Kromě několika výjimek v roce 2009 (*krása v přírodě nebo umění a vnitřní harmonie, soulad*) jsou všechny prokázané vazby na hodnoty negativní, spíše však převládá neutralita.

Vícevrstevnatá kategorie volnočasových aktivit *domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)* se v řadě aktivit kryje s pojetím angažovaného volného času (*serious leisure*) R. Stebbinse (2014; 2011) – angažovaným volným časem, díky němuž jsou obvykle vytvářeny hmotné produkty, je poskytována pomoc nebo jsou podporovány sociální vztahy, často na profesionální úrovni. Z hlediska zastoupení patří kategorie mezi významné již od roku 2009, kdy aktivity v ní tvořily 19,83 % ze všech volnočasových aktivit. V roce 2019 podíl aktivit poklesl na 16,62 %, nicméně v důsledku pandemie opět vzrostl v roce 2021 na 18,27 %. Z poselství kategorie vyplývá, že již nelze volnočasové aktivity v domácnosti a kutilské koníčky považovat za ty, které rozvíjejí morální charakter. Spíše se ukazuje jiný problém, který je patrný z množství preferencí volnočasových aktivit v této oblasti, zejména pak těch, věnovaných péči o domácnost. Zdá se, že dříve přijatelné a hodnotné způsoby prožívání volného času u žen prostřednictvím domácích prací a péče o domácnost a u mužů kutilskými zálibami či zemědělskou prací, již v současné době nelze jednoznačně považovat za činnosti ve volném čase v pravém slova smyslu. Je totiž možné zpochybnit naplňování podstatných rysů volného času při jejich provozování.

Kategorie volnočasových aktivit zaměřených na *umění* zahrnuje velký rozsah nejrozličnějších druhů činností. Všechny její aktivity jsou však vnitřně provázány právě vazbou na umění v celé šíři jeho projevů. Mezi všemi kategoriemi volnočasových aktivit se *umění* vyjímá hned z několika důvodů. Hodnotově se jedná o kategorii s nejsilnějšími pozitivními vazbami k cílovým hodnotám. Vazby k instrumentálním hodnotám jistě nelze označit za slabé ani bezvýznamné, nicméně zdá se, že umění představuje kategorii navázanou na určitý druh osobní transcendence. Pěstování umění je velmi dobrým nástrojem k výchově noblesnějšího člověka, který má úctu ke skutečnostem, které jej přesahují, a zároveň si zachovává úctu ke svému okolí sociálnímu i materiálnímu. V určitém smyslu se tak potvrzuje Platónova myšlenka o výchově uměním jako o nejkrásnějším vychování (2005, 401a-d; Read, 1958).

Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie tvoří relativně heterogenní kategorii volnočasových aktivit, které spojuje jediný společný jmenovatel. Tím je specificky prožívaná zkušenost vázaná především na vlastní osobu. Jedná se o kategorii významnou, protože zahrnuje přibližně pětinu naměřených aktivit, jejichž zastoupení v průběhu času mírně klesá (z 23,99 % v roce 2009 na 18,24 % v roce 2021). Kategorie je výrazně neutrální, přičemž neutralita byla nejsilnější v roce 2009. Ne-

přímo se zde ukazuje, že hodnotové konsekvence se více váží na míru angažovanosti a hloubku prožitku. Jejich absence je přitom u často povrchně prožívaných aktivit v této kategorii příznačná.

Kategorie volnočasových aktivit *sport a hry* je tvořena dvěma relativně obtížně stratifikovatelnými, ale přesto k sobě patřícími oblastmi – sportovními aktivitami a hrami s výjimkou her počítačových. Sporty všeobecně jsou pokládány za nedílnou a významnou součást volnočasových aktivit v současnosti i minulosti (Jarvie, 2012; Kelly – Freysinger, 2000). Kategorie má v celkovém portfoliu volnočasových aktivit spíše vyšší zastoupení. V roce 2009 tvořil podíl kategorie 18,85 % z celkového počtu naměřených aktivit, v letech 2019 poklesl na 14,28 % a není bez zajímavosti, že v roce 2021 zájem o sporty přetrval a i přes pandemii covidu-19 dokonce mírně vzrostl na 14,89 %. Hodnotové preference lidí, kteří se věnují sportovním a herním aktivitám ukazují, že se jedná o kategorii volnočasových aktivit, která je hodnotově poměrně silně exponovaná jak ve skupině cílových hodnot, tak ve skupině hodnot instrumentálních. U cílových hodnot je třeba vyzdvihnout silný význam hodnoty *kamarádství, přátelství*, která trvale provází sportovní a herní aktivity. Vztah k této hodnotě ukazuje na silný a již dříve zkoumaný socializační potenciál sportovních (Coakley, 1993; Jetzke – Mutz, 2020) a herních (Orlick, 1981a,b) aktivit. Z instrumentálních hodnot stojí za pozornost především dlouhodobá spojitost sportu a her s hodnotou *nezávislost, samostatnost*, ale také *cílevědomost, ambice, ctížádostivost a odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství*. Jakkoliv jsou pozitivní vazby vůči cílovým i instrumentálním hodnotám cenné a přinášejí řadu inspirací pro pedagogické ovlivňování a sociální prevenci či intervenci, nesou s sebou sportovní a herní aktivity také dlouhodobá hodnotová negativa, zejména ztrátu smyslu pro *uměleckou či přírodní krásu, morální čistotu* a zejména *tvorivost*. Prvky transcendence se zde často redukuje na dosahování osobního výkonu.

Sociální aktivity představují dlouhodobě nedílnou součást volného času a význam sociálních uskupení a organizací pro děti i dospělé byl rozpoznán již v počátcích zkoumání volného času (Durant, 2019). Přitom právě stěžejní význam kategorie *sociálních aktivit*, které se podílejí nemalou měrou na naplňování životního stylu, je klíčový pro naši teorii o vztahu hodnot a volného času. Navzdory svému významu pro utváření a manifestaci životního stylu patří kategorie *sociálních aktivit* mezi ty, o které je spíše střední míra zájmu.¹ V roce 2009 představovaly 10,09 % z celkového počtu naměřených aktivit, přičemž zájem o ně poklesl na 8,30 % v roce 2019. Velmi podobnou úroveň zájmu si udržely i v roce 2021, kdy *sociální aktivity* představovaly 8,43 % z celkového počtu aktivit. Kategorie *sociální aktivity* je charakteristická silnou vazbou na prosociální cílové hodnoty a morální instrumentální hodnoty, které ovšem ne vždy vykazují trvalý charakter.

¹ Pro úplnost je třeba zmínit, že kategorie *sociálních aktivit* byla snad nejvíce zasažena změnou metody měření volnočasových aktivit.

Vývoj sociálních médií a rozvoj online herních platform nás vedl jednak k etablování dílčích podkategorií v katalogu volnočasových aktivit, ale vzhledem k dlouhodobě sledovaným posunům v hodnotových konsekvencích rovněž k zavedení nové kategorie *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě*. Zastoupení kategorie mezi volnočasovými aktivitami je vzhledem k fenoménu počítačových her a sociálních sítí velice malé a bylo pro nás značnou výzvou, jak vysvětlit velmi nízké četnosti aktivit právě v takto společensky exponované oblasti zájmů. V roce 2009 tvořily *virtuální sociální aktivity* 4,05 % z celkového počtu naměřených aktivit, v roce 2019 to bylo 4,44 % a v roce 2021 4,10 %. Na základě zevrubné analýzy jsme pak dospěli k závěru, že v případě sociálních sítí, a patrně lze tento závěr přiměřeně rozšířit i na fenomén her, se jedná o specifickou formu neohrazeného volného času, který jsme konceptualizovali v samostatné studii jako tekutý volný čas (*liquid leisure*) (Olecká et al., 2022). Výčet významných vztahů mezi volnočasovými aktivitami v kategorii *virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě* vůči cílovým hodnotám není malý a ukazuje na silný hodnotový a motivační kontext. Kromě *kamarádství*, *přátelství* zde existují vazby na hedonické hodnoty *potěšení*, *život plný radosti*, *aktivní vzrušující život*, *zábava* a v roce 2021 i *štěstí*. U instrumentálních hodnot jsme v průběhu sledovaného období narazili na poměrně překotný vývoj zejména negativních hodnotových vazeb. Zatímco v roce 2009 existovala celá řada negativních a zejména silně negativních vymezení, v letech následujících negativita výrazně slábne až k úplné neutralitě v roce 2021, a to navzdory paradoxu zvyšujících se nebezpečných dopadů sociálních sítí. Hodnotové vazby volnočasových aktivit ve virtuálním světě nás přivedly k přesvědčení, že při užívání sociálních sítí došlo v průběhu let 2009–2019 k určitému druhu desocializace a prezentace na sociálních sítích začala mít více sebeprezentační charakter (srov. např. Carpenter, 2012). Značná odkázanost na sociální sítě a média v době pandemie covidu-19 však ukázala, a je to do určité míry reflektováno i posílením hodnoty *kamarádství a přátelství*, že socializační význam těchto platform je možné obnovit.

Jsme si jisti, že v každé z popisovaných kapitol lze nalézt alespoň jeden vztah mezi konkrétní hodnotou a druhem aktivit, jenž není samozřejmý a který způsobuje určitá překvapení a podivení. Motivem pro realizaci rozsáhlého výzkumu i pro napsání této knihy je právě objevení těchto neočekávaných souvislostí a především úvahy nad jejich využitím při výchově a sebevýchově. V započatém úsilí o mapování vztahů mezi hodnotami a volným časem bychom rádi v budoucnu pokračovali a měření v pravidelných intervalech opakovali. Rovněž bychom rádi rozšířili tato měření na více států, abychom získali rovněž mezinárodní srovnání. Periodické měření a internacionalizace proto tvoří *druhou významnou výzvu a impuls pro budoucí pokračování výzkumu*.

Při studiu fenoménu volného času jsme samozřejmě naráželi nejen na obrovskou pestrost aktivit, které jsme se pokusili seskupit do kategorií a podkategorií katalogu, ale také na řadu vedlejších a neméně důležitých aspektů volného času, které souvisejí s jeho prožíváním. Jako součást *Katalogu volnočasových aktivit* jsou proto již od počátku vývoje rozvíjeny také sekundární proměnné, které měří kvalitu a intenzitu prožívání. Díky sekundárním proměnným bychom rádi rozlišili jednak aktivity co do podílu vlastního aktivního zapojení, ale také co do reflexe aktivity ve smyslu rozlišování mezi angažovaným, projektovým a příležitostným volným časem (Stebbins, 2012). V neposlední řadě bychom rádi alespoň na indikativní rovině zjišťovali, do jaké míry se jedná o optimální prožívání volného času (Csikszentmihalyi, 2009). Teoreticky lze totiž předpokládat silný vliv kvality prožívání a postojů k aktivitám na hodnotové preference a samozřejmě i naopak výrazně ovlivňování kvality prožitku hodnotami. Tento závěr jsme již ostatně naznačili výše. Využití sekundárních proměnných pro další výzkum a jejich zohlednění při analýzách je proto *třetí významnou výzvou a impulsem pro budoucí pokračování výzkumu*.

* * *

Tezi o vzájemném působení volného času a hodnot jsme od počátku našeho úsilí stavěli na několika základních východiscích (kap. 3, str. 60). Domníváme se, že díky obhájení samotné teze o vztahu volného času a hodnot, jsme do značné míry obhájili i tato východiska, nebo jsme minimálně akcentovali jejich vliv. Můžeme proto *potvrdit stálou platnost* Platónových úvah o volném čase jako příležitosti. Stejně tak můžeme *připomenout aktuálnost* Aristotelova vnímání volného času jako místa pro budování obce, *reflektovat existenci* úzkého vztahu mezi hodnotami, volným časem a kulturou, v níž je obojí zasazeno. Také můžeme *zdůraznit potřebu* subjektivně vnímaného volného času, který nejen naplňuje základní potřeby ale také vytváří prostor pro transcendenci, a v neposlední řadě *pokládat za nezbytnou* i možnost využití pedagogických příležitostí ve vztahu volného času a hodnot, tolik důležitou zejména pro sociální pedagogy a pedagogy volného času.

Life in contemporary society is characterized by a series of conflicts between the world of inner beliefs and the world of experiences having their impulses in the external world. On the one hand, these conflicts, which to a large extent restrict our free choice and are the cause of many moral dilemmas and sources of frustration, stem to a large extent from the external pressures of performance and production, on the other from our own desire for self-realization and a free life. Values, which can be imagined as enduring inner beliefs about ways of acting or end states of things (Rokeach, 1973), represent our inner world in this conflict. However, even values are not constant but are shaped and transformed with varying intensity at different times throughout our lives.

The formation, transformation or re-ordering of values is a continuous and life-long process, a work of (self-)education influenced above all by the culture of society (Inglehart, 1990, 1997, 1977; Kluckhohn, 1951; Parsons – Shils, 1951), philosophy and religion, family, teachers and also other members of society (Almond, 2010; Barni et al., 2011; Eggebeen – Dew, 2009; Parsons – Shils, 1951).. Thus, the value formation and fixation stimuli can come from different sources. The importance of these sources can vary greatly from person to person and depend on the particular life situation and its experience. In this book, we try to reveal one of the important sources for forming and transforming values: our leisure activities.

In our book, devoted to the relationship between values and leisure, we try to find and confirm the interconnectedness of the world of values, which represents our personality, beliefs, attitudes and inner experience, and the world of leisure, which is an external projection of the inner world of values and in interaction shapes and transforms this inner world. In the several papers (Pospíšil – Prokešová, 2010; Pospíšil et al., 2017, 2022; Šímová et al., 2010; Trochtová et al., 2021) that we have already published on this topic, we have demonstrated the existence of the

relationship between values and leisure in children and youth and other population groups. In this book, we aim to complete our efforts and demonstrate the continued existence of this relationship across generations.

We have introduced the whole book with chapters on values and leisure. Both phenomena have been the source of long-standing investigations in many disciplines. Without claiming to encompass their entire complexity, we have attempted in the two introductory chapters to review the development of knowledge of both phenomena so that further discussion of their interconnection makes the best sense. The crucial third chapter then links the two in pedagogical thinking and seeks to identify their role and interrelationship in the context of social pedagogy and leisure pedagogy. In doing so, it was necessary not only to grasp both phenomena from the perspective of research but also to find ways of linking them through a theoretical framework and interrelationships expressed through an extensive network of hypotheses.

The central research challenge we would like to highlight is the need to find a new way of measuring and categorising leisure activities. We were looking for a way to see if and how the relationships of values to leisure activities could be conceptualised and translated into operationalised variables and hypotheses. By attempting to connect with the world of values, where several essential and now classical methodological approaches have been developed in the past to investigate it (Allport et al., Rokeach, Schwartz, Jowell, Inglehart, etc.), we were confronted with the question of what leisure data we can, in fact, correlate value measures with. We did not find any similar systematic approach to that for values in the area of leisure, although leisure has also been subjected to frequent scrutiny. While systematic examination of values through standardised procedures can make the results of such research at least comparable, in the area of leisure, each researcher or institution followed its own path, and the categorisation of leisure activities was subordinated to the purpose of the particular work. Therefore, the first sub-task set as a condition for further research was to design a way of classifying leisure activities that would not only allow future comparisons of research results but also, above all, allow for the creation of clusters of activities within categories, thus allowing for the correlation of whole categories, sub-categories and individual values against other variables, such as the results of value measurement. Moreover, the aggregated structure of activities allows for a structural grasp of leisure as a single variable when testing for statistical dependencies. In doing so, sufficient flexibility, backward compatibility and extensibility had to be maintained. The designed and used catalogue of leisure activities fulfilled these parameters, which was demonstrated both by its gradual expansion in the number of activities and by its continuous transformation between versions. We worked intensively on the catalogue and its systematisation over fourteen years (2008–2022), with measurement starting with

version 1.0.0 and finishing with version 4.0.0. In this book, version 4.2.0 from 2022 is presented with transformed results of the previous years. All value correlations are related to it. The catalogue in version 4.0.0 was published in book form in 2018 (Pospíšil et al.) and widely discussed from a methodological point of view in 2022 (Pospíšil et al., 2022). However, it can be reasonably assumed that the development of the catalogue still needs to be finished and will be continuously developed. The improvement and expansion of this research tool represent the first significant challenges and impulses for the future direction in leisure research.

* * *

In Chapters 4–12, we looked in more detail at the different categories of leisure activities as distinguished in version 4.2.0 (2022) of the catalogue and their relationships to values. This approach provided readers with two perspectives on these relationships. The first is presented in the final subsection (3.2.8) of Chapter 3 and also in Appendix E. This is the perspective of the values. Its main advantage is clarity, but it also indicates which values are or were neutral at some stage of the measurement with respect to leisure. Indeed, these also play a role in a comprehensive view and understanding of the issue.

The second point of view is guided by the perspective of leisure time, more precisely, the different categories of activities. It forms the most important part of the book and is covered in Chapters 4–12. In these chapters, the structure of each particular category of leisure activities is examined in detail, as are their socio-demographic and value contexts. Both are then discussed in the final sections of these chapters, assessing the importance of value implications for the category and elaborating on the pedagogical challenges that arise from these implications.

We are certain we have sufficiently defended the validity of this book's theoretical assumption about the interplay between values and ways of experiencing leisure (activities). However, thanks to the findings, we have also confirmed the assumption that the relationship between values and leisure reflects an image of the value profiles of the interviewees, in many ways more faithful than the image presented at work, school or business, the formation of which is motivated by a number of external causes and, in particular, the fulfilment of the corresponding social roles. As a result, people's self-representation may change and shift during periods of performance orientation, but their leisure time speaks much more convincingly about themselves. Indeed, we are subject to much less pressure to perform in our leisure time than in our work time, although we do not deny that this pressure exists to some extent.

The conclusions we reach and the relationships we have confirmed through research may seem obvious, even banal, to some readers, and while this may be true in many ways, it is undoubtedly reasonable that there is an awareness among readers of the self-evident nature of the relationships between values and leisure.

SUMMARY

For each of the categories of leisure, we are sure that at least one relationship can be found between a particular value and a type of activity that is not obvious and that causes some surprises and puzzles. It is the discovery of these unexpected dependencies and, above all, the reflection on their use in education and self-education that has motivated extensive research and the writing of this book. We would like to continue our ongoing efforts to map the relationships between values and leisure and to repeat the measurements at regular intervals in the future. We would also like to extend these measurements to more countries in order to obtain international comparisons. Periodic measurements and internationalisation are therefore a second major challenge and impetus for future research progress.

* * *

When studying the phenomenon of leisure, we have encountered not only the huge variety of activities that we have tried to group into the categories and subcategories of the catalogue but also several secondary and equally important aspects of leisure that are related to its experience. As part of *The Catalogue of Leisure Activities*, secondary variables that measure the quality and intensity of experience have therefore been included from the beginning of its development. With the secondary variables, we would like to distinguish between activities in terms of the proportion of actual active involvement and the reflection of the activity in terms of the distinction between serious, project-based and casual leisure (Stebbins, 2012). Last but not least, we would like to investigate, at least at an indicative level, what makes leisure optimally experienced (Csikszentmihalyi, 2009). In theory, we expect a strong influence of the quality of experience and attitudes towards activities on value preferences and, of course, a strong influence of values on these experiences and attitudes. Incidentally, we have already hinted at this conclusion above. Therefore, using secondary variables for further research and their consideration in analyses is a *third major challenge and impetus for future continued research*.

From the beginning of our efforts, we have built our thesis on several basic premises (Chap. 3, p. 60). We believe that by defending the very thesis of the relationship between leisure and values, we have vindicated these premises as well, or at least accentuated their influence. Therefore, we can *confirm the enduring validity* of Plato's reasoning about leisure as an opportunity. Likewise, we can *recall the relevance* of Aristotle's perception of leisure as a site for building community, *reflect the existence* of a close relationship between values, leisure, and the culture in which both are embedded. We can also *emphasize the need for* subjectively perceived leisure that fulfils basic needs but also creates space for transcendence, and last but not least consider the possibility of *using pedagogical opportunities* in the relationship between leisure and values, so important, especially for social and leisure pedagogues.

- ABDEL HADI, S. – BAKKER, A. B. – HÄUSSER, J. A. The Role of Leisure Crafting for Emotional Exhaustion in Telework during the COVID-19 Pandemic. *Anxiety, Stress, & Coping*. 2021, 34, 5, s. 530–544. ISSN 1061-5806. doi:10.1080/10615806.2021.1903447.
- ABRAMSON, P. – INGLEHART, R. *Value Change in Global Perspective*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1995. ISBN 978-0-472-09591-9.
- ACADEMY OF LEISURE SCIENCES. *Values of Leisure and Trends in Leisure Services*. State College, Pa: Venture, 1983. ISBN 978-0-910251-05-1.
- AGAHİ, N. – AHACIC, K. – PARKER, M. G. Continuity of Leisure Participation From Middle Age to Old Age. *The Journals of Gerontology: Series B*. 2006, 61, 6, s. 340–346. ISSN 1758-5368. doi:10.1093/geronb/61.6.S340.
- AGRESTI, A. *An Introduction to Categorical Data Analysis*. 3. vydání. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2019. ISBN 978-1-119-40527-6.
- AGUIAR, M. – HURST, E. *The Increase in Leisure Inequality*. Working Paper 13837, National Bureau of Economic Research, 2008. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w13837>>.
- AGYAR, E. Life Satisfaction, Perceived Freedom in Leisure and Self-esteem: The Case of Physical Education and Sport Students. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2013, 93, s. 2186–2193. ISSN 1877-0428. doi:10.1016/j.sbspro.2013.10.185.
- ALLPORT, G. W. *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965.
- ALLPORT, G. W. – VERNON, P. E. – LINDZEY, Gardner. *Study of Values*. 3. vydání. Boston: Houghton Mifflin, 1960.
- ALMOND, B. Education for Tolerance: Cultural Difference and Family Values. *Journal of Moral Education*. 2010, 39, 2, s. 131–143. ISSN 0305-7240. doi:10.1080/03057241003754849.
- ANDERSON, E. Dewey's Moral Philosophy. In ZALTA, E. N. (Ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2018. [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <<https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/dewey-moral/>>.
- ANDERSON, N. H. Likableness Ratings of 555 Personality-Trait Words. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1968, 9, 3, s. 272–279. ISSN 0022-3514. doi:10.1037/h0025907.
- ANDRE LEMIEUX, S. G. Values of Senior Citizens Enrolled in a University Curricula versus Those Who Are Not. *Educational Gerontology*. 1999, 25, 1, s. 67–88. ISSN 0360-1277. doi:10.1080/036012799268025.

- ARIELI, S. – SAGIV, L. – ROCCAS, S. Values at Work: The Impact of Personal Values in Organisations. *Applied Psychology*. 2020, 69, 2, s. 230–275. ISSN 0269-994X. doi:10.1111/apps.12181.
- ARISTOTELES. *Politika*. 2. vydání. Praha: Petr Rezek, 1998. ISBN 978-80-86027-10-4.
- ATKINSON, M. *Tattooed: The Sociogenesis of a Body Art*. Toronto: University of Toronto Press, 2003. ISBN 978-0-8020-8568-9.
- ATTANASIO, O. – HURST, E. – PISTAFERRI, L. The Evolution of Income, Consumption, and Leisure Inequality in The US, 1980-2010. Technical Report w17982, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA, 2012. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w17982.pdf>>.
- ATTWOOD, F. – SMITH, C. Leisure Sex: More Sex! Better Sex! Sex Is Fucking Brilliant! Sex, Sex, Sex, SEX. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 325–336. ISBN 978-0-415-69717-0.
- AZEN, R. – WALKER, C. M. *Categorical Data Analysis for the Behavioral and Social Sciences*. 2. vydání. New York; London: Routledge, 2021. ISBN 978-0-367-35274-5.
- BALL-ROKEACH, S. – RROKEACH, M. – GRUBE, J. W. *The Great American Values Test: Influencing Behavior and Belief through Television*. New York: Free Press and Collier Macmillan, 1984. ISBN 978-0-02-926850-6.
- BALON, J. Talcott Parsons a tvorba pojmů v sociálních vědách. In ŠUBRT, J. (Ed.). *Postparsonsové teorie sociálních systémů*. Praha: Karolinum, 2007, s. 15–26. ISBN 978-80-246-1368-0.
- BANERJEE, B. – STONE, P. General Game Learning Using Knowledge Transfer. In VELOSO, M. (Ed.). *Proceedings of the Twentieth International Joint Conference on Artificial Intelligence*. Menlo Park, CA: AAAI Press, 2007, s. 672–677. [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <<https://www.aaai.org/Papers/IJCAI/2007/IJCAI07-107.pdf>>.
- BANERJEE, D. – SATHYANARAYANA RAO, T. Psychology of Misinformation and the Media: Insights from the COVID-19 Pandemic. *Indian Journal of Social Psychiatry*. 2020, 36, 5, s. 131. ISSN 0971-9962. doi:10.4103/ijsp.ijsp_112_20.
- BARNES, M. – COUSENS, L. – MACLEAN, J. Trust and Collaborative Ties in a Community Sport Network. *Managing Sport and Leisure*. 2017, 22, 4, s. 310–324. ISSN 2375-0472. doi:10.1080/23750472.2018.1465840.
- BARNI, D. et al. Value Transmission in the Family: Do Adolescents Accept the Values Their Parents Want to Transmit? *Journal of Moral Education*. 2011, 40, 1, s. 105–121. ISSN 0305-7240. doi:10.1080/03057240.2011.553797.
- BARTH, K. List Římanům. In KUSHEL, K.-J. (Ed.). *Teologie 20. století: Antologie*. Praha: Vyšehrad, 1995, s. 249–255. ISBN 80-7021-074-5.
- BARTON, M. – STACKS, S. *Dungeons and Desktops: The History of Computer Role-Playing Games*. 2. vydání. Boca Raton, FL: CRC Press, 2019. ISBN 978-1-351-27338-1.
- BAUMAN, Z. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000. ISBN 978-0-7456-2409-9.
- BEAMES, S. – BROWN, N. Disneyization and the Provision of Leisure Experiences. In SPRACKLEN, K. – LASHUA, B. – SWAIN, S. (Eds.). *The Palgrave Handbook of Leisure Theory*. London: Palgrave Macmillan, 2017, s. 875–872. ISBN 978-1-137-56478-8.
- BEATTY, J. E. – TORBERT, W. R. Yin and Yang: The Relationship of Leisure and Work. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 468–479. ISBN 978-0-203-14050-5.
- BEENACKERS, M. A. et al. Socioeconomic Inequalities in Occupational, Leisure-Time, and Transport Related Physical Activity among European Adults: A Systematic Review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2012, 9, 1, s. 116. [cit. 2022-11-27]. ISSN 1479-5868. doi:10.1186/1479-5868-9-116. Dostupné z: <<http://ijbnpa.biomedcentral.com/articles/10.1186/1479-5868-9-116>>.

- BELENKOVA, N. Computer Games: Leisure or Stimulus to Learning. In PIXEL (Ed.). *Conference Proceedings: ICT for Language Learning*. Limena: Libreriauniversitaria.it, 2013, s. 304–307. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=1gZZBAAQBAJ&lpg=PA304&ots=P0wKv8FXfy&dq=leisure%20game%20learning&lr&hl=cs&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>>. ISBN 978-88-6292-423-8.
- BERRY, J. W. Acculturation. In GRUSEC, J. E. (Ed.). *Handbook of Socialization: Theory and Research*. 2. vydání. New York, NY: Guilford Press, 2015, s. 520–538. ISBN 978-1-4625-2582-9.
- BEST, S. *Leisure Studies: Themes and Perspectives*. London; Thousand Oaks, CA: SAGE, 2010. ISBN 978-1-4129-0385-1.
- BLACK, T. R. *Doing Quantitative Research in the Social Sciences: An Integrated Approach to Research Design, Measurement and Statistics*. London: Sage, 1999. ISBN 978-0-7619-5353-1.
- BLACKSHAW, T. *Leisure*. London: Routledge, 2010. ISBN 978-1-135-14677-1.
- BLACKSHAW, T. *Re-Imagining Leisure Studies*. New York, NY: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-49422-0.
- BLAZEVICIENE, A. – JAKUSOVAITE, I. Value Priorities and Their Relations with Quality of Life in the Baby Boomer Generation of Lithuanian Nurses: A Cross-Sectional Survey. *BMC Nursing*. 2007, 6, 1, s. 10. ISSN 1472-6955. doi:10.1186/1472-6955-6-10.
- BLIESZNER, R. – ROBERTO, K. A. Partners and Friends in Adulthood. In KRAUSS WHITBOURNE, S. – SLIWSKI, M. J. (Eds.). *The Wiley-Blackwell Handbook of Adulthood and Aging*. Hoboken: Wiley, 2016, s. 381–398. ISBN 978-1-4443-4760-9.
- BLINKA, L. et al. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě : diagnostika závislosti na internetu : prevence a léčba*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5311-9.
- BLUMER, H. *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley, CA: University of California Press, 1986. ISBN 978-0-520-05676-3.
- BOLSER, K. – GOSCIEJ, R. Millennials: Multi-generational Leaders Staying Connected. *Journal of Practical Consulting*. 2015, 5, 2, s. 1–9. [cit. 2022-10-28]. ISSN 1930-806X. Dostupné z: <<https://www.regent.edu/acad/global/publications/jpc/vol5iss2/BolserGosciej.pdf>>.
- BOND, A. J. et al. Prosumption, Networks and Value during a Global Pandemic: Lockdown Leisure and COVID-19. *Leisure Sciences*. 2021, 43, 1-2, s. 70–77. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490400.2020.1773985.
- BORTONE, R. – PISTECCHIA, A. Online Hate Speech, Marginalized Groups and Minorities. Considerations about Types of Discrimination in the Age of Social Networks and Media. In MOTTA, G. (Ed.). *Dynamics and Policies of Prejudice from the Eighteenth to the Twenty-First Century*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2018, s. 431–444. ISBN 978-1-5275-1700-4.
- BOURDIEU, P. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge & Kegan Paul, 1984. ISBN 978-0-7102-1107-1.
- BOURDIEU, P. *Outline of a Theory of Practice*. Dotisk 1. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-29164-4.
- BOURDIEU, P. *Pascalian Meditations*. Cambridge: Polity Press, 2000. ISBN 978-0-7456-2055-8.
- BRAMHAM, P. – WAGG, S. *An Introduction to Leisure Studies: Principles and Practice*. London: SAGE, 2014. ISBN 978-1-4129-1874-9.
- BRANCO, A. U. Creativity, Self-Development and Human Values: A Dialogical Perspective on Promoting a Democratic World. In NEVES-PEREIRA, M. S. – PINHEIRO, M. A. (Eds.). *A Dialogical Approach to Creativity*. Cham: Springer International Publishing, 2023, s. 109–133. ISBN 978-3-031-11759-6.

- BRESTOVANSKÝ, M. et al. Development of Prosocial Moral Reasoning in Young Adolescents and Its Relation to Prosocial Behavior and Meaningfulness of Life: Longitudinal Study. *Studia Psychologica*. 2022, 64, 3, s. 295–312. ISSN 0039-3320. doi:10.31577/sp.2022.03.855.
- BREZINKA, W. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 978-80-7113-169-4.
- BREZINKA, W. *Východiska k poznání výchovy: úvod k základům vědy o výchově, k filozofii výchovy a k praktické pedagogice*. Brno: L. Marek, 2001. ISBN 978-80-86263-23-6.
- BROEDER, P. – STOKMANS, M. Why Should I Read? – A Cross-Cultural Investigation into Adolescents' Reading Socialisation and Reading Attitude. *International Review of Education*. 2013, 59, 1, s. 87–112. ISSN 0020-8566. doi:10.1007/s11159-013-9354-4.
- BRUCE, J. The Technological Mediation of Leisure in Contemporary Society. In ELKINGTON, S. – GAMMON, S. (Eds.). *Contemporary Perspectives in Leisure: Meanings, Motives and Lifelong Learning*. London: Routledge, 2014, s. 123–138. ISBN 978-0-415-82989-2.
- BRYMAN, A. *The Disneyization of Society*. London: Sage, 2004. ISBN 978-0-7619-6764-4.
- BRYMAN, A. *Social Research Methods*. 5. vydání. Oxford; New York: Oxford University Press, 2016. ISBN 978-0-19-968945-3.
- BUCUTA, A. A Review of the Specific Characteristics of the Generation Y Consumer. In *The Proceedings of the International Conference "Marketing – from Information to Decision"*. Cluj-Napoca, Romania: Babes Bolyai University, 2015, s. 38–47. [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <<https://www.proquest.com/docview/1751219695/fulltextPDF/D69AE19D272C4163PQ/1?accountid=16730>>.
- CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 2. dopl. a přep. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2295-4.
- CAMERON, C. – MOSS, P. Social Pedagogy: Current Understanding and Opportunities. In CAMERON, C. – MOSS, P. (Eds.). *Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet*. London; Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Publishers, 2011, s. 7–32. ISBN 978-1-84905-119-4.
- CAPRARA, G. V. – ALESSANDRI, G. – EISENBERG, N. Prosociality: The Contribution of Traits, Values, and Self-Efficacy Beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2012, 102, 6, s. 1289–1303. ISSN 0022-3514. doi:10.1037/a0025626.
- CARPENTER, C. J. Narcissism on Facebook: Self-promotional and Anti-Social Behavior. *Personality and Individual Differences*. 2012, 52, 4, s. 482–486. ISSN 0191-8869. doi:10.1016/j.paid.2011.11.011.
- CASTELLS, M. *The Rise of the Network Society*. 2. vydání. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010. ISBN 978-1-4051-9686-4.
- CAUDWELL, J. – BROWNE, K. (Eds.). *Sexualities, Spaces and Leisure Studies*. London: Routledge, 2013. ISBN 978-0-415-62332-2.
- CLARKE, J. – CRITCHER, C. *The Devil Makes Work: Leisure in Capitalist Britain*. Basingstoke: Macmillan, 1985. ISBN 978-0-333-23395-5.
- COAKLEY, J. Sport and Socialization. *Exercise and Sport Sciences Reviews*. 1993, 21, 1, s. 169–200. ISSN 0091-6331.
- COALTER, F. Leisure Sciences and Leisure Studies: Different Concept, Same Crisis? *Leisure Sciences*. 1997, 19, 4, s. 255–268. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490409709512254.
- COATSWORTH, J. D. et al. Exploring Adolescent Self-Defining Leisure Activities and Identity Experiences across Three Countries. *International Journal of Behavioral Development*. 2005, 29, 5, s. 361–370. ISSN 0165-0254. doi:10.1177/01650250500166972.
- COHEN-GEWERC, E. – STEBBINS, R. A. *Serious Leisure and Individuality*. Montréal Ithaca: McGill-Queen's University Press, 2013. ISBN 978-0-7735-4128-3.

- CRAWFORD, G. Virtual Leisure. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 560–570. ISBN 978-0-415-69717-0.
- CRITCHER, C. The Politics of Leisure: Social Control and Social Development (1980). In COALTER, F. (Ed.). *Freedom and Constraint: The Paradoxes of Leisure*. Milton Park, Oxon: Routledge, 2019, s. 45–55. ISBN 978-0-429-05448-8.
- CSIKSZENTMIHALYI, M. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper and Row, 2009. ISBN 978-0-06-133920-2.
- CSIKSZENTMIHALYI, M. *Flow and the Foundations of Positive Psychology: The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi*. Dordrecht: Springer, 2014. ISBN 978-94-017-9087-1.
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Přehled o celkovém počtu OSVČ v České republice, 2022. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <<https://data.cssz.cz/web/otevrena-data/-/prehled-o-celkovem-poctu-osvc-v-cr>>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Dokumentace datové sady: Velikostní skupiny obcí, 2019a. [cit. 2022-10-31]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/62353418/109720823/340130-19dds.pdf/84db2acb-6190-44da-b45e-fb69a883e04f?version=1.1>>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Obydlené byty podle počtu osob v bytě a podle krajů, 2021. [cit. 2022-08-27]. Dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4553&katalog=33660&pvo=SLD21031-KR&pvo=SLD21031-KR>>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Obyvatelstvo, 2020. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Sčítání lidu, domů a bytů 2011, 2019b. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky>>. Tab. 14 Obyvatelstvo podle náboženské víry podle velikostních skupin obcí.
- DAHL, A. – BROWNELL, C. A. The Social Origins of Human Prosociality. *Current Directions in Psychological Science*. 2019, 28, 3, s. 274–279. ISSN 0963-7214. doi:10.1177/0963721419830386.
- DAN, V. et al. Visual Mis- and Disinformation, Social Media, and Democracy. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. 2021, 98, 3, s. 641–664. ISSN 1077-6990. doi:10.1177/10776990211035395.
- DART, J. Home-based Work and Leisure Spaces: Settee or Work-Station? *Leisure Studies*. 2006, 25, 3, s. 313–328. ISSN 0261-4367. doi:10.1080/02614360500344371.
- DAYKIN, N. et al. What Works for Wellbeing? A Systematic Review of Wellbeing Outcomes for Music and Singing in Adults. *Perspectives in Public Health*. 2018, 138, 1, s. 39–46. ISSN 1757-9139. doi:10.1177/1757913917740391.
- DE GRAZIA, S. *Of Time, Work, and Leisure*. Reprint pův. vyd. z roku 1962. New York: Vintage Books, 1994. ISBN 978-0-679-74343-9.
- DE SAUSSURE, F. *Ecrits de linguistique générale*. Paris: Gallimard, 2002. ISBN 978-2-07-076116-6.
- DEWEY, J. *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York, NY: Macmillan, 1916.
- DEWEY, J. *The Quest for Certainty. A Study of the Relation of Knowledge and Action*. New York, NY: Putnam, 1929.
- DEWEY, J. *Theory of Valuation*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1939.
- DEWEY, M. et al. *Dewey Decimal Classification and Relative Index*. 23. vydání. Dublin, OH: OCLC Online Computer Library Center, 2011. ISBN 978-1-910608-81-4.
- DOLLINGER, B. – SCHMIDT-SEMISCH, H. Sozialpädagogik und Kriminologie im Dialog. In DOLLINGER, B. – SCHMIDT-SEMISCH, H. (Eds.). *Handbuch Jugendkriminalität*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2018, s. 3–16. ISBN 978-3-531-19952-8.

- DOLOT, A. The Characteristics of Generation Z. *e-mentor. Czasopismo naukowe Szkoły Główniej Handlowej w Warszawie*. 2018, 2 (74), s. 44–50. [cit. 2022-10-28]. ISSN 1731-6758. Dostupné z: <<https://bibliotekanauki.pl/articles/425718>>.
- DUBUISSON, D. *The Western Construction of Religion: Myths, Knowledge, and Ideology*. Baltimore, London: JHU Press, 2003. ISBN 0-8018-7320-7.
- DUDOVÁ, A. – ŠINDELÍŘOVÁ, E. Volný čas – předmět zájmu sociologie a pedagogiky. In KAPLÁNEK, M. (Ed.). *Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012, s. 57–92. ISBN 978-80-262-0450-3.
- DUFFY, A. – DAWSON, D. L. – DAS NAIR, R. Pornography Addiction in Adults: A Systematic Review of Definitions and Reported Impact. *The Journal of Sexual Medicine*. 2016, 13, 5, s. 760–777. ISSN 1743-6095. doi:10.1016/j.jsxm.2016.03.002.
- DUMAZEDIER, J. *Sociology of Leisure*. Amsterdam: Elsevier, 1974. ISBN 978-0-444-41226-3.
- DUMAZEDIER, J. *Vers une civilisation du loisir?* Paris: Editions du Seuil, 1962.
- DURANT, H. *The Problem of Leisure*. Dotisk 1. vydání. Milton Park: Routledge, 2019. ISBN 978-0-429-65516-6.
- EBSTYNE KING, P. – FURROW, J. L. Religion as a Resource for Positive Youth Development: Religion, Social Capital, and Moral Outcomes. *Psychology of Religion and Spirituality*. 2008, S, 1, s. 34–49. ISSN 1943-1562. doi:10.1037/1941-1022.S.1.34.
- EDGINTON, C. R. et al. *Leisure and Life Satisfaction: Foundational Perspectives*. 4. vydání. New York, NY: McGraw-Hill, 2006. ISBN 978-0-07-288507-1.
- EGGEBEEN, D. – DEW, J. The Role of Religion in Adolescence for Family Formation in Young Adulthood. *Journal of Marriage and Family*. 2009, 71, 1, s. 108–121. ISSN 0022-2445. doi:10.1111/j.1741-3737.2008.00583.x.
- ELKINGTON, S. – STEBBINS, R. A. *The Serious Leisure Perspective: An Introduction*. Milton Park, Oxon; New York, NY: Routledge, 2014. ISBN 978-0-415-73981-8.
- ENRIGHT, R. Piaget on the Moral Development of Forgiveness: Identity or Reciprocity? *Human Development*. 1994, 37, 2. ISSN 0018-716X.
- ENSMINGER, N. “Beards, Sandals, and Other Signs of Rugged Individualism”: Masculine Culture within the Computing Professions. *Osiris*. 2015, 30, 1, s. 38–65. [cit. 2022-08-19]. ISSN 0369-7827. doi:10.1086/682955. Dostupné z: <<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/682955>>.
- ESS. European Social Survey, 2021. [cit. 2021-07-09]. Dostupné z: <<http://www.europeansocialsurvey.org/>>.
- ETTEKAL, A. V. – AGANS, J. P. Positive Youth Development Through Leisure: Confronting the COVID-19 Pandemic. *Journal of Youth Development*. 2020, 15, 2, s. 1–20. [cit. 2022-06-27]. ISSN 2325-4017. doi:10.5195/jyd.2020.962. Dostupné z: <<http://jyd.pitt.edu/ojs/jyd/article/view/2020-15-2-TLC-1>>.
- EVS. *European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017)*. Cologne: GESIS Data Archive, 2020. Dostupné z: <<https://doi.org/10.4232/1.13560>>.
- EVS. European Values Study, 2021. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <<http://www.europeanvaluesstudy.eu>>.
- FABO, B. – BEBLAVÝ, M. – LENAERTS, K. The Importance of Foreign Language Skills in the Labour Markets of Central and Eastern Europe: Assessment Based on Data from Online Job Portals. *Empirica*. 2017, 44, 3, s. 487–508. ISSN 0340-8744. doi:10.1007/s10663-017-9374-6.
- FAZIK, A. *Čítanka: Sociologie volného času a cestovního ruchu: (výběr statí, textů a klíčových citací z děl pojednávajících o sociologii volného času a cestovním ruchu)*. Praha: Vysoká škola obchodní, 2011. ISBN 978-80-86841-35-9.
- FILIPCOVÁ, B. *Člověk, práce, volný čas*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1967.

- FINKELSTEIN, J. – LYNCH, R. Eating Out and the Appetite of Leisure. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 404–416. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- FISHMAN, J. E. – PRATT, S. P. – MORRISON, W. J. *Standards of Value: Theory and Applications*. Hoboken, NJ: Wiley, 2007. ISBN 978-0-471-69483-0.
- FLETCHER, S. K. Intergenerational Dialogue to Reduce Prejudice: A Conceptual Model. *Journal of Intergenerational Relationships*. 2007, 5, 1, s. 6–19. ISSN 1535-0770. doi:10.1300/J194v05n01_02.
- FOASBERG, N. M. Online Reading Communities: From Book Clubs to Book Blogs. *The Journal of Social Media in Society*. 2012, 1, 1, s. 31–53. [cit. 2022-08-28]. ISSN 2325-503X. Dostupné z: <<https://www.thejsms.org/index.php/JSMS/article/view/3/4>>.
- FRANC, M. – KNAPÍK, J. *Volný čas v českých zemích 1957–1967*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2229-5.
- FREERICKS, R. – HARTMANN, R. – STECKER, B. *Freizeitwissenschaft: Handbuch für Pädagogik, Management und nachhaltige Entwicklung*. München: Oldenbourg, 2010. ISBN 978-3-486-58358-8.
- FRYČ, J. et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.
- GADAMER, H.-G. Education Is Self-Education. *Journal of Philosophy of Education*. 2001, 35, 4, s. 529–538. ISSN 0309-8249. doi:10.1111/1467-9752.00243.
- GAMMON, S. – ELKINGTON, S. (Eds.). *Landscapes of Leisure: Space, Place and Identities*. Leisure Studies in a Global Area. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2015. ISBN 978-1-137-42852-3.
- GERHARDT, C. Family of Procreation. In SHEHAN, C. L. (Ed.). *Encyclopedia of Family Studies*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2016. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1002/9781119085621.wbef5223>>. ISBN 978-0-470-65845-1.
- GIBSON, H. J. – SINGLETON, J. F. (Eds.). *Leisure and Aging: Theory and Practice*. Champaign, IL: Human Kinetics, 2012. ISBN 978-0-7360-9463-4.
- GIRAUD, E. Subjectivity 2.0: Digital Technologies, Participatory Media and Communicative Capitalism. *Subjectivity*. 2015, 8, 2, s. 124–146. ISSN 1755-6341. doi:10.1057/sub.2015.5.
- GIULIANOTTI, R. (Ed.). *Sociology of Sport*. 4. sv. Los Angeles, CA: Sage, 2011. ISBN 978-0-85702-919-5.
- GOLDEN, M. *Greek Sport and Social Status*. Austin, TX: University of Texas Press, 2008. ISBN 978-0-292-71869-2.
- GRAGNANO, A. – SIMBULA, S. – MIGLIORETTI, M. Work–Life Balance: Weighing the Importance of Work–Family and Work–Health Balance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020, 17, 3, s. 907. [cit. 2022-09-16]. ISSN 1660-4601. doi:10.3390/ijerph17030907.
- GRAMSCI, A. *Quaderni del carcere*. Torino: Einaudi Tascabili, 2014. ISBN 978-88-06-22344-1.
- GRIFFITHS, M. D. Internet Sex Addiction: A Review of Empirical Research. *Addiction Research & Theory*. 2012, 20, 2, s. 111–124. ISSN 1606-6359. doi:10.3109/16066359.2011.588351.
- GRUSEC, J. E. (Ed.). *Handbook of Socialization: Theory and Research*. 2. vydání. New York, NY: Guilford Press, 2015. ISBN 978-1-4625-2582-9.
- HÁJEK, B. – HOFBAUER, B. – PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2. vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, L. *Sociální pedagogika, sociální patologie*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2014. ISBN 978-80-87839-34-8.

- HANSEN, D. L. – SCHNEIDERMAN, B. – SMITH, M. A. *Analyzing Social Media Networks with NodeXL: Insights from a Connected World*. Burlington, MA: Morgan Kaufmann, 2011. ISBN 978-0-12-382230-7.
- HANSSON, S. O. *The Structure of Values and Norms*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. ISBN 978-0-521-79204-2.
- HARRIS, D. Leisure and Higher Education. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 413–421. ISBN 978-0-415-69717-0.
- HARTMANN, N. *Ethik*. 3. vydání. Berlin: Walter De Gruyter, 1949.
- HARTMANN, N. Problém nejvyšší hodnoty. Dobro a zlo. *Pro-Fil*. 2002, 3, 2. [cit. 2023-03-02]. ISSN 1212-9097. Dostupné z: <<https://journals.phil.muni.cz/profil/article/view/20125>>.
- HAWORTH, J. – LEWIS, S. Work, Leisure and Well-Being. *British Journal of Guidance & Counselling*. 2005, 33, 1, s. 67–79. ISSN 0306-9885. doi:10.1080/03069880412331335902.
- HAYWOOD, L. et al. *Understanding Leisure*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2019. ISBN 978-0-429-05457-0.
- HEINTZMAN, P. Leisure Sciences and the Humanities. *Leisure Sciences*. 2018, 40, 1–2, s. 36–42. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490400.2017.1376018.
- HEMINGWAY, J. L. Lesiure and Civility: Reflections on a Greek Ideal. *Leisure Sciences*. 1988, 10, 3, s. 179–191. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490408809512188.
- HEMMERECHTS, K. – AGIRDAG, O. – KAVADIAS, D. The Relationship between Parental Literacy Involvement, Socio-Economic Status and Reading Literacy. *Educational Review*. 2017, 69, 1, s. 85–101. ISSN 0013-1911. doi:10.1080/00131911.2016.1164667.
- HEWSTONE, M. – STROEBE, W. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 978-80-7367-092-4.
- HILDEBRAND, D. *Christian Ethics*. New York, NY: David McKay, 1953.
- HODGE, C. et al. Family Leisure: An Integrative Review of Research from Select Journals. *Journal of Leisure Research*. 2015, 47, 5, s. 577–600. ISSN 0022-2216. doi:10.18666/jlr-2015-v47-i5-5705.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7178-927-7.
- HOGAN, H. W. German and American Authoritarianism, Self-Estimated Intelligence and Value Priorities. *The Journal of Social Psychology*. 1980, 111, 1, s. 145–146. ISSN 0022-4545. doi:10.1080/00224545.1980.9924285.
- HOGAN, H. W. – MOOKHERJEE, H. N. Values and Selected Antecedents. *The Journal of Social Psychology*. 1981, 113, 1, s. 29–35. ISSN 0022-4545. doi:10.1080/00224545.1981.9924346.
- HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. Praha: Portál, 1998. ISBN 978-80-7178-217-9.
- HOMOLOVÁ, K. Dnešní mladí lidé nečtou... Reflexe čtenářství dospívajících ve výzkumech minulých a současných. In DOSTÁLOVÁ, Z. (Ed.). *KNIHA VE 21. STOLETÍ 2009*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 56–62. [cit. 2021-10-01]. Dostupné z: <https://www.slu.cz/fpf/cz/ustav-bohemistiky-a-knihovnictvi/veda/k21/sborniky-k21/Kniha_ve_21stol_2009.pdf>.
- HOMOLOVÁ, K. Čtenářství v systému hodnot a norem pubescenta. *e-Pedagogium*. 2007, 7, 2, s. 36–51. [cit. 2021-10-01]. ISSN 1213-7499. Dostupné z: <<https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2007/02/04.pdf>>.
- HOWLETT, S. How Not to Take the Fun Out of Everything: Facilitating Volunteering and Leisure. In ELKINGTON, S. – GAMMON, S. (Eds.). *Contemporary Perspectives in Leisure: Meanings, Motives and Lifelong Learning*. London: Routledge, 2014, s. 139–153. ISBN 978-0-415-82989-2.
- HUFF, T. Popularizing the Social Sciences. *AmeriQuests*. 2006, 3, 2. [cit. 2023-03-11]. ISSN 1553-4316. doi:10.15695/amqst.v3i2.71. Dostupné z: <<https://ejournals.library.vanderbilt.edu/index.php/ameriquests/article/view/71>>.

- HUGHES, H. *Arts, Entertainment and Tourism*. London: Routledge, 2000. ISBN 978-0-08-049946-8.
- HUGHES-HASSELL, S. – LUTZ, C. What Do You Want to Tell Us about Reading?: A Survey of the Habits and Attitudes of Urban Middle School Students toward Leisure Reading. *Young Adult Library Services*. 2006, 4, 2, s. 39–45. ISSN 1541-4302.
- HUIZENGA, J. et al. Teacher Perceptions of the Value of Game-Based Learning in Secondary Education. *Computers & Education*. 2017, 110, s. 105–115. ISSN 0360-1315. doi:10.1016/j.compedu.2017.03.008.
- HUNNICUTT, B. K. The History of Western Leisure. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 55–74. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- HUTCHINS, R. M. Implication for Education. In KAPLAN, M. – BOSSERMAN, P. (Eds.). *Technology, Human Values, and Leisure*. Nashville, TN: Abingdon Press, 1971, s. 117–130. ISBN 978-0-687-41190-0.
- HWANG, Y. – RYU, J. Y. – JEONG, S.-H. Effects of Disinformation Using Deepfake: The Protective Effect of Media Literacy Education. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 2021, 24, 3, s. 188–193. [cit. 2022-08-19]. ISSN 2152-2715. doi:10.1089/cyber.2020.0174. Dostupné z: <<https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/cyber.2020.0174>>.
- CHANG, C.-C. et al. Is Game-Based Learning Better in Flow Experience and Various Types of Cognitive Load than Non-Game-Based Learning? Perspective from Multimedia and Media Richness. *Computers in Human Behavior*. 2017, 71, s. 218–227. ISSN 0747-5632. doi:10.1016/j.chb.2017.01.031.
- CHEEK, N. H. – BURCH, W. R. *The Social Organization of Leisure in Human Society*. New York: Harper & Row, 1976. ISBN 978-0-06-041037-7.
- CHICK, G. Leisure and Culture: Issues for an Anthropology of Leisure. *Leisure Sciences*. 1998, 20, 2, s. 111–133. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490409809512269.
- CHICK, G. et al. Leisure Constraints, Leisure Satisfaction, Life Satisfaction, and Self-Rated Health in Six Cities in Taiwan. *Leisure Sciences*. 2015, 37, 3, s. 232–251. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490400.2014.967897.
- CHORVÁT, I. (Ed.). *Volný čas, společnost, kultura: Česko – Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-270-8.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 2. vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
- CHRISTESEN, P. *Sport and Democracy in the Ancient and Modern Worlds*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-0-511-99850-8.
- CHROMKOVÁ MANEA, B.-E. – RABUŠIC, L. Marriage, Childbearing and Single Motherhood: Trends in Attitudes and Behaviour in Czechia and Slovakia from 1991 to 2017. *Sociální studia / Social Studies*. 2019, 16, 2, s. 25–50. [cit. 2022-08-27]. ISSN 1803-6104. doi:10.5817/SOC2019-2-25. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/12692>.
- CHUSMIR, L. H. – KOBERG, C. S. – MILLS, J. Male-Female Differences in the Association of Managerial Style and Personal Values. *The Journal of Social Psychology*. 1989, 129, 1, s. 65–78. ISSN 0022-4545. doi:10.1080/00224545.1989.9711700.
- INGLEHART, R. *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990. ISBN 978-0-691-07786-4.
- INGLEHART, R. *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1997. ISBN 978-0-691-01181-3.
- INGLEHART, R. *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press, 1977. ISBN 978-0-691-64151-5.

- INGLEHART, R. World Values Survey, 2021. [cit. 2021-07-09]. Dostupné z: <<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>>.
- INGLEHART, R. F. Changing Values among Western Publics from 1970 to 2006. *West European Politics*. 2008, 31, 1–2, s. 130–146. ISSN 0140-2382. doi:10.1080/01402380701834747.
- IORGULESCU, M.-C. Generation Z and Its Perception of Work. *Cross-Cultural Management Journal*. 2016, 18, 1, s. 47–54. [cit. 2022-10-28]. ISSN 2286-0452. Dostupné z: <https://www.seaopenresearch.eu/Journals/articles/CMJ2016_I1_6.pdf>.
- JANG, S. M. – KIM, J. K. Third Person Effects of Fake News: Fake News Regulation and Media Literacy Interventions. *Computers in Human Behavior*. 2018, 80, s. 295–302. ISSN 0747-5632. doi:10.1016/j.chb.2017.11.034.
- JANIŠ, K. – SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5535-9.
- JARVIE, G. *Sport, Culture and Society: An Introduction*. 2. vydání. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-47855-7.
- JETZKE, M. – MUTZ, M. Sport for Pleasure, Fitness, Medals or Slenderness? Differential Effects of Sports Activities on Well-Being. *Applied Research in Quality of Life*. 2020, 15, 5, s. 1519–1534. ISSN 1871-2584. doi:10.1007/s11482-019-09753-w.
- JOHNSON, V. – CURRIE, G. – STANLEY, J. Exploring Transport to Arts and Cultural Activities as a Facilitator of Social Inclusion. *Transport Policy*. 2011, 18, 1, s. 68–75. ISSN 0967-070X. doi:10.1016/j.tranpol.2010.06.001.
- JOHNSON-SMARAGDI, U. – JÖNSSON, A. Book Reading in Leisure Time: Long-Term Changes in Young Peoples' Book Reading Habits. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 2006, 50, 5, s. 519–540. ISSN 0031-3831. doi:10.1080/00313830600953600.
- JOHNSTON, C. S. The Rokeach Value Survey: Underlying Structure and Multidimensional Scaling. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*. 1995, 129, 5, s. 583–597. ISSN 1940-1019. doi:10.1080/00223980.1995.9914930.
- JOWELL, R. et al. (Eds.). *Measuring Attitudes Cross-Nationally: Lessons from the European Social Survey*. London: SAGE, 2007. ISBN 978-1-4129-1981-4.
- KAFKA, M. P. Hypersexual Disorder: A Proposed Diagnosis for DSM-V. *Archives of Sexual Behavior*. 2010, 39, 2, s. 377–400. ISSN 0004-0002. doi:10.1007/s10508-009-9574-7.
- KALHOUS, Z. – OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7178-253-7.
- KALIMTZIS, K. *An Inquiry into the Philosophical Concept of Scholê: Leisure as a Political End*. London; New York, NY: Bloomsbury, 2017. ISBN 978-1-4742-3793-2.
- KAPLAN, M. *Leisure: Theory and Policy*. 1. vydání. New York, NY: John Wiley & Sons, 1975. ISBN 0-471-45710-8.
- KAPLAN, M. – BOSSERMAN, P. (Eds.). *Technology, Human Values, and Leisure*. Nashville, TN: Abingdon Press, 1971. ISBN 978-0-687-41190-0.
- KAPLÁNEK, M. Pedagogika volného času – součást pedagogiky nebo interdisciplinární vědní obor? In ČECH, T. (Ed.). *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, 2007, s. 57–59. ISBN 978-80-86633-97-8.
- KAPLÁNEK, M. (Ed.). *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- KAPLÁNEK, M. (Ed.). *Volný čas dětí staršího školního věku*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2022. ISBN 978-80-7394-934-1.
- KELLY, E. *Material Ethics of Value: Max Scheler and Nicolai Hartmann*. Dordrecht: Springer, 2011. ISBN 978-94-007-1844-9.
- KELLY, J. R. *Freedom to Be: A New Sociology of Leisure*. London: Collier Macmillan, 1987. ISBN 978-0-02-363060-6.
- KELLY, J. R. – FREYSINGER, V. J. *21st Century Leisure: Current Issues*. Boston: Allyn & Bacon, 2000. ISBN 978-0-205-27360-7.

- KELLY, J. R. *Leisure Identities and Interactions*. London: Allen & Unwin, 1985. ISBN 978-0-04-301203-1.
- KIM, B. et al. Construction and Initial Validation of the Leisure Facilitator Scale. *Leisure/Loisir*. 2011, 35, 4, s. 391–405. ISSN 1492-7713. doi:10.1080/14927713.2011.648402.
- KIM, H. Community and Art: Creative Education Fostering Resilience through Art. *Asia Pacific Education Review*. 2015, 16, 2, s. 193–201. ISSN 1598-1037. doi:10.1007/s12564-015-9371-z.
- KIM, J. – OH, S. – YEON, B. A Study on Types of Leisure Index Based on National Leisure Activities Survey 2019 in Korea. *Sustainability*. 2021, 13, 7, #3619. [cit. 2021-05-27]. doi:10.3390/su13073619. Dostupné z: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/13/7/3619>>.
- KLIMOVA, B. et al. Older People and Their Attitude to the Use of Information and Communication Technologies – A Review Study with Special Focus on the Czech Republic (Older People and Their Attitude to ICT). *Educational Gerontology*. 2016, 42, 5, s. 361–369. ISSN 0360-1277. doi:10.1080/03601277.2015.1122447.
- KLING, R. Computerization and Social Transformations. *Science, Technology, & Human Values*. 1991, 16, 3, s. 342–367. ISSN 0162-2439. doi:10.1177/016224399101600304.
- KLUCKHOHN, C. Values and Value Orientations in the Theory of Action. In PARSONS, T. – SHILS, E. A. (Eds.). *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1951, s. 388–433. ISBN 978-0-674-86349-1.
- KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KOMENSKÝ, J. A. Didactica magna. In *Opera Didactica Omnia*. Amsterdam: Christophorus Cunradus, 1657a, s. 5–196.
- KOMENSKÝ, J. A. Pampaedia. In *Obecná porada o nápravě věcí lidských III*. Praha: Svoboda, 1992, s. 9–165. ISBN 978-80-205-0228-5.
- KOMENSKÝ, J. A. Schola ludus. In *Opera Didactica Omnia*. Amsterdam: Christophorus Cunradus, 1657b, s. 831–1040.
- KONG, A. – FITCH, E. Using Book Club to Engage Culturally and Linguistically Diverse Learners in Reading, Writing, and Talking about Books. *The Reading Teacher*. 2002, 56, 4, s. 352–362. [cit. 2022-08-28]. ISSN 0034-0561. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/20205209>>.
- KOSTRZEWSKA, D. B. Effects of Sport in Resocialization of Minors. *Society Register*. 2018, 2, 1, s. 171–183. [cit. 2023-03-14]. ISSN 2544-5502. doi:10.14746/sr.2018.2.1.10. Dostupné z: <<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/sr/article/view/12629>>.
- KOVALENKO, A. Older Adults Shopping Online: A Fad or a Trend? In MAZAHERI, E. (Ed.). *The Impact of COVID-19 on E-Commerce*. London: Proud Pen, 2020. [cit. 2022-08-17]. doi:10.51432/978-1-8381524-8-2_5. Dostupné z: <<https://www.proudpen.com/book/the-impact-of-covid-19-on-e-commerce/older-adults-shopping-online-a-fad-or-a-trend/>>. ISBN 978-1-83815-248-2.
- KRAATZ, M. S. – FLORES, R. – CHANDLER, D. The Value of Values for Institutional Analysis. *Academy of Management Annals*. 2020, 14, 2, s. 474–512. ISSN 1941-6520. doi:10.5465/annals.2018.0074.
- KRATHWOHL, D. R. – BLOOM, B. S. – MASIA, B. B. *Taxonomy of Educational Objectives. 2: Affective Domain*. London: Longman, 1964. ISBN 0-582-32385-8.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0257-8.
- KRAUS, B. et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 978-80-7315-004-4.
- KREIDL, M. – MORAVCOVÁ, L. Které hodnoty ovlivňují vstup do manželství? *Sociální studia / Social Studies*. 2014, 11, 2, s. 101–122. [cit. 2022-08-27]. ISSN 1803-6104. doi:10.5817/SOC2014-2-101. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/6026>.

- KREMER-SADLIK, T. – KIM, J. L. Lessons from Sports: Children's Socialization to Values through Family Interaction during Sports Activities. *Discourse & Society*. 2007, 18, 1, s. 35–52. ISSN 0957-9265. doi:10.1177/0957926507069456.
- KRISHNAN, L. Prosociality for Societal Development. In PANDEY, J. – KUMAR, R. – THAPA, K. (Eds.). *Psychological Perspectives on Diversity and Social Development*. Singapore: Springer Singapore, 2019, s. 217–247. [cit. 2022-10-06]. doi:10.1007/978-981-13-3341-5_13. ISBN 978-981-13-3340-8.
- KRYSTOŇ, M. Leisure Education in Context of Informal Education. *Lifelong Learning*. 2011, 1, 1, s. 33–43. ISSN 1804-526X. doi:10.11118/lifele2011010133.
- KUČEROVÁ, S. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 978-80-210-0141-1.
- KUČÍREK, J. Filosofie hodnot. In *Filosofický slovník*. 2. rozš. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, s. 128. ISBN 978-80-7182-064-2.
- LACHANCE, E. L. COVID-19 and Its Impact on Volunteering: Moving Towards Virtual Volunteering. *Leisure Sciences*. 2021, 43, 1–2, s. 104–110. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490400.2020.1773990.
- LASHUA, B. – JOHNSON, C. W. – PARRY, D. C. Leisure in the Time of Coronavirus: A Rapid Response Special Issue. *Leisure Sciences*. 2021, 43, 1–2, s. 6–11. ISSN 0149-0400. doi:10.1080/01490400.2020.1774827.
- LAU, S. The Value Orientations of Chinese University Students in Hong Kong. *International Journal of Psychology*. 1988, 23, 1–6, s. 583–596. ISSN 0020-7594. doi:10.1080/00207598808247787.
- LEANING, M. *The Internet, Power and Society: Rethinking the Power of the Internet to Change Lives*. Oxford: Chandos Publishing, 2009. ISBN 978-1-78063-168-4.
- LEE, L. et al. Journey to Hope, Self-Expression and Community Engagement: Youth-led Arts-Based Participatory Action Research. *Children and Youth Services Review*. 2020, 109, #104581. ISSN 0190-7409. doi:10.1016/j.childyouth.2019.104581.
- LEVINSON, D. – CHRISTENSEN, K. (Eds.). *Encyclopedia of World Sport: From Ancient Times to the Present*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 1996. ISBN 978-0-87436-819-2.
- LEVY, R. *Young Children Reading: At Home and at School*. London: Sage, 2011. ISBN 978-0-85702-991-1.
- LIPKIN, N. A. – PERRYMORE, A. J. *Y in the Workplace: Managing the "Me First" Generation*. Franklin Lakes, NJ: Career Press, 2009. ISBN 978-1-60163-785-7.
- LIPMAN, M. Teaching Students to Think Reasonably: Some Findings of the Philosophy for Children Program. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. 1998, 71, 5, s. 277–280. ISSN 0009-8655. doi:10.1080/00098659809602723.
- LISSITSA, S. – CHACHASHVILI-BOLOTIN, S. Life Satisfaction in the Internet Age – Changes in the Past Decade. *Computers in Human Behavior*. 2016, 54, s. 197–206. [cit. 2022-08-17]. ISSN 0747-5632. doi:10.1016/j.chb.2015.08.001.
- LIU, H. Personality, Leisure Satisfaction, and Subjective Well-Being of Serious Leisure Participants. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2014, 42, 7, s. 1117–1125. [cit. 2022-09-14]. ISSN 0301-2212. doi:10.2224/sbp.2014.42.7.1117. Dostupné z: <<https://www.ingentaconnect.com/content/10.2224/sbp.2014.42.7.1117>>.
- LOKON, E. – KINNEY, J. M. – KUNKEL, S. Building Bridges Across Age and Cognitive Barriers Through Art: College Students' Reflections on an Intergenerational Program With Elders Who Have Dementia. *Journal of Intergenerational Relationships*. 2012, 10, 4, s. 337–354. ISSN 1535-0770. doi:10.1080/15350770.2012.724318.

- LONG, J. Research Positions, Postures and Practices in Leisure Studies. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 82–96. ISBN 978-0-415-69717-0.
- LONG, J. *Researching Leisure, Sport, and Tourism: The Essential Guide*. Los Angeles: SAGE Publications, 2007. ISBN 978-0-7619-4454-6.
- LOTZE, H. *Mikrokosmos, Vol. 3 : Ideen Zur Naturgeschichte Und Geschichte Der Menschheit*. 5. vydání. Leipzig: Hirzel, 1896.
- LOTZE, H. *Streitschriften*. Leipzig: Hirzel, 1857.
- LOWER, L. M. – TURNER, B. A. – PETERSEN, J. C. A Comparative Analysis of Perceived Benefits of Participation between Recreational Sport Programs. *Recreational Sports Journal*. 2013, 37, 1, s. 66–83. ISSN 1558-8661. doi:10.1123/rsj.37.1.66.
- ŁUBKOWSKA, W. – PACZYŃSKA-JĘDRYCKA, M. Non-Formal Education in the Animation of Leisure and Recreation versus the Development of Social Competence. *Central European Journal of Sport Sciences and Medicine*. 2016, 13, s. 109–115. ISSN 2300-9705. doi:10.18276/cej.2016.1-11.
- LYOTARD, J.-F. *La Condition Postmoderne: Rapport Sur Le Savoir*. Paris: Éditions de Minuit, 1979. ISBN 978-2-7073-0276-2.
- MALESKY, L. A. – PETERS, C. Defining Appropriate Professional Behavior for Faculty and University Students on Social Networking Websites. *Higher Education*. 2012, 63, 1, s. 135–151. ISSN 0018-1560. doi:10.1007/s10734-011-9451-x.
- MANNEL, R. C. – KLEIBER, D. A. Psychology of Leisure. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 40–51. ISBN 978-0-415-69717-0.
- MANNELL, R. C. Leisure in the Laboratory and Other Strange Notions: Psychological Research on the Subjective Nature of Leisure. In ELKINGTON, S. – GAMMON, S. (Eds.). *Contemporary Perspectives in Leisure: Meanings, Motives and Lifelong Learning*. London: Routledge, 2014, s. 3–17. ISBN 978-0-415-82989-2.
- MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- MARKOVÁ VOLEJNÍČKOVÁ, R. Mateřská praxe v příbězích matek tří různých generací. *Gender a výzkum / Gender and Research*. 2018, 19, 1, s. 105–129. [cit. 2022-11-20]. ISSN 2570-6586. doi:10.13060/25706578.2018.19.1.407. Dostupné z: <<https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2018/01/05.pdf>>.
- MARTINS, V. A History of Book Clubs. *New Explorations: Studies in Culture and Communication*. 2022, 2, 2, s. 111–120. [cit. 2022-10-10]. ISSN 2563-3198. Dostupné z: <<https://jps.library.utoronto.ca/index.php/nexj/article/view/38341>>.
- MASARYK, T. G. *Ideály humanitní*. 8. vydání. Praha: Čin, 1945.
- MASLOW, A. H. *Motivation and Personality*. 2. vydání. New York, NY: Harper & Row, 1970.
- MASON, L. E. – KRUTKA, D. – STODDARD, J. Media Literacy, Democracy, and the Challenge of Fake News. *Journal of Media Literacy Education*. 2018, 10, 2, s. 1–10. [cit. 2022-08-19]. ISSN 2167-8715. doi:10.23860/JMLE-2018-10-2-1. Dostupné z: <<https://digitalcommons.uri.edu/jmle/vol10/iss2/1/>>.
- MAY, S. K. et al. Survival, Social Cohesion and Rock Art: The Painted Hands of Western Arnhem Land, Australia. *Cambridge Archaeological Journal*. 2020, 30, 3, s. 491–510. ISSN 0959-7743. doi:10.1017/S0959774320000104.
- MCDONALD, M. – WEARING, S. – PONTING, J. Narcissism and Neo-Liberalism : Work, Leisure, and Alienation in an Era of Consumption. *Loisir et Société / Society and Leisure*. 2007, 30, 2, s. 489–510. ISSN 0705-3436. doi:10.1080/07053436.2007.10707762.
- MCDUGALL, J. Media Literacy versus Fake News: Critical Thinking, Resilience and Civic Engagement. *Medijske studije*. 2019, 10, 19, s. 29–45. [cit. 2022-08-19]. ISSN 1848-5030.

- doi:10.20901/ms.10.19.2. Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=330018>.
- MCKAY, S. – TENOVE, C. Disinformation as a Threat to Deliberative Democracy. *Political Research Quarterly*. 2021, 74, 3, s. 703–717. ISSN 1065-9129. doi:10.1177/1065912920938143.
- McKEE, A. – COLLINS, C. – HAMLEY, B. (Eds.). *Entertainment Industries: Entertainment as a Cultural System*. London: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-68104-9.
- MCHANGAMA, J. *Svoboda projevu: Od Sókrata po sociální síť*. Praha: Institut H21, 2022. ISBN 978-80-907820-2-0.
- MILKOV, N. Rudolf Hermann Lotze (1817 – 1881). *Internet Encyclopedia of Philosophy*. 2010. [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <<https://iep.utm.edu/lotze/>>.
- MILLER, D. et al. *How the World Changed Social Media*. London: UCL Press, 2016. doi:10.14324/111.9781910634493. Dostupné z: <<http://discovery.ucl.ac.uk/1474805/>>. ISBN 978-1-910634-49-3.
- MILLER, R. – PARSONS, K. – LIFER, D. Students and Social Networking Sites: The Posting Paradox. *Behaviour & Information Technology*. 2010, 29, 4, s. 377–382. ISSN 0144-929X. doi:10.1080/01449290903042491.
- MINTON, J. – SHELL, J. – STEINBERG, R. Values of Postpartum Women from the Inner City: An Exploratory Study. *Journal of Child and Family Studies*. 1997, 6, 1, s. 27–41. ISSN 1062-1024. doi:10.1023/A:1025016606328.
- MISENG, D. Identification and Description of Individual Lifestyles as Characteristics of Life Activity. *Roczniki Psychologiczne*. 2020, 22, 3, s. 233–256. ISSN 2451-4306. doi:10.18290/rpsych.2019.22.3-3.
- MONTAG, C. – ELHAI, J. D. Discussing Digital Technology Overuse in Children and Adolescents during the COVID-19 Pandemic and beyond: On the Importance of Considering Affective Neuroscience Theory. *Addictive Behaviors Reports*. 2020, 12, #100313. [cit. 2022-08-17]. ISSN 2352-8532. doi:10.1016/j.abrep.2020.100313.
- MOON, T.-Y. – HEO, C.-U. Impact of Participation in Sport for All on Leisure Satisfaction, Psychological Wellbeing and Subjective Wellbeing. *Journal of the Korea Academia-Industrial cooperation Society*. 2011, 12, 9, s. 3984–3993. [cit. 2022-09-25]. ISSN 1975-4701. doi:10.5762/KAIS.2011.12.9.3984.
- MOORE, G. E. Cramming More Components onto Integrated Circuits. *Electronics*. 1965, 38, 8, s. 114–117. ISSN 0013-5070.
- MURRAY, C. Sport in Care: Using Freedom of Information Requests to Elicit Data about Looked After Children's Involvement in Physical Activity. *British Journal of Social Work*. 2013, 43, 7, s. 1347–1363. ISSN 0045-3102. doi:10.1093/bjsw/bcs054.
- MUSCANELL, N. L. – GUADAGNO, R. E. Make New Friends or Keep the Old: Gender and Personality Differences in Social Networking Use. *Computers in Human Behavior*. 2012, 28, 1, s. 107–112. ISSN 0747-5632. doi:10.1016/j.chb.2011.08.016.
- MUSIL, B. – RUS, V. – MUSEK, J. The Rokeach Value Survey in Comparative Study of Japanese and Slovenian Students: Towards the Underlying Structure. *Studia Psychologica*. 2009, 51, 1, s. 53–68. [cit. 2022-08-27]. ISSN 0039-3320. Dostupné z: <https://www.studiapsychologica.com/uploads/MUSIL_01_vol.51_2009_pp.53-68.pdf>.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2020. ISBN 978-80-7553-842-0.
- NATHANSON, E. *Television and Postfeminist Housekeeping: No Time for Mother*. New York: Routledge, 2013. doi:10.4324/9780203070307. ISBN 978-0-203-07030-7.
- NATORP, P. *Sozialpädagogik: Theorie der Willenserziehung auf der Grundlage der Gemeinschaft*. 2. vydání. Stuttgart: Fr. Frommanns Verlag, 1904.

- NEBEL, S. – NINAUS, M. Does Playing Apart Really Bring Us Together? Investigating the Link Between Perceived Loneliness and the Use of Video Games During a Period of Social Distancing. *Frontiers in Psychology*. 2022, 13, #683842. [cit. 2022-10-11]. ISSN 1664-1078. doi:10.3389/fpsyg.2022.683842. Dostupné z: <<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.683842/full>>.
- NĚMEC, J. Možnosti a limity výchovy ve volném čase. In ČECH, T. (Ed.). *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, 2007, s. 11–17. ISBN 978-80-86633-97-8.
- NĚMEC, J. (Ed.). *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 978-80-7315-012-9.
- NĚMEC, J. – ŠÍP, R. Manifest Sociální Pedagogiky. *Sociální pedagogika / Social Education*. 2013, 1, 1, s. 5–17. ISSN 1805-8825.
- NEŠPOR, Z. R. (Ed.). *Jaká víra? současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Praha: Sociologický ústav Akademie Věd ČR, 2004. ISBN 978-80-7330-061-6.
- NEULINGER, J. Value Implications of Denotations of Leisure. In *Values of Leisure: And Trends in Leisure Services*. 1. vydání. State College, Pa: Venture, 1983, s. 19–29. ISBN 978-0-910251-05-1.
- NICOLS, G. – HOLMES, K. – BAUM, T. Volunteering as Leisure, Leisure as Volunteering. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 456–467. ISBN 978-0-415-69717-0.
- NIMROD, G. – ADONI, H. Conceptualizing E-leisure. *Loisir et Société / Society and Leisure*. 2012, 35, 1, s. 31–56. ISSN 0705-3436, 1705-0154. doi:10.1080/07053436.2012.10707834.
- NOGA, H. Selected Factors of the Socialization Impact of Computer Games and Their Content. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2016, 2, s. 569–578. [cit. 2022-10-11]. ISSN 2256-0629. doi:10.17770/sie2016vol2.1417. Dostupné z: <<http://journals.ru.lv/index.php/SIE/article/view/1417>>.
- NOVÁKOVÁ, D. – LORENZOVÁ, J. Motivation of Seniors to Learn at the Universities of the Third Age. *Sociální pedagogika / Social Education*. 2020, 8, 2, s. 71–83. [cit. 2022-10-29]. ISSN 1805-8825. doi:10.7441/soced.2020.08.02.05.
- OLECKÁ, I. – POSPÍŠIL, J. *Substance Abuse in the Czech Population: Reflections on Threats, Their Value Context and Possibilities of Social Prevention*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2022. Dostupné z: <<https://doi.org/10.5507/cmtf.22.24461755>>. ISBN 978-80-244-6176-2.
- OLECKÁ, I. et al. Social Networking as Leisure: An Attempt to Conceptualize Liquid Leisure. *Sustainability*. 2022, 14, 9, #5483. [cit. 2022-05-06]. ISSN 2071-1050. doi:10.3390/su14095483. Dostupné z: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/14/9/5483>>.
- OPASCHOWSKI, H. W. *Einführung in die Freizeitwissenschaft*. Lehrbuch. 5. vydání. Wiesbaden: VS, Verl. für Sozialwissenschaften, 2008. ISBN 978-3-531-16169-3.
- OPASCHOWSKI, H. W. *Pädagogik und Didaktik der Freizeit*. 2. vydání. Opladen: Leske + Budrich, 1990. ISBN 978-3-8100-0881-7.
- OPASCHOWSKI, H. W. *Pädagogik der freien Lebenszeit*. Freizeit- und Tourismusstudien. 3. přeprac. vydání. Opladen: Leske + Budrich, 1996. ISBN 978-3-8100-1563-1.
- ORLICK, T. Cooperative Play Socialization among Preschool Children. *Journal of Individual Psychology*. 1981a, 37, 1, s. 54–63. ISSN 0022-1805.
- ORLICK, T. D. Positive Socialization via Cooperative Games. *Developmental Psychology*. 1981b, 17, 4, s. 426–429. ISSN 0012-1649. doi:10.1037/0012-1649.17.4.426.
- ORTIZ DE GORTARI, A. B. – ARONSSON, K. – GRIFFITHS, M. Game Transfer Phenomena in Video Game Playing: A Qualitative Interview Study. *International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning*. 2011, 1, 3, s. 15–33. ISSN 2155-7136. doi:10.4018/ijcbpl.2011070102.

- PAPPIN, G. J. Liberty, Technology, and the Advent of Social Networking. *The Intercollegiate review*. 2011, 46, 2, s. 39–47. ISSN 0020-5249.
- PARKER, C. Intergenerational Dialogue: Connecting Youth and Older Adults in Urban Spaces through Community-Based Forum Theatre. *Applied Theatre Research*. 2018, 6, 1, s. 37–52. ISSN 2049-3010. doi:10.1386/atr.6.1.37_1.
- PARKER, S. R. *Leisure and Work*. Leisure and Recreation Studies. London ; Boston: Allen & Unwin, 1983. ISBN 978-0-04-301162-1.
- PARSONS, T. *The Structure of Social Action*. 2. vydání. New York: Free Press, 1949.
- PARSONS, T. *The Social System*. 2. vydání. London: Routledge, 1991. ISBN 978-0-415-06055-4.
- PARSONS, T. – SHILS, E. A. Values, Motives and Systems of Action. In PARSONS, T. – SHILS, E. A. (Eds.). *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1951, s. 45–243. ISBN 978-0-674-86349-1.
- PARSONS, T. et al. Some Fundamental Categories of the Theory of Action: A General Statement. In PARSONS, T. – SHILS, E. A. (Eds.). *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1951, s. 2–44. ISBN 978-0-674-86349-1.
- PASFIELD-NEOFITOU, S. Language Learning and Socialization Opportunities in Game Worlds: Trends in First and Second Language Research: Language Learning Opportunities in Game Worlds. *Language and Linguistics Compass*. 2014, 8, 7, s. 271–284. ISSN 1749-818X. doi:10.1111/lnc3.12083.
- PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PENNYCOOK, G. – RAND, D. G. Who Falls for Fake News? The Roles of Bullshit Receptivity, Overclaiming, Familiarity, and Analytic Thinking. *Journal of Personality*. 2020, 88, 2, s. 185–200. ISSN 0022-3506. doi:10.1111/jopy.12476.
- PERCHTOLD-STEFAN, C. M. et al. Social Exclusion Increases Antisocial Tendencies: Evidence from Retaliatory Ideation in a Malevolent Creativity Task. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2022. ISSN 1931-390X. doi:10.1037/aca0000500.
- PERNECKY, T. – LÜCK, M. (Eds.). *Events, Society and Sustainability: Critical and Contemporary Approaches*. New York: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-80993-1.
- PETRAŇOVÁ, D. – HOSSOVÁ, M. – VELICKÝ, P. Current Development Trends of Media Literacy in the European Union Countries. *Communication Today*. 2017, 8, 1, s. 52–65. [cit. 2022-09-15]. ISSN 1338-130X. Dostupné z: <<https://www.communicationtoday.sk/current-development-trends-media-literacy-european-union-countries/>>.
- PIEPER, J. *Muße und Kult*. München: Kösel, 2007. ISBN 978-3-466-36773-3.
- PIEPER, J. – MALSARY, G. – PIEPER, J. *Leisure, the Basis of Culture*. 2. vydání. South Bend, IN: St. Augustine's Press, 1998. ISBN 978-1-890318-35-2.
- PLATÓN. *Theaitétos*. 4. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2007. ISBN 978-80-7298-294-3.
- PLATÓN. *Timaios, Kritias*. 3. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2003. ISBN 978-80-7298-161-8.
- PLATÓN. *Ústava*. 4. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 978-80-7298-142-7.
- PLATÓN. *Zákony*. 2. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-31-3.
- POLÁČKOVÁ, V. Fenomén porozumění v kontextu sociálněpedagogického dění. *Pedagogika*. 2001, 54, 3, s. 286–291. ISSN 0031-3815.
- POPP, R. – SCHWAB, M. *Pädagogik der Freiheit*. Baltmannsweiler: Schneider-Verl. Hohengehren, 2003. ISBN 978-3-89676-709-7.
- POSPÍŠIL, J. Cíle výchovy v postmoderní společnosti. In KUDLÁČOVÁ, B. – SZTOBRYN, S. (Eds.). *Kontexty filozofie výchovy v historickej a súčasnej perspektíve*. Trnava: Trnavská univerzita, 2011, s. 89–98. ISBN 978-80-8082-439-6.

- POSPÍŠIL, J. *Social Survey Project*. ITTS, 2018. [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <<https://www.socialsurvey.eu/>>.
- POSPÍŠIL, J. – MACHÁČKOVÁ, P. The Value of Belongingness in Relation to Religious Belief, Institutionalized Religion, Moral Judgement and Solidarity. *Religions*. 2021, 12, 12, #1052. [cit. 2022-03-09]. ISSN 2077-1444. doi:10.3390/rel12121052. Dostupné z: <<https://www.mdpi.com/2077-1444/12/12/1052>>.
- POSPÍŠIL, J. – PROKEŠOVÁ, D. Hodnotové preference a volný čas žáků druhého stupně základních škol. *Paidagogos*. 2010, 2, #4. [cit. 2018-05-10]. ISSN 1213-3809. Dostupné z: <<http://www.paidagogos.net/issues/2010/2/4/article.php>>.
- POSPÍŠIL, J. – ŠPATENKOVÁ, N. – POSPÍŠILOVÁ, H. The Economic Situation of Family as a Factor Influencing Values of Its Members. In *4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2017*, 17. Sofia: STEF92 Technology, 2017, s. 227–234. ISBN 978-619-7408-20-1.
- POSPÍŠIL, J. – POSPÍŠILOVÁ, H. – TROCHTOVÁ, L. *Katalog volnocasových aktivit verze 4.0.0: nástroj pro výzkum volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018a. ISBN 978-80-244-5399-6.
- POSPÍŠIL, J. et al. *Dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií*, 2018b. [cit. 2022-10-31]. Dostupné z: <<https://www.socialsurvey.eu/leisure2018>>.
- POSPÍŠIL, J. et al. *Dotazník pro výzkum hodnot, volného času, zběhlosti v informačních technologiích, světonázoru a sociálních ohrožení*, 2020. [cit. 2022-10-31]. Dostupné z: <<https://www.socialsurvey.eu/leisure2020>>.
- POSPÍŠIL, J. – POSPÍŠILOVÁ, H. – TROCHTOVÁ, L. S. *Catalogue of Leisure Activities*, 2021. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <<https://www.leisureresearch.eu/>>.
- POSPÍŠIL, J. – POSPÍŠILOVÁ, H. – TROCHTOVÁ, L. The Catalogue of Leisure Activities: A New Structured Values and Content Based Instrument for Leisure Research Usable for Social Development and Community Planning. *Sustainability*. 2022, 14, 5, #2657. [cit. 2022-03-08]. ISSN 2071-1050. doi:10.3390/su14052657. Dostupné z: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/14/5/2657>>.
- POSPÍŠILOVÁ, H. (Ed.). *MLádež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex, 2010a. ISBN 978-80-7409-036-3.
- POSPÍŠILOVÁ, H. *Výchova k hodnotám v neformálním vzdělávání*. In POSPÍŠILOVÁ, H. (Ed.). *MLádež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex, 2010b, s. 29–46. ISBN 978-80-7409-036-3.
- POTMĚŠILOVÁ, P. (Ed.). *Sociální pedagogika v teorii a praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3831-3.
- PRAHL, H. W. Soziologie der Freizeit. In KNEER, G. – SCHROER, M. (Eds.). *Handbuch spezielle Soziologien*. Wiesbaden: VS, Verlag für Sozialwissenschaften, 2010, s. 405–420. ISBN 978-3-531-15313-1.
- PRESTON, S. et al. Detecting Fake News on Facebook: The Role of Emotional Intelligence. *PLOS ONE*. 2021, 16, 3, #e0246757. [cit. 2022-08-19]. ISSN 1932-6203. doi:10.1371/journal.pone.0246757. Dostupné z: <<https://dx.plos.org/10.1371/journal.pone.0246757>>.
- PRINGLE, R. – RINEHART, R. E. – CAUDWELL, J. *Sport and the Social Significance of Pleasure*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-0-415-88510-2.
- PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRUDKÝ, L. (Ed.). *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.
- RABOCH, J. et al. (Eds.). *DSM-5: diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. Praha: Hogrefe – Testcentrum, 2015. ISBN 978-80-86471-52-5.

- RADZEVICIENE, L. – MILIUNIENE, L. – ALUZAS, R. Organization of Non-Formal Activities and Leisure Outside School: Analysis of Students' Attitude. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2021, 2, s. 503–513. [cit. 2022-10-29]. ISSN 2256-0629. doi:10.17770/sie2021vol2.6392. Dostupné z: <<http://journals.ru.lv/index.php/SIE/article/view/6392>>.
- RAJSKÝ, A. *Nihilistický kontext kultivácie mladého človeka: filozoficko-etický pohľad*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2009. ISBN 978-80-8082-297-2.
- RAMSAY, H. Reflective Leisure, Freedom and Identity. In ELKINGTON, S. – GAMMON, S. (Eds.). *Contemporary Perspectives in Leisure: Meanings, Motives and Lifelong Learning*. London: Routledge, 2014, s. 173–184. ISBN 978-0-415-82989-2.
- RAPOPORT, R. – RAPOPORT, R. N. – STRELITZ, Z. *Leisure and the Family Life Cycle*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2019. ISBN 978-0-367-14075-5.
- RAY, A. – GEORGE, J. Online Disinformation and the Psychological Bases of Prejudice and Political Conservatism. In BUI, T. X. (Ed.). *Proceedings of the 52nd Annual Hawaii International Conference on System Sciences*. Honolulu: University of Hawaii at Manoa, 2019, s. 2742–2752. [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: <<https://hdl.handle.net/10125/59440>>. ISBN 978-0-9981331-2-6.
- READ, H. *Education through Art*. London: Faber & Faber, 1958.
- REBER, B. – BROSSAUD, C. (Eds.). *Digital Cognitive Technologies: Epistemology and the Knowledge Economy*. London: ISTE & John Wiley & Sons, 2010. ISBN 978-1-84821-073-8.
- RICHARD, G. T. – GRAY, K. L. Gendered Play, Racialized Reality: Black Cyberfeminism, Inclusive Communities of Practice, and the Intersections of Learning, Socialization, and Resilience in Online Gaming. *Frontiers: A Journal of Women Studies*. 2018, 39, 1, s. 112–148. [cit. 2022-10-11]. ISSN 0160-9009. doi:10.5250/fronjwomestud.39.1.0112. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/10.5250/fronjwomestud.39.1.0112>>.
- RICHARDS, G. Cultural Tourism. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 483–492. ISBN 978-0-415-69717-0.
- RICHTER, H. *Sozialpädagogik in Geschichte und Gegenwart: Demokratiebildung aus historischer und systematischer Perspektive*. Baden-Baden: Nomos, 2022. ISBN 978-3-7489-3200-0.
- RIEFKE, C. et al. The Role of Environment in Children's Emotion Socialization: The Case of Deaf and Hard-of-Hearing Children. In KNOORS, H. – MARSCHARK (Eds.). *Educating Deaf Learners: Creating a Global Evidence Base*. Oxford; New York, NY: Oxford University Press, 2015, s. 369–388. ISBN 978-0-19-021520-0.
- RITZER, G. *Contemporary Sociological Theory and Its Classical Roots: The Basics*. 2. vydání. Boston: McGraw-Hill, 2007. ISBN 978-0-07-299759-0.
- RITZER, G. *The McDonaldization of Society*. 6. vydání. London: Pine Forge, 2011. ISBN 978-1-4129-8012-8.
- RITZER, G. – LISKA, A. 'McDisneyization' and 'Post-Tourism': Complementary Perspectives on Contemporary Tourism. In ROJEK, C. – URRY, J. (Eds.). *Touring Cultures: Transformations of Travel and Theory*. London: Routledge, 1997, s. 96–111. ISBN 978-0-415-11125-6.
- ROBERTS, K. Leisure and the Life Course. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 257–265. ISBN 978-0-415-69717-0.
- ROBERTS, K. *Contemporary Society and the Growth of Leisure*. London: Longman, 1978. ISBN 978-0-582-48990-5.
- ROBERTS, K. *Leisure in Contemporary Society*. 2. vydání. Wallingford: CABI, 2006. ISBN 978-1-84593-069-1.

- ROBLEK, V. et al. The Interaction between Internet, Sustainable Development, and Emergence of Society 5.0. *Data*. 2020, 5, 3, #80. [cit. 2022-08-15]. ISSN 2306-5729. doi:10.3390/data5030080. Dostupné z: <<https://www.mdpi.com/2306-5729/5/3/80>>.
- ROCHELLE DAIL, A. – MCGEE, L. M. – EDWARDS, P. A. The Role of Community Book Club in Changing Literacy Practices. *Literacy Teaching and Learning*. 2009, 13, 1–2, s. 25–56. [cit. 2022-08-28]. ISSN 2159-5380. Dostupné z: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ867299.pdf>>.
- ROJEK, C. *Decentring Leisure: Rethinking Leisure Theory*. London; Thousand Oaks, CA: Sage, 1995. ISBN 978-0-8039-8813-2.
- ROJEK, C. *The Labour of Leisure: The Culture of Free Time*. Los Angeles: Sage, 2010. ISBN 978-1-4129-4553-0.
- ROJEK, C. *Leisure Theory: Principles and Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 978-1-4039-0570-3.
- ROJEK, C. Leisure, Culture and Civilisation. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 25–40. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- ROJEK, C. – URRY, J. (Eds.). *Touring Cultures: Transformations of Travel and Theory*. London: Routledge, 1997. ISBN 978-0-415-11125-6.
- ROKEACH, M. *Beliefs, Attitudes, and Values : A Theory of Organization and Change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1968. ISBN 0-87589-013-X.
- ROKEACH, M. *The Nature of Human Values*. New York, NY: Free Press, 1973.
- ROKEACH, M. *The Rokeach Value Survey*. Sunnyvale, CA: Halgren Tests, 1967.
- RORTY, R. Education as Socialization and as Individualization. In *Philosophy and Social Hope*. New York: Penguin Books, 1999, s. 114–126. ISBN 978-0-14-026288-9.
- ROWE, D. Leisure, Mass Communications and Media. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 317–331. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- SAGER, A. Philosophy of Leisure. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 5–14. ISBN 978-0-415-69717-0.
- SAGIV, L. – SCHWARTZ, S. H. Personal Values Across Cultures. *Annual Review of Psychology*. 2022, 73, 1, s. 517–546. ISSN 0066-4308. doi:10.1146/annurev-psych-020821-125100.
- SAK, P. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. In ČECH, T. (Ed.). *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, 2007, s. 165–171. ISBN 978-80-86633-97-8.
- SATIJA, M. P. *The Theory and Practice of the Dewey Decimal Classification System*. Oxford: Chandos Publishing, 2007. ISBN 978-1-84334-235-9.
- SAXENA, P. – JAIN, R. Managing Career Aspirations of Generation Y at Work Place. *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*. 2012, 2, 7, s. 114–118. ISSN 2277-128X. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/profile/Parul-Saxena-2/publication/324029668_Managing_career_aspirations_of_generation_Y/links/6065988492851c91b194e170/Managing-career-aspirations-of-generation-Y.pdf>.
- SCHELER, M. *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*. 2. vydání. Halle: Verlag von M. Niemeyer, 1921.
- SCOTT, M. L. *Dewey Decimal Classification, 22nd Edition: A Study Manual and Number Building Guide*. Westport, CN: Libraries Unlimited, 2005. ISBN 978-1-59158-210-6.
- SEMINGSON, P. – KERNS, W. #Lockdownreading and Virtual Literary Dialogue: Learning How Types of Online Book Club Platforms Functioned During the COVID-19 Pandemic. In BASTIAENS, T. (Ed.). *Proceedings of EdMedia + Innovate Learning*. Waynesville: Association

- for the Advancement of Computing in Education (AACE), 2020, s. 109–114. Dostupné z: <<https://www.learntechlib.org/p/217291>>. ISBN 978-1-939797-50-6.
- SEOANE PARDO, A. M. Computational Thinking Between Philosophy and STEM—Programming Decision Making Applied to the Behavior of “Moral Machines” in Ethical Values Classroom. *IEEE Revista Iberoamericana de Tecnologías del Aprendizaje*. 2018, 13, 1, s. 20–29. [cit. 2022-08-19]. ISSN 1932-8540. doi:10.1109/RITA.2018.2809940. Dostupné z: <<http://ieeexplore.ieee.org/document/8305482/>>.
- SEXUAL RECOVERY INSTITUTE. *Pornography Addiction Treatment*, 2020. [cit. 2022-05-28]. Dostupné z: <<https://www.sexualrecovery.com/pornography-addiction/>>.
- SHAW, S. M. If Our Research Is Relevant, Why Is Nobody Listening? *Journal of Leisure Research*. 2000, 32, 1, s. 147–151. ISSN 0022-2216. doi:10.1080/00222216.2000.11949905.
- SHESKIN, D. *Handbook of Parametric and Nonparametric Statistical Procedures*. 5. vydání. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC, 2011. ISBN 978-1-00-008327-9.
- SCHWARTZ, S. H. Values Orientations: Measurement, Antecedents, and Consequences Across Nations. In JOWELL, R. et al. (Eds.). *Measuring Attitudes Cross-Nationally: Lessons from the European Social Survey*. London: SAGE, 2007, s. 169–203. ISBN 978-1-4129-1981-4.
- SCHWARTZ, S. H. Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues*. 1994, 50, 4, s. 19–45. ISSN 0022-4537. doi:10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x.
- SCHWARTZ, S. H. Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. In ZANNA, M. P. (Ed.). *Advances in Experimental Social Psychology*, 25. San Diego, CA: Academic Press, 1992, s. 1–65. doi:10.1016/S0065-2601(08)60281-6. ISBN 0-12-015225-8.
- SCHWARTZ, S. H. – BILSKY, W. Toward a Universal Psychological Structure of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987, 53, 3, s. 550–562. ISSN 0022-3514. doi:10.1037/0022-3514.53.3.550.
- SCHWARTZ, S. H. – BILSKY, W. Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values: Extensions and Cross-Cultural Replications. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1990, 58, 5, s. 878–891. ISSN 0022-3514. doi:10.1037/0022-3514.58.5.878.
- SCHWARTZ, S. H. – BOEHNKE, K. Evaluating the Structure of Human Values with Confirmatory Factor Analysis. *Journal of Research in Personality*. 2004, 38, 3, s. 230–255. ISSN 0092-6566. doi:10.1016/S0092-6566(03)00069-2.
- SCHWARTZ, S. H. – LEHMANN, A. – ROCCAS, S. Multimethod Probes of Basic Human Values. In ADAMOPOULOS, J. – KASHIMA, Y. (Eds.). *Social Psychology and Cultural Context*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1999, s. 107–123. ISBN 978-0-7619-0637-7.
- SCHWARTZ, S. H. et al. Extending the Cross-Cultural Validity of the Theory of Basic Human Values with a Different Method of Measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2001, 32, 5, s. 519–542. ISSN 0022-0221. doi:10.1177/0022022101032005001.
- SIAH, P.-C. The Effects of the Sustained Silent Reading Program on Cultivating Students’ Habits and Attitudes in Reading Books for Leisure. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. 2008, 81, 4, s. 180–184. ISSN 0009-8655. doi:10.3200/TCHS.81.4.180-184.
- SIAH, P.-C. – KWOK, W.-L. The Value of Reading and the Effectiveness of Sustained Silent Reading. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. 2010, 83, 5, s. 168–174. ISSN 0009-8655. doi:10.1080/00098650903505340.
- SIEDENTOP, D. – VAN DER MARS, H. *Introduction to Physical Education, Fitness, and Sport*. 9. vydání. Champaign, IL: Human Kinetics, 2023. ISBN 978-1-4925-9454-3.

- SIRAKAYA-TURK, E. et al. (Eds.). *Research Methods for Leisure, Recreation, and Tourism*. 2. vydání. Wallingford: CABI, 2017. ISBN 978-1-84593-763-8.
- SIRGY, M. J. – UYSAL, M. – KRUGER, S. A Benefits Theory of Leisure Well-Being. In RODRIGUEZ DE LA VEGA, L. – TOSCANO, W. N. (Eds.). *Handbook of Leisure, Physical Activity, Sports, Recreation and Quality of Life*. Cham: Springer, 2018, s. 3–18. ISBN 978-3-319-75529-8.
- SIVAN, A. Leisure and Education. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 433–447. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- SKINNER, J. – ZAKUS, D. H. – COWELL, J. Development through Sport: Building Social Capital in Disadvantaged Communities. *Sport Management Review*. 2008, 11, 3, s. 253–275. ISSN 1441-3523. doi:10.1016/S1441-3523(08)70112-8.
- SLAVIC, A. (Ed.). *Universal Decimal Classification*. UDC Consortium, 2013. Dostupné z: <<https://udcsummary.info/php/index.php>>.
- SMÉKAL, V. – ŘEHULKOVÁ, J. Osobnost a hodnoty. In POSPÍŠIL, J. – ROUBALOVÁ, M. (Eds.). *Mládež a hodnoty 2008: Výchova k hodnotám v kontextu pluralitní a multikulturní společnosti*. Olomouc: Hanex, 2009, s. 7–29. ISBN 978-80-7409-027-1.
- SMEYERS, P. – DEPAEPE, M. (Eds.). *Educational Research: The Attraction of Psychology*. Dordrecht: Springer, 2013. ISBN 978-94-007-5037-1.
- SMITH, M. B. *Social Psychology and Human Values*. New Brunswick, NJ: Aldine Transaction, 2006. ISBN 978-0-202-30892-0.
- SNAPE, R. et al. Leisure in a Post-Work Society. *World Leisure Journal*. 2017, 59, 3, s. 184–194. [cit. 2022-10-28]. ISSN 1607-8055. doi:10.1080/16078055.2017.1345483.
- SOUKUP, P. Čím větší, tím lepší (aneb mýty o reliabilitě). *SocioWEB Sociologický webzine*. 2006, 5, 7, s. 11–12. [cit. 2012-07-19]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/131_socioweb%25207-06%2520cely.pdf>.
- SPECHT, J. Leisure as a Coping Mechanism. In LEE, A. V. (Ed.). *Psychology of Coping*. New York: Nova Science Publishers, 2005, s. 187–199. ISBN 978-1-59454-283-1.
- SPOUSTA, V. (Ed.). *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 978-80-210-1007-9.
- SPRACKLEN, K. *Digital Leisure, the Internet and Popular Culture Communities and Identities in a Digital Age*. London: Palgrave Macmillan, 2015. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1057/9781137405876>>. ISBN 978-1-137-40587-6.
- SPRANGER, E. *Lebensformen. Geisteswissenschaftliche Psychologie und Ethik der Persönlichkeit*. 6. vydání. Halle: Verlag von M. Niemeyer, 1927.
- STEBBINS, R. A. Serious Leisure. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 448–456. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- STEBBINS, R. A. *Careers in Serious Leisure From Dabbler to Devotee in Search of Fulfilment*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. ISBN 978-1-137-39972-4.
- STEBBINS, R. A. *The Idea of Leisure: First Principles*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2012. ISBN 978-1-4128-4272-3.
- STEBBINS, R. A. *Leisure Lifestyles: Organizing Everyday Life for Fun and Fulfillment*. 1. vydání. Bingley: Emerald Publishing, 2021. ISBN 978-1-80117-601-9.
- STEBBINS, R. A. The Semiotic Self and Serious Leisure. *The American Sociologist*. 2011, 42, 2–3, s. 238–248. ISSN 0003-1232. doi:10.1007/s12108-011-9126-1.
- STEBBINS, R. A. Serious Leisure: A Conceptual Statement. *The Pacific Sociological Review*. 1982, 25, 2, s. 251–272. ISSN 0030-8919. doi:10.2307/1388726.
- STEBBINS, R. A. *Serious Leisure: A Perspective for Our Time*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2007. ISBN 978-0-7658-0363-4.

- STEPANIKOVA, I. – NIE, N. H. – HE, X. Time on the Internet at Home, Loneliness, and Life Satisfaction: Evidence from Panel Time-Diary Data. *Computers in Human Behavior*. 2010, 26, 3, s. 329–338. ISSN 0747-5632. doi:10.1016/j.chb.2009.11.002.
- STEVENSON, D. The Arts and Entertainment: Situating Leisure in the Creative Economy. In ROJEK, C. – SHAW, S. M. – VEAL, A. J. (Eds.). *A Handbook of Leisure Studies*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, s. 354–362. ISBN 978-1-4039-0278-8.
- STEVENSON, N. Television and Cultural Citizenship. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 337–346. ISBN 978-0-415-69717-0.
- STROUHAL, M. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4212-0.
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠEVČÍKOVÁ, A. et al. *Děti a dospívající online : vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5010-1.
- ŠIMONOVÁ, I. et al. The Use of ICT Devices by Older People with a Special Focus on Their Type and Respondents' Age: A Czech Case Study. *Educational Gerontology*. 2017, s. 1–9. ISSN 0360-1277. doi:10.1080/03601277.2017.1386351.
- ŠÍMOVÁ, E. – PROKEŠOVÁ, D. – POSPÍŠIL, J. Hodnotový systém a trávení volného času současně dospívající generace. In POSPÍŠILOVÁ, H. (Ed.). *Mládež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex, 2010, s. 29–46. ISBN 978-80-7409-036-3.
- ŠMAHEL, D. – BROWN, B. B. – BLINKA, L. Associations between Online Friendship and Internet Addiction among Adolescents and Emerging Adults. *Developmental Psychology*. 2012, 48, 2, s. 381–388. ISSN 0012-1649. doi:10.1037/a0027025.
- ŠPATENKOVÁ, N. *Krizová intervence pro praxi*. 2. aktualiz. a dopl. vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2624-3.
- ŠPATENKOVÁ, N. – SMÉKALOVÁ, L. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vydání. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.
- ŠTULHOFFER, A. – BUŠKO, V. – LANDRIPET, I. Pornography, Sexual Socialization, and Satisfaction Among Young Men. *Archives of Sexual Behavior*. 2010, 39, 1, s. 168–178. ISSN 0004-0002. doi:10.1007/s10508-008-9387-0.
- SYLVESTER, C. Fiftieth Anniversary Of Time, Work, and Leisure. *Journal of Leisure Research*. 2013, 45, 2, s. 253–258. ISSN 0022-2216. doi:10.1080/00222216.2013.11950285.
- TEISL, M. F. et al. Test-Retest Reliability of Contingent Valuation with Independent Sample Pretest and Posttest Control Groups. *American Journal of Agricultural Economics*. 1995, 77, 3, s. 613–619. ISSN 0002-9092. doi:10.2307/1243229.
- THEODOULIDES, A. Teaching Moral Values Through Physical Education and Sport. In KEECH, M. – MCFEE, G. (Eds.). *Issues and Values in Sport and Leisure Cultures*. Oxford: Meyer und Meyer Sport, 2000, s. 167–186. ISBN 978-1-84126-055-6.
- THOUDIS, I. – PNEVMATIKOS, D. Non-Formal Education in Free Time: Leisure- or Work-Orientated Activity? *International Journal of Lifelong Education*. 2014, 33, 5, s. 657–673. ISSN 0260-1370. doi:10.1080/02601370.2014.918197.
- TOBIAS, S. – FLETCHER, J. D. – WIND, A. P. Game-Based Learning. In SPECTOR, J. M. et al. (Eds.). *Handbook of Research on Educational Communications and Technology*. New York, NY: Springer New York, 2014, s. 485–503. doi:10.1007/978-1-4614-3185-5_38. ISBN 978-1-4614-3184-8.
- TROCHTOVÁ, L. – POSPÍŠIL, J. – POSPÍŠILOVÁ, H. The Role and Importance of Outdoor Leisure Activities on the Change of Values: Impacts on Personal Development and Education. In *INTED2021 Proceedings*, s. 5334–5340, Online Conference, 2021. [cit. 2021-

- 09-09]. doi:10.21125/inted.2021.1090. Dostupné z: <<http://library.iated.org/view/TROCHTOVA2021ROL>>. ISBN 978-84-09-27666-0.
- TROGE, T. A. *Musikausbildung in Der Freizeit : Unters. von Angebot u. Nachfrage Für e. Nutzerspezif. Dimensionierungsverfahren von Musikschulen*. Karlsruhe: Inst. für Städtebau u. Landesplanung, Univ. Karlsruhe, 1979.
- TSAI, J. L. Ideal Affect: Cultural Causes and Behavioral Consequences. *Perspectives on Psychological Science*. 2007, 2, 3, s. 242–259. ISSN 1745-6916. doi:10.1111/j.1745-6916.2007.00043.x.
- TSATSOU, P. *Internet Studies: Past, Present and Future Directions*. Farnham: Ashgate, 2014. ISBN 978-1-4094-4641-5.
- TURKLE, S. Multiple Subjectivity and Virtual Community at the End of the Freudian Century. *Sociological Inquiry*. 1997, 67, 1, s. 72–84. ISSN 1475-682X. doi:10.1111/j.1475-682X.1997.tb00430.x.
- ULKER-DEMIREL, E. – CIFTCI, G. A Systematic Literature Review of the Theory of Planned Behavior in Tourism, Leisure and Hospitality Management Research. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. 2020, 43, s. 209–219. ISSN 14476770. doi:10.1016/j.jhtm.2020.04.003.
- UNESCO INSTITUTE FOR STATISTICS. *International Standard Classification of Education: ISCED 2011*. Montreal, Quebec: UNESCO Institute for Statistics, 2012. Dostupné z: <<http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>>. ISBN 978-92-9189-123-8.
- ÚŘAD VLÁDY ČR. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030*. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf>.
- VALLOR, S. Social Networking Technology and the Virtues. *Ethics and Information Technology*. 2010, 12, 2, s. 157–170. ISSN 1388-1957. doi:10.1007/s10676-009-9202-1.
- VÁŽANSKÝ, M. – SMĚKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 978-80-901737-9-8.
- VEAL, A. Leisure, Income Inequality and the Veblen Effect: Cross-National Analysis of Leisure Time and Sport and Cultural Activity. *Leisure Studies*. 2016, 35, 2, s. 215–240. ISSN 0261-4367. doi:10.1080/02614367.2015.1036104.
- VEAL, A. J. Lifestyle and Leisure Theory. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 266–279. ISBN 978-0-415-69717-0.
- VEAL, A. J. *Research Methods for Leisure and Tourism*. 5. vydání. Harlow: Pearson, 2018. ISBN 978-1-292-11529-0.
- VEAL, A. J. *Whatever Happened to the Leisure Society?* 1. vydání. London; New York, NY: Routledge, 2020. ISBN 978-0-367-51993-3.
- VERESHCHAKA, A. – COSIMINI, S. – DONG, W. Analyzing and Distinguishing Fake and Real News to Mitigate the Problem of Disinformation. *Computational and Mathematical Organization Theory*. 2020, 26, 3, s. 350–364. ISSN 1572-9346. doi:10.1007/s10588-020-09307-8.
- VÝROST, J. – SLAMĚNÍK, I. – SOLLÁROVÁ, E. (Eds.). *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-247-5775-9.
- WALKER, G. J. – SCOTT, D. – STODOLSKA, M. (Eds.). *Leisure Matters: The State and Future of Leisure Studies*. State College, PA: Venture Publishing, 2016. ISBN 978-1-939476-06-7.
- WARBURTON, D. E. – BREDIN, S. S. Reflections on Physical Activity and Health: What Should We Recommend? *Canadian Journal of Cardiology*. 2016, 32, 4, s. 495–504. ISSN 0828-282X. doi:10.1016/j.cjca.2016.01.024.
- WELLARD, I. *Sport, Fun and Enjoyment: An Embodied Approach*. London: Routledge, 2014. ISBN 978-0-415-64097-8.

- WIDYANTO, L. – GRIFFITHS, M. An Empirical Study of Problematic Internet Use and Self-Esteem:. *International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning*. 2011, 1, 1, s. 13–24. ISSN 2155-7136. doi:10.4018/ijcbpl.2011010102.
- WILLIAMS, R. Values. In SILLS, D. L. – MERTON, R. K. (Eds.). *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: Macmillan Co. and the Free Press, 1972.
- WILLIAMS, R. *Culture and Society, 1780-1950*. Harmondsworth: Penguin Books in association with Chatto & Windus, 1971. ISBN 978-0-14-020520-6.
- WISEMAN, T. *Leisure in Later Life*. Cham: Palgrave Macmillan, 2021. ISBN 978-3-030-71672-1.
- WONG, F. H. C. et al. Consuming Information Related to COVID-19 on Social Media Among Older Adults and Its Association With Anxiety, Social Trust in Information, and COVID-Safe Behaviors: Cross-sectional Telephone Survey. *Journal of Medical Internet Research*. 2021, 23, 2, #e26570. ISSN 1438-8871. doi:10.2196/26570. Dostupné z: <<https://www.jmir.org/2021/2/e26570/>>.
- WOSZIDLO, A. Family of Orientation. In SHEHAN, C. L. (Ed.). *Encyclopedia of Family Studies*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2016. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1002/9781119085621.wbef5468>>. ISBN 978-0-470-65845-1.
- YAYAN, E. H. – SUNA DAĞ, Y. – DÜKEN, M. E. The Effects of Technology Use on Working Young Loneliness and Social Relationships. *Perspectives in Psychiatric Care*. 2019, 55, 2, s. 194–200. ISSN 0031-5990. doi:10.1111/ppc.12318.
- YEOMANS, H. – CRITCHER, C. Demonizing Drink: An Historical Perspective on Alcohol and Moral Regulation in Britain. In BLACKSHAW, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Leisure Studies*. London: Routledge, 2013, s. 305–315. ISBN 978-0-415-69717-0.
- ZHANG, H. et al. Exploring Social Belonging and Meaning in Religious Groups. *Journal of Psychology and Theology*. 2019, 47, 1, s. 3–19. ISSN 0091-6471. doi:10.1177/0091647118806345.
- ZHANG, L. – ZHANG, J. Impacts of Leisure and Tourism on the Elderly's Quality of Life in Intimacy: A Comparative Study in Japan. *Sustainability*. 2018, 10, 12, #4861. [cit. 2022-11-27]. ISSN 2071-1050. doi:10.3390/su10124861. Dostupné z: <<http://www.mdpi.com/2071-1050/10/12/4861>>.
- ZHANG, W.-B. *Economic Growth Theory*. 1. vydání. London: Routledge, 2018. doi:10.4324/9781351159449. ISBN 978-1-351-15943-2.
- ZYGMUNT, A. Leisure as a Mean of Older People's Integration (Based on the Example of Silesian Voivodeship Inhabitants). In BENKŐ, Z. – MODI, I. – TARKÓ, K. (Eds.). *Leisure, Health and Well-Being A Holistic Approach*. Cham: Palgrave Macmillan, 2017, s. 247–270. ISBN 978-3-319-81468-1.

Seznam obrázků

1.1	Teoretický model motivačních hodnotových orientací a typů podle S. Schwartze . .	32
3.1	Vztah sociální pedagogiky a pedagogiky volného času v kontextu socializace a výchovy ve volném čase	69
3.2	Teoretický model vztahu sociodemografických faktorů, hodnot a aktivit ve volném čase	73
3.3	Ambivalence horizontálního směřování hodnoty ve vztahu k vektoru hodnoty . . .	82

Seznam tabulek

2.1	Druhy vztahu mezi prací a volným časem podle S. Parkera	43
2.2	Kategorie volnočasových aktivit podle výzkumů <i>Národního úřadu pro ekonomické výzkumy v USA</i>	53
3.3	Průměrné preference a směrodatné odchylky cílových hodnot	87
3.3	Průměrné preference a směrodatné odchylky cílových hodnot	88
3.3	Průměrné preference a směrodatné odchylky cílových hodnot	89
3.4	Průměrné preference a směrodatné odchylky instrumentálních hodnot	90
3.4	Průměrné preference a směrodatné odchylky instrumentálních hodnot	91
3.4	Průměrné preference a směrodatné odchylky instrumentálních hodnot	92
3.5	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle kategorií a podkategorií volnočasových aktivit	96
3.7	Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)	106
3.7	Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)	107
3.8	Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)	108
3.8	Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (celá populace)	109
4.1	Deskriptivní statistika kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a občanství	114
4.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a občanství podle pohlaví respondentů	119
4.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a občanství podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	120
4.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a občanství podle dosaženého vzdělání respondentů	120
4.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 100 – Informace, IT, komunikace a občanství podle socioekonomického statusu respondentů	121

SEZNAM TABULEK

4.6	Změny vztahů mezi kategorií 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti a cílovými hodnotami	124
4.7	Změny vztahů mezi kategorií 100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti a instrumentálními hodnotami	127
5.1	Deskriptivní statistika kategorie 200 – Humanitní aktivity	134
5.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle pohlaví respondentů	139
5.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	140
5.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle dosaženého vzdělání respondentů	140
5.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 200 – Humanitní aktivity podle velikosti obce, v níž respondent žije	141
5.6	Změny vztahů mezi kategorií 200 – Humanitní aktivity a cílovými hodnotami . . .	145
5.7	Změny vztahů mezi kategorií 200 – Humanitní aktivity a instrumentálními hodnotami	149
6.1	Deskriptivní statistika kategorie 300 – Literatura a jazyky	156
6.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle pohlaví respondentů	160
6.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	161
6.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle dosaženého vzdělání respondentů	161
6.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 300 – Literatura a jazyky podle socioekonomického statusu respondentů	162
6.6	Změny vztahů mezi kategorií 300 – Literatura a jazyky a cílovými hodnotami . . .	164
6.7	Změny vztahů mezi kategorií 300 – Literatura a jazyky a instrumentálními hodnotami	166
7.1	Deskriptivní statistika kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	172
7.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle pohlaví respondentů	178
7.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle věku respondentů v intervalech po deseti letech . . .	179
7.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle dosaženého vzdělání respondentů	179
7.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle velikosti obce, v níž respondent žije	180
7.6	Rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle socioekonomického statusu respondentů	181
7.7	Rozdíly v podkategoriích kategorie 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) podle rodinné situace respondentů	182
7.8	Změny vztahů mezi kategorií 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) a cílovými hodnotami	185
7.9	Změny vztahů mezi kategorií 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství) a instrumentálními hodnotami	189
8.1	Deskriptivní statistika kategorie 500 – Umění	196
8.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle pohlaví respondentů	202

8.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	203
8.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle dosaženého vzdělání respondentů	203
8.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 500 – Umění podle socioekonomického statusu respondentů	204
8.6	Změny vztahů mezi kategorií 500 – Umění a cílovými hodnotami	207
8.7	Změny vztahů mezi kategorií 500 – Umění a instrumentálními hodnotami	210
9.1	Deskriptivní statistika kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	216
9.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle pohlaví respondentů	220
9.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	222
9.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle dosaženého vzdělání respondentů	223
9.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle velikosti obce, v níž respondent žije	224
9.6	Rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle socioekonomického statusu respondentů	225
9.7	Rozdíly v podkategoriích kategorie 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie podle rodinné situace respondentů	226
9.8	Změny vztahů mezi kategorií 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie a cílovými hodnotami	228
9.9	Změny vztahů mezi kategorií 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie a instrumentálními hodnotami	230
10.1	Deskriptivní statistika kategorie 700 – Sport a hry	238
10.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle pohlaví respondentů	244
10.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	245
10.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle dosaženého vzdělání respondentů	246
10.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 700 – Sport a hry podle socioekonomického statusu respondentů	247
10.6	Změny vztahů mezi kategorií 700 – Sport a hry a cílovými hodnotami	250
10.7	Změny vztahů mezi kategorií 700 – Sport a hry a instrumentálními hodnotami	254
11.1	Deskriptivní statistika kategorie 800 – Sociální aktivity	261
11.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle pohlaví respondentů	265
11.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	266
11.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle dosaženého vzdělání respondentů	267
11.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle socioekonomického statusu respondentů	267
11.6	Rozdíly v podkategoriích kategorie 800 – Sociální aktivity podle rodinné situace respondentů	268
11.7	Změny vztahů mezi kategorií 800 – Sociální aktivity a cílovými hodnotami	270
11.8	Změny vztahů mezi kategorií 800 – Sociální aktivity a instrumentálními hodnotami	273

12.1	Deskriptivní statistika kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	281
12.2	Rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle pohlaví respondentů	285
12.3	Rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	286
12.4	Rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle dosaženého vzdělání respondentů	286
12.5	Rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle socioekonomického statusu respondentů	287
12.6	Rozdíly v podkategoriích kategorie 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě podle rodinné situace respondentů	288
12.7	Změny vztahů mezi kategorií 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě a cílovými hodnotami	290
12.8	Změny vztahů mezi kategorií 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě a instrumentálními hodnotami	293
A.1	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle pohlaví respondentů	358
A.2	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle věku respondentů v intervalech po deseti letech	359
A.3	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle dosaženého vzdělání respondentů	360
A.4	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle velikosti obce, v níž respondent žije	361
A.5	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle socioekonomického statusu respondentů	362
A.6	Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle rodinné situace respondentů	363
B.1	Rozdíly v preferencích volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (bez rozlišení pohlaví)	366
B.2	Rozdíly v preferencích volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)	367
B.3	Rozdíly v preferencích volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)	368
C.1	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi pohlavím respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	370
C.2	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi pohlavím respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	371
C.3	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi pohlavím respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	372
C.4	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po pěti letech a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	373
C.5	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po pěti letech a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	374
C.6	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po pěti letech a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	375
C.7	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po deseti letech a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	376

C.8	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po deseti letech a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	377
C.9	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po deseti letech a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	378
C.10	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi dosaženým vzděláním a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	379
C.11	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi dosaženým vzděláním a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	380
C.12	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi dosaženým vzděláním a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	381
C.13	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi velikostí obce, v níž respondent žije, a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	382
C.14	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi velikostí obce, v níž respondent žije, a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	383
C.15	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi velikostí obce, v níž respondent žije, a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	384
C.16	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi socioekonomickým statutem respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	385
C.17	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi socioekonomickým statutem respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	386
C.18	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi socioekonomickým statutem respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	387
C.19	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi rodinnou situací respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2009).	388
C.20	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi rodinnou situací respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2019).	390
C.21	Kontingenční tabulka vyjadřující strukturu vztahů mezi rodinnou situací respondentů a způsoby prožívání volného času (rok 2021).	392
D.1	Přehled hodnot podle měření v jednotlivých letech	396
E.1	Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)	400
E.1	Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)	401
E.2	Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)	402
E.2	Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)	403
E.3	Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)	404
E.3	Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)	405
E.4	Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)	406
E.4	Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)	407
F.1	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „blaho národa“ a volným časem (rok 2009).	410

F.2	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „blaho národa“ a volným časem (rok 2019).	411
F.3	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „kamarádství, přátelství“ a volným časem (rok 2009).	412
F.4	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „kamarádství, přátelství“ a volným časem (rok 2019).	413
F.5	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „kamarádství, přátelství“ a volným časem (rok 2021).	414
F.6	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zralá láska“ a volným časem (rok 2009).	415
F.7	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zralá láska“ a volným časem (rok 2019).	416
F.8	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zralá láska“ a volným časem (rok 2021).	417
F.9	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „mír ve světě“ a volným časem (rok 2009).	418
F.10	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „mír ve světě“ a volným časem (rok 2019).	419
F.11	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „moudrost“ a volným časem (rok 2009).	420
F.12	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „moudrost“ a volným časem (rok 2019).	421
F.13	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „moudrost“ a volným časem (rok 2021).	422
F.14	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „péče o milované osoby“ a volným časem (rok 2009).	423
F.15	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „péče o milované osoby“ a volným časem (rok 2019).	424
F.16	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „pocit osobní jistoty“ a volným časem (rok 2009).	425
F.17	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „pocit osobní jistoty“ a volným časem (rok 2019).	426
F.18	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „potěšení, život plný radosti“ a volným časem (rok 2009).	427
F.19	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „potěšení, život plný radosti“ a volným časem (rok 2019).	428
F.20	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „potěšení, život plný radosti“ a volným časem (rok 2021).	429
F.21	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „prospěšný život“ a volným časem (rok 2009).	430
F.22	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „prospěšný život“ a volným časem (rok 2019).	431
F.23	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „rovnost příležitostí (sociální rovnost)“ a volným časem (rok 2009).	432
F.24	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „rovnost příležitostí (sociální rovnost)“ a volným časem (rok 2019).	433
F.25	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „rovnost příležitostí (sociální rovnost)“ a volným časem (rok 2021).	434
F.26	Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „sebeúcta“ a volným časem (rok 2009).	435

F.27 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „sebeúcta“ a volným časem (rok 2019).	436
F.28 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „sebeúcta“ a volným časem (rok 2021).	437
F.29 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „společenské uznání“ a volným časem (rok 2009).	438
F.30 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „společenské uznání“ a volným časem (rok 2019).	439
F.31 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „společenské uznání“ a volným časem (rok 2021).	440
F.32 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „krása v přírodě nebo umění“ a volným časem (rok 2009).	441
F.33 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „krása v přírodě nebo umění“ a volným časem (rok 2019).	442
F.34 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „krása v přírodě nebo umění“ a volným časem (rok 2021).	443
F.35 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „svoboda“ a volným časem (rok 2009).	444
F.36 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „svoboda“ a volným časem (rok 2019).	445
F.37 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „svoboda“ a volným časem (rok 2021).	446
F.38 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „štěstí“ a volným časem (rok 2009).	447
F.39 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „štěstí“ a volným časem (rok 2019).	448
F.40 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „štěstí“ a volným časem (rok 2021).	449
F.41 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „věčný život (život po smrti), spása“ a volným časem (rok 2009).	450
F.42 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „věčný život (život po smrti), spása“ a volným časem (rok 2019).	451
F.43 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „věčný život (život po smrti), spása“ a volným časem (rok 2021).	452
F.44 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vnitřní harmonie, soulad“ a volným časem (rok 2009).	453
F.45 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vnitřní harmonie, soulad“ a volným časem (rok 2019).	454
F.46 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vnitřní harmonie, soulad“ a volným časem (rok 2021).	455
F.47 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „aktivní vzrušující život, zábava“ a volným časem (rok 2009).	456
F.48 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „aktivní vzrušující život, zábava“ a volným časem (rok 2019).	457
F.49 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „aktivní vzrušující život, zábava“ a volným časem (rok 2021).	458
F.50 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „život v dostatku (ekonomické zabezpečení)“ a volným časem (rok 2009).	459
F.51 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „život v dostatku (ekonomické zabezpečení)“ a volným časem (rok 2019).	460

F.52 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „život v dostatku (ekonomické zabezpečení)“ a volným časem (rok 2021).	461
F.53 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „přijetí ostatními, pocit sounáležitosti“ a volným časem (rok 2019).	462
F.54 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „přijetí ostatními, pocit sounáležitosti“ a volným časem (rok 2021).	463
F.55 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zdraví“ a volným časem (rok 2019).	464
F.56 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zdraví“ a volným časem (rok 2021).	465
F.57 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „národní bezpečnost“ a volným časem (rok 2019).	466
F.58 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „národní bezpečnost“ a volným časem (rok 2021).	467
F.59 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „bezpečnost rodiny“ a volným časem (rok 2019).	468
F.60 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „bezpečnost rodiny“ a volným časem (rok 2021).	469
F.61 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „citlivost“ a volným časem (rok 2009).	470
F.62 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „citlivost“ a volným časem (rok 2019).	471
F.63 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „čestnost a pravdivost“ a volným časem (rok 2009).	472
F.64 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „čestnost a pravdivost“ a volným časem (rok 2019).	473
F.65 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „dodržování závazků“ a volným časem (rok 2009).	474
F.66 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „dodržování závazků“ a volným časem (rok 2019).	475
F.67 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)“ a volným časem (rok 2009).	476
F.68 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)“ a volným časem (rok 2019).	477
F.69 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „nezávislost, samostatnost“ a volným časem (rok 2009).	478
F.70 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „nezávislost, samostatnost“ a volným časem (rok 2019).	479
F.71 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „nezávislost, samostatnost“ a volným časem (rok 2021).	480
F.72 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zodpovědnost, svědomitost“ a volným časem (rok 2009).	481
F.73 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zodpovědnost, svědomitost“ a volným časem (rok 2019).	482
F.74 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „zodpovědnost, svědomitost“ a volným časem (rok 2021).	483
F.75 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „odvaha zastávat své názory, asertivita“ a volným časem (rok 2009).	484
F.76 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „odvaha zastávat své názory, asertivita“ a volným časem (rok 2019).	485

F.77 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „odvaha zastávat své názory, asertivita“ a volným časem (rok 2021).	486
F.78 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „optimismus“ a volným časem (rok 2009).	487
F.79 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „optimismus“ a volným časem (rok 2019).	488
F.80 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „pevná vůle“ a volným časem (rok 2009).	489
F.81 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „pevná vůle“ a volným časem (rok 2019).	490
F.82 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko“ a volným časem (rok 2009).	491
F.83 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko“ a volným časem (rok 2019).	492
F.84 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko“ a volným časem (rok 2021).	493
F.85 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „přesnost, řád v činnosti“ a volným časem (rok 2009).	494
F.86 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „přesnost, řád v činnosti“ a volným časem (rok 2019).	495
F.87 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „racionálnost, schopnost logicky myslet“ a volným časem (rok 2009).	496
F.88 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „racionálnost, schopnost logicky myslet“ a volným časem (rok 2019).	497
F.89 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „disciplinovanost, sebeovládání“ a volným časem (rok 2009).	498
F.90 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „disciplinovanost, sebeovládání“ a volným časem (rok 2019).	499
F.91 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „disciplinovanost, sebeovládání“ a volným časem (rok 2021).	500
F.92 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „trpělivost“ a volným časem (rok 2009).	501
F.93 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „trpělivost“ a volným časem (rok 2019).	502
F.94 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost“ a volným časem (rok 2009).	503
F.95 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost“ a volným časem (rok 2019).	504
F.96 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost“ a volným časem (rok 2021).	505
F.97 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „víra, schopnost důvěřovat“ a volným časem (rok 2009).	506
F.98 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „víra, schopnost důvěřovat“ a volným časem (rok 2019).	507
F.99 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „víra, schopnost důvěřovat“ a volným časem (rok 2021).	508
F.100 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vychovanost (taktnost, zdvořilost)“ a volným časem (rok 2009).	509
F.101 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vychovanost (taktnost, zdvořilost)“ a volným časem (rok 2019).	510

F.102 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vychovanost (taktnost, zdvořilost)“ a volným časem (rok 2021).	511
F.103 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vysoké nároky, požadavky vůči životu“ a volným časem (rok 2009).	512
F.104 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vysoké nároky, požadavky vůči životu“ a volným časem (rok 2019).	513
F.105 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vzdělanost“ a volným časem (rok 2009).	514
F.106 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vzdělanost“ a volným časem (rok 2019).	515
F.107 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „vzdělanost“ a volným časem (rok 2021).	516
F.108 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „čistota (v morální smyslu)“ a volným časem (rok 2019).	517
F.109 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „čistota (v morální smyslu)“ a volným časem (rok 2021).	518
F.110 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „odpuštění“ a volným časem (rok 2021).	519
F.111 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „empatie“ a volným časem (rok 2021).	520
F.112 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „laskavost“ a volným časem (rok 2021).	521
F.113 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „poslušnost, oddanost“ a volným časem (rok 2019).	522
F.114 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „poslušnost, oddanost“ a volným časem (rok 2021).	523
F.115 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „tvůrčivost“ a volným časem (rok 2019).	524
F.116 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „tvůrčivost“ a volným časem (rok 2021).	525
F.117 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „cílevědomost, ambice, ctížádostivost“ a volným časem (rok 2019).	526
F.118 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „cílevědomost, ambice, ctížádostivost“ a volným časem (rok 2021).	527
F.119 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství“ a volným časem (rok 2019).	528
F.120 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství“ a volným časem (rok 2021).	529
F.121 Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi hodnotou „spolupráce“ a volným časem (rok 2021).	530
G.1 Výsledek testování reliability metodou test – retest v jednotlivých letech	532
H.1 Výsledek testování reliability měření aktivit ve volném čase metodou test – retest v roce 2009	536
H.2 Výsledek testování reliability měření aktivit ve volném čase metodou test – retest v roce 2019	537
H.3 Výsledek testování reliability měření aktivit ve volném čase metodou test – retest v roce 2009	538

- Allport, G. W., 27, 30, 301, 310
Aristotelés, 39, 40, 57, 60, 151, 307
Bauman, Z., 281
Bilsky, W., 30, 57, 60
Blackshaw, T., 39, 281
Blumer, H., 46
Bourdieu, P., 45, 53, 56, 57, 60, 61, 169
Brewster Smith, M., 17
Cakirpaloglu, P., 12
Clarke, J., 45
Cricher, Ch., 45
Derrida, J., 47
Dewey, J., 18, 25, 26, 36, 60, 64
Dewey, M., 93, 95, 133
Dilthey, W., 19
Dumazedier, J., 40, 41, 43, 67, 93, 232
Durant, H., 260
Fazik, A., 10
Filipcová, B., 10
Ford, H., 45
Franc, M., 10
Freysingerová, V. J., 42
Gramsci, A., 44, 45
Grazia, S. de, 40, 151
Hartmann, N., 18, 21–23, 60, 61
Heintzman, P., 134
Herbart, J. F., 19
Hildebrand, D. von, 23–25, 36, 60
Hofbauer, B., 10
Hrdličková, V., 10
Husserl, E., 19
Hutchins, R. M., 11, 233
Hájek, B., 10
Chorvát, I., 10
Christesen, P., 257
Inglehart, R. F., 33, 36–38, 51, 301, 310
Jowell, R., 38, 301, 310
Kaplan, M., 41, 59, 232
Kaplánek, M., 11, 61, 70
Kelly, J. R., 42, 46, 60
Kluckhohn, C., 17, 28, 33, 57, 60, 63, 70, 212, 260
Knapík, J., 10
Knotová, D., 11, 43, 61, 65
Kratwohl, D. R., 71
Kruger, S., 51

- Kučerová, S., 66
- Lindzey, G., 27
- Liska, A., 50
- Lotze, R. H., 17–19, 21
- Lyotard, J. F., 46
- Man, P. de, 47
- Marx, K., 45
- Maslow, A. H., 51, 60
- McKee, A., 216
- Miseng, D., 260
- Moore, G. E., 129
- Nathanson, E., 192
- Neulinger, J., 41, 60, 233
- Němec, J., 63–65
- Opaschowski, H. W., 43, 61, 67
- Parker, S., 43
- Parsons, T., 18, 33–36, 43, 60, 64
- Pavlíková, A., 10
- Pávková, J., 10, 67
- Pieper, J., 56, 61
- Platón, 40, 60, 151, 307
- Pospíšilová, H., 12
- Prudký, L., 12
- Přadka, M., 63
- Rickert, H., 19
- Ritzer, G., 49, 50
- Roberts, K., 43
- Rojek, Ch., 39, 47, 49, 50, 52, 169
- Rokeach, M., 17, 18, 27–30, 32, 34, 80, 85, 301, 310
- Rorty, R., 64
- Sak, P., 66
- Scheler, M., 18–21, 23, 57
- Schwartz, S. H., 17, 30–32, 51, 57, 60, 80, 85, 301, 310
- Shils, E. A., 33–36, 60, 64
- Sirghy, M. J., 51
- Smékal, V., 11, 66, 85
- Spranger, E., 18, 21, 26, 27
- Stebbins, R. A., 48, 53–55, 68, 171, 232, 260, 304
- Šafr, J., 10
- Šíp, R., 64
- Uysal, M., 51
- Vážanský, M., 11, 66
- Vernon, P. E., 27
- Williams, R., 30, 45, 56, 61
- Windelband, W., 19

- antropologie filosofická, 19
- dispoziční potřeba (need-disposition), 35
- dobro, 20–23, 61
- duchovědy (Geisteswissenschaften), 19
- etika hodnot, 19, 20, 23
- apriorní hodnoty, 20, 26
 - cílový názor hodnoty, 26
 - fenomenologie hodnot, 23, 24
 - hodnotové soudy, 25, 26
 - hodnoty smyslové, 20
 - hodnoty spirituální, 20
 - estetika, 21
 - filosofie, 21
 - právo, 21
 - hodnoty svaté (posvátné), 21
 - hodnoty vitální, 20
 - hodnotící posouzení, 25
 - intencionalita citění, 19
 - konečný stav hodnoty, 26
 - křesťanská, 23
 - materiální etika hodnot, 21
 - morální krize, 22
 - nejvyšší hodnota, 22
 - praktické hodnotové soudy, 25
 - prosté hodnocení, 25
 - ve vztahu k dobru, 21
- european Value Systems Study Group – EVSSG, 38
- fenomenologie, 19, 23
- funkcionalismus, 33, 42–45
- game learning, 298, 299
- hodnota, 19, 25, 61
- cílová
 - aktivní vzrušující život, zábava, 86, 122, 123, 143, 144, 163, 164, 183–185, 205, 206, 228, 248, 249, 256, 257, 269, 270, 289, 295, 306
 - bezpečnost rodiny, 86, 123, 143, 144, 163, 164, 183, 227, 248
 - blaho národa, 87, 142, 143, 183, 184, 205, 206, 249, 250, 290
 - kamarádství, přátelství, 86, 123, 143, 144, 163, 164, 183–185, 191, 205, 206, 248, 249, 255, 257, 269, 270, 275, 288, 289, 295, 305, 306
 - krása v přírodě nebo umění, 123, 142–144, 163, 184, 205, 206, 249, 256, 290, 304, 305
 - moudrost, 123, 142, 143, 184, 185, 205, 206

- mír ve světě, 86, 123, 142, 183, 249, 289, 290
- národní bezpečnost, 86, 183, 249, 250
- pocit osobní jistoty, 123, 143, 144, 163, 248, 249, 269
- péče o milované osoby, 86, 123, 142, 144, 183, 191, 268–270, 275, 290, 295
- potěšení, život plný radosti, 86, 123, 124, 143, 144, 163, 164, 183–185, 227, 232, 248, 249, 255, 257, 269, 288, 289, 295, 306
- prospěšný život, 123, 142, 143, 163, 227, 228, 248, 269, 270
- přijetí ostatními, pocit sounáležitosti, 123, 142, 184, 205, 206, 269, 270, 275
- rovnost příležitostí (sociální rovnost), 86, 105, 184, 206, 290
- sebeúcta, 123, 144, 184, 185, 205, 206, 258
- společenské uznání, 86, 122, 143, 144, 163, 164, 183, 184, 191, 248, 249, 256, 289
- svoboda, 123, 142–144, 163, 183–185, 191, 205, 206, 249, 269, 289
- štěstí, 123, 124, 143, 144, 163, 184, 206, 227, 248, 249, 269, 270, 289, 306
- věčný život (život po smrti), spása, 87, 142, 143, 151, 183, 191, 205, 206, 227, 228, 249, 250, 256, 269, 270, 275, 290
- vnitřní harmonie, soulad, 122, 123, 142, 143, 163, 164, 184, 185, 205, 206, 249, 290, 304
- zdraví, 86, 123, 143, 144, 183, 206, 227, 232, 248, 290
- zralá láska, 86, 123, 142, 143, 163, 164, 168, 183–185, 191, 205, 206, 249, 269, 270, 275, 289
- život v dostatku (ekonomické zabezpečení), 122, 143, 144, 163, 183, 184, 206, 227, 248, 249, 256, 289
- instrumentální
- citlivost, 89, 126, 131, 146, 147, 166, 208, 209, 272, 273, 276, 292, 293
- cílevědomost, ambice, ctižádostivost, 125, 126, 129, 130, 148, 149, 187, 191, 230, 252, 253, 256, 257, 273, 303, 305
- čestnost a pravdivost, 89, 126, 131, 146, 147, 165, 187, 191, 208, 229, 230, 252, 253, 272, 273, 293
- čistota (v morálním smyslu), 126, 146–148, 151, 188, 208, 209, 253, 256, 258, 272, 293, 305
- disciplinovanost, sebeovládání, 89, 126, 146–148, 151, 187, 191, 209, 210, 253
- dodržování závazků, 89, 146–148, 165, 186–188, 191, 230, 272, 293
- empatie, 147, 148, 188, 208, 209, 253, 268, 272, 273, 276, 292, 295
- laskavost, 89, 126, 147, 166, 208, 253, 268, 272, 273, 276
- nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých), 90, 125, 126, 147–149, 186–188, 209, 210, 230, 293
- nezávislost, samostatnost, 89, 126, 148, 149, 165, 166, 168, 187, 188, 209, 251, 252, 256, 258, 292, 295, 305
- odpuštění, 126, 131, 147, 148, 208, 209, 253

- odvaha zastávat své názory, asertivita, 105, 147, 187, 191, 230
- odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství, 126, 148, 149, 166, 168, 187, 188, 209, 251, 252, 256, 257, 292, 293, 305
- optimismus, 187, 188, 208, 209, 252
- otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko, 146, 147, 187, 188, 191, 208, 209, 230, 272, 276, 292, 293, 295
- pevná vůle, 126, 131, 146, 147, 252, 253, 293
- poslušnost, oddanost, 105, 147, 166
- přesnost, řád v činnosti, 105, 146, 147, 293
- racionalnost, schopnost logicky myslit, 148, 166, 168, 187, 188, 251–253, 257, 292
- schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost, 105, 148, 187, 188, 230, 252
- spolupráce, 105, 188, 209, 292, 295
- trpělivost, 126, 146, 147, 186, 187, 191, 209, 210, 272, 293
- tvořivost, 125, 129, 186, 187, 208, 209, 229, 230, 232, 253, 256, 273, 305
- vychovanost (taktnost, zdvořilost), 126, 146, 147, 151, 166, 186–188, 208, 209, 230, 252, 253, 272, 293
- vysoké nároky, požadavky vůči životu, 125, 129, 166, 187, 210, 229, 251, 252
- vzdělanost, 125, 129, 148, 149, 169, 187, 188, 191, 208, 209, 230, 251
- víra, schopnost důvěřovat, 89, 126, 127, 146–148, 151, 165, 188, 208, 229, 230, 253, 256, 272, 293
- zodpovědnost, svědomitost, 89, 146, 147, 166, 186, 187, 191, 209, 210, 272, 276, 293
- hodnotové preference, 85
- cílové hodnoty, 86
- instrumentální hodnoty, 89
- hodnotový typ, 31, 32
- hodnoty, 9, 21, 57, 302, 311
- aktuální, 70, 80, 81
- antinomie, 21
- apriorní, 21
- cílové, 28, 29, 122–125, 142–146, 152, 163–165, 168, 183–186, 190, 191, 204–208, 212, 227, 228, 247–251, 255, 256, 269, 270, 272, 273, 275, 288–291, 295, 305, 306
- definice, 17
- estetické, 25
- European Social Survey, 38
- European Values Study, 38
- filosofické koncepce, 18, 21
- funkce, 29
- hierarchie, 20, 22
- hodnotová orientace, 17, 18, 28
- hodnotové soudy, 25, 26
- instrumentální, 28, 29, 125–129, 146–152, 165, 166, 168, 183, 186–188, 190, 191, 204, 208–212, 229, 230, 232, 247, 251–256, 272, 273, 275, 276, 291–293, 295, 304–306
- intelektuální, 25
- itinerář, 29
- jako intuitivní citění, 20
- jako motivační činitel, 29
- jako nástroj k řešení konfliktů, 29
- jako standardy, 29
- klíč ke světu forem, 19
- kompetenční, 28
- materialistické, 37
- morální, 25, 28

- nezávislé na osobě, 20
- osobní, 28
- pojem, 17, 23
- postmaterialistické, 37
- referenční, 70, 80, 81
- Rokeach's Value Survey, RVS, 29
- sociální, 28
- teleologie hodnot, 22
- trvalost, 28
- univerzální, 30
- výchova k hodnotám, 61
- výzkum, 29, 30, 32, 38
- význam, 23, 24
 - kategorie, 24
- World Values Survey, 38, 84
- interakcionismus, 46, 276
- kategorie volnočasových aktivit, 302
 - domácnost, technologie a hobby, 97, 99, 119, 171, 176–184, 186–188, 190, 192, 193, 215, 278, 304
 - humanitní aktivity, 97, 99, 113, 133, 137–144, 146–148, 150, 151, 248, 259, 278, 303
 - informace, IT, komunikace a obecnosti, 96, 99, 113, 114, 116–123, 125, 126, 128–132, 158, 277, 287, 303
 - literatura a jazyky, 97, 99, 100, 155, 156, 158–163, 165, 168, 303
 - osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 94, 98–100, 215, 216, 219–227, 229, 230, 233, 304
 - sociální aktivity, 99, 100, 113, 133, 259, 260, 264–268, 275, 276, 305
 - sport a hry, 94, 98–100, 113, 119, 216, 237, 242–253, 255, 305
 - umění, 98–100, 195, 200–206, 208–210, 212, 248, 275, 304
 - virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě, 99, 100, 113, 133, 259, 260, 278–281, 284–289, 291, 293, 295–300, 306
- kultura, 30, 37, 43, 55–57, 61
- leisure studies, 99
- liquid leisure, 281, 306
- neomarxismus, 44, 45
- osoba, 20–22
 - soběstačná totalita, 20
- osobnost, 21, 22
 - typologie osobnosti, 26
- posvátno, 21
- pragmatismus, 25
- přesvědčení, 28
 - deskriptivní, 28
 - hodnotící, 28
 - preskriptivní, 28
- přírodní vědy (Naturwissenschaften), 19
- rodina
 - orientační, 79, 118, 119, 138, 177, 201, 284, 287
 - prokreační, 79, 119, 138, 225, 285
- socializace, 46, 53, 59, 61–65, 68, 69, 80, 113, 117, 131, 255–257, 275–277, 288, 295, 298, 305
- společnost, 43
 - aspekty, 55
 - kultura, 55
 - moderní, 55
 - občanská, 44
 - politická, 44
 - starověká, 40
 - učící se, 234
 - volnočasová dimenze, 43
 - volnočasová funkce, 43

- tekutý volný čas, 281, 306
- teorie jednání, 34
- touha, toužení, tužba, 17, 23–25, 28, 70, 80, 257, 260
- volný čas, 9
- σχολή (scholé), 40
- aktivity
- klasifikace, 53
 - nová klasifikace, 92
- definice, 41
- disneyizace, 49
- dlouhodobá perspektiva, 52
- dobrovolnictví, 54
- faktory
- dosažené vzdělání, 77, 117, 121, 137, 140, 159, 161, 176, 179, 201, 203, 219, 222, 243, 245, 264, 284, 286
 - pohlaví, 76, 99, 117, 120, 137, 139, 160, 176, 200, 202, 219, 220, 242, 263, 265, 284, 285
 - rodinná situace, 79, 118, 119, 121, 138, 139, 159, 162, 182, 201, 204, 220, 225, 243, 247, 264, 267
 - socioekonomický status, 79, 118, 121, 138, 159, 161, 177, 181, 201, 204, 219, 224, 243, 246, 264, 267, 284, 287
 - velikost obce, 78, 118, 121, 138, 141, 159, 162, 180, 201, 204, 219, 223, 247, 264, 267, 284
 - věkové skupiny, 76, 117, 120, 137, 140, 159, 160, 176, 178, 203, 219, 221, 242, 245, 265, 285
- funkce
- aktivizační, 44
 - ekonomická, 44
 - expresivní, 44
 - komunitní, 44
 - politická, 44
 - relaxační, 44
 - satisfakční, 44
 - solidarizační, 44
 - vzdělávací, 44
- funkcionalistický přístup, 43, 44
- globalizace, 48
- habitus, 56
- charakteristiky, 41
- IKEAizace, 50
- interakcionistický přístup, 46, 276
- jako krajina, 50
- jako uspokojení potřeb, 51
- kultura, 55, 61
- kulturní kategorie, 40
- kulturní materialismus, 45, 56
- mcdisneyizace, 50
- mcdonaldizace, 49
- neomarxistický přístup, 44, 45
- komercializace, 45
 - kulturní hegemonie, 45
- post-turismus, 50
- postmoderní přístup, 46, 47
- decentralizace, 47
 - postmoderní situace, 47
 - stadia moderny, 47
 - velká vyprávění, 47
- produkt kultury, 55
- příležitostný, 48, 54
- serious leisure, 42, 48, 53–55, 171, 234, 304
- devotee work, 48
- sféra hodnot, 42, 57, 61
- síťové komunity, 49
- svázaný s projekty, 48, 55
- útulný kapitalismus (neat capitalism), 50
- výzkumy, 51
- základ kultury, 56
- vzdělávání, 11, 30, 40, 44, 61, 62, 64, 65, 71, 98, 115, 116, 135–137, 169,

- 216–218, 220–224, 233, 234, 298, 299
- celoživotní, 68
- formální, 65
- informální, 68, 70
- neformální, 68, 70, 300
- zájmové, 299
- výchova, 9, 11, 18, 26, 28, 57, 59, 61–71, 80, 131, 132, 135–137, 152, 205, 212, 213, 225, 275, 277, 288, 297–299, 304, 306
- výzkum
 - hodnotové preference, 85
 - limity, 80, 82, 85, 96
 - reliabilita, 83
 - validita, 84
 - volný čas, 96
- zlo, 20, 22, 23, 61

 Deskriptivní statistiky měřeného souboru v jednotlivých letech

Vysvětlivky k tabulkám:

Sloupec	Význam hodnoty ve sloupci
n	absolutní četnost skupiny
%	relativní četnost skupiny v procentech
k	kumulativní četnost
f_k	kumulativní četnost relativně
$VCA_{\bar{n}}$	průměrný počet volnočasových aktivit na jednotlivce ve skupině
$VCA_{\tilde{n}}$	medián volnočasových aktivit na jednotlivce ve skupině
$VCA_{n\sigma}$	směrodatná odchylka počtu volnočasových aktivit na jednotlivce ve skupině
$VCA_{min/max}$	minimum a maximum volnočasových aktivit na jednotlivce ve skupině

Tabulka A.1: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle pohlaví respondentů

Naměřený soubor podle pohlaví respondentů					Volnočasové aktivity			
Měření v roce 2009					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Muž	760	43,96 %	760	0,4396	4,61	4	2,36	0/18
Žena	969	56,04 %	1729	1,0000	5,35	5	2,69	0/21
Celkem	1729	100,00 %		100,00 %	5,02	5	2,58	0/21
Měření v roce 2019					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Muž	908	48,74 %	908	0,4874	4,88	2	7,74	0/66
Žena	955	51,26 %	1863	1,0000	6,72	2	10,94	0/78
Celkem	1863	100,00 %		100,00 %	5,82	2	9,56	0/78
Měření v roce 2021					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Muž	1682	48,74 %	1682	0,4874	3,22	1	5,57	0/74
Žena	1769	51,26 %	3451	1,0000	4,51	1	7,67	0/71
Celkem	3451	100,00 %		100,00 %	3,88	1	6,76	0/74

Tabulka A.2: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle věku respondentů v intervalech po deseti letech

Naměřený soubor podle věku respondentů v intervalech po deseti letech					Volnočasové aktivity			
Měření v roce 2009					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
15–24	330	19,09 %	330	0,1909	5,74	6	2,59	0/20
25–34	275	15,91 %	605	0,3499	5,42	5	2,73	0/21
35–44	344	19,90 %	949	0,5489	4,69	4	2,38	0/14
45–54	309	17,87 %	1258	0,7276	4,85	4	2,57	0/17
55–64	258	14,92 %	1516	0,8768	4,97	5	2,58	0/18
65+	213	12,32 %	1729	1,0000	4,27	4	2,34	0/14
Celkem	1729	100,00 %		100,00 %	5,02	5	2,58	0/21
Měření v roce 2019					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
15–24	236	12,67 %	236	0,1267	7,51	3	12,36	0/75
25–34	303	16,26 %	539	0,2893	8,11	3	12,23	0/66
35–44	372	19,97 %	911	0,4890	5,79	2	8,32	0/55
45–54	334	17,93 %	1245	0,6683	6,08	1	10,39	0/78
55–64	274	14,71 %	1519	0,8154	3,79	1	5,90	0/43
65+	344	18,46 %	1863	1,0000	4,05	2	6,25	0/51
Celkem	1863	100,00 %		100,00 %	5,82	2	9,56	0/78
Měření v roce 2021					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
15–24	441	12,78 %	441	0,1278	5,17	2	9,13	0/74
25–34	558	16,17 %	999	0,2895	4,28	2	7,03	0/61
35–44	681	19,73 %	1680	0,4868	4,12	1	6,91	0/50
45–54	619	17,94 %	2299	0,6662	3,81	1	6,65	0/50
55–64	509	14,75 %	2808	0,8137	3,20	1	6,19	0/49
65+	643	18,63 %	3451	1,0000	3,00	1	4,41	0/39
Celkem	3451	100,00 %		100,00 %	3,88	1	6,76	0/74

Tabulka A.3: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle dosaženého vzdělání respondentů

Naměřený soubor podle dosaženého vzdělání respondentů					Volnočasové aktivity			
Měření v roce 2009					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Neuvedeno	6	0,35 %	6	0,0035	3,83	4	2,48	1/8
Základní	210	12,15 %	216	0,1249	4,98	5	2,25	0/10
Vyučení v oboru	424	24,52 %	640	0,3702	4,02	4	1,98	0/10
Středoškolské	738	42,68 %	1378	0,7970	5,28	5	2,70	0/20
Vysokoškolské	351	20,30 %	1729	1,0000	5,76	6	2,77	0/21
Celkem	1729	100,00 %		100,00 %	5,02	5	2,58	0/21
Měření v roce 2019					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Základní	143	7,68 %	143	0,0768	4,64	3	6,90	0/51
Vyučení v oboru	366	19,65 %	509	0,2732	3,14	1	4,10	0/25
Středoškolské	745	39,99 %	1254	0,6731	5,72	2	9,64	0/75
Vysokoškolské	609	32,69 %	1863	1,0000	7,84	3	11,66	0/78
Celkem	1863	100,00 %		100,00 %	5,82	2	9,56	0/78
Měření v roce 2021					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Základní	279	8,08 %	279	0,0808	3,94	1	7,24	0/60
Vyučení v oboru	664	19,24 %	943	0,2733	2,50	1	3,91	0/34
Středoškolské	1360	39,41 %	2303	0,6673	3,70	1	6,65	0/74
Vysokoškolské	1148	33,27 %	3451	1,0000	4,88	2	7,83	0/61
Celkem	3451	100,00 %		100,00 %	3,88	1	6,76	0/74

Tabulka A.4: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle velikosti obce, v níž respondent žije

Naměřený soubor podle velikosti obce, v níž respondent žije					Volnočasové aktivity			
Měření v roce 2009					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n\sigma}$	$VCA_{min/max}$
Do 2 tis. obyvatel	446	25,80 %	446	0,2580	4,72	5	2,30	0/12
2–5 tis. obyvatel	185	10,70 %	631	0,3650	5,04	5	2,33	0/14
5–15 tis. obyvatel	287	16,60 %	918	0,5309	5,20	5	2,34	0/14
15–60 tis. obyvatel	324	18,74 %	1242	0,7183	4,98	5	2,80	0/18
60–150 tis. obyvatel	354	20,47 %	1596	0,9231	4,94	5	2,71	0/20
Více než 150 tis. obyvatel	133	7,69 %	1729	1,0000	5,98	6	3,10	0/21
Celkem	1729	100,00 %		100,00 %	5,02	5	2,58	0/21
Měření v roce 2019					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n\sigma}$	$VCA_{min/max}$
Do 2 tis. obyvatel	428	22,97 %	428	0,2297	5,39	2	9,80	0/78
2–5 tis. obyvatel	241	12,94 %	669	0,3591	4,84	2	7,09	0/39
5–15 tis. obyvatel	311	16,69 %	980	0,5260	4,51	1	7,45	0/52
15–60 tis. obyvatel	431	23,13 %	1411	0,7574	7,25	3	10,97	0/74
60–150 tis. obyvatel	224	12,02 %	1635	0,8776	5,73	2	9,34	0/72
Více než 150 tis. obyvatel	228	12,24 %	1863	1,0000	6,85	2	10,82	0/62
Celkem	1863	100,00 %		100,00 %	5,82	2	9,56	0/78
Měření v roce 2021					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n\sigma}$	$VCA_{min/max}$
Do 2 tis. obyvatel	885	25,64 %	885	0,2564	4,11	1	7,40	0/74
2–5 tis. obyvatel	492	14,26 %	1377	0,3990	3,69	1	6,34	0/50
5–15 tis. obyvatel	551	15,97 %	1928	0,5587	3,64	1	6,44	0/60
15–60 tis. obyvatel	572	16,57 %	2500	0,7244	3,81	1	6,70	0/50
60–150 tis. obyvatel	461	13,36 %	2961	0,8580	3,26	1	5,55	0/47
Více než 150 tis. obyvatel	490	14,20 %	3451	1,0000	4,60	2	7,32	0/61
Celkem	3451	100,00 %		100,00 %	3,88	1	6,76	0/74

Tabulka A.5: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle socioekonomického statusu respondentů

Naměřený soubor podle socioekonomického statusu respondentů					Volnočasové aktivity			
Měření v roce 2009					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Žák/student	372	21,52 %	372	0,2152	5,62	6	2,60	0/20
Zaměstnanec	943	54,54 %	1315	0,7606	4,96	5	2,51	0/18
OSVČ nebo jiný způsob obživy	62	3,59 %	1377	0,7964	4,71	4	2,63	0/12
Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená	323	18,68 %	1700	0,9832	4,57	4	2,58	0/21
Nezaměstnaný	29	1,68 %	1729	1,0000	5,38	5	2,94	2/17
Celkem	1729	100,00 %		100,00 %	5,02	5	2,58	0/21
Měření v roce 2019					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Žák/student	188	10,09 %	188	0,1009	9,11	3	13,98	0/75
Zaměstnanec	1062	57,00 %	1250	0,6710	6,09	2	9,77	0/78
OSVČ nebo jiný způsob obživy	145	7,78 %	1395	0,7488	4,43	1	7,01	0/42
Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená	450	24,15 %	1845	0,9903	4,32	2	6,88	0/51
Nezaměstnaný	18	0,97 %	1863	1,0000	4,67	1	5,54	1/20
Celkem	1863	100,00 %		100,00 %	5,82	2	9,56	0/78
Měření v roce 2021					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Žák/student	415	12,03 %	415	0,1203	4,95	2	8,45	0/71
Zaměstnanec	1796	52,04 %	2211	0,6407	4,08	1	7,15	0/74
OSVČ nebo jiný způsob obživy	299	8,66 %	2510	0,7273	3,90	1	6,75	0/44
Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená	872	25,27 %	3382	0,9800	3,03	1	4,76	0/49
Nezaměstnaný	69	2,00 %	3451	1,0000	2,91	1	4,98	0/30
Celkem	3451	100,00 %		100,00 %	3,88	1	6,76	0/74

Tabulka A.6: Deskriptivní statistika naměřeného souboru v jednotlivých letech podle rodinné situace respondentů

Naměřený soubor podle rodinné situace respondentů					Volnočasové aktivity			
Měření v roce 2009					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině	265	15,94 %	265	0,1594	5,60	6	2,58	0/20
Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině	88	5,29 %	353	0,2124	6,00	6	2,60	0/12
Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově	39	2,35 %	392	0,2359	6,05	6	2,14	1/9
Žije sám/sama nebo jinak	211	12,70 %	603	0,3628	4,78	4	2,47	0/13
Žije s partnerkou/em v manželství	321	19,31 %	924	0,5560	4,48	4	2,48	0/18
Žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství	157	9,45 %	1081	0,6504	4,87	5	2,26	0/10
Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi	514	30,93 %	1595	0,9597	4,96	5	2,66	0/21
Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi	67	4,03 %	1662	1,0000	4,60	5	2,44	0/10
Celkem	1662	100,00 %		100,00 %	5,02	5	2,58	0/21
Měření v roce 2019					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině	190	10,20 %	190	0,1020	7,58	2	12,69	0/75
Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině	68	3,65 %	258	0,1385	6,47	2	10,32	0/62
Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově	12	0,64 %	270	0,1449	9,67	3	12,66	0/36
Žije sám/sama nebo jinak	298	16,00 %	568	0,3049	5,33	2	8,19	0/55
Žije s partnerkou/em v manželství	538	28,88 %	1106	0,5937	4,83	1	8,46	0/78
Žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství	249	13,37 %	1355	0,7273	6,07	2	10,36	0/72
Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi	437	23,46 %	1792	0,9619	6,35	2	9,42	0/62
Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi	71	3,81 %	1863	1,0000	5,30	2	8,97	0/54
Celkem	1863	100,00 %		100,00 %	5,82	2	9,56	0/78

Měření v roce 2021					popisná statistika			
Měřená hodnota	n	%	k	f_k	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{\bar{n}}$	$VCA_{n_{\sigma}}$	$VCA_{min/max}$
Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině	357	10,34 %	357	0,1034	5,82	2	9,89	0/74
Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině	120	3,48 %	477	0,1382	3,39	1	5,43	0/38
Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově	15	0,43 %	492	0,1426	1,13	1	2,00	0/8
Žije sám/sama nebo jinak	627	18,17 %	1119	0,3243	3,53	1	6,35	0/61
Žije s partnerkou/em v manželství	940	27,24 %	2059	0,5966	3,29	1	5,33	0/50
Žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství	441	12,78 %	2500	0,7244	3,93	1	7,01	0/48
Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi	799	23,15 %	3299	0,9560	4,19	1	7,03	0/49
Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi	152	4,40 %	3451	1,0000	3,28	1	5,29	0/28
Celkem	3451	100,00 %		100,00 %	3,88	1	6,76	0/74

Kontingenční tabulky I — Rozdíly mezi preferencemi volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021

Vysvětlivky ke kontingenčním tabulkám:
Veškeré výpočty v kontingenčních tabulkách jsou prováděny podle standardních vzorců pro výpočet χ^2 statistiky (Azen – Walker, 2021; Chráska, 2016; Sheskin, 2011). Doplněny jsou hodnoty standardních korigovaných reziduí (Azen – Walker, 2021, 59-60). Pro větší názornost je doplněno znaménkové schéma.

Proměnná	Význam proměnné nebo způsob výpočtu																																			
P f χ^2	pozorovaná četnost jevu relativní četnost jevu vypočtená hodnota testového kritéria $\chi_{ij}^2 = \frac{(P_{ij} - O_{ij})^2}{O_{ij}}$																																			
z	vypočtená hodnota korigovaného standardního rezidua $z_{ij} = \frac{P_{ij} - O_{ij}}{\sqrt{O_{ij} \cdot (1 - \frac{\Sigma n_i}{\Sigma \Sigma n_{ij}}) \cdot (1 - \frac{\Sigma n_j}{\Sigma \Sigma n_{ij}})}}$																																			
z schéma	<table><tr><td>$z \geq 3,30$</td><td>\Rightarrow</td><td>+++</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,001</td></tr><tr><td>$z \geq 2,58$</td><td>\Rightarrow</td><td>++</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,01</td></tr><tr><td>$z \geq 1,96$</td><td>\Rightarrow</td><td>+</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,05</td></tr><tr><td>$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$</td><td>$\Rightarrow$</td><td>0</td><td>$\Rightarrow$</td><td>statisticky nevýznamné</td></tr><tr><td>$z \leq -1,96$</td><td>\Rightarrow</td><td>-</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,05</td></tr><tr><td>$z \leq -2,58$</td><td>\Rightarrow</td><td>--</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,01</td></tr><tr><td>$z \leq -3,30$</td><td>\Rightarrow</td><td>---</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,001</td></tr></table>	$z \geq 3,30$	\Rightarrow	+++	\Rightarrow	významné na hladině 0,001	$z \geq 2,58$	\Rightarrow	++	\Rightarrow	významné na hladině 0,01	$z \geq 1,96$	\Rightarrow	+	\Rightarrow	významné na hladině 0,05	$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$	\Rightarrow	0	\Rightarrow	statisticky nevýznamné	$z \leq -1,96$	\Rightarrow	-	\Rightarrow	významné na hladině 0,05	$z \leq -2,58$	\Rightarrow	--	\Rightarrow	významné na hladině 0,01	$z \leq -3,30$	\Rightarrow	---	\Rightarrow	významné na hladině 0,001
$z \geq 3,30$	\Rightarrow	+++	\Rightarrow	významné na hladině 0,001																																
$z \geq 2,58$	\Rightarrow	++	\Rightarrow	významné na hladině 0,01																																
$z \geq 1,96$	\Rightarrow	+	\Rightarrow	významné na hladině 0,05																																
$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$	\Rightarrow	0	\Rightarrow	statisticky nevýznamné																																
$z \leq -1,96$	\Rightarrow	-	\Rightarrow	významné na hladině 0,05																																
$z \leq -2,58$	\Rightarrow	--	\Rightarrow	významné na hladině 0,01																																
$z \leq -3,30$	\Rightarrow	---	\Rightarrow	významné na hladině 0,001																																

Tabulka B.1: Rozdíly v preferencích volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (bez rozlišení pohlaví)
 $\chi^2_{\Sigma} = 718,2325 (p=0,0000), df = 16, \chi^2_{krit.}(0,05;16) = 26,2962, \chi^2_{krit.}(0,01;16) = 31,9999$.

Kategorie aktivit (bez rozlišení pohlaví)		Rok měření			Celkem
		2009	2019	2021	
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	539	1557	1774	3870
	<i>f</i> (v roce)	6,20 %	14,37 %	13,26 %	
	χ^2	228,26	62,53	25,59	
	<i>z</i>	-18,75	10,28	6,99	
	Význam	— — —	+++	+++	
200 – Humanitní aktivity	P	145	495	641	1281
	<i>f</i> (v roce)	1,67 %	4,57 %	4,79 %	
	χ^2	110,44	12,66	27,75	
	<i>z</i>	-12,50	4,43	6,98	
	Význam	— — —	+++	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	696	985	1289	2970
	<i>f</i> (v roce)	8,01 %	9,09 %	9,64 %	
	χ^2	9,95	0,05	5,51	
	<i>z</i>	-3,85	0,28	3,19	
	Význam	— — —	0	++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1723	1801	2444	5968
	<i>f</i> (v roce)	19,83 %	16,62 %	18,27 %	
	χ^2	13,70	13,80	0,13	
	<i>z</i>	4,77	-5,01	0,52	
	Význam	+++	— — —	0	
500 – Umění	P	634	979	1121	2734
	<i>f</i> (v roce)	7,30 %	9,03 %	8,38 %	
	χ^2	10,73	6,84	0,08	
	<i>z</i>	-3,99	3,34	0,39	
	Význam	— — —	+++	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	2084	2092	2439	6615
	<i>f</i> (v roce)	23,99 %	19,31 %	18,24 %	
	χ^2	65,05	3,46	23,30	
	<i>z</i>	10,52	-2,54	-7,01	
	Význam	+++	—	— — —	
700 – Sport a hry	P	1638	1547	1991	5176
	<i>f</i> (v roce)	18,85 %	14,28 %	14,89 %	
	χ^2	53,78	14,61	6,10	
	<i>z</i>	9,31	-5,08	-3,49	
	Význam	+++	— — —	— — —	
800 – Sociální aktivity	P	877	899	1127	2903
	<i>f</i> (v roce)	10,09 %	8,30 %	8,43 %	
	χ^2	15,89	3,42	2,40	
	<i>z</i>	4,87	-2,36	-2,11	
	Význam	+++	—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	352	481	549	1382
	<i>f</i> (v roce)	4,05 %	4,44 %	4,10 %	
	χ^2	0,46	1,46	0,29	
	<i>z</i>	-0,81	1,51	-0,72	
	Význam	0	0	0	
Celkem	Σ	8688	10836	13375	32899
	<i>f</i>	100,00 %	100,00 %	100,00 %	

PŘÍLOHA B. TABULKY I — VOLNÝ ČAS V DLOUHODOBÉM SROVNÁNÍ

Tabulka B.2: Rozdíly v preferencích volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)
 $\chi^2_{\Sigma} = 341,0415 (p=0,0000), df = 16, \chi^2_{krit.(0,05;16)} = 26,2962, \chi^2_{krit.(0,01;16)} = 31,9999$.

Kategorie aktivit (muži)		Rok měření			Celkem
		2009	2019	2021	
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	266	752	816	1834
	<i>f</i> (v roce)	7,60 %	16,97 %	15,09 %	
	χ^2	96,28	33,36	7,10	
	<i>z</i>	-12,30	7,61	3,72	
	Význam	— — —	+++	+++	
200 – Humanitní aktivity	P	55	207	263	525
	<i>f</i> (v roce)	1,57 %	4,67 %	4,86 %	
	χ^2	49,72	6,07	11,85	
	<i>z</i>	-8,38	3,08	4,55	
	Význam	— — —	++	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	222	336	474	1032
	<i>f</i> (v roce)	6,34 %	7,58 %	8,77 %	
	χ^2	8,80	0,14	7,42	
	<i>z</i>	-3,60	-0,48	3,68	
	Význam	— — —	0	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	628	728	979	2335
	<i>f</i> (v roce)	17,94 %	16,43 %	18,11 %	
	χ^2	0,38	2,95	1,12	
	<i>z</i>	0,79	-2,32	1,51	
	Význam	0	—	0	
500 – Umění	P	245	335	389	969
	<i>f</i> (v roce)	7,00 %	7,56 %	7,20 %	
	χ^2	0,34	0,53	0,04	
	<i>z</i>	-0,70	0,92	-0,25	
	Význam	0	0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	827	770	898	2495
	<i>f</i> (v roce)	23,63 %	17,37 %	16,61 %	
	χ^2	45,34	4,21	12,68	
	<i>z</i>	8,70	-2,78	-5,12	
	Význam	+++	—	— — —	
700 – Sport a hry	P	729	745	973	2447
	<i>f</i> (v roce)	20,83 %	16,81 %	18,00 %	
	χ^2	11,76	5,70	0,36	
	<i>z</i>	4,42	-3,23	-0,86	
	Význam	+++	—	0	
800 – Sociální aktivity	P	363	336	375	1074
	<i>f</i> (v roce)	10,37 %	7,58 %	6,94 %	
	χ^2	23,38	1,22	8,35	
	<i>z</i>	5,87	-1,41	-3,91	
	Význam	+++	0	— — —	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	165	223	239	627
	<i>f</i> (v roce)	4,71 %	5,03 %	4,42 %	
	χ^2	0,00	1,03	0,90	
	<i>z</i>	0,04	1,27	-1,26	
	Význam	0	0	0	
Celkem	Σ	3500	4432	5406	13338
	<i>f</i>	100,00 %	100,00 %	100,00 %	

Tabulka B.3: Rozdíly v preferencích volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)
 $\chi^2_{\Sigma} = 425,5021 (p=0,0000), df = 16, \chi^2_{krit.(0,05;16)} = 26,2962, \chi^2_{krit.(0,01;16)} = 31,9999$.

Kategorie aktivit (ženy)		Rok měření			Celkem
		2009	2019	2021	
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	273	805	958	2036
	<i>f</i> (v roce)	5,26 %	12,57 %	12,02 %	
	χ^2	132,01	28,75	19,92	
	<i>z</i>	-14,16	6,91	6,13	
	Význam	— — —	+++	+++	
200 – Humanitní aktivity	P	90	288	378	756
	<i>f</i> (v roce)	1,73 %	4,50 %	4,74 %	
	χ^2	60,91	6,63	15,91	
	<i>z</i>	-9,29	3,20	5,29	
	Význam	— — —	++	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	474	649	815	1938
	<i>f</i> (v roce)	9,14 %	10,13 %	10,23 %	
	χ^2	3,11	0,33	0,82	
	<i>z</i>	-2,17	0,74	1,24	
	Význam	—	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1095	1073	1465	3633
	<i>f</i> (v roce)	21,11 %	16,76 %	18,38 %	
	χ^2	17,93	11,39	0,15	
	<i>z</i>	5,47	-4,56	-0,56	
	Význam	+++	— — —	0	
500 – Umění	P	389	644	732	1765
	<i>f</i> (v roce)	7,50 %	10,06 %	9,19 %	
	χ^2	13,37	7,58	0,23	
	<i>z</i>	-4,47	3,52	0,66	
	Význam	— — —	+++	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1257	1322	1541	4120
	<i>f</i> (v roce)	24,23 %	20,64 %	19,34 %	
	χ^2	24,70	0,53	11,26	
	<i>z</i>	6,53	-1,00	-4,91	
	Význam	+++	0	— — —	
700 – Sport a hry	P	909	802	1018	2729
	<i>f</i> (v roce)	17,52 %	12,52 %	12,77 %	
	χ^2	47,39	9,36	7,91	
	<i>z</i>	8,66	-4,02	-3,94	
	Význam	+++	— — —	— — —	
800 – Sociální aktivity	P	514	563	752	1829
	<i>f</i> (v roce)	9,91 %	8,79 %	9,44 %	
	χ^2	1,72	2,14	0,06	
	<i>z</i>	1,61	-1,87	0,34	
	Význam	0	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	187	258	310	755
	<i>f</i> (v roce)	3,60 %	4,03 %	3,89 %	
	χ^2	0,88	0,47	0,02	
	<i>z</i>	-1,11	0,86	0,18	
	Význam	0	0	0	
Celkem	Σ	5188	6404	7969	19561
	<i>f</i>	100,00 %	100,00 %	100,00 %	

Kontingenční tabulky II — Specifické podskupiny a jejich preference
volnočasových aktivit

Vysvětlivky ke kontingenčním tabulkám:
Veškeré výpočty v kontingenčních tabulkách jsou prováděny podle standardních vzorců pro výpočet χ^2 statistiky (Azen – Walker, 2021; Chráska, 2016; Sheskin, 2011). Doplněny jsou hodnoty standardních korigovaných reziduí (Azen – Walker, 2021, 59-60). Pro větší názornost je doplněno znaménkové schéma.

Proměnná	Význam proměnné nebo způsob výpočtu																																			
\mathbf{P} χ^2	pozorovaná četnost jevu vypočtená hodnota testového kritéria $\chi_{ij}^2 = \frac{(P_{ij} - O_{ij})^2}{O_{ij}}$																																			
z	vypočtená hodnota korigovaného standardního rezidua $z_{ij} = \frac{P_{ij} - O_{ij}}{\sqrt{O_{ij} \cdot (1 - \frac{\Sigma n_i}{\Sigma \Sigma n_{ij}}) \cdot (1 - \frac{\Sigma n_j}{\Sigma \Sigma n_{ij}})}}$																																			
z schéma	<table><tr><td>$z \geq 3,30$</td><td>\Rightarrow</td><td>$+++$</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,001</td></tr><tr><td>$z \geq 2,58$</td><td>\Rightarrow</td><td>$++$</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,01</td></tr><tr><td>$z \geq 1,96$</td><td>\Rightarrow</td><td>$+$</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,05</td></tr><tr><td>$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$</td><td>$\Rightarrow$</td><td>$0$</td><td>$\Rightarrow$</td><td>statisticky nevýznamné</td></tr><tr><td>$z \leq -1,96$</td><td>\Rightarrow</td><td>$-$</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,05</td></tr><tr><td>$z \leq -2,58$</td><td>\Rightarrow</td><td>$--$</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,01</td></tr><tr><td>$z \leq -3,30$</td><td>\Rightarrow</td><td>$---$</td><td>\Rightarrow</td><td>významné na hladině 0,001</td></tr></table>	$z \geq 3,30$	\Rightarrow	$+++$	\Rightarrow	významné na hladině 0,001	$z \geq 2,58$	\Rightarrow	$++$	\Rightarrow	významné na hladině 0,01	$z \geq 1,96$	\Rightarrow	$+$	\Rightarrow	významné na hladině 0,05	$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$	\Rightarrow	0	\Rightarrow	statisticky nevýznamné	$z \leq -1,96$	\Rightarrow	$-$	\Rightarrow	významné na hladině 0,05	$z \leq -2,58$	\Rightarrow	$--$	\Rightarrow	významné na hladině 0,01	$z \leq -3,30$	\Rightarrow	$---$	\Rightarrow	významné na hladině 0,001
$z \geq 3,30$	\Rightarrow	$+++$	\Rightarrow	významné na hladině 0,001																																
$z \geq 2,58$	\Rightarrow	$++$	\Rightarrow	významné na hladině 0,01																																
$z \geq 1,96$	\Rightarrow	$+$	\Rightarrow	významné na hladině 0,05																																
$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$	\Rightarrow	0	\Rightarrow	statisticky nevýznamné																																
$z \leq -1,96$	\Rightarrow	$-$	\Rightarrow	významné na hladině 0,05																																
$z \leq -2,58$	\Rightarrow	$--$	\Rightarrow	významné na hladině 0,01																																
$z \leq -3,30$	\Rightarrow	$---$	\Rightarrow	významné na hladině 0,001																																

Tabulka C.1: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **pohlavím respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2009**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 69,60 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Prožívání volného času v závislosti na pohlaví respondentů				
Kategorie aktivit		Muž	Žena	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	266	273	539
	χ^2	10,99	7,42	
	<i>z</i>	4,43	-4,43	
	Význam	+++	---	
200 – Humanitní aktivity	P	55	90	145
	χ^2	0,20	0,13	
	<i>z</i>	-0,58	0,58	
	Význam	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	222	474	696
	χ^2	12,16	8,20	
	<i>z</i>	-4,70	4,70	
	Význam	---	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	628	1095	1723
	χ^2	6,30	4,25	
	<i>z</i>	-3,63	3,63	
	Význam	---	+++	
500 – Umění	P	245	389	634
	χ^2	0,42	0,29	
	<i>z</i>	-0,88	0,88	
	Význam	0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	827	1257	2084
	χ^2	0,19	0,13	
	<i>z</i>	-0,64	0,64	
	Význam	0	0	
700 – Sport a hry	P	729	909	1638
	χ^2	7,24	4,89	
	<i>z</i>	3,87	-3,87	
	Význam	+++	---	
800 – Sociální aktivity	P	363	514	877
	χ^2	0,27	0,18	
	<i>z</i>	0,70	-0,70	
	Význam	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	165	187	352
	χ^2	3,79	2,56	
	<i>z</i>	2,57	-2,57	
	Význam	+	-	
Celkem		3500	5188	8688

PŘÍLOHA C. TABULKY II — VOLNÝ ČAS SPECIFICKÝCH PODSKUPIN

Tabulka C.2: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **pohlavím respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 131,22 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Prožívání volného času v závislosti na pohlaví respondentů				
Kategorie aktivit		Muž	Žena	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	752	805	1557
	χ^2	20,83	14,42	
	z	6,42	-6,42	
	Význam	+++	---	
200 – Humanitní aktivity	P	207	288	495
	χ^2	0,10	0,07	
	z	0,43	-0,43	
	Význam	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	336	649	985
	χ^2	11,10	7,68	
	z	-4,55	4,55	
	Význam	---	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	728	1073	1801
	χ^2	0,10	0,07	
	z	-0,45	0,45	
	Význam	0	0	
500 – Umění	P	335	644	979
	χ^2	10,69	7,40	
	z	-4,46	4,46	
	Význam	---	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	770	1322	2092
	χ^2	8,57	5,93	
	z	-4,24	4,24	
	Význam	---	+++	
700 – Sport a hry	P	745	802	1547
	χ^2	19,92	13,79	
	z	6,27	-6,27	
	Význam	+++	---	
800 – Sociální aktivity	P	336	563	899
	χ^2	2,73	1,89	
	z	-2,25	2,25	
	Význam	—	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	223	258	481
	χ^2	3,51	2,43	
	z	2,49	-2,49	
	Význam	+	—	
Celkem		4432	6404	10836

Tabulka C.3: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **pohlavím respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2021**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 143,77 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Prožívání volného času v závislosti na pohlaví respondentů				
Kategorie aktivit		Muž	Žena	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	816	958	1774
	χ^2	13,66	9,27	
	<i>z</i>	5,14	-5,14	
	Význam	+++	---	
200 – Humanitní aktivity	P	263	378	641
	χ^2	0,06	0,04	
	<i>z</i>	0,32	-0,32	
	Význam	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	474	815	1289
	χ^2	4,24	2,88	
	<i>z</i>	-2,81	2,81	
	Význam	--	++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	979	1465	2444
	χ^2	0,08	0,05	
	<i>z</i>	-0,40	0,40	
	Význam	0	0	
500 – Umění	P	389	732	1121
	χ^2	9,07	6,15	
	<i>z</i>	-4,08	4,08	
	Význam	---	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	898	1541	2439
	χ^2	7,82	5,31	
	<i>z</i>	-4,01	4,01	
	Význam	---	+++	
700 – Sport a hry	P	973	1018	1991
	χ^2	35,18	23,87	
	<i>z</i>	8,33	-8,33	
	Význam	+++	---	
800 – Sociální aktivity	P	375	752	1127
	χ^2	14,23	9,66	
	<i>z</i>	-5,11	5,11	
	Význam	--	+++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	239	310	549
	χ^2	1,32	0,89	
	<i>z</i>	1,52	-1,52	
	Význam	0	0	
Celkem		5406	7969	13375

Tabulka C.4: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po pěti letech a způsoby prožívání volného času v roce 2009.

$$\chi^2_{\Sigma} = 1007,12 \quad (p=0,0000), \chi^2_{krit.(0,05;80)} = 101,8795, \chi^2_{krit.(0,01;80)} = 112,3288.$$

Prožívání volného času v závislosti na věku respondentů (po 5 letech)													
Kategorie aktivit		15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	60–64	65+	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	48	75	64	48	66	56	42	41	48	22	29	539
	χ^2	0,00	0,36	0,65	5,23	5,59	0,56	0,59	0,48	0,04	3,67	13,35	
	z	0,07	0,66	0,88	2,44	2,56	0,81	-0,83	-0,74	0,22	-2,04	-3,99	
	Význam	0	0	0	+	+	0	0	0	0	–	– – –	
200 – Humanitní aktivity	P	2	13	13	8	13	10	6	20	4	13	43	145
	χ^2	9,10	1,80	0,42	0,18	0,01	0,97	3,55	4,85	5,81	1,91	50,93	
	z	-3,19	-1,45	-0,70	-0,44	-0,08	-1,04	-1,99	2,32	-2,54	1,44	7,61	
	Význam	– –	0	0	0	0	0	–	+	–	0	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	36	65	59	41	60	70	63	63	80	55	104	696
	χ^2	10,48	7,12	3,32	0,29	0,22	0,32	0,06	0,28	6,54	3,60	13,27	
	z	-3,54	-2,98	-2,01	-0,58	-0,52	0,62	0,27	0,57	2,79	2,04	4,01	
	Význam	– – –	– –	–	0	0	0	0	0	++	+	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	57	102	107	91	156	184	181	203	207	153	282	1723
	χ^2	59,30	66,21	32,91	3,43	0,02	2,98	5,91	22,29	22,63	21,38	57,12	
	z	-9,01	-9,74	-6,78	-2,14	-0,17	2,03	2,84	5,51	5,56	5,33	8,92	
	Význam	– – –	– – –	– – –	–	0	+	++	+++	+++	+++	+++	
500 – Umění	P	62	127	94	60	48	37	53	38	38	29	48	634
	χ^2	0,67	24,26	9,86	9,21	1,75	8,58	0,12	4,59	5,15	2,49	5,10	
	z	0,89	5,48	3,45	3,26	-1,44	-3,20	-0,38	-2,33	-2,47	-1,69	-2,48	
	Význam	0	+++	+++	++	0	– –	0	–	–	0	–	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	163	266	224	102	184	193	192	179	201	140	240	2084
	χ^2	2,34	0,08	0,00	7,48	0,25	0,05	0,46	0,03	2,41	1,20	2,16	
	z	-1,84	-0,34	0,02	-3,24	-0,60	-0,26	0,82	0,22	1,86	1,30	1,78	
	Význam	0	0	0	– –	0	0	0	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	200	230	207	121	160	168	150	126	112	72	92	1638
	χ^2	21,39	1,41	5,50	2,43	0,66	1,27	0,28	1,17	6,18	7,99	36,90	
	z	5,38	1,41	2,75	1,79	0,94	1,31	0,61	-1,26	-2,89	-3,24	-7,13	
	Význam	+++	0	++	0	0	0	0	0	– –	– –	– – –	
800 – Sociální aktivity	P	95	154	104	70	89	87	66	56	46	45	65	877
	χ^2	4,04	14,15	1,02	3,37	0,93	0,25	1,55	4,50	11,72	1,41	7,85	
	z	2,22	4,25	1,13	2,00	1,07	0,55	-1,37	-2,34	-3,78	-1,29	-3,12	
	Význam	+	+++	0	+	0	0	0	–	– – –	0	– –	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	103	96	61	16	20	12	9	10	15	3	7	352
	χ^2	166,87	55,36	14,24	1,91	4,65	13,45	15,50	13,17	7,82	15,97	24,20	
	z	13,81	8,14	4,08	-1,46	-2,31	-3,93	-4,21	-3,87	-2,99	-4,21	-5,31	
	Význam	+++	+++	+++	0	–	– – –	– – –	– – –	– –	– – –	– – –	
Celkem		766	1128	933	557	796	817	762	736	751	532	910	8688

Tabulka C.5: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **věkem respondentů v intervalech po pěti letech** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 474,24 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;80)} = 101,8795, \chi^2_{krit.(0,01;80)} = 112,3288.$$

Prožívání volného času v závislosti na věku respondentů (po 5 letech)													
Kategorie aktivit		15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	60–64	65+	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	99	173	188	165	174	133	176	118	110	46	175	1557
	χ^2	0,47	0,78	0,49	0,53	0,92	1,47	0,44	1,15	1,29	0,34	2,96	
	z	0,77	1,01	0,81	-0,83	1,10	-1,37	-0,77	1,20	1,27	-0,64	-1,99	
	Význam	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	–	
200 – Humanitní aktivity	P	21	42	69	40	68	33	79	40	29	13	61	495
	χ^2	2,39	1,73	2,63	4,33	5,33	4,15	6,91	1,06	0,18	0,54	0,09	
	z	-1,63	-1,42	1,76	-2,26	2,50	-2,19	2,87	1,09	-0,45	-0,77	-0,32	
	Význam	0	0	0	–	+	–	++	0	0	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	55	105	99	90	90	85	106	66	66	38	185	985
	χ^2	0,20	0,07	1,73	3,78	1,49	0,76	1,05	0,04	0,20	1,24	27,54	
	z	-0,49	0,29	-1,47	-2,17	-1,35	-0,96	-1,14	-0,22	0,49	1,19	5,89	
	Význam	0	0	0	–	0	0	0	0	0	0	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	71	122	166	172	195	175	215	132	137	79	337	1801
	χ^2	12,04	22,68	7,98	4,44	0,33	0,10	0,00	0,56	4,56	7,60	49,18	
	z	-3,92	-5,51	-3,29	-2,45	0,66	0,36	0,07	0,85	2,42	3,07	8,22	
	Význam	– – –	– – –	–	–	0	0	0	0	+	++	+++	
500 – Umění	P	85	122	113	135	71	94	136	63	50	25	85	979
	χ^2	12,46	4,04	0,00	5,80	9,28	0,01	3,31	0,26	2,35	1,35	12,97	
	z	3,82	2,23	0,07	2,68	-3,37	0,13	2,03	-0,56	-1,66	-1,24	-4,04	
	Význam	+++	+	0	++	– – –	0	+	0	0	0	– – –	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	97	226	215	232	196	190	245	156	136	78	321	2092
	χ^2	5,93	0,34	2,60	0,03	2,10	0,36	0,05	1,06	0,09	1,67	10,58	
	z	-2,80	0,69	-1,91	-0,20	-1,71	-0,70	-0,28	1,19	0,34	1,46	3,88	
	Význam	– –	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+++	
700 – Sport a hry	P	113	178	219	187	184	200	173	90	85	28	90	1547
	χ^2	4,90	1,85	9,73	1,06	3,36	19,31	0,64	2,48	1,74	9,56	58,92	
	z	2,46	1,55	3,58	1,18	2,09	4,99	-0,92	-1,76	-1,47	-3,39	-8,88	
	Význam	+	0	+++	0	+	+++	0	0	0	– – –	– – –	
800 – Sociální aktivity	P	49	87	105	118	86	77	115	61	59	33	109	899
	χ^2	0,35	0,44	0,03	2,93	0,59	0,81	0,62	0,01	0,07	0,57	0,32	
	z	-0,64	-0,73	0,20	1,90	-0,85	-0,98	0,88	-0,10	0,29	0,80	-0,63	
	Význam	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	53	71	69	76	62	41	43	18	15	9	24	481
	χ^2	20,96	8,84	3,46	9,03	2,89	0,47	3,51	6,84	7,87	2,72	22,92	
	z	4,83	3,21	2,02	3,26	1,84	-0,74	-2,04	-2,77	-2,97	-1,72	-5,24	
	Význam	+++	++	+	++	0	0	–	–	–	0	– – –	
Celkem		643	1126	1243	1215	1126	1028	1288	744	687	349	1387	10836

Tabulka C.6: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi věkem respondentů v intervalech po pěti letech a způsoby prožívání volného času v roce 2021.

$$\chi^2_{\Sigma} = 708,56 (p=0,0000), \chi^2_{krit.(0,05;80)} = 101,8795, \chi^2_{krit.(0,01;80)} = 112,3288.$$

Prožívání volného času v závislosti na věku respondentů (po 5 letech)													
Kategorie aktivit		15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	60–64	65+	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	122	137	176	130	189	187	179	162	167	85	240	1774
	χ^2	1,41	5,00	0,06	0,39	0,19	0,02	0,02	5,05	6,18	0,66	0,92	
	z	-1,32	-2,52	-0,27	-0,69	0,50	-0,14	0,14	2,51	2,78	0,89	-1,11	
	Význam	0	–	0	0	0	0	0	+	++	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	55	63	60	41	57	66	68	53	45	30	103	641
	χ^2	0,72	0,16	0,35	1,49	1,26	0,07	0,24	0,31	0,46	0,12	1,25	
	z	0,90	0,43	-0,64	-1,30	-1,22	-0,29	0,53	0,60	-0,73	0,37	1,24	
	Význam	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	101	111	99	92	114	129	127	82	106	63	265	1289
	χ^2	0,05	0,74	7,48	0,60	2,71	0,48	0,03	2,82	0,34	0,73	34,05	
	z	0,25	-0,95	-3,03	-0,85	-1,83	-0,77	-0,18	-1,84	0,64	0,92	6,63	
	Význam	0	0	–	0	0	0	0	0	0	0	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	103	143	207	164	264	245	263	215	209	129	502	2444
	χ^2	37,81	31,94	6,44	3,34	0,56	0,87	1,43	4,16	1,93	4,41	64,18	
	z	-7,08	-6,57	-2,96	-2,10	0,87	-1,09	1,39	2,35	1,60	2,37	9,58	
	Význam	– – –	– – –	– – –	–	0	0	0	+	0	+	+++	
500 – Umění	P	129	178	122	94	115	117	99	76	64	40	87	1121
	χ^2	21,72	51,19	0,68	0,61	0,00	0,04	1,52	1,12	6,12	1,72	34,25	
	z	5,07	7,85	0,91	0,85	-0,07	-0,23	-1,36	-1,15	-2,69	-1,40	-6,61	
	Význam	+++	+++	0	0	0	0	0	0	– –	0	– – –	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	160	212	246	188	209	243	238	199	198	121	425	2439
	χ^2	3,83	1,12	0,00	0,00	7,23	1,05	0,14	0,81	0,38	1,82	15,59	
	z	-2,25	-1,23	-0,03	-0,06	-3,14	-1,20	-0,43	1,03	0,71	1,53	4,72	
	Význam	–	0	0	0	– –	0	0	0	0	0	+++	
700 – Sport a hry	P	202	203	244	176	237	245	221	141	139	46	137	1991
	χ^2	16,12	1,54	9,15	3,12	4,85	5,19	2,43	0,86	1,59	19,60	78,05	
	z	4,53	1,41	3,46	1,99	2,52	2,61	1,78	-1,04	-1,42	-4,91	-10,35	
	Význam	+++	0	+++	+	+	++	0	0	0	– – –	– – –	
800 – Sociální aktivity	P	77	114	113	85	120	139	104	77	84	63	151	1127
	χ^2	1,00	0,71	0,01	0,06	0,12	3,04	0,67	1,00	0,14	3,71	0,77	
	z	-1,09	0,93	-0,09	-0,26	0,38	1,93	-0,90	-1,09	-0,41	2,06	-0,99	
	Význam	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	75	89	84	65	75	52	38	19	27	10	15	549
	χ^2	25,86	27,69	14,69	11,93	5,95	0,70	5,19	12,62	5,74	8,24	51,86	
	z	5,40	5,64	4,13	3,67	2,63	-0,91	-2,45	-3,78	-2,55	-3,00	-7,95	
	Význam	+++	+++	+++	+++	++	0	–	– – –	–	– –	– – –	
Celkem		1024	1250	1351	1035	1380	1423	1337	1024	1039	587	1925	13375

Tabulka C.7: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **věkem respondentů v intervalech po deseti letech** a způsoby prožívání volného času v roce **2009**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 902,13 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;40)} = 55,7585, \chi^2_{krit.(0,01;40)} = 63,6907.$$

Prožívání volného času v závislosti na věku respondentů (po 10 letech)								
Kategorie aktivit		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	123	112	122	83	70	29	539
	χ^2	0,26	4,14	4,81	1,06	1,16	13,35	
	<i>z</i>	0,59	2,31	2,51	-1,17	-1,20	-3,99	
	Význam	0	+	+	0	0	---	
200 – Humanitní aktivity	P	15	21	23	26	17	43	145
	χ^2	8,73	0,60	0,57	0,04	0,91	50,93	
	<i>z</i>	-3,37	-0,86	-0,84	0,22	-1,04	7,61	
	Význam	---	0	0	0	0	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	101	100	130	126	135	104	696
	χ^2	16,96	3,14	0,00	0,30	10,10	13,27	
	<i>z</i>	-4,86	-2,03	0,08	0,63	3,59	4,01	
	Význam	---	-	0	0	+++	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	159	198	340	384	360	282	1723
	χ^2	124,92	32,17	1,26	25,43	43,79	57,12	
	<i>z</i>	-14,12	-6,96	1,39	6,19	8,01	8,92	
	Význam	---	---	0	+++	+++	+++	
500 – Umění	P	189	154	85	91	67	48	634
	χ^2	18,66	18,85	9,09	3,07	7,57	5,10	
	<i>z</i>	5,07	4,95	-3,47	-2,00	-3,10	-2,48	
	Význam	+++	+++	---	-	---	-	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	429	326	377	371	341	240	2084
	χ^2	1,41	2,76	0,25	0,38	3,59	2,16	
	<i>z</i>	-1,54	-2,09	-0,64	0,78	2,35	1,78	
	Význam	0	-	0	0	+	0	
700 – Sport a hry	P	430	328	328	276	184	92	1638
	χ^2	14,89	7,89	1,88	0,15	13,86	36,90	
	<i>z</i>	4,84	3,43	1,69	-0,47	-4,48	-7,13	
	Význam	+++	+++	0	0	---	---	
800 – Sociální aktivity	P	249	174	176	122	91	65	877
	χ^2	17,48	3,70	1,07	5,64	11,45	7,85	
	<i>z</i>	4,99	2,23	1,21	-2,75	-3,87	-3,12	
	Význam	+++	+	0	---	---	---	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	199	77	32	19	18	7	352
	χ^2	194,80	4,58	17,02	28,64	22,21	24,20	
	<i>z</i>	16,11	2,40	-4,67	-6,01	-5,21	-5,31	
	Význam	+++	+	---	---	---	---	
Celkem		1894	1490	1613	1498	1283	910	8688

Tabulka C.8: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **věkem respondentů v intervalech po deseti letech** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 407,32 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;40)} = 55,7585, \chi^2_{krit.(0,01;40)} = 63,6907.$$

Prožívání volného času v závislosti na věku respondentů (po 10 letech)								
Kategorie aktivit		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	272	353	307	294	156	175	1557
	χ^2	1,25	0,00	0,02	0,01	0,34	2,96	
	z	1,32	-0,01	-0,17	0,14	0,66	-1,99	
	Význam	0	0	0	0	0	–	
200 – Humanitní aktivity	P	63	109	101	119	42	61	495
	χ^2	3,93	0,10	0,07	7,38	0,60	0,09	
	z	-2,22	-0,36	0,30	3,09	-0,83	-0,32	
	Význam	–	0	0	++	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	160	189	175	172	104	185	985
	χ^2	0,00	5,31	2,21	0,87	1,03	27,54	
	z	-0,07	-2,75	-1,74	-1,09	1,12	5,89	
	Význam	0	–	0	0	0	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	193	338	370	347	216	337	1801
	χ^2	34,71	12,18	0,40	0,25	11,15	49,18	
	z	-7,05	-4,35	0,78	0,61	3,84	8,22	
	Význam	– – –	– – –	0	0	+++	+++	
500 – Umění	P	207	248	165	199	75	85	979
	χ^2	13,93	3,03	4,50	1,29	3,70	12,97	
	z	4,28	2,07	-2,49	1,32	-2,12	-4,04	
	Význam	+++	+	–	0	–	– – –	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	323	447	386	401	214	321	2092
	χ^2	1,00	1,60	2,14	0,19	0,98	10,58	
	z	-1,22	-1,60	-1,82	0,54	1,16	3,88	
	Význam	0	0	0	0	0	+++	
700 – Sport a hry	P	291	406	384	263	113	90	1547
	χ^2	5,85	8,65	19,02	2,53	8,24	58,92	
	z	2,86	3,61	5,26	-1,91	-3,26	-8,88	
	Význam	++	+++	+++	0	–	– – –	
800 – Sociální aktivity	P	136	223	163	176	92	109	899
	χ^2	0,79	1,78	1,38	0,33	0,43	0,32	
	z	-1,01	1,59	-1,37	0,66	0,72	-0,63	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	124	145	103	61	24	24	481
	χ^2	26,34	11,81	0,57	9,45	10,51	22,92	
	z	5,74	4,00	0,86	-3,49	-3,49	-5,24	
	Význam	+++	+++	0	– – –	– – –	– – –	
Celkem		1769	2458	2154	2032	1036	1387	10836

Tabulka C.9: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **věkem respondentů v intervalech po deseti letech** a způsoby prožívání volného času v roce **2021**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 661,51 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;40)} = 55,7585, \chi^2_{krit.(0,01;40)} = 63,6907.$$

Prožívání volného času v závislosti na věku respondentů (po 10 letech)								
Kategorie aktivit		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	259	306	376	341	252	240	1774
	χ^2	6,02	0,35	0,05	2,48	6,12	0,92	
	z	-2,89	-0,70	0,26	1,86	2,83	-1,11	
	Význam	---	0	0	0	++	0	
200 – Humanitní aktivity	P	118	101	123	121	75	103	641
	χ^2	0,75	1,56	0,96	0,54	0,11	1,25	
	z	0,97	-1,41	-1,13	0,83	-0,36	1,24	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	212	191	243	209	169	265	1289
	χ^2	0,23	6,60	2,73	1,51	0,96	34,05	
	z	-0,56	-2,98	-1,95	-1,42	1,10	6,63	
	Význam	0	--	0	0	0	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	246	371	509	478	338	502	2444
	χ^2	69,16	9,69	0,02	5,03	5,63	64,18	
	z	-10,10	-3,80	-0,18	2,73	2,80	9,58	
	Význam	---	---	0	++	++	+++	
500 – Umění	P	307	216	232	175	104	87	1121
	χ^2	71,10	1,28	0,04	2,65	7,65	34,25	
	z	9,67	1,31	-0,22	-1,87	-3,08	-6,61	
	Význam	+++	0	0	0	--	---	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	372	434	452	437	319	425	2439
	χ^2	4,39	0,00	6,84	0,10	1,71	15,59	
	z	-2,54	-0,06	-3,25	0,38	1,54	4,72	
	Význam	-	0	--	0	0	+++	
700 – Sport a hry	P	405	420	482	362	185	137	1991
	χ^2	13,06	11,83	10,05	0,32	13,44	78,05	
	z	4,30	4,11	3,86	0,67	-4,24	-10,35	
	Význam	+++	+++	+++	0	---	---	
800 – Sociální aktivity	P	191	198	259	181	147	151	1127
	χ^2	0,00	0,05	2,20	1,62	0,73	0,77	
	z	-0,05	-0,25	1,74	-1,46	0,95	-0,99	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	164	149	127	57	37	15	549
	χ^2	53,49	26,62	1,24	16,44	13,25	51,86	
	z	8,20	5,81	1,28	-4,56	-3,97	-7,95	
	Význam	+++	+++	0	---	---	---	
Celkem		2274	2386	2803	2361	1626	1925	13375

Tabulka C.10: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **dosaženým vzděláním** a způsoby prožívání volného času v roce **2009**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 322,18 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;24)} = 36,4150, \chi^2_{krit.(0,01;24)} = 42,9798.$$

ZŠ = Základní, OU = Vyučení v oboru, SŠ = Středoškolské, VŠ/VOŠ = Vysokoškolské

Prožívání volného času v závislosti na dosaženém vzdělání respondentů						
Kategorie aktivit		ZŠ	OU	SŠ	VŠ/VOŠ	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	53	94	245	144	536
	χ^2	2,12	1,25	0,07	2,88	
	<i>z</i>	-1,60	-1,29	0,38	2,00	
	Význam	0	0	0	+	
200 – Humanitní aktivity	P	13	40	46	46	145
	χ^2	1,16	4,61	5,63	4,39	
	<i>z</i>	-1,16	2,42	-3,22	2,41	
	Význam	0	+	--	+	
300 – Literatura a jazyky	P	61	140	310	182	693
	χ^2	6,14	0,10	0,01	2,57	
	<i>z</i>	-2,75	0,36	-0,11	1,91	
	Význam	--	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	175	499	742	302	1718
	χ^2	5,06	76,63	1,16	24,31	
	<i>z</i>	-2,68	10,91	-1,62	-6,29	
	Význam	--	+++	0	---	
500 – Umění	P	66	75	293	200	634
	χ^2	1,45	19,84	0,23	18,38	
	<i>z</i>	-1,33	-5,16	0,68	5,09	
	Význam	0	---	0	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	239	434	942	461	2076
	χ^2	0,54	1,59	0,09	1,11	
	<i>z</i>	-0,90	1,61	0,47	-1,38	
	Význam	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	223	255	764	395	1637
	χ^2	3,26	13,98	1,11	0,46	
	<i>z</i>	2,14	-4,63	1,57	0,86	
	Význam	+	---	0	0	
800 – Sociální aktivity	P	112	133	408	223	876
	χ^2	0,37	8,99	0,53	1,71	
	<i>z</i>	0,68	-3,53	1,03	1,57	
	Význam	0	---	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	104	35	143	68	350
	χ^2	90,25	16,66	1,29	2,28	
	<i>z</i>	10,34	-4,65	-1,56	-1,76	
	Význam	+++	---	0	0	
Celkem		1046	1705	3893	2021	8665

Tabulka C.11: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **dosaženým vzděláním** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 168,68 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;24)} = 36,4150, \chi^2_{krit.(0,01;24)} = 42,9798.$$

ZŠ = Základní, OU = Vyučení v oboru, SŠ = Středoškolské, VŠ/VOŠ = Vysokoškolské

Prožívání volného času v závislosti na dosaženém vzdělání respondentů						
Kategorie aktivit		ZŠ	OU	SS	VŠ/VOŠ	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	94	152	627	684	1557
	χ^2	0,01	1,06	0,41	0,00	
	<i>z</i>	-0,13	-1,18	0,89	-0,08	
	Význam	0	0	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	25	40	156	274	495
	χ^2	0,91	2,99	7,54	14,42	
	<i>z</i>	-1,01	-1,87	-3,61	5,20	
	Význam	0	0	---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	64	104	379	438	985
	χ^2	0,24	0,00	0,15	0,04	
	<i>z</i>	0,53	-0,06	-0,52	0,29	
	Význam	0	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	119	282	719	681	1801
	χ^2	0,73	43,20	0,21	15,81	
	<i>z</i>	0,97	7,61	0,64	-5,82	
	Význam	0	+++	0	---	
500 – Umění	P	58	63	371	487	979
	χ^2	0,05	16,10	0,46	7,26	
	<i>z</i>	-0,25	-4,45	-0,91	3,78	
	Význam	0	---	0	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	121	273	843	855	2092
	χ^2	0,36	11,71	0,58	4,74	
	<i>z</i>	-0,69	4,03	1,09	-3,24	
	Význam	0	+++	0	--	
700 – Sport a hry	P	91	127	633	696	1547
	χ^2	0,13	8,42	1,10	0,32	
	<i>z</i>	-0,40	-3,31	1,45	0,82	
	Význam	0	---	0	0	
800 – Sociální aktivity	P	47	87	334	431	899
	χ^2	1,14	0,74	1,01	3,13	
	<i>z</i>	-1,15	-0,95	-1,34	2,47	
	Význam	0	0	0	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	43	22	191	225	481
	χ^2	6,31	16,53	0,03	0,83	
	<i>z</i>	2,65	-4,40	0,21	1,24	
	Význam	++	---	0	0	
Celkem		662	1150	4253	4771	10836

Tabulka C.12: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **dosaženým vzděláním** a způsoby prožívání volného času v roce **2021**.

$\chi^2_{\Sigma} = 280,07$ ($p=0,0000$), $\chi^2_{krit.(0,05;24)} = 36,4150$, $\chi^2_{krit.(0,01;24)} = 42,9798$.

ZŠ = Základní, OU = Vyučení v oboru, SŠ = Středoškolské, VŠ/VOŠ = Vysokoškolské

Prožívání volného času v závislosti na dosaženém vzdělání respondentů						
Kategorie aktivit		ZŠ	OU	SŠ	VŠ/VOŠ	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	125	201	695	753	1774
	χ^2	2,89	1,63	1,28	0,14	
	z	-1,90	-1,46	1,54	0,53	
	Význam	0	0	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	60	61	252	268	641
	χ^2	1,05	4,29	0,54	0,00	
	z	1,10	-2,27	0,95	-0,03	
	Význam	0	–	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	121	166	465	537	1289
	χ^2	2,21	0,24	0,73	0,01	
	z	1,63	0,55	-1,14	-0,16	
	Význam	0	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	158	486	927	873	2444
	χ^2	8,99	110,58	0,10	22,07	
	z	-3,46	12,43	0,45	-6,82	
	Význam	– – –	+++	0	– – –	
500 – Umění	P	114	57	433	517	1121
	χ^2	5,29	48,34	0,36	4,84	
	z	2,51	-7,76	0,79	3,01	
	Význam	+	– – –	0	++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	190	335	878	1036	2439
	χ^2	0,50	3,53	1,53	0,21	
	z	-0,82	2,22	-1,73	0,67	
	Význam	0	+	0	0	
700 – Sport a hry	P	178	205	734	874	1991
	χ^2	1,32	7,08	0,24	1,96	
	z	1,30	-3,08	-0,67	1,99	
	Význam	0	– –	0	+	
800 – Sociální aktivity	P	82	119	408	518	1127
	χ^2	1,18	3,07	0,53	4,51	
	z	-1,18	-1,96	-0,96	2,91	
	Význam	0	0	0	++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	69	28	228	224	549
	χ^2	12,76	23,58	2,34	0,15	
	z	3,81	-5,30	1,98	-0,52	
	Význam	+++	– – –	+	0	
Celkem		1097	1658	5020	5600	13375

Tabulka C.13: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **velikostí obce, v níž respondent žije** a způsoby prožívání volného času v roce **2009**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 98,80 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;40)} = 55,7585, \chi^2_{krit.(0,01;40)} = 63,6907.$$

O1 = Do 2 tis. obyvatel, O2 = 2–5 tis. obyvatel, O3 = 5–15 tis. obyvatel, O4 = 15–60 tis. obyvatel, O5 = 60–150 tis. obyvatel, O6 = Více než 150 tis. obyvatel

Prožívání volného času v závislosti na velikosti obce, v níž respondent žije								
Kategorie aktivit		O1	O2	O3	O4	O5	O6	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	134	53	84	100	116	52	539
	χ^2	0,09	0,40	0,80	0,00	0,53	0,15	
	z	0,35	-0,69	-1,02	-0,02	0,84	0,41	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	41	19	19	23	25	18	145
	χ^2	0,97	0,76	1,41	0,58	0,60	1,69	
	z	1,14	0,93	-1,31	-0,85	-0,87	1,37	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	147	70	123	146	143	67	696
	χ^2	2,79	0,29	0,10	2,16	0,06	0,17	
	z	-2,00	-0,60	0,36	1,70	0,29	0,45	
	Význam	–	0	0	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	500	200	311	306	300	106	1723
	χ^2	16,23	1,24	0,75	0,62	6,28	16,93	
	z	5,17	1,32	1,06	-0,97	-3,13	-4,82	
	Význam	+++	0	0	0	--	---	
500 – Umění	P	140	53	97	137	125	82	634
	χ^2	1,22	3,31	1,31	3,14	0,05	9,92	
	z	-1,32	-2,00	-1,31	2,04	-0,26	3,43	
	Význam	0	–	0	+	0	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	468	256	355	375	440	190	2084
	χ^2	2,73	4,71	0,03	0,38	1,02	0,00	
	z	-2,18	2,63	-0,21	-0,79	1,30	-0,06	
	Význam	–	++	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	391	152	298	300	347	150	1638
	χ^2	0,09	3,20	0,97	0,06	0,92	0,00	
	z	-0,39	-2,10	1,20	-0,30	1,19	0,01	
	Význam	0	–	0	0	0	0	
800 – Sociální aktivity	P	197	96	150	165	186	83	877
	χ^2	1,14	0,04	0,00	0,03	0,52	0,09	
	z	-1,30	0,22	-0,07	0,19	0,85	0,34	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	88	33	56	62	66	47	352
	χ^2	0,08	0,60	0,33	0,18	0,33	6,79	
	z	0,34	-0,84	-0,65	-0,47	-0,65	2,79	
	Význam	0	0	0	0	0	++	
Celkem		2106	932	1493	1614	1748	795	8688

Tabulka C.14: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **velikostí obce, v níž respondent žije** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 112,90 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;40)} = 55,7585, \chi^2_{krit.(0,01;40)} = 63,6907.$$

O1 = Do 2 tis. obyvatel, O2 = 2–5 tis. obyvatel, O3 = 5–15 tis. obyvatel, O4 = 15–60 tis. obyvatel, O5 = 60–150 tis. obyvatel, O6 = Více než 150 tis. obyvatel

Prožívání volného času v závislosti na velikosti obce, v níž respondent žije								
Kategorie aktivit		O1	O2	O3	O4	O5	O6	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	295	175	228	450	184	225	1557
	χ^2	4,02	0,35	3,54	0,00	0,00	0,01	
	z	-2,44	0,67	2,18	0,07	-0,01	0,09	
	Význam	–	0	+	0	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	103	32	52	125	91	92	495
	χ^2	0,05	8,46	2,25	2,20	18,03	6,10	
	z	-0,27	-3,15	-1,65	-1,80	4,63	2,73	
	Význam	0	–	0	0	+++	++	
300 – Literatura a jazyky	P	208	92	122	267	114	182	985
	χ^2	0,01	1,82	0,22	1,01	0,05	11,51	
	z	-0,14	-1,50	-0,53	-1,25	-0,25	3,85	
	Význam	0	0	0	0	0	+++	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	449	218	223	496	183	232	1801
	χ^2	11,21	3,07	0,42	1,04	4,20	2,80	
	z	4,13	2,03	-0,76	-1,32	-2,39	-1,98	
	Význam	+++	+	0	0	–	–	
500 – Umění	P	194	84	121	282	140	158	979
	χ^2	1,00	4,29	0,25	0,00	5,09	2,11	
	z	-1,18	-2,30	-0,56	-0,02	2,52	1,65	
	Význam	0	–	0	0	+	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	452	223	279	619	243	276	2092
	χ^2	0,10	0,02	0,27	0,42	0,08	2,04	
	z	0,39	-0,15	0,62	0,85	-0,32	-1,72	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	316	183	207	456	189	196	1547
	χ^2	0,54	1,67	0,24	0,22	0,20	3,14	
	z	-0,90	1,48	0,57	0,61	0,52	-2,07	
	Význam	0	0	0	0	0	–	
800 – Sociální aktivity	P	191	104	109	276	86	133	899
	χ^2	0,00	0,56	0,45	1,09	3,87	0,11	
	z	-0,03	0,83	-0,75	1,29	-2,19	0,37	
	Význam	0	0	0	0	–	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	99	54	60	153	51	64	481
	χ^2	0,11	0,10	0,08	1,48	0,60	0,38	
	z	-0,39	0,34	-0,30	1,48	-0,85	-0,69	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
Celkem		2307	1165	1401	3124	1281	1558	10836

Tabulka C.15: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **velikostí obce, v níž respondent žije** a způsoby prožívání volného času v roce **2021**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 150,85 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;40)} = 55,7585, \chi^2_{krit.(0,01;40)} = 63,6907.$$

O1 = Do 2 tis. obyvatel, O2 = 2–5 tis. obyvatel, O3 = 5–15 tis. obyvatel, O4 = 15–60 tis. obyvatel, O5 = 60–150 tis. obyvatel, O6 = Více než 150 tis. obyvatel

Prožívání volného času v závislosti na velikosti obce, v níž respondent žije								
Kategorie aktivit		O1	O2	O3	O4	O5	O6	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	475	227	276	301	190	305	1774
	χ^2	0,08	0,70	0,43	0,51	0,45	0,12	
	<i>z</i>	-0,36	-0,96	0,77	0,84	-0,77	0,40	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	196	66	106	103	72	98	641
	χ^2	2,80	4,94	1,07	0,02	0,00	0,94	
	<i>z</i>	2,01	-2,45	1,15	-0,15	-0,01	-1,09	
	Význam	+	–	0	0	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	320	174	186	220	150	239	1289
	χ^2	2,53	0,00	0,24	0,49	0,18	2,16	
	<i>z</i>	-1,96	-0,03	-0,55	0,80	0,47	1,70	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	795	373	343	370	227	336	2444
	χ^2	26,23	5,45	1,38	1,97	8,32	14,04	
	<i>z</i>	6,64	2,78	-1,41	-1,70	-3,39	-4,55	
	Význam	+++	++	0	0	---	---	
500 – Umění	P	256	148	186	180	105	246	1121
	χ^2	7,62	0,09	2,01	0,04	3,52	17,19	
	<i>z</i>	-3,38	-0,33	1,61	-0,22	-2,08	4,75	
	Význam	---	0	0	0	–	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	672	316	365	401	298	387	2439
	χ^2	0,16	0,58	0,00	0,04	2,05	1,43	
	<i>z</i>	0,52	-0,91	0,02	0,23	1,68	-1,45	
	Význam	0	0	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	473	284	305	312	270	347	1991
	χ^2	8,36	0,80	0,18	0,46	9,50	0,38	
	<i>z</i>	-3,67	1,05	0,50	-0,80	3,55	0,73	
	Význam	---	0	0	0	+++	0	
800 – Sociální aktivity	P	296	157	147	218	129	180	1127
	χ^2	0,31	0,14	2,75	6,48	0,04	0,53	
	<i>z</i>	-0,69	0,42	-1,88	2,91	0,22	-0,83	
	Význam	0	0	0	++	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	146	64	86	73	63	117	549
	χ^2	0,06	1,42	0,19	3,01	0,03	6,45	
	<i>z</i>	-0,29	-1,31	0,48	-1,94	0,17	2,84	
	Význam	0	0	0	0	0	++	
Celkem		3629	1809	2000	2178	1504	2255	13375

Tabulka C.16: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **socioekonomickým statusem respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2009**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 688,46 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;32)} = 46,1943, \chi^2_{krit.(0,01;32)} = 53,4858.$$

Z/S = Žák/student, ZAM = Zaměstnanec, OSVČ = OSVČ nebo jiný způsob obživy, DUCH = Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená, NEZ = Nezaměstnaný

Prožívání volného času v závislosti na socioekonomickém statusu respondentů							
Kategorie aktivit		Z/S	ZAM	OSVČ	DUCH	NEZ	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	132	308	25	61	13	539
	χ^2	0,04	1,12	2,62	10,24	1,14	
	z	0,25	1,61	1,70	-3,63	1,11	
	Význam	0	0	0	---	0	
200 – Humanitní aktivity	P	26	47	5	63	4	145
	χ^2	2,25	12,33	0,00	59,66	0,75	
	z	-1,74	-5,21	0,06	8,55	0,88	
	Význam	0	---	0	+++	0	
300 – Literatura a jazyky	P	123	380	22	162	9	696
	χ^2	11,75	0,08	0,08	16,12	0,98	
	z	-4,10	0,44	-0,31	4,60	-1,04	
	Význam	---	0	0	+++	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	199	992	66	445	21	1723
	χ^2	111,88	4,57	1,13	78,96	3,19	
	z	-13,55	3,51	1,21	10,89	-2,01	
	Význam	---	+++	0	+++	-	
500 – Umění	P	210	313	21	75	15	634
	χ^2	21,73	2,31	0,00	9,97	1,15	
	z	5,56	-2,32	-0,07	-3,60	1,12	
	Význam	+++	-	0	---	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	477	1117	68	389	33	2084
	χ^2	1,16	0,02	0,06	3,40	0,52	
	z	-1,42	-0,21	-0,28	2,32	-0,84	
	Význam	0	0	0	+	0	
700 – Sport a hry	P	450	946	54	151	37	1638
	χ^2	8,00	4,76	0,02	58,35	1,96	
	z	3,60	3,56	-0,16	-9,31	1,57	
	Význam	+++	+++	0	---	0	
800 – Sociální aktivity	P	271	454	23	117	12	877
	χ^2	17,15	0,67	1,42	6,91	0,89	
	z	5,01	-1,27	-1,28	-3,04	-1,00	
	Význam	+++	0	0	-	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	201	117	8	14	12	352
	χ^2	159,98	27,66	1,24	35,12	5,10	
	z	14,82	-7,90	-1,16	-6,64	2,33	
	Význam	+++	---	0	---	+	
Celkem		2089	4674	292	1477	156	8688

Tabulka C.17: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **socioekonomickým statutem respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 310,88 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;32)} = 46,1943, \chi^2_{krit.(0,01;32)} = 53,4858.$$

Z/S = Žák/student, ZAM = Zaměstnanec, OSVČ = OSVČ nebo jiný způsob obživy, DUCH = Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená, NEZ = Nezaměstnaný

Prožívání volného času v závislosti na socioekonomickém statusu respondentů							
Kategorie aktivit		Z/S	ZAM	OSVČ	DUCH	NEZ	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	244	972	84	246	11	1557
	χ^2	0,01	2,06	0,74	3,85	0,09	
	z	-0,13	2,44	-0,96	-2,34	-0,33	
	Význam	0	+	0	-	0	
200 – Humanitní aktivity	P	72	293	41	81	8	495
	χ^2	0,48	0,01	4,65	0,66	4,52	
	z	-0,77	-0,20	2,27	-0,91	2,18	
	Význam	0	0	+	0	+	
300 – Literatura a jazyky	P	153	534	61	231	6	985
	χ^2	0,04	4,82	0,12	16,94	0,35	
	z	-0,22	-3,62	0,37	4,76	-0,62	
	Význam	0	---	0	+++	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	178	1046	106	454	17	1801
	χ^2	39,69	0,71	0,00	53,68	0,66	
	z	-7,52	-1,46	-0,08	8,86	0,89	
	Význam	---	0	0	+++	0	
500 – Umění	P	204	558	67	142	8	979
	χ^2	15,86	1,13	1,40	6,32	0,02	
	z	4,55	-1,75	1,28	-2,91	0,16	
	Význam	+++	0	0	--	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	301	1241	98	439	13	2092
	χ^2	2,57	0,03	5,43	11,10	0,64	
	z	-1,94	-0,31	-2,67	4,09	-0,89	
	Význam	0	0	--	+++	0	
700 – Sport a hry	P	284	996	110	150	7	1547
	χ^2	6,51	5,90	3,67	58,20	2,08	
	z	3,00	4,13	2,13	-9,09	-1,56	
	Význam	++	+++	+	---	0	
800 – Sociální aktivity	P	153	537	43	157	9	899
	χ^2	0,87	0,00	1,98	0,10	0,59	
	z	1,06	0,07	-1,51	-0,36	0,81	
	Význam	0	0	0	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	121	283	32	40	5	481
	χ^2	26,79	0,05	0,43	24,69	0,43	
	z	5,77	-0,36	0,69	-5,61	0,68	
	Význam	+++	0	0	---	0	
Celkem		1710	6460	642	1940	84	10836

Tabulka C.18: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **socioekonomickým statutem respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2021**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 502,77 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;32)} = 46,1943, \chi^2_{krit.(0,01;32)} = 53,4858.$$

Z/S = Žák/student, ZAM = Zaměstnanec, OSVČ = OSVČ nebo jiný způsob obživy, DUCH = Důchodce, invalidní důchodce nebo mateřská dovolená, NEZ = Nezaměstnaný

Prožívání volného času v závislosti na socioekonomickém statusu respondentů							
Kategorie aktivit		Z/S	ZAM	OSVČ	DUCH	NEZ	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	253	1000	131	349	41	1774
	χ^2	1,37	0,90	3,58	0,00	7,90	
	z	-1,37	1,51	-2,13	-0,07	3,04	
	Význam	0	0	–	0	++	
200 – Humanitní aktivity	P	118	311	76	129	7	641
	χ^2	3,91	4,49	7,28	0,05	0,70	
	z	2,20	-3,23	2,90	0,25	-0,86	
	Význam	+	–	++	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	189	633	113	338	16	1289
	χ^2	0,40	7,39	0,00	27,45	0,56	
	z	-0,72	-4,25	0,08	6,15	-0,79	
	Význam	0	–	0	+++	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	234	1296	217	659	38	2444
	χ^2	53,10	1,26	0,08	64,65	0,06	
	z	-8,76	-1,84	0,33	9,93	0,27	
	Význam	–	0	0	+++	0	
500 – Umění	P	270	566	124	141	20	1121
	χ^2	55,74	3,64	7,12	29,12	0,63	
	z	8,48	-2,96	2,92	-6,29	0,83	
	Význam	+++	–	++	–	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	330	1326	194	559	30	2439
	χ^2	5,26	0,05	1,60	12,50	1,15	
	z	-2,76	-0,37	-1,46	4,36	-1,19	
	Význam	–	0	0	+++	0	
700 – Sport a hry	P	342	1232	190	200	27	1991
	χ^2	4,33	18,72	1,58	94,77	0,26	
	z	2,45	6,97	1,43	-11,78	-0,55	
	Význam	+	+++	0	–	0	
800 – Sociální aktivity	P	180	635	84	219	9	1127
	χ^2	0,28	0,55	2,04	0,05	3,66	
	z	0,61	1,15	-1,56	-0,27	-2,01	
	Význam	0	0	0	0	–	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	137	318	36	46	12	549
	χ^2	33,00	1,04	2,92	35,89	1,75	
	z	6,38	1,55	-1,83	-6,83	1,36	
	Význam	+++	0	0	–	0	
Celkem		2053	7317	1165	2640	200	13375

Tabulka C.19: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **rodinnou situací respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2009**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 615,56 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;56)} = 74,4683, \chi^2_{krit.(0,01;56)} = 83,5134.$$

OR-U = Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině, OR-N = Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině, PRA = Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově, SAM = Žije sám/sama nebo jinak, P-M = Žije s partnerkou/em v manželství, P-NM = Žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství, PR-U = Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi, PR-N = Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi

Prožívání volného času v závislosti na rodinné situaci respondentů										
Kategorie aktivit		OR-U	OR-N	PRA	SAM	P-M	P-NM	PR-U	PR-N	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	100	32	12	60	78	44	168	19	513
	χ^2	0,79	0,01	0,45	0,08	1,30	0,21	0,73	0,00	
	<i>z</i>	1,01	-0,11	-0,70	-0,30	-1,30	-0,50	1,06	0,00	
	Význam	0	0	0	0	0	0	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	13	10	4	27	32	2	36	4	128
	χ^2	4,24	0,43	0,04	8,51	4,39	8,11	0,27	0,12	
	<i>z</i>	-2,29	0,68	0,20	3,14	2,32	-3,01	-0,63	-0,35	
	Význam	–	0	0	++	+	--	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	85	36	11	95	135	59	213	25	659
	χ^2	9,02	0,81	3,17	2,87	3,87	0,04	0,60	0,01	
	<i>z</i>	-3,45	-0,97	-1,88	1,88	2,25	-0,23	0,97	0,13	
	Význam	---	0	0	0	+	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	125	61	23	196	381	158	652	62	1658
	χ^2	98,62	18,60	12,29	0,12	30,92	0,20	40,64	0,01	
	<i>z</i>	-12,24	-4,98	-3,97	-0,41	6,83	0,52	8,56	0,09	
	Význam	---	---	---	0	+++	0	+++	0	
500 – Umění	P	149	62	20	79	78	58	131	24	601
	χ^2	16,28	14,91	0,51	0,52	6,49	0,13	15,39	0,14	
	<i>z</i>	4,62	4,14	0,75	0,80	-2,91	0,40	-4,89	0,39	
	Význam	+++	+++	0	0	--	0	---	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	327	129	55	247	364	196	605	71	1994
	χ^2	2,32	0,05	0,04	0,12	1,05	0,87	0,06	0,11	
	<i>z</i>	-1,93	0,26	-0,24	0,42	1,29	1,12	-0,35	-0,39	
	Význam	0	0	0	0	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	346	100	61	151	228	152	490	68	1596
	χ^2	13,18	0,02	5,46	9,30	8,38	0,19	0,00	1,34	
	<i>z</i>	4,46	-0,15	2,64	-3,62	-3,54	0,50	0,04	1,31	
	Význam	+++	0	++	---	---	0	0	0	

800 – Sociální aktivity	P χ^2 <i>z</i> Význam	192 13,03 4,20 +++	66 3,36 2,00 +	24 0,01 0,10 0	127 6,94 2,96 ++	110 7,86 -3,25 --	59 3,94 -2,19 -	224 3,64 -2,42 -	28 0,24 -0,53 0	830
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P χ^2 <i>z</i> Význam	147 123,77 12,53 +++	32 5,11 2,38 +	26 27,90 5,47 +++	26 5,54 -2,56 -	33 11,22 -3,76 ---	37 1,09 1,12 0	31 51,17 -8,77 ---	7 2,46 -1,63 0	339
Celkem		1484	528	236	1008	1439	765	2550	308	8318

Tabulka C.20: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **rodinnou situací respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2019**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 271,12 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;56)} = 74,4683, \chi^2_{krit.(0,01;56)} = 83,5134.$$

OR-U = Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině, OR-N = Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině, PRA = Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově, SAM = Žije sám/sama nebo jinak, P-M = Žije s partnerkou/em v manželství, P-NM = Žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství, PR-U = Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi, PR-N = Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi

Prožívání volného času v závislosti na rodinné situaci respondentů										
Kategorie aktivit		OR-U	OR-N	PRA	SAM	P-M	P-NM	PR-U	PR-N	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	226	87	11	234	370	212	363	54	1557
	χ^2	1,90	8,94	1,93	0,16	0,02	0,12	3,23	0,00	
	z	1,60	3,30	-1,51	0,46	-0,18	-0,40	-2,25	-0,00	
	Význam	0	++	0	0	0	0	–	0	
200 – Humanitní aktivity	P	48	22	10	86	129	70	112	18	495
	χ^2	4,70	0,18	4,17	2,52	0,92	0,01	1,73	0,04	
	z	-2,38	0,44	2,10	1,76	1,13	0,13	-1,56	0,21	
	Význam	–	0	+	0	0	0	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	105	49	9	164	264	131	229	34	985
	χ^2	4,96	2,03	0,23	2,70	3,35	0,29	2,16	0,00	
	z	-2,51	1,52	-0,50	1,87	2,20	-0,61	-1,79	-0,03	
	Význam	–	0	0	0	+	0	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	151	51	16	269	509	220	523	62	1801
	χ^2	32,10	6,70	0,56	0,10	14,00	3,86	8,23	0,00	
	z	-6,66	-2,89	-0,82	0,38	4,70	-2,32	3,64	-0,07	
	Význam	– – –	– –	0	0	++ +	–	++ +	0	
500 – Umění	P	177	31	7	147	211	131	245	30	979
	χ^2	17,29	1,93	1,16	0,09	2,35	0,22	0,13	0,46	
	z	4,68	-1,49	-1,13	0,34	-1,84	-0,53	-0,45	-0,73	
	Význam	++ +	0	0	0	0	0	0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	241	83	26	313	535	291	533	70	2092
	χ^2	4,69	0,04	0,58	0,14	2,31	0,00	0,02	0,09	
	z	-2,59	-0,24	0,85	0,46	1,94	-0,05	-0,16	-0,34	
	Význam	– –	0	0	0	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	251	53	21	189	279	258	440	56	1547
	χ^2	10,39	1,53	1,19	6,23	22,59	8,29	4,82	0,10	
	z	3,74	-1,37	1,18	-2,92	-5,89	3,35	2,75	0,35	
	Význam	++ +	0	0	– –	– – –	++ +	++	0	

800 – Sociální aktivity	P χ^2 <i>z</i> Význam	128 0,67 0,92 0	27 2,47 -1,68 0	13 1,18 1,14 0	122 0,71 -0,95 0	214 0,01 -0,11 0	120 0,23 -0,54 0	239 0,33 0,69 0	36 0,74 0,91 0	899
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P χ^2 <i>z</i> Význam	108 30,81 6,10 +++	37 15,62 4,13 +++	3 0,90 -0,97 0	63 0,79 -0,98 0	84 8,45 -3,41 ---	78 1,78 1,47 0	92 7,91 -3,34 ---	16 0,03 -0,18 0	481
Celkem		1435	440	116	1587	2595	1511	2776	376	10836

Tabulka C.21: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi **rodinnou situací respondentů** a způsoby prožívání volného času v roce **2021**.

$$\chi^2_{\Sigma} = 441,49 \text{ (} p=0,0000 \text{)}, \chi^2_{krit.(0,05;56)} = 74,4683, \chi^2_{krit.(0,01;56)} = 83,5134.$$

OR-U = Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v úplné rodině, OR-N = Žije s rodiči bez vlastní založené rodiny v neúplné rodině, PRA = Žije s prarodiči, pěstouny nebo v dětském domově, SAM = Žije sám/sama nebo jinak, P-M = Žije s partnerkou/em v manželství, P-NM = Žije s partnerkou/em bez uzavřeného manželství, PR-U = Žije ve vlastní založené úplné rodině s dětmi, PR-N = Žije ve vlastní založené neúplné rodině s dětmi

Prožívání volného času v závislosti na rodinné situaci respondentů										
Kategorie aktivit		OR-U	OR-N	PRA	SAM	P-M	P-NM	PR-U	PR-N	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	244	66	6	318	413	208	432	87	1774
	χ^2	3,40	2,74	6,22	2,09	0,02	2,10	0,32	6,55	
	<i>z</i>	-2,15	1,81	2,68	1,70	0,18	-1,67	-0,70	2,80	
	Význam	–	0	++	0	0	0	0	++	
200 – Humanitní aktivity	P	114	18	0	124	156	51	155	23	641
	χ^2	2,21	0,11	0,81	3,07	0,42	12,40	0,18	0,03	
	<i>z</i>	1,66	-0,34	-0,93	1,97	0,76	-3,87	-0,51	-0,20	
	Význam	0	0	0	+	0	– – –	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	190	36	0	259	332	131	287	54	1289
	χ^2	0,45	0,25	1,64	9,89	3,91	7,80	3,92	0,73	
	<i>z</i>	-0,77	-0,53	-1,35	3,62	2,37	-3,15	-2,41	0,91	
	Význam	0	0	0	+++	+	– –	–	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	253	37	6	352	726	305	669	96	2444
	χ^2	41,47	18,64	2,70	6,70	46,00	0,44	5,39	0,25	
	<i>z</i>	-7,75	-4,85	1,82	-3,13	8,56	-0,79	2,97	0,57	
	Význam	– – –	– – –	0	– –	+++	0	++	0	
500 – Umění	P	248	36	1	190	213	146	254	33	1121
	χ^2	32,00	0,11	0,13	0,12	8,19	0,00	2,51	1,86	
	<i>z</i>	6,43	0,36	-0,37	0,39	-3,41	0,06	-1,91	-1,45	
	Význam	+++	0	0	0	– – –	0	0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	336	77	3	424	574	341	597	87	2439
	χ^2	4,56	0,12	0,00	1,07	0,19	1,94	0,29	0,18	
	<i>z</i>	-2,57	0,39	-0,06	1,25	0,55	1,65	-0,69	-0,47	
	Význam	–	0	0	0	0	0	0	0	
700 – Sport a hry	P	354	79	1	284	356	328	522	67	1991
	χ^2	6,83	5,70	0,93	6,19	23,56	18,92	1,13	0,71	
	<i>z</i>	3,08	2,63	-1,04	-2,95	-6,00	5,05	1,33	-0,93	
	Význam	++	++	0	– –	– – –	+++	0	0	

800 – Sociální aktivity	P χ^2 <i>z</i> Význam	176 0,01 0,14 0	32 0,14 -0,40 0	0 1,43 -1,25 0	182 0,10 -0,36 0	258 0,02 -0,18 0	120 4,67 -2,42 —	318 4,59 2,59 ++	41 0,03 -0,17 0	1127
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P χ^2 <i>z</i> Význam	155 57,72 8,44 +++	25 4,17 2,12 +	0 0,70 -0,85 0	78 1,79 -1,50 0	63 32,16 -6,60 ---	104 15,14 4,26 +++	113 4,33 -2,45 —	11 4,39 -2,18 —	549
Celkem		2070	406	17	2211	3091	1734	3347	499	13375

PŘÍLOHA D

Přehled hodnot měřených v letech 2009, 2019 a 2021

Tabulka D.1: Přehled hodnot podle měření v jednotlivých letech

Hodnota	Typ	Měření (tabulka, strana)		
		2009	2019	2021
Blaho národa	cílová	F.1, 410	F.2, 411	—
Kamarádství, přátelství	cílová	F.3, 412	F.4, 413	F.5, 414
Zralá láska	cílová	F.6, 415	F.7, 416	F.8, 417
Mír ve světě	cílová	F.9, 418	F.10, 419	—
Moudrost	cílová	F.11, 420	F.12, 421	F.13, 422
Péče o milované osoby	cílová	F.14, 423	F.15, 424	—
Pocit osobní jistoty	cílová	F.16, 425	F.17, 426	—
Potěšení, život plný radosti	cílová	F.18, 427	F.19, 428	F.20, 429
Prospěšný život	cílová	F.21, 430	F.22, 431	—
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	cílová	F.23, 432	F.24, 433	F.25, 434
Sebeúcta	cílová	F.26, 435	F.27, 436	F.28, 437
Společenské uznání	cílová	F.29, 438	F.30, 439	F.31, 440
Krása v přírodě nebo umění	cílová	F.32, 441	F.33, 442	F.34, 443
Svoboda	cílová	F.35, 444	F.36, 445	F.37, 446
Šťěstí	cílová	F.38, 447	F.39, 448	F.40, 449
Věčný život (život po smrti), spása	cílová	F.41, 450	F.42, 451	F.43, 452
Vnitřní harmonie, soulad	cílová	F.44, 453	F.45, 454	F.46, 455
Aktivní vzrušující život, zábava	cílová	F.47, 456	F.48, 457	F.49, 458
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	cílová	F.50, 459	F.51, 460	F.52, 461
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	cílová	—	F.53, 462	F.54, 463
Zdraví	cílová	—	F.55, 464	F.56, 465
Národní bezpečnost	cílová	—	F.57, 466	F.58, 467
Bezpečnost rodiny	cílová	—	F.59, 468	F.60, 469
Citlivost	instrumentální	F.61, 470	F.62, 471	—
Čestnost a pravdivost	instrumentální	F.63, 472	F.64, 473	—
Dodržování závazků	instrumentální	F.65, 474	F.66, 475	—
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	instrumentální	F.67, 476	F.68, 477	—
Nezávislost, samostatnost	instrumentální	F.69, 478	F.70, 479	F.71, 480
Zodpovědnost, svědomitost	instrumentální	F.72, 481	F.73, 482	F.74, 483
Odvaha zastávat své názory, asertivita	instrumentální	F.75, 484	F.76, 485	F.77, 486
Optimismus	instrumentální	F.78, 487	F.79, 488	—
Pevná vůle	instrumentální	F.80, 489	F.81, 490	—

PŘÍLOHA D. PŘEHLED HODNOT V LETECH 2009, 2019 A 2021

Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	instrumentální	F.82, 491	F.83, 492	F.84, 493
Přesnost, řád v činnosti	instrumentální	F.85, 494	F.86, 495	—
Racionálnost, schopnost logicky myslet	instrumentální	F.87, 496	F.88, 497	—
Disciplinovanost, sebeovládání	instrumentální	F.89, 498	F.90, 499	F.91, 500
Trpělivost	instrumentální	F.92, 501	F.93, 502	—
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	instrumentální	F.94, 503	F.95, 504	F.96, 505
Víra, schopnost důvěřovat	instrumentální	F.97, 506	F.98, 507	F.99, 508
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	instrumentální	F.100, 509	F.101, 510	F.102, 511
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	instrumentální	F.103, 512	F.104, 513	—
Vzdělanost	instrumentální	F.105, 514	F.106, 515	F.107, 516
Čistota (v morálním smyslu)	instrumentální	—	F.108, 517	F.109, 518
Odpuštění	instrumentální	—	—	F.110, 519
Empatie	instrumentální	—	—	F.111, 520
Laskavost	instrumentální	—	—	F.112, 521
Poslušnost, oddanost	instrumentální	—	F.113, 522	F.114, 523
Tvořivost	instrumentální	—	F.115, 524	F.116, 525
Cílevědomost, ambice, ctížádostivost	instrumentální	—	F.117, 526	F.118, 527
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	instrumentální	—	F.119, 528	F.120, 529
Spolupráce	instrumentální	—	—	F.121, 530

Přehledové tabulky — Vztahy hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 u mužů a žen

Proměnná	Význam proměnné nebo způsob výpočtu			
p	pravděpodobnost chybného odmítnutí nulové hypotézy (hladina významnosti)			
*	$p < 0,05$			
**	$p < 0,01$			
***	$p < 0,001$			
z schéma	$z \geq 3,30$	\Rightarrow	+++	\Rightarrow významné na hladině 0,001
	$z \geq 2,58$	\Rightarrow	++	\Rightarrow významné na hladině 0,01
	$z \geq 1,96$	\Rightarrow	+	\Rightarrow významné na hladině 0,05
	$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$	\Rightarrow	0	\Rightarrow statisticky nevýznamné
	$z \leq -1,96$	\Rightarrow	-	\Rightarrow významné na hladině 0,05
	$z \leq -2,58$	\Rightarrow	--	\Rightarrow významné na hladině 0,01
	$z \leq -3,30$	\Rightarrow	---	\Rightarrow významné na hladině 0,001

Tabulka E.1: Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
Blaho národa	2009	< 0,001***	0	++	0	0	+	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	+	0	--	+	0	0	0	0
Kamarádství, přátelství	2009	< 0,001***	0	---	---	---	++	0	+	0	++
	2019	< 0,001***	--	0	---	0	0	0	+++	+	0
	2021	< 0,001***	0	0	-	---	++	0	++	0	0
Zralá láska	2009	< 0,001***	0	0	0	0	+++	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	-	+	0	-	0	0	0	++	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	0	+++	0	0	0	0
Mír ve světě	2009	< 0,001***	0	+++	0	+	0	0	--	0	0
	2019	< 0,001***	0	+	0	0	0	0	0	0	-
Moudrost	2009	0,046*	0	+++	0	0	+	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	-	++	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	+	0	---	0	0	0	0	0
Péče o milované osoby	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	--
	2019	0,001**	0	--	0	0	0	0	0	+	0
Pocit osobní jistoty	2009	0,003**	0	-	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,005**	-	-	0	0	0	0	0	0	0
Potěšení, život plný radosti	2009	< 0,001***	0	-	--	0	0	0	0	0	+
	2019	< 0,001***	0	--	---	0	0	0	+++	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	---	0	0	0	0	+
Prospěšný život	2009	0,704									
	2019	< 0,001***	0	0	-	0	0	0	++	0	0
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	2009	0,132									
	2019	0,672									
	2021	0,123									
Sebeúcta	2009	0,085									
	2019	0,036*	0	0	0	---	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	--	++	0	0	0	0
Společenské uznání	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,003**	0	0	0	--	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	+++	0	0	---	0	0	+++	0	0
Krása v přírodě nebo umění	2009	< 0,001***	0	0	++	0	+	0	-	0	0
	2019	< 0,001***	0	+++	0	--	+	0	-	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	---	+++	0	0	0	0
Svoboda	2009	0,002**	0	--	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka E.1: Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	2019	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	+	0
	2021	< 0,001***	0	0	–	– – –	+++	0	0	0	++
Šťestí	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	–
	2019	0,016*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	– –	0	0	0	0	++
Věčný život (život po smrti), spása	2009	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	0	– – –	–	+	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	– – –	0	–
Vnitřní harmonie, soulad	2009	< 0,001***	0	+	0	–	+++	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	++	++	0	– –	0	0	– –	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	– –	++	0	0	0	0
Aktivní vzrušující život, zábava	2009	< 0,001***	0	– – –	0	– – –	++	– –	++	++	++
	2019	< 0,001***	0	–	0	– – –	0	0	+++	0	+
	2021	< 0,001***	0	0	– –	– – –	+++	0	+++	0	0
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	2009	< 0,001***	0	–	0	0	0	0	0	0	+
	2019	0,012*	0	– – –	0	0	0	0	++	0	+
	2021	< 0,001***	0	– – –	–	0	–	0	+	0	0
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	2019	0,001**	0	++	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	– – –	++	0	0	0	0
Zdraví	2019	< 0,001***	0	– – –	0	0	–	+	++	0	0
	2021	< 0,001***	–	–	0	+++	– –	0	+	0	– – –
Národní bezpečnost	2019	0,320									
	2021	0,007**	0	0	0	0	–	0	0	0	0
Bezpečnost rodiny	2019	0,002**	– – –	–	0	0	0	+	++	0	0
	2021	< 0,001***	0	–	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka E.2: Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
Citlivost	2009	< 0,001***	0	0	0	0	++	0	0	+	--
	2019	< 0,001***	0	+	0	0	0	0	0	0	0
Čestnost a pravdivost	2009	< 0,001***	0	++	0	0	+	0	–	0	---
	2019	< 0,001***	0	++	0	0	0	0	0	0	0
Dodržování závazků	2009	< 0,001***	0	0	0	+	0	0	0	0	---
	2019	0,010*	0	++	0	–	0	0	0	+	0
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	2009	< 0,001***	+	0	0	+++	0	–	0	0	0
	2019	0,027*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nezávislost, samostatnost	2009	< 0,001***	0	–	---	0	0	0	++	0	0
	2019	< 0,001***	0	–	0	0	–	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	–	–	0	+	0	0	++	0	0
Zodpovědnost, svědomitost	2009	< 0,001***	0	++	0	+++	0	0	0	0	---
	2019	< 0,001***	0	0	0	0	--	0	0	+++	0
	2021	0,011*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Odva ha zastávat své názory, asertivita	2009	0,361									
	2019	0,032*	0	+++	0	0	0	–	0	0	0
	2021	0,448									
Optimismus	2009	0,472									
	2019	< 0,001***	0	0	0	--	0	0	0	0	0
Pevná vůle	2009	0,025*	0	0	0	0	0	0	0	0	–
	2019	0,021*	–	+	0	0	0	0	+	0	–
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	2009	< 0,001***	0	+	0	0	+++	–	0	0	0
	2019	0,011*	0	0	0	0	0	0	0	0	+
	2021	< 0,001***	0	0	0	--	+++	0	0	0	0
Přesnost, řád v činnosti	2009	0,007**	0	++	0	0	0	0	0	0	--
	2019	0,481									
Racionálnost, schopnost logicky myslet	2009	0,006**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,003**	0	0	0	--	0	0	+	0	++
Disciplinovanost, sebeovládání	2009	0,002**	0	+	0	+	–	0	0	0	0
	2019	0,001**	0	+++	0	0	0	0	–	0	0
	2021	0,003**	0	++	0	0	0	0	0	0	0
Trpělivost	2009	< 0,001***	0	+	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,004**	0	0	0	0	0	0	0	+	0
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	2009	0,206									
	2019	0,019*	0	--	0	–	0	0	++	0	0

Tabulka E.2: Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (muži)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	2021	0,252									
Víra, schopnost důvěřovat	2009	< 0,001***	0	+++	+	0	+	0	0	0	---
	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	0	–	–	0	---
	2021	< 0,001***	+	+++	0	--	0	0	--	0	0
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	2009	0,001**	0	+++	0	++	0	0	0	0	---
	2019	0,199									
	2021	0,009**	0	0	0	--	++	--	++	0	0
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	2009	0,005**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,002**	+	0	0	0	0	0	0	0	0
Vzdělanost	2009	0,027*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	0	0	--	0	0	0	0	0
	2021	0,006**	0	0	0	---	+	–	0	0	0
Čistota (v morálním smyslu)	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	0	++	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	--	++	0	0	0	0
Odpuštění	2021	< 0,001***	–	+++	0	0	+++	0	0	0	0
Empatie	2021	< 0,001***	0	0	0	--	+++	0	0	0	0
Laskavost	2021	< 0,001***	0	0	0	0	++	0	0	0	0
Poslušnost, oddanost	2019	0,063									
	2021	0,142									
Tvořivost	2019	< 0,001***	++	0	0	+	0	---	–	0	0
	2021	< 0,001***	0	+	0	0	+++	–	--	0	0
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	2019	< 0,001***	++	–	0	0	0	0	+	0	0
	2021	< 0,001***	++	–	0	0	0	–	+++	0	0
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	2019	< 0,001***	0	–	0	0	++	0	++	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	--	0	0	0	+++	0	–
Spolupráce	2021	0,070									

Tabulka E.3: Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
Blaho národa	2009	< 0,001***	0	+++	0	0	--	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	+	0	–	0	0
Kamarádství, přátelství	2009	< 0,001***	0	–	0	---	0	0	++	+	+
	2019	< 0,001***	0	--	0	---	0	0	+++	++	0
	2021	< 0,001***	0	0	---	---	++	0	++	+	+++
Zralá láska	2009	< 0,001***	0	0	–	---	0	0	+++	++	0
	2019	< 0,001***	--	++	0	--	0	0	++	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	–	--	0	0	0	0	+
Mír ve světě	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	–
	2019	< 0,001***	0	++	0	0	0	0	0	0	0
Moudrost	2009	0,046*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	--	+++	0	0	+	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	--	+	0	0	0	0
Péče o milované osoby	2009	< 0,001***	–	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,001**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pocit osobní jistoty	2009	0,003**	0	---	0	0	0	0	++	0	0
	2019	0,005**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Potěšení, život plný radosti	2009	< 0,001***	0	---	0	--	0	0	+++	0	+++
	2019	< 0,001***	0	---	---	–	0	+	++	0	++
	2021	< 0,001***	--	0	--	–	0	++	+++	0	0
Prospěšný život	2009	0,704									
	2019	< 0,001***	–	+++	0	0	0	–	0	++	0
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	2009	0,132									
	2019	0,672									
	2021	0,123									
Sebeúcta	2009	0,085									
	2019	0,036*	–	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	--	+	0	0	0	0
Společenské uznání	2009	< 0,001***	0	---	0	---	0	0	+++	0	+
	2019	0,003**	++	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	--	0	0	0	0	0	0
Krása v přírodě nebo umění	2009	< 0,001***	0	0	0	0	++	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	–	0	0	+++	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	+	0	0	+++	0	0	0	0
Svoboda	2009	0,002**	0	0	0	---	0	0	0	0	0

Tabulka E.3: Přehled vztahů cílových hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	2019	< 0,001***	–	0	0	---	++	0	+	0	0
	2021	< 0,001***	0	++	0	---	+++	0	0	0	0
Šťestí	2009	< 0,001***	0	--	0	--	--	0	+++	0	+++
	2019	0,016*	0	--	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	---	---	0	0	0	+++	0	+	0
Věčný život (život po smrti), spása	2009	< 0,001***	0	+++	0	++	–	0	0	0	–
	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	0	--	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	---	0	0
Vnitřní harmonie, soulad	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	--	+	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	--	–	0	0	0	0	0
Aktivní vzrušující život, zábava	2009	< 0,001***	0	0	0	---	0	0	+++	+	+++
	2019	< 0,001***	++	---	0	---	0	0	++	0	+++
	2021	< 0,001***	--	---	---	---	+++	0	+++	+	+
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	2009	< 0,001***	0	---	0	--	--	0	++	0	+
	2019	0,012*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	---	0	0	--	+++	0	0	0
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	2019	0,001**	0	0	0	0	+	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	++	0
Zdraví	2019	< 0,001***	0	---	0	0	–	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	---	0	0	---	+	0	0	0
Národní bezpečnost	2019	0,320									
	2021	0,007**	0	0	0	+	0	0	--	0	0
Bezpečnost rodiny	2019	0,002**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	---	--	0	0	++	0	0	0

Tabulka E.4: Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
Citlivost	2009	< 0,001***	0	+	0	0	0	0	0	0	--
	2019	< 0,001***	--	+++	-	0	+	0	0	+	0
Čestnost a pravdivost	2009	< 0,001***	0	0	0	+	0	-	0	0	--
	2019	< 0,001***	-	0	0	0	0	0	+++	++	0
Dodržování závazků	2009	< 0,001***	0	++	0	0	0	-	0	0	--
	2019	0,010*	0	0	0	0	0	0	0	+	0
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	2009	< 0,001***	0	+	0	++	--	0	0	0	0
	2019	0,027*	+++	--	0	-	0	0	0	0	0
Nezávislost, samostatnost	2009	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	+
	2019	< 0,001***	0	---	0	0	0	0	+	0	0
	2021	< 0,001***	0	---	0	0	0	0	+	0	0
Zodpovědnost, svědomitost	2009	< 0,001***	0	0	0	0	-	0	0	0	-
	2019	< 0,001***	0	+	0	0	-	0	0	0	0
	2021	0,011*	0	0	-	0	0	0	0	0	0
Odvaha zastávat své názory, asertivita	2009	0,361									
	2019	0,032*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	0,448									
Optimismus	2009	0,472									
	2019	< 0,001***	0	0	0	---	+	0	0	0	0
Pevná vůle	2009	0,025*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,021*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	2009	< 0,001***	0	0	0	-	0	0	0	+	0
	2019	0,011*	0	++	0	-	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Přesnost, řád v činnosti	2009	0,007**	0	0	0	0	0	0	0	0	-
	2019	0,481									
Racionálnost, schopnost logicky myslet	2009	0,006**	0	-	0	0	0	0	++	0	0
	2019	0,003**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Disciplinovanost, sebeovládání	2009	0,002**	0	+	0	0	-	0	0	0	0
	2019	0,001**	-	+	0	-	0	0	0	0	0
	2021	0,003**	0	++	0	0	0	0	0	0	0
Trpělivost	2009	< 0,001***	0	0	0	+++	-	0	0	0	---
	2019	0,004**	--	++	0	0	0	0	0	0	0
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	2009	0,206									
	2019	0,019*	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka E.4: Přehled vztahů instrumentálních hodnot a kategorií volnočasových aktivit v letech 2009, 2019 a 2021 (ženy)

100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti, 200 – Humanitní aktivity, 300 – Literatura a jazyky, 400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství), 500 – Umění, 600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie, 700 – Sport a hry, 800 – Sociální aktivity, 900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě

Hodnota	Rok	p	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	2021	0,252									
Víra, schopnost důvěřovat	2009	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	–	0	---
	2019	< 0,001***	--	+++	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	–	+++	0	0	0	0	0	0	0
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	2009	0,001**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2019	0,199									
	2021	0,009**	0	0	–	0	0	0	--	0	0
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	2009	0,005**	0	0	0	0	–	0	+++	0	0
	2019	0,002**	0	0	0	–	0	0	0	0	0
Vzdělanost	2009	0,027*	0	--	0	–	0	0	0	0	0
	2019	< 0,001***	0	0	0	---	+	0	0	0	0
	2021	0,006**	+	0	0	–	0	0	0	0	0
Čistota (v morálním smyslu)	2019	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	0	0	–
	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	–	0	0
Odpuštění	2021	< 0,001***	0	+++	0	0	0	0	--	0	0
Empatie	2021	< 0,001***	0	+	0	0	0	0	--	+	++
Laskavost	2021	< 0,001***	0	0	--	0	0	0	0	+	0
Poslušnost, oddanost	2019	0,063									
	2021	0,142									
Tvořivost	2019	< 0,001***	0	0	0	0	+++	---	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	0	0	0	+++	--	0	0	0
Cílevědomost, ambice, ctižádostivost	2019	< 0,001***	+++	–	0	0	0	0	0	0	0
	2021	< 0,001***	0	--	0	0	0	0	++	–	0
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	2019	< 0,001***	+	---	0	---	0	0	+++	0	+
	2021	< 0,001***	0	0	--	0	0	0	0	0	0
Spolupráce	2021	0,070									

Kontingenční tabulky III — vztahy mezi hodnotami a aktivitami ve volném čase podle podprůměrných a nadprůměrných preferencí hodnot

Vysvětlivky ke kontingenčním tabulkám:
Veškeré výpočty v kontingenčních tabulkách jsou prováděny podle standardních vzorců pro výpočet χ^2 statistiky (Azen – Walker, 2021; Chráska, 2016; Sheskin, 2011). Doplněny jsou hodnoty standardních korigovaných reziduí (Azen – Walker, 2021, 59-60). Pro větší názornost je doplněno znaménkové schéma.

Proměnná	Význam proměnné nebo způsob výpočtu
P	pozorovaná četnost jevu
O	vypočtená teoreticky očekávaná hodnota
	$O_{ij} = \frac{\Sigma n_i \cdot \Sigma n_j}{\Sigma \Sigma n_{ij}}$
χ^2	vypočtená hodnota testového kritéria
	$\chi^2_{ij} = \frac{(P_{ij} - O_{ij})^2}{O_{ij}}$
z	vypočtená hodnota korigovaného standardního rezidua
	$z_{ij} = \frac{P_{ij} - O_{ij}}{\sqrt{O_{ij} \cdot (1 - \frac{\Sigma n_i}{\Sigma \Sigma n_{ij}}) \cdot (1 - \frac{\Sigma n_j}{\Sigma \Sigma n_{ij}})}}$
z schéma	$z \geq 3,30$ \Rightarrow +++ \Rightarrow významné na hladině 0,001
	$z \geq 2,58$ \Rightarrow ++ \Rightarrow významné na hladině 0,01
	$z \geq 1,96$ \Rightarrow + \Rightarrow významné na hladině 0,05
	$(z > -1,96) \wedge (z < 1,96)$ \Rightarrow 0 \Rightarrow statisticky nevýznamné
	$z \leq -1,96$ \Rightarrow - \Rightarrow významné na hladině 0,05
	$z \leq -2,58$ \Rightarrow -- \Rightarrow významné na hladině 0,01
	$z \leq -3,30$ \Rightarrow --- \Rightarrow významné na hladině 0,001

Tabulka F.1: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „blaho národa“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 40,8252(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 21,2625(p=0,0065)$, $\chi^2_z = 31,2952(p=0,0001)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota blaho národa (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,03$, $\sigma = 2,54$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,77$, $\sigma = 2,53$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,23$, $\sigma = 2,53$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	232	306	538	121	144	265	111	162	273
	χ^2	0,10	0,08		0,11	0,10		0,12	0,08	
	z	-0,44	0,44		-0,48	0,48		-0,46	0,46	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	31	113	144	14	40	54	17	73	90
	χ^2	16,58	13,05		5,13	4,56		11,45	8,29	
	z	-5,49	5,49		-3,14	3,14		-4,48	4,48	
	Význam	---	+++		--	++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	310	381	691	112	109	221	198	272	470
	χ^2	0,10	0,08		0,61	0,54		0,00	0,00	
	z	0,45	-0,45		1,11	-1,11		0,06	-0,06	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	721	996	1717	279	348	627	442	648	1090
	χ^2	1,64	1,29		0,88	0,78		0,55	0,40	
	z	-1,91	1,91		-1,43	1,43		-1,09	1,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	287	345	632	99	145	244	188	200	388
	χ^2	0,27	0,21		2,19	1,95		3,85	2,79	
	z	0,72	-0,72		-2,11	2,11		2,68	-2,68	
	Význam	0	0		—	+		++	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	916	1157	2073	394	430	824	522	727	1249
	χ^2	0,01	0,01		0,10	0,09		0,01	0,01	
	z	0,15	-0,15		0,49	-0,49		-0,17	0,17	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	734	889	1623	359	363	722	375	526	901
	χ^2	0,51	0,40		1,08	0,96		0,03	0,02	
	z	1,06	-1,06		1,60	-1,60		-0,25	0,25	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	399	474	873	175	186	361	224	288	512
	χ^2	0,55	0,43		0,15	0,13		0,37	0,27	
	z	1,04	-1,04		0,57	-0,57		0,84	-0,84	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	175	173	348	86	78	164	89	95	184
	χ^2	3,08	2,42		1,00	0,89		1,78	1,29	
	z	2,39	-2,39		1,41	-1,41		1,78	-1,78	
	Význam	+	—		0	0		0	0	
Celkem		3805	4834	8639	1639	1843	3482	2166	2991	5157

Tabulka F.2: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „blaho národa“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 45,1276(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 22,9743(p=0,0034)$, $\chi^2_z = 37,4190(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota blaho národa (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,25$, $\sigma = 2,48$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,20$, $\sigma = 2,55$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,30$, $\sigma = 2,41$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	790	767	1557	390	362	752	400	405	805
	χ^2	0,20	0,20		0,17	0,19		0,56	0,52	
	z	0,68	-0,68		-0,66	0,66		1,11	-1,11	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	192	303	495	94	113	207	98	190	288
	χ^2	12,34	12,31		2,23	2,50		11,51	10,57	
	z	-5,08	5,08		-2,23	2,23		-4,81	4,81	
	Význam	— — —	+++		—	+		— — —	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	483	502	985	163	173	336	320	329	649
	χ^2	0,16	0,16		1,25	1,41		0,28	0,26	
	z	-0,60	0,60		-1,70	1,70		0,78	-0,78	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	951	850	1801	425	303	728	526	547	1073
	χ^2	2,95	2,94		4,04	4,55		0,30	0,28	
	z	2,66	-2,66		3,21	-3,21		0,83	-0,83	
	Význam	++	— —		++	— —		0	0	
500 – Umění	P	444	535	979	160	175	335	284	360	644
	χ^2	4,13	4,12		1,71	1,92		1,90	1,75	
	z	-3,01	3,01		-1,98	1,98		-2,01	2,01	
	Význam	— —	++		—	+		—	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1051	1041	2092	403	367	770	648	674	1322
	χ^2	0,04	0,04		0,06	0,06		0,37	0,34	
	z	0,30	-0,30		-0,38	0,38		0,94	-0,94	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	813	734	1547	396	349	745	417	385	802
	χ^2	2,11	2,10		0,01	0,01		2,86	2,63	
	z	2,22	-2,22		0,12	-0,12		2,51	-2,51	
	Význam	+	—		0	0		+	—	
800 – Sociální aktivity	P	438	461	899	190	146	336	248	315	563
	χ^2	0,27	0,27		0,82	0,92		1,71	1,57	
	z	-0,77	0,77		1,37	-1,37		-1,90	1,90	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	250	231	481	126	97	223	124	134	258
	χ^2	0,40	0,40		0,53	0,60		0,00	0,00	
	z	0,91	-0,91		1,09	-1,09		0,07	-0,07	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5412	5424	10836	2347	2085	4432	3065	3339	6404

Tabulka F.3: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „kamarádství, přátelství“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 86,0039(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 52,9565(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 52,8244(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota kamarádství, přátelství (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,66$, $\sigma = 1,69$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,45$, $\sigma = 1,76$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,82$, $\sigma = 1,63$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	207	332	539	117	149	266	90	183	273
	χ^2	2,57	1,34		0,41	0,29		1,07	0,45	
	z	2,04	-2,04		0,87	-0,87		1,26	-1,26	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	75	70	145	38	17	55	37	53	90
	χ^2	12,73	6,66		10,13	7,17		4,06	1,70	
	z	4,44	-4,44		4,19	-4,19		2,42	-2,42	
	Význam	+++	---		+++	---		+	–	
300 – Literatura a jazyky	P	263	433	696	112	110	222	151	323	474
	χ^2	2,38	1,25		4,33	3,07		0,84	0,35	
	z	1,99	-1,99		2,81	-2,81		1,15	-1,15	
	Význam	+	–		++	--		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	689	1034	1723	295	333	628	394	701	1095
	χ^2	15,90	8,32		4,61	3,27		15,23	6,39	
	z	5,50	-5,50		3,10	-3,10		5,24	-5,24	
	Význam	+++	---		++	--		+++	---	
500 – Umění	P	182	452	634	82	163	245	100	289	389
	χ^2	5,89	3,08		3,77	2,67		1,96	0,82	
	z	-3,11	3,11		-2,63	2,63		-1,74	1,74	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	700	1384	2084	335	492	827	365	892	1257
	χ^2	0,36	0,19		0,18	0,13		0,12	0,05	
	z	-0,85	0,85		-0,63	0,63		-0,47	0,47	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	509	1129	1638	279	450	729	230	679	909
	χ^2	5,14	2,69		1,78	1,26		5,59	2,35	
	z	-3,11	3,11		-1,96	1,96		-3,10	3,10	
	Význam	--	++		–	+		--	++	
800 – Sociální aktivity	P	271	606	877	144	219	363	127	387	514
	χ^2	3,05	1,60		0,28	0,20		4,11	1,72	
	z	-2,27	2,27		-0,73	0,73		-2,54	2,54	
	Význam	–	+		0	0		–	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	89	263	352	49	116	165	40	147	187
	χ^2	8,43	4,41		5,50	3,90		4,23	1,78	
	z	-3,66	3,66		-3,14	3,14		-2,50	2,50	
	Význam	---	+++		--	++		–	+	
Celkem		2985	5703	8688	1451	2049	3500	1534	3654	5188

Tabulka F.4: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „kamarádství, přátelství“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 79,0214(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 39,6266(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 52,9306(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota kamarádství, přátelství (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,70$, $\sigma = 1,72$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,54$, $\sigma = 1,77$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,85$, $\sigma = 1,66$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	494	1063	1557	268	484	752	226	579	805
	χ^2	2,52	1,06		4,00	1,84		0,00	0,00	
	<i>z</i>	2,04	-2,04		2,65	-2,65		-0,05	0,05	
	Význam	+	–		++	--		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	175	320	495	74	133	207	101	187	288
	χ^2	5,66	2,37		1,16	0,53		4,89	1,92	
	<i>z</i>	2,90	-2,90		1,33	-1,33		2,67	-2,67	
	Význam	++	--		0	0		++	--	
300 – Literatura a jazyky	P	338	647	985	134	202	336	204	445	649
	χ^2	7,60	3,19		7,40	3,41		2,48	0,97	
	<i>z</i>	3,44	-3,44		3,42	-3,42		1,96	-1,96	
	Význam	+++	---		+++	---		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	601	1200	1801	252	476	728	349	724	1073
	χ^2	8,94	3,75		2,18	1,00		7,28	2,85	
	<i>z</i>	3,90	-3,90		1,95	-1,95		3,49	-3,49	
	Význam	+++	---		0	0		+++	---	
500 – Umění	P	260	719	979	98	237	335	162	482	644
	χ^2	2,95	1,24		0,56	0,26		2,06	0,81	
	<i>z</i>	-2,14	2,14		-0,94	0,94		-1,78	1,78	
	Význam	–	+		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	616	1476	2092	222	548	770	394	928	1322
	χ^2	0,01	0,00		1,80	0,83		1,28	0,50	
	<i>z</i>	-0,11	0,11		-1,78	1,78		1,50	-1,50	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	361	1186	1547	194	551	745	167	635	802
	χ^2	20,16	8,45		7,15	3,30		15,31	6,00	
	<i>z</i>	-5,78	5,78		-3,54	3,54		-4,94	4,94	
	Význam	----	++++		----	++++		----	++++	
800 – Sociální aktivity	P	221	678	899	89	247	336	132	431	563
	χ^2	7,48	3,14		2,72	1,25		4,43	1,74	
	<i>z</i>	-3,40	3,40		-2,07	2,07		-2,60	2,60	
	Význam	----	++++		–	+		--	++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	135	346	481	67	156	223	68	190	258
	χ^2	0,35	0,15		0,16	0,07		0,30	0,12	
	<i>z</i>	-0,72	0,72		-0,49	0,49		-0,66	0,66	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3201	7635	10836	1398	3034	4432	1803	4601	6404

Tabulka F.5: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „kamarádství, přátelství“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 85,2374(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 39,7396(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 56,6687(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota kamarádství, přátelství (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,53$, $\sigma = 1,76$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,34$, $\sigma = 1,83$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,71$, $\sigma = 1,67$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	545	1229	1774	319	497	816	226	732	958
	χ^2	0,35	0,15		0,01	0,01		0,04	0,01	
	z	0,76	-0,76		0,13	-0,13		-0,23	0,23	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	193	448	641	100	163	263	93	285	378
	χ^2	0,01	0,00		0,05	0,03		0,08	0,03	
	z	0,09	-0,09		-0,29	0,29		0,33	-0,33	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	443	846	1289	210	264	474	233	582	815
	χ^2	8,39	3,59		3,58	2,28		7,52	2,36	
	z	3,64	-3,64		2,53	-2,53		3,32	-3,32	
	Význam	+++	---		+	-		+++	---	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	857	1587	2444	438	541	979	419	1046	1465
	χ^2	21,34	9,13		8,64	5,49		13,59	4,27	
	z	6,11	-6,11		4,15	-4,15		4,68	-4,68	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
500 – Umění	P	268	853	1121	122	267	389	146	586	732
	χ^2	13,67	5,85		5,66	3,60		4,77	1,50	
	z	-4,62	4,62		-3,16	3,16		-2,63	2,63	
	Význam	---	+++		---	++		---	++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	728	1711	2439	353	545	898	375	1166	1541
	χ^2	0,01	0,00		0,04	0,03		0,13	0,04	
	z	-0,12	0,12		0,29	-0,29		0,45	-0,45	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	541	1450	1991	334	639	973	207	811	1018
	χ^2	5,13	2,20		5,19	3,30		5,40	1,69	
	z	-2,93	2,93		-3,22	3,22		-2,85	2,85	
	Význam	--	++		--	++		--	++	
800 – Sociální aktivity	P	299	828	1127	143	232	375	156	596	752
	χ^2	4,40	1,88		0,05	0,03		3,12	0,98	
	z	-2,62	2,62		-0,31	0,31		-2,13	2,13	
	Význam	--	++		0	0		-	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	132	417	549	83	156	239	49	261	310
	χ^2	6,40	2,74		1,06	0,68		8,48	2,66	
	z	-3,09	3,09		-1,35	1,35		-3,41	3,41	
	Význam	--	++		0	0		--	+++	
Celkem		4006	9369	13375	2102	3304	5406	1904	6065	7969

Tabulka F.6: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zralá láska“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 30,9492(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 12,8645(p=0,1166)$, $\chi^2_z = 51,7360(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota zralá láska (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 9,01$, $\sigma = 1,60$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,80$, $\sigma = 1,70$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,18$, $\sigma = 1,51$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	130	409	539	76	190	266	54	219	273
	χ^2	0,09	0,03		0,31	0,14		0,15	0,03	
	z	0,36	-0,36		—	—		0,44	-0,44	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	28	117	145	17	38	55	11	79	90
	χ^2	1,08	0,33		0,00	0,00		2,05	0,47	
	z	-1,20	1,20		—	—		-1,60	1,60	
	Význam	0	0					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	175	520	695	66	156	222	109	364	473
	χ^2	0,85	0,26		0,04	0,02		4,61	1,07	
	z	1,10	-1,10		—	—		2,50	-2,50	
	Význam	0	0					+	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	460	1260	1720	197	431	628	263	829	1092
	χ^2	7,78	2,39		0,17	0,08		16,45	3,80	
	z	3,56	-3,56		—	—		5,07	-5,07	
	Význam	+++	---					+++	---	
500 – Umění	P	110	522	632	51	194	245	59	328	387
	χ^2	9,94	3,05		7,48	3,27		2,56	0,59	
	z	-3,74	3,74		—	—		-1,84	1,84	
	Význam	---	+++					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	501	1581	2082	261	566	827	240	1015	1255
	χ^2	0,30	0,09		0,33	0,14		0,09	0,02	
	z	0,72	-0,72		—	—		0,37	-0,37	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	364	1269	1633	232	497	729	132	772	904
	χ^2	0,99	0,30		0,45	0,20		8,36	1,93	
	z	-1,26	1,26		—	—		-3,53	3,53	
	Význam	0	0					---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	183	693	876	114	249	363	69	444	513
	χ^2	2,51	0,77		0,11	0,05		7,73	1,79	
	z	-1,91	1,91		—	—		-3,25	3,25	
	Význam	0	0					---	++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	86	266	352	52	113	165	34	153	187
	χ^2	0,13	0,04		0,06	0,03		0,03	0,01	
	z	0,43	-0,43		—	—		-0,21	0,21	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		2037	6637	8674	1066	2434	3500	971	4203	5174

Tabulka F.7: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zralá láska“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 61,5595(p=0,0000), \chi^2_m = 23,0412(p=0,0033), \chi^2_z = 38,7290(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota zralá láska (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,12, \sigma = 2,24$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,89, \sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,35, \sigma = 2,14$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	469	1088	1557	279	473	752	190	615	805
	χ^2	14,83	5,00		2,82	1,43		7,11	1,72	
	z	4,81	-4,81		2,26	-2,26		3,18	-3,18	
	Význam	+++	---		+	-		++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	94	401	495	56	151	207	38	250	288
	χ^2	7,62	2,57		2,61	1,32		5,80	1,40	
	z	-3,27	3,27		-2,03	2,03		-2,75	2,75	
	Význam	--	++		-	+		--	++	
300 – Literatura a jazyky	P	260	725	985	122	214	336	138	511	649
	χ^2	0,54	0,18		0,76	0,38		1,09	0,26	
	z	0,89	-0,89		1,11	-1,11		1,23	-1,23	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	516	1285	1801	271	457	728	245	828	1073
	χ^2	8,40	2,83		2,93	1,48		6,29	1,52	
	z	3,67	-3,67		2,30	-2,30		3,06	-3,06	
	Význam	+++	---		+	-		++	--	
500 – Umění	P	211	768	979	103	232	335	108	536	644
	χ^2	5,22	1,76		0,79	0,40		2,39	0,58	
	z	-2,77	2,77		-1,13	1,13		-1,82	1,82	
	Význam	--	++		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	505	1587	2092	244	526	770	261	1061	1322
	χ^2	0,97	0,33		0,80	0,40		0,06	0,01	
	z	-1,27	1,27		-1,20	1,20		0,30	-0,30	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	373	1174	1547	248	497	745	125	677	802
	χ^2	0,76	0,26		0,02	0,01		6,18	1,49	
	z	-1,09	1,09		-0,17	0,17		-2,96	2,96	
	Význam	0	0		0	0		--	++	
800 – Sociální aktivity	P	185	714	899	90	246	336	95	468	563
	χ^2	7,68	2,59		4,58	2,31		1,93	0,47	
	z	-3,35	3,35		-2,73	2,73		-1,62	1,62	
	Význam	---	+++		--	++		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	120	361	481	74	149	223	46	212	258
	χ^2	0,01	0,00		0,01	0,00		0,35	0,08	
	z	-0,14	0,14		-0,12	0,12		-0,67	0,67	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		2733	8103	10836	1487	2945	4432	1246	5158	6404

Tabulka F.8: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zralá láska“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 54,0460(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 19,7864(p=0,0112)$, $\chi^2_z = 40,1130(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota zralá láska (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,19$, $\sigma = 2,16$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,92$, $\sigma = 2,26$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,44$, $\sigma = 2,03$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	570	1204	1774	320	496	816	250	708	958
	χ^2	2,62	1,12		0,54	0,32		0,59	0,20	
	<i>z</i>	2,08	-2,08		1,01	-1,01		0,94	-0,94	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	142	499	641	84	179	263	58	320	378
	χ^2	13,23	5,68		2,27	1,37		13,77	4,55	
	<i>z</i>	-4,46	4,46		-1,96	1,96		-4,39	4,39	
	Význam	– – –	+		0	0		– – –	+	
300 – Literatura a jazyky	P	416	873	1289	187	287	474	229	586	815
	χ^2	2,17	0,93		0,41	0,25		3,44	1,14	
	<i>z</i>	1,85	-1,85		0,85	-0,85		2,26	-2,26	
	Význam	0	0		0	0		+	–	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	779	1665	2444	374	605	979	405	1060	1465
	χ^2	2,78	1,19		0,08	0,05		4,57	1,51	
	<i>z</i>	2,20	-2,20		0,40	-0,40		2,73	-2,73	
	Význam	+	–		0	0		++	– –	
500 – Umění	P	277	844	1121	115	274	389	162	570	732
	χ^2	10,55	4,53		6,75	4,07		2,19	0,72	
	<i>z</i>	-4,06	4,06		-3,41	3,41		-1,79	1,79	
	Význam	– – –	+		– – –	+		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	742	1697	2439	345	553	898	397	1144	1541
	χ^2	0,13	0,05		0,14	0,09		0,51	0,17	
	<i>z</i>	0,47	-0,47		0,53	-0,53		0,91	-0,91	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	632	1359	1991	384	589	973	248	770	1018
	χ^2	1,95	0,84		0,86	0,52		0,10	0,03	
	<i>z</i>	1,81	-1,81		1,30	-1,30		-0,39	0,39	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	302	825	1127	130	245	375	172	580	752
	χ^2	3,91	1,68		0,88	0,53		1,19	0,39	
	<i>z</i>	-2,47	2,47		-1,23	1,23		-1,32	1,32	
	Význam	–	+		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	156	393	549	96	143	239	60	250	310
	χ^2	0,47	0,20		0,40	0,24		3,78	1,25	
	<i>z</i>	-0,84	0,84		0,82	-0,82		-2,29	2,29	
	Význam	0	0		0	0		–	+	
Celkem		4016	9359	13375	2035	3371	5406	1981	5988	7969

Tabulka F.9: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „mír ve světě“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 37,2729(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 29,6084(p=0,0002)$, $\chi^2_z = 17,2545(p=0,0276)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota mír ve světě (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,82$, $\sigma = 2,39$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,28$, $\sigma = 2,55$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,23$, $\sigma = 2,17$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	195	344		126	140		69	204	
	χ^2	0,59	0,31		1,06	0,80		0,81	0,32	
	z	0,98	-0,98		1,42	-1,42		-1,09	1,09	
	Význam	0	0	539	0	0	266	0	0	273
200 – Humanitní aktivity	P	32	113		10	45		22	68	
	χ^2	6,27	3,27		7,98	6,08		0,44	0,17	
	z	-3,11	3,11		-3,78	3,78		-0,79	0,79	
	Význam	--	++	145	--	+++	55	0	0	90
300 – Literatura a jazyky	P	217	477		91	131		126	346	
	χ^2	1,79	0,93		0,26	0,20		0,37	0,14	
	z	-1,72	1,72		-0,69	0,69		-0,75	0,75	
	Význam	0	0	694	0	0	222	0	0	472
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	527	1195		244	384		283	811	
	χ^2	6,65	3,46		2,78	2,11		2,06	0,81	
	z	-3,55	3,55		-2,44	2,44		-1,91	1,91	
	Význam	--	+++	1722	-	+	628	0	0	1094
500 – Umění	P	226	408		100	145		126	263	
	χ^2	0,37	0,19		0,33	0,25		2,45	0,96	
	z	0,78	-0,78		-0,79	0,79		1,92	-1,92	
	Význam	0	0	634	0	0	245	0	0	389
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	721	1362		361	466		360	896	
	χ^2	0,09	0,04		0,03	0,03		0,11	0,04	
	z	0,41	-0,41		0,28	-0,28		0,44	-0,44	
	Význam	0	0	2083	0	0	827	0	0	1256
700 – Sport a hry	P	591	1044		345	382		246	662	
	χ^2	1,74	0,90		3,01	2,29		0,38	0,15	
	z	1,80	-1,80		2,59	-2,59		-0,80	0,80	
	Význam	0	0	1635	++	--	727	0	0	908
800 – Sociální aktivity	P	315	561		154	209		161	352	
	χ^2	0,76	0,39		0,05	0,04		1,88	0,74	
	z	1,13	-1,13		-0,33	0,33		1,70	-1,70	
	Význam	0	0	876	0	0	363	0	0	513
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	148	204		81	84		67	120	
	χ^2	6,26	3,26		1,31	1,00		3,89	1,53	
	z	3,15	-3,15		1,56	-1,56		2,37	-2,37	
	Význam	++	--	352	0	0	165	+	-	187
Celkem		2972	5708	8680	1512	1986	3498	1460	3722	5182

Tabulka F.10: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „mír ve světě“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 31,2996(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 13,4627(p=0,0969)$, $\chi^2_z = 13,7491(p=0,0885)$, $df = 8$; $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota mír ve světě (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,99$, $\sigma = 2,31$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,61$, $\sigma = 2,50$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,35$, $\sigma = 2,05$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	561	996	1557	317	435	752	244	561	805
	χ^2	2,61	1,32		0,54	0,36		0,51	0,21	
	z	2,14	-2,14		—	—		—	—	
	Význam	+	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	132	363	495	70	137	207	62	226	288
	χ^2	7,19	3,65		2,26	1,53		5,48	2,23	
	z	-3,37	3,37		—	—		—	—	
	Význam	— — —	++ +		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	336	649	985	137	199	336	199	450	649
	χ^2	0,06	0,03		0,01	0,01		0,66	0,27	
	z	0,32	-0,32		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	602	1199	1801	294	434	728	308	765	1073
	χ^2	0,03	0,01		0,00	0,00		0,02	0,01	
	z	-0,23	0,23		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
500 – Umění	P	313	666	979	123	212	335	190	454	644
	χ^2	0,83	0,42		1,16	0,79		0,07	0,03	
	z	-1,17	1,17		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	673	1419	2092	304	466	770	369	953	1322
	χ^2	1,37	0,70		0,18	0,12		0,49	0,20	
	z	-1,60	1,60		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	557	990	1547	309	436	745	248	554	802
	χ^2	2,54	1,29		0,19	0,13		1,08	0,44	
	z	2,11	-2,11		—	—		—	—	
	Význam	+	—		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	283	616	899	131	205	336	152	411	563
	χ^2	1,27	0,64		0,18	0,12		0,74	0,30	
	z	-1,44	1,44		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	190	291	481	108	115	223	82	176	258
	χ^2	4,88	2,48		3,51	2,38		0,71	0,29	
	z	2,77	-2,77		—	—		—	—	
	Význam	++	—		—	—		—	—	
Celkem		3647	7189	10836	1793	2639	4432	1854	4550	6404

Tabulka F.11: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „moudrost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 15,7375(p=0,0463)$, $\chi^2_m = 18,8927(p=0,0154)$, $\chi^2_z = 6,7841(p=0,5601)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota moudrost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,17$, $\sigma = 1,78$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,00$, $\sigma = 1,83$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,30$, $\sigma = 1,73$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	159	379	538	86	179	265	73	200	273
	χ^2	0,98	0,37		0,07	0,03		0,57	0,18	
	z	1,20	-1,20		0,33	-0,33		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	25	119	144	5	49	54	20	70	90
	χ^2	5,23	1,97		8,50	3,92		0,19	0,06	
	z	-2,71	2,71		-3,55	3,55		—	—	
	Význam	—	++		—	+++		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	177	515	692	68	153	221	109	362	471
	χ^2	0,77	0,29		0,04	0,02		0,34	0,11	
	z	-1,08	1,08		-0,26	0,26		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	497	1223	1720	206	422	628	291	801	1092
	χ^2	1,55	0,58		0,31	0,14		2,10	0,68	
	z	1,63	-1,63		0,75	-0,75		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	153	480	633	63	181	244	90	299	389
	χ^2	2,31	0,87		2,54	1,17		0,29	0,09	
	z	-1,85	1,85		-2,00	2,00		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	578	1503	2081	279	548	827	299	955	1254
	χ^2	0,15	0,06		1,26	0,58		0,21	0,07	
	z	0,53	-0,53		1,55	-1,55		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	436	1197	1633	227	498	725	209	699	908
	χ^2	0,23	0,09		0,01	0,01		0,79	0,26	
	z	-0,63	0,63		-0,15	0,15		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	245	628	873	112	249	361	133	379	512
	χ^2	0,17	0,07		0,03	0,01		0,47	0,15	
	z	0,52	-0,52		-0,23	0,23		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	98	254	352	55	110	165	43	144	187
	χ^2	0,03	0,01		0,17	0,08		0,17	0,05	
	z	0,22	-0,22		0,51	-0,51		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		2368	6298	8666	1101	2389	3490	1267	3909	5176

Tabulka F.12: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „moudrost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 58,3279(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 18,6871(p=0,0166)$, $\chi^2_z = 39,9365(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota moudrost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,11$, $\sigma = 1,88$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,99$, $\sigma = 1,95$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,21$, $\sigma = 1,81$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	576	981	1557	314	438	752	262	543	805
	χ^2	11,64	5,50		2,56	1,58		6,22	2,41	
	z	4,47	-4,47		2,23	-2,23		3,14	-3,14	
	Význam	+++	---		+	-		++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	107	388	495	60	147	207	47	241	288
	χ^2	16,94	8,01		4,56	2,81		13,85	5,36	
	z	-5,11	5,11		-2,78	2,78		-4,49	4,49	
	Význam	---	+++		--	++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	334	651	985	134	202	336	200	449	649
	χ^2	1,01	0,48		0,26	0,16		1,97	0,76	
	z	1,28	-1,28		0,68	-0,68		1,74	-1,74	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	601	1200	1801	281	447	728	320	753	1073
	χ^2	0,91	0,43		0,04	0,02		1,42	0,55	
	z	1,27	-1,27		0,27	-0,27		1,54	-1,54	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	267	712	979	112	223	335	155	489	644
	χ^2	7,10	3,36		1,96	1,21		3,40	1,31	
	z	-3,39	3,39		-1,85	1,85		-2,29	2,29	
	Význam	---	+++		0	0		-	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	659	1433	2092	287	483	770	372	950	1322
	χ^2	0,23	0,11		0,16	0,10		0,03	0,01	
	z	-0,65	0,65		-0,55	0,55		0,21	-0,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	503	1044	1547	299	446	745	204	598	802
	χ^2	0,08	0,04		0,77	0,47		1,75	0,68	
	z	0,38	-0,38		1,22	-1,22		-1,67	1,67	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	269	630	899	116	220	336	153	410	563
	χ^2	1,32	0,63		1,16	0,72		0,11	0,04	
	z	-1,46	1,46		-1,43	1,43		-0,40	0,40	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	162	319	481	88	135	223	74	184	258
	χ^2	0,38	0,18		0,10	0,06		0,06	0,02	
	z	0,76	-0,76		0,41	-0,41		0,28	-0,28	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3478	7358	10836	1691	2741	4432	1787	4617	6404

Tabulka F.13: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „moudrost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 54,9186(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 27,3575(p=0,0006)$, $\chi^2_z = 35,9099(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota moudrost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,92$, $\sigma = 1,92$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,78$, $\sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,06$, $\sigma = 1,92$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	608	1166	1774	310	506	816	298	660	958
	χ^2	0,00	0,00		1,47	1,01		0,34	0,15	
	z	-0,09	0,09		-1,71	1,71		0,75	-0,75	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	165	476	641	88	175	263	77	301	378
	χ^2	13,87	7,26		3,38	2,32		11,82	5,08	
	z	-4,71	4,71		-2,45	2,45		-4,21	4,21	
	Význam	– – –	+++		–	+		– – –	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	449	840	1289	189	285	474	260	555	815
	χ^2	0,08	0,04		0,08	0,05		0,91	0,39	
	z	0,37	-0,37		-0,38	0,38		1,21	-1,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	942	1502	2444	457	522	979	485	980	1465
	χ^2	12,43	6,51		8,62	5,91		4,50	1,94	
	z	4,81	-4,81		4,21	-4,21		2,81	-2,81	
	Význam	+++	– – –		+++	– – –		++	– –	
500 – Umění	P	332	789	1121	142	247	389	190	542	732
	χ^2	7,35	3,85		1,68	1,15		4,11	1,77	
	z	-3,50	3,50		-1,75	1,75		-2,54	2,54	
	Význam	– – –	+++		0	0		–	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	852	1587	2439	378	520	898	474	1067	1541
	χ^2	0,23	0,12		0,43	0,30		0,25	0,11	
	z	0,66	-0,66		0,93	-0,93		0,66	-0,66	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	702	1289	1991	383	590	973	319	699	1018
	χ^2	0,47	0,24		0,42	0,29		0,55	0,23	
	z	0,91	-0,91		-0,93	0,93		0,95	-0,95	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	370	757	1127	157	218	375	213	539	752
	χ^2	0,77	0,40		0,13	0,09		0,76	0,33	
	z	-1,13	1,13		0,48	-0,48		-1,09	1,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	176	373	549	96	143	239	80	230	310
	χ^2	0,85	0,44		0,02	0,01		1,87	0,80	
	z	-1,16	1,16		-0,17	0,17		-1,67	1,67	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		4596	8779	13375	2200	3206	5406	2396	5573	7969

Tabulka F.14: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „péče o milované osoby“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 28,7973(p=0,0003)$, $\chi^2_m = 14,6485(p=0,0664)$, $\chi^2_z = 10,4900(p=0,2323)$, $df = 8$; $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota péče o milované osoby (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,81$, $\sigma = 1,58$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,48$, $\sigma = 1,79$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,07$, $\sigma = 1,35$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	205	334	539	117	149	266	88	185	273
	χ^2	5,30	2,54		0,83	0,56		2,81	1,04	
	<i>z</i>	2,89	-2,89		—	—		—	—	
	Význam	++	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	36	109	145	19	36	55	17	73	90
	χ^2	2,56	1,23		0,47	0,32		2,18	0,80	
	<i>z</i>	-1,96	1,96		—	—		—	—	
	Význam	—	+		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	215	481	696	83	139	222	132	342	474
	χ^2	0,48	0,23		0,51	0,34		0,14	0,05	
	<i>z</i>	-0,88	0,88		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	512	1211	1723	237	391	628	275	820	1095
	χ^2	3,80	1,82		1,12	0,76		1,39	0,51	
	<i>z</i>	-2,65	2,65		—	—		—	—	
	Význam	—	++		—	—		—	—	
500 – Umění	P	206	428	634	94	151	245	112	277	389
	χ^2	0,00	0,00		0,26	0,17		0,48	0,18	
	<i>z</i>	0,06	-0,06		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	669	1415	2084	333	494	827	336	921	1257
	χ^2	0,05	0,03		0,01	0,00		0,03	0,01	
	<i>z</i>	-0,32	0,32		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	551	1087	1638	305	424	729	246	663	909
	χ^2	0,79	0,38		0,36	0,24		0,00	0,00	
	<i>z</i>	1,20	-1,20		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	279	598	877	142	221	363	137	377	514
	χ^2	0,09	0,04		0,15	0,10		0,02	0,01	
	<i>z</i>	-0,38	0,38		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	141	211	352	85	80	165	56	131	187
	χ^2	6,39	3,06		5,02	3,40		0,62	0,23	
	<i>z</i>	3,14	-3,14		—	—		—	—	
	Význam	++	—		—	—		—	—	
Celkem		2814	5874	8688	1415	2085	3500	1399	3789	5188

Tabulka F.15: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „péče o milované osoby“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 25,4373(p=0,0013)$, $\chi^2_m = 22,6133(p=0,0039)$, $\chi^2_z = 3,4242(p=0,9050)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota péče o milované osoby (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,77$, $\sigma = 1,69$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,49$, $\sigma = 1,85$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,05$, $\sigma = 1,47$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	530	1027	1557	322	430	752	208	597	805
	χ^2	2,52	1,17		0,98	0,67		0,00	0,00	
	z	2,08	-2,08		1,41	-1,41		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	180	315	495	103	104	207	77	211	288
	χ^2	3,28	1,53		4,36	2,97		0,12	0,04	
	z	2,25	-2,25		2,77	-2,77		—	—	
	Význam	+	—		++	--		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	310	675	985	142	194	336	168	481	649
	χ^2	0,03	0,01		0,25	0,17		0,01	0,00	
	z	-0,21	0,21		0,68	-0,68		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	560	1241	1801	292	436	728	268	805	1073
	χ^2	0,26	0,12		0,03	0,02		0,23	0,08	
	z	-0,68	0,68		-0,25	0,25		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	305	674	979	139	196	335	166	478	644
	χ^2	0,12	0,06		0,08	0,05		0,00	0,00	
	z	-0,44	0,44		0,38	-0,38		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	630	1462	2092	289	481	770	341	981	1322
	χ^2	1,81	0,84		1,70	1,16		0,00	0,00	
	z	-1,81	1,81		-1,86	1,86		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	509	1038	1547	291	454	745	218	584	802
	χ^2	0,62	0,29		0,39	0,27		0,67	0,23	
	z	1,03	-1,03		-0,89	0,89		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	245	654	899	114	222	336	131	432	563
	χ^2	5,78	2,69		3,61	2,46		1,31	0,45	
	z	-3,04	3,04		-2,56	2,56		—	—	
	Význam	--	++		—	+		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	174	307	481	104	119	223	70	188	258
	χ^2	2,93	1,37		2,06	1,40		0,20	0,07	
	z	2,12	-2,12		1,91	-1,91		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
Celkem		3443	7393	10836	1796	2636	4432	1647	4757	6404

Tabulka F.16: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „pocit osobní jistoty“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 23,1647(p=0,0032)$, $\chi^2_m = 10,2353(p=0,2489)$, $\chi^2_z = 23,0545(p=0,0033)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota pocit osobní jistoty (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,32$, $\sigma = 1,78$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,01$, $\sigma = 1,90$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,57$, $\sigma = 1,65$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	132	406	538	80	185	265	52	221	273
	χ^2	0,00	0,00		0,37	0,17		0,01	0,00	
	z	-0,01	0,01		—	—		-0,12	0,12	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	55	90	145	25	30	55	30	60	90
	χ^2	10,59	3,44		2,95	1,41		9,12	2,19	
	z	3,78	-3,78		—	—		3,39	-3,39	
	Význam	+++	---					+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	169	526	695	76	145	221	93	381	474
	χ^2	0,01	0,00		0,30	0,14		0,02	0,00	
	z	-0,15	0,15		—	—		0,17	-0,17	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	432	1288	1720	200	425	625	232	863	1095
	χ^2	0,23	0,07		0,02	0,01		1,95	0,47	
	z	0,62	-0,62		—	—		1,75	-1,75	
	Význam	0	0					0	0	
500 – Umění	P	155	477	632	75	168	243	80	309	389
	χ^2	0,00	0,00		0,16	0,07		0,31	0,07	
	z	-0,01	0,01		—	—		0,64	-0,64	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	511	1571	2082	276	549	825	235	1022	1257
	χ^2	0,00	0,00		0,34	0,16		0,26	0,06	
	z	-0,00	0,00		—	—		-0,66	0,66	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	355	1281	1636	213	514	727	142	767	909
	χ^2	5,40	1,76		2,03	0,97		6,48	1,55	
	z	-2,97	2,97		—	—		-3,12	3,12	
	Význam	---	++					---	++	
800 – Sociální aktivity	P	230	645	875	125	236	361	105	409	514
	χ^2	1,08	0,35		0,60	0,29		0,32	0,08	
	z	1,26	-1,26		—	—		0,66	-0,66	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	90	261	351	56	108	164	34	153	187
	χ^2	0,17	0,06		0,17	0,08		0,13	0,03	
	z	0,49	-0,49		—	—		-0,41	0,41	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		2129	6545	8674	1126	2360	3486	1003	4185	5188

Tabulka F.17: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „pocit osobní jistoty“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 21,8377(p=0,0052)$, $\chi^2_m = 22,0655(p=0,0048)$, $\chi^2_z = 13,2515(p=0,1035)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota pocit osobní jistoty (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,06$, $\sigma = 1,92$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,84$, $\sigma = 1,94$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,27$, $\sigma = 1,89$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	602	955	1557	345	407	752	257	548	805
	χ^2	0,59	0,35		3,22	2,30		1,65	0,87	
	z	1,05	-1,05		2,58	-2,58		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	216	279	495	103	104	207	113	175	288
	χ^2	5,01	3,00		3,27	2,33		1,80	0,95	
	z	2,90	-2,90		2,42	-2,42		—	—	
	Význam	++	--		+	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	399	586	985	153	183	336	246	403	649
	χ^2	2,41	1,45		1,22	0,87		2,06	1,09	
	z	2,06	-2,06		1,50	-1,50		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	675	1126	1801	288	440	728	387	686	1073
	χ^2	0,00	0,00		0,76	0,55		0,68	0,36	
	z	0,00	-0,00		-1,25	1,25		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	380	599	979	147	188	335	233	411	644
	χ^2	0,47	0,28		0,40	0,29		0,47	0,25	
	z	0,91	-0,91		0,86	-0,86		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	751	1341	2092	301	469	770	450	872	1322
	χ^2	1,39	0,83		1,21	0,87		0,11	0,06	
	z	-1,66	1,66		-1,59	1,59		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	556	991	1547	293	452	745	263	539	802
	χ^2	0,97	0,58		0,97	0,69		0,75	0,39	
	z	-1,35	1,35		-1,41	1,41		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	307	592	899	124	212	336	183	380	563
	χ^2	2,66	1,59		1,82	1,30		0,71	0,37	
	z	-2,15	2,15		-1,84	1,84		—	—	
	Význam	—	+		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	175	306	481	92	131	223	83	175	258
	χ^2	0,15	0,09		0,01	0,01		0,44	0,23	
	z	-0,51	0,51		-0,12	0,12		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		4061	6775	10836	1846	2586	4432	2215	4189	6404

Tabulka F.18: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „potěšení, život plný radosti“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 63,1853(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 19,9751(p=0,0104)$, $\chi^2_z = 52,0730(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota potěšení, život plný radosti (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,91$, $\sigma = 2,05$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,73$, $\sigma = 2,11$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,04$, $\sigma = 1,99$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	178	360	538	89	176	265	89	184	273
	χ^2	0,32	0,17		0,43	0,24		0,07	0,03	
	<i>z</i>	-0,72	0,72		-0,86	0,86		-0,33	0,33	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	74	71	145	27	28	55	47	43	90
	χ^2	11,45	6,04		2,61	1,47		9,39	4,74	
	<i>z</i>	4,22	-4,22		2,04	-2,04		3,79	-3,79	
	Význam	+++	---		+	-		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	273	422	695	98	123	221	175	299	474
	χ^2	4,56	2,40		4,26	2,40		1,63	0,82	
	<i>z</i>	2,75	-2,75		2,67	-2,67		1,65	-1,65	
	Význam	++	--		++	--		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	641	1080	1721	232	394	626	409	686	1095
	χ^2	3,70	1,95		0,19	0,11		4,80	2,42	
	<i>z</i>	2,66	-2,66		0,61	-0,61		3,02	-3,02	
	Význam	++	--		0	0		++	--	
500 – Umění	P	236	396	632	92	151	243	144	245	389
	χ^2	1,46	0,77		0,23	0,13		1,42	0,72	
	<i>z</i>	1,55	-1,55		0,62	-0,62		1,52	-1,52	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	696	1387	2083	293	533	826	403	854	1257
	χ^2	0,74	0,39		0,07	0,04		0,80	0,40	
	<i>z</i>	-1,22	1,22		-0,37	0,37		-1,26	1,26	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	508	1128	1636	246	481	727	262	647	909
	χ^2	5,70	3,01		0,95	0,54		5,98	3,02	
	<i>z</i>	-3,28	3,28		-1,37	1,37		-3,30	3,30	
	Význam	---	++		0	0		---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	308	567	875	135	226	361	173	341	514
	χ^2	0,12	0,06		0,19	0,11		0,00	0,00	
	<i>z</i>	0,45	-0,45		0,58	-0,58		0,07	-0,07	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	81	270	351	44	120	164	37	150	187
	χ^2	13,32	7,02		3,84	2,16		10,52	5,31	
	<i>z</i>	-4,60	4,60		-2,51	2,51		-4,05	4,05	
	Význam	---	+++		-	+		---	+++	
Celkem		2995	5681	8676	1256	2232	3488	1739	3449	5188

Tabulka F.19: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „potěšení, život plný radosti“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 107,5170(p=0,0000), \chi^2_m = 57,6037(p=0,0000), \chi^2_z = 70,2312(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073, \chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902.$$

Cílová hodnota potěšení, život plný radosti (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,36, \sigma = 2,23$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,26, \sigma = 2,23$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,45, \sigma = 2,23$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	605	952	1557	327	425	752	278	527	805
	χ^2	0,44	0,27		0,04	0,03		0,02	0,01	
	z	0,91	-0,91		0,28	-0,28		0,21	-0,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	257	238	495	112	95	207	145	143	288
	χ^2	26,02	15,83		5,90	4,46		21,91	11,40	
	z	6,62	-6,62		3,30	-3,30		5,91	-5,91	
	Význam	+++	---		++	--		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	438	547	985	178	158	336	260	389	649
	χ^2	11,51	7,00		7,73	5,84		6,49	3,37	
	z	4,51	-4,51		3,83	-3,83		3,31	-3,31	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	732	1069	1801	334	394	728	398	675	1073
	χ^2	3,80	2,31		1,38	1,04		2,60	1,35	
	z	2,71	-2,71		1,70	-1,70		2,18	-2,18	
	Význam	++	--		0	0		+	-	
500 – Umění	P	347	632	979	135	200	335	212	432	644
	χ^2	1,46	0,89		0,58	0,44		0,32	0,16	
	z	-1,61	1,61		-1,05	1,05		-0,73	0,73	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	767	1325	2092	346	424	770	421	901	1322
	χ^2	0,74	0,45		0,65	0,49		2,17	1,13	
	z	-1,21	1,21		1,18	-1,18		-2,04	2,04	
	Význam	0	0		0	0		-	+	
700 – Sport a hry	P	489	1058	1547	250	495	745	239	563	802
	χ^2	15,77	9,59		15,53	11,73		4,56	2,37	
	z	-5,44	5,44		-5,72	5,72		-2,82	2,82	
	Význam	---	+++		---	+++		--	++	
800 – Sociální aktivity	P	309	590	899	136	200	336	173	390	563
	χ^2	2,82	1,72		0,51	0,38		2,00	1,04	
	z	-2,23	2,23		-0,98	0,98		-1,82	1,82	
	Význam	-	+		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	154	327	481	89	134	223	65	193	258
	χ^2	4,28	2,60		0,50	0,38		6,13	3,19	
	z	-2,68	2,68		-0,96	0,96		-3,12	3,12	
	Význam	--	++		0	0		--	++	
Celkem		4098	6738	10836	1907	2525	4432	2191	4213	6404

Tabulka F.20: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „potěšení, život plný radosti“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 47,0940(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 19,8216(p=0,0110)$, $\chi^2_z = 42,9955(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota potěšení, život plný radosti (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,03$, $\sigma = 1,88$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,83$, $\sigma = 1,90$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,21$, $\sigma = 1,84$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	670	1104	1774	325	491	816	345	613	958
	χ^2	3,49	1,89		0,13	0,09		6,46	2,96	
	z	2,49	-2,49		-0,51	0,51		3,27	-3,27	
	Význam	+	–		0	0		++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	230	411	641	112	151	263	118	260	378
	χ^2	0,10	0,05		0,24	0,17		0,00	0,00	
	z	0,40	-0,40		0,66	-0,66		-0,08	0,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	500	789	1289	205	269	474	295	520	815
	χ^2	4,89	2,65		0,79	0,54		5,95	2,72	
	z	2,89	-2,89		1,21	-1,21		3,11	-3,11	
	Význam	++	--		0	0		++	--	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	938	1506	2444	446	533	979	492	973	1465
	χ^2	7,30	3,95		5,82	3,99		2,21	1,01	
	z	3,71	-3,71		3,46	-3,46		1,98	-1,98	
	Význam	+++	---		+++	---		+	–	
500 – Umění	P	372	749	1121	145	244	389	227	505	732
	χ^2	1,22	0,66		1,08	0,74		0,04	0,02	
	z	-1,43	1,43		-1,40	1,40		-0,24	0,24	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	793	1646	2439	358	540	898	435	1106	1541
	χ^2	4,79	2,59		0,13	0,09		4,96	2,27	
	z	-3,01	3,01		-0,52	0,52		-3,00	3,00	
	Význam	--	++		0	0		--	++	
700 – Sport a hry	P	645	1346	1991	374	599	973	271	747	1018
	χ^2	4,27	2,31		1,16	0,79		7,43	3,40	
	z	-2,78	2,78		-1,54	1,54		-3,52	3,52	
	Význam	--	++		0	0		---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	388	739	1127	150	225	375	238	514	752
	χ^2	0,16	0,09		0,04	0,03		0,01	0,01	
	z	-0,52	0,52		-0,26	0,26		0,15	-0,15	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	164	385	549	82	157	239	82	228	310
	χ^2	4,34	2,35		2,36	1,61		2,43	1,11	
	z	-2,64	2,64		-2,04	2,04		-1,92	1,92	
	Význam	--	++		–	+		0	0	
Celkem		4700	8675	13375	2197	3209	5406	2503	5466	7969

Tabulka F.21: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „prospěšný život“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 5,4940 (p=0,7037), \chi^2_m = 9,6708 (p=0,2889), \chi^2_z = 3,2907 (p=0,9148), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota prospěšný život (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,74, \sigma = 2,00$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,55, \sigma = 2,09$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,89, \sigma = 1,91$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	191	347	538	101	165	266	90	182	272
	χ^2	0,06	0,04		0,40	0,27		0,00	0,00	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	59	86	145	25	30	55	34	56	90
	χ^2	0,83	0,47		0,34	0,23		0,55	0,27	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	260	435	695	103	119	222	157	316	473
	χ^2	0,30	0,17		1,96	1,33		0,00	0,00	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	632	1089	1721	253	375	628	379	714	1093
	χ^2	0,15	0,09		0,00	0,00		0,65	0,32	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
500 – Umění	P	210	424	634	87	158	245	123	266	389
	χ^2	1,61	0,91		1,46	0,99		0,32	0,16	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	752	1331	2083	342	485	827	410	846	1256
	χ^2	0,00	0,00		0,18	0,12		0,15	0,07	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	581	1052	1633	287	440	727	294	612	906
	χ^2	0,15	0,08		0,16	0,11		0,18	0,09	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	318	559	877	141	222	363	177	337	514
	χ^2	0,00	0,00		0,22	0,15		0,21	0,10	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	134	217	351	75	90	165	59	127	186
	χ^2	0,40	0,23		1,03	0,70		0,13	0,07	
	z Význam	—	—		—	—		—	—	
Celkem		3137	5540	8677	1414	2084	3498	1723	3456	5179

Tabulka F.22: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „prospěšný život“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 32,0604(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 16,3432(p=0,0377)$, $\chi^2_z = 34,9086(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota prospěšný život (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,15$, $\sigma = 2,22$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,15$, $\sigma = 2,18$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,14$, $\sigma = 2,27$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	601	956	1557	286	466	752	315	490	805
	χ^2	2,86	1,61		0,14	0,08		3,51	1,91	
	z	2,28	-2,28		0,51	-0,51		2,49	-2,49	
	Význam	+	–		0	0		+	–	
200 – Humanitní aktivity	P	144	351	495	75	132	207	69	219	288
	χ^2	6,61	3,72		0,05	0,03		10,36	5,63	
	z	-3,29	3,29		-0,30	0,30		-4,09	4,09	
	Význam	– –	++		0	0		– – –	++ ++	
300 – Literatura a jazyky	P	367	618	985	144	192	336	223	426	649
	χ^2	0,41	0,23		2,88	1,71		0,13	0,07	
	z	0,84	-0,84		2,23	-2,23		-0,48	0,48	
	Význam	0	0		+	–		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	670	1131	1801	278	450	728	392	681	1073
	χ^2	0,69	0,39		0,19	0,11		0,53	0,29	
	z	1,14	-1,14		0,60	-0,60		0,99	-0,99	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	327	652	979	117	218	335	210	434	644
	χ^2	1,87	1,06		0,47	0,28		1,24	0,67	
	z	-1,79	1,79		-0,90	0,90		-1,46	1,46	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	798	1294	2092	299	471	770	499	823	1322
	χ^2	2,60	1,47		0,55	0,32		2,41	1,31	
	z	2,25	-2,25		1,03	-1,03		2,16	-2,16	
	Význam	+	–		0	0		+	–	
700 – Sport a hry	P	527	1020	1547	239	506	745	288	514	802
	χ^2	1,65	0,93		5,26	3,12		0,11	0,06	
	z	-1,74	1,74		-3,17	3,17		0,44	-0,44	
	Význam	0	0		– – –	++		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	290	609	899	121	215	336	169	394	563
	χ^2	3,55	2,00		0,13	0,08		4,31	2,34	
	z	-2,46	2,46		-0,47	0,47		-2,70	2,70	
	Význam	–	+		0	0		– –	++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	180	301	481	90	133	223	90	168	258
	χ^2	0,26	0,15		0,60	0,35		0,01	0,00	
	z	0,65	-0,65		1,00	-1,00		-0,11	0,11	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3904	6932	10836	1649	2783	4432	2255	4149	6404

Tabulka F.23: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „rovnost příležitostí (sociální rovnost)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 12,4625(p=0,1317)$, $\chi^2_m = 10,0547(p=0,2612)$, $\chi^2_z = 21,4964(p=0,0059)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota rovnost příležitostí (sociální rovnost) (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,82$, $\sigma = 2,26$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,58$, $\sigma = 2,31$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,01$, $\sigma = 2,20$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	216	320	536	121	144	265	95	176	271
	χ^2	0,42	0,31		0,06	0,05		1,09	0,70	
	z	—	—		—	—		-1,38	1,38	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	70	75	145	27	28	55	43	47	90
	χ^2	1,30	0,95		0,07	0,06		1,77	1,13	
	z	—	—		—	—		1,72	-1,72	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	294	395	689	113	107	220	181	288	469
	χ^2	0,05	0,04		1,02	0,90		0,02	0,01	
	z	—	—		—	—		-0,20	0,20	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	716	999	1715	284	342	626	432	657	1089
	χ^2	0,06	0,04		0,24	0,21		0,12	0,07	
	z	—	—		—	—		0,49	-0,49	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	296	335	631	110	133	243	186	202	388
	χ^2	3,43	2,50		0,11	0,09		7,90	5,05	
	z	—	—		—	—		3,74	-3,74	
	Význam	—	—		—	—		+++	---	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	862	1209	2071	398	427	825	464	782	1246
	χ^2	0,12	0,09		0,42	0,37		1,02	0,65	
	z	—	—		—	—		-1,48	1,48	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	658	970	1628	321	404	725	337	566	903
	χ^2	1,12	0,82		0,91	0,80		0,67	0,43	
	z	—	—		—	—		-1,16	1,16	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	369	504	873	164	199	363	205	305	510
	χ^2	0,00	0,00		0,18	0,16		0,18	0,11	
	z	—	—		—	—		0,57	-0,57	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	158	193	351	90	74	164	68	119	187
	χ^2	0,70	0,51		2,35	2,06		0,34	0,22	
	z	—	—		—	—		-0,76	0,76	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3639	5000	8639	1628	1858	3486	2011	3142	5153

Tabulka F.24: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „rovnost příležitostí (sociální rovnost)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 5,7807(p=0,6718), \chi^2_m = 8,5942(p=0,3777), \chi^2_z = 5,2639(p=0,7290), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota rovnost příležitostí (sociální rovnost) (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,71$, $\sigma = 2,25$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,56$, $\sigma = 2,26$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,85$, $\sigma = 2,23$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	695	862	1557	349	403	752	346	459	805
	χ^2	0,08	0,07		1,87	1,86		0,28	0,20	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
200 – Humanitní aktivity	P	229	266	495	104	103	207	125	163	288
	χ^2	0,14	0,12		0,00	0,00		0,18	0,13	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
300 – Literatura a jazyky	P	438	547	985	164	172	336	274	375	649
	χ^2	0,09	0,08		0,08	0,08		0,03	0,02	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	823	978	1801	362	366	728	461	612	1073
	χ^2	0,13	0,11		0,01	0,01		0,36	0,26	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
500 – Umění	P	436	543	979	176	159	335	260	384	644
	χ^2	0,07	0,06		0,46	0,45		0,31	0,22	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	947	1145	2092	399	371	770	548	774	1322
	χ^2	0,01	0,01		0,55	0,55		0,04	0,03	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
700 – Sport a hry	P	727	820	1547	384	361	745	343	459	802
	χ^2	1,21	0,99		0,39	0,39		0,18	0,13	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
800 – Sociální aktivity	P	391	508	899	173	163	336	218	345	563
	χ^2	0,53	0,43		0,16	0,16		1,27	0,91	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	203	278	481	102	121	223	101	157	258
	χ^2	0,91	0,74		0,78	0,78		0,43	0,31	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
Celkem		4889	5947	10836	2213	2219	4432	2676	3728	6404

Tabulka F.25: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „rovnost příležitostí (sociální rovnost)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 12,6786(p=0,1234)$, $\chi^2_m = 17,5495(p=0,0249)$, $\chi^2_z = 9,1090(p=0,3332)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota rovnost příležitostí (sociální rovnost) (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,74$, $\sigma = 2,27$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,39$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,07$, $\sigma = 2,17$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	797	977	1774	436	380	816	361	597	958
	χ^2	1,07	0,93		1,39	1,80		1,15	0,76	
	z	—	—		-1,94	1,94		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	309	332	641	148	115	263	161	217	378
	χ^2	0,35	0,31		0,00	0,00		0,70	0,47	
	z	—	—		-0,09	0,09		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	591	698	1289	255	219	474	336	479	815
	χ^2	0,16	0,14		0,63	0,81		0,38	0,25	
	z	—	—		-1,26	1,26		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1190	1254	2444	583	396	979	607	858	1465
	χ^2	2,29	2,00		1,58	2,06		0,90	0,60	
	z	—	—		2,11	-2,11		—	—	
	Význam	—	—		+	—		—	—	
500 – Umění	P	509	612	1121	214	175	389	295	437	732
	χ^2	0,34	0,30		0,16	0,21		0,03	0,02	
	z	—	—		-0,63	0,63		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1093	1346	2439	494	404	898	599	942	1541
	χ^2	1,67	1,46		0,37	0,48		0,38	0,25	
	z	—	—		-1,01	1,01		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	942	1049	1991	548	425	973	394	624	1018
	χ^2	0,22	0,19		0,01	0,01		0,35	0,23	
	z	—	—		-0,15	0,15		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	535	592	1127	223	152	375	312	440	752
	χ^2	0,18	0,16		0,57	0,74		0,50	0,33	
	z	—	—		1,19	-1,19		—	—	
	Význam	—	—		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	267	282	549	155	84	239	112	198	310
	χ^2	0,49	0,42		2,93	3,81		1,09	0,72	
	z	—	—		2,66	-2,66		—	—	
	Význam	—	—		++	--		—	—	
Celkem		6233	7142	13375	3056	2350	5406	3177	4792	7969

Tabulka F.26: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „sebeúcta“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 13,8831 (p=0,0849)$, $\chi^2_m = 9,1669 (p=0,3284)$, $\chi^2_z = 16,2558 (p=0,0389)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota sebeúcta (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,21$, $\sigma = 1,87$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,90$, $\sigma = 1,98$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,46$, $\sigma = 1,74$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	162	376	538	95	170	265	67	206	273
	χ^2	1,24	0,47		0,41	0,21		0,11	0,03	
	z	—	—		—	—		0,39	-0,39	
	Význam							0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	51	94	145	16	39	55	35	55	90
	χ^2	3,02	1,15		0,33	0,17		8,95	2,76	
	z	—	—		—	—		3,45	-3,45	
	Význam							+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	175	520	695	71	150	221	104	370	474
	χ^2	1,47	0,56		0,14	0,07		0,54	0,17	
	z	—	—		—	—		-0,88	0,88	
	Význam							0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	467	1254	1721	201	425	626	266	829	1095
	χ^2	0,13	0,05		0,40	0,20		0,24	0,07	
	z	—	—		—	—		0,63	-0,63	
	Význam							0	0	
500 – Umění	P	159	473	632	72	171	243	87	302	389
	χ^2	1,36	0,52		1,13	0,57		0,24	0,07	
	z	—	—		—	—		-0,58	0,58	
	Význam							0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	587	1494	2081	293	531	824	294	963	1257
	χ^2	0,29	0,11		0,96	0,48		0,02	0,01	
	z	—	—		—	—		-0,18	0,18	
	Význam							0	0	
700 – Sport a hry	P	439	1195	1634	244	481	725	195	714	909
	χ^2	0,31	0,12		0,00	0,00		1,74	0,54	
	z	—	—		—	—		-1,66	1,66	
	Význam							0	0	
800 – Sociální aktivity	P	241	633	874	112	248	360	129	385	514
	χ^2	0,00	0,00		0,65	0,33		0,51	0,16	
	z	—	—		—	—		0,86	-0,86	
	Význam							0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	111	238	349	65	97	162	46	141	187
	χ^2	2,24	0,86		2,06	1,04		0,08	0,03	
	z	—	—		—	—		0,34	-0,34	
	Význam							0	0	
Celkem		2392	6277	8669	1169	2312	3481	1223	3965	5188

Tabulka F.27: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „sebeúcta“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 16,4763(p=0,0360)$, $\chi^2_m = 17,2858(p=0,0273)$, $\chi^2_z = 5,8755(p=0,6612)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota sebeúcta (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,67$, $\sigma = 2,09$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,52$, $\sigma = 2,04$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,80$, $\sigma = 2,12$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	577	980	1557	283	469	752	294	511	805
	χ^2	2,30	1,23		0,16	0,09		2,30	1,15	
	z	2,03	-2,03		0,55	-0,55		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	158	337	495	64	143	207	94	194	288
	χ^2	1,17	0,63		1,92	1,12		0,05	0,03	
	z	-1,37	1,37		-1,78	1,78		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	347	638	985	128	208	336	219	430	649
	χ^2	0,05	0,03		0,16	0,10		0,02	0,01	
	z	0,30	-0,30		0,53	-0,53		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	672	1129	1801	307	421	728	365	708	1073
	χ^2	3,29	1,76		5,81	3,38		0,11	0,06	
	z	2,46	-2,46		3,31	-3,31		—	—	
	Význam	+	—		+++	---		—	—	
500 – Umění	P	336	643	979	122	213	335	214	430	644
	χ^2	0,06	0,03		0,01	0,01		0,01	0,00	
	z	-0,32	0,32		-0,13	0,13		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	699	1393	2092	275	495	770	424	898	1322
	χ^2	1,14	0,61		0,23	0,13		0,73	0,37	
	z	-1,47	1,47		-0,66	0,66		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	537	1010	1547	267	478	745	270	532	802
	χ^2	0,00	0,00		0,17	0,10		0,01	0,01	
	z	-0,07	0,07		-0,57	0,57		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	289	610	899	111	225	336	178	385	563
	χ^2	1,81	0,96		1,26	0,74		0,56	0,28	
	z	-1,74	1,74		-1,47	1,47		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	155	326	481	72	151	223	83	175	258
	χ^2	0,91	0,49		1,21	0,70		0,12	0,06	
	z	-1,21	1,21		-1,42	1,42		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		3770	7066	10836	1629	2803	4432	2141	4263	6404

Tabulka F.28: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „sebeúcta“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 35,3279(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 18,7477(p=0,0163)$, $\chi^2_z = 18,3694(p=0,0186)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota sebeúcta (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,66$, $\sigma = 2,10$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,38$, $\sigma = 2,11$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,92$, $\sigma = 2,06$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	661	1113	1774	340	476	816	321	637	958
	χ^2	1,27	0,70		0,02	0,01		1,36	0,62	
	<i>z</i>	1,51	-1,51		-0,18	0,18		1,50	-1,50	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	216	425	641	111	152	263	105	273	378
	χ^2	0,69	0,39		0,00	0,00		1,58	0,72	
	<i>z</i>	-1,07	1,07		0,08	-0,08		-1,55	1,55	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	451	838	1289	192	282	474	259	556	815
	χ^2	0,16	0,09		0,24	0,17		0,04	0,02	
	<i>z</i>	-0,53	0,53		-0,67	0,67		0,25	-0,25	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	958	1486	2444	454	525	979	504	961	1465
	χ^2	8,56	4,75		4,56	3,30		4,22	1,93	
	<i>z</i>	4,04	-4,04		3,10	-3,10		2,74	-2,74	
	Význam	+++	---		++	--		++	--	
500 – Umění	P	336	785	1121	133	256	389	203	529	732
	χ^2	10,18	5,64		5,59	4,04		3,13	1,43	
	<i>z</i>	-4,16	4,16		-3,22	3,22		-2,24	2,24	
	Význam	---	+++		--	++		-	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	852	1587	2439	368	530	898	484	1057	1541
	χ^2	0,37	0,20		0,20	0,15		0,00	0,00	
	<i>z</i>	-0,83	0,83		-0,65	0,65		0,01	-0,01	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	716	1275	1991	417	556	973	299	719	1018
	χ^2	0,05	0,03		0,19	0,14		1,33	0,61	
	<i>z</i>	0,30	-0,30		0,63	-0,63		-1,49	1,49	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	379	748	1127	155	220	375	224	528	752
	χ^2	1,31	0,73		0,03	0,02		0,62	0,28	
	<i>z</i>	-1,49	1,49		-0,25	0,25		-1,00	1,00	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	201	348	549	98	141	239	103	207	310
	χ^2	0,14	0,08		0,05	0,04		0,33	0,15	
	<i>z</i>	0,47	-0,47		-0,30	0,30		0,71	-0,71	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		4770	8605	13375	2268	3138	5406	2502	5467	7969

Tabulka F.29: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „společenské uznání“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 32,0179(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 8,3332(p=0,4016)$, $\chi^2_z = 46,5507(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota společenské uznání (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,73$, $\sigma = 2,21$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,63$, $\sigma = 2,25$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,80$, $\sigma = 2,17$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	219	320	539	115	151	266	104	169	273
	χ^2	0,79	0,60		0,29	0,24		0,80	0,57	
	z	-1,21	1,21		—	—		-1,20	1,20	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	85	60	145	31	24	55	54	36	90
	χ^2	8,05	6,11		1,44	1,20		7,34	5,22	
	z	3,80	-3,80		—	—		3,58	-3,58	
	Význam	+++	---					+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	311	383	694	113	108	221	198	275	473
	χ^2	0,45	0,34		1,57	1,31		0,01	0,01	
	z	0,93	-0,93		—	—		0,13	-0,13	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	800	920	1720	284	343	627	516	577	1093
	χ^2	4,53	3,44		0,00	0,00		8,31	5,92	
	z	3,15	-3,15		—	—		4,25	-4,25	
	Význam	++	--					+++	---	
500 – Umění	P	273	360	633	102	142	244	171	218	389
	χ^2	0,00	0,00		0,71	0,59		0,53	0,37	
	z	-0,01	0,01		—	—		0,99	-0,99	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	881	1200	2081	379	447	826	502	753	1255
	χ^2	0,31	0,24		0,03	0,03		0,76	0,54	
	z	-0,85	0,85		—	—		-1,31	1,31	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	658	976	1634	330	396	726	328	580	908
	χ^2	3,12	2,37		0,00	0,00		6,52	4,64	
	z	-2,60	2,60		—	—		-3,68	3,68	
	Význam	--	++					--	++	
800 – Sociální aktivity	P	375	501	876	156	206	362	219	295	514
	χ^2	0,02	0,02		0,44	0,37		0,13	0,09	
	z	-0,21	0,21		—	—		0,49	-0,49	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	140	212	352	77	88	165	63	124	187
	χ^2	0,93	0,70		0,05	0,05		2,80	2,00	
	z	-1,30	1,30		—	—		-2,23	2,23	
	Význam	0	0					—	+	
Celkem		3742	4932	8674	1587	1905	3492	2155	3027	5182

Tabulka F.30: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „společenské uznání“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 22,9390(p=0,0034)$, $\chi^2_m = 13,5908(p=0,0931)$, $\chi^2_z = 11,0309(p=0,2000)$, $df = 8$; $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota společenské uznání (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,24$, $\sigma = 2,31$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,33$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,16$, $\sigma = 2,29$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	667	890	1557	305	447	752	362	443	805
	χ^2	5,71	5,07		1,10	0,84		3,63	3,59	
	z	-3,55	3,55		—	—		—	—	
	Význam	— — —	+++							
200 – Humanitní aktivity	P	233	262	495	88	119	207	145	143	288
	χ^2	0,00	0,00		0,02	0,01		0,02	0,02	
	z	0,04	-0,04		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
300 – Literatura a jazyky	P	475	510	985	140	196	336	335	314	649
	χ^2	0,32	0,28		0,15	0,12		0,48	0,47	
	z	0,81	-0,81		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	904	897	1801	346	382	728	558	515	1073
	χ^2	3,93	3,49		3,35	2,54		1,14	1,13	
	z	2,98	-2,98		—	—		—	—	
	Význam	++	—							
500 – Umění	P	446	533	979	134	201	335	312	332	644
	χ^2	0,43	0,38		0,73	0,56		0,20	0,20	
	z	-0,94	0,94		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1016	1076	2092	354	416	770	662	660	1322
	χ^2	1,10	0,98		1,50	1,14		0,04	0,04	
	z	1,61	-1,61		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
700 – Sport a hry	P	709	838	1547	307	438	745	402	400	802
	χ^2	0,44	0,39		0,60	0,46		0,03	0,03	
	z	-0,99	0,99		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
800 – Sociální aktivity	P	423	476	899	144	192	336	279	284	563
	χ^2	0,00	0,00		0,00	0,00		0,00	0,00	
	z	0,04	-0,04		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	219	262	481	91	132	223	128	130	258
	χ^2	0,22	0,19		0,27	0,20		0,00	0,00	
	z	-0,66	0,66		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
Celkem		5092	5744	10836	1909	2523	4432	3183	3221	6404

Tabulka F.31: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „společenské uznání“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 44,8742 (p=0,0000)$, $\chi^2_m = 54,7211 (p=0,0000)$, $\chi^2_z = 16,0522 (p=0,0416)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota společenské uznání (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,30$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,21$, $\sigma = 2,35$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,38$, $\sigma = 2,28$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	854	920	1774	395	421	816	459	499	958
	χ^2	1,95	1,99		4,75	5,58		0,01	0,01	
	z	-2,13	2,13		-3,49	3,49		-0,13	0,13	
	Význam	–	+		– – –	++ +		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	353	288	641	156	107	263	197	181	378
	χ^2	2,65	2,71		1,37	1,61		1,26	1,17	
	z	2,37	-2,37		1,77	-1,77		1,60	-1,60	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	707	582	1289	276	198	474	431	384	815
	χ^2	4,83	4,93		1,56	1,83		3,86	3,58	
	z	3,29	-3,29		1,93	-1,93		2,88	-2,88	
	Význam	++	– –		0	0		++	– –	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1323	1121	2444	602	377	979	721	744	1465
	χ^2	6,40	6,52		10,13	11,90		0,37	0,34	
	z	3,98	-3,98		5,19	-5,19		0,94	-0,94	
	Význam	+++	– – –		+++	– – –		0	0	
500 – Umění	P	560	561	1121	208	181	389	352	380	732
	χ^2	0,07	0,07		0,02	0,02		0,00	0,00	
	z	-0,38	0,38		-0,22	0,22		-0,01	0,01	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1201	1238	2439	491	407	898	710	831	1541
	χ^2	0,76	0,78		0,07	0,09		1,33	1,23	
	z	-1,37	1,37		0,44	-0,44		-1,78	1,78	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	938	1053	1991	470	503	973	468	550	1018
	χ^2	4,52	4,61		5,87	6,90		0,97	0,90	
	z	-3,27	3,27		-3,95	3,95		-1,46	1,46	
	Význam	– –	++		– – –	++ +		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	554	573	1127	206	169	375	348	404	752
	χ^2	0,40	0,41		0,06	0,07		0,53	0,49	
	z	-0,94	0,94		0,37	-0,37		-1,06	1,06	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	264	285	549	116	123	239	148	162	310
	χ^2	0,63	0,64		1,33	1,56		0,01	0,01	
	z	-1,15	1,15		-1,74	1,74		-0,13	0,13	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		6754	6621	13375	2920	2486	5406	3834	4135	7969

Tabulka F.32: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „krása v přírodě nebo umění“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 31,4990(p=0,0001), \chi^2_m = 23,3050(p=0,0030), \chi^2_z = 12,7895(p=0,1193), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota krása v přírodě nebo umění (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,21, \sigma = 2,22$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,85, \sigma = 2,37$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,49, \sigma = 2,06$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	168	371	539	97	169	266	71	202	273
	χ^2	0,06	0,03		0,02	0,01		0,46	0,18	
	z	-0,30	0,30		-0,20	0,20		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	44	101	145	17	38	55	27	63	90
	χ^2	0,09	0,04		0,56	0,33		0,11	0,04	
	z	-0,37	0,37		-0,95	0,95		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	187	507	694	60	162	222	127	345	472
	χ^2	5,05	2,35		6,00	3,53		0,27	0,11	
	z	-2,83	2,83		-3,19	3,19		—	—	
	Význam	—	++		—	++		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	562	1159	1721	233	395	628	329	764	1093
	χ^2	0,44	0,21		0,00	0,00		1,43	0,56	
	z	0,90	-0,90		0,04	-0,04		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	159	475	634	72	173	245	87	302	389
	χ^2	8,89	4,13		3,87	2,27		4,67	1,83	
	z	-3,75	3,75		-2,57	2,57		—	—	
	Význam	—	+++		—	+		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	659	1421	2080	314	513	827	345	908	1253
	χ^2	0,00	0,00		0,20	0,12		0,19	0,07	
	z	-0,08	0,08		0,64	-0,64		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	550	1080	1630	292	434	726	258	646	904
	χ^2	2,04	0,95		1,99	1,17		0,04	0,02	
	z	1,92	-1,92		2,00	-2,00		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	290	586	876	138	225	363	152	361	513
	χ^2	0,51	0,24		0,10	0,06		0,38	0,15	
	z	0,91	-0,91		0,41	-0,41		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	134	218	352	72	93	165	62	125	187
	χ^2	4,43	2,06		1,94	1,14		1,64	0,64	
	z	2,60	-2,60		1,80	-1,80		—	—	
	Význam	++	—		0	0		—	—	
Celkem		2753	5918	8671	1295	2202	3497	1458	3716	5174

Tabulka F.33: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „krása v přírodě nebo umění“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 40,7688(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 30,5875(p=0,0002)$, $\chi^2_z = 23,2514(p=0,0031)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota krása v přírodě nebo umění (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,21$, $\sigma = 2,31$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,75$, $\sigma = 2,47$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,65$, $\sigma = 2,06$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	625	932	1557	360	392	752	265	540	805
	χ^2	4,96	2,88		0,35	0,30		2,27	0,97	
	z	3,03	-3,03		0,88	-0,88		1,92	-1,92	
	Význam	++	--		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	174	321	495	71	136	207	103	185	288
	χ^2	0,33	0,19		6,54	5,67		3,17	1,36	
	z	-0,74	0,74		-3,58	3,58		2,18	-2,18	
	Význam	0	0		--	+++		+	-	
300 – Literatura a jazyky	P	355	630	985	157	179	336	198	451	649
	χ^2	0,12	0,07		0,01	0,01		0,05	0,02	
	z	-0,46	0,46		0,12	-0,12		0,29	-0,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	687	1114	1801	370	358	728	317	756	1073
	χ^2	1,00	0,58		3,05	2,64		0,08	0,03	
	z	1,37	-1,37		2,61	-2,61		-0,37	0,37	
	Význam	0	0		++	--		0	0	
500 – Umění	P	286	693	979	134	201	335	152	492	644
	χ^2	15,02	8,72		2,97	2,57		8,82	3,78	
	z	-5,11	5,11		-2,45	2,45		-3,74	3,74	
	Význam	--	+++		-	+		--	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	754	1338	2092	342	428	770	412	910	1322
	χ^2	0,26	0,15		0,66	0,57		0,58	0,25	
	z	-0,72	0,72		-1,22	1,22		1,03	-1,03	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	608	939	1547	374	371	745	234	568	802
	χ^2	2,81	1,63		2,30	2,00		0,19	0,08	
	z	2,28	-2,28		2,27	-2,27		-0,55	0,55	
	Význam	+	-		+	-		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	310	589	899	152	184	336	158	405	563
	χ^2	1,23	0,71		0,10	0,09		0,71	0,31	
	z	-1,45	1,45		-0,45	0,45		-1,06	1,06	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	180	301	481	97	126	223	83	175	258
	χ^2	0,06	0,04		0,41	0,35		0,40	0,17	
	z	0,33	-0,33		-0,90	0,90		0,77	-0,77	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3979	6857	10836	2057	2375	4432	1922	4482	6404

Tabulka F.34: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „krása v přírodě nebo umění“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 129,4032 (p=0,0000), \chi^2_m = 96,9938 (p=0,0000), \chi^2_z = 36,7744 (p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota krása v přírodě nebo umění (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,28, \sigma = 2,36$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,91, \sigma = 2,48$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,64, \sigma = 2,18$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	732	1042	1774	410	406	816	322	636	958
	χ^2	0,64	0,43		0,05	0,05		0,00	0,00	
	z	1,11	-1,11		0,34	-0,34		0,07	-0,07	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	201	440	641	93	170	263	108	270	378
	χ^2	12,12	8,10		10,89	10,76		2,76	1,39	
	z	-4,61	4,61		-4,77	4,77		-2,09	2,09	
	Význam	---	+++		---	+++		-	+	
300 – Literatura a jazyky	P	500	789	1289	236	238	474	264	551	815
	χ^2	0,52	0,35		0,00	0,00		0,31	0,16	
	z	-0,98	0,98		0,04	-0,04		-0,72	0,72	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1054	1390	2444	541	438	979	513	952	1465
	χ^2	5,74	3,83		6,08	6,01		0,98	0,50	
	z	3,42	-3,42		3,84	-3,84		1,35	-1,35	
	Význam	+++	---		+++	---		0	0	
500 – Umění	P	301	820	1121	119	270	389	182	550	732
	χ^2	48,82	32,63		28,59	28,25		16,36	8,25	
	z	-9,43	9,43		-7,83	7,83		-5,20	5,20	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	992	1447	2439	452	446	898	540	1001	1541
	χ^2	0,23	0,15		0,07	0,07		1,07	0,54	
	z	0,68	-0,68		0,41	-0,41		1,41	-1,41	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	874	1117	1991	507	466	973	367	651	1018
	χ^2	7,32	4,89		1,13	1,12		1,95	0,98	
	z	3,79	-3,79		1,66	-1,66		1,83	-1,83	
	Význam	+++	---		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	464	663	1127	198	177	375	266	486	752
	χ^2	0,35	0,23		0,72	0,71		0,77	0,39	
	z	0,80	-0,80		1,24	-1,24		1,13	-1,13	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	240	309	549	131	108	239	109	201	310
	χ^2	1,83	1,22		1,25	1,24		0,25	0,13	
	z	1,79	-1,79		1,62	-1,62		0,63	-0,63	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5358	8017	13375	2687	2719	5406	2671	5298	7969

Tabulka F.35: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „svoboda“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 24,3835(p=0,0020)$, $\chi^2_m = 16,9528(p=0,0306)$, $\chi^2_z = 20,1141(p=0,0099)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota svoboda (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,45$, $\sigma = 1,89$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,34$, $\sigma = 1,96$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,54$, $\sigma = 1,82$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	129	410		74	192		55	218	
	χ^2	0,05	0,02		0,36	0,13		0,33	0,09	
	z	0,27	-0,27	539	0,73	-0,73	266	-0,67	0,67	273
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	40	105		24	31		16	74	
	χ^2	1,05	0,32		6,64	2,33		0,66	0,18	
	z	1,18	-1,18	145	3,02	-3,02	55	-0,93	0,93	90
	Význam	0	0		++	--		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	155	541		52	170		103	371	
	χ^2	0,42	0,13		0,54	0,19		0,00	0,00	
	z	-0,77	0,77	696	-0,88	0,88	222	-0,03	0,03	474
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	470	1253		182	446		288	807	
	χ^2	10,72	3,29		2,23	0,78		10,27	2,86	
	z	4,18	-4,18	1723	1,92	-1,92	628	4,08	-4,08	1095
	Význam	+++	---		0	0		+++	---	
500 – Umění	P	127	507		55	190		72	317	
	χ^2	3,17	0,97		1,15	0,40		1,91	0,53	
	z	-2,11	2,11	634	-1,29	1,29	245	-1,63	1,63	389
	Význam	-	+		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	491	1593		217	610		274	983	
	χ^2	0,01	0,00		0,03	0,01		0,00	0,00	
	z	0,13	-0,13	2084	0,22	-0,22	827	0,02	-0,02	1257
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	357	1281		178	551		179	730	
	χ^2	1,93	0,59		0,65	0,23		1,82	0,51	
	z	-1,76	1,76	1638	-1,06	1,06	729	-1,68	1,68	909
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	191	686		88	275		103	411	
	χ^2	1,05	0,32		0,40	0,14		0,72	0,20	
	z	-1,24	1,24	877	-0,78	0,78	363	-1,01	1,01	514
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	78	274		38	127		40	147	
	χ^2	0,25	0,08		0,54	0,19		0,01	0,00	
	z	-0,59	0,59	352	-0,87	0,87	165	-0,13	0,13	187
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		2038	6650	8688	908	2592	3500	1130	4058	5188

Tabulka F.36: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „svoboda“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 30,7068(p=0,0002), \chi^2_m = 11,3062(p=0,1849), \chi^2_z = 30,9366(p=0,0001), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota svoboda (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,45$, $\sigma = 1,78$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,33$, $\sigma = 1,85$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,57$, $\sigma = 1,71$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	502	1055	1557	257	495	752	245	560	805
	χ^2	2,10	0,91		0,00	0,00		2,44	0,93	
	z	1,87	-1,87		—	—		1,96	-1,96	
	Význam	0	0					+	—	
200 – Humanitní aktivity	P	140	355	495	66	141	207	74	214	288
	χ^2	0,62	0,27		0,30	0,15		0,36	0,14	
	z	-0,96	0,96		—	—		-0,72	0,72	
	Význam	0	0					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	305	680	985	126	210	336	179	470	649
	χ^2	0,18	0,08		1,14	0,59		0,00	0,00	
	z	0,53	-0,53		—	—		0,02	-0,02	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	617	1184	1801	266	462	728	351	722	1073
	χ^2	9,70	4,20		1,28	0,66		10,40	3,95	
	z	4,08	-4,08		—	—		4,15	-4,15	
	Význam	++ ++	-- --					++ ++	-- --	
500 – Umění	P	264	715	979	117	218	335	147	497	644
	χ^2	3,44	1,49		0,07	0,04		5,21	1,98	
	z	-2,33	2,33		—	—		-2,83	2,83	
	Význam	—	+					--	++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	623	1469	2092	263	507	770	360	962	1322
	χ^2	0,14	0,06		0,00	0,00		0,05	0,02	
	z	-0,49	0,49		—	—		-0,29	0,29	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	451	1096	1547	255	490	745	196	606	802
	χ^2	0,59	0,25		0,00	0,00		2,81	1,07	
	z	-0,99	0,99		—	—		-2,11	2,11	
	Význam	0	0					—	+	
800 – Sociální aktivity	P	244	655	899	95	241	336	149	414	563
	χ^2	2,83	1,22		3,34	1,73		0,24	0,09	
	z	-2,10	2,10		—	—		-0,60	0,60	
	Význam	—	+					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	129	352	481	66	157	223	63	195	258
	χ^2	1,84	0,80		1,32	0,68		0,92	0,35	
	z	-1,66	1,66		—	—		-1,15	1,15	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		3275	7561	10836	1511	2921	4432	1764	4640	6404

Tabulka F.37: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „svoboda“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 101,1347(p=0,0000), \chi^2_m = 71,4953(p=0,0000), \chi^2_z = 42,2383(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota svoboda (2021)	Kategorie aktivit	Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,56, \sigma = 1,89$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,49, \sigma = 1,94$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,62, \sigma = 1,83$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	547	1227	1774	258	558	816	289	669	958
	χ^2	0,46	0,22		2,04	1,08		0,03	0,01	
	z	-0,89	0,89		-1,91	1,91		0,24	-0,24	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	171	470	641	83	180	263	88	290	378
	χ^2	5,19	2,41		0,68	0,36		5,45	2,32	
	z	-2,83	2,83		-1,05	1,05		-2,86	2,86	
	Význam	--	++		0	0		--	++	
300 – Literatura a jazyky	P	448	841	1289	184	290	474	264	551	815
	χ^2	3,68	1,71		2,49	1,32		1,78	0,76	
	z	2,44	-2,44		2,04	-2,04		1,68	-1,68	
	Význam	+	--		+	--		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	924	1520	2444	426	553	979	498	967	1465
	χ^2	28,28	13,15		22,74	12,01		8,47	3,60	
	z	7,12	-7,12		6,51	-6,51		3,85	-3,85	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
500 – Umění	P	265	856	1121	95	294	389	170	562	732
	χ^2	23,20	10,79		11,56	6,10		10,74	4,57	
	z	-6,09	6,09		-4,36	4,36		-4,11	4,11	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	787	1652	2439	319	579	898	468	1073	1541
	χ^2	0,21	0,10		0,24	0,13		0,14	0,06	
	z	0,61	-0,61		0,67	-0,67		0,51	-0,51	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	604	1387	1991	315	658	973	289	729	1018
	χ^2	1,25	0,58		1,34	0,71		0,72	0,31	
	z	-1,46	1,46		-1,58	1,58		-1,08	1,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	360	767	1127	127	248	375	233	519	752
	χ^2	0,01	0,01		0,05	0,03		0,33	0,14	
	z	0,15	-0,15		-0,29	0,29		0,72	-0,72	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	140	409	549	61	178	239	79	231	310
	χ^2	6,74	3,14		5,64	2,98		1,97	0,84	
	z	-3,21	3,21		-3,00	3,00		-1,71	1,71	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
Celkem		4246	9129	13375	1868	3538	5406	2378	5591	7969

Tabulka F.38: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „štěstí“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 27,6440(p=0,0005), \chi^2_m = 13,7516(p=0,0885), \chi^2_z = 53,9854(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota štěstí (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,22, \sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,96, \sigma = 2,03$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,42, \sigma = 1,79$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	143	396	539	81	185	266	62	211	273
	χ^2	2,45	1,06		1,21	0,63		2,22	0,84	
	z	-1,94	1,94		—	—		-1,80	1,80	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	63	82	145	25	30	55	38	52	90
	χ^2	8,36	3,63		1,95	1,02		7,18	2,71	
	z	3,49	-3,49		—	—		3,17	-3,17	
	Význam	+++	---					++	--	
300 – Literatura a jazyky	P	212	484	696	73	149	222	139	335	474
	χ^2	0,01	0,00		0,15	0,08		0,62	0,23	
	z	0,13	-0,13		—	—		0,97	-0,97	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	550	1172	1722	210	418	628	340	754	1094
	χ^2	1,64	0,71		0,17	0,09		5,30	2,00	
	z	1,71	-1,71		—	—		3,04	-3,04	
	Význam	0	0					++	--	
500 – Umění	P	218	416	634	84	161	245	134	255	389
	χ^2	3,60	1,56		0,00	0,00		6,98	2,64	
	z	2,36	-2,36		—	—		3,22	-3,22	
	Význam	+	-					++	--	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	619	1462	2081	298	529	827	321	933	1254
	χ^2	0,17	0,07		0,64	0,34		1,54	0,58	
	z	-0,57	0,57		—	—		-1,67	1,67	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	457	1177	1634	250	479	729	207	698	905
	χ^2	2,79	1,21		0,00	0,00		6,86	2,59	
	z	-2,22	2,22		—	—		-3,38	3,38	
	Význam	-	+					---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	261	616	877	112	251	363	149	365	514
	χ^2	0,07	0,03		1,33	0,70		0,45	0,17	
	z	-0,33	0,33		—	—		0,83	-0,83	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	102	250	352	71	94	165	31	156	187
	χ^2	0,19	0,08		3,57	1,87		8,03	3,04	
	z	-0,53	0,53		—	—		-3,39	3,39	
	Význam	0	0					---	+++	
Celkem		2625	6055	8680	1204	2296	3500	1421	3759	5180

Tabulka F.39: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „štěstí“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 18,8435(p=0,0157)$, $\chi^2_m = 9,0702(p=0,3364)$, $\chi^2_z = 13,8940(p=0,0846)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota štěstí (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,92$, $\sigma = 2,04$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,67$, $\sigma = 2,05$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,16$, $\sigma = 1,99$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	609	948	1557	307	445	752	302	503	805
	χ^2	0,03	0,02		0,14	0,10		0,02	0,01	
	z	-0,24	0,24		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	234	261	495	99	108	207	135	153	288
	χ^2	7,81	5,08		1,87	1,33		6,29	3,82	
	z	3,68	-3,68		—	—		—	—	
	Význam	+++	---		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	376	609	985	145	191	336	231	418	649
	χ^2	0,37	0,24		0,17	0,12		0,83	0,50	
	z	-0,82	0,82		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	736	1065	1801	324	404	728	412	661	1073
	χ^2	1,00	0,65		1,38	0,99		0,11	0,06	
	z	1,41	-1,41		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
500 – Umění	P	392	587	979	140	195	335	252	392	644
	χ^2	0,11	0,07		0,00	0,00		0,31	0,19	
	z	0,44	-0,44		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	803	1289	2092	318	452	770	485	837	1322
	χ^2	0,53	0,35		0,03	0,02		0,42	0,26	
	z	-1,05	1,05		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	580	967	1547	290	455	745	290	512	802
	χ^2	1,41	0,92		1,37	0,98		0,56	0,34	
	z	-1,65	1,65		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	354	545	899	137	199	336	217	346	563
	χ^2	0,00	0,00		0,07	0,05		0,08	0,05	
	z	-0,01	0,01		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	184	297	481	88	135	223	96	162	258
	χ^2	0,16	0,10		0,27	0,19		0,02	0,01	
	z	-0,52	0,52		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
Celkem		4268	6568	10836	1848	2584	4432	2420	3984	6404

Tabulka F.40: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „štěstí“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 61,0213(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 24,5767(p=0,0018)$, $\chi^2_z = 50,0660(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota štěstí (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,78$, $\sigma = 2,16$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,59$, $\sigma = 2,17$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,97$, $\sigma = 2,13$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	681	1093	1774	315	501	816	366	592	958
	χ^2	3,76	2,08		0,10	0,07		7,37	3,66	
	z	2,59	-2,59		-0,45	0,45		3,54	-3,54	
	Význam	++	---		0	0		+++	---	
200 – Humanitní aktivity	P	272	369	641	109	154	263	163	215	378
	χ^2	8,30	4,60		0,31	0,20		11,33	5,62	
	z	3,68	-3,68		0,73	-0,73		4,22	-4,22	
	Význam	+++	---		0	0		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	495	794	1289	203	271	474	292	523	815
	χ^2	2,76	1,53		1,49	0,97		1,76	0,87	
	z	2,18	-2,18		1,64	-1,64		1,71	-1,71	
	Význam	+	-		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	924	1520	2444	426	553	979	498	967	1465
	χ^2	3,22	1,78		4,41	2,85		0,31	0,15	
	z	2,47	-2,47		2,98	-2,98		0,76	-0,76	
	Význam	+	-		++	--		0	0	
500 – Umění	P	378	743	1121	142	247	389	236	496	732
	χ^2	1,16	0,64		0,78	0,50		0,18	0,09	
	z	-1,40	1,40		-1,18	1,18		-0,55	0,55	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	776	1663	2439	328	570	898	448	1093	1541
	χ^2	10,01	5,54		1,77	1,15		7,74	3,84	
	z	-4,36	4,36		-1,87	1,87		-3,79	3,79	
	Význam	---	+++		0	0		---	+++	
700 – Sport a hry	P	720	1271	1991	394	579	973	326	692	1018
	χ^2	0,15	0,08		0,35	0,23		0,39	0,19	
	z	0,53	-0,53		0,84	-0,84		-0,82	0,82	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	355	772	1127	135	240	375	220	532	752
	χ^2	5,42	3,00		1,04	0,68		3,45	1,71	
	z	-3,03	3,03		-1,36	1,36		-2,39	2,39	
	Význam	---	++		0	0		-	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	166	383	549	73	166	239	93	217	310
	χ^2	4,50	2,49		4,67	3,02		0,93	0,46	
	z	-2,70	2,70		-2,84	2,84		-1,20	1,20	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
Celkem		4767	8608	13375	2125	3281	5406	2642	5327	7969

Tabulka F.41: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „věčný život (život po smrti), spása“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 84,2593(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 28,4552(p=0,0004)$, $\chi^2_z = 60,9042(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota věčný život (život po smrti), spása (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,40$, $\sigma = 3,53$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,28$, $\sigma = 3,50$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,50$, $\sigma = 3,56$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	224	308	532	116	149	265	108	159	267
	χ^2	0,06	0,05		0,13	0,11		0,03	0,02	
	z	-0,34	0,34		-0,51	0,51		-0,23	0,23	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	14	131	145	7	48	55	7	83	90
	χ^2	37,23	27,87		12,86	10,63		24,35	17,02	
	z	-8,14	8,14		-4,89	4,89		-6,49	6,49	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	292	387	679	99	120	219	193	267	460
	χ^2	0,01	0,00		0,00	0,00		0,07	0,05	
	z	0,11	-0,11		-0,02	0,02		0,37	-0,37	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	654	1009	1663	267	349	616	387	660	1047
	χ^2	4,72	3,53		0,50	0,41		4,44	3,10	
	z	-3,20	3,20		-1,05	1,05		-3,08	3,08	
	Význam	---	++		0	0		---	++	
500 – Umění	P	288	340	628	108	134	242	180	206	386
	χ^2	1,36	1,02		0,02	0,02		2,83	1,98	
	z	1,60	-1,60		-0,20	0,20		2,28	-2,28	
	Význam	0	0		0	0		+	-	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	890	1144	2034	379	435	814	511	709	1220
	χ^2	0,42	0,32		0,30	0,25		0,17	0,12	
	z	0,99	-0,99		0,85	-0,85		0,61	-0,61	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	720	884	1604	334	383	717	386	501	887
	χ^2	1,61	1,21		0,28	0,23		1,22	0,85	
	z	1,87	-1,87		0,80	-0,80		1,59	-1,59	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	391	470	861	178	181	359	213	289	502
	χ^2	1,36	1,02		1,48	1,23		0,20	0,14	
	z	1,63	-1,63		1,74	-1,74		0,62	-0,62	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	163	184	347	73	89	162	90	95	185
	χ^2	1,40	1,05		0,00	0,00		2,54	1,77	
	z	1,60	-1,60		-0,05	0,05		2,12	-2,12	
	Význam	0	0		0	0		+	-	
Celkem		3636	4857	8493	1561	1888	3449	2075	2969	5044

Tabulka F.42: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „věčný život (život po smrti), spása“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 124,9906(p=0,0000), \chi^2_m = 55,7818(p=0,0000), \chi^2_z = 77,3884(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota věčný život (život po smrti), spása (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 4,88, \sigma = 3,21$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 4,52, \sigma = 3,21$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,22, \sigma = 3,17$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	748	809	1557	391	361	752	357	448	805
	χ^2	0,16	0,14		0,79	0,94		0,65	0,48	
	z	0,59	-0,59		-1,44	1,44		1,14	-1,14	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	127	368	495	71	136	207	56	232	288
	χ^2	49,20	44,25		15,35	18,29		36,00	26,59	
	z	-9,90	9,90		-5,94	5,94		-8,10	8,10	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	466	519	985	177	159	336	289	360	649
	χ^2	0,00	0,00		0,18	0,21		0,64	0,47	
	z	-0,03	0,03		-0,65	0,65		1,11	-1,11	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	865	936	1801	400	328	728	465	608	1073
	χ^2	0,17	0,16		0,04	0,05		0,18	0,13	
	z	0,63	-0,63		0,34	-0,34		0,62	-0,62	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	430	549	979	179	156	335	251	393	644
	χ^2	2,43	2,19		0,05	0,07		1,87	1,38	
	z	-2,25	2,25		-0,36	0,36		-1,90	1,90	
	Význam	—	+		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1074	1018	2092	462	308	770	612	710	1322
	χ^2	7,02	6,32		4,48	5,34		4,50	3,33	
	z	4,07	-4,07		3,45	-3,45		3,14	-3,14	
	Význam	+++	---		+++	---		++	---	
700 – Sport a hry	P	787	760	1547	436	309	745	351	451	802
	χ^2	4,05	3,64		2,36	2,81		0,31	0,23	
	z	3,00	-3,00		2,49	-2,49		0,78	-0,78	
	Význam	++	---		+	—		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	395	504	899	165	171	336	230	333	563
	χ^2	2,21	1,99		1,72	2,05		0,35	0,26	
	z	-2,14	2,14		-2,02	2,02		-0,82	0,82	
	Význam	—	+		—	+		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	239	242	481	129	94	223	110	148	258
	χ^2	0,55	0,50		0,49	0,59		0,00	0,00	
	z	1,05	-1,05		1,07	-1,07		0,05	-0,05	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5131	5705	10836	2410	2022	4432	2721	3683	6404

Tabulka F.43: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „věčný život (život po smrti), spása“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 313,9317(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 133,7354(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 181,8451(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota věčný život (život po smrti), spása (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 4,54$, $\sigma = 3,18$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 4,16$, $\sigma = 3,13$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 4,90$, $\sigma = 3,19$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	981	793	1774	476	340	816	505	453	958
	χ^2	0,34	0,41		0,12	0,17		0,63	0,65	
	z	0,93	-0,93		-0,59	0,59		1,21	-1,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	147	494	641	76	187	263	71	307	378
	χ^2	116,00	137,68		40,93	59,55		76,55	79,31	
	z	-16,32	16,32		-10,28	10,28		-12,79	12,79	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	702	587	1289	268	206	474	434	381	815
	χ^2	0,01	0,01		0,59	0,87		0,90	0,93	
	z	0,14	-0,14		-1,27	1,27		1,43	-1,43	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1348	1096	2444	601	378	979	747	718	1465
	χ^2	0,35	0,42		0,74	1,08		0,00	0,00	
	z	0,97	-0,97		1,49	-1,49		0,09	-0,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	584	537	1121	219	170	389	365	367	732
	χ^2	0,98	1,16		0,58	0,84		0,15	0,16	
	z	-1,53	1,53		-1,24	1,24		-0,58	0,58	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1364	1075	2439	550	348	898	814	727	1541
	χ^2	1,23	1,46		0,59	0,86		1,14	1,18	
	z	1,81	-1,81		1,32	-1,32		1,69	-1,69	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	1232	759	1991	644	329	973	588	430	1018
	χ^2	21,22	25,19		7,86	11,44		9,46	9,80	
	z	7,38	-7,38		4,85	-4,85		4,70	-4,70	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
800 – Sociální aktivity	P	580	547	1127	210	165	375	370	382	752
	χ^2	1,64	1,94		0,68	0,98		0,42	0,43	
	z	-1,98	1,98		-1,33	1,33		-0,97	0,97	
	Význam	-	+		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	321	228	549	160	79	239	161	149	310
	χ^2	1,78	2,11		2,38	3,46		0,07	0,07	
	z	2,02	-2,02		2,47	-2,47		0,38	-0,38	
	Význam	+	-		+	-		0	0	
Celkem		7259	6116	13375	3204	2202	5406	4055	3914	7969

Tabulka F.44: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vnitřní harmonie, soulad“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 26,7374(p=0,0008)$, $\chi^2_m = 25,1965(p=0,0014)$, $\chi^2_z = 7,7740(p=0,4558)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota vnitřní harmonie, soulad (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,72$, $\sigma = 2,15$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,25$, $\sigma = 2,24$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,09$, $\sigma = 2,00$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	187	350	537	114	151	265	73	199	272
	χ^2	0,04	0,02		0,61	0,52		0,13	0,05	
	<i>z</i>	-0,26	0,26		-1,10	1,10		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	41	104	145	18	37	55	23	67	90
	χ^2	2,05	1,12		2,18	1,88		0,19	0,07	
	<i>z</i>	-1,80	1,80		-2,03	2,03		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	215	478	693	89	132	221	126	346	472
	χ^2	3,67	2,01		1,72	1,48		0,28	0,11	
	<i>z</i>	-2,48	2,48		-1,85	1,85		—	—	
	Význam	—	+		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	636	1085	1721	314	314	628	322	771	1093
	χ^2	1,25	0,68		1,89	1,63		0,85	0,33	
	<i>z</i>	1,55	-1,55		2,07	-2,07		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
500 – Umění	P	189	444	633	88	156	244	101	288	389
	χ^2	5,40	2,96		5,49	4,73		0,57	0,22	
	<i>z</i>	-3,00	3,00		-3,32	3,32		—	—	
	Význam	—	++		—	++		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	723	1350	2073	382	441	823	341	909	1250
	χ^2	0,13	0,07		0,00	0,00		0,22	0,09	
	<i>z</i>	-0,52	0,52		0,10	-0,10		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	600	1024	1624	356	367	723	244	657	901
	χ^2	1,17	0,64		1,38	1,19		0,26	0,10	
	<i>z</i>	1,49	-1,49		1,80	-1,80		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	325	550	875	173	189	362	152	361	513
	χ^2	0,79	0,43		0,18	0,16		0,50	0,19	
	<i>z</i>	1,17	-1,17		0,61	-0,61		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	143	209	352	79	86	165	64	123	187
	χ^2	2,77	1,51		0,09	0,08		2,60	1,01	
	<i>z</i>	2,11	-2,11		0,42	-0,42		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
Celkem		3059	5594	8653	1613	1873	3486	1446	3721	5167

Tabulka F.45: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vnitřní harmonie, soulad“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 35,6541 (p=0,0000)$, $\chi^2_m = 29,3060 (p=0,0003)$, $\chi^2_z = 15,6568 (p=0,0476)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota vnitřní harmonie, soulad (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,83$, $\sigma = 2,42$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,36$, $\sigma = 2,43$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,29$, $\sigma = 2,32$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	658	899	1557	352	400	752	306	499	805
	χ^2	0,89	0,61		2,86	3,00		4,94	2,49	
	z	1,32	-1,32		-2,66	2,66		2,91	-2,91	
	Význam	0	0		--	++		++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	164	331	495	85	122	207	79	209	288
	χ^2	7,02	4,83		4,17	4,38		3,15	1,58	
	z	-3,52	3,52		-2,99	2,99		-2,23	2,23	
	Význam	--	+++		--	++		--	+	
300 – Literatura a jazyky	P	381	604	985	164	172	336	217	432	649
	χ^2	1,02	0,70		0,38	0,40		0,00	0,00	
	z	-1,38	1,38		-0,92	0,92		-0,02	0,02	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	771	1030	1801	405	323	728	366	707	1073
	χ^2	1,90	1,31		2,77	2,91		0,13	0,06	
	z	1,96	-1,96		2,61	-2,61		0,48	-0,48	
	Význam	+	--		++	--		0	0	
500 – Umění	P	359	620	979	162	173	335	197	447	644
	χ^2	3,97	2,73		0,54	0,56		1,61	0,81	
	z	-2,71	2,71		-1,09	1,09		-1,64	1,64	
	Význam	--	++		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	850	1242	2092	406	364	770	444	878	1322
	χ^2	0,01	0,00		0,34	0,36		0,00	0,00	
	z	-0,11	0,11		0,92	-0,92		0,09	-0,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	688	859	1547	416	329	745	272	530	802
	χ^2	5,31	3,65		3,11	3,26		0,05	0,02	
	z	3,23	-3,23		2,77	-2,77		0,28	-0,28	
	Význam	++	--		++	--		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	347	552	899	168	168	336	179	384	563
	χ^2	1,01	0,69		0,10	0,10		0,48	0,24	
	z	-1,36	1,36		-0,46	0,46		-0,89	0,89	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	196	285	481	112	111	223	84	174	258
	χ^2	0,00	0,00		0,04	0,05		0,07	0,03	
	z	0,01	-0,01		-0,30	0,30		-0,32	0,32	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		4414	6422	10836	2270	2162	4432	2144	4260	6404

Tabulka F.46: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vnitřní harmonie, soulad“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 42,3562(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 39,3954(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 19,0430(p=0,0146)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota vnitřní harmonie, soulad (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,69$, $\sigma = 2,27$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,23$, $\sigma = 2,35$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,13$, $\sigma = 2,09$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	621	1153	1774	348	468	816	273	685	958
	χ^2	0,16	0,08		0,75	0,61		0,33	0,13	
	z	0,53	-0,53		-1,26	1,26		0,72	-0,72	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	182	459	641	88	175	263	94	284	378
	χ^2	6,83	3,59		7,40	5,98		0,97	0,37	
	z	-3,31	3,31		-3,75	3,75		-1,18	1,18	
	Význam	---	+++		---	+++		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	467	822	1289	206	268	474	261	554	815
	χ^2	1,18	0,62		0,16	0,13		6,01	2,28	
	z	1,41	-1,41		-0,56	0,56		3,04	-3,04	
	Význam	0	0		0	0		++	--	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	916	1528	2444	482	497	979	434	1031	1465
	χ^2	6,50	3,42		4,56	3,68		2,36	0,90	
	z	3,48	-3,48		3,17	-3,17		2,00	-2,00	
	Význam	+++	---		++	--		+	-	
500 – Umění	P	329	792	1121	143	246	389	186	546	732
	χ^2	8,47	4,45		5,45	4,40		1,18	0,45	
	z	-3,76	3,76		-3,26	3,26		-1,34	1,34	
	Význam	---	+++		--	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	817	1622	2439	412	486	898	405	1136	1541
	χ^2	0,65	0,34		0,29	0,24		0,86	0,33	
	z	-1,10	1,10		0,80	-0,80		-1,21	1,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	718	1273	1991	455	518	973	263	755	1018
	χ^2	1,50	0,79		0,95	0,77		1,05	0,40	
	z	1,64	-1,64		1,45	-1,45		-1,29	1,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	360	767	1127	160	215	375	200	552	752
	χ^2	2,06	1,08		0,34	0,27		0,23	0,09	
	z	-1,85	1,85		-0,81	0,81		-0,60	0,60	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	198	351	549	121	118	239	77	233	310
	χ^2	0,41	0,22		1,90	1,53		0,81	0,31	
	z	0,81	-0,81		1,89	-1,89		-1,08	1,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		4608	8767	13375	2415	2991	5406	2193	5776	7969

Tabulka F.47: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „aktivní vzrušující život, zábava“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 154,6689(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 74,8244(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 92,6534(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota aktivní vzrušující život, zábava (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,74$, $\sigma = 2,59$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,99$, $\sigma = 2,59$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,54$, $\sigma = 2,57$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	250	287	537	113	153	266	137	134	271
	χ^2	0,99	0,98		0,39	0,32		0,23	0,26	
	z	-1,45	1,45		-0,87	0,87		-0,72	0,72	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	94	51	145	38	17	55	56	34	90
	χ^2	6,80	6,68		7,06	5,79		1,56	1,73	
	z	3,70	-3,70		3,61	-3,61		1,83	-1,83	
	Význam	+++	---		+++	---		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	380	309	689	114	108	222	266	201	467
	χ^2	4,31	4,24		1,96	1,61		1,63	1,81	
	z	3,05	-3,05		1,95	-1,95		1,94	-1,94	
	Význam	++	---		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	999	707	1706	334	294	628	665	413	1078
	χ^2	27,71	27,26		9,25	7,58		16,62	18,50	
	z	8,28	-8,28		4,53	-4,53		6,67	-6,67	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
500 – Umění	P	308	326	634	87	158	245	221	168	389
	χ^2	0,13	0,13		4,94	4,05		1,26	1,41	
	z	-0,52	0,52		-3,11	3,11		1,70	-1,70	
	Význam	0	0		---	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1046	1023	2069	408	418	826	638	605	1243
	χ^2	0,39	0,39		3,48	2,85		0,43	0,48	
	z	1,01	-1,01		2,88	-2,88		-1,09	1,09	
	Význam	0	0		++	---		0	0	
700 – Sport a hry	P	703	928	1631	289	438	727	414	490	904
	χ^2	13,82	13,59		4,51	3,70		8,12	9,04	
	z	-5,81	5,81		-3,22	3,22		-4,56	4,56	
	Význam	---	+++		---	++		---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	384	489	873	138	225	363	246	264	510
	χ^2	5,52	5,42		3,97	3,26		1,91	2,12	
	z	-3,49	3,49		-2,84	2,84		-2,12	2,12	
	Význam	---	+++		---	++		-	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	118	234	352	54	111	165	64	123	187
	χ^2	18,31	18,01		5,55	4,55		12,09	13,45	
	z	-6,15	6,15		-3,26	3,26		-5,15	5,15	
	Význam	---	+++		---	++		---	+++	
Celkem		4282	4354	8636	1575	1922	3497	2707	2432	5139

Tabulka F.48: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „aktivní vzrušující život, zábava“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 111,9343 (p=0,0000), \chi^2_m = 43,2787 (p=0,0000), \chi^2_z = 69,9413 (p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota aktivní vzrušující život, zábava (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,43, \sigma = 2,54$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,75, \sigma = 2,53$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,12, \sigma = 2,51$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	639	918	1557	297	455	752	342	463	805
	χ^2	4,21	3,38		0,34	0,24		3,54	3,14	
	<i>z</i>	-2,98	2,98		-0,84	0,84		-2,77	2,77	
	Význam	—	++		0	0		—	++	
200 – Humanitní aktivity	P	270	225	495	102	105	207	168	120	288
	χ^2	11,20	8,99		3,59	2,48		7,82	6,94	
	<i>z</i>	4,60	-4,60		2,52	-2,52		3,93	-3,93	
	Význam	+++	---		+	—		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	464	521	985	147	189	336	317	332	649
	χ^2	1,49	1,20		0,69	0,47		0,45	0,40	
	<i>z</i>	1,72	-1,72		1,12	-1,12		0,98	-0,98	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	914	887	1801	339	389	728	575	498	1073
	χ^2	15,76	12,64		5,80	4,01		9,80	8,70	
	<i>z</i>	5,84	-5,84		3,42	-3,42		4,72	-4,72	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
500 – Umění	P	450	529	979	134	201	335	316	328	644
	χ^2	0,47	0,37		0,06	0,04		0,57	0,50	
	<i>z</i>	0,96	-0,96		-0,33	0,33		1,09	-1,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	946	1146	2092	323	447	770	623	699	1322
	χ^2	0,24	0,19		0,22	0,15		0,00	0,00	
	<i>z</i>	0,73	-0,73		0,67	-0,67		0,08	-0,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	582	965	1547	246	499	745	336	466	802
	χ^2	16,49	13,23		11,21	7,75		4,50	4,00	
	<i>z</i>	-5,89	5,89		-4,77	4,77		-3,12	3,12	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	395	504	899	148	188	336	247	316	563
	χ^2	0,07	0,05		0,83	0,58		1,20	1,06	
	<i>z</i>	-0,36	0,36		1,24	-1,24		-1,57	1,57	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	163	318	481	75	148	223	88	170	258
	χ^2	12,19	9,78		2,85	1,97		9,16	8,14	
	<i>z</i>	-4,79	4,79		-2,25	2,25		-4,25	4,25	
	Význam	---	+++		—	+		---	+++	
Celkem		4823	6013	10836	1811	2621	4432	3012	3392	6404

Tabulka F.49: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „aktivní vzrušující život, zábava“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 265,1573(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 116,4990(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 167,3254(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota aktivní vzrušující život, zábava (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,96$, $\sigma = 2,58$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,13$, $\sigma = 2,56$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,80$, $\sigma = 2,58$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	897	877	1774	388	428	816	509	449	958
	χ^2	1,14	1,09		0,20	0,19		3,53	3,37	
	z	1,60	-1,60		-0,68	0,68		2,80	-2,80	
	Význam	0	0		0	0		++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	365	276	641	137	126	263	228	150	378
	χ^2	8,73	8,31		0,64	0,61		10,10	9,66	
	z	4,23	-4,23		1,14	-1,14		4,55	-4,55	
	Význam	+++	---		0	0		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	711	578	1289	261	213	474	450	365	815
	χ^2	10,71	10,20		4,01	3,80		6,67	6,38	
	z	4,81	-4,81		2,92	-2,92		3,81	-3,81	
	Význam	+++	---		++	--		+++	---	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1394	1050	2444	575	404	979	819	646	1465
	χ^2	34,05	32,45		20,46	19,39		14,75	14,11	
	z	9,02	-9,02		6,98	-6,98		5,95	-5,95	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
500 – Umění	P	462	659	1121	156	233	389	306	426	732
	χ^2	13,20	12,58		5,84	5,53		7,52	7,19	
	z	-5,30	5,30		-3,50	3,50		-4,02	4,02	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1200	1239	2439	447	451	898	753	788	1541
	χ^2	0,08	0,08		0,23	0,22		0,00	0,00	
	z	0,45	-0,45		0,74	-0,74		-0,02	0,02	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	722	1269	1991	362	611	973	360	658	1018
	χ^2	64,06	61,04		26,20	24,82		38,10	36,44	
	z	-12,12	12,12		-7,89	7,89		-9,24	9,24	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	538	589	1127	198	177	375	340	412	752
	χ^2	0,26	0,25		1,33	1,26		2,08	1,99	
	z	-0,74	0,74		1,67	-1,67		-2,12	2,12	
	Význam	0	0		0	0		--	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	237	312	549	106	133	239	131	179	310
	χ^2	3,56	3,39		0,91	0,86		2,79	2,67	
	z	-2,69	2,69		-1,36	1,36		-2,38	2,38	
	Význam	--	++		0	0		--	+	
Celkem		6526	6849	13375	2630	2776	5406	3896	4073	7969

Tabulka F.50: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „život v dostatku (ekonomické zabezpečení)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 43,4941 (p=0,0000)$, $\chi^2_m = 12,4964 (p=0,1304)$, $\chi^2_z = 43,5373 (p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota život v dostatku (ekonomické zabezpečení) (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,79$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,75$, $\sigma = 2,34$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,81$, $\sigma = 2,30$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	222	316	538	114	152	266	108	164	272
	χ^2	0,46	0,35		0,07	0,05		0,57	0,43	
	z	-0,93	0,93		—	—		-1,03	1,03	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	87	58	145	33	22	55	54	36	90
	χ^2	9,49	7,21		3,25	2,54		6,30	4,70	
	z	4,12	-4,12		—	—		3,35	-3,35	
	Význam	+++	---		—	—		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	294	399	693	99	122	221	195	277	472
	χ^2	0,09	0,07		0,04	0,03		0,21	0,16	
	z	-0,42	0,42		—	—		-0,64	0,64	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	788	930	1718	275	353	628	513	577	1090
	χ^2	2,85	2,17		0,00	0,00		4,84	3,61	
	z	2,50	-2,50		—	—		3,27	-3,27	
	Význam	+	—		—	—		++	—	
500 – Umění	P	303	331	634	108	137	245	195	194	389
	χ^2	3,11	2,36		0,00	0,00		5,02	3,74	
	z	2,43	-2,43		—	—		3,08	-3,08	
	Význam	+	—		—	—		++	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	889	1185	2074	380	447	827	509	738	1247
	χ^2	0,05	0,04		0,79	0,62		1,04	0,78	
	z	-0,34	0,34		—	—		-1,55	1,55	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
700 – Sport a hry	P	650	974	1624	307	417	724	343	557	900
	χ^2	3,77	2,87		0,37	0,29		4,45	3,32	
	z	-2,86	2,86		—	—		-3,07	3,07	
	Význam	—	++		—	—		—	++	
800 – Sociální aktivity	P	379	495	874	159	204	363	220	291	511
	χ^2	0,01	0,00		0,00	0,00		0,01	0,01	
	z	0,11	-0,11		—	—		0,17	-0,17	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	124	226	350	59	106	165	65	120	185
	χ^2	4,88	3,71		2,49	1,95		2,48	1,85	
	z	-2,99	2,99		—	—		-2,12	2,12	
	Význam	—	++		—	—		—	+	
Celkem		3736	4914	8650	1534	1960	3494	2202	2954	5156

Tabulka F.51: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „život v dostatku (ekonomické zabezpečení)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 19,5623(p=0,0121), \chi^2_m = 29,7438(p=0,0002), \chi^2_z = 8,2286(p=0,4115), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota život v dostatku (ekonomické zabezpečení) (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,32, \sigma = 2,22$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,32, \sigma = 2,20$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,32, \sigma = 2,25$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	754	803	1557	391	361	752	363	442	805
	χ^2	0,08	0,08		0,00	0,00		0,00	0,00	
	z	0,43	-0,43		0,05	-0,05		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	267	228	495	133	74	207	134	154	288
	χ^2	3,74	3,44		6,06	6,55		0,12	0,10	
	z	2,74	-2,74		3,64	-3,64		—	—	
	Význam	++	—		+++	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	472	513	985	186	150	336	286	363	649
	χ^2	0,00	0,00		0,77	0,83		0,17	0,14	
	z	-0,00	0,00		1,31	-1,31		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	911	890	1801	400	328	728	511	562	1073
	χ^2	2,66	2,45		1,28	1,39		1,44	1,19	
	z	2,47	-2,47		1,79	-1,79		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
500 – Umění	P	449	530	979	180	155	335	269	375	644
	χ^2	0,87	0,80		0,21	0,23		1,64	1,35	
	z	-1,35	1,35		0,69	-0,69		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	976	1116	2092	389	381	770	587	735	1322
	χ^2	0,70	0,65		0,29	0,31		0,17	0,14	
	z	-1,29	1,29		-0,85	0,85		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	727	820	1547	350	395	745	377	425	802
	χ^2	0,28	0,26		3,50	3,78		0,61	0,50	
	z	-0,79	0,79		-2,96	2,96		—	—	
	Význam	0	0		—	++		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	427	472	899	172	164	336	255	308	563
	χ^2	0,03	0,03		0,03	0,04		0,00	0,00	
	z	-0,27	0,27		-0,28	0,28		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	210	271	481	100	123	223	110	148	258
	χ^2	1,83	1,68		2,15	2,32		0,36	0,30	
	z	-1,92	1,92		-2,17	2,17		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
Celkem		5193	5643	10836	2301	2131	4432	2892	3512	6404

Tabulka F.52: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „život v dostatku (ekonomické zabezpečení)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 98,2156(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 35,4083(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 68,2759(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota život v dostatku (ekonomické zabezpečení) (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,87$, $\sigma = 1,89$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,88$, $\sigma = 1,90$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,86$, $\sigma = 1,88$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	744	1030	1774	334	482	816	410	548	958
	χ^2	2,63	2,11		0,92	0,70		1,47	1,22	
	z	-2,34	2,34		-1,38	1,38		-1,75	1,75	
	Význam	—	+		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	383	258	641	147	116	263	236	142	378
	χ^2	33,46	26,84		9,92	7,53		24,03	20,01	
	z	7,96	-7,96		4,28	-4,28		6,80	-6,80	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	614	675	1289	226	248	474	388	427	815
	χ^2	2,83	2,27		2,27	1,72		0,84	0,70	
	z	2,38	-2,38		2,09	-2,09		1,31	-1,31	
	Význam	+	—		+	—		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1057	1387	2444	421	558	979	636	829	1465
	χ^2	0,87	0,70		0,00	0,00		1,32	1,10	
	z	-1,39	1,39		-0,09	0,09		-1,72	1,72	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	561	560	1121	191	198	389	370	362	732
	χ^2	7,72	6,19		3,21	2,43		4,20	3,50	
	z	3,90	-3,90		2,46	-2,46		2,91	-2,91	
	Význam	+++	---		+	—		++	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1016	1423	2439	376	522	898	640	901	1541
	χ^2	4,46	3,58		0,33	0,25		5,18	4,31	
	z	-3,13	3,13		-0,84	0,84		-3,43	3,43	
	Význam	—	++		0	0		---	+++	
700 – Sport a hry	P	840	1151	1991	386	587	973	454	564	1018
	χ^2	2,40	1,93		2,71	2,06		0,16	0,13	
	z	-2,26	2,26		-2,41	2,41		-0,58	0,58	
	Význam	—	+		—	+		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	499	628	1127	155	220	375	344	408	752
	χ^2	0,01	0,01		0,28	0,21		0,02	0,01	
	z	-0,16	0,16		-0,73	0,73		0,18	-0,18	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	239	310	549	96	143	239	143	167	310
	χ^2	0,12	0,09		0,49	0,37		0,03	0,03	
	z	-0,47	0,47		-0,95	0,95		0,25	-0,25	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5953	7422	13375	2332	3074	5406	3621	4348	7969

Tabulka F.53: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „přijetí ostatními, pocit sounáležitosti“ a preferencemi volno-časových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 25,6916(p=0,0012), \chi^2_m = 12,6264(p=0,1254), \chi^2_z = 11,3777(p=0,1812), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota přijetí ostatními, pocit sounáležitosti (2019)		Preference hodnoty (sumárně $-\bar{x} = 6,95, \sigma = 2,17$)			Preference hodnoty (muži $-\bar{x} = 6,64, \sigma = 2,18$)			Preference hodnoty (ženy $-\bar{x} = 7,25, \sigma = 2,12$)		
		$< \bar{x}$	$\geq \bar{x}$	Celkem	$< \bar{x}$	$\geq \bar{x}$	Celkem	$< \bar{x}$	$\geq \bar{x}$	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	716	841	1557	380	372	752	336	469	805
	χ^2	1,99	1,54		0,42	0,41		0,62	0,41	
	z	2,03	-2,03		—	—		—	—	
	Význam	+	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	185	310	495	82	125	207	103	185	288
	χ^2	4,43	3,43		3,63	3,47		1,29	0,86	
	z	-2,87	2,87		—	—		—	—	
	Význam	—	++		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	436	549	985	168	168	336	268	381	649
	χ^2	0,09	0,07		0,09	0,08		0,28	0,18	
	z	0,43	-0,43		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	793	1008	1801	360	368	728	433	640	1073
	χ^2	0,07	0,05		0,05	0,05		0,04	0,02	
	z	0,38	-0,38		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
500 – Umění	P	385	594	979	154	181	335	231	413	644
	χ^2	4,14	3,21		0,58	0,55		2,73	1,82	
	z	-2,84	2,84		—	—		—	—	
	Význam	—	++		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	933	1159	2092	384	386	770	549	773	1322
	χ^2	0,46	0,35		0,16	0,15		0,78	0,52	
	z	1,00	-1,00		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	697	850	1547	377	368	745	320	482	802
	χ^2	0,73	0,56		0,46	0,44		0,00	0,00	
	z	1,23	-1,23		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	363	536	899	151	185	336	212	351	563
	χ^2	2,17	1,68		1,06	1,02		0,77	0,51	
	z	-2,05	2,05		—	—		—	—	
	Význam	—	+		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	219	262	481	110	113	223	109	149	258
	χ^2	0,40	0,31		0,01	0,01		0,33	0,22	
	z	0,86	-0,86		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
Celkem		4727	6109	10836	2166	2266	4432	2561	3843	6404

Tabulka F.54: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „přijetí ostatními, pocit sounáležitosti“ a preferencemi volno-časových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 41,8282(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 23,2249(p=0,0031)$, $\chi^2_z = 23,9768(p=0,0023)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota přijetí ostatními, pocit sounáležitosti (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,00$, $\sigma = 2,21$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,71$, $\sigma = 2,25$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,27$, $\sigma = 2,15$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	758	1016	1774	408	408	816	350	608	958
	χ^2	1,28	0,89		0,39	0,42		2,05	1,05	
	<i>z</i>	1,58	-1,58		-0,98	0,98		1,88	-1,88	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	256	385	641	145	118	263	111	267	378
	χ^2	0,18	0,12		0,65	0,69		2,24	1,15	
	<i>z</i>	-0,57	0,57		1,18	-1,18		-1,89	1,89	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	547	742	1289	248	226	474	299	516	815
	χ^2	0,64	0,44		0,05	0,05		1,95	1,00	
	<i>z</i>	1,10	-1,10		0,34	-0,34		1,81	-1,81	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1080	1364	2444	554	425	979	526	939	1465
	χ^2	6,03	4,19		4,78	5,09		1,84	0,94	
	<i>z</i>	3,54	-3,54		3,47	-3,47		1,85	-1,85	
	Význam	+++	---		+++	---		0	0	
500 – Umění	P	406	715	1121	170	219	389	236	496	732
	χ^2	6,28	4,36		4,67	4,98		0,56	0,28	
	<i>z</i>	-3,41	3,41		-3,22	3,22		-0,96	0,96	
	Význam	---	+++		--	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	967	1472	2439	466	432	898	501	1040	1541
	χ^2	1,10	0,77		0,02	0,02		0,81	0,41	
	<i>z</i>	-1,51	1,51		0,21	-0,21		-1,23	1,23	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	846	1145	1991	489	484	973	357	661	1018
	χ^2	1,07	0,74		0,33	0,35		0,45	0,23	
	<i>z</i>	1,46	-1,46		-0,91	0,91		0,88	-0,88	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	401	726	1127	185	190	375	216	536	752
	χ^2	8,10	5,63		0,36	0,39		5,83	2,98	
	<i>z</i>	-3,87	3,87		-0,90	0,90		-3,12	3,12	
	Význam	---	+++		0	0		--	++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	224	325	549	123	116	239	101	209	310
	χ^2	0,01	0,00		0,00	0,00		0,15	0,07	
	<i>z</i>	-0,10	0,10		-0,03	0,03		-0,48	0,48	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5485	7890	13375	2788	2618	5406	2697	5272	7969

Tabulka F.55: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zdraví“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 52,1424(p=0,0000), \chi^2_m = 34,5130(p=0,0000), \chi^2_z = 29,9231(p=0,0002), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Cílová hodnota zdraví (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 9,35, \sigma = 1,28$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 9,24, \sigma = 1,33$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,46, \sigma = 1,23$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	353	1204	1557	227	525	752	126	679	805
	χ^2	0,04	0,01		0,58	0,23		2,69	0,60	
	z	0,23	-0,23		0,99	-0,99		-1,94	1,94	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	165	330	495	85	122	207	80	208	288
	χ^2	26,15	7,57		11,02	4,44		14,85	3,28	
	z	5,94	-5,94		4,03	-4,03		4,36	-4,36	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	214	771	985	91	245	336	123	526	649
	χ^2	0,23	0,07		0,31	0,12		0,25	0,06	
	z	-0,57	0,57		-0,68	0,68		0,59	-0,59	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	384	1417	1801	204	524	728	180	893	1073
	χ^2	1,01	0,29		0,12	0,05		1,06	0,23	
	z	-1,25	1,25		-0,44	0,44		-1,25	1,25	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	256	723	979	116	219	335	140	504	644
	χ^2	5,99	1,73		4,10	1,65		4,67	1,03	
	z	2,91	-2,91		2,49	-2,49		2,52	-2,52	
	Význam	++	--		+	-		+	-	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	424	1668	2092	195	575	770	229	1093	1322
	χ^2	4,41	1,28		3,06	1,23		0,46	0,10	
	z	-2,66	2,66		-2,28	2,28		-0,84	0,84	
	Význam	--	++		-	+		0	0	
700 – Sport a hry	P	323	1224	1547	184	561	745	139	663	802
	χ^2	1,69	0,49		4,16	1,67		0,27	0,06	
	z	-1,59	1,59		-2,65	2,65		-0,61	0,61	
	Význam	0	0		--	++		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	196	703	899	97	239	336	99	464	563
	χ^2	0,16	0,05		0,00	0,00		0,09	0,02	
	z	-0,48	0,48		0,07	-0,07		-0,34	0,34	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	117	364	481	73	150	223	44	214	258
	χ^2	0,76	0,22		1,27	0,51		0,16	0,04	
	z	1,01	-1,01		1,37	-1,37		-0,45	0,45	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		2432	8404	10836	1272	3160	4432	1160	5244	6404

Tabulka F.56: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zdraví“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 73,1212(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 42,7513(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 49,7822(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota zdraví (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 9,19$, $\sigma = 1,47$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 9,05$, $\sigma = 1,54$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,33$, $\sigma = 1,38$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	538	1236	1774	303	513	816	235	723	958
	χ^2	6,94	2,58		2,98	1,51		1,54	0,45	
	z	3,31	-3,31		2,30	-2,30		1,50	-1,50	
	Význam	+++	---		+	-		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	227	414	641	104	159	263	123	255	378
	χ^2	16,47	6,11		2,74	1,39		16,42	4,80	
	z	4,87	-4,87		2,08	-2,08		4,72	-4,72	
	Význam	+++	---		+	-		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	356	933	1289	158	316	474	198	617	815
	χ^2	0,14	0,05		0,01	0,01		1,00	0,29	
	z	0,46	-0,46		-0,14	0,14		1,20	-1,20	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	587	1857	2444	283	696	979	304	1161	1465
	χ^2	8,42	3,13		6,49	3,29		2,27	0,67	
	z	-3,76	3,76		-3,46	3,46		-1,90	1,90	
	Význam	---	+++		---	+++		0	0	
500 – Umění	P	359	762	1121	155	234	389	204	528	732
	χ^2	10,15	3,77		4,47	2,26		8,90	2,60	
	z	3,90	-3,90		2,69	-2,69		3,56	-3,56	
	Význam	+++	---		++	-		+++	---	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	594	1845	2439	283	615	898	311	1230	1541
	χ^2	6,66	2,47		1,19	0,61		4,07	1,19	
	z	-3,34	3,34		-1,47	1,47		-2,55	2,55	
	Význam	---	+++		0	0		-	+	
700 – Sport a hry	P	502	1489	1991	295	678	973	207	811	1018
	χ^2	2,54	0,94		3,17	1,61		2,36	0,69	
	z	-2,02	2,02		-2,41	2,41		-1,87	1,87	
	Význam	-	+		-	+		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	294	833	1127	133	242	375	161	591	752
	χ^2	0,40	0,15		0,38	0,19		0,49	0,14	
	z	-0,78	0,78		0,78	-0,78		-0,84	0,84	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	164	385	549	104	135	239	60	250	310
	χ^2	1,59	0,59		6,94	3,52		1,47	0,43	
	z	1,51	-1,51		3,31	-3,31		-1,40	1,40	
	Význam	0	0		+++	---		0	0	
Celkem		3621	9754	13375	1818	3588	5406	1803	6166	7969

Tabulka F.57: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „národní bezpečnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 9,2667(p=0,3203)$, $\chi^2_m = 8,1987(p=0,4143)$, $\chi^2_z = 5,0246(p=0,7549)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Cílová hodnota národní bezpečnost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,59$, $\sigma = 2,36$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,41$, $\sigma = 2,44$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,77$, $\sigma = 2,28$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	602	955	1557	304	448	752	298	507	805
	χ^2	0,06	0,04		0,03	0,02		0,15	0,09	
	z	—	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	Význam			495			207			288
	P	191	304		83	124		108	180	
	χ^2	0,03	0,02		0,03	0,02		0,01	0,01	
300 – Literatura a jazyky	z	—	—	985	—	—	336	—	—	649
	P	400	585		141	195		259	390	
	χ^2	0,60	0,39		0,11	0,07		0,72	0,44	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	z	—	—	1801	—	—	728	—	—	1073
	Význam									
	P	705	1096		308	420		397	676	
500 – Umění	χ^2	0,00	0,00	979	0,40	0,27	335	0,21	0,13	644
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	400	579	2092	148	187	770	252	392	1322
	χ^2	0,81	0,52		0,93	0,64		0,28	0,17	
	z	—	—		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	Význam			1547			745			802
	P	774	1318		290	480		484	838	
	χ^2	2,29	1,47		1,88	1,29		0,54	0,33	
800 – Sociální aktivity	z	—	—	2092	—	—	770	—	—	1322
	P	609	938		294	451		315	487	
	χ^2	0,04	0,02		0,33	0,23		0,43	0,26	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	z	—	—	1547	—	—	745	—	—	802
	Význam									
	P	346	553		140	196		206	357	
Celkem	χ^2	0,08	0,05	899	0,06	0,04	336	0,24	0,14	563
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	206	275	481	101	122	223	105	153	258
	χ^2	1,74	1,12		1,09	0,75		0,55	0,34	
	z	—	—		—	—		—	—	
Celkem	Význam			481			223			258
	P	4233	6603		1809	2623		2424	3980	
	χ^2									

Tabulka F.58: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „národní bezpečnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 21,0948(p=0,0069)$, $\chi^2_m = 9,2709(p=0,3200)$, $\chi^2_z = 18,5070(p=0,0177)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Cílová hodnota národní bezpečnost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,64$, $\sigma = 2,35$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,44$, $\sigma = 2,42$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,84$, $\sigma = 2,26$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	722	1052	1774	374	442	816	348	610	958
	χ^2	0,65	0,47		1,33	1,26		0,29	0,17	
	<i>z</i>	-1,13	1,13		—	—		-0,72	0,72	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	271	370	641	125	138	263	146	232	378
	χ^2	0,02	0,01		0,07	0,06		0,16	0,09	
	<i>z</i>	0,18	-0,18		—	—		0,51	-0,51	
	Význam	0	0					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	549	740	1289	226	248	474	323	492	815
	χ^2	0,13	0,10		0,09	0,09		1,10	0,66	
	<i>z</i>	0,50	-0,50		—	—		1,40	-1,40	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	986	1458	2444	476	503	979	510	955	1465
	χ^2	1,48	1,07		0,00	0,00		2,59	1,55	
	<i>z</i>	-1,77	1,77		—	—		-2,25	2,25	
	Význam	0	0					—	+	
500 – Umění	P	497	624	1121	210	179	389	287	445	732
	χ^2	1,54	1,11		2,28	2,16		0,65	0,39	
	<i>z</i>	1,70	-1,70		—	—		1,07	-1,07	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	981	1458	2439	429	469	898	552	989	1541
	χ^2	1,71	1,24		0,14	0,13		1,01	0,60	
	<i>z</i>	-1,90	1,90		—	—		-1,41	1,41	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	902	1089	1991	477	496	973	425	593	1018
	χ^2	5,38	3,89		0,03	0,03		5,19	3,10	
	<i>z</i>	3,30	-3,30		—	—		3,08	-3,08	
	Význam	+++	---					++	---	
800 – Sociální aktivity	P	457	670	1127	188	187	375	269	483	752
	χ^2	0,52	0,37		0,17	0,16		0,52	0,31	
	<i>z</i>	-0,99	0,99		—	—		-0,96	0,96	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	244	305	549	125	114	239	119	191	310
	χ^2	0,82	0,59		0,66	0,62		0,08	0,05	
	<i>z</i>	1,22	-1,22		—	—		0,37	-0,37	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		5609	7766	13375	2630	2776	5406	2979	4990	7969

Tabulka F.59: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „bezpečnost rodiny“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 24,6156(p=0,0018)$, $\chi^2_m = 37,0752(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 4,8169(p=0,7770)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Cílová hodnota bezpečnost rodiny (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 9,21$, $\sigma = 1,43$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 9,14$, $\sigma = 1,47$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,29$, $\sigma = 1,38$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	387	1170	1557	213	539	752	174	631	805
	χ^2	4,82	1,38		10,39	3,06		0,03	0,01	
	z	2,69	-2,69		4,02	-4,02		—	—	
	Význam	++	--		+++	---		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	136	359	495	62	145	207	74	214	288
	χ^2	6,12	1,75		4,76	1,40		1,90	0,53	
	z	2,87	-2,87		2,54	-2,54		—	—	
	Význam	++	--		+	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	230	755	985	82	254	336	148	501	649
	χ^2	0,55	0,16		0,42	0,12		0,25	0,07	
	z	0,89	-0,89		0,77	-0,77		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	393	1408	1801	160	568	728	233	840	1073
	χ^2	0,14	0,04		0,18	0,05		0,02	0,00	
	z	-0,46	0,46		-0,52	0,52		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	226	753	979	80	255	335	146	498	644
	χ^2	0,32	0,09		0,20	0,06		0,18	0,05	
	z	0,67	-0,67		0,53	-0,53		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	438	1654	2092	150	620	770	288	1034	1322
	χ^2	1,58	0,45		3,56	1,05		0,01	0,00	
	z	-1,59	1,59		-2,36	2,36		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
700 – Sport a hry	P	310	1237	1547	135	610	745	175	627	802
	χ^2	3,35	0,96		6,94	2,04		0,00	0,00	
	z	-2,24	2,24		-3,29	3,29		—	—	
	Význam	—	+		--	++		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	179	720	899	67	269	336	112	451	563
	χ^2	2,18	0,62		1,14	0,34		1,03	0,29	
	z	-1,75	1,75		-1,27	1,27		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	110	371	481	58	165	223	52	206	258
	χ^2	0,09	0,03		1,06	0,31		0,36	0,10	
	z	0,34	-0,34		1,20	-1,20		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		2409	8427	10836	1007	3425	4432	1402	5002	6404

Tabulka F.60: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „bezpečnost rodiny“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 41,8246(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 15,8035(p=0,0453)$, $\chi^2_z = 33,8253(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Cílová hodnota bezpečnost rodiny (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 9,22$, $\sigma = 1,46$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 9,08$, $\sigma = 1,58$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 9,35$, $\sigma = 1,32$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	452	1322	1774	258	558	816	194	764	958
	χ^2	0,69	0,22		0,05	0,02		0,38	0,09	
	z	1,03	-1,03		-0,29	0,29		0,73	-0,73	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	202	439	641	101	162	263	101	277	378
	χ^2	12,86	4,17		3,30	1,56		10,52	2,53	
	z	4,23	-4,23		2,26	-2,26		3,70	-3,70	
	Význam	++ +	-- --		+	-		++ +	-- --	
300 – Literatura a jazyky	P	356	933	1289	169	305	474	187	628	815
	χ^2	5,11	1,66		1,91	0,90		5,36	1,29	
	z	2,74	-2,74		1,76	-1,76		2,72	-2,72	
	Význam	++	--		0	0		++	--	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	559	1885	2444	298	681	979	261	1204	1465
	χ^2	2,65	0,86		0,80	0,38		1,84	0,44	
	z	-2,07	2,07		-1,20	1,20		-1,67	1,67	
	Význam	-	+		0	0		0	0	
500 – Umění	P	301	820	1121	140	249	389	161	571	732
	χ^2	2,53	0,82		1,88	0,89		2,59	0,62	
	z	1,91	-1,91		1,73	-1,73		1,88	-1,88	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	536	1903	2439	276	622	898	260	1281	1541
	χ^2	6,35	2,06		0,49	0,23		4,98	1,20	
	z	-3,21	3,21		-0,93	0,93		-2,77	2,77	
	Význam	--	++		0	0		--	++	
700 – Sport a hry	P	478	1513	1991	287	686	973	191	827	1018
	χ^2	0,20	0,06		1,99	0,94		0,20	0,05	
	z	-0,55	0,55		-1,89	1,89		-0,53	0,53	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	258	869	1127	123	252	375	135	617	752
	χ^2	1,19	0,39		0,06	0,03		0,79	0,19	
	z	-1,31	1,31		0,32	-0,32		-1,04	1,04	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	135	414	549	81	158	239	54	256	310
	χ^2	0,00	0,00		0,25	0,12		0,61	0,15	
	z	0,05	-0,05		0,62	-0,62		-0,89	0,89	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3277	10098	13375	1733	3673	5406	1544	6425	7969

Tabulka F.61: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „citlivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 32,9185(p=0,0001), \chi^2_m = 25,2249(p=0,0014), \chi^2_z = 14,2310(p=0,0759), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota citlivost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,12, \sigma = 2,15$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,72, \sigma = 2,17$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,43, \sigma = 2,09$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	189	348	537	112	152	264	77	196	273
	χ^2	0,17	0,09		0,09	0,06		0,13	0,05	
	z	0,53	-0,53		0,41	-0,41		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	40	105	145	22	33	55	18	72	90
	χ^2	1,83	0,95		0,02	0,01		2,70	1,12	
	z	-1,68	1,68		-0,19	0,19		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	215	476	691	86	135	221	129	341	470
	χ^2	1,87	0,97		0,29	0,20		0,60	0,25	
	z	-1,76	1,76		-0,72	0,72		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	566	1145	1711	255	367	622	311	778	1089
	χ^2	0,58	0,30		0,01	0,01		0,25	0,11	
	z	-1,04	1,04		-0,13	0,13		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	194	438	632	77	166	243	117	272	389
	χ^2	2,21	1,15		5,36	3,76		0,06	0,03	
	z	-1,90	1,90		-3,13	3,13		—	—	
	Význam	0	0		—	++		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	731	1341	2072	348	475	823	383	866	1249
	χ^2	0,77	0,40		0,22	0,16		0,70	0,29	
	z	1,24	-1,24		0,71	-0,71		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	580	1046	1626	320	404	724	260	642	902
	χ^2	1,10	0,57		1,55	1,09		0,10	0,04	
	z	1,43	-1,43		1,83	-1,83		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	277	594	871	128	232	360	149	362	511
	χ^2	1,41	0,73		2,81	1,97		0,01	0,00	
	z	-1,54	1,54		-2,31	2,31		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	157	193	350	85	79	164	72	114	186
	χ^2	11,75	6,09		4,47	3,14		5,50	2,29	
	z	4,31	-4,31		2,83	-2,83		—	—	
	Význam	+++	---		++	---		—	—	
Celkem		2949	5686	8635	1433	2043	3476	1516	3643	5159

Tabulka F.62: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „citlivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 53,2678(p=0,0000), \chi^2_m = 11,8541(p=0,1578), \chi^2_z = 36,6639(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota citlivost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,13$, $\sigma = 2,26$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,52$, $\sigma = 2,33$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,72$, $\sigma = 2,02$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	648	909	1557	410	342	752	238	567	805
	χ^2	12,18	6,94		1,28	1,36		4,59	1,59	
	<i>z</i>	4,72	-4,72		—	—		2,66	-2,66	
	Význam	+++	---					++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	135	360	495	91	116	207	44	244	288
	χ^2	11,09	6,32		2,32	2,47		12,24	4,24	
	<i>z</i>	-4,27	4,27		—	—		-4,15	4,15	
	Význam	---	+++					---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	373	612	985	185	151	336	188	461	649
	χ^2	0,68	0,38		0,80	0,85		2,64	0,91	
	<i>z</i>	1,08	-1,08		—	—		1,99	-1,99	
	Význam	0	0					+	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	666	1134	1800	381	346	727	285	788	1073
	χ^2	0,25	0,14		0,10	0,11		0,29	0,10	
	<i>z</i>	0,69	-0,69		—	—		0,68	-0,68	
	Význam	0	0					0	0	
500 – Umění	P	319	660	979	176	159	335	143	501	644
	χ^2	3,71	2,11		0,06	0,07		3,12	1,08	
	<i>z</i>	-2,53	2,53		—	—		-2,16	2,16	
	Význam	—	+					—	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	748	1342	2090	392	376	768	356	966	1322
	χ^2	0,14	0,08		0,04	0,04		0,73	0,25	
	<i>z</i>	-0,53	0,53		—	—		1,12	-1,12	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	580	966	1546	371	373	744	209	593	802
	χ^2	0,64	0,36		0,41	0,44		0,03	0,01	
	<i>z</i>	1,08	-1,08		—	—		0,23	-0,23	
	Význam	0	0					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	285	614	899	162	174	336	123	440	563
	χ^2	5,22	2,97		0,73	0,78		3,30	1,15	
	<i>z</i>	-2,99	2,99		—	—		-2,21	2,21	
	Význam	---	++					—	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	177	304	481	115	108	223	62	196	258
	χ^2	0,03	0,02		0,00	0,00		0,29	0,10	
	<i>z</i>	0,24	-0,24		—	—		-0,64	0,64	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		3931	6901	10832	2283	2145	4428	1648	4756	6404

Tabulka F.63: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „čestnost a pravdivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 48,3790(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 35,1680(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 20,0594(p=0,0101)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota čestnost a pravdivost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,66$, $\sigma = 1,65$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,47$, $\sigma = 1,73$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,81$, $\sigma = 1,57$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	198	341	539	98	168	266	100	173	273
	χ^2	0,10	0,05		0,47	0,31		0,78	0,40	
	z	0,40	-0,40		-0,92	0,92		1,12	-1,12	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	37	108	145	12	43	55	25	65	90
	χ^2	4,37	2,45		4,35	2,84		0,89	0,45	
	z	-2,63	2,63		-2,70	2,70		-1,17	1,17	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	219	476	695	75	146	221	144	330	474
	χ^2	3,77	2,12		1,73	1,13		1,40	0,71	
	z	-2,53	2,53		-1,75	1,75		-1,52	1,52	
	Význam	--	+		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	573	1148	1721	236	391	627	337	757	1094
	χ^2	3,32	1,86		0,54	0,35		2,42	1,22	
	z	-2,54	2,54		-1,05	1,05		-2,15	2,15	
	Význam	--	+		0	0		--	+	
500 – Umění	P	205	428	633	78	166	244	127	262	389
	χ^2	2,21	1,24		3,50	2,28		0,09	0,05	
	z	-1,93	1,93		-2,49	2,49		-0,38	0,38	
	Význam	0	0		--	+		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	790	1293	2083	335	491	826	455	802	1257
	χ^2	2,32	1,30		0,24	0,16		2,67	1,35	
	z	2,18	-2,18		0,72	-0,72		2,30	-2,30	
	Význam	+	--		0	0		+	--	
700 – Sport a hry	P	618	1017	1635	317	410	727	301	607	908
	χ^2	1,59	0,89		3,12	2,03		0,04	0,02	
	z	1,75	-1,75		2,55	-2,55		-0,26	0,26	
	Význam	0	0		+	--		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	310	564	874	141	220	361	169	344	513
	χ^2	0,05	0,03		0,02	0,01		0,05	0,03	
	z	-0,30	0,30		-0,18	0,18		-0,29	0,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	167	184	351	87	78	165	80	106	186
	χ^2	13,26	7,44		7,32	4,78		4,99	2,52	
	z	4,64	-4,64		3,56	-3,56		2,79	-2,79	
	Význam	+++	---		+++	---		++	--	
Celkem		3117	5559	8676	1379	2113	3492	1738	3446	5184

Tabulka F.64: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „čestnost a pravdivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 29,3248(p=0,0003)$, $\chi^2_m = 12,0765(p=0,1478)$, $\chi^2_z = 29,5863(p=0,0003)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota čestnost a pravdivost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,70$, $\sigma = 1,73$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,52$, $\sigma = 1,85$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,87$, $\sigma = 1,60$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	468	1089	1557	268	484	752	200	605	805
	χ^2	5,31	1,97		0,51	0,26		2,72	0,77	
	z	2,92	-2,92		—	—		2,00	-2,00	
	Význam	++	--					+	—	
200 – Humanitní aktivity	P	113	382	495	53	154	207	60	228	288
	χ^2	3,22	1,19		4,40	2,28		0,21	0,06	
	z	-2,15	2,15		—	—		-0,53	0,53	
	Význam	—	+					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	283	702	985	124	212	336	159	490	649
	χ^2	1,07	0,39		0,77	0,40		1,67	0,48	
	z	1,27	-1,27		—	—		1,55	-1,55	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	519	1282	1801	260	468	728	259	814	1073
	χ^2	2,15	0,80		0,55	0,28		1,99	0,57	
	z	1,88	-1,88		—	—		1,75	-1,75	
	Význam	0	0					0	0	
500 – Umění	P	267	712	979	118	217	335	149	495	644
	χ^2	0,02	0,01		0,12	0,06		0,31	0,09	
	z	0,19	-0,19		—	—		0,66	-0,66	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	554	1538	2092	253	517	770	301	1021	1322
	χ^2	0,23	0,08		0,36	0,19		0,26	0,07	
	z	-0,62	0,62		—	—		0,65	-0,65	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	382	1165	1547	248	497	745	134	668	802
	χ^2	3,10	1,15		0,15	0,08		10,59	3,01	
	z	-2,23	2,23		—	—		-3,94	3,94	
	Význam	—	+					---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	205	694	899	106	230	336	99	464	563
	χ^2	5,92	2,19		0,65	0,34		5,22	1,48	
	z	-2,97	2,97		—	—		-2,71	2,71	
	Význam	--	++					--	++	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	137	344	481	82	141	223	55	203	258
	χ^2	0,38	0,14		0,46	0,24		0,07	0,02	
	z	0,74	-0,74		—	—		-0,31	0,31	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		2928	7908	10836	1512	2920	4432	1416	4988	6404

Tabulka F.65: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „dodržování závazků“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 49,5594(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 25,2675(p=0,0014)$, $\chi^2_z = 28,2697(p=0,0004)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota dodržování závazků (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,57$, $\sigma = 1,63$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,45$, $\sigma = 1,76$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,67$, $\sigma = 1,52$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	225	314	539	116	150	266	109	164	273
	χ^2	0,45	0,30		0,66	0,45		0,01	0,01	
	z	0,89	-0,89		1,09	-1,09		0,12	-0,12	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	39	106	145	17	38	55	22	68	90
	χ^2	6,16	4,10		1,24	0,84		5,20	3,41	
	z	-3,23	3,23		-1,45	1,45		-2,96	2,96	
	Význam	--	++		0	0		--	++	
300 – Literatura a jazyky	P	251	443	694	82	140	222	169	303	472
	χ^2	2,45	1,63		0,68	0,46		1,69	1,11	
	z	-2,11	2,11		-1,10	1,10		-1,76	1,76	
	Význam	--	+		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	639	1082	1721	227	401	628	412	681	1093
	χ^2	3,37	2,24		2,87	1,95		0,97	0,64	
	z	-2,64	2,64		-2,42	2,42		-1,43	1,43	
	Význam	--	++		--	+		0	0	
500 – Umění	P	244	390	634	95	150	245	149	240	389
	χ^2	0,33	0,22		0,17	0,11		0,16	0,10	
	z	-0,77	0,77		-0,55	0,55		-0,53	0,53	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	865	1217	2082	333	494	827	532	723	1255
	χ^2	1,37	0,91		0,01	0,00		2,52	1,65	
	z	1,73	-1,73		-0,12	0,12		2,35	-2,35	
	Význam	0	0		0	0		+	--	
700 – Sport a hry	P	675	954	1629	307	419	726	368	535	903
	χ^2	0,93	0,62		0,61	0,41		0,32	0,21	
	z	1,38	-1,38		1,14	-1,14		0,80	-0,80	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	338	536	874	146	216	362	192	320	512
	χ^2	0,34	0,23		0,00	0,00		0,55	0,36	
	z	-0,80	0,80		-0,05	0,05		-1,01	1,01	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	185	166	351	91	74	165	94	92	186
	χ^2	14,37	9,55		8,82	5,99		5,65	3,70	
	z	4,99	-4,99		3,94	-3,94		3,12	-3,12	
	Význam	+++	---		+++	---		++	--	
Celkem		3461	5208	8669	1414	2082	3496	2047	3126	5173

Tabulka F.66: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „dodržování závazků“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 20,0402(p=0,0102), \chi^2_m = 19,4907(p=0,0124), \chi^2_z = 11,0601(p=0,1983), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota dodržování závazků (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,59, \sigma = 1,78$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,45, \sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,72, \sigma = 1,64$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	471	1086	1557	240	512	752	231	574	805
	χ^2	0,28	0,12		0,40	0,18		0,00	0,00	
	z	0,69	-0,69		0,83	-0,83		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	134	361	495	44	163	207	90	198	288
	χ^2	1,00	0,42		5,95	2,63		0,63	0,26	
	z	-1,22	1,22		-3,00	3,00		—	—	
	Význam	0	0		—	++		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	311	673	984	112	224	336	199	449	648
	χ^2	1,46	0,61		0,79	0,35		0,88	0,35	
	z	1,51	-1,51		1,11	-1,11		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	572	1229	1801	250	478	728	322	751	1073
	χ^2	3,07	1,29		3,25	1,44		0,60	0,24	
	z	2,29	-2,29		2,37	-2,37		—	—	
	Význam	+	—		+	—		—	—	
500 – Umění	P	301	675	976	105	230	335	196	445	641
	χ^2	0,58	0,24		0,05	0,02		0,76	0,30	
	z	0,95	-0,95		0,29	-0,29		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	599	1489	2088	231	539	770	368	950	1318
	χ^2	0,49	0,20		0,10	0,05		0,31	0,12	
	z	-0,92	0,92		-0,42	0,42		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	436	1111	1547	222	523	745	214	588	802
	χ^2	0,93	0,39		0,17	0,08		1,18	0,47	
	z	-1,24	1,24		-0,55	0,55		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	225	674	899	86	250	336	139	424	563
	χ^2	6,14	2,57		2,79	1,23		3,21	1,29	
	z	-3,08	3,08		-2,09	2,09		—	—	
	Význam	—	++		—	+		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	147	334	481	68	155	223	79	179	258
	χ^2	0,18	0,07		0,00	0,00		0,32	0,13	
	z	0,51	-0,51		-0,05	0,05		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		3196	7632	10828	1358	3074	4432	1838	4558	6396

Tabulka F.67: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „nesmířitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 43,1788(p=0,0000), \chi^2_m = 28,7454(p=0,0004), \chi^2_z = 27,1645(p=0,0007), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota nesmířitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých) (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,10$, $\sigma = 2,38$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,15$, $\sigma = 2,38$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,05$, $\sigma = 2,38$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P χ^2 z Význam	203 3,06 -2,39 —	335 2,28 2,39 +	538	94 2,14 -1,98 —	172 1,49 1,98 +	266	109 0,82 -1,24 0	163 0,64 1,24 0	272
200 – Humanitní aktivity	P χ^2 z Význam	51 1,77 -1,77 0	93 1,32 1,77 0	144	23 0,03 0,23 0	31 0,02 -0,23 0	54	28 3,27 -2,43 —	62 2,54 2,43 +	90
300 – Literatura a jazyky	P χ^2 z Význam	297 0,01 0,15 0	395 0,01 -0,15 0	692	100 1,02 1,36 0	120 0,71 -1,36 0	220	197 0,42 -0,91 0	275 0,33 0,91 0	472
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P χ^2 z Význam	650 9,18 -4,47 —	1066 6,83 4,47 ++	1716	211 8,17 -4,11 —	414 5,70 4,11 ++	625	439 3,01 -2,61 —	652 2,34 2,61 ++	1091
500 – Umění	P χ^2 z Význam	305 4,77 3,00 ++	326 3,55 -3,00 —	631	108 0,74 1,16 0	134 0,51 -1,16 0	242	197 4,27 2,87 ++	192 3,32 -2,87 —	389
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P χ^2 z Význam	913 1,08 1,57 0	1155 0,80 -1,57 0	2068	367 2,68 2,44 +	453 1,87 -2,44 —	820	546 0,00 0,03 0	702 0,00 -0,03 0	1248
700 – Sport a hry	P χ^2 z Význam	698 0,03 0,27 0	927 0,02 -0,27 0	1625	292 0,09 -0,43 0	431 0,06 0,43 0	723	406 0,35 0,87 0	496 0,27 -0,87 0	902
800 – Sociální aktivity	P χ^2 z Význam	395 1,43 1,66 0	477 1,06 -1,66 0	872	154 0,25 0,69 0	206 0,17 -0,69 0	360	241 1,32 1,61 0	271 1,03 -1,61 0	512
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P χ^2 z Význam	171 3,43 2,50 +	177 2,55 -2,50 —	348	78 1,82 1,80 0	85 1,27 -1,80 0	163	93 1,82 1,83 0	92 1,41 -1,83 0	185
Celkem		3683	4951	8634	1427	2046	3473	2256	2905	5161

Tabulka F.68: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 17,3343(p=0,0268)$, $\chi^2_m = 4,6414(p=0,7951)$, $\chi^2_z = 28,5971(p=0,0004)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých) (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,56$, $\sigma = 2,43$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,57$, $\sigma = 2,46$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,55$, $\sigma = 2,40$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	785	772	1557	397	355	752	388	417	805
	χ^2	2,24	2,55		0,26	0,27		5,64	6,72	
	z	-2,36	2,36		—	—		-3,76	3,76	
	Význam	—	+		—	—		— — —	+++	
200 – Humanitní aktivity	P	289	206	495	109	98	207	180	108	288
	χ^2	2,52	2,86		0,06	0,06		3,50	4,17	
	z	2,37	-2,37		—	—		2,83	-2,83	
	Význam	+	—		—	—		++	— —	
300 – Literatura a jazyky	P	524	461	985	166	170	336	358	291	649
	χ^2	0,00	0,00		0,28	0,29		0,07	0,09	
	z	0,01	-0,01		—	—		0,43	-0,43	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1001	800	1801	383	345	728	618	455	1073
	χ^2	1,94	2,21		0,18	0,20		2,05	2,44	
	z	2,23	-2,23		—	—		2,32	-2,32	
	Význam	+	—		—	—		+	—	
500 – Umění	P	526	453	979	169	166	335	357	287	644
	χ^2	0,05	0,06		0,07	0,07		0,13	0,16	
	z	0,36	-0,36		—	—		0,57	-0,57	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1108	984	2092	394	376	770	714	608	1322
	χ^2	0,02	0,02		0,01	0,01		0,03	0,04	
	z	-0,22	0,22		—	—		-0,30	0,30	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
700 – Sport a hry	P	795	752	1547	365	380	745	430	372	802
	χ^2	0,94	1,06		0,89	0,94		0,08	0,10	
	z	-1,53	1,53		—	—		-0,46	0,46	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	487	412	899	176	160	336	311	252	563
	χ^2	0,16	0,19		0,05	0,06		0,08	0,09	
	z	0,62	-0,62		—	—		0,43	-0,43	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	248	233	481	122	101	223	126	132	258
	χ^2	0,24	0,27		0,46	0,48		1,45	1,73	
	z	-0,73	0,73		—	—		-1,82	1,82	
	Význam	0	0		—	—		0	0	
Celkem		5763	5073	10836	2281	2151	4432	3482	2922	6404

Tabulka F.69: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „nezávislost, samostatnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 31,2660(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 26,7035(p=0,0008)$, $\chi^2_z = 14,5020(p=0,0696)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota nezávislost, samostatnost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,53$, $\sigma = 2,12$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,55$, $\sigma = 2,14$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,51$, $\sigma = 2,10$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	207	331	538	99	167	266	108	164	272
	χ^2	1,34	0,96		0,84	0,58		0,43	0,32	
	<i>z</i>	-1,57	1,57		-1,24	1,24		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	77	68	145	31	24	55	46	44	90
	χ^2	4,52	3,23		3,26	2,25		1,65	1,21	
	<i>z</i>	2,81	-2,81		2,37	-2,37		—	—	
	Význam	++	--		+	-		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	326	370	696	115	107	222	211	263	474
	χ^2	4,40	3,15		6,57	4,53		0,55	0,40	
	<i>z</i>	2,87	-2,87		3,44	-3,44		—	—	
	Význam	++	--		+++	---		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	744	978	1722	257	371	628	487	607	1094
	χ^2	0,93	0,67		0,00	0,00		1,26	0,93	
	<i>z</i>	1,41	-1,41		0,06	-0,06		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	265	369	634	95	150	245	170	219	389
	χ^2	0,00	0,00		0,25	0,17		0,18	0,13	
	<i>z</i>	0,05	-0,05		-0,67	0,67		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	882	1198	2080	351	476	827	531	722	1253
	χ^2	0,25	0,18		0,54	0,37		0,00	0,00	
	<i>z</i>	0,74	-0,74		1,09	-1,09		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	630	999	1629	264	464	728	366	535	901
	χ^2	3,58	2,56		3,69	2,54		0,60	0,44	
	<i>z</i>	-2,75	2,75		-2,81	2,81		—	—	
	Význam	--	++		--	++		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	360	516	876	154	209	363	206	307	513
	χ^2	0,08	0,06		0,23	0,16		0,56	0,41	
	<i>z</i>	-0,38	0,38		0,66	-0,66		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	125	226	351	62	103	165	63	123	186
	χ^2	3,12	2,23		0,42	0,29		3,13	2,29	
	<i>z</i>	-2,36	2,36		-0,87	0,87		—	—	
	Význam	-	+		0	0		—	—	
Celkem		3616	5055	8671	1428	2071	3499	2188	2984	5172

Tabulka F.70: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „nezávislost, samostatnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 41,7464(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 17,3434(p=0,0267)$, $\chi^2_z = 35,7648(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota nezávislost, samostatnost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,74$, $\sigma = 2,03$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,68$, $\sigma = 2,06$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,80$, $\sigma = 1,99$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	613	944	1557	292	460	752	321	484	805
	χ^2	0,55	0,38		0,90	0,62		0,03	0,02	
	z	-1,04	1,04		-1,35	1,35		-0,23	0,23	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	256	239	495	102	105	207	154	134	288
	χ^2	15,17	10,35		3,42	2,38		12,53	8,44	
	z	5,17	-5,17		2,47	-2,47		4,69	-4,69	
	Význam	+++	---		+	-		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	383	602	985	131	205	336	252	397	649
	χ^2	0,69	0,47		0,35	0,24		0,32	0,22	
	z	-1,13	1,13		-0,80	0,80		-0,77	0,77	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	748	1053	1801	300	428	728	448	625	1073
	χ^2	0,41	0,28		0,00	0,00		0,61	0,41	
	z	0,91	-0,91		0,10	-0,10		1,11	-1,11	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	427	552	979	159	176	335	268	376	644
	χ^2	2,24	1,53		3,36	2,34		0,30	0,20	
	z	2,04	-2,04		2,48	-2,48		0,75	-0,75	
	Význam	+	-		+	-		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	825	1267	2092	323	447	770	502	820	1322
	χ^2	0,66	0,45		0,15	0,11		1,69	1,14	
	z	-1,17	1,17		0,56	-0,56		-1,89	1,89	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	592	955	1547	301	444	745	291	511	802
	χ^2	2,02	1,38		0,07	0,05		3,12	2,10	
	z	-1,99	1,99		-0,39	0,39		-2,44	2,44	
	Význam	-	+		0	0		-	+	
800 – Sociální aktivity	P	379	520	899	132	204	336	247	316	563
	χ^2	0,56	0,38		0,25	0,18		1,85	1,24	
	z	1,01	-1,01		-0,68	0,68		1,84	-1,84	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	173	308	481	79	144	223	94	164	258
	χ^2	2,51	1,71		1,71	1,19		0,93	0,63	
	z	-2,10	2,10		-1,75	1,75		-1,27	1,27	
	Význam	-	+		0	0		0	0	
Celkem		4396	6440	10836	1819	2613	4432	2577	3827	6404

Tabulka F.71: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „nezávislost, samostatnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 37,0856(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 27,8940(p=0,0005)$, $\chi^2_z = 23,1847(p=0,0031)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota nezávislost, samostatnost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,63$, $\sigma = 2,00$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,63$, $\sigma = 2,01$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,62$, $\sigma = 2,00$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	745	1029	1774	345	471	816	400	558	958
	χ^2	0,25	0,18		2,21	1,41		0,21	0,16	
	z	0,70	-0,70		2,06	-2,06		-0,65	0,65	
	Význam	0	0		+	–		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	315	326	641	122	141	263	193	185	378
	χ^2	9,72	6,82		3,65	2,33		6,14	4,58	
	z	4,17	-4,17		2,51	-2,51		3,35	-3,35	
	Význam	+++	---		+	–		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	569	720	1289	202	272	474	367	448	815
	χ^2	2,65	1,86		1,56	1,00		1,01	0,75	
	z	2,23	-2,23		1,68	-1,68		1,40	-1,40	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	991	1453	2444	348	631	979	643	822	1465
	χ^2	0,28	0,20		3,05	1,95		0,46	0,35	
	z	-0,76	0,76		-2,47	2,47		1,00	-1,00	
	Význam	0	0		–	+		0	0	
500 – Umění	P	445	676	1121	157	232	389	288	444	732
	χ^2	0,64	0,45		0,18	0,11		1,96	1,46	
	z	-1,09	1,09		0,56	-0,56		-1,94	1,94	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	998	1441	2439	353	545	898	645	896	1541
	χ^2	0,06	0,04		0,02	0,01		0,27	0,20	
	z	-0,35	0,35		0,19	-0,19		-0,77	0,77	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	742	1249	1991	336	637	973	406	612	1018
	χ^2	7,59	5,33		5,04	3,23		1,93	1,44	
	z	-3,90	3,90		-3,18	3,18		-1,97	1,97	
	Význam	---	+++		–	++		–	+	
800 – Sociální aktivity	P	481	646	1127	143	232	375	338	414	752
	χ^2	0,57	0,40		0,08	0,05		0,87	0,65	
	z	1,03	-1,03		-0,37	0,37		1,29	-1,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	229	320	549	104	135	239	125	185	310
	χ^2	0,03	0,02		1,23	0,79		0,42	0,31	
	z	0,23	-0,23		1,45	-1,45		-0,87	0,87	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5515	7860	13375	2110	3296	5406	3405	4564	7969

Tabulka F.72: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zodpovědnost, svědomitost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 48,0598(p=0,0000), \chi^2_m = 48,4308(p=0,0000), \chi^2_z = 15,2709(p=0,0541), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota zodpovědnost, svědomitost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,46, \sigma = 1,72$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,34, \sigma = 1,80$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,56, \sigma = 1,65$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	128	411	539	67	199	266	61	212	273
	χ^2	0,87	0,24		0,21	0,06		0,43	0,11	
	z	1,09	-1,09		0,54	-0,54		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	18	127	145	4	51	55	14	76	90
	χ^2	5,93	1,66		6,33	1,98		1,09	0,28	
	z	-2,78	2,78		-2,90	2,90		—	—	
	Význam	—	++		—	++		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	140	554	694	49	173	222	91	381	472
	χ^2	0,91	0,26		0,29	0,09		0,37	0,09	
	z	-1,13	1,13		-0,63	0,63		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	327	1393	1720	114	514	628	213	879	1092
	χ^2	6,41	1,80		8,49	2,66		0,57	0,15	
	z	-3,20	3,20		-3,69	3,69		—	—	
	Význam	—	++		—	+++		—	—	
500 – Umění	P	149	485	634	52	193	245	97	292	389
	χ^2	0,77	0,22		0,70	0,22		3,66	0,95	
	z	1,03	-1,03		-0,99	0,99		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	467	1614	2081	204	623	827	263	991	1254
	χ^2	0,31	0,09		0,24	0,08		0,11	0,03	
	z	0,73	-0,73		0,65	-0,65		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	363	1273	1636	183	546	729	180	727	907
	χ^2	0,08	0,02		0,50	0,16		0,21	0,06	
	z	0,35	-0,35		0,91	-0,91		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	187	688	875	94	269	363	93	419	512
	χ^2	0,10	0,03		0,65	0,20		1,41	0,36	
	z	-0,37	0,37		0,98	-0,98		—	—	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	118	233	351	67	98	165	51	135	186
	χ^2	22,16	6,20		19,49	6,10		4,28	1,11	
	z	5,44	-5,44		5,18	-5,18		—	—	
	Význam	+++	—		+++	—		—	—	
Celkem		1897	6778	8675	834	2666	3500	1063	4112	5175

Tabulka F.73: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zodpovědnost, svědomitost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 27,1438(p=0,0007)$, $\chi^2_m = 22,9333(p=0,0035)$, $\chi^2_z = 9,6314(p=0,2919)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Instrumentální hodnota zodpovědnost, svědomitost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,57$, $\sigma = 1,69$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,35$, $\sigma = 1,77$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,78$, $\sigma = 1,59$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	550	1007	1557	294	458	752	256	549	805
	χ^2	0,40	0,21		0,00	0,00		0,09	0,04	
	<i>z</i>	0,84	-0,84		0,08	-0,08		—	—	
	Význam	0	0		0	0				
200 – Humanitní aktivity	P	143	352	495	69	138	207	74	214	288
	χ^2	4,35	2,28		1,69	1,08		2,81	1,28	
	<i>z</i>	-2,64	2,64		-1,70	1,70		—	—	
	Význam	—	++		0	0				
300 – Literatura a jazyky	P	331	654	985	132	204	336	199	450	649
	χ^2	0,17	0,09		0,01	0,01		0,06	0,03	
	<i>z</i>	-0,54	0,54		0,12	-0,12		—	—	
	Význam	0	0		0	0				
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	635	1166	1801	294	434	728	341	732	1073
	χ^2	0,40	0,21		0,38	0,24		0,11	0,05	
	<i>z</i>	0,85	-0,85		0,86	-0,86		—	—	
	Význam	0	0		0	0				
500 – Umění	P	379	600	979	154	181	335	225	419	644
	χ^2	5,33	2,79		4,22	2,69		2,86	1,30	
	<i>z</i>	2,99	-2,99		2,73	-2,73		—	—	
	Význam	++	—		++	—				
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	698	1394	2092	295	475	770	403	919	1322
	χ^2	0,63	0,33		0,08	0,05		0,23	0,10	
	<i>z</i>	-1,09	1,09		-0,41	0,41		—	—	
	Význam	0	0		0	0				
700 – Sport a hry	P	546	1001	1547	293	452	745	253	549	802
	χ^2	0,37	0,19		0,03	0,02		0,03	0,01	
	<i>z</i>	0,81	-0,81		0,22	-0,22		—	—	
	Význam	0	0		0	0				
800 – Sociální aktivity	P	268	631	899	101	235	336	167	396	563
	χ^2	5,47	2,87		6,84	4,37		0,43	0,20	
	<i>z</i>	-3,02	3,02		-3,48	3,48		—	—	
	Význam	—	++		—	+++				
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	176	305	481	95	128	223	81	177	258
	χ^2	0,68	0,36		0,76	0,48		0,00	0,00	
	<i>z</i>	1,04	-1,04		1,14	-1,14		—	—	
	Význam	0	0		0	0				
Celkem		3726	7110	10836	1727	2705	4432	1999	4405	6404

Tabulka F.74: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „zodpovědnost, svědomitost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 19,8396(p=0,0110)$, $\chi^2_m = 5,3562(p=0,7189)$, $\chi^2_z = 17,6566(p=0,0240)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Instrumentální hodnota zodpovědnost, svědomitost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,28$, $\sigma = 1,77$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,01$, $\sigma = 1,86$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,54$, $\sigma = 1,63$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	641	1133	1774	347	469	816	294	664	958
	χ^2	1,48	0,78		0,02	0,02		1,29	0,52	
	z	1,61	-1,61		—	—		1,43	-1,43	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	222	419	641	118	145	263	104	274	378
	χ^2	0,01	0,00		0,25	0,19		0,19	0,08	
	z	0,11	-0,11		—	—		-0,53	0,53	
	Význam	0	0					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	482	807	1289	220	254	474	262	553	815
	χ^2	3,27	1,72		1,40	1,05		3,33	1,34	
	z	2,35	-2,35		—	—		2,28	-2,28	
	Význam	+	—					+	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	805	1639	2444	409	570	979	396	1069	1465
	χ^2	1,60	0,84		0,27	0,20		1,46	0,59	
	z	-1,73	1,73		—	—		-1,59	1,59	
	Význam	0	0					0	0	
500 – Umění	P	383	738	1121	162	227	389	221	511	732
	χ^2	0,02	0,01		0,13	0,10		0,55	0,22	
	z	-0,20	0,20		—	—		0,92	-0,92	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	824	1615	2439	386	512	898	438	1103	1541
	χ^2	0,30	0,16		0,00	0,00		0,05	0,02	
	z	-0,75	0,75		—	—		-0,29	0,29	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	719	1272	1991	412	561	973	307	711	1018
	χ^2	1,62	0,85		0,06	0,05		0,73	0,29	
	z	1,71	-1,71		—	—		1,08	-1,08	
	Význam	0	0					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	346	781	1127	153	222	375	193	559	752
	χ^2	4,57	2,40		0,37	0,28		2,45	0,99	
	z	-2,76	2,76		—	—		-1,95	1,95	
	Význam	—	++					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	184	365	549	110	129	239	74	236	310
	χ^2	0,14	0,07		0,56	0,42		2,54	1,02	
	z	-0,46	0,46		—	—		-1,93	1,93	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		4606	8769	13375	2317	3089	5406	2289	5680	7969

Tabulka F.75: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „odvaha zastávat své názory, asertivita“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 8,7836(p=0,3609)$, $\chi^2_m = 4,2817(p=0,8309)$, $\chi^2_z = 13,1389(p=0,1072)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota odvaha zastávat své názory, asertivita (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,16$, $\sigma = 1,76$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 8,20$, $\sigma = 1,77$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,13$, $\sigma = 1,76$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	149	390	539	62	204	266	87	186	273
	χ^2	0,00	0,00		0,08	0,03		0,41	0,17	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
200 – Humanitní aktivity	P	33	112	145	14	41	55	19	71	90
	χ^2	1,19	0,45		0,04	0,01		2,26	0,96	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
300 – Literatura a jazyky	P	195	500	695	54	168	222	141	332	473
	χ^2	0,08	0,03		0,00	0,00		0,00	0,00	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	504	1215	1719	146	482	628	358	733	1091
	χ^2	2,07	0,78		0,22	0,07		3,45	1,46	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
500 – Umění	P	165	468	633	64	181	245	101	287	388
	χ^2	0,47	0,18		0,38	0,12		1,80	0,76	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	588	1492	2080	210	617	827	378	875	1253
	χ^2	0,45	0,17		0,50	0,16		0,07	0,03	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
700 – Sport a hry	P	430	1201	1631	178	550	728	252	651	903
	χ^2	0,77	0,29		0,02	0,01		1,03	0,44	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
800 – Sociální aktivity	P	234	642	876	87	276	363	147	366	513
	χ^2	0,20	0,08		0,01	0,00		0,21	0,09	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	86	265	351	31	134	165	55	131	186
	χ^2	1,15	0,44		1,98	0,63		0,00	0,00	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
Celkem		2384	6285	8669	846	2653	3499	1538	3632	5170

Tabulka F.76: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „odvaha zastávat své názory, asertivita“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 16,8329(p=0,0319)$, $\chi^2_m = 21,2769(p=0,0064)$, $\chi^2_z = 4,1399(p=0,8443)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Instrumentální hodnota odvaha zastávat své názory, asertivita (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,71$, $\sigma = 2,00$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,70$, $\sigma = 2,03$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,71$, $\sigma = 1,97$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	616	941	1557	311	441	752	305	500	805
	χ^2	0,01	0,01		0,08	0,06		0,09	0,06	
	<i>z</i>	0,13	-0,13		0,41	-0,41		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	166	329	495	59	148	207	107	181	288
	χ^2	4,34	2,82		7,55	5,18		0,14	0,09	
	<i>z</i>	-2,74	2,74		-3,65	3,65		—	—	
	Význam	—	++		—	+++		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	385	600	985	132	204	336	253	396	649
	χ^2	0,03	0,02		0,16	0,11		0,03	0,02	
	<i>z</i>	-0,22	0,22		-0,54	0,54		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	748	1053	1801	315	413	728	433	640	1073
	χ^2	2,05	1,33		1,20	0,82		0,92	0,58	
	<i>z</i>	2,01	-2,01		1,55	-1,55		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
500 – Umění	P	363	616	979	127	208	335	236	408	644
	χ^2	1,36	0,88		0,63	0,43		0,60	0,38	
	<i>z</i>	-1,57	1,57		-1,07	1,07		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	863	1229	2092	342	428	770	521	801	1322
	χ^2	1,79	1,17		2,64	1,81		0,26	0,16	
	<i>z</i>	1,91	-1,91		2,32	-2,32		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	603	944	1547	296	449	745	307	495	802
	χ^2	0,07	0,05		0,17	0,11		0,01	0,01	
	<i>z</i>	-0,38	0,38		-0,58	0,58		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	345	554	899	132	204	336	213	350	563
	χ^2	0,25	0,16		0,16	0,11		0,07	0,05	
	<i>z</i>	-0,67	0,67		-0,54	0,54		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	182	299	481	89	134	223	93	165	258
	χ^2	0,30	0,20		0,03	0,02		0,42	0,26	
	<i>z</i>	-0,72	0,72		-0,24	0,24		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		4271	6565	10836	1803	2629	4432	2468	3936	6404

Tabulka F.77: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „odvaha zastávat své názory, asertivita“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 7,8537(p=0,4479)$, $\chi^2_m = 15,4509(p=0,0509)$, $\chi^2_z = 8,8683(p=0,3535)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota odvaha zastávat své názory, asertivita (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,76$, $\sigma = 2,23$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,71$, $\sigma = 2,24$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,81$, $\sigma = 2,22$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	844	930	1774	380	436	816	464	494	958
	χ^2	0,12	0,12		0,25	0,23		0,00	0,00	
	z	—	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	Význam			641			263			378
	P	317	324		121	142		196	182	
	χ^2	0,22	0,21		0,17	0,16		0,92	0,87	
300 – Literatura a jazyky	z	—	—	1289	—	—	474	—	—	815
	Význam									
	P	601	688		220	254		381	434	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	χ^2	0,63	0,58	2444	0,19	0,17	979	0,47	0,44	1465
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
500 – Umění	P	1170	1274	1121	457	522	389	713	752	732
	χ^2	0,04	0,04		0,25	0,23		0,02	0,02	
	z	—	—		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Význam			2439			898			1541
	P	535	586		186	203		349	383	
	χ^2	0,04	0,04		0,00	0,00		0,08	0,08	
700 – Sport a hry	z	—	—	1991	—	—	973	—	—	1018
	Význam									
	P	934	1057		441	532		493	525	
800 – Sociální aktivity	χ^2	0,64	0,60	1127	1,23	1,12	375	0,00	0,00	752
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	564	563	549	205	170	239	359	393	310
	χ^2	0,83	0,77		3,72	3,41		0,07	0,07	
	z	—	—		—	—		—	—	
Celkem	Význam			13375			5406			7969
	P	260	289		128	111		132	178	
	χ^2	0,07	0,07		1,67	1,53		2,18	2,04	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
	P	6441	6934		2583	2823		3858	4111	
	χ^2									
	z									
	Význam									

Tabulka F.78: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „optimismus“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 7,6106(p=0,4724)$, $\chi^2_m = 3,3837(p=0,9080)$, $\chi^2_z = 13,2887(p=0,1023)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota optimismus (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,08$, $\sigma = 1,87$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,95$, $\sigma = 1,90$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,18$, $\sigma = 1,84$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	170	369	539	91	175	266	79	194	273
	χ^2	0,99	0,41		0,21	0,10		0,41	0,15	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
200 – Humanitní aktivity	P	40	105	145	16	39	55	24	66	90
	χ^2	0,13	0,05		0,21	0,10		0,00	0,00	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
300 – Literatura a jazyky	P	212	484	696	76	146	222	136	338	474
	χ^2	0,37	0,15		0,18	0,09		0,55	0,20	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	521	1201	1722	192	436	628	329	765	1094
	χ^2	0,63	0,26		0,81	0,39		4,02	1,48	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
500 – Umění	P	173	461	634	79	166	245	94	295	389
	χ^2	0,81	0,34		0,01	0,01		1,10	0,41	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	608	1476	2084	274	553	827	334	923	1257
	χ^2	0,00	0,00		0,07	0,03		0,06	0,02	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
700 – Sport a hry	P	461	1174	1635	233	494	727	228	680	908
	χ^2	0,59	0,24		0,07	0,03		1,12	0,41	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
800 – Sociální aktivity	P	240	636	876	120	243	363	120	393	513
	χ^2	1,00	0,41		0,02	0,01		2,38	0,88	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	112	239	351	60	105	165	52	134	186
	χ^2	0,87	0,36		0,71	0,34		0,07	0,03	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam									
Celkem		2537	6145	8682	1141	2357	3498	1396	3788	5184

Tabulka F.79: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „optimismus“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 33,3995(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 16,4878(p=0,0359)$, $\chi^2_z = 21,1503(p=0,0068)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota optimismus (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,74$, $\sigma = 2,08$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,50$, $\sigma = 2,17$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,96$, $\sigma = 1,98$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	553	1004	1557	289	463	752	264	541	805
	χ^2	0,02	0,01		0,71	0,48		0,02	0,01	
	z	-0,18	0,18		-1,20	1,20		0,19	-0,19	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	177	318	495	82	125	207	95	193	288
	χ^2	0,00	0,00		0,03	0,02		0,02	0,01	
	z	0,02	-0,02		-0,23	0,23		0,18	-0,18	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	364	621	985	147	189	336	217	432	649
	χ^2	0,42	0,23		0,94	0,64		0,18	0,09	
	z	0,85	-0,85		1,31	-1,31		0,54	-0,54	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	735	1066	1801	332	396	728	403	670	1073
	χ^2	13,05	7,25		4,90	3,32		8,46	4,07	
	z	4,93	-4,93		3,14	-3,14		3,88	-3,88	
	Význam	+++	---		++	--		+++	---	
500 – Umění	P	310	669	979	123	212	335	187	457	644
	χ^2	4,51	2,51		1,12	0,76		2,37	1,14	
	z	-2,78	2,78		-1,42	1,42		-1,98	1,98	
	Význam	--	++		0	0		-	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	746	1346	2092	318	452	770	428	894	1322
	χ^2	0,00	0,00		0,16	0,11		0,01	0,00	
	z	-0,07	0,07		0,57	-0,57		-0,10	0,10	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	517	1030	1547	277	468	745	240	562	802
	χ^2	2,30	1,28		1,90	1,29		1,63	0,78	
	z	-2,04	2,04		-1,96	1,96		-1,66	1,66	
	Význam	-	+		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	305	594	899	133	203	336	172	391	563
	χ^2	0,81	0,45		0,05	0,04		0,66	0,32	
	z	-1,17	1,17		-0,31	0,31		-1,03	1,03	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	164	317	481	89	134	223	75	183	258
	χ^2	0,36	0,20		0,01	0,01		0,93	0,45	
	z	-0,76	0,76		-0,15	0,15		-1,20	1,20	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3871	6965	10836	1790	2642	4432	2081	4323	6404

Tabulka F.80: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „pevná vůle“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 17,5338(p=0,0250), \chi^2_m = 13,1659(p=0,1063), \chi^2_z = 11,0291(p=0,2001), df = 8; \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota pevná vůle (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,93, \sigma = 1,87$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,88, \sigma = 1,93$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,96, \sigma = 1,82$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	203	336	539	100	166	266	103	170	273
	χ^2	2,92	1,46		0,92	0,48		1,93	0,95	
	z	2,16	-2,16		—	—		—	—	
	Význam	+	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	36	109	145	13	42	55	23	67	90
	χ^2	3,20	1,60		1,78	0,93		1,48	0,72	
	z	-2,21	2,21		—	—		—	—	
	Význam	—	+		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	228	467	695	70	152	222	158	315	473
	χ^2	0,08	0,04		0,45	0,23		0,04	0,02	
	z	-0,35	0,35		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	577	1144	1721	200	428	628	377	716	1093
	χ^2	0,01	0,00		0,99	0,51		0,84	0,41	
	z	0,11	-0,11		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
500 – Umění	P	207	427	634	86	159	245	121	268	389
	χ^2	0,11	0,06		0,06	0,03		0,38	0,19	
	z	-0,42	0,42		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	686	1397	2083	292	535	827	394	862	1256
	χ^2	0,14	0,07		0,32	0,16		0,90	0,44	
	z	-0,53	0,53		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	537	1093	1630	239	488	727	298	605	903
	χ^2	0,11	0,05		0,35	0,18		0,00	0,00	
	z	-0,44	0,44		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	283	593	876	124	239	363	159	354	513
	χ^2	0,32	0,16		0,00	0,00		0,57	0,28	
	z	-0,73	0,73		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	141	210	351	71	94	165	70	116	186
	χ^2	4,80	2,41		3,80	1,97		1,27	0,62	
	z	2,74	-2,74		—	—		—	—	
	Význam	++	—		—	—		—	—	
Celkem		2898	5776	8674	1195	2303	3498	1703	3473	5176

Tabulka F.81: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „pevná vůle“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 17,9602(p=0,0215)$, $\chi^2_m = 24,8777(p=0,0016)$, $\chi^2_z = 3,5944(p=0,8917)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Instrumentální hodnota pevná vůle (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,18$, $\sigma = 2,16$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,28$, $\sigma = 2,10$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,09$, $\sigma = 2,22$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	714	843	1557	342	410	752	372	433	805
	χ^2	1,72	1,33		2,21	1,60		0,34	0,28	
	z	1,89	-1,89		2,14	-2,14		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	189	306	495	69	138	207	120	168	288
	χ^2	3,40	2,64		3,68	2,66		0,64	0,52	
	z	-2,52	2,52		-2,58	2,58		—	—	
	Význam	—	+		—	+		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	443	542	985	154	182	336	289	360	649
	χ^2	0,39	0,30		1,20	0,87		0,01	0,01	
	z	0,87	-0,87		1,49	-1,49		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	782	1019	1801	296	432	728	486	587	1073
	χ^2	0,02	0,02		0,30	0,21		0,05	0,04	
	z	-0,22	0,22		-0,78	0,78		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	448	531	979	147	188	335	301	343	644
	χ^2	0,99	0,77		0,29	0,21		0,52	0,42	
	z	1,39	-1,39		0,74	-0,74		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	911	1181	2092	329	441	770	582	740	1322
	χ^2	0,01	0,00		0,11	0,08		0,19	0,16	
	z	-0,12	0,12		0,47	-0,47		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	641	906	1547	281	464	745	360	442	802
	χ^2	1,75	1,36		3,21	2,32		0,00	0,00	
	z	-1,91	1,91		-2,58	2,58		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	377	522	899	132	204	336	245	318	563
	χ^2	0,61	0,47		0,58	0,42		0,22	0,18	
	z	-1,09	1,09		-1,04	1,04		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	226	255	481	110	113	223	116	142	258
	χ^2	1,22	0,94		2,88	2,08		0,00	0,00	
	z	1,50	-1,50		2,29	-2,29		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
Celkem		4731	6105	10836	1860	2572	4432	2871	3533	6404

Tabulka F.82: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce 2009 bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 38,2217(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 29,6622(p=0,0002)$, $\chi^2_z = 16,5345(p=0,0353)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit od- lišné stanovisko (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,42$, $\sigma = 1,94$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,25$, $\sigma = 1,96$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,56$, $\sigma = 1,91$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	137	401	538	71	195	266	66	206	272
	χ^2	0,01	0,00		0,14	0,05		0,08	0,02	
	z	0,12	-0,12		-0,46	0,46		0,32	-0,32	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	24	121	145	8	47	55	16	74	90
	χ^2	4,35	1,47		3,52	1,36		1,24	0,38	
	z	-2,43	2,43		-2,23	2,23		-1,28	1,28	
	Význam	–	+		–	+		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	167	528	695	59	163	222	108	365	473
	χ^2	0,41	0,14		0,14	0,05		0,08	0,02	
	z	-0,77	0,77		-0,45	0,45		-0,34	0,34	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	462	1259	1721	179	449	628	283	810	1093
	χ^2	1,73	0,58		0,08	0,03		2,76	0,85	
	z	1,70	-1,70		0,37	-0,37		2,14	-2,14	
	Význam	0	0		0	0		+	–	
500 – Umění	P	119	515	634	42	203	245	77	312	389
	χ^2	10,55	3,56		10,16	3,93		2,23	0,68	
	z	-3,90	3,90		-3,89	3,89		-1,77	1,77	
	Význam	– – –	+		– – –	+		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	550	1528	2078	257	570	827	293	958	1251
	χ^2	1,22	0,41		2,99	1,16		0,00	0,00	
	z	1,46	-1,46		2,33	-2,33		-0,03	0,03	
	Význam	0	0		+	–		0	0	
700 – Sport a hry	P	439	1193	1632	222	505	727	217	688	905
	χ^2	1,76	0,59		1,81	0,70		0,10	0,03	
	z	1,70	-1,70		1,78	-1,78		0,41	-0,41	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	186	689	875	87	276	363	99	413	512
	χ^2	5,53	1,87		2,01	0,78		3,71	1,14	
	z	-2,87	2,87		-1,77	1,77		-2,32	2,32	
	Význam	– –	+		0	0		–	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	105	246	351	51	114	165	54	132	186
	χ^2	3,02	1,02		0,53	0,21		2,46	0,76	
	z	2,05	-2,05		0,88	-0,88		1,83	-1,83	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
Celkem		2189	6480	8669	976	2522	3498	1213	3958	5171

Tabulka F.83: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 19,8622(p=0,0109)$, $\chi^2_m = 9,2301(p=0,3233)$, $\chi^2_z = 21,4073(p=0,0061)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,80$, $\sigma = 2,19$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,68$, $\sigma = 2,22$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,91$, $\sigma = 2,15$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	557	1000	1557	280	472	752	277	528	805
	χ^2	0,55	0,29		0,02	0,01		0,40	0,20	
	z	0,99	-0,99		—	—		0,83	-0,83	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	146	349	495	76	131	207	70	218	288
	χ^2	3,83	2,03		0,00	0,00		6,76	3,35	
	z	-2,48	2,48		—	—		-3,25	3,25	
	Význam	—	+					—	++	
300 – Literatura a jazyky	P	356	629	985	132	204	336	224	425	649
	χ^2	0,61	0,33		0,51	0,30		0,38	0,19	
	z	1,02	-1,02		—	—		0,80	-0,80	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	664	1137	1801	274	454	728	390	683	1073
	χ^2	2,51	1,33		0,10	0,06		3,37	1,67	
	z	2,15	-2,15		—	—		2,46	-2,46	
	Význam	+	—					+	—	
500 – Umění	P	324	655	979	128	207	335	196	448	644
	χ^2	0,70	0,37		0,15	0,09		1,40	0,69	
	z	-1,09	1,09		—	—		-1,53	1,53	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	728	1364	2092	289	481	770	439	883	1322
	χ^2	0,01	0,01		0,08	0,05		0,00	0,00	
	z	0,14	-0,14		—	—		0,08	-0,08	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	549	998	1547	281	464	745	268	534	802
	χ^2	0,30	0,16		0,13	0,08		0,02	0,01	
	z	0,73	-0,73		—	—		0,19	-0,19	
	Význam	0	0					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	278	621	899	110	226	336	168	395	563
	χ^2	3,64	1,93		1,59	0,93		1,83	0,91	
	z	-2,47	2,47		—	—		-1,73	1,73	
	Význam	—	+					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	155	326	481	66	157	223	89	169	258
	χ^2	0,83	0,44		3,23	1,89		0,15	0,07	
	z	-1,15	1,15		—	—		0,48	-0,48	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		3757	7079	10836	1636	2796	4432	2121	4283	6404

Tabulka F.84: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce 2021 bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 31,8639(p=0,0001)$, $\chi^2_m = 25,6386(p=0,0012)$, $\chi^2_z = 16,0758(p=0,0413)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit od- lišné stanovisko (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,71$, $\sigma = 1,97$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,36$, $\sigma = 2,05$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,04$, $\sigma = 1,83$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	634	1140	1774	362	454	816	272	686	958
	χ^2	0,15	0,08		0,50	0,43		0,11	0,04	
	z	0,52	-0,52		-1,04	1,04		0,42	-0,42	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	211	430	641	119	144	263	92	286	378
	χ^2	0,94	0,51		0,04	0,03		1,65	0,63	
	z	-1,23	1,23		-0,26	0,26		-1,55	1,55	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	477	812	1289	238	236	474	239	576	815
	χ^2	1,21	0,66		1,79	1,53		0,66	0,26	
	z	1,44	-1,44		1,91	-1,91		1,01	-1,01	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	922	1522	2444	495	484	979	427	1038	1465
	χ^2	4,48	2,43		4,34	3,71		0,93	0,36	
	z	2,91	-2,91		3,14	-3,14		1,25	-1,25	
	Význam	++	--		++	--		0	0	
500 – Umění	P	327	794	1121	144	245	389	183	549	732
	χ^2	11,53	6,26		6,88	5,87		2,09	0,81	
	z	-4,41	4,41		-3,71	3,71		-1,79	1,79	
	Význam	--	+++		--	+++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	869	1570	2439	410	488	898	459	1082	1541
	χ^2	0,14	0,07		0,03	0,02		2,14	0,82	
	z	0,51	-0,51		-0,25	0,25		1,92	-1,92	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	711	1280	1991	439	534	973	272	746	1018
	χ^2	0,16	0,08		0,18	0,15		0,44	0,17	
	z	0,53	-0,53		-0,64	0,64		-0,84	0,84	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	374	753	1127	170	205	375	204	548	752
	χ^2	1,28	0,70		0,04	0,03		0,13	0,05	
	z	-1,47	1,47		-0,29	0,29		-0,45	0,45	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	181	368	549	112	127	239	69	241	310
	χ^2	0,77	0,42		0,03	0,03		3,45	1,33	
	z	-1,11	1,11		0,26	-0,26		-2,23	2,23	
	Význam	0	0		0	0		-	+	
Celkem		4706	8669	13375	2489	2917	5406	2217	5752	7969

Tabulka F.85: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „přesnost, řád v činnosti“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 20,9917(p=0,0072)$, $\chi^2_m = 21,8506(p=0,0052)$, $\chi^2_z = 8,5324(p=0,3833)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota přesnost, řád v činnosti (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,22$, $\sigma = 2,14$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,18$, $\sigma = 2,21$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,25$, $\sigma = 2,08$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	176	363	539	90	176	266	86	187	273
	χ^2	0,11	0,05		0,01	0,00		0,30	0,15	
	z	-0,41	0,41		0,10	-0,10		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	37	108	145	9	46	55	28	62	90
	χ^2	2,74	1,38		4,85	2,45		0,14	0,07	
	z	-2,05	2,05		-2,72	2,72		—	—	
	Význam	—	+		—	++		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	224	470	694	75	147	222	149	323	472
	χ^2	0,29	0,15		0,00	0,00		0,48	0,24	
	z	-0,69	0,69		0,07	-0,07		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	556	1164	1720	191	437	628	365	727	1092
	χ^2	0,67	0,34		1,85	0,94		0,00	0,00	
	z	-1,12	1,12		-1,84	1,84		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	228	406	634	92	153	245	136	253	389
	χ^2	1,18	0,59		1,16	0,59		0,28	0,14	
	z	1,38	-1,38		1,37	-1,37		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	705	1375	2080	278	549	827	427	826	1253
	χ^2	0,11	0,06		0,00	0,00		0,17	0,09	
	z	0,47	-0,47		0,04	-0,04		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	531	1099	1630	249	478	727	282	621	903
	χ^2	0,39	0,19		0,10	0,05		1,28	0,64	
	z	-0,85	0,85		0,44	-0,44		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	295	580	875	116	247	363	179	333	512
	χ^2	0,02	0,01		0,28	0,14		0,37	0,19	
	z	0,16	-0,16		-0,68	0,68		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	149	202	351	74	91	165	75	111	186
	χ^2	8,46	4,26		6,26	3,16		2,67	1,34	
	z	3,64	-3,64		3,15	-3,15		—	—	
	Význam	+++	---		++	--		—	—	
Celkem		2901	5767	8668	1174	2324	3498	1727	3443	5170

Tabulka F.86: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „přesnost, řád v činnosti“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 7,5262(p=0,4811), \chi^2_m = 9,9595(p=0,2679), \chi^2_z = 9,3578(p=0,3130), df = 8, \chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota přesnost, řád v činnosti (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,25, \sigma = 2,24$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,26, \sigma = 2,26$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,25, \sigma = 2,21$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	661	896	1557	305	447	752	356	449	805
	χ^2	0,20	0,15		0,15	0,10		0,36	0,30	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	214	281	495	69	138	207	145	143	288
	χ^2	0,00	0,00		2,09	1,38		1,40	1,17	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	428	557	985	133	203	336	295	354	649
	χ^2	0,01	0,01		0,00	0,00		0,01	0,00	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	781	1020	1801	286	442	728	495	578	1073
	χ^2	0,01	0,01		0,03	0,02		0,06	0,05	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
500 – Umění	P	459	520	979	139	196	335	320	324	644
	χ^2	3,08	2,34		0,28	0,19		2,31	1,94	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	902	1190	2092	320	450	770	582	740	1322
	χ^2	0,00	0,00		0,70	0,46		0,76	0,64	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	657	890	1547	298	447	745	359	443	802
	χ^2	0,19	0,14		0,02	0,01		0,14	0,11	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	371	528	899	115	221	336	256	307	563
	χ^2	0,78	0,59		2,51	1,65		0,00	0,00	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	208	273	481	93	130	223	115	143	258
	χ^2	0,00	0,00		0,23	0,15		0,06	0,05	
	z	—	—		—	—		—	—	
	Význam	—	—		—	—		—	—	
Celkem		4681	6155	10836	1758	2674	4432	2923	3481	6404

Tabulka F.87: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „racionálnost, schopnost logicky myslet“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 21,4050(p=0,0061), \chi^2_m = 7,4213(p=0,4919), \chi^2_z = 14,8861(p=0,0614), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota racionálnost, schopnost logicky myslet (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,62$, $\sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,74$, $\sigma = 1,90$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,52$, $\sigma = 1,91$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	197	342	539	91	175	266	106	167	273
	χ^2	1,32	0,87		0,25	0,14		0,71	0,51	
	z	-1,53	1,53		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
200 – Humanitní aktivity	P	70	75	145	22	33	55	48	42	90
	χ^2	2,71	1,78		0,24	0,13		2,68	1,95	
	z	2,14	-2,14		—	—		—	—	
	Význam	+	—							
300 – Literatura a jazyky	P	300	394	694	90	132	222	210	262	472
	χ^2	2,21	1,46		1,25	0,70		0,63	0,46	
	z	2,00	-2,00		—	—		—	—	
	Význam	+	—							
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	693	1027	1720	222	406	628	471	621	1092
	χ^2	0,17	0,11		0,08	0,05		0,26	0,19	
	z	0,59	-0,59		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
500 – Umění	P	254	380	634	84	161	245	170	219	389
	χ^2	0,02	0,02		0,21	0,12		0,23	0,17	
	z	0,21	-0,21		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	836	1244	2080	308	519	827	528	725	1253
	χ^2	0,14	0,09		0,33	0,19		0,00	0,00	
	z	0,56	-0,56		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
700 – Sport a hry	P	586	1045	1631	243	485	728	343	560	903
	χ^2	5,75	3,78		1,43	0,81		3,68	2,68	
	z	-3,43	3,43		—	—		—	—	
	Význam	— — —	++ +							
800 – Sociální aktivity	P	360	515	875	142	221	363	218	294	512
	χ^2	0,48	0,31		0,96	0,54		0,02	0,02	
	z	0,94	-0,94		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	143	208	351	59	106	165	84	102	186
	χ^2	0,10	0,07		0,00	0,00		0,41	0,30	
	z	0,42	-0,42		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
Celkem		3439	5230	8669	1261	2238	3499	2178	2992	5170

Tabulka F.88: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „racionálnost, schopnost logicky myslet“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 23,5282(p=0,0027)$, $\chi^2_m = 21,1498(p=0,0068)$, $\chi^2_z = 6,7847(p=0,5600)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota racionálnost, schopnost logicky myslet (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,59$, $\sigma = 2,07$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,82$, $\sigma = 2,00$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,37$, $\sigma = 2,11$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	535	1022	1557	219	533	752	316	489	805
	χ^2	0,67	0,37		0,05	0,02		0,05	0,04	
	z	-1,10	1,10		-0,29	0,29		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	168	327	495	63	144	207	105	183	288
	χ^2	0,38	0,21		0,05	0,02		0,80	0,53	
	z	-0,79	0,79		0,28	-0,28		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	387	598	985	107	229	336	280	369	649
	χ^2	3,78	2,09		0,59	0,25		1,85	1,22	
	z	2,54	-2,54		0,96	-0,96		—	—	
	Význam	+	—		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	688	1113	1801	245	483	728	443	630	1073
	χ^2	3,44	1,90		4,13	1,73		0,62	0,41	
	z	2,53	-2,53		2,65	-2,65		—	—	
	Význam	+	—		++	—		—	—	
500 – Umění	P	354	625	979	102	233	335	252	392	644
	χ^2	0,09	0,05		0,09	0,04		0,07	0,04	
	z	0,39	-0,39		0,37	-0,37		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	755	1337	2092	241	529	770	514	808	1322
	χ^2	0,14	0,08		0,79	0,33		0,26	0,17	
	z	0,53	-0,53		1,16	-1,16		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	501	1046	1547	193	552	745	308	494	802
	χ^2	4,48	2,47		3,36	1,41		0,38	0,25	
	z	-2,85	2,85		-2,39	2,39		—	—	
	Význam	—	++		—	+		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	317	582	899	93	243	336	224	339	563
	χ^2	0,03	0,02		0,40	0,17		0,00	0,00	
	z	-0,22	0,22		-0,79	0,79		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	152	329	481	47	176	223	105	153	258
	χ^2	2,16	1,19		5,43	2,28		0,06	0,04	
	z	-1,87	1,87		-2,85	2,85		—	—	
	Význam	0	0		—	++		—	—	
Celkem		3857	6979	10836	1310	3122	4432	2547	3857	6404

Tabulka F.89: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „disciplinovanost, sebeovládání“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 24,5607 (p=0,0018)$, $\chi^2_m = 16,3473 (p=0,0377)$, $\chi^2_z = 16,0730 (p=0,0413)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota disciplinovanost, sebeovládání (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,74$, $\sigma = 1,82$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,61$, $\sigma = 1,88$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,84$, $\sigma = 1,76$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	197	342	539	101	165	266	96	177	273
	χ^2	0,40	0,25		0,77	0,54		0,06	0,04	
	z	-0,83	0,83		-1,19	1,19		-0,32	0,32	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	38	107	145	15	40	55	23	67	90
	χ^2	5,49	3,40		2,66	1,88		2,76	1,56	
	z	-3,01	3,01		-2,15	2,15		-2,10	2,10	
	Význam	—	++		—	+		—	+	
300 – Literatura a jazyky	P	264	431	695	101	121	222	163	310	473
	χ^2	0,01	0,01		0,89	0,63		0,34	0,19	
	z	-0,14	0,14		1,27	-1,27		-0,77	0,77	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	635	1085	1720	236	392	628	399	693	1092
	χ^2	0,78	0,48		2,25	1,59		0,06	0,04	
	z	-1,25	1,25		-2,16	2,16		0,36	-0,36	
	Význam	0	0		—	+		0	0	
500 – Umění	P	278	356	634	117	128	245	161	228	389
	χ^2	5,23	3,24		2,37	1,67		3,04	1,72	
	z	3,02	-3,02		2,08	-2,08		2,27	-2,27	
	Význam	++	—		+	—		+	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	827	1255	2082	353	474	827	474	781	1255
	χ^2	1,20	0,75		0,31	0,22		1,00	0,56	
	z	1,60	-1,60		0,84	-0,84		1,44	-1,44	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	607	1029	1636	302	427	729	305	602	907
	χ^2	0,55	0,34		0,00	0,00		1,51	0,85	
	z	-1,05	1,05		-0,00	0,00		-1,69	1,69	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	325	551	876	152	211	363	173	340	513
	χ^2	0,29	0,18		0,02	0,01		0,79	0,44	
	z	-0,73	0,73		0,18	-0,18		-1,17	1,17	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	147	204	351	73	92	165	74	112	186
	χ^2	1,22	0,76		0,32	0,22		0,71	0,40	
	z	1,43	-1,43		0,75	-0,75		1,07	-1,07	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		3318	5360	8678	1450	2050	3500	1868	3310	5178

Tabulka F.90: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „disciplinovanost, sebeovládání“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 25,7945(p=0,0011), \chi^2_m = 23,7566(p=0,0025), \chi^2_z = 16,9940(p=0,0302), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota disciplinovanost, sebeovládání (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,19$, $\sigma = 2,08$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,21$, $\sigma = 2,12$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,17$, $\sigma = 2,05$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	642	915	1557	286	466	752	356	449	805
	χ^2	0,44	0,29		0,49	0,32		2,70	1,84	
	<i>z</i>	0,92	-0,92		-0,99	0,99		2,28	-2,28	
	Význam	0	0		0	0		+	–	
200 – Humanitní aktivity	P	152	343	495	56	151	207	96	192	288
	χ^2	11,04	7,41		8,28	5,44		3,69	2,51	
	<i>z</i>	-4,40	4,40		-3,79	3,79		-2,55	2,55	
	Význam	– – –	++ +		– – –	++ +		–	+	
300 – Literatura a jazyky	P	383	602	985	119	217	336	264	385	649
	χ^2	0,41	0,27		1,51	0,99		0,00	0,00	
	<i>z</i>	-0,87	0,87		-1,65	1,65		0,08	-0,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	761	1040	1801	297	431	728	464	609	1073
	χ^2	1,94	1,31		0,24	0,16		1,94	1,32	
	<i>z</i>	1,97	-1,97		0,70	-0,70		1,98	-1,98	
	Význam	+	–		0	0		+	–	
500 – Umění	P	400	579	979	140	195	335	260	384	644
	χ^2	0,11	0,08		0,39	0,26		0,00	0,00	
	<i>z</i>	0,46	-0,46		0,84	-0,84		-0,09	0,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	849	1243	2092	319	451	770	530	792	1322
	χ^2	0,09	0,06		0,62	0,41		0,06	0,04	
	<i>z</i>	0,43	-0,43		1,11	-1,11		-0,37	0,37	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	629	918	1547	320	425	745	309	493	802
	χ^2	0,09	0,06		2,06	1,35		0,80	0,54	
	<i>z</i>	0,42	-0,42		2,02	-2,02		-1,24	1,24	
	Význam	0	0		+	–		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	340	559	899	126	210	336	214	349	563
	χ^2	1,24	0,83		0,39	0,26		0,89	0,60	
	<i>z</i>	-1,50	1,50		-0,84	0,84		-1,28	1,28	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	197	284	481	94	129	223	103	155	258
	χ^2	0,07	0,05		0,35	0,23		0,02	0,02	
	<i>z</i>	0,36	-0,36		0,79	-0,79		-0,21	0,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		4353	6483	10836	1757	2675	4432	2596	3808	6404

Tabulka F.91: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „disciplinovanost, sebeovládání“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 23,0860 (p=0,0033)$, $\chi^2_m = 14,8606 (p=0,0619)$, $\chi^2_z = 13,4183 (p=0,0982)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota disciplinovanost, sebeovládání (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,07$, $\sigma = 2,07$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,04$, $\sigma = 2,08$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,10$, $\sigma = 2,07$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	800	974	1774	387	429	816	413	545	958
	χ^2	0,03	0,02		0,01	0,01		0,10	0,08	
	z	-0,23	0,23		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
200 – Humanitní aktivity	P	239	402	641	103	160	263	136	242	378
	χ^2	9,20	7,63		3,99	3,64		5,26	4,09	
	z	-4,20	4,20		—	—		—	—	
	Význam	---	+++							
300 – Literatura a jazyky	P	592	697	1289	220	254	474	372	443	815
	χ^2	0,09	0,08		0,16	0,14		0,65	0,50	
	z	0,44	-0,44		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1145	1299	2444	490	489	979	655	810	1465
	χ^2	1,21	1,00		1,17	1,06		0,29	0,22	
	z	1,64	-1,64		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
500 – Umění	P	495	626	1121	180	209	389	315	417	732
	χ^2	0,35	0,29		0,16	0,15		0,09	0,07	
	z	-0,84	0,84		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1147	1292	2439	448	450	898	699	842	1541
	χ^2	1,51	1,25		0,93	0,85		0,88	0,68	
	z	1,84	-1,84		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
700 – Sport a hry	P	889	1102	1991	444	529	973	445	573	1018
	χ^2	0,22	0,18		0,85	0,77		0,00	0,00	
	z	-0,68	0,68		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
800 – Sociální aktivity	P	509	618	1127	186	189	375	323	429	752
	χ^2	0,01	0,01		0,29	0,27		0,12	0,09	
	z	-0,13	0,13		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	250	299	549	119	120	239	131	179	310
	χ^2	0,00	0,00		0,23	0,21		0,16	0,13	
	z	0,09	-0,09		—	—		—	—	
	Význam	0	0							
Celkem		6066	7309	13375	2577	2829	5406	3489	4480	7969

Tabulka F.92: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „trpělivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 44,3357(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 13,0222(p=0,1111)$, $\chi^2_z = 32,5593(p=0,0001)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota trpělivost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,69$, $\sigma = 1,93$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,40$, $\sigma = 2,04$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,92$, $\sigma = 1,81$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občerstvení	P	231	308	539	129	137	266	102	171	273
	χ^2	0,87	0,59		0,23	0,20		0,11	0,06	
	<i>z</i>	1,25	-1,25		—	—		0,44	-0,44	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	41	104	145	17	38	55	24	66	90
	χ^2	5,21	3,52		2,87	2,50		2,23	1,26	
	<i>z</i>	-2,98	2,98		—	—		-1,89	1,89	
	Význam	—	++					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	268	428	696	109	113	222	159	315	474
	χ^2	0,56	0,38		0,32	0,28		0,88	0,50	
	<i>z</i>	-1,01	1,01		—	—		-1,23	1,23	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	618	1104	1722	275	353	628	343	751	1094
	χ^2	8,35	5,64		0,99	0,86		6,91	3,91	
	<i>z</i>	-4,18	4,18		—	—		-3,70	3,70	
	Význam	— — —	+++					— — —	+++	
500 – Umění	P	284	350	634	124	121	245	160	229	389
	χ^2	3,17	2,14		0,89	0,77		2,69	1,52	
	<i>z</i>	2,39	-2,39		—	—		2,13	-2,13	
	Význam	+	—					+	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	865	1219	2084	395	432	827	470	787	1257
	χ^2	0,74	0,50		0,28	0,25		0,55	0,31	
	<i>z</i>	1,28	-1,28		—	—		1,07	-1,07	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	660	976	1636	326	402	728	334	574	908
	χ^2	0,00	0,00		0,46	0,40		0,11	0,06	
	<i>z</i>	0,03	-0,03		—	—		0,45	-0,45	
	Význam	0	0					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	359	517	876	167	196	363	192	321	513
	χ^2	0,10	0,07		0,02	0,02		0,24	0,14	
	<i>z</i>	0,43	-0,43		—	—		0,64	-0,64	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	174	177	351	85	80	165	89	97	186
	χ^2	7,47	5,05		0,89	0,78		7,07	4,00	
	<i>z</i>	3,61	-3,61		—	—		3,39	-3,39	
	Význam	+++	— —					+++	— —	
Celkem		3500	5183	8683	1627	1872	3499	1873	3311	5184

Tabulka F.93: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „trpělivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 22,8329(p=0,0036)$, $\chi^2_m = 10,8171(p=0,2123)$, $\chi^2_z = 19,2916(p=0,0134)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota trpělivost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,31$, $\sigma = 2,17$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,14$, $\sigma = 2,19$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,47$, $\sigma = 2,15$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	626	931	1557	311	441	752	315	490	805
	χ^2	5,15	2,99		0,33	0,22		5,16	2,71	
	z	3,08	-3,08		—	—		3,00	-3,00	
	Význam	++	--					++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	155	340	495	79	128	207	76	212	288
	χ^2	3,94	2,29		0,18	0,12		5,41	2,84	
	z	-2,55	2,55		—	—		-2,94	2,94	
	Význam	—	+					--	++	
300 – Literatura a jazyky	P	354	631	985	135	201	336	219	430	649
	χ^2	0,16	0,09		0,00	0,00		0,09	0,05	
	z	-0,53	0,53		—	—		-0,39	0,39	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	639	1162	1801	279	449	728	360	713	1073
	χ^2	0,75	0,44		0,53	0,35		0,24	0,13	
	z	-1,20	1,20		—	—		-0,67	0,67	
	Význam	0	0					0	0	
500 – Umění	P	350	629	979	132	203	335	218	426	644
	χ^2	0,25	0,15		0,03	0,02		0,06	0,03	
	z	-0,66	0,66		—	—		-0,33	0,33	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	787	1305	2092	312	458	770	475	847	1322
	χ^2	0,46	0,27		0,05	0,03		0,86	0,45	
	z	0,95	-0,95		—	—		1,29	-1,29	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	587	960	1547	322	423	745	265	537	802
	χ^2	0,63	0,37		1,90	1,27		0,45	0,24	
	z	1,08	-1,08		—	—		-0,89	0,89	
	Význam	0	0					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	299	600	899	113	223	336	186	377	563
	χ^2	2,93	1,70		3,43	2,29		0,32	0,17	
	z	-2,25	2,25		—	—		-0,73	0,73	
	Význam	—	+					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	182	299	481	91	132	223	91	167	258
	χ^2	0,16	0,09		0,03	0,02		0,05	0,03	
	z	0,52	-0,52		—	—		0,29	-0,29	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		3979	6857	10836	1774	2658	4432	2205	4199	6404

Tabulka F.94: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 10,9178 (p=0,2064)$, $\chi^2_m = 11,4694 (p=0,1765)$, $\chi^2_z = 7,7325 (p=0,4600)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,31$, $\sigma = 1,95$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,30$, $\sigma = 1,98$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,31$, $\sigma = 1,93$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	161	376		72	194		89	182	
	χ^2	0,44	0,21		1,01	0,44		0,02	0,01	
	z	—	—	537	—	—	266	—	—	271
200 – Humanitní aktivity	Význam									
	P	59	86		23	32		36	54	
	χ^2	3,79	1,75		2,33	1,02		1,62	0,78	
300 – Literatura a jazyky	z	—	—	145	—	—	55	—	—	90
	Význam									
	P	239	457		79	143		160	314	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	χ^2	1,65	0,76		1,91	0,84		0,28	0,14	
	z	—	—	696	—	—	222	—	—	474
	Význam									
500 – Umění	P	555	1162		178	450		377	712	
	χ^2	0,29	0,13		0,93	0,41		1,71	0,82	
	z	—	—	1717	—	—	628	—	—	1089
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	Význam									
	P	189	445		67	178		122	267	
	χ^2	0,64	0,30		0,78	0,34		0,12	0,06	
700 – Sport a hry	z	—	—	634	—	—	245	—	—	389
	Význam									
	P	651	1429		264	563		387	866	
800 – Sociální aktivity	χ^2	0,06	0,03		0,58	0,25		0,85	0,41	
	z	—	—	2080	—	—	827	—	—	1253
	Význam									
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	507	1128		226	502		281	626	
	χ^2	0,18	0,08		0,08	0,03		0,54	0,26	
	z	—	—	1635	—	—	728	—	—	907
Celkem	Význam									
	P	274	600		111	252		163	348	
	χ^2	0,02	0,01		0,00	0,00		0,03	0,02	
	z	—	—	874	—	—	363	—	—	511
Celkem	Význam									
	P	104	246		46	119		58	127	
	χ^2	0,39	0,18		0,36	0,16		0,06	0,03	
	z	—	—	350	—	—	165	—	—	185
Celkem	Význam									
	P	2739	5929		1066	2433		1673	3496	
	χ^2			8668			3499			5169
	z									

Tabulka F.95: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 18,3572(p=0,0187), \chi^2_m = 20,9003(p=0,0074), \chi^2_z = 9,9626(p=0,2677), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota schopnost (úspěšnost v jednání), kompetent- nost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,09$, $\sigma = 2,07$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,21$, $\sigma = 2,02$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,97$, $\sigma = 2,12$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	669	888	1557	316	436	752	353	452	805
	χ^2	1,72	1,42		0,05	0,04		1,72	1,52	
	z	-1,91	1,91		-0,34	0,34		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	229	266	495	107	100	207	122	166	288
	χ^2	0,12	0,10		4,04	2,99		1,33	1,18	
	z	0,49	-0,49		2,72	-2,72		—	—	
	Význam	0	0		++	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	462	523	985	149	187	336	313	336	649
	χ^2	0,63	0,52		0,25	0,18		0,20	0,18	
	z	1,13	-1,13		0,68	-0,68		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	863	938	1801	337	391	728	526	547	1073
	χ^2	2,94	2,43		2,36	1,75		0,92	0,81	
	z	2,54	-2,54		2,22	-2,22		—	—	
	Význam	+	—		+	—		—	—	
500 – Umění	P	463	516	979	144	191	335	319	325	644
	χ^2	0,95	0,78		0,01	0,01		0,87	0,77	
	z	1,38	-1,38		0,16	-0,16		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	956	1136	2092	332	438	770	624	698	1322
	χ^2	0,11	0,09		0,05	0,04		0,01	0,01	
	z	0,51	-0,51		0,33	-0,33		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	656	891	1547	283	462	745	373	429	802
	χ^2	2,68	2,21		3,69	2,73		0,04	0,04	
	z	-2,39	2,39		-2,78	2,78		—	—	
	Význam	—	+		—	++		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	391	508	899	133	203	336	258	305	563
	χ^2	0,58	0,48		0,71	0,52		0,17	0,15	
	z	-1,07	1,07		-1,15	1,15		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	209	272	481	86	137	223	123	135	258
	χ^2	0,33	0,27		0,84	0,62		0,02	0,02	
	z	-0,79	0,79		-1,24	1,24		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		4898	5938	10836	1887	2545	4432	3011	3393	6404

Tabulka F.96: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 10,1885(p=0,2520)$, $\chi^2_m = 17,0369(p=0,0297)$, $\chi^2_z = 10,7858(p=0,2141)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,52$, $\sigma = 1,89$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,50$, $\sigma = 1,90$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,54$, $\sigma = 1,88$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	731	1043	1774	347	469	816	384	574	958
	χ^2	1,06	0,79		1,22	1,00		0,31	0,22	
	z	—	—		-1,61	1,61		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	293	348	641	130	133	263	163	215	378
	χ^2	1,26	0,95		1,08	0,89		0,33	0,23	
	z	—	—		1,44	-1,44		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	577	712	1289	217	257	474	360	455	815
	χ^2	1,16	0,87		0,05	0,04		1,70	1,20	
	z	—	—		0,30	-0,30		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1061	1383	2444	433	546	979	628	837	1465
	χ^2	0,21	0,16		0,17	0,14		0,95	0,66	
	z	—	—		-0,62	0,62		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
500 – Umění	P	494	627	1121	191	198	389	303	429	732
	χ^2	0,42	0,31		1,37	1,12		0,00	0,00	
	z	—	—		1,64	-1,64		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1040	1399	2439	432	466	898	608	933	1541
	χ^2	0,02	0,01		1,78	1,46		1,18	0,83	
	z	—	—		1,97	-1,97		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	825	1166	1991	402	571	973	423	595	1018
	χ^2	0,87	0,65		3,12	2,56		0,02	0,02	
	z	—	—		-2,63	2,63		—	—	
	Význam	—	—		—	++		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	483	644	1127	179	196	375	304	448	752
	χ^2	0,00	0,00		0,57	0,47		0,12	0,08	
	z	—	—		1,06	-1,06		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	221	328	549	108	131	239	113	197	310
	χ^2	0,83	0,62		0,00	0,00		1,72	1,21	
	z	—	—		0,02	-0,02		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		5725	7650	13375	2439	2967	5406	3286	4683	7969

Tabulka F.97: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „víra, schopnost důvěřovat“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 123,8706(p=0,0000), \chi^2_m = 59,1589(p=0,0000), \chi^2_z = 64,5360(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073, \chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota víra, schopnost důvěřovat (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,20, \sigma = 3,31$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,81, \sigma = 3,33$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,51, \sigma = 3,26$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	237	295	532	130	135	265	107	160	267
	χ^2	0,54	0,40		0,07	0,06		0,12	0,07	
	z	1,00	-1,00		0,38	-0,38		0,45	-0,45	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	11	134	145	4	51	55	7	83	90
	χ^2	41,55	30,68		18,97	17,47		22,30	14,12	
	z	-8,57	8,57		-6,09	6,09		-6,09	6,09	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	259	428	687	89	130	219	170	298	468
	χ^2	3,68	2,72		2,43	2,24		0,72	0,46	
	z	-2,64	2,64		-2,23	2,23		-1,14	1,14	
	Význam	--	++		-	+		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	699	981	1680	305	311	616	394	670	1064
	χ^2	0,30	0,22		0,32	0,29		0,84	0,53	
	z	-0,80	0,80		0,86	-0,86		-1,31	1,31	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	242	388	630	98	144	242	144	244	388
	χ^2	2,44	1,80		2,80	2,58		0,28	0,18	
	z	-2,14	2,14		-2,40	2,40		-0,70	0,70	
	Význam	-	+		-	+		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	877	1172	2049	396	414	810	481	758	1239
	χ^2	0,05	0,04		0,15	0,14		0,00	0,00	
	z	0,35	-0,35		0,62	-0,62		0,04	-0,04	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	728	878	1606	356	359	715	372	519	891
	χ^2	3,09	2,28		0,51	0,47		2,03	1,29	
	z	2,57	-2,57		1,11	-1,11		2,01	-2,01	
	Význam	+	-		0	0		+	-	
800 – Sociální aktivity	P	373	491	864	174	185	359	199	306	505
	χ^2	0,10	0,07		0,02	0,02		0,05	0,03	
	z	0,44	-0,44		0,21	-0,21		0,31	-0,31	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	202	147	349	100	65	165	102	82	184
	χ^2	19,51	14,40		5,52	5,08		13,17	8,34	
	z	5,95	-5,95		3,34	-3,34		4,72	-4,72	
	Význam	+++	---		+++	---		+++	---	
Celkem		3628	4914	8542	1652	1794	3446	1976	3120	5096

Tabulka F.98: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „víra, schopnost důvěřovat“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 133,0384 (p=0,0000)$, $\chi^2_m = 61,4617 (p=0,0000)$, $\chi^2_c = 75,5424 (p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota víra, schopnost důvěřovat (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,18$, $\sigma = 3,20$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 4,70$, $\sigma = 3,19$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,64$, $\sigma = 3,14$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	744	813	1557	397	355	752	347	458	805
	χ^2	3,84	3,08		0,10	0,12		5,26	3,24	
	z	2,84	-2,84		-0,52	0,52		3,12	-3,12	
	Význam	++	--		0	0		++	--	
200 – Humanitní aktivity	P	116	379	495	68	139	207	48	240	288
	χ^2	49,26	39,45		16,70	19,33		34,76	21,41	
	z	-9,64	9,64		-6,15	6,15		-7,67	7,67	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	448	537	985	182	154	336	266	383	649
	χ^2	0,23	0,18		0,02	0,02		1,40	0,86	
	z	0,67	-0,67		0,20	-0,20		1,59	-1,59	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	785	1016	1801	388	340	728	397	676	1073
	χ^2	0,32	0,25		0,02	0,02		0,35	0,22	
	z	-0,83	0,83		-0,21	0,21		-0,83	0,83	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	396	583	979	164	171	335	232	412	644
	χ^2	3,56	2,85		1,38	1,60		0,74	0,46	
	z	-2,66	2,66		-1,79	1,79		-1,15	1,15	
	Význam	--	++		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	971	1121	2092	443	327	770	528	794	1322
	χ^2	1,78	1,42		2,16	2,50		1,15	0,71	
	z	1,99	-1,99		2,37	-2,37		1,53	-1,53	
	Význam	+	-		+	-		0	0	
700 – Sport a hry	P	736	811	1547	427	318	745	309	493	802
	χ^2	3,35	2,68		1,86	2,15		0,04	0,02	
	z	2,65	-2,65		2,20	-2,20		0,26	-0,26	
	Význam	++	---		+	-		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	366	533	899	165	171	336	201	362	563
	χ^2	2,86	2,29		1,30	1,50		0,86	0,53	
	z	-2,37	2,37		-1,74	1,74		-1,24	1,24	
	Význam	-	+		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	257	224	481	144	79	223	113	145	258
	χ^2	8,68	6,95		4,95	5,74		2,19	1,35	
	z	4,04	-4,04		3,36	-3,36		1,92	-1,92	
	Význam	+++	---		+++	---		0	0	
Celkem		4819	6017	10836	2378	2054	4432	2441	3963	6404

Tabulka F.99: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „víra, schopnost důvěřovat“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 79,7190(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 47,5442(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 38,6589(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota víra, schopnost důvěřovat (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,58$, $\sigma = 2,42$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,23$, $\sigma = 2,47$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,91$, $\sigma = 2,33$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	805	969	1774	392	424	816	413	545	958
	χ^2	0,22	0,18		1,78	1,88		2,25	1,50	
	z	0,68	-0,68		-2,08	2,08		2,07	-2,07	
	Význam	0	0		–	+		+	–	
200 – Humanitní aktivity	P	194	447	641	93	170	263	101	277	378
	χ^2	29,63	23,88		13,14	13,90		16,76	11,19	
	z	-7,50	7,50		-5,33	5,33		-5,42	5,42	
	Význam	– – –	++ +		– – –	++ +		– – –	++ +	
300 – Literatura a jazyky	P	600	689	1289	256	218	474	344	471	815
	χ^2	1,06	0,86		0,63	0,67		0,95	0,64	
	z	1,46	-1,46		1,20	-1,20		1,33	-1,33	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1128	1316	2444	540	439	979	588	877	1465
	χ^2	1,27	1,03		2,71	2,86		0,00	0,00	
	z	1,68	-1,68		2,61	-2,61		0,08	-0,08	
	Význam	0	0		++	– –		0	0	
500 – Umění	P	496	625	1121	197	192	389	299	433	732
	χ^2	0,04	0,03		0,04	0,04		0,12	0,08	
	z	-0,27	0,27		-0,31	0,31		0,47	-0,47	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1068	1371	2439	456	442	898	612	929	1541
	χ^2	0,39	0,31		0,06	0,07		0,04	0,03	
	z	-0,92	0,92		-0,40	0,40		-0,29	0,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	976	1015	1991	544	429	973	432	586	1018
	χ^2	8,61	6,94		3,87	4,09		1,46	0,97	
	z	4,27	-4,27		3,12	-3,12		1,67	-1,67	
	Význam	++ +	– – –		++	– –		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	476	651	1127	186	189	375	290	462	752
	χ^2	1,44	1,16		0,23	0,25		0,41	0,27	
	z	-1,69	1,69		-0,72	0,72		-0,87	0,87	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	226	323	549	114	125	239	112	198	310
	χ^2	1,47	1,19		0,63	0,67		1,19	0,79	
	z	-1,67	1,67		-1,17	1,17		-1,43	1,43	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5969	7406	13375	2778	2628	5406	3191	4778	7969

Tabulka F.100: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vychovanost (taktnost, zdvořilost)“ a preferencemi volno-časových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 25,8163(p=0,0011)$, $\chi^2_m = 31,6887(p=0,0001)$, $\chi^2_z = 4,2425(p=0,0346)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vychovanost (taktnost, zdvořilost) (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,17$, $\sigma = 1,84$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,81$, $\sigma = 1,96$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,44$, $\sigma = 1,69$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	170	368	538	97	169	266	73	199	272
	χ^2	0,26	0,11		0,02	0,01		0,00	0,00	
	<i>z</i>	0,63	-0,63		0,18	-0,18		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	29	116	145	8	47	55	21	69	90
	χ^2	5,15	2,25		7,02	3,94		0,37	0,13	
	<i>z</i>	-2,74	2,74		-3,34	3,34		—	—	
	Význam	—	++		— — —	++ ++		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	206	490	696	88	134	222	118	356	474
	χ^2	0,14	0,06		0,83	0,47		0,53	0,19	
	<i>z</i>	-0,48	0,48		1,18	-1,18		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	475	1241	1716	196	430	626	279	811	1090
	χ^2	4,15	1,81		3,77	2,12		0,44	0,16	
	<i>z</i>	-2,73	2,73		-2,68	2,68		—	—	
	Význam	—	++		—	++		—	—	
500 – Umění	P	195	436	631	97	146	243	98	290	388
	χ^2	0,05	0,02		1,06	0,59		0,27	0,10	
	<i>z</i>	0,29	-0,29		1,33	-1,33		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	643	1439	2082	292	534	826	351	905	1256
	χ^2	0,17	0,07		0,09	0,05		0,82	0,30	
	<i>z</i>	0,56	-0,56		-0,42	0,42		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
700 – Sport a hry	P	506	1129	1635	262	467	729	244	662	906
	χ^2	0,17	0,07		0,00	0,00		0,03	0,01	
	<i>z</i>	0,54	-0,54		-0,02	0,02		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	276	600	876	137	226	363	139	374	513
	χ^2	0,36	0,16		0,32	0,18		0,04	0,02	
	<i>z</i>	0,76	-0,76		0,74	-0,74		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	135	216	351	80	85	165	55	131	186
	χ^2	7,52	3,28		7,19	4,04		0,60	0,22	
	<i>z</i>	3,36	-3,36		3,43	-3,43		—	—	
	Význam	++ ++	— —		++ ++	— —		—	—	
Celkem		2635	6035	8670	1257	2238	3495	1378	3797	5175

Tabulka F.101: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vychovanost (taktnost, zdvořilost)“ a preferencemi volno-časových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 11,0522 (p=0,1988)$, $\chi^2_m = 18,0782 (p=0,0206)$, $\chi^2_z = 3,6520 (p=0,8871)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vychovanost (taktnost, zdvořilost) (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,13$, $\sigma = 1,96$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,92$, $\sigma = 2,00$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,32$, $\sigma = 1,90$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	598	959	1557	316	436	752	282	523	805
	χ^2	1,81	1,03		2,18	1,37		0,02	0,01	
	z	—	—		2,07	-2,07		—	—	
	Význam				+	—				
200 – Humanitní aktivity	P	185	310	495	74	133	207	111	177	288
	χ^2	0,14	0,08		0,46	0,29		1,20	0,64	
	z	—	—		-0,88	0,88		—	—	
	Význam				0	0				
300 – Literatura a jazyky	P	363	622	985	142	194	336	221	428	649
	χ^2	0,07	0,04		1,12	0,71		0,09	0,05	
	z	—	—		1,41	-1,41		—	—	
	Význam				0	0				
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	671	1130	1801	292	436	728	379	694	1073
	χ^2	0,41	0,23		0,39	0,24		0,10	0,05	
	z	—	—		0,87	-0,87		—	—	
	Význam				0	0				
500 – Umění	P	375	604	979	145	190	335	230	414	644
	χ^2	1,03	0,59		1,84	1,16		0,17	0,09	
	z	—	—		1,80	-1,80		—	—	
	Význam				0	0				
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	727	1365	2092	286	484	770	441	881	1322
	χ^2	1,47	0,84		0,47	0,29		0,73	0,39	
	z	—	—		-0,96	0,96		—	—	
	Význam				0	0				
700 – Sport a hry	P	542	1005	1547	262	483	745	280	522	802
	χ^2	0,74	0,42		2,37	1,49		0,01	0,00	
	z	—	—		-2,15	2,15		—	—	
	Význam				—	+				
800 – Sociální aktivity	P	306	593	899	113	223	336	193	370	563
	χ^2	1,32	0,76		2,21	1,39		0,03	0,02	
	z	—	—		-1,97	1,97		—	—	
	Význam				—	+				
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	172	309	481	84	139	223	88	170	258
	χ^2	0,05	0,03		0,06	0,04		0,03	0,02	
	z	—	—		-0,32	0,32		—	—	
	Význam				0	0				
Celkem		3939	6897	10836	1714	2718	4432	2225	4179	6404

Tabulka F.102: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vychovanost (taktnost, zdvořilost)“ a preferencemi volno-časových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 20,2944(p=0,0093)$, $\chi^2_m = 31,2037(p=0,0001)$, $\chi^2_z = 20,8800(p=0,0075)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vychovanost (taktnost, zdvořilost) (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,69$, $\sigma = 1,95$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,41$, $\sigma = 1,99$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,95$, $\sigma = 1,87$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	747	1027	1774	398	418	816	349	609	958
	χ^2	0,12	0,09		0,72	0,74		0,11	0,06	
	z	-0,50	0,50		-1,31	1,31		-0,44	0,44	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	246	395	641	123	140	263	123	255	378
	χ^2	2,75	2,04		0,88	0,91		2,09	1,23	
	z	-2,24	2,24		-1,37	1,37		-1,87	1,87	
	Význam	—	+		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	584	705	1289	251	223	474	333	482	815
	χ^2	2,13	1,58		0,40	0,41		3,16	1,86	
	z	2,03	-2,03		0,94	-0,94		2,36	-2,36	
	Význam	+	—		0	0		+	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1064	1380	2444	537	442	979	527	938	1465
	χ^2	0,44	0,33		3,02	3,13		0,47	0,28	
	z	0,97	-0,97		2,74	-2,74		-0,96	0,96	
	Význam	0	0		++	--		0	0	
500 – Umění	P	437	684	1121	172	217	389	265	467	732
	χ^2	3,54	2,63		3,40	3,53		0,15	0,09	
	z	-2,60	2,60		-2,73	2,73		-0,51	0,51	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1063	1376	2439	495	403	898	568	973	1541
	χ^2	0,49	0,37		3,16	3,28		0,02	0,01	
	z	1,03	-1,03		2,78	-2,78		-0,19	0,19	
	Význam	0	0		++	--		0	0	
700 – Sport a hry	P	878	1113	1991	456	517	973	422	596	1018
	χ^2	0,97	0,72		3,09	3,21		5,28	3,11	
	z	1,41	-1,41		-2,77	2,77		3,10	-3,10	
	Význam	0	0		--	++		++	--	
800 – Sociální aktivity	P	463	664	1127	201	174	375	262	490	752
	χ^2	0,65	0,49		0,54	0,56		1,01	0,59	
	z	-1,11	1,11		1,09	-1,09		-1,33	1,33	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	223	326	549	118	121	239	105	205	310
	χ^2	0,53	0,40		0,11	0,11		0,86	0,50	
	z	-0,98	0,98		-0,48	0,48		-1,19	1,19	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5705	7670	13375	2751	2655	5406	2954	5015	7969

Tabulka F.103: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vysoké nároky, požadavky vůči životu“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 22,0468(p=0,0048)$, $\chi^2_m = 6,6675(p=0,5729)$, $\chi^2_z = 24,4716(p=0,0019)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vysoké nároky, požadavky vůči životu (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,31$, $\sigma = 2,34$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,32$, $\sigma = 2,35$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,30$, $\sigma = 2,33$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	199	339		100	166		99	173	
	χ^2	0,28	0,17		0,00	0,00		0,49	0,32	
	z	-0,69	0,69		—	—		-0,92	0,92	
	Význam	0	0	538			266	0	0	272
200 – Humanitní aktivity	P	60	85		19	36		41	49	
	χ^2	0,34	0,21		0,12	0,07		0,97	0,62	
	z	0,75	-0,75		—	—		1,27	-1,27	
	Význam	0	0	145			55	0	0	90
300 – Literatura a jazyky	P	292	403		93	129		199	274	
	χ^2	2,37	1,48		1,19	0,71		1,10	0,70	
	z	2,05	-2,05		—	—		1,41	-1,41	
	Význam	+	—	695			222	0	0	473
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	677	1040		229	399		448	641	
	χ^2	0,48	0,30		0,15	0,09		1,20	0,77	
	z	0,98	-0,98		—	—		1,58	-1,58	
	Význam	0	0	1717			628	0	0	1089
500 – Umění	P	264	369		89	156		175	213	
	χ^2	1,81	1,13		0,08	0,05		3,63	2,33	
	z	1,78	-1,78		—	—		2,54	-2,54	
	Význam	0	0	633			245	+	—	388
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	818	1262		329	498		489	764	
	χ^2	0,47	0,29		1,24	0,74		0,00	0,00	
	z	1,00	-1,00		—	—		-0,03	0,03	
	Význam	0	0	2080			827	0	0	1253
700 – Sport a hry	P	563	1071		259	469		304	602	
	χ^2	6,60	4,11		0,65	0,39		7,03	4,51	
	z	-3,63	3,63		—	—		-3,74	3,74	
	Význam	— — —	++ +	1634			728	— — —	++ +	906
800 – Sociální aktivity	P	333	542		136	227		197	315	
	χ^2	0,03	0,02		0,00	0,00		0,04	0,03	
	z	-0,22	0,22		—	—		-0,28	0,28	
	Význam	0	0	875			363	0	0	512
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	122	229		55	110		67	119	
	χ^2	1,21	0,75		0,73	0,44		0,44	0,28	
	z	-1,43	1,43		—	—		-0,87	0,87	
	Význam	0	0	351			165	0	0	186
Celkem		3328	5340	8668	1309	2190	3499	2019	3150	5169

Tabulka F.104: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vysoké nároky, požadavky vůči životu“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 24,8136(p=0,0017)$, $\chi^2_m = 12,8231(p=0,1181)$, $\chi^2_z = 13,6073(p=0,0926)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,5073$, $\chi^2_{krit.}(0,01;8) = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vysoké nároky, požadavky vůči životu (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,20$, $\sigma = 2,40$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,49$, $\sigma = 2,35$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 4,93$, $\sigma = 2,41$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	689	868	1557	298	454	752	391	414	805
	χ^2	3,59	3,26		1,94	1,46		0,75	0,78	
	z	-2,83	2,83		—	—		—	—	
	Význam	—	++		—	—		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	252	243	495	99	108	207	153	135	288
	χ^2	1,16	1,06		1,14	0,86		0,32	0,33	
	z	1,53	-1,53		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	463	522	985	142	194	336	321	328	649
	χ^2	0,06	0,06		0,04	0,03		0,21	0,22	
	z	-0,37	0,37		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	901	900	1801	327	401	728	574	499	1073
	χ^2	2,30	2,09		0,65	0,49		1,59	1,64	
	z	2,29	-2,29		—	—		—	—	
	Význam	+	—		—	—		—	—	
500 – Umění	P	449	530	979	136	199	335	313	331	644
	χ^2	0,60	0,54		0,44	0,33		0,58	0,60	
	z	-1,12	1,12		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1036	1056	2092	347	423	770	689	633	1322
	χ^2	1,69	1,53		0,79	0,60		0,49	0,50	
	z	2,00	-2,00		—	—		—	—	
	Význam	+	—		—	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	693	854	1547	301	444	745	392	410	802
	χ^2	2,49	2,26		1,13	0,85		0,55	0,57	
	z	-2,35	2,35		—	—		—	—	
	Význam	—	+		—	—		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	448	451	899	148	188	336	300	263	563
	χ^2	0,97	0,88		0,09	0,07		0,71	0,74	
	z	1,42	-1,42		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	223	258	481	106	117	223	117	141	258
	χ^2	0,15	0,13		1,09	0,82		1,48	1,53	
	z	-0,54	0,54		—	—		—	—	
	Význam	0	0		—	—		—	—	
Celkem		5154	5682	10836	1904	2528	4432	3250	3154	6404

Tabulka F.105: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vzdělanost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2009** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 17,3373(p=0,0268)$, $\chi^2_m = 7,9114(p=0,4422)$, $\chi^2_z = 17,0853(p=0,0292)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vzdělanost (2009)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,69$, $\sigma = 1,99$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,48$, $\sigma = 2,03$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,85$, $\sigma = 1,94$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	199	339	538	107	159	266	92	180	272
	χ^2	0,22	0,14		0,47	0,35		0,12	0,06	
	z	-0,62	0,62		—	—		-0,43	0,43	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	71	74	145	27	28	55	44	46	90
	χ^2	4,36	2,70		0,48	0,36		4,92	2,65	
	z	2,68	-2,68		—	—		2,78	-2,78	
	Význam	++	--					++	--	
300 – Literatura a jazyky	P	243	452	695	89	132	221	154	320	474
	χ^2	1,96	1,21		0,38	0,29		0,89	0,48	
	z	-1,86	1,86		—	—		-1,23	1,23	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	683	1035	1718	272	356	628	411	679	1090
	χ^2	1,02	0,63		0,02	0,01		2,20	1,19	
	z	1,44	-1,44		—	—		2,07	-2,07	
	Význam	0	0					+	—	
500 – Umění	P	244	389	633	103	142	245	141	247	388
	χ^2	0,01	0,01		0,05	0,04		0,18	0,10	
	z	0,16	-0,16		—	—		0,55	-0,55	
	Význam	0	0					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	800	1281	2081	377	449	826	423	832	1255
	χ^2	0,02	0,01		1,36	1,02		0,65	0,35	
	z	0,21	-0,21		—	—		-1,15	1,15	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	585	1040	1625	290	433	723	295	607	902
	χ^2	2,15	1,33		1,39	1,05		1,41	0,76	
	z	-2,07	2,07		—	—		-1,62	1,62	
	Význam	—	+					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	353	523	876	163	200	363	190	323	513
	χ^2	0,96	0,60		0,31	0,23		0,58	0,31	
	z	1,32	-1,32		—	—		0,99	-0,99	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	135	216	351	73	92	165	62	124	186
	χ^2	0,00	0,00		0,06	0,05		0,16	0,08	
	z	0,08	-0,08		—	—		-0,50	0,50	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		3313	5349	8662	1501	1991	3492	1812	3358	5170

Tabulka F.106: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vzdělanost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 32,8077(p=0,0001), \chi^2_m = 14,0331(p=0,0809), \chi^2_z = 20,7834(p=0,0077), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota vzdělanost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,66$, $\sigma = 2,04$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,41$, $\sigma = 2,07$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,89$, $\sigma = 1,98$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	599	958	1557	341	411	752	258	547	805
	χ^2	0,05	0,03		0,91	0,83		0,09	0,04	
	<i>z</i>	0,31	-0,31		—	—		0,39	-0,39	
	Význam	0	0					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	184	311	495	101	106	207	83	205	288
	χ^2	0,12	0,07		0,05	0,04		0,63	0,29	
	<i>z</i>	-0,44	0,44		—	—		-0,98	0,98	
	Význam	0	0					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	364	621	985	159	177	336	205	444	649
	χ^2	0,35	0,21		0,01	0,01		0,00	0,00	
	<i>z</i>	-0,79	0,79		—	—		0,08	-0,08	
	Význam	0	0					0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	771	1030	1801	382	346	728	389	684	1073
	χ^2	10,42	6,42		3,41	3,12		7,88	3,61	
	<i>z</i>	4,49	-4,49		—	—		3,71	-3,71	
	Význam	+++	---					+++	---	
500 – Umění	P	318	661	979	144	191	335	174	470	644
	χ^2	8,15	5,02		1,59	1,45		4,02	1,84	
	<i>z</i>	-3,80	3,80		—	—		-2,55	2,55	
	Význam	---	+++					-	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	787	1305	2092	379	391	770	408	914	1322
	χ^2	0,13	0,08		0,35	0,32		0,14	0,07	
	<i>z</i>	-0,52	0,52		—	—		-0,52	0,52	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	601	946	1547	347	398	745	254	548	802
	χ^2	0,22	0,14		0,21	0,19		0,01	0,01	
	<i>z</i>	0,64	-0,64		—	—		0,14	-0,14	
	Význam	0	0					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	326	573	899	165	171	336	161	402	563
	χ^2	0,81	0,50		0,13	0,12		1,46	0,67	
	<i>z</i>	-1,19	1,19		—	—		-1,53	1,53	
	Význam	0	0					0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	180	301	481	98	125	223	82	176	258
	χ^2	0,06	0,04		0,67	0,62		0,01	0,00	
	<i>z</i>	-0,32	0,32		—	—		0,12	-0,12	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		4130	6706	10836	2116	2316	4432	2014	4390	6404

Tabulka F.107: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „vzdělanost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 21,4633(p=0,0060)$, $\chi^2_m = 29,4408(p=0,0003)$, $\chi^2_z = 11,7039(p=0,1649)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota vzdělanost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,14$, $\sigma = 2,09$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,05$, $\sigma = 2,12$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,23$, $\sigma = 2,06$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	708	1066	1774	363	453	816	345	613	958
	χ^2	3,25	2,42		1,12	0,99		3,42	2,26	
	z	-2,56	2,56		-1,58	1,58		—	—	
	Význam	—	+		0	0		—	—	
200 – Humanitní aktivity	P	274	367	641	117	146	263	157	221	378
	χ^2	0,00	0,00		0,36	0,32		0,29	0,19	
	z	0,02	-0,02		-0,84	0,84		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
300 – Literatura a jazyky	P	538	751	1289	209	265	474	329	486	815
	χ^2	0,28	0,21		0,86	0,77		0,07	0,05	
	z	-0,74	0,74		-1,34	1,34		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přirodovědy a lékařství)	P	1131	1313	2444	513	466	979	618	847	1465
	χ^2	7,29	5,44		6,02	5,35		2,13	1,41	
	z	3,95	-3,95		3,73	-3,73		—	—	
	Význam	+++	---		+++	---		—	—	
500 – Umění	P	458	663	1121	163	226	389	295	437	732
	χ^2	0,90	0,67		2,17	1,92		0,05	0,03	
	z	-1,31	1,31		-2,10	2,10		—	—	
	Význam	0	0		—	+		—	—	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1040	1399	2439	451	447	898	589	952	1541
	χ^2	0,00	0,00		1,96	1,74		0,94	0,62	
	z	-0,07	0,07		2,10	-2,10		—	—	
	Význam	0	0		+	—		—	—	
700 – Sport a hry	P	839	1152	1991	432	541	973	407	611	1018
	χ^2	0,15	0,11		1,42	1,26		0,01	0,01	
	z	-0,55	0,55		-1,81	1,81		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
800 – Sociální aktivity	P	494	633	1127	190	185	375	304	448	752
	χ^2	0,33	0,25		1,06	0,94		0,08	0,05	
	z	0,80	-0,80		1,47	-1,47		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	230	319	549	104	135	239	126	184	310
	χ^2	0,08	0,06		0,63	0,55		0,06	0,04	
	z	-0,39	0,39		-1,11	1,11		—	—	
	Význam	0	0		0	0		—	—	
Celkem		5712	7663	13375	2542	2864	5406	3170	4799	7969

Tabulka F.108: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „čistota (v morální smyslu)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 56,2113(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 28,7735(p=0,0003)$, $\chi^2_z = 25,5521(p=0,0013)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota čistota (v morální smyslu) (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,26$, $\sigma = 2,28$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,97$, $\sigma = 2,28$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,52$, $\sigma = 2,24$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	615	942	1557	340	412	752	275	530	805
	χ^2	2,50	1,47		1,50	1,10		0,13	0,06	
	<i>z</i>	2,15	-2,15		1,77	-1,77		0,47	-0,47	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	123	372	495	61	146	207	62	226	288
	χ^2	19,92	11,73		8,06	5,91		12,21	6,13	
	<i>z</i>	-5,76	5,76		-3,83	3,83		-4,38	4,38	
	Význam	– – –	+		– – –	+		– – –	+	
300 – Literatura a jazyky	P	357	628	985	145	191	336	212	437	649
	χ^2	0,18	0,10		0,06	0,04		0,11	0,06	
	<i>z</i>	-0,56	0,56		0,33	-0,33		-0,44	0,44	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	691	1110	1801	314	414	728	377	696	1073
	χ^2	0,83	0,49		0,12	0,09		0,93	0,47	
	<i>z</i>	1,26	-1,26		0,49	-0,49		1,30	-1,30	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	350	629	979	134	201	335	216	428	644
	χ^2	0,45	0,27		0,42	0,31		0,00	0,00	
	<i>z</i>	-0,89	0,89		-0,89	0,89		0,06	-0,06	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	762	1330	2092	324	446	770	438	884	1322
	χ^2	0,23	0,13		0,01	0,01		0,04	0,02	
	<i>z</i>	-0,67	0,67		-0,14	0,14		-0,26	0,26	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	615	932	1547	334	411	745	281	521	802
	χ^2	3,03	1,78		1,12	0,82		0,62	0,31	
	<i>z</i>	2,37	-2,37		1,53	-1,53		1,03	-1,03	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	297	602	899	118	218	336	179	384	563
	χ^2	3,93	2,31		4,10	3,01		0,45	0,23	
	<i>z</i>	-2,61	2,61		-2,77	2,77		-0,86	0,86	
	Význam	–	+		–	+		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	206	275	481	105	118	223	101	157	258
	χ^2	4,31	2,54		1,20	0,88		2,52	1,27	
	<i>z</i>	2,68	-2,68		1,48	-1,48		1,99	-1,99	
	Význam	+	–		0	0		+	–	
Celkem		4016	6820	10836	1875	2557	4432	2141	4263	6404

Tabulka F.109: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „čistota (v morální smyslu)“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 56,7718 (p=0,0000)$, $\chi^2_m = 29,7453 (p=0,0002)$, $\chi^2_z = 33,2766 (p=0,0001)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota čistota (v morální smyslu) (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,70$, $\sigma = 2,10$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,34$, $\sigma = 2,18$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,04$, $\sigma = 1,98$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	686	1088	1774	380	436	816	306	652	958
	χ^2	0,44	0,27		0,19	0,17		0,28	0,13	
	z	0,90	-0,90		-0,65	0,65		0,68	-0,68	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	172	469	641	96	167	263	76	302	378
	χ^2	20,09	12,16		6,82	6,20		14,43	6,48	
	z	-5,82	5,82		-3,70	3,70		-4,69	4,69	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	505	784	1289	229	245	474	276	539	815
	χ^2	0,74	0,45		0,05	0,04		2,19	0,98	
	z	1,15	-1,15		0,32	-0,32		1,88	-1,88	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	928	1516	2444	503	476	979	425	1040	1465
	χ^2	0,05	0,03		2,91	2,65		1,84	0,83	
	z	0,30	-0,30		2,61	-2,61		-1,81	1,81	
	Význam	0	0		++	--		0	0	
500 – Umění	P	385	736	1121	158	231	389	227	505	732
	χ^2	3,36	2,03		4,00	3,64		0,00	0,00	
	z	-2,43	2,43		-2,87	2,87		0,02	-0,02	
	Význam	-	+		---	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	922	1517	2439	434	464	898	488	1053	1541
	χ^2	0,01	0,00		0,10	0,09		0,23	0,10	
	z	0,11	-0,11		0,47	-0,47		0,65	-0,65	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	821	1170	1991	475	498	973	346	672	1018
	χ^2	6,58	3,98		0,30	0,27		2,97	1,33	
	z	3,52	-3,52		0,83	-0,83		2,22	-2,22	
	Význam	+++	---		0	0		+	-	
800 – Sociální aktivity	P	396	731	1127	174	201	375	222	530	752
	χ^2	1,97	1,19		0,12	0,11		0,52	0,23	
	z	-1,86	1,86		-0,49	0,49		-0,91	0,91	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	228	321	549	125	114	239	103	207	310
	χ^2	2,13	1,29		1,10	1,00		0,50	0,23	
	z	1,89	-1,89		1,48	-1,48		0,87	-0,87	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5043	8332	13375	2574	2832	5406	2469	5500	7969

Tabulka F.110: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „odpuštění“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 93,3585(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 54,6548(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 48,2843(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota odpuštění (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,37$, $\sigma = 2,14$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,98$, $\sigma = 2,20$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,73$, $\sigma = 2,02$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	776	998	1774	418	398	816	358	600	958
	χ^2	5,91	3,95		2,63	2,37		1,30	0,70	
	<i>z</i>	3,37	-3,37		2,43	-2,43		1,51	-1,51	
	Význam	+++	---		+	-		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	166	475	641	84	179	263	82	296	378
	χ^2	32,21	21,55		13,15	11,81		19,56	10,62	
	<i>z</i>	-7,51	7,51		-5,12	5,12		-5,63	5,63	
	Význam	---	+++		---	+++		---	+++	
300 – Literatura a jazyky	P	540	749	1289	228	246	474	312	503	815
	χ^2	1,05	0,70		0,06	0,06		2,22	1,21	
	<i>z</i>	1,39	-1,39		0,36	-0,36		1,95	-1,95	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1001	1443	2444	489	490	979	512	953	1465
	χ^2	0,46	0,31		1,43	1,29		0,02	0,01	
	<i>z</i>	0,97	-0,97		1,82	-1,82		-0,21	0,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	393	728	1121	140	249	389	253	479	732
	χ^2	7,08	4,74		10,55	9,48		0,08	0,04	
	<i>z</i>	-3,59	3,59		-4,65	4,65		-0,37	0,37	
	Význam	---	+++		---	+++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	959	1480	2439	435	463	898	524	1017	1541
	χ^2	0,36	0,24		0,24	0,22		0,61	0,33	
	<i>z</i>	-0,86	0,86		0,74	-0,74		-1,08	1,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	869	1122	1991	464	509	973	405	613	1018
	χ^2	6,28	4,20		0,03	0,03		6,12	3,32	
	<i>z</i>	3,51	-3,51		0,26	-0,26		3,29	-3,29	
	Význam	+++	---		0	0		++	---	
800 – Sociální aktivity	P	424	703	1127	178	197	375	246	506	752
	χ^2	1,71	1,15		0,00	0,00		1,31	0,71	
	<i>z</i>	-1,77	1,77		0,06	-0,06		-1,49	1,49	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	234	315	549	122	117	239	112	198	310
	χ^2	0,88	0,59		0,70	0,63		0,08	0,04	
	<i>z</i>	1,24	-1,24		1,18	-1,18		0,35	-0,35	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5362	8013	13375	2558	2848	5406	2804	5165	7969

Tabulka F.111: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „empathie“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 47,6048(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 28,5483(p=0,0004)$, $\chi^2_z = 31,3226(p=0,0001)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota empathie (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,96$, $\sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,47$, $\sigma = 2,02$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,41$, $\sigma = 1,68$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	680	1094	1774	402	414	816	278	680	958
	χ^2	2,08	1,18		0,22	0,23		2,01	0,73	
	z	1,94	-1,94		-0,73	0,73		1,77	-1,77	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	200	441	641	118	145	263	82	296	378
	χ^2	4,54	2,58		1,62	1,65		3,49	1,27	
	z	-2,74	2,74		-1,85	1,85		-2,23	2,23	
	Význam	--	++		0	0		--	+	
300 – Literatura a jazyky	P	478	811	1289	240	234	474	238	577	815
	χ^2	0,24	0,13		0,00	0,00		1,99	0,72	
	z	0,64	-0,64		0,09	-0,09		1,74	-1,74	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	927	1517	2444	533	446	979	394	1071	1465
	χ^2	1,86	1,06		3,10	3,16		0,03	0,01	
	z	1,89	-1,89		2,77	-2,77		0,23	-0,23	
	Význam	0	0		++	--		0	0	
500 – Umění	P	338	783	1121	158	231	389	180	552	732
	χ^2	11,57	6,58		7,45	7,58		1,17	0,42	
	z	-4,45	4,45		-4,02	4,02		-1,32	1,32	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	871	1568	2439	467	431	898	404	1137	1541
	χ^2	0,21	0,12		0,43	0,44		0,11	0,04	
	z	-0,63	0,63		1,02	-1,02		-0,43	0,43	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	792	1199	1991	481	492	973	311	707	1018
	χ^2	6,76	3,85		0,20	0,20		5,80	2,11	
	z	3,53	-3,53		-0,70	0,70		3,01	-3,01	
	Význam	+++	--		0	0		++	--	
800 – Sociální aktivity	P	377	750	1127	202	173	375	175	577	752
	χ^2	2,47	1,40		0,87	0,89		3,23	1,17	
	z	-2,06	2,06		1,37	-1,37		-2,20	2,20	
	Význam	--	+		0	0		--	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	188	361	549	126	113	239	62	248	310
	χ^2	0,62	0,35		0,25	0,25		5,15	1,87	
	z	-1,01	1,01		0,72	-0,72		-2,70	2,70	
	Význam	0	0		0	0		--	++	
Celkem		4851	8524	13375	2727	2679	5406	2124	5845	7969

Tabulka F.112: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „laskavost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 46,4348(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 15,0096(p=0,0590)$, $\chi^2_z = 20,7197(p=0,0079)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota laskavost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 8,23$, $\sigma = 1,80$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,81$, $\sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 8,62$, $\sigma = 1,60$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	646	1128	1774	386	430	816	260	698	958
	χ^2	4,05	2,05		0,11	0,09		1,91	0,63	
	<i>z</i>	2,65	-2,65		—	—		1,70	-1,70	
	Význam	++	--					0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	192	449	641	107	156	263	85	293	378
	χ^2	2,60	1,32		1,93	1,68		0,89	0,30	
	<i>z</i>	-2,03	2,03		—	—		-1,12	1,12	
	Význam	—	+					0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	461	828	1289	227	247	474	234	581	815
	χ^2	1,72	0,87		0,19	0,17		4,73	1,57	
	<i>z</i>	1,69	-1,69		—	—		2,65	-2,65	
	Význam	0	0					++	--	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	859	1585	2444	477	502	979	382	1083	1465
	χ^2	1,64	0,83		1,02	0,89		0,80	0,27	
	<i>z</i>	1,74	-1,74		—	—		1,14	-1,14	
	Význam	0	0					0	0	
500 – Umění	P	323	798	1121	154	235	389	169	563	732
	χ^2	7,78	3,94		4,02	3,50		0,98	0,32	
	<i>z</i>	-3,58	3,58		—	—		-1,20	1,20	
	Význam	--	++					0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	781	1658	2439	411	487	898	370	1171	1541
	χ^2	1,91	0,97		0,11	0,10		0,50	0,17	
	<i>z</i>	-1,88	1,88		—	—		-0,91	0,91	
	Význam	0	0					0	0	
700 – Sport a hry	P	726	1265	1991	467	506	973	259	759	1018
	χ^2	4,70	2,38		0,45	0,40		0,12	0,04	
	<i>z</i>	2,89	-2,89		—	—		0,42	-0,42	
	Význam	++	--					0	0	
800 – Sociální aktivity	P	330	797	1127	171	204	375	159	593	752
	χ^2	6,38	3,23		0,07	0,06		4,28	1,42	
	<i>z</i>	-3,24	3,24		—	—		-2,51	2,51	
	Význam	--	++					—	+	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	182	367	549	115	124	239	67	243	310
	χ^2	0,04	0,02		0,13	0,11		1,35	0,45	
	<i>z</i>	-0,25	0,25		—	—		-1,37	1,37	
	Význam	0	0					0	0	
Celkem		4500	8875	13375	2515	2891	5406	1985	5984	7969

Tabulka F.113: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „poslušnost, oddanost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 14,8132(p=0,0629)$, $\chi^2_m = 15,9437(p=0,0432)$, $\chi^2_z = 5,3035(p=0,7247)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota poslušnost, oddanost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,09$, $\sigma = 2,39$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,10$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,09$, $\sigma = 2,44$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	848	709	1557	414	338	752	434	371	805
	χ^2	0,57	0,64		1,51	1,62		0,00	0,00	
	z	—	—		1,94	-1,94		—	—	
	Význam				0	0				
200 – Humanitní aktivity	P	259	236	495	101	106	207	158	130	288
	χ^2	0,05	0,06		0,37	0,40		0,05	0,05	
	z	—	—		-0,90	0,90		—	—	
	Význam				0	0				
300 – Literatura a jazyky	P	555	430	985	195	141	336	360	289	649
	χ^2	1,99	2,25		2,50	2,69		0,28	0,33	
	z	—	—		2,37	-2,37		—	—	
	Význam				+	—				
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	930	871	1801	367	361	728	563	510	1073
	χ^2	0,70	0,79		0,28	0,30		0,43	0,50	
	z	—	—		-0,84	0,84		—	—	
	Význam				0	0				
500 – Umění	P	544	435	979	182	153	335	362	282	644
	χ^2	1,15	1,30		0,40	0,43		0,62	0,72	
	z	—	—		0,95	-0,95		—	—	
	Význam				0	0				
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1121	971	2092	396	374	770	725	597	1322
	χ^2	0,10	0,12		0,02	0,03		0,20	0,24	
	z	—	—		-0,24	0,24		—	—	
	Význam				0	0				
700 – Sport a hry	P	784	763	1547	366	379	745	418	384	802
	χ^2	1,67	1,89		1,05	1,13		0,49	0,57	
	z	—	—		-1,62	1,62		—	—	
	Význam				0	0				
800 – Sociální aktivity	P	460	439	899	158	178	336	302	261	563
	χ^2	0,61	0,70		1,50	1,61		0,01	0,01	
	z	—	—		-1,83	1,83		—	—	
	Význam				0	0				
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	250	231	481	118	105	223	132	126	258
	χ^2	0,11	0,12		0,05	0,05		0,37	0,43	
	z	—	—		0,33	-0,33		—	—	
	Význam				0	0				
Celkem		5751	5085	10836	2297	2135	4432	3454	2950	6404

Tabulka F.114: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „poslušnost, oddanost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 12,2191 (p=0,1417)$, $\chi^2_m = 15,6575 (p=0,0476)$, $\chi^2_z = 10,8827 (p=0,2084)$, $df = 8$; $\chi^2_{krit. (0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit. (0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota poslušnost, oddanost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,23$, $\sigma = 2,40$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,11$, $\sigma = 2,38$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,34$, $\sigma = 2,41$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	921	853	1774	430	386	816	491	467	958
	χ^2	0,03	0,03		0,60	0,72		0,58	0,57	
	z	—	—		-1,25	1,25		—	—	
	Význam				0	0				
200 – Humanitní aktivity	P	301	340	641	122	141	263	179	199	378
	χ^2	2,69	2,87		3,32	4,01		0,36	0,35	
	z	—	—		-2,78	2,78		—	—	
	Význam				—	+				
300 – Literatura a jazyky	P	689	600	1289	270	204	474	419	396	815
	χ^2	0,85	0,90		0,44	0,54		0,59	0,58	
	z	—	—		1,04	-1,04		—	—	
	Význam				0	0				
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1235	1209	2444	544	435	979	691	774	1465
	χ^2	0,55	0,59		0,13	0,16		1,63	1,60	
	z	—	—		0,60	-0,60		—	—	
	Význam				0	0				
500 – Umění	P	606	515	1121	223	166	389	383	349	732
	χ^2	1,30	1,39		0,49	0,59		1,16	1,14	
	z	—	—		1,08	-1,08		—	—	
	Význam				0	0				
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1268	1171	2439	511	387	898	757	784	1541
	χ^2	0,07	0,07		0,80	0,96		0,05	0,05	
	z	—	—		1,45	-1,45		—	—	
	Význam				0	0				
700 – Sport a hry	P	1034	957	1991	515	458	973	519	499	1018
	χ^2	0,04	0,04		0,56	0,67		0,44	0,43	
	z	—	—		-1,22	1,22		—	—	
	Význam				0	0				
800 – Sociální aktivity	P	575	552	1127	216	159	375	359	393	752
	χ^2	0,08	0,08		0,58	0,70		0,48	0,47	
	z	—	—		1,17	-1,17		—	—	
	Význam				0	0				
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	274	275	549	126	113	239	148	162	310
	χ^2	0,31	0,33		0,17	0,21		0,20	0,19	
	z	—	—		-0,63	0,63		—	—	
	Význam				0	0				
Celkem		6903	6472	13375	2957	2449	5406	3946	4023	7969

Tabulka F.115: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „tvořivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 60,2894(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 27,4201(p=0,0006)$, $\chi^2_z = 45,3344(p=0,0000)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota tvořivost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,80$, $\sigma = 2,38$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,83$, $\sigma = 2,35$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,76$, $\sigma = 2,42$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	631	926	1557	303	449	752	328	477	805
	χ^2	0,49	0,35		4,21	3,49		0,53	0,34	
	z	-0,99	0,99		-3,04	3,04		0,99	-0,99	
	Význam	0	0		--	++		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	194	301	495	95	112	207	99	189	288
	χ^2	0,73	0,52		0,01	0,01		1,68	1,08	
	z	-1,15	1,15		0,17	-0,17		-1,70	1,70	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	406	579	985	151	185	336	255	394	649
	χ^2	0,05	0,04		0,01	0,01		0,00	0,00	
	z	-0,31	0,31		-0,15	0,15		0,08	-0,08	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	705	1096	1801	302	426	728	403	670	1073
	χ^2	2,77	1,98		2,38	1,97		0,69	0,45	
	z	-2,39	2,39		-2,28	2,28		-1,17	1,17	
	Význam	--	+		--	+		0	0	
500 – Umění	P	332	647	979	142	193	335	190	454	644
	χ^2	14,16	10,12		0,64	0,53		15,30	9,84	
	z	-5,17	5,17		-1,12	1,12		-5,29	5,29	
	Význam	-- --	+++		0	0		-- --	+++	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	972	1120	2092	391	379	770	581	741	1322
	χ^2	11,50	8,22		5,05	4,18		7,78	5,01	
	z	4,94	-4,94		3,34	-3,34		4,01	-4,01	
	Význam	+++	-- --		+++	-- --		+++	-- --	
700 – Sport a hry	P	702	845	1547	367	378	745	335	467	802
	χ^2	5,09	3,64		2,54	2,11		1,41	0,91	
	z	3,19	-3,19		2,36	-2,36		1,63	-1,63	
	Význam	++	--		+	--		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	367	532	899	153	183	336	214	349	563
	χ^2	0,16	0,11		0,00	0,00		0,19	0,12	
	z	-0,54	0,54		0,08	-0,08		-0,58	0,58	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	207	274	481	105	118	223	102	156	258
	χ^2	0,21	0,15		0,15	0,13		0,01	0,01	
	z	0,62	-0,62		0,54	-0,54		0,13	-0,13	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		4516	6320	10836	2009	2423	4432	2507	3897	6404

Tabulka F.116: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „tvořivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 59,3085(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 46,9929(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 26,6037(p=0,0008)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota tvořivost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,61$, $\sigma = 2,38$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,46$, $\sigma = 2,43$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,77$, $\sigma = 2,31$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	815	959	1774	393	423	816	422	536	958
	χ^2	0,86	0,77		0,23	0,23		0,93	0,80	
	z	-1,37	1,37		-0,74	0,74		-1,40	1,40	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	285	356	641	112	151	263	173	205	378
	χ^2	1,21	1,09		2,44	2,38		0,01	0,01	
	z	-1,55	1,55		-2,25	2,25		-0,16	0,16	
	Význam	0	0		–	+		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	623	666	1289	228	246	474	395	420	815
	χ^2	0,21	0,19		0,15	0,15		0,93	0,80	
	z	0,66	-0,66		-0,57	0,57		1,39	-1,39	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1143	1301	2444	489	490	979	654	811	1465
	χ^2	0,24	0,22		0,07	0,07		0,74	0,63	
	z	-0,75	0,75		0,41	-0,41		-1,30	1,30	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	430	691	1121	139	250	389	291	441	732
	χ^2	19,54	17,65		14,62	14,25		6,52	5,59	
	z	-6,37	6,37		-5,58	5,58		-3,65	3,65	
	Význam	– – –	++ +		– – –	++ +		– – –	++ +	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1233	1206	2439	471	427	898	762	779	1541
	χ^2	4,94	4,46		1,75	1,70		3,60	3,08	
	z	3,39	-3,39		2,03	-2,03		2,88	-2,88	
	Význam	++ +	– – –		+	–		++	– –	
700 – Sport a hry	P	985	1006	1991	519	454	973	466	552	1018
	χ^2	1,71	1,54		3,13	3,05		0,03	0,03	
	z	1,95	-1,95		2,75	-2,75		-0,27	0,27	
	Význam	0	0		++	– –		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	571	556	1127	201	174	375	370	382	752
	χ^2	2,45	2,21		1,37	1,34		1,50	1,29	
	z	2,26	-2,26		1,71	-1,71		1,75	-1,75	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	262	287	549	116	123	239	146	164	310
	χ^2	0,01	0,01		0,03	0,03		0,06	0,05	
	z	0,13	-0,13		-0,26	0,26		0,34	-0,34	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		6347	7028	13375	2668	2738	5406	3679	4290	7969

Tabulka F.117: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „cítěvdomost, ambice, ctižádostivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 39,7791(p=0,0000), \chi^2_m = 22,6997(p=0,0038), \chi^2_z = 24,2749(p=0,0021), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota cítěvdomost, ambice, ctižádostivost (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,97$, $\sigma = 2,40$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 5,94$, $\sigma = 2,39$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,01$, $\sigma = 2,41$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	782	775	1557	392	360	752	390	415	805
	χ^2	6,90	8,49		2,62	3,41		4,92	5,82	
	z	-4,24	4,24		-2,69	2,69		-3,50	3,50	
	Význam	---	+++		--	++		---	+++	
200 – Humanitní aktivity	P	308	187	495	133	74	207	175	113	288
	χ^2	4,47	5,49		2,16	2,81		2,29	2,71	
	z	3,23	-3,23		2,28	-2,28		2,29	-2,29	
	Význam	++	--		+	-		+	-	
300 – Literatura a jazyky	P	561	424	985	195	141	336	366	283	649
	χ^2	0,57	0,70		0,13	0,17		0,58	0,68	
	z	1,18	-1,18		0,57	-0,57		1,18	-1,18	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1038	763	1801	434	294	728	604	469	1073
	χ^2	1,99	2,44		1,20	1,56		0,86	1,02	
	z	2,31	-2,31		1,82	-1,82		1,51	-1,51	
	Význam	+	-		0	0		0	0	
500 – Umění	P	561	418	979	195	140	335	366	278	644
	χ^2	0,81	1,00		0,16	0,21		0,82	0,97	
	z	1,41	-1,41		0,63	-0,63		1,41	-1,41	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1149	943	2092	450	320	770	699	623	1322
	χ^2	0,02	0,03		0,48	0,62		0,43	0,51	
	z	-0,25	0,25		1,16	-1,16		-1,09	1,09	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	812	735	1547	397	348	745	415	387	802
	χ^2	2,01	2,48		1,41	1,84		0,89	1,06	
	z	-2,29	2,29		-1,98	1,98		-1,49	1,49	
	Význam	-	+		-	+		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	513	386	899	198	138	336	315	248	563
	χ^2	0,59	0,72		0,33	0,43		0,32	0,38	
	z	1,19	-1,19		0,91	-0,91		0,87	-0,87	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	254	227	481	113	110	223	141	117	258
	χ^2	0,49	0,60		1,37	1,78		0,01	0,01	
	z	-1,07	1,07		-1,82	1,82		0,15	-0,15	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		5978	4858	10836	2507	1925	4432	3471	2933	6404

Tabulka F.118: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „cílevědomost, ambice, ctížádostivost“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 57,7711(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 39,1210(p=0,0000)$, $\chi^2_z = 22,2246(p=0,0045)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota cílevědomost, ambice, ctížádostivost (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,54$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,65$, $\sigma = 2,32$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,44$, $\sigma = 2,32$)		
Kategorie aktivit		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a občnosti	P	914	860	1774	390	426	816	524	434	958
	χ^2	3,00	3,60		2,89	3,14		0,40	0,51	
	z	-2,76	2,76		-2,67	2,67		-1,02	1,02	
	Význam	--	++		--	++		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	399	242	641	156	107	263	243	135	378
	χ^2	6,95	8,34		2,64	2,87		4,36	5,60	
	z	4,01	-4,01		2,40	-2,40		3,23	-3,23	
	Význam	++ ++	-- --		+	--		++	--	
300 – Literatura a jazyky	P	709	580	1289	252	222	474	457	358	815
	χ^2	0,05	0,06		0,11	0,11		0,00	0,00	
	z	0,34	-0,34		0,49	-0,49		-0,10	0,10	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1350	1094	2444	524	455	979	826	639	1465
	χ^2	0,21	0,25		0,39	0,42		0,01	0,01	
	z	0,75	-0,75		0,99	-0,99		0,13	-0,13	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	640	481	1121	221	168	389	419	313	732
	χ^2	1,32	1,59		1,67	1,81		0,13	0,17	
	z	1,78	-1,78		1,94	-1,94		0,58	-0,58	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1351	1088	2439	495	403	898	856	685	1541
	χ^2	0,31	0,37		1,59	1,72		0,13	0,16	
	z	0,92	-0,92		1,99	-1,99		-0,60	0,60	
	Význam	0	0		+	--		0	0	
700 – Sport a hry	P	975	1016	1991	441	532	973	534	484	1018
	χ^2	11,39	13,67		8,55	9,30		2,58	3,31	
	z	-5,43	5,43		-4,67	4,67		-2,60	2,60	
	Význam	-- --	++ ++		-- --	++ ++		--	++	
800 – Sociální aktivity	P	658	469	1127	206	169	375	452	300	752
	χ^2	3,03	3,63		0,58	0,63		2,01	2,58	
	z	2,70	-2,70		1,14	-1,14		2,25	-2,25	
	Význam	++	--		0	0		+	--	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	301	248	549	131	108	239	170	140	310
	χ^2	0,01	0,01		0,34	0,37		0,11	0,14	
	z	0,13	-0,13		0,86	-0,86		-0,50	0,50	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
Celkem		7297	6078	13375	2816	2590	5406	4481	3488	7969

Tabulka F.119: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2019** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 97,4609(p=0,0000), \chi^2_m = 25,1365(p=0,0015), \chi^2_z = 78,0195(p=0,0000), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství (2019)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 5,76$, $\sigma = 2,53$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,12$, $\sigma = 2,46$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 5,42$, $\sigma = 2,55$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	723	834	1557	330	422	752	393	412	805
	χ^2	1,32	1,24		0,17	0,13		1,88	2,06	
	z	-1,73	1,73		0,60	-0,60		-2,12	2,12	
	Význam	0	0		0	0		–	+	
200 – Humanitní aktivity	P	283	212	495	104	103	207	179	109	288
	χ^2	7,75	7,29		2,61	1,96		5,33	5,85	
	z	3,97	-3,97		2,19	-2,19		3,42	-3,42	
	Význam	+++	---		+	–		+++	---	
300 – Literatura a jazyky	P	508	477	985	152	184	336	356	293	649
	χ^2	1,97	1,85		0,43	0,32		0,80	0,88	
	z	2,05	-2,05		0,90	-0,90		1,37	-1,37	
	Význam	+	–		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	976	825	1801	336	392	728	640	433	1073
	χ^2	12,22	11,49		1,81	1,36		11,04	12,10	
	z	5,33	-5,33		1,94	-1,94		5,27	-5,27	
	Význam	+++	---		0	0		+++	---	
500 – Umění	P	454	525	979	121	214	335	333	311	644
	χ^2	0,88	0,83		3,58	2,69		0,04	0,05	
	z	-1,37	1,37		-2,61	2,61		-0,32	0,32	
	Význam	0	0		–	++		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1042	1050	2092	347	423	770	695	627	1322
	χ^2	0,79	0,74		0,85	0,64		0,02	0,02	
	z	1,38	-1,38		1,34	-1,34		0,21	-0,21	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	623	924	1547	283	462	745	340	462	802
	χ^2	21,40	20,12		4,18	3,14		15,08	16,54	
	z	-6,96	6,96		-2,97	2,97		-6,01	6,01	
	Význam	---	+++		–	++		---	+++	
800 – Sociální aktivity	P	439	460	899	140	196	336	299	264	563
	χ^2	0,03	0,02		0,12	0,09		0,07	0,08	
	z	0,23	-0,23		-0,47	0,47		0,40	-0,40	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	203	278	481	88	135	223	115	143	258
	χ^2	3,88	3,65		0,61	0,46		2,95	3,24	
	z	-2,81	2,81		-1,06	1,06		-2,54	2,54	
	Význam	–	++		0	0		–	+	
Celkem		5251	5585	10836	1901	2531	4432	3350	3054	6404

Tabulka F.120: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce 2021 bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$\chi^2_{\Sigma} = 38,8083(p=0,0000)$, $\chi^2_m = 29,1900(p=0,0003)$, $\chi^2_z = 18,0872(p=0,0206)$, $df = 8$, $\chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073$, $\chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Instrumentální hodnota odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 6,82$, $\sigma = 2,15$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 6,89$, $\sigma = 2,15$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 6,76$, $\sigma = 2,15$)		
		< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	> \bar{x}	Celkem
Kategorie aktivit										
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	844	930	1774	375	441	816	469	489	958
	χ^2	0,61	0,53		0,06	0,05		0,84	0,74	
	z	1,15	-1,15		0,35	-0,35		1,34	-1,34	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	277	364	641	109	154	263	168	210	378
	χ^2	1,33	1,14		0,90	0,75		0,50	0,44	
	z	-1,61	1,61		-1,32	1,32		-0,99	0,99	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	670	619	1289	248	226	474	422	393	815
	χ^2	8,94	7,71		5,01	4,16		4,08	3,61	
	z	4,29	-4,29		3,17	-3,17		2,93	-2,93	
	Význam	+++	---		++	--		++	--	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1106	1338	2444	435	544	979	671	794	1465
	χ^2	0,59	0,51		0,20	0,17		0,40	0,35	
	z	-1,16	1,16		-0,67	0,67		-0,96	0,96	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
500 – Umění	P	495	626	1121	168	221	389	327	405	732
	χ^2	1,12	0,97		0,42	0,35		0,80	0,70	
	z	-1,51	1,51		-0,91	0,91		-1,29	1,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1170	1269	2439	422	476	898	748	793	1541
	χ^2	1,45	1,25		0,51	0,42		0,85	0,75	
	z	1,82	-1,82		1,05	-1,05		1,41	-1,41	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	844	1147	1991	391	582	973	453	565	1018
	χ^2	6,60	5,70		5,82	4,83		1,28	1,14	
	z	-3,80	3,80		-3,60	3,60		-1,67	1,67	
	Význam	---	+++		---	+++		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	529	598	1127	182	193	375	347	405	752
	χ^2	0,10	0,08		0,81	0,68		0,10	0,09	
	z	0,44	-0,44		1,27	-1,27		-0,46	0,46	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	259	290	549	124	115	239	135	175	310
	χ^2	0,09	0,08		2,22	1,84		0,76	0,67	
	z	0,42	-0,42		2,06	-2,06		-1,22	1,22	
	Význam	0	0		+	-		0	0	
Celkem		6194	7181	13375	2454	2952	5406	3740	4229	7969

Tabulka F.121: Kontingenční tabulky vyjadřující strukturu vztahů mezi preferencemi hodnoty „spolupráce“ a preferencemi volnočasových aktivit podle kategorií v roce **2021** bez rozlišení a s rozlišením pohlaví.

$$\chi^2_{\Sigma} = 14,5050(p=0,0695), \chi^2_m = 13,4688(p=0,0967), \chi^2_z = 17,3032(p=0,0271), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902.$$

Instrumentální hodnota spolupráce (2021)		Preference hodnoty (sumárně – $\bar{x} = 7,43, \sigma = 1,92$)			Preference hodnoty (muži – $\bar{x} = 7,32, \sigma = 1,91$)			Preference hodnoty (ženy – $\bar{x} = 7,54, \sigma = 1,93$)		
		< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem	< \bar{x}	≥ \bar{x}	Celkem
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	752	1022	1774	368	448	816	384	574	958
	χ^2	0,11	0,09		1,58	1,47		0,13	0,08	
	z	—	—		—	—		0,49	-0,49	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	276	365	641	137	126	263	139	239	378
	χ^2	0,00	0,00		0,85	0,79		0,65	0,42	
	z	—	—		—	—		-1,06	1,06	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	569	720	1289	229	245	474	340	475	815
	χ^2	0,45	0,34		0,00	0,00		1,15	0,74	
	z	—	—		—	—		1,45	-1,45	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1103	1341	2444	490	489	979	613	852	1465
	χ^2	2,79	2,10		0,73	0,68		2,29	1,48	
	z	—	—		—	—		2,15	-2,15	
	Význam	+	—		+	—		+	—	
500 – Umění	P	444	677	1121	182	207	389	262	470	732
	χ^2	2,86	2,15		0,15	0,14		2,37	1,54	
	z	—	—		—	—		-2,08	2,08	
	Význam	—	—		—	—		—	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1065	1374	2439	456	442	898	609	932	1541
	χ^2	0,32	0,24		1,29	1,20		0,01	0,01	
	z	—	—		—	—		0,14	-0,14	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
700 – Sport a hry	P	842	1149	1991	437	536	973	405	613	1018
	χ^2	0,18	0,14		2,12	1,97		0,05	0,03	
	z	—	—		—	—		0,29	-0,29	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
800 – Sociální aktivity	P	470	657	1127	187	188	375	283	469	752
	χ^2	0,39	0,29		0,23	0,21		0,57	0,37	
	z	—	—		—	—		-1,02	1,02	
	Význam	0	0		0	0		0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	219	330	549	117	122	239	102	208	310
	χ^2	1,17	0,88		0,03	0,03		3,29	2,13	
	z	—	—		—	—		-2,38	2,38	
	Význam	—	—		—	—		—	+	
Celkem		5740	7635	13375	2603	2803	5406	3137	4832	7969

PŘÍLOHA G

Výsledky testů reliability u měření preferencí hodnot

Tabulka G.1: Výsledek testování reliability metodou test – retest v jednotlivých letech

Hodnota	Rok měření		
	2009 p	2019 p	2021 p
Cílové hodnoty			
Blaho národa	0,0951	0,4078	neměřeno
Kamarádství, přátelství	0,3886	0,4575	0,9026
Zralá láska	0,9085	0,5863	0,1876
Mír ve světě	0,4878	0,2294	neměřeno
Moudrost	0,0458*	0,1583	0,3439
Péče o milované osoby	0,5364	0,1526	neměřeno
Pocit osobní jistoty	0,9638	0,2960	neměřeno
Potěšení, život plný radosti	0,2014	0,8849	0,2748
Prospěšný život	0,2811	0,9762	neměřeno
Rovnost příležitostí (sociální rovnost)	0,1482	0,1084	0,1359
Sebeúcta	0,9749	0,3385	0,9734
Společenské uznání	0,6991	0,2126	0,4414
Krása v přírodě nebo umění	0,1167	0,9892	0,9950
Svoboda	0,9806	0,8641	0,2785
Šťěstí	0,4377	0,2995	0,4006
Věčný život (život po smrti), spása	0,7894	0,8709	0,9845
Vnitřní harmonie, soulad	0,7291	0,7345	0,6134
Aktivní vzrušující život, zábava	0,8676	0,9474	0,3513
Život v dostatku (ekonomické zabezpečení)	0,0328*	0,4748	0,8921
Přijetí ostatními, pocit sounáležitosti	neměřeno	0,0500	0,9287
Zdraví	neměřeno	0,4968	0,0514
Národní bezpečnost	neměřeno	0,7487	0,1313
Bezpečnost rodiny	neměřeno	0,8353	0,4810
Instrumentální hodnoty			
Citlivost	0,3271	0,5198	neměřeno
Čestnost a pravdivost	0,1688	0,7235	neměřeno
Dodržování závazků	0,5795	0,4114	neměřeno
Nesmiřitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)	0,6327	0,0507	neměřeno
Nezávislost, samostatnost	0,3612	0,1856	0,5582
Zodpovědnost, svědomitost	0,7667	0,2897	0,2874
Odvaha zastávat své názory, asertivita	0,3570	0,7885	0,1604
Optimismus	0,9146	0,3705	neměřeno
Pevná vůle	0,4214	0,2225	neměřeno
Otevřenost, vstřícnost, ochota pochopit odlišné stanovisko	0,5673	0,3928	0,8885
Přesnost, řád v činnosti	0,6219	0,2090	neměřeno

**PŘÍLOHA G. VÝSLEDKY TESTŮ RELIABILITY U MĚŘENÍ PREFERENCÍ
HODNOT**

Racionálnost, schopnost logicky myslet	0,7204	0,0524	<i>neměřeno</i>
Disciplinovanost, sebeovládání	0,7256	0,6127	0,5311
Trpělivost	0,6114	0,5238	<i>neměřeno</i>
Schopnost (úspěšnost v jednání), kompetentnost	0,0619	0,2063	0,7835
Víra, schopnost důvěřovat	0,2044	0,9529	0,6107
Vychovanost (taktnost, zdvořilost)	0,0680	0,7266	0,6284
Vysoké nároky, požadavky vůči životu	0,0299*	0,9785	<i>neměřeno</i>
Vzdělanost	0,9680	0,2498	0,7480
Čistota (v morálním smyslu)	<i>neměřeno</i>	0,6041	0,4659
Odpuštění	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	0,8827
Empatie	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	0,4036
Laskavost	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	0,9556
Poslušnost, oddanost	<i>neměřeno</i>	0,4039	0,9131
Tvořivost	<i>neměřeno</i>	0,4719	0,4666
Cílevědomost, ambice, ctíživost	<i>neměřeno</i>	0,1817	0,7911
Odvaha, statečnost, vyhledávání dobrodružství	<i>neměřeno</i>	0,5864	0,5765
Spolupráce	<i>neměřeno</i>	<i>neměřeno</i>	0,9537

PŘÍLOHA H

Výsledky testů reliability u měření volnočasových aktivit

Tabulka H.1: Výsledek testování reliability měření aktivit ve volném čase metodou test – retest v roce 2009
 $\chi^2_{\Sigma} = 4,6203 (p=0,7973), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Kategorie aktivit		Náhodná skupina		Celkem
		rg 1	rg 2	
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	270	269	539
	<i>f</i> (v roce)	6,15 %	6,26 %	
	χ^2	0,02	0,02	
	<i>z</i>	-0,22	0,22	
	Význam	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	75	70	145
	<i>f</i> (v roce)	1,71 %	1,63 %	
	χ^2	0,04	0,04	
	<i>z</i>	0,28	-0,28	
	Význam	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	342	354	696
	<i>f</i> (v roce)	7,79 %	8,24 %	
	χ^2	0,28	0,28	
	<i>z</i>	-0,78	0,78	
	Význam	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	853	870	1723
	<i>f</i> (v roce)	19,42 %	20,25 %	
	χ^2	0,37	0,38	
	<i>z</i>	-0,97	0,97	
	Význam	0	0	
500 – Umění	P	337	297	634
	<i>f</i> (v roce)	7,67 %	6,91 %	
	χ^2	0,85	0,87	
	<i>z</i>	1,36	-1,36	
	Význam	0	0	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1063	1021	2084
	<i>f</i> (v roce)	24,20 %	23,77 %	
	χ^2	0,09	0,09	
	<i>z</i>	0,48	-0,48	
	Význam	0	0	
700 – Sport a hry	P	816	822	1638
	<i>f</i> (v roce)	18,58 %	19,13 %	
	χ^2	0,18	0,18	
	<i>z</i>	-0,66	0,66	
	Význam	0	0	
800 – Sociální aktivity	P	450	427	877
	<i>f</i> (v roce)	10,25 %	9,94 %	
	χ^2	0,10	0,10	
	<i>z</i>	0,47	-0,47	
	Význam	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	186	166	352
	<i>f</i> (v roce)	4,23 %	3,86 %	
	χ^2	0,36	0,37	
	<i>z</i>	0,88	-0,88	
	Význam	0	0	
Celkem	Σ	4392	4296	8688
	<i>f</i>	100,00 %	100,00 %	

PŘÍLOHA H. VÝSLEDKY TESTŮ RELIABILITY U MĚŘENÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

Tabulka H.2: Výsledek testování reliability měření aktivit ve volném čase metodou test – retest v roce 2019
 $\chi^2_{\Sigma} = 9,6828 (p=0,2880), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Kategorie aktivit		Náhodná skupina		Celkem
		rg 1	rg 2	
100 – Informace, IT, komunikace a občanství	P	779	778	1557
	<i>f</i> (v roce)	14,62 %	14,13 %	
	χ^2	0,23	0,22	
	<i>z</i>	0,72	-0,72	
	Význam	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	233	262	495
	<i>f</i> (v roce)	4,37 %	4,76 %	
	χ^2	0,45	0,44	
	<i>z</i>	-0,96	0,96	
	Význam	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	491	494	985
	<i>f</i> (v roce)	9,21 %	8,97 %	
	χ^2	0,09	0,08	
	<i>z</i>	0,43	-0,43	
	Význam	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	880	921	1801
	<i>f</i> (v roce)	16,51 %	16,73 %	
	χ^2	0,04	0,04	
	<i>z</i>	-0,30	0,30	
	Význam	0	0	
500 – Umění	P	452	527	979
	<i>f</i> (v roce)	8,48 %	9,57 %	
	χ^2	1,81	1,76	
	<i>z</i>	-1,98	1,98	
	Význam	–	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1045	1047	2092
	<i>f</i> (v roce)	19,61 %	19,02 %	
	χ^2	0,25	0,24	
	<i>z</i>	0,78	-0,78	
	Význam	0	0	
700 – Sport a hry	P	743	804	1547
	<i>f</i> (v roce)	13,94 %	14,60 %	
	χ^2	0,42	0,41	
	<i>z</i>	-0,99	0,99	
	Význam	0	0	
800 – Sociální aktivity	P	469	430	899
	<i>f</i> (v roce)	8,80 %	7,81 %	
	χ^2	1,62	1,57	
	<i>z</i>	1,87	-1,87	
	Význam	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	238	243	481
	<i>f</i> (v roce)	4,47 %	4,41 %	
	χ^2	0,01	0,01	
	<i>z</i>	0,13	-0,13	
	Význam	0	0	
Celkem	Σ	5330	5506	10836
	<i>f</i>	100,00 %	100,00 %	

Tabulka H.3: Výsledek testování reliability měření aktivit ve volném čase metodou test – retest v roce 2021
 $\chi^2_{\Sigma} = 9,0241 (p=0,3403), df = 8, \chi^2_{krit.(0,05;8)} = 15,5073, \chi^2_{krit.(0,01;8)} = 20,0902$.

Kategorie aktivit		Náhodná skupina		Celkem
		rg 1	rg 2	
100 – Informace, IT, komunikace a obecnosti	P	907	867	1774
	<i>f</i> (v roce)	13,60 %	12,92 %	
	χ^2	0,58	0,58	
	<i>z</i>	1,16	-1,16	
	Význam	0	0	
200 – Humanitní aktivity	P	303	338	641
	<i>f</i> (v roce)	4,54 %	5,04 %	
	χ^2	0,85	0,85	
	<i>z</i>	-1,34	1,34	
	Význam	0	0	
300 – Literatura a jazyky	P	637	652	1289
	<i>f</i> (v roce)	9,55 %	9,72 %	
	χ^2	0,05	0,05	
	<i>z</i>	-0,32	0,32	
	Význam	0	0	
400 – Domácnost, technologie a hobby (včetně přírodovědy a lékařství)	P	1235	1209	2444
	<i>f</i> (v roce)	18,52 %	18,02 %	
	χ^2	0,23	0,23	
	<i>z</i>	0,75	-0,75	
	Význam	0	0	
500 – Umění	P	522	599	1121
	<i>f</i> (v roce)	7,83 %	8,93 %	
	χ^2	2,42	2,41	
	<i>z</i>	-2,30	2,30	
	Význam	–	+	
600 – Osobní aktivity, cestování, turismus a geografie	P	1232	1207	2439
	<i>f</i> (v roce)	18,48 %	17,99 %	
	χ^2	0,22	0,22	
	<i>z</i>	0,73	-0,73	
	Význam	0	0	
700 – Sport a hry	P	993	998	1991
	<i>f</i> (v roce)	14,89 %	14,88 %	
	χ^2	0,00	0,00	
	<i>z</i>	0,03	-0,03	
	Význam	0	0	
800 – Sociální aktivity	P	569	558	1127
	<i>f</i> (v roce)	8,53 %	8,32 %	
	χ^2	0,09	0,09	
	<i>z</i>	0,45	-0,45	
	Význam	0	0	
900 – Virtuální realita a sociální aktivity ve virtuálním světě	P	269	280	549
	<i>f</i> (v roce)	4,03 %	4,17 %	
	χ^2	0,08	0,08	
	<i>z</i>	-0,41	0,41	
	Význam	0	0	
Celkem	Σ	6667	6708	13375
	<i>f</i>	100,00 %	100,00 %	

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Pospíšil, Jiří, 1978–

Hodnoty a volný čas: nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času / Jiří Pospíšil. --

1. vydání. -- Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. -- 1 online zdroj
Obsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstříky

ISBN 978-80-244-6237-0 (online; pdf)

* 316.752 * 124.5 * 79 * 379.8 * (048.8)

- hodnoty
- volný čas
- monografie

37 – Výchova a vzdělávání [22]

HODNOTY A VOLNÝ ČAS

Nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času

Jiří Pospíšil

Odpovědný redaktor Otakar Loutocký

Jazyková korektura Eva Stránská, Ivana Olecká, Helena Pospíšilová, Zuzana Raková

Návrh obálky Jiřina Vaclová s využitím grafiky vytvořené DALL-E 2 (OpenAI)

Sazba programem L^AT_EX Jiří Pospíšil

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

vydavatelstvi.upol.cz

1. vydání

Olomouc 2023

DOI: 10.5507/cmtf.22.24462363

ISBN 978-80-244-6236-3 (vázáno)

ISBN 978-80-244-6237-0 (online: iPDF)

Neprodejná publikace

VUP 2011/0755 (vázáno)

VUP 2022/0214 (online: iPDF)



Monografie přináší výsledky ojedinělého longitudinálního výzkumu hodnot, volného času a jejich vzájemné interakce, který byl prováděn mezi lety 2009–2021. Výzkum je podle věku a pohlaví reprezentativní pro populaci České republiky. Vzájemné vztahy obou zkoumaných fenoménů jsou nahlíženy z pohledu sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Aktivita ve volném čase jsou členěny do devíti kategorií. U každé kategorie jsou sledovány jak závislosti na sociodemografických faktorech, tak především její interakce s cílovými a instrumentálními hodnotami. Výsledná zjištění u každé kategorie jsou vyhodnocována s ohledem na jejich pedagogické dopady.

